

รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report) โครงการศึกษา เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย การสร้างเสถียรภาพและความเข้มแข็ง ทางการค้าสินค้าปศุสัตว์ไทย: โคเนื้อและโคนม

เสนอต่อ

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า
กระทรวงพาณิชย์

โดย

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
กันยายน 2568

รายงานฉบับสมบูรณ์ (Final Report)

โครงการศึกษาเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างเสถียรภาพ
และความเข้มแข็งทางการค้าสินค้าปศุสัตว์ไทย: โคเนื้อและโคนม

เสนอต่อ

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า
กระทรวงพาณิชย์

โดย

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

กันยายน 2568

คณะวิจัย

ดร.วิศาล บุปผเวส	หัวหน้าโครงการ
ดร.สันติ ชัยศรีสวัสดิ์สุข	ผู้เชี่ยวชาญ/นักวิจัย
นางสาวชนิษฐา ปะกีน่าหัง	นักวิจัย/ผู้ประสานงานโครงการ
นายวรภัทร มนูญสัมฤทธิ์	นักวิจัย
นางนุชนาถ พุ่มพฤษ	เลขานุการ

บทสรุปผู้บริหาร

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การค้าสินค้าโคเนื้อและโคนมทั้งในระดับโลกและประเทศไทยมีการพัฒนาและขยายตัวอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากการความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี นวัตกรรม และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีความต้องการบริโภคที่เพิ่มขึ้นในหลากหลายรูปแบบ อย่างไรก็ตาม สินค้าโคเนื้อและโคนมของไทยยังคงเผชิญปัญหาสำคัญ อาทิ ต้นทุนการผลิตสูง การแข่งขันจากการนำเข้า และแรงกดดันจากการเปิดเสรีทางการค้า ปัญหาดังกล่าวส่งผลให้กิจการโคเนื้อในประเทศไทยประสบภาวะราคาคต่ำและขาดความสามารถในการแข่งขันเชิงอุตสาหกรรม ขณะที่โคนมมีต้นทุนการผลิตสูง จนทำให้ฟาร์มรายย่อยจำนวนมากทยอยออกจากระบบ ทำให้กิจการโคเนื้อและโคนมยังขาดเสถียรภาพและความเข้มแข็งในระยะยาว

เพื่อรับมือกับความท้าทายดังกล่าว สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า (สนค.) จึงได้ดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์เชิงลึกตลอดห่วงโซ่อุปทานของสินค้าโคเนื้อและโคนม เพื่อประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค อันจะนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพและเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของสินค้าโคเนื้อและโคนมไทยในระยะยาว ผลการศึกษา พบว่า

1. โคเนื้อและผลิตภัณฑ์

โคเนื้อไทยมีศักยภาพด้านพันธุกรรมที่ได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและหลากหลายสายพันธุ์ รวมทั้งการพัฒนาการเลี้ยง และการขุนโค แต่ยังไม่สามารถแข่งขันด้านต้นทุนการผลิตที่ยังสูงเมื่อเทียบกับผู้ผลิตรายสำคัญของโลก เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และบราซิล เป็นต้น และยังคงพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบอาหารสัตว์บางส่วน

ในด้านการตลาดภายในประเทศก็มีการเจริญเติบโตตามภาคบริการและการท่องเที่ยวร่วมไปกับร้านอาหาร และโรงแรม แต่ภาพลักษณ์เนื้อโคไทยยังด้อยกว่าเนื้อนำเข้า จำเป็นต้องมีการยกระดับมาตรฐานคุณภาพและการสื่อสารประชาสัมพันธ์ทางการตลาด

ในด้านการส่งออก ไทยส่งออก “โคมีชีวิต” เป็นส่วนใหญ่ไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ในขณะที่เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ทั้งแบบตัดแต่งและแปรรูปคุณภาพสูงยังมีสัดส่วนการส่งออกต่ำ ทำให้ยังมีมูลค่าเพิ่มน้อย ในขณะที่การค้าโคมีชีวิตยังมีความเสี่ยงด้านสุขภาพระหว่างขนส่ง

ไทยยังมีข้อจำกัดสำคัญในการส่งออก คือ ยังเป็นประเทศที่มีสถานะที่ยังไม่ปลอดโรคในสัตว์ และยังมีการตรวจพบสารเร่งเนื้อแดง ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในตลาดต่างประเทศ รวมถึงยังมีจำนวนโรงฆ่าสัตว์มาตรฐานส่งออกน้อย

ในด้านการแข่งขัน ไทยเผชิญกับการแข่งขันจากเนื้อโคนำเข้าที่มีต้นทุนการผลิตต่ำและคุณภาพเนื้อสม่ำเสมอจากประเทศผู้ผลิตสำคัญ โดยเฉพาะออสเตรเลีย และบราซิล ซึ่งกดดันราคาในประเทศ มีการลักลอบนำเข้าโคมีชีวิตข้ามแดนและเนื้อเถื่อน (เนื้อเถื่อน) จากประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้ราคาเนื้อในประเทศตกต่ำและมีความเสี่ยงต่อการแพร่ระบาดของโรคในสัตว์

อย่างไรก็ดี ไทยมีโอกาเป็นศูนย์กลางการผลิต การขุน และการส่งออกโคมีชีวิตและเนื้อโคในตลาดอาเซียน เนื่องจากมีทำเลที่ตั้งเหมาะสม และมีโครงสร้างพื้นฐานทั้งการเลี้ยง การขุน และการขนส่งที่ดี รวมถึงมีโอกาสขยายการส่งออกไปยังตลาดที่มีศักยภาพสูง เช่น จีน และตะวันออกกลาง เป็นต้น หากไทยสามารถยกระดับคุณภาพเนื้อ ได้รับสถานะปลอดโรค และมีระบบตรวจสอบย้อนกลับที่เชื่อถือได้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับสินค้าโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ไทย มีดังนี้

1. ด้านการผลิต

การพัฒนาพันธุ์และการเลี้ยง (ต้นน้ำ)

- พัฒนาและใช้ระบบทะเบียนโคระดับชาติ (National Cattle ID: NID) และระบบติดตามตัวโค (Traceability) ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อวางแผนการผลิตมาตรฐานและการตลาด
- สนับสนุนการพัฒนาพันธุ์โคเนื้อที่ให้ผลผลิตสูงและทนต่อสภาพแวดล้อม และส่งเสริมการผลิตอาหารสัตว์ในประเทศ เพื่อลดการพึ่งพาวัตถุดิบจากต่างประเทศ
- ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถด้านการผลิต การถ่ายทอดเทคโนโลยี สร้างอำนาจต่อรองด้านการตลาด และการเข้าถึงแหล่งเงินทุน
- พัฒนาเกษตรกรด้วยการถ่ายทอดเทคโนโลยีและฝึกอบรมเรื่องการเลี้ยง การจัดการฟาร์ม และการจัดการสุขภาพสัตว์
- ส่งเสริมการผลิตเนื้อโคคุณภาพสูงให้ตรงตามความต้องการของตลาด พร้อมควบคุมต้นทุนการผลิต

การแปรรูปและการกระจายสินค้า (กลางน้ำ)

- ยกย่องโรงชำแหละท้องถิ่นให้ได้มาตรฐาน GMP ผ่านการสนับสนุนเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ งบประมาณ และความรู้ด้านสุขอนามัย
- ส่งเสริมพัฒนา “โรงชำแหละชุมชน” หรือ “เขียงชุมชน” เพื่อลดต้นทุนการขนส่ง กระจายรายได้ในพื้นที่ และเชื่อมโยงตลาดระดับจังหวัดและภูมิภาค
- พัฒนาทักษะและให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการด้านการจัดการหลังการฆ่า เช่น การเก็บรักษา การตัดแต่งแยกชิ้นส่วน การบ่มเนื้อ และการแปรรูป และฝึกอบรมบุคลากรผู้ตัดแต่งเนื้อ (Butcher) ให้มีทักษะในการเตรียมและตัดแต่งแยกชิ้นส่วนเนื้อเพื่อการบริโภค
- สนับสนุนให้ผู้ประกอบการโรงชำแหละเข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำเพื่อมีเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบธุรกิจ อันจะส่งผลดีต่อการรับซื้อโคจากเกษตรกรโดยตรง

2. ด้านราคา

- ส่งเสริม การรวมกลุ่มเกษตรกร เพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลาง
- จัดตั้ง ตลาดกลางออนไลน์ พร้อมระบบรายงานราคาสดแบบรายวัน-รายสัปดาห์ เพื่อสะท้อนราคาที่แท้จริง
- พัฒนา ตลาดกลางโคมีชีวิตแบบประมูล ที่มีความโปร่งใสเพื่อให้เกิดกลไกตลาดที่สร้างราคา

กลางที่ยุติธรรม โปร่งใส รวมถึงกระตุ้นให้เกษตรกรปรับปรุงการเลี้ยงคุณภาพ เนื่องจากผู้ซื้อยินดีจ่ายสูงขึ้นสำหรับโคที่มีคุณภาพดี

- ส่งเสริมระบบการซื้อขายพันธสัญญา (Contract Farming) ที่เกษตรกรมีตลาดรองรับแน่นอน มีความมั่นคงด้านราคาเพราะมีการกำหนดราคาไว้ในสัญญา และรัฐช่วยจัดทำ “สัญญามาตรฐาน” เพื่อปกป้องเกษตรกรจากการถูกเอาเปรียบ

3. ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม

- พัฒนา แพลตฟอร์มดิจิทัล National Cattle Traceability ที่รวมข้อมูลสุขภาพโค การให้อาหาร และการเติบโตของโค และการเคลื่อนย้าย
- ส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่เข้าสู่ระบบ Smart Farming เช่น การใช้ IoT เซนเซอร์สุขภาพ เครื่องวัดพฤติกรรมการกิน เพื่อลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพ
- สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีการแปรรูปเนื้อโค เช่น การบ่มเนื้อแบบดรายเอจ (Dry Age) และ เวทเอจ (Wet Age) การบรรจุแบบสุญญากาศ (Vacuum Packaging) รวมถึงระบบขนส่งเย็น เพื่อยืดอายุสินค้าและเพิ่มมูลค่า

4. ด้านตลาด

- พัฒนาแบรนด์เนื้อไทย เช่น “Thai Beef” ที่เน้นคุณภาพ ปลอดภัย มีระบบตรวจสอบย้อนกลับ และเนื้อโคได้รับมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) มาตรฐานฟาร์มที่มีระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงที่เหมาะสม (GFM) และมาตรฐานการผลิตอาหารที่ดี (GMP)
- รณรงค์และประชาสัมพันธ์การบริโภคเนื้อโคไทย โดยเน้นจุดเด่นด้านความปลอดภัยจากสารเร่งเนื้อแดงและมาตรฐานสุขอนามัย พร้อมทั้งจัดหาช่องทางจำหน่าย เช่น การออกบูทในงานแสดงสินค้าและงานมหกรรมต่างๆ
- ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มขายตรงกับผู้ซื้อรายใหญ่ เช่น โรงแรมหรือห้างค้าปลีก เพื่อลดการพึ่งพาพ่อค้าคนกลาง
- พัฒนาทักษะการขาย ผ่านช่องทางออนไลน์ ให้เกษตรกรและผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงผู้บริโภคโดยตรง
- เร่งเจรจาเปิดตลาดการส่งออกกับประเทศเป้าหมาย เช่น จีน มาเลเซีย เวียดนาม และซาอุดีอาระเบีย
- ส่งเสริมการค้าขาย “เนื้อโค” มากกว่า “โคมีชีวิต” สำหรับตลาดส่งออก เพื่อลดต้นทุนการขนส่งและการจัดการด้านสุขภาพสัตว์ รวมถึงเพิ่มมูลค่าและความคุ้มค่าให้กับอุตสาหกรรม

5. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

- ส่งเสริมไทยเป็น ศูนย์กลางการผลิตโคเนื้อ และผลิตภัณฑ์ในภูมิภาค
- ส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์ กองทุน FTA ในการปรับตัวและยกระดับคุณภาพ พร้อมระบบประเมินผลที่เหมาะสม

2. โคนมและผลิตภัณฑ์นม

ในภาพรวมโคนมและผลิตภัณฑ์นมถือเป็นอาชีพที่สร้างรายได้แก่เกษตรกรและชุมชน เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมส่วนใหญ่เป็นรายเล็กและรายย่อย เชื่อมโยงศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ สหกรณ์ และผู้แปรรูปเอกชน

ต้นทุนสำคัญของการเลี้ยงโคนม คือ อาหารสัตว์ ทั้งอาหารหยาบและอาหารข้น ซึ่งวัตถุดิบอาหารสัตว์มีความผันผวนสูง ส่งผลต่อความสามารถในการผลิตของฟาร์มรายย่อย

ความต้องการบริโภคนมภายในประเทศยังขยายตัวตามโภชนาการเด็ก/วัยเรียน อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม และการท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ดี อุปสงค์น้ำนมดิบในประเทศยังคงพึ่งพาโครงการนมโรงเรียนที่เป็นแหล่งรองรับน้ำนมดิบส่วนใหญ่ของประเทศ

ราคารับซื้อน้ำนมดิบถูกกำกับโดยคณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นมที่พิจารณาราคานมให้สอดคล้องกับต้นทุนการผลิตที่แท้จริงและรักษาเสถียรภาพด้านราคา

ประเด็นท้าทายของสินค้าโคนมและผลิตภัณฑ์นมไทยมีหลายประการ เช่น ผลผลิตน้ำนมดิบต่อตัวต่อรอบยังต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศผู้ผลิตสำคัญ คุณภาพน้ำนมดิบขาดความสม่ำเสมอ มีความเสี่ยงจากโรคระบาดในสัตว์ อัตราการเกิดของประชากรในไทยลดลง ทำให้ตลาดนมสำหรับเด็กหดตัว และอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มใช้ “นมผงนำเข้า” ที่มีต้นทุนต่ำกว่า ทำให้ลดการใช้วัตถุดิบในประเทศ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายสำหรับสินค้าโคนมและผลิตภัณฑ์นมไทย มีดังนี้

1. การผลิต/การเลี้ยง – ฟาร์มโคนม (เกษตรกร และสหกรณ์)

- ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบสหกรณ์ เพื่อเพิ่มประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) ให้ครอบคลุมเกษตรกรผู้เลี้ยงรายย่อยให้ได้มากขึ้นเพื่อให้เกษตรกรสามารถปรับตัวต่อปัจจัยเสี่ยง และเพิ่มอำนาจต่อรองและความสามารถในการปรับตัวต่อความผันผวนของต้นทุนการผลิต
- พัฒนาระบบการเลี้ยงที่สามารถตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค
- เพิ่มหรือยกระดับความต้องการ (อุปสงค์) สำหรับตลาดนมสด โดยเน้นคุณภาพ ความสม่ำเสมอ และระยะเวลาให้นม มากกว่าการเร่งการผลิตเพื่อให้ได้ปริมาณนมต่อแม่วัวให้ได้มากที่สุด
- ผลักดันระบบการเลี้ยงที่ยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการหรือลดปริมาณของเสีย บริหารจัดการฟาร์มที่ดีเพื่อให้เกิดการนำของเสียหรือของเหลือภายในฟาร์มกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ได้แก่ การนำแนวทางการเกษตรแบบ regenerative farming มาใช้ เป็นต้น
- เพิ่มขีดความสามารถของเกษตรกรและผู้ประกอบการให้สามารถรองรับความผันผวนทางด้านราคา โดยการเพิ่มบทบาทและศักยภาพของสหกรณ์ และให้มีการทำงานเป็นโครงข่ายมากขึ้น นอกเหนือจากบทบาทในการรับซื้อน้ำนมดิบ เช่น การมีบทบาทมากขึ้นในกลไกการลดความผันผวนของต้นทุนการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ ต้นทุนอาหารสัตว์ ค่าแรงงานในการเลี้ยง และค่าบริการสัตวบาล และพลังงาน และกลไกเพื่อลดความผันผวนของราคานม (นมสด และนม

พร้อมดื่ม) และราคาผลิตภัณฑ์นม (เนย ครีม ชีส โยเกิร์ต และนมเปรี้ยว)

- สนับสนุนการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ให้เข้ามาสืบทอดอาชีพด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการผลิต
- เพิ่มบทบาท และการเชื่อมโยงเครือข่ายการทำงานของสหกรณ์โคนม (Cooperative Networking) เพื่อบรรเทาปัญหาความผันผวนของต้นทุนการผลิต การบริหารสภาพคล่อง และการรองรับผลผลิตที่เพิ่มขึ้น
- สนับสนุนกลไกพัฒนา ยกระดับเทคโนโลยีการผลิต การพัฒนาพันธุ์ ระบบอาหาร อุปกรณ์ และเครื่องรีดนม โดยประยุกต์แนวทางจากประเทศที่มีความก้าวหน้า เช่น ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ เป็นต้น
- ยกระดับการจัดการฟาร์มด้วยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ เพื่อเพิ่มคุณภาพน้ำนมดิบ ลดความเสี่ยงจากโรคระบาด และเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร

2. การแปรรูปน้ำนมดิบและผลิตภัณฑ์นม (สหกรณ์ และโรงงานแปรรูป)

- ปรับปรุงระบบโคเวตนมโรงเรียนและโคเวตาการรับซื้อ ให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับความเป็นจริง ลดปัญหามลพิษและตลาดและการปฏิเสธรับซื้อนมซึ่งจะกระทบต่อกระแสเงินสดของเกษตรกร
- เพิ่มความหลากหลายของนมและผลิตภัณฑ์นม เช่น นมฟังก์ชัน (นมที่มีการปรับปรุงคุณภาพ เพิ่มคุณค่าทางโภชนาการเพื่อเป้าหมายเฉพาะของการดื่มนมของผู้บริโภคเฉพาะกลุ่ม เช่น นมเพิ่มวิตามิน นมสำหรับดื่मกลางคืนเพื่อให้นอนหลับได้ดีขึ้น) นมออร์แกนิก ผลิตภัณฑ์นมสุขภาพ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน
- ปรับลดอัตราภาษีนอกโควตาสำหรับมาตรการโควตาอัตราภาษี (Tariff Rate Quota: TRQ) เพื่อเพิ่มโอกาสการใช้นมสำหรับอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งการเพิ่มขึ้นของอุปสงค์สำหรับอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องเป็นการเกื้อกูลต่ออุปสงค์ความต้องการ (Complementary) การบริโภคนมและผลิตภัณฑ์นมภายในประเทศ
- ปรับเปลี่ยนโครงการนมโรงเรียนให้ครอบคลุมอุปสงค์ความต้องการนมภายในประเทศมากขึ้น เช่น “โครงการนมนักเรียน” ดื่มได้ทุกวัน ไม่จำกัดเฉพาะวันที่ไปโรงเรียน และขยายกลุ่มเป้าหมายถึง ผู้สูงวัยและผู้ด้อยโอกาส ทั้งนี้ โครงการนมโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างเสถียรภาพราคา ในตลาดนมพร้อมดื่ม และยังช่วยเสริมโภชนาการ และสร้างความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) ของประเทศ

3. การบริโภคและการขยายตลาดนมและผลิตภัณฑ์นม (ผู้บริโภค และอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง)

- ส่งเสริมการบริโภคนมภายในประเทศ เพื่อประโยชน์ด้านโภชนาการและเสริมสร้างสุขภาพ โดยเน้นบทบาทของ โครงการนมโรงเรียน ด้วยการยกระดับการส่งเสริมการบริโภคนมผ่านโครงการนมโรงเรียน

- สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับผลกระทบของการเปิดเสรีนำเข้านมผงและผลิตภัณฑ์นมต่อราคาและการรับซื้อนมภายในประเทศ ว่าการนำเข้านมผงและผลิตภัณฑ์นมเป็นประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องและเพิ่มความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ และสนับสนุนการบริโภคโคนมและผลิตภัณฑ์นมในทางอ้อม ไม่กระทบต่อการรับซื้อน้ำนมดิบในประเทศ
- เปิดเสรีทางการค้าและอำนวยความสะดวกทางการค้า (Trade Facilitation) เพื่อเพิ่มโอกาสในการส่งออกนมพร้อมดื่มและผลิตภัณฑ์นมของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตลาดอาเซียนที่ไทยมีความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ โดยเฉพาะต้นทุนโลจิสติกส์ต่ำ
- การเปิดตลาดและโอกาสเพื่อการส่งออกนม สนับสนุนแนวทางการเปิดเสรีทางการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับภูมิภาคที่เป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการส่งออกนมและผลิตภัณฑ์นมของไทยในตลาดภูมิภาค ซึ่งมีแนวโน้มขยายตัวได้ดีและยังมีโอกาสที่ขยายตัวได้อีกมากตามแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของประชากรในประเทศที่เป็นตลาดส่งออกหลักของไทยที่ยังมีโครงสร้างประชากรในวัยเด็กมาก ในขณะเดียวกันโครงสร้างประชากรไทยและหลายประเทศในโลกที่เปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุมากขึ้นเป็นโอกาสที่ดีที่จะได้พัฒนาผลิตภัณฑ์นมที่เป็นความต้องการของผู้สูงวัย เช่น โยเกิร์ต ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อสุขภาพ ผลิตภัณฑ์อาหารทางการแพทย์ ฯลฯ ซึ่งอาศัยนมเป็นวัตถุดิบสำคัญ การพัฒนาคุณภาพน้ำนมให้สามารถใช้ในอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องเหล่านี้จะเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรได้
- สนับสนุนการเติบโตของอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องสำหรับการผลิตนม และเป็นสินค้าที่มีความเกื้อกูล (Complementary) ต่ออุปสงค์นมและผลิตภัณฑ์นมสำหรับตลาดภายในประเทศ เช่น การผลิตเครื่องดื่มที่ใช้นมเป็นส่วนประกอบ และการเพิ่มขึ้นของร้านอาหารที่ใช้ผลิตภัณฑ์นมในการประกอบอาหาร เป็นต้น รวมทั้งแนวโน้มการขยายตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ให้เติบโตมากขึ้นสอดคล้องกับการขยายตัวของการผลิตนมและผลิตภัณฑ์นมของไทย

3. ความยั่งยืนและมาตรการทางการค้าระหว่างประเทศ

- โคนเนื้อและโคนมมีแรงกดดันด้านสิ่งแวดล้อมและมาตรการการค้าระหว่างประเทศ โดยโคนเนื้อและโคนมถูกจับตาเรื่องการปล่อยก๊าซเรือนกระจก โดยเฉพาะก๊าซมีเทนจากกระบวนการย่อยและไนตรัสออกไซด์จากมูลสัตว์และปุ๋ย ตลอดจนห่วงโซ่อุปทาน ตลาดโลกให้ความสำคัญกับมาตรฐานสิ่งแวดล้อม สวัสดิภาพสัตว์ และการลดคาร์บอนฟุตพริ้นท์ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการส่งออกในอนาคต

ตัวอย่างมาตรการด้านการค้าและกฎระเบียบมาตรฐานโลกที่สำคัญ ได้แก่

- Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM) ที่มีแนวโน้มขยายครอบคลุมสินค้าเกษตรในอนาคต ผู้ส่งออกต้องมีระบบวัด/รายงาน/ทวนสอบ คาร์บอนฟุตพริ้นท์
- EU Deforestation Regulation (EUDR) กำหนดการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) เพื่อยืนยันว่าสินค้าไม่เกี่ยวข้องกับการทำลายป่า

- มาตรฐานฉลากคาร์บอน สวัสดิภาพสัตว์ และข้อกำหนดมาตรการสุขอนามัย (SPS) และการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ที่มีแนวโน้มเข้มงวดขึ้นในตลาดผู้นำเข้า

สินค้าโคเนื้อและโคนมไทยมีความเสี่ยงหากไม่ปรับตัวโดยอาจถูกจำกัดการเข้าตลาด ถูกเก็บภาษีคาร์บอน และเสียโอกาสในตลาดพรีเมียม แต่หากปรับตัวสำเร็จ ไทยสามารถยกระดับภาพลักษณ์ “สินค้าคุณภาพ-คาร์บอนต่ำ” ซึ่งจะสามารถเพิ่มส่วนแบ่งตลาดส่งออก และยกระดับรายได้เกษตรกรและผู้ประกอบการได้

Executive Summary

In the past decade, Thailand's beef and dairy trade has expanded alongside global growth, driven by technology, innovation, and rising consumer demand. However, the sectors still face major challenges such as high production costs, strong competition from imported products, and the pressures from trade liberalization. As a result, beef prices remain low and competitiveness is weak, while many small dairy farms are struggling to survive. Both industries therefore lack long-term stability and strength.

To address these challenges, the Office of Trade Policy and Strategy (TPSO) conducted an in-depth analysis of the beef and dairy supply chains. The study identified key Strengths (S), Weaknesses (W), Opportunities (O), and Threats (T), leading to practical policy recommendations that aim to strengthen resilience and enhance the competitiveness of Thailand's beef and dairy industries for sustainable growth in the future.

1. Beef Cattle and Beef Products

Thailand's beef industry has strong genetic potential, with breeds adapted to local climates and improved feeding and fattening practices. However, production costs remain high compared to major global producers such as Australia, New Zealand, and Brazil, while reliance on imported feed persists.

Domestic demand is growing in line with tourism and the food service sector, yet Thai beef is still perceived as lower quality than imports. Export performance is limited, as most exports are live cattle to neighboring countries, while processed beef has a small share, leading to lost value-added opportunities and higher health risks during transport.

Export competitiveness is constrained by Thailand's non-disease-free status, Beta-agonists, and limited number of export-standard slaughterhouses. At the same time, competition from low-cost imported beef especially from Australia and Brazil, suppresses local prices. Smuggling of live cattle and frozen beef across borders further destabilizes prices and raises animal health risks.

Nonetheless, Thailand has the potential to become a regional hub for beef cattle production, fattening, and exports to ASEAN, with opportunities to expand into high-potential markets such as China and the Middle East, provided quality standards, disease-free status, and reliable traceability systems are achieved.

Policy Recommendations

1. Production

Breeding and Farming (Upstream)

- Develop and implement a National Cattle Identification (NID) and Traceability System using digital technology to support standardized production planning and marketing.
- Support breeding programs for high-yield and climate-resilient beef cattle, while promoting local feed production to reduce dependence on imported raw materials.
- Encourage farmer group formation to strengthen production capacity, technology transfer, market bargaining power, and access to finance.
- Upgrade farmer skills through training on cattle rearing, farm management, and animal health practices.
- Promote the production of high-quality beef that meets market demands while controlling production costs.

Processing and Distribution (Midstream)

- Upgrade local slaughterhouses to meet Good Manufacturing Practice (GMP) standards, supported by low-interest loans, budget allocation, and knowledge of hygiene and sanitation.
- Promote the development of “community slaughterhouses” or “community butcher shops” to reduce transportation costs, distribute income locally, and strengthen market linkages at provincial and regional levels.
- Provide training for processors on post-slaughter management, including cold storage, carcass cutting, meat aging, and processing. Develop skilled butchers who can prepare and cut beef to consumer specifications.
- Support access to low-interest loans for slaughterhouse operators to ensure working capital, thereby improving their ability to purchase cattle directly from farmers.

2. Pricing

- Encourage farmer groups to strengthen bargaining power with middlemen.
- Establish an online cattle market platform with live daily/weekly price reporting to reflect true market conditions.

- Develop transparent live cattle auction markets to set fair reference prices and incentivize farmers to improve cattle quality, as buyers are willing to pay more for higher standards.
- Promote contract farming systems, where farmers benefit from guaranteed markets and price stability. The government should provide “standard contracts” to protect farmers from unfair practices.

3. Technology and Innovation

- Develop a national digital cattle traceability platform that integrates data on cattle health, feeding, growth, and movement.
- Promote new-generation farmers through Smart Farming, using IoT devices such as health sensors and feeding monitors to reduce costs and improve efficiency.
- Support meat processing technologies such as dry aging, wet aging, vacuum packaging, and cold-chain logistics to extend shelf life and increase value.

4. Market Development

- Build a strong national beef brand, “Thai Beef,” focusing on quality, safety, and traceability. Ensure compliance with Good Agricultural Practices (GAP), Good Farming Management (GFM), and GMP.
- Promote domestic beef consumption by highlighting safety and hygiene standards. Expand marketing channels through trade fairs, exhibitions, and promotional campaigns.
- Encourage direct sales between farmer groups and large buyers such as hotels and retail chains, reducing dependence on middlemen.
- Develop online sales skills for farmers and entrepreneurs to reach consumers directly.
- Accelerate negotiations to open export markets with key target countries such as China, Malaysia, Vietnam, and Saudi Arabia.
- Promote beef exports over live cattle exports, reducing transport and animal health management costs while increasing value and profitability in the industry.

5. Additional Recommendations

- Position Thailand as a regional hub for beef cattle production and products.
- Promote the use of the FTA Adjustment Fund to help farmers and processors adapt, upgrade quality, and establish effective monitoring and evaluation systems.

2. Dairy and Dairy Products

Dairy farming in Thailand provides vital income for smallholder farmers, cooperatives, and local communities. However, high feed costs and market volatility put pressure on small farms. Domestic demand for milk continues to grow, driven by national school milk programs, the food and beverage industry, and tourism. Yet, raw milk production remains heavily dependent on the national school milk program, which absorbs most of the fresh milk.

Challenges include low milk yields per cow compared to global producers, inconsistent quality, vulnerability to animal diseases, shrinking demand for infant formula due to declining birth rates, and competition from lower cost imported milk powder widely used in food processing.

Policy Recommendations

1) Production (Farmers & Cooperatives)

- Strengthen farmer cooperatives to enhance the benefits of economies of scale.
- Promote a traceability system to build consumer trust and ensure product quality and safety.
- Enhance demand for fresh milk by emphasizing quality, consistency, and longer lactation periods rather than focusing solely on maximizing milk yield per cow.
- Promote sustainable and environmentally-friendly dairy farming practices (e.g., waste management and regenerative farming).
- Strengthen the capacity of farmers and cooperatives to manage price volatility. Cooperatives should play a broader role beyond raw milk collection, including mechanisms to reduce cost fluctuations (feed, labor, veterinary services, and energy) and stabilize milk prices (fresh milk, drinking milk, and processed dairy products such as butter, cream, cheese, yogurt, and cultured milk).
- Support the development of new-generation farmers (Young Smart Farmers) to enter and sustain dairy farming through the use of modern technology and production innovations.

- Expand cooperative networking to address production cost volatility, liquidity management, and surplus milk absorption more effectively.
- Encourage upgrades in production technologies, breeding systems, feed management, and milking equipment, by adapting best practices from advanced dairy countries such as Australia and New Zealand.
- Promote digital technology adoption in farm management to improve raw milk quality, reduce epidemic risks, and increase farmers' income.

2) Processing of Raw Milk and Dairy Products (Cooperatives and Processing Plants)

- Improve the school milk quota system and raw milk purchasing quotas to make them more flexible and aligned with actual market conditions. This will reduce the problems of milk oversupply and purchasing rejections, which directly affect farmers' cash flow.
- Diversify dairy products to create added value and strengthen competitiveness. Examples include functional milk (fortified milk with added nutrients for specific consumer groups, such as vitamin-enriched milk or milk that supports better sleep), organic milk, and health-oriented dairy products.
- Adjust out-of-quota tariff rates under the Tariff Rate Quota (TRQ) system to increase the use of milk in related industries and generate added value. The growth of demand in related industries will, in turn, stimulate and complement domestic demand for fresh milk and dairy products.
- Revise the school milk program to better reflect domestic demand, such as allowing students to drink milk every day (not just school days) and expanding target groups to include the elderly and disadvantaged populations. The school milk program plays a key role in price stabilization in the drinking milk market, while also improving nutrition and strengthening national food security.

3) Consumption and Markets Expansion (Consumers and Related Industries)

- Promote domestic milk consumption for better nutrition and health benefits, especially by enhancing the role of the school milk program as a driver of milk consumption.
- Provide accurate information to the public on the effects of liberalizing milk powder and dairy imports. Imported milk powder benefits related industries, increases product diversity, and indirectly supports dairy consumption, without undermining the purchase of raw milk from domestic farmers.
- Facilitate trade and liberalize markets to expand export opportunities for Thai milk and dairy products, particularly in ASEAN markets where Thailand has geographic advantages such as lower logistics costs.

- Facilitate market access and expand export opportunities through regional trade liberalization. This is vital for Thai dairy exports, especially as key export markets with large child populations are still expanding. At the same time, the demographic shift toward aging populations in Thailand and other countries creates new opportunities for developing dairy products targeted at the elderly (e.g., yogurt, nutritional supplements, and medical nutrition products), which rely on milk as a key raw material. Upgrading milk quality to meet these industry needs will generate higher value for farmers.
- Support the growth of the food and beverage industry, which is closely linked to dairy demand. Examples include dairy-based drinks, food service businesses using dairy ingredients, and the tourism industry. The expansion of these industries creates complementary demand that aligns with the growth of Thai dairy production.

3. Sustainability and International Trade Measures

The beef cattle and dairy cattle sectors face environmental pressures and international trade measures, particularly regarding greenhouse gas emissions—methane from digestion and nitrous oxide from manure and fertilizers. Global markets are increasingly focused on environmental standards, animal welfare, and carbon footprint reduction, which are critical conditions for future exports.

Key international trade and regulatory measures include:

- **Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM):** Likely to extend to agricultural products in the future. Exporters must establish systems for measuring, reporting, and verifying carbon footprints.
- **EU Deforestation Regulation (EUDR)** – strict traceability to prove products are not linked to deforestation.
- **Carbon labeling, animal welfare standards, Sanitary and Phytosanitary measures (SPS), and stricter traceability requirements** in premium markets.

If Thailand fails to adapt, its beef and dairy products will face market restrictions, carbon taxes, and exclusion from premium markets. However, if adaptation is successful, Thailand can strengthen its image as a producer of “high-quality, low-carbon” products, thereby increasing export market share and enhancing incomes for farmer.

สารบัญ

หน้า

บทสรุปผู้บริหาร

บทที่ 1 บทนำ

1.1	หลักการและเหตุผล/ ความเป็นมา.....	1
1.2	วัตถุประสงค์.....	2
1.3	ขอบเขตการดำเนินงาน	2
1.4	กรอบแนวคิดในการศึกษา	6
1.5	ประเด็นศึกษา วิธีการศึกษา และแหล่งข้อมูลที่สำคัญ.....	8

บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม

2.1	โคเนื้อและผลิตภัณฑ์.....	13
2.2	โคนมและผลิตภัณฑ์	21

บทที่ 3 โคเนื้อและผลิตภัณฑ์

3.1	ขอบเขตการศึกษาและนิยาม.....	27
3.2	สถานการณ์การผลิตของโลกและไทย	33
3.3	ห่วงโซ่อุปทานโคเนื้อและผลิตภัณฑ์	53
3.4	โครงสร้างต้นทุนการผลิตของไทยและประเทศผู้ผลิตสำคัญของโลก.....	61
3.5	นโยบายภาครัฐ กฎหมาย กฎระเบียบ และมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง.....	79
3.6	สถานการณ์การค้าภายในประเทศและระหว่างประเทศ.....	89
3.7	แนวโน้มทิศทางการค้าและการเปิดตลาดของไทยและประเทศคู่ค้าสำคัญ.....	107
3.8	จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค.....	124

บทที่ 4 โคนมและผลิตภัณฑ์นม

4.1	ขอบเขตการศึกษาและนิยาม.....	141
4.2	สถานการณ์การผลิตของโลกและไทย	145
4.3	ห่วงโซ่อุปทานโคนมและผลิตภัณฑ์นม	155
4.4	โครงสร้างต้นทุนการผลิตของไทยและประเทศผู้ผลิตสำคัญของโลก.....	163
4.5	นโยบายภาครัฐ กฎหมาย กฎระเบียบ และมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง.....	171
4.6	สถานการณ์การค้าภายในประเทศและระหว่างประเทศ.....	182
4.7	แนวโน้มทิศทางการค้าและการเปิดตลาดของไทยและประเทศคู่ค้าที่สำคัญ.....	208
4.8	จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค.....	232

สารบัญ

หน้า

บทที่ 5	ความยั่งยืนในอุตสาหกรรมโคนมและโคเนื้อและ มาตรการทางการค้าระหว่างประเทศ	
5.1	วงจรการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของโคเนื้อและโคนม	240
5.2	วงจรการใช้น้ำของโคเนื้อและโคนม	243
5.3	แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice)	246
5.4	การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกกับมาตรการทางการค้าระหว่างประเทศในอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนม	250
5.5	สรุป	252
บทที่ 6	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	
6.1	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายโคเนื้อและผลิตภัณฑ์	253
6.2	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายโคนมและผลิตภัณฑ์	260
บรรณานุกรม		265

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1.1	ประเด็นศึกษา วิธีการศึกษา และแหล่งข้อมูลที่สำคัญ	8
ตารางที่ 3.1	รายการสินค้าโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ ครบคลุม 19 รายการสินค้า	27
ตารางที่ 3.2	จำนวนประชากรโคทั้งหมดที่มีอยู่ในต้นปี (Total Cattle Beg. Stks) ของประเทศผู้ผลิตสำคัญของโลก ปี 2564 - 2568	34
ตารางที่ 3.3	จำนวนลูกโคที่เกิดใหม่ในปีนั้น (Calf Crop) ของประเทศผู้ผลิตสำคัญของโลก ปี 2564 - 2568	35
ตารางที่ 3.4	ปริมาณการผลิตเนื้อโคของประเทศผู้ผลิตสำคัญของโลก ปี 2564 - 2568	36
ตารางที่ 3.5	ปริมาณการผลิตเนื้อโคของประเทศผู้ผลิตสำคัญของโลก ปี 2562 - 2566 จากฐาน FAOSTAT	36
ตารางที่ 3.6	ประชากรโคเนื้อในประเทศไทย ปี 2560 - 2568	37
ตารางที่ 3.7	ประชากรโคเนื้อของไทย จำแนกตามพันธุ์โค มิถุนายน 2568	38
ตารางที่ 3.8	สถิติการเคลื่อนย้ายโคต้นทางและโคปลายทางของจังหวัดสำคัญ ปี 2567	39
ตารางที่ 3.9	จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของไทย ปี 2560 - 2568	42
ตารางที่ 3.10	จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของไทย จำแนกตามพันธุ์โค ปี 2567	42
ตารางที่ 3.11	จังหวัดที่มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อมากที่สุด 5 อันดับแรกของประเทศ ปี 2568	43
ตารางที่ 3.12	จังหวัดที่มีจำนวนประชากรโคเนื้อมากที่สุด 5 อันดับแรกของประเทศ ปี 2568	43
ตารางที่ 3.13	จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ จำแนกตามขนาดฟาร์ม ปี 2567	44
ตารางที่ 3.14	จังหวัดที่มีจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อหนาแน่น 10 อันดับแรก ปี 2567	44
ตารางที่ 3.15	จำนวนฟาร์มมาตรฐานโคเนื้อของไทย ปี 2563 - 2567	46
ตารางที่ 3.16	จำนวนโรงฆ่าโคเนื้อของไทย ปี 2567	47
ตารางที่ 3.17	ปริมาณการผลิตโคเนื้อของไทย ปี 2558 - 2568	48
ตารางที่ 3.18	ค่าสัมประสิทธิ์ผลผลิตอุตสาหกรรมโคเนื้อ	58
ตารางที่ 3.19	ค่าสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิตอุตสาหกรรมโคเนื้อ	60
ตารางที่ 3.20	เปรียบเทียบต้นทุนการเลี้ยงโคเนื้อคำนวณตามฐานกิจกรรม จำแนกตามพันธุ์โค	66
ตารางที่ 3.21	สัดส่วนต้นทุนการผลิตโคขุนของไทย	67
ตารางที่ 3.22	โครงสร้างต้นทุนการขุนโคเนื้อ จำแนกตามประเภทขุนเร็วและขุนปกติของญี่ปุ่น	70
ตารางที่ 3.23	ราคาที่เกษตรกรขายได้ และราคาส่งออก - นำเข้าโคมีชีวิต เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทย ปี 2563 - 2567 ...	74
ตารางที่ 3.24	ราคาเฉลี่ยสินค้าโคเนื้อที่เกษตรกรขายได้	75
ตารางที่ 3.25	ภาพรวมราคาเนื้อโคในท้องตลาดตามประเภทเนื้อ	77
ตารางที่ 3.26	ปริมาณการบริโภคเนื้อโคของโลก 10 ประเทศอันดับแรกปี 2563 - 2568	90
ตารางที่ 3.27	ปริมาณการส่งออกเนื้อโคของโลก 10 ประเทศอันดับแรกปี 2563 - 2568	91
ตารางที่ 3.28	ปริมาณการนำเข้าเนื้อโคของโลก 10 ประเทศอันดับแรกปี 2563 - 2568	92
ตารางที่ 3.29	ปริมาณการผลิต และการบริโภคเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทย ปี 2563 - 2568	92
ตารางที่ 3.30	การแบ่งเนื้อโคตามประเภทการบริโภค	93
ตารางที่ 3.31	มูลค่าการนำเข้าและส่งออกโคเนื้อมีชีวิต เนื้อโค และอื่น ๆ ของไทย ปี 2562 - 2567	95
ตารางที่ 3.32	มูลค่าการนำเข้าและส่งออกโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ ปี 2567	96

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 3.33 แหล่งส่งออกโคมีชีวิต เนื้อโคสดแช่เย็นแช่แข็ง และเนื้อโคแปรรูปของไทย ปี 2567	97
ตารางที่ 3.34 แหล่งนำเข้ามีชีวิต เนื้อโคสดแช่เย็นแช่แข็ง และเนื้อโคแปรรูปของไทย ปี 2567	98
ตารางที่ 3.35 ค่า RCAx ตามพิกัดสินค้า (6 หลัก) ที่ประเทศไทยมีการส่งออกในช่วงปี พ.ศ. 2562 – 2566	104
ตารางที่ 3.36 ค่า RCAm ตามพิกัดสินค้า (6 หลัก) ที่ประเทศไทยมีการนำเข้าในช่วงปี พ.ศ. 2562 – 2566	106
ตารางที่ 3.37 เจือปนในการนำเข้าโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ของประเทศต่าง ๆ	110
ตารางที่ 3.38 พันธกรณีการเปิดตลาดสินค้าโคมีชีวิต เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทย	116
ตารางที่ 3.39 พันธกรณีการเปิดตลาดสินค้าโคมีชีวิต เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของประเทศคู่ภาคี	118
ตารางที่ 3.40 การเปิดตลาดสินค้าโคเนื้อมีชีวิต เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของประเทศคู่ภาคีภายใต้ RCEP	120
ตารางที่ 3.41 อัตราภาษีศุลกากรในการนำเข้าโคเนื้อมีชีวิต และเนื้อโคของไทยภายใต้กรอบ WTO ทวิภาคี และพหุภาคี	122
ตารางที่ 3.42 การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านอุปทาน (Supply Factor Conditions)	126
ตารางที่ 3.43 การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านอุปสงค์ การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านอุปสงค์ (Demand (Market) Conditions)	129
ตารางที่ 3.44 เปรียบเทียบคุณภาพ ราคา และกลุ่มผู้ซื้อหลักของตลาดเนื้อโคแต่ละระดับ	131
ตารางที่ 3.45 การวิเคราะห์โครงสร้างตลาดและกลไกการแข่งขันในอุตสาหกรรมโคเนื้อ และผลิตภัณฑ์ (Strategy, Rivalry and Business Policy (Market Structure))	132
ตารางที่ 3.46 การวิเคราะห์เชื่อมโยงของอุตสาหกรรมเลี้ยงโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วยอุตสาหกรรมสนับสนุน และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง (Supporting and Related Industries (Industrial Linkages))	136
ตารางที่ 3.47 การวิเคราะห์นโยบายรัฐ	138
ตารางที่ 3.48 เหตุสุตวิสัย	140
ตารางที่ 4.1 รายการสินค้านมและผลิตภัณฑ์นม ครอบคลุม 46 รายการสินค้า ตามพิกัดศุลกากรในระดับ 8 หลัก	141
ตารางที่ 4.2 จำนวนโคนมในประเทศที่สำคัญของโลก ปี 2563 - 2567	146
ตารางที่ 4.3 จำนวนโคนมในประเทศไทย ปี 2563 – 2568	148
ตารางที่ 4.4 จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ปี 2563 – 2568	149
ตารางที่ 4.5 จังหวัดที่มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมากที่สุด 5 อันดับแรกของประเทศ ปี 2567	150
ตารางที่ 4.6 จังหวัดที่มีโคนมมากที่สุด 5 อันดับแรกของประเทศ ปี 2567	150
ตารางที่ 4.7 จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม จำแนกตามขนาดฟาร์ม ปี 2567	151
ตารางที่ 4.8 จำนวนศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบจำแนกตามประเภท ปี 2567	153
ตารางที่ 4.9 จำนวนผู้ประกอบการอุตสาหกรรมนม จำแนกตามประเภท ปี 2567	154
ตารางที่ 4.10 ต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตน้ำนมดิบจำแนกตามขนาดฟาร์ม ปี 2567	155
ตารางที่ 4.11 ค่าสัมประสิทธิ์ผลผลิต (Forward Linkage) อุตสาหกรรมโคนม	159
ตารางที่ 4.12 ค่าสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิต (Backward Linkage) อุตสาหกรรมโคนม	160
ตารางที่ 4.13 โครงสร้างต้นทุนการผลิตน้ำนมดิบของไทย	164
ตารางที่ 4.14 ต้นทุนการผลิตน้ำนมดิบของไทยเทียบกับประเทศผู้ผลิตสำคัญของโลก	165
ตารางที่ 4.15 ราคาซื้อขายน้ำนมดิบและผลิตภัณฑ์นมของไทย ปี 2562 - 2567	170
ตารางที่ 4.16 การปรับราคารับซื้อน้ำนมโค และราคากลางนมโรงเรียน	170
ตารางที่ 4.18 ปริมาณการบริโภคนมในประเทศสำคัญของโลก ปี 2563 – 2567	183

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 4.19 ปริมาณการบริโภคนมผงขาดมันเนยในประเทศสำคัญของโลก ปี 2563 – 2567	184
ตารางที่ 4.20 ปริมาณการส่งออกนมผงขาดมันเนยในประเทศสำคัญของโลก ปี 2563 – 2567	184
ตารางที่ 4.21 ปริมาณการนำเข้านมผงขาดมันเนยในประเทศสำคัญของโลก ปี 2563 – 2567	185
ตารางที่ 4.22 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกนมและผลิตภัณฑ์นมของไทย ปี 2563 – 2567	186
ตารางที่ 4.23 ปริมาณและมูลค่าการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นมของไทย ปี 2563 – 2567	187
ตารางที่ 4.24 ปริมาณและมูลค่าการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นมของไทย ปี 2562-2567	188
ตารางที่ 4.25 ปริมาณและมูลค่าการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นม HS 0410 ของไทย ปี 2562-2567	189
ตารางที่ 4.26 ปริมาณและมูลค่าการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นม HS 0420 ของไทย ปี 2562-2567	190
ตารางที่ 4.27 ปริมาณและมูลค่าการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นม HS 0403 และ HS 0404 ของไทย ปี 2562-2567	192
ตารางที่ 4.28 ปริมาณและมูลค่าการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นม HS 0405 ของไทย ปี 2562-2567	193
ตารางที่ 4.29 ปริมาณและมูลค่าการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นม HS 0406 ของไทย ปี 2562-2567	194
ตารางที่ 4.30 ค่า RCAx ตามพิกัดสินค้า (6 หลัก) ที่ประเทศไทยมีการส่งออกในช่วงปี พ.ศ. 2562 – 2566	200
ตารางที่ 4.31 ค่า RCAm ตามพิกัดสินค้า (6 หลัก) ที่ประเทศไทยมีการนำเข้าในช่วงปี พ.ศ. 2562 – 2566	205
ตารางที่ 4.32 ตลาดสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมของไทย	210
ตารางที่ 4.33 รายชื่อบริษัทขอนำเข้านมผงขาดมันเนยสูงสุด 7 อันดับแรก ปี 2568	212
ตารางที่ 4.34 การเปิดตลาดนมผงขาดมันเนยของไทยภายใต้ WTO และ TAFTA ปี 2548 – 2568	214
ตารางที่ 4.35 การเปิดตลาดนมผงขาดมันเนยของไทยภายใต้ WTO TAFTA และ TNZCEP ปี 2548 – 2567	215
ตารางที่ 4.36 พันธกรณีการเปิดตลาดสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมของไทย	216
ตารางที่ 4.37 พันธกรณีการเปิดตลาดสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมของของประเทศคู่ภาคี	218
ตารางที่ 4.38 พันธกรณีการเปิดตลาดสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมของประเทศคู่ภาคีภายใต้ RCEP	220
ตารางที่ 4.39 อัตราภาษีศุลกากรในการนำเข้านม และผลิตภัณฑ์นมภายใต้กรอบ WTO ทวิภาคี และ พหุภาคี	223
ตารางที่ 4.40 การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านอุปทาน	233
ตารางที่ 4.41 การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านอุปสงค์	234
ตารางที่ 4.42 การวิเคราะห์โครงสร้างตลาดและกลไกการแข่งขัน	235
ตารางที่ 4.43 การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของอุตสาหกรรม	236
ตารางที่ 5.1 ค่าคาร์บอนฟุตพริ้นท์ของระบบการเลี้ยงโคนมและโคนมตามรายการที่ใช้ในแต่ละกิจกรรม	249
ตารางที่ 6.1 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ที่สามารถผลักดันได้	260

สารบัญรูป

หน้า

รูปที่ 3.1 พันธุ์โคเนื้อ ที่นิยมเลี้ยงในประเทศไทย.....	31
รูปที่ 3.2 แผนที่แสดงความหนาแน่นของจำนวนการเลี้ยงโคเนื้อ ปี 2567	45
รูปที่ 3.3 เส้นทางเคลื่อนย้ายโคในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.....	50
รูปที่ 3.4 กระบวนการเคลื่อนย้ายโคเข้ามาในประเทศไทย.....	51
รูปที่ 3.5 ห่วงโซ่อุปทานโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ของไทย	56
รูปที่ 3.6 ราคาเนื้อวัวแต่ละส่วนของ Big C	78
รูปที่ 4.1 พันธุ์โคนมที่นิยมเลี้ยงในประเทศไทย	145
รูปที่ 4.2 แผนที่แสดงความหนาแน่นของจำนวนการเลี้ยงโคนม ปี 2567	152
รูปที่ 4.3 ห่วงโซ่อุปทานโคนม นมและผลิตภัณฑ์ของไทย.....	157
รูปที่ 5.1 การปล่อยก๊าซเรือนกระจกในอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนมและอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง	241
รูปที่ 5.2 สัดส่วนการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนมและอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง	242
รูปที่ 5.3 วงจรการใช้น้ำของโคเนื้อและโคนม	243
รูปที่ 5.4 สัดส่วนการใช้น้ำในอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนม	245

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล/ ความเป็นมา

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา การค้าสินค้าปศุสัตว์ของโลกรวมทั้งประเทศไทยขยายตัวอย่างรวดเร็ว เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน อาทิ เทคโนโลยีและนวัตกรรม มาตรการควบคุมโรค การเพิ่มประสิทธิภาพด้านการผลิต ที่สามารถตอบสนองต่อการขยายตลาด และความต้องการของผู้บริโภคที่เพิ่มขึ้น ทำให้การค้าสินค้าปศุสัตว์มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของหลายประเทศทั่วโลก รวมทั้งไทย อย่างไรก็ตาม ระบบการค้าสินค้าปศุสัตว์ และการบริหารจัดการห่วงโซ่การผลิตของไทยยังมีปัญหาและข้อจำกัดหลายด้าน อาทิ การจัดการต้นทุนการเลี้ยง โดยเฉพาะวัตถุดิบอาหารสัตว์ ข้อกำหนดและการกำกับดูแลด้านกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง การจัดการด้านเทคโนโลยีการผลิต การจัดการระบบโลจิสติกส์ ฯลฯ รวมถึงการบริหารจัดการด้านการขายและระบบตลาดซึ่งมีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ส่งผลกระทบต่อการกำหนดราคาจำหน่ายหน้าฟาร์มที่ผู้ผลิตขายได้ในราคาต่ำ และขาดอำนาจในการต่อรอง ขณะที่ผู้บริโภคต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายในการซื้อสินค้าที่มีราคาสูง นอกจากนี้ ยังต้องเผชิญกับปัญหาอุปสรรคอื่น ๆ เช่น ปัญหาการนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศที่กระทบต่อระดับและ/หรือเสถียรภาพราคาสินค้าปศุสัตว์ภายในประเทศ การซื้อขายสินค้าปศุสัตว์บางประเภทยังขาดมาตรฐาน ทั้งมาตรฐานด้านคุณภาพและราคา กล่าวคือ เกณฑ์ในการกำหนดราคา ยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานสากลหรือเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศ โดยในบางพื้นที่ยังคงกำหนดราคาจากการประเมินด้วยสายตา ไม่เพียงเท่านั้น ยังพบว่ามีปัญหาการเชือดเถื่อนเพื่อเลี้ยงภายในหลายพื้นที่ ส่งผลให้สินค้ามีความเสี่ยงเรื่องสุขอนามัยและมีความจำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบการตรวจสอบคุณภาพผลผลิตและผลิตภัณฑ์ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้สินค้าได้มาตรฐาน สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก ในขณะเดียวกัน มาตรการกีดกันทางการค้า และความท้าทายในการเจรจาเปิดตลาดในประเทศเป้าหมาย ก็ยังเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องเร่งดำเนินการเพื่อลดข้อจำกัดและอุปสรรคการส่งออกด้วย

โคเนื้อเป็นสินค้าปศุสัตว์ที่ต้องเร่งดำเนินการส่งเสริม ยกระดับ และแก้ไขปัญหาโดยเร็ว โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อต้องเผชิญกับปัญหาสินค้าโคเนื้อล้นตลาดและราคาตกต่ำ ขณะที่รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อเพื่อเพิ่มรายได้เกษตรกร แต่ปัจจุบันยังมีข้อจำกัดศักยภาพการเลี้ยงโคเนื้อในเชิงอุตสาหกรรมขาดโอกาสทางการค้า รวมถึงขีดความสามารถทางการแข่งขัน แม้เกษตรกรบางส่วนมีการพัฒนาสินค้าโคเนื้อคุณภาพสูง แต่ยังมีข้อจำกัดทางการค้า การขยายตลาด รวมทั้งประสบปัญหาภาพลักษณ์ด้านคุณภาพและมาตรฐาน ส่งผลกระทบต่อการบริโภคสินค้าโคเนื้อทั้งในประเทศ และการส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ ทำให้อุตสาหกรรมโคเนื้อยังไม่สามารถเติบโตได้อย่างเข้มแข็งและมีเสถียรภาพ

โคนมก็เป็นอีกหนึ่งสินค้าที่ประสบปัญหาและมีความท้าทายในการยกระดับการค้า รวมถึงพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขัน ทั้งยังมีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ซึ่งส่งผลต่อความอยู่รอดของเกษตรกร โดยเฉพาะในฟาร์มขนาดกลางและขนาดเล็ก ที่เริ่มขาดทุนสะสมต่อเนื่อง กระทบถึงสถานการณ์ด้านผลผลิตน้ำนมดิบในประเทศที่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่เพิ่มขึ้นทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศได้ รวมถึงความท้าทายจากการเปิดเสรีทางการค้า ซึ่งจากปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น ล้วนเป็นข้อจำกัดต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมนมและผลิตภัณฑ์นมในประเทศ

ดังนั้น ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า (สนค.) จึงเห็นควร ดำเนิน “โครงการศึกษาเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างเสถียรภาพและความเข้มแข็งทางการค้าสินค้า ปศุสัตว์ไทย” เพื่อศึกษา รวบรวมข้อมูล สถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย แนวทางการสร้างเสถียรภาพ การเพิ่มโอกาสและช่องทางการ ตลาด ตลอดจนยกระดับศักยภาพในการแข่งขันทางการค้าให้กับสินค้าปศุสัตว์ไทย (โคเนื้อและโคนม) ตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทานฯ ทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการ วิสาหกิจ และเกษตรกร นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อศึกษา รวบรวมข้อมูล สถานการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับสินค้าโคเนื้อและโคนม อาทิ โครงสร้าง ต้นทุนการผลิต มาตรฐานการผลิต สถานการณ์การค้าทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ ราคาสินค้า เกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทาน การเปิดตลาดของไทยภายใต้ความตกลงการค้าเสรี (FTA) ต่าง ๆ และการเปิด ตลาดของประเทศคู่ค้าสำคัญและโอกาสในการส่งออกของไทย ตลอดจนวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรคของภาคการค้าสินค้าเกษตร เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาสินค้าเกษตรไทยให้เข้มแข็งและมีศักยภาพ ในการแข่งขัน

1.2.2 เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายในการสร้างเสถียรภาพ การเพิ่มโอกาสและช่องทางการตลาด การพัฒนาภาพลักษณ์ และยกระดับศักยภาพในการแข่งขันทางการค้าให้กับสินค้าโคเนื้อและโคนมไทย ตลอดจนการส่งเสริมอุตสาหกรรมต่อเนื่อง (อาทิ อุตสาหกรรมนมและผลิตภัณฑ์นม) ของไทยให้เติบโต ทั้ง ตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ

1.2.3 เพื่อส่งเสริมกลไกความร่วมมือระหว่างกระทรวงพาณิชย์ กับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในภาพรวมของประเทศ ให้แก่ธุรกิจการค้าสินค้าโคเนื้อและโคนมไทยตลาดทั้งห่วงโซ่ อุปทาน

1.2.4 เพื่อเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลผลการศึกษา และข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างเสถียรภาพ และ ความเข้มแข็งทางการค้าสินค้าโคเนื้อและโคนมไทย ตลอดจนสนับสนุนอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ต่อหน่วยงาน ภาครัฐ ภาคเอกชน และวิสาหกิจ ให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน

โครงการศึกษาเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายการสร้างเสถียรภาพและความเข้มแข็งทางการค้าสินค้า ปศุสัตว์ไทย ผู้รับจ้างจะต้องดำเนินโครงการและกิจกรรมให้ครอบคลุมตามแนวคิดและวัตถุประสงค์ โดยมีขอบเขตการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

1.3.1 จัดทำแผนการดำเนินโครงการ และวิธีการดำเนินโครงการโดยละเอียดให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ และขอบเขตของงาน ตลอดระยะเวลาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ และกำหนดรายชื่อคณะที่ปรึกษา ซึ่งระบุ ชื่อบุคคลที่รับผิดชอบในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ โดยขอให้จัดส่งแผนฯ ให้สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ การค้าพิจารณาภายใน 7 วัน นับถัดจากวันลงนามในสัญญา

1.3.2 ทบทวนวรรณกรรม ศึกษา วิเคราะห์ ภาพรวมสินค้าปศุสัตว์ไทย ให้ครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้อง อาทิ สถานการณ์การผลิตของโลกและไทย โครงสร้างต้นทุนการผลิตของไทยและประเทศผู้ผลิต รายสำคัญของโลก มาตรฐานการผลิต กฎหมาย และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง สถานการณ์การค้าทั้งการค้า ภายในประเทศและระหว่างประเทศ ราคาสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทาน แนวโน้มหรือทิศทางการค้า การเปิดตลาดของไทยภายใต้ความตกลงการค้าเสรี (FTA) ต่าง ๆ และการเปิดตลาดของประเทศคู่ค้าสำคัญ และโอกาสในการส่งออกของไทย ตลอดจนจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค แนวทางการส่งเสริมและ สร้างความสามารถในการแข่งขันทางการค้าของสินค้าโคเนื้อและโคนม ตลอดจนแนวทางสนับสนุน อุตสาหกรรมต่อเนื่อง (อาทิ นมและผลิตภัณฑ์นม) ของไทยให้เติบโต ทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ

1.3.3 ลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก จัดทำข้อมูลและประเด็นการหารือรับฟังความคิดเห็นหรือแนวคำถาม อาทิ สนทนากลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อเก็บข้อมูล รับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะกับผู้เชี่ยวชาญ/ผู้เกี่ยวข้อง ในส่วนภูมิภาค 4 ครั้ง ๆ ละอย่างน้อย 5 ราย รวมทั้งหมดไม่น้อยกว่า 20 ราย โดยใน 20 รายนั้นต้อง ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ที่เกี่ยวข้องกับสินค้าโคเนื้อและโคนม โดยมีผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงาน นโยบายและยุทธศาสตร์การค้า เข้าร่วมอย่างน้อย 5 ราย และผู้รับจ้างจะต้องจัดเตรียมของที่ระลึกสำหรับผู้ให้ข้อมูล อย่างน้อย 24 ชิ้น หรือเพียงพอกับจำนวนผู้ให้ข้อมูล

1.3.4 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อระดมความคิดเห็นกับผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งส่วนกลางและ ส่วนภูมิภาค จำนวน 1 ครั้ง โดยจัดประชุมฯ ในกรุงเทพฯ หรือปริมณฑล โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมฯ ออฟไลน์ อย่างน้อย 60 คน และมีผู้เข้าร่วมประชุมฯ ทางออนไลน์ อย่างน้อย 40 คน รวมทั้งหมด อย่างน้อย 100 คน ครอบคลุมผู้เข้าร่วมประชุมฯ วิทยาการ และคณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่จากสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์ การค้า และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.3.4.1 จัดหาและจัดเตรียมสถานที่ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการประชุม เชิงปฏิบัติการในรูปแบบทั้งออนไลน์ และออฟไลน์ที่เหมาะสม โดยมีจำนวนเพียงพอกับผู้เข้าร่วมประชุมฯ จัดหาผู้ดำเนินการประชุมที่เหมาะสม และจัดเตรียมเจ้าหน้าที่ให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน

1.3.4.2 จัดหาอาหารว่างและเครื่องดื่ม และอาหารกลางวัน สำหรับผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ อย่างน้อย 60 คน

1.3.4.3 จัดทำแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมประชุมฯ โดยแบบประเมินดังกล่าวต้องได้รับความเห็นชอบจาก สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้าก่อน

1.3.4.4 สรุปรวความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุมฯ รวมทั้งประมวลผลแบบประเมินฯ ดังกล่าว

1.3.4.5 จัดทำรายงานสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ

1.3.5 จัดให้มีการศึกษาดูงานในประเทศต้นแบบที่มีระบบการผลิตและพัฒนากระบวนการค้าสินค้าปศุสัตว์ จำนวน 1 ประเทศ เพื่อศึกษาแนวปฏิบัติที่ดีของประเทศต้นแบบที่ภาครัฐมีกลไก ส่งเสริมการพัฒนาผู้ประกอบการ และภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการสร้างความเข้มแข็งทางการค้าสินค้าโคเนื้อและโคนม จำนวนผู้เดินทางไม่น้อยกว่า 5 คน ประกอบด้วย บุคลากรสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า เข้าร่วมอย่างน้อย 4 ราย และที่ปรึกษาโครงการเข้าร่วมอย่างน้อย 1 ราย

1.3.6 ประมวลผล สรุปผล พร้อมทั้งจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบาย แนวทางการสร้างเสถียรภาพการเพิ่มโอกาสและช่องทางการตลาด การพัฒนาภาพลักษณ์ ตลอดจนยกระดับศักยภาพในการแข่งขันทางการค้าสินค้าโคเนื้อและโคนมไทยตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน ให้ครอบคลุมอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง (อาทิ อุตสาหกรรมนมและผลิตภัณฑ์นม) ทั้งตลาดในประเทศและต่างประเทศ

1.3.7 จัดงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการศึกษาผ่านการจัดสัมมนา ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล 1 ครั้ง เพื่อให้หน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้รับทราบและนำผลการศึกษาและข้อเสนอเชิงนโยบายไปปรับใช้หรือขับเคลื่อนให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีผู้เข้าร่วมสัมมนา ออฟไลน์อย่างน้อย 100 คน รวมทั้งมีช่องทางการประชุมแบบออนไลน์ด้วย ซึ่งครอบคลุมผู้เข้าร่วมสัมมนา วิทยากร และคณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่ จากสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.3.7.1 จัดหาวิทยากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ เพื่อนำเสนอผลการศึกษาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค สถานการณ์การค้า แนวโน้มหรือทิศทางการค้า กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแนวทางการส่งเสริมและสร้างความสามารถในการแข่งขันทางการค้าของสินค้าปศุสัตว์ และอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และห่วงโซ่อุปทาน

1.3.7.2 จัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ประกอบการจัดสัมมนาที่เหมาะสม ทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์ โดยการจัดสัมมนาออฟไลน์ขอให้จัดหาห้องสัมมนาที่สามารถรองรับคนอย่างน้อย 100 คน และบริหารจัดการการลงทะเบียน การต้อนรับผู้เข้าร่วมสัมมนา การออกแบบตกแต่งเวทีและพื้นที่หลังที่มีรูปแบบขนาดที่เหมาะสม โดยได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า รวมทั้งจัดหาและบริหารระบบโสตทัศนูปกรณ์ อาทิ ระบบไฟ แสง เสียง พร้อมทั้งชุดโซฟาที่นั่งสำหรับรับรองประธานเปิดงาน สัมมนาแขก VIP และวิทยากร และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการบันทึก/ถ่ายภาพภายในงาน และจัดเตรียมเจ้าหน้าที่ให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน พร้อมรับผิดชอบค่าดำเนินการขนส่ง ติดตั้ง รื้อถอนและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.3.7.3 จัดหาอาหารว่างและเครื่องดื่ม และอาหารกลางวัน สำหรับผู้เข้าร่วมสัมมนาอย่างน้อย 100 คน

1.3.7.4 จัดเตรียมของที่ระลึก สำหรับผู้เข้าร่วมสัมมนา อย่างน้อย 100 ชิ้น

1.3.7.5 จัดทำแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมงานสัมมนา โดยแบบประเมินต้องได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า

1.3.7.6 สรุปรวความเห็นของผู้เข้าร่วมการประชุมฯ รวมทั้งประมวลผลแบบประเมินฯ ดังกล่าว

1.3.7.7 จัดทำรายงานสรุปผลการประชุมเผยแพร่ผลการศึกษา

1.3.8 จัดงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการศึกษาผ่านการจัดสัมมนา ในพื้นที่ส่วนภูมิภาค จำนวน 1 ครั้ง เพื่อให้หน่วยงานภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนรับทราบและนำผลการศึกษา และข้อเสนอเชิงนโยบายไปปรับใช้หรือขับเคลื่อนให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีผู้เข้าร่วมสัมมนาอย่างน้อย 50 คน รวมทั้งมีช่องทางการประชุมออนไลน์ด้วย ครอบคลุมผู้เข้าร่วมสัมมนา วิทยากร และคณะกรรมการ/เจ้าหน้าที่จากสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.3.8.1 จัดหาวิทยากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ เพื่อนำเสนอผลการศึกษา วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค สถานการณ์การค้า แนวโน้มหรือทิศทางการค้า กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนแนวทางส่งเสริมและสร้างความสามารถในการแข่งขันทางการค้าและห่วงโซ่อุปทานของสินค้าปศุสัตว์ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

1.3.8.2 จัดเตรียมสถานที่และอุปกรณ์ประกอบการจัดสัมมนาที่เหมาะสม ทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์ โดยการจัดสัมมนาออฟไลน์จะจัดหาห้องสัมมนาที่สามารถรองรับคนอย่างน้อย 50 คน และบริหารจัดการการลงทะเบียน การต้อนรับผู้เข้าร่วมสัมมนา การออกแบบตกแต่งเวทีและพื้นที่หลังที่มีรูปแบบขนาดที่เหมาะสม โดยได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า รวมทั้งจัดหาและบริหารระบบโสตทัศนูปกรณ์ อาทิ ระบบไฟ แสง เสียง พร้อมทั้งชุดโซฟาที่นั่งสำหรับรับรองประธานเปิดงานสัมมนา แขก VIP และวิทยากร และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการบันทึก/ถ่ายภาพภายในงาน และจัดเตรียมเจ้าหน้าที่ให้เพียงพอต่อการปฏิบัติงาน พร้อมรับผิดชอบค่าดำเนินการขนส่ง ติดตั้ง รื้อถอนและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1.3.8.3 จัดหาอาหารว่างและเครื่องดื่ม และอาหารกลางวัน สำหรับผู้เข้าร่วมสัมมนาอย่างน้อย 50 คน

1.3.8.4 จัดเตรียมของที่ระลึก สำหรับผู้เข้าร่วมสัมมนา อย่างน้อย 50 ชิ้น

1.3.8.5 จัดทำแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมงานสัมมนา โดยแบบประเมินต้องได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า

1.3.9 จัดทำรายงานผลการดำเนินโครงการและสื่อประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย

1.3.9.1 จัดทำรายงานผลการศึกษาก่อสร้างเสถียรภาพและความเข้มแข็งทางการค้าสินค้าปศุสัตว์ไทย พร้อมทั้งจัดทำบทสรุปผู้บริหาร ขนาด A4 พิมพ์สี่ อย่างละ จำนวน 30 เล่ม พร้อม USB จำนวน 31 อัน โดยแบ่งเป็น USB รายงานผลการศึกษา จำนวน 30 อัน และ USB บทสรุปผู้บริหาร จำนวน 1 อัน

1.3.9.2 จัดทำเอกสารเผยแพร่ในรูปแบบ Booklet ขนาด A5 พิมพ์ 4 สี จำนวน 300 เล่ม เพื่อเผยแพร่ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์

1.3.9.3 จัดทำอินโฟกราฟิก จำนวน 2 ชิ้น ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาก่อสร้างเสถียรภาพและความเข้มแข็งทางการค้าสินค้าปศุสัตว์ไทย ประกอบด้วย แนวทางการสร้างเสถียรภาพและความเข้มแข็งทางการค้าสินค้าโคเนื้อ จำนวน 1 ชิ้น และโคนม จำนวน 1 ชิ้น

1.3.9.4 จัดทำคลิปวิดีโอ จำนวน 1 คลิป ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาก่อสร้างเสถียรภาพและความเข้มแข็งทางการค้าสินค้าปศุสัตว์ไทย

ทั้งนี้ เอกสารเผยแพร่ในรูปแบบ Booklet อินโฟกราฟิก และคลิปวิดีโอ ต้องได้รับความเห็นชอบจากสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้าก่อนจึงจะดำเนินการจัดทำได้

1.4 กรอบแนวคิดในการศึกษา

ในการสร้างเสถียรภาพและความเข้มแข็งทางการค้าสินค้าปศุสัตว์ของไทย กรณีโคเนื้อและโคนม ต้องอิงกรอบแนวคิดที่ครอบคลุมปัจจัยสำคัญต่าง ๆ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเกษตร การพัฒนาอุตสาหกรรม ความยั่งยืน รวมถึงมิติด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถตอบโจทย์การสร้างเสถียรภาพทางการค้าสินค้าปศุสัตว์และส่งเสริมศักยภาพการแข่งขันในตลาดโลกได้

เพื่อให้การศึกษาตอบสนองวัตถุประสงค์ ครอบคลุมขอบเขต และประเด็นความสนใจครบถ้วน และได้ผลการศึกษาตามความต้องการที่กำหนดข้างต้น คณะที่ปรึกษาได้กำหนดกรอบความคิด และหลักการในการศึกษา ดังนี้

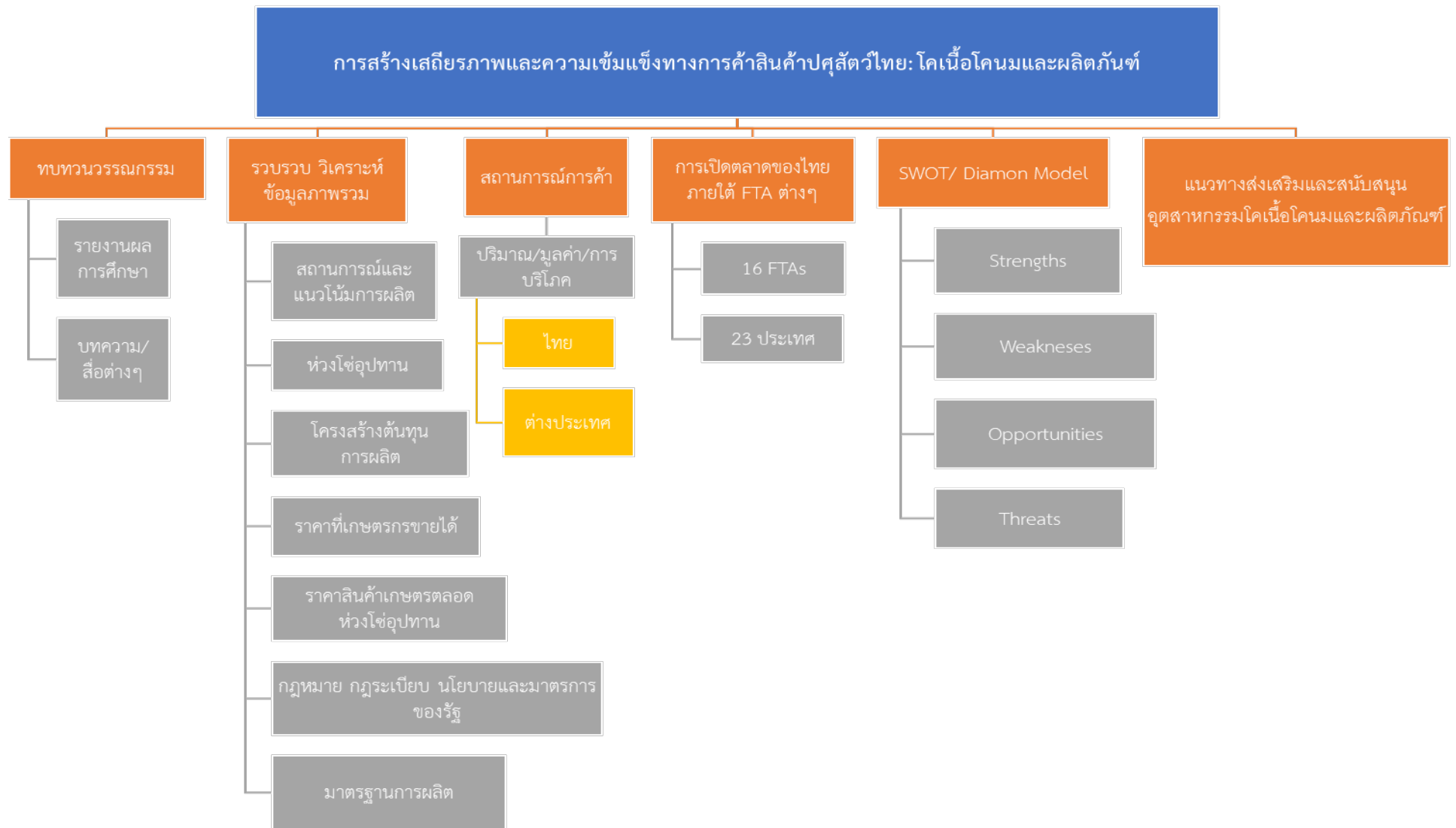
การค้าสินค้าปศุสัตว์ กรณีโคเนื้อและโคนมเป็นโจทย์วิจัยเชิงนโยบายในสินค้าชนิดเดียวกันแต่แตกต่างกันในด้านคุณลักษณะ คุณสมบัติ คุณภาพ ราคา ฯลฯ ซึ่งสนองรสนิยม ความพึงพอใจ ระดับรายได้ และปัจจัยเหตุผลอื่น ๆ ของผู้บริโภค ซึ่งมีคุณค่าในการเพิ่มสวัสดิการ (Welfare) แก่ผู้บริโภคในประเทศผู้นำเข้า และสร้างเสริมผลิตภาพและประสิทธิภาพในการผลิตของผู้ผลิตในประเทศผู้ส่งออก

การศึกษาจึงครอบคลุมการวิเคราะห์ห่วงโซ่อุปทาน ศักยภาพทางเศรษฐกิจ กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและมาตรการของรัฐ ทั้งนโยบายในประเทศ กฎระเบียบในต่างประเทศ การประยุกต์เทคโนโลยีและนวัตกรรม การวิเคราะห์ด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน การตลาดระหว่างประเทศและการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ

ประเทศคู่ค้าได้ประโยชน์ทั้งในฐานะผู้ผลิตและผู้บริโภคของประเทศคู่ค้าทั้งสองฝ่าย จุดมุ่งหมายสำคัญที่สุดของภาครัฐในแต่ละประเทศคู่ค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทย ผ่านทางนโยบายและมาตรการด้านการค้าระหว่างประเทศ คือ การคุ้มครองและส่งเสริมเพิ่มพูนสวัสดิการของผู้บริโภคในประเทศและสร้างเสริมเพิ่มพูนประสิทธิภาพและผลิตภาพของผู้ผลิตสินค้าที่การศึกษานี้ครอบคลุม

ในการนี้ นโยบายและมาตรการที่สำคัญ คือ การลดและขจัดอุปสรรคทางการค้าภายในประเทศและระหว่างประเทศที่ไม่มีเหตุผลอันควรในการคุ้มครองสวัสดิการของผู้บริโภค และการส่งเสริมจูงใจอย่างเหมาะสมให้เกิดการปรับเปลี่ยนเคลื่อนย้ายการใช้ทรัพยากรและการพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตสินค้าภายในประเทศ การศึกษานี้ครอบคลุมให้มีประสิทธิภาพและผลิตภาพสูงขึ้นและสอดคล้องกับความต้องการ รสนิยม และความพึงพอใจของผู้บริโภคในตลาดประเทศเป้าหมาย ยิ่งกว่านั้นประเทศคู่ค้าต่าง ๆ ได้เพิ่มความสนใจให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืนและเกิดนวัตกรรมที่ล้ำล้ำ (Disrupt) เทคโนโลยีที่มีใช้อยู่เดิมอย่างรวดเร็ว

ดังนั้น การสร้างเสถียรภาพและความเข้มแข็งทางการค้าสินค้าปศุสัตว์ของไทย กรณีโคเนื้อและโคนม จึงต้องคำนึงถึงคุณสมบัติของมาตรการที่สอดคล้องและส่งเสริมการปรับตัวอย่างรวดเร็วทันการณ์และสร้างเสริมความยั่งยืนในระบบเศรษฐกิจด้วย

1.5 ประเด็นศึกษา วิธีการศึกษา และแหล่งข้อมูลที่สำคัญ

ในการศึกษาครั้งนี้มีประเด็นการศึกษาสำคัญ 9 ประเด็น ประกอบด้วย

- 1) สถานการณ์การผลิตของโลกและไทย
- 2) ห่วงโซ่อุปทานโคเนื้อผลิตภัณฑ์ / ห่วงโซ่อุปทานโคนมและผลิตภัณฑ์
- 3) โครงสร้างต้นทุนการผลิตของไทยและประเทศผู้ผลิตรายสำคัญของโลก
- 4) นโยบายภาครัฐ กฎหมาย กฎระเบียบ และมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง
- 5) สถานการณ์การค้าภายในประเทศและระหว่างประเทศ
- 6) แนวโน้มทิศทางการค้าและการเปิดตลาดของไทยและประเทศคู่ค้าสำคัญ
- 7) จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค
- 8) แนวทางส่งเสริมและสร้างความสามารถในการแข่งขันทางการค้า
- 9) แนวทางสนับสนุนอุตสาหกรรมต่อเนื่อง

ประเด็นการศึกษา วิธีการศึกษา และแหล่งข้อมูลสำคัญดังปรากฏในตารางที่ 1.1

ตารางที่ 1.1 ประเด็นศึกษา วิธีการศึกษา และแหล่งข้อมูลที่สำคัญ

ลำดับที่	ประเด็นศึกษา	วิธีการศึกษา	ตัวอย่างแหล่งข้อมูลที่สำคัญ
1.	สถานการณ์การผลิตโคของโลกและไทย - ปริมาณและแนวโน้มการผลิตโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ โคนมและผลิตภัณฑ์ของโลก ประเทศผู้ผลิตสำคัญ และไทย - สถานภาพปัจจุบันและปัญหา	- รวบรวม วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลสถิติต่าง ๆ จากฐานข้อมูลทั้งในประเทศและต่างประเทศ - สถิติไม่น้อยกว่า 10 ปี ย้อนหลัง (2557-2566) หรือเท่าที่มีข้อมูล - ครอบคลุมสินค้าโคเนื้อโคนมและผลิตภัณฑ์พิภักศุลกากร 8 digits จำนวน 65 รายการสินค้า	- Foreign Agricultural Service. Global Market Analysis. USDA - FAO (Food and Agriculture Organization) องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ - UN Comtrade - ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์ - สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2566 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้มปี 2567 สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - สถิติชุดข้อมูล สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวง

ลำดับที่	ประเด็นศึกษา	วิธีการศึกษา	ตัวอย่างแหล่งข้อมูลที่สำคัญ
			ดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม
2.	ห่วงโซ่อุปทานโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ / โคนมและผลิตภัณฑ์ • ต้นน้ำ: เกษตรกรผู้เพาะพันธุ์ และเกษตรกรผู้เลี้ยงโค • กลางน้ำ: โรงฆ่า จุฑรวบรวมรีนม และโรงงานแปรรูป • ปลายน้ำ: ตลาดผู้บริโภค (ภายในประเทศและต่างประเทศ) • ความเชื่อมโยงไปข้างหน้า (Forward linkage) และความเชื่อมโยงไปข้างหลัง (Backward linkage) • ราคาที่เกษตรกรขายได้ ราคาตลาด และราคาส่งออก - ราคาโคเนื้อมีชีวิต - ราคาเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ - ราคาน้ำนมดิบ • สถานการณ์ปัจจุบันและปัญหา	• ทบทวนวรรณกรรม • รวบรวม วิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ • สถิติไม่น้อยกว่า 10 ปีย้อนหลัง (2557-2566) หรือเท่าที่มีข้อมูล • สัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียต่าง ๆ	• สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร • กรมปศุสัตว์ • องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย • สัมภาษณ์ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง • คัดค้า.com
3.	โครงสร้างต้นทุนการผลิตของไทยและประเทศผู้ผลิตรายสำคัญของโลก โดยจะวิเคราะห์ต้นทุน อาทิ • โคเนื้อ: ค่าอาหารสัตว์, ค่าจ้างแรงงาน, ค่ารักษาสุขภาพสัตว์ และค่าจัดการฟาร์ม • โคนม: ค่าอาหารโคนม, ค่าจ้างแรงงาน, ค่ารักษาสุขภาพสัตว์ และค่าบำรุงรักษาเครื่องมือและอุปกรณ์รีดรีนม • ผลิตภัณฑ์นม: ค่าวัตถุดิบ (น้ำนมดิบ และวัตถุดิบเสริม เช่น นมผงขาดมันเนย) • ราคาสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทาน อาทิ ราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง หญ้า และกากมะพร้าว ราคาวัคซีนสัตว์ ยารักษาโรค และราคาอาหารเสริม • ค่าพลังงาน (ระบบทำความเย็นและการแปรรูป) และเชื้อเพลิง,	• รวบรวม วิเคราะห์ และประมวลผลข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ของไทยและประเทศผู้ผลิตสำคัญของโลก • สถิติไม่น้อยกว่า 10 ปีย้อนหลัง (2557-2566) หรือเท่าที่มีข้อมูล • สัมภาษณ์ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง	• รายงานโครงสร้างต้นทุนการผลิตโคเนื้อและโคนม และสถิติต้นทุนการผลิตสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ • ข้อมูลจากศูนย์วิจัยและพัฒนานโยบายและตลาดเกษตร (สวพ.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ • กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ • องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย • Agriculture and Horticulture Development Board, สหราชอาณาจักร • USDA (United States Department of Agriculture).

ลำดับที่	ประเด็นศึกษา	วิธีการศึกษา	ตัวอย่างแหล่งข้อมูลที่สำคัญ
	ค่าแรงงาน, ค่าบรรจุกุ้ง, ค่าขนส่ง, ต้นทุนคงที่ และต้นทุนการบริหารจัดการเพิ่ม ● การขนส่งและการจัดการโลจิสติกส์		“Livestock, Dairy, and Poultry Outlook”, สหรัฐอเมริกา ● FAO (Food and Agriculture Organization) องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ
4.	นโยบายภาครัฐ กฎหมาย กฎระเบียบ และมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง อาทิ ● โครงการโคล้านตัว โครงการโคบาลบูรพา และโครงการนมโรงเรียน ● พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2499 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 ● มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนมสด (มกอ. 783-2530) ● ข้อกำหนดการฉ้ายาสำหรับสัตว์ (มกอ. 7001-2540) ● ประกาศกฎกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง มาตรฐานฟาร์มโคนมและการผลิต นมดิบของประเทศ ไทย พ.ศ. 2542 ● พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2559 ● มาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ● มาตรฐาน GAP ● มาตรฐาน GMP (โรงฆ่าสัตว์, ศูนย์รวบรวมนมดิบ) ● มาตรฐานฟาร์มที่มีระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม (GFM) ● มาตรฐานฟาร์มปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย (FMD) ● ข้อกำหนดการควบคุมการฉ้ายาสำหรับสัตว์ ● มาตรฐานสินค้าส่งออก อาทิ มาตรฐาน Halal	● ศึกษานโยบายภาครัฐ กฎหมาย กฎระเบียบ มาตรฐานการผลิตโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ โคนมและผลิตภัณฑ์ของไทยจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ● เปรียบเทียบมาตรฐานของไทยกับมาตรฐานสากล และมาตรฐานของประเทศคู่ค้า/คู่แข่งของไทย	● นโยบาย กฎหมาย กฎระเบียบ มาตรฐานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐาน ● มาตรฐานสากล และมาตรฐานของประเทศคู่ค้า/คู่แข่งสำคัญของไทย

ลำดับที่	ประเด็นศึกษา	วิธีการศึกษา	ตัวอย่างแหล่งข้อมูลที่สำคัญ
5.	สถานการณ์การค้าภายในประเทศและระหว่างประเทศ - ปริมาณและมูลค่าการนำเข้าส่งออก และปริมาณการบริโภค - ไทย - ประเทศคู่ค้าสำคัญ - ประเทศคู่แข่ง	ศึกษาดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบระหว่างประเทศ หรือ RCAx และ RCAm	- สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม ปี 2567 สำนักเศรษฐกิจการเกษตร - กรมศุลกากร - สถิติการค้าระหว่างประเทศของไทย กระทรวงพาณิชย์ - กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ - Foreign Agricultural Service, USDA - UN Comtrade - Trademap
6.	แนวโน้มทิศทางการค้าและการเปิดตลาดของไทยและประเทศคู่ค้าสำคัญ	- ศึกษา 16 ความตกลงที่ไทยลงนามเข้าร่วมแล้ว กับ 23 ประเทศ พร้อมทั้งความตกลงที่อยู่ระหว่างเจรจาเพื่อยกระดับ FTA และอยู่ระหว่างการเจรจา - การลดอัตราภาษีศุลกากรของประเทศภาคี - โอกาสในการส่งออกของไทย - มาตรการ NTMs/NTBs ของประเทศคู่ค้า - เน้นศึกษามาตรการโควตานำเข้าและผลิตภัณฑ์นมว่าจะส่งผลอย่างไรต่อภาพรวมการค้าของประเทศและประเทศไทยควรมีนโยบายอย่างไรต่อมาตรการโควตานำเข้า	- สถานการณ์เจรจาการค้าเสรีและการเปิดตลาดตามกรอบต่าง ๆ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ - การประกาศผลการจัดสรรโควตานำเข้ากรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ และกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
7.	จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค	ศึกษาวิเคราะห์ตามประเด็นดังนี้ Strength (S): จุดเด่นหรือจุดแข็ง (ข้อได้เปรียบ) เป็นผลมาจากปัจจัยภายในอุตสาหกรรม Weakness (W): จุดด้อยหรือจุดอ่อน ข้อเสียเปรียบเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน เป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจาก??? Opportunity (O): โอกาสที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ	- เอกสาร และรายงานการวิจัยต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ - สัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม

ลำดับที่	ประเด็นศึกษา	วิธีการศึกษา	ตัวอย่างแหล่งข้อมูลที่สำคัญ
		อุตสาหกรรมที่นำไปสู่การแก้ไข และเพิ่มความได้เปรียบทางการ แข่งขันได้ Threat (T): อุปสรรคของ อุตสาหกรรม ปัจจัยภายนอก เป็น ข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพแวดล้อม ภายนอกที่ส่งผลเสียต่อ อุตสาหกรรม	
8.	แนวทางการส่งเสริมและสร้าง ความสามารถในการแข่งขันทางการค้า	รวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประมวลผล ข้อมูล	ทบทวนวรรณกรรม ข้อมูล จากสถิติ การสัมภาษณ์เชิง ลึก การสนทนากลุ่ม และ การประชุมเชิงปฏิบัติการ
9.	แนวทางสนับสนุนอุตสาหกรรมต่อเนื่อง	รวบรวม วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประมวลผล ข้อมูล	ทบทวนวรรณกรรม ข้อมูล จากสถิติ การสัมภาษณ์เชิง ลึก การสนทนากลุ่ม และ การประชุมเชิงปฏิบัติการ

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

บทนี้จะเป็นการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับสินค้าโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ และโคนมและผลิตภัณฑ์ในมิติต่าง ๆ โดยเป็นการศึกษาจากรายงานผลการวิจัย บทความของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนทั้งของไทยและต่างประเทศ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 โคเนื้อและผลิตภัณฑ์

จากการทบทวนวรรณกรรมการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ด้านสถานการณ์การผลิตโคเนื้อของโลก Greenwood, P. L. (2021) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง Review: An Overview of Beef Production from Pasture and Feedlot Globally, as Demand for Beef and the Need for Sustainable practices increase พบว่า ในภาพรวมของอุตสาหกรรมการผลิตเนื้อวัวทั่วโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สถิติจาก FAOSTAT ปี 2020 มีโคเนื้อทั่วโลกประมาณ 1.5 พันล้านตัว มีความต้องการเนื้อวัวในปี 2019 อยู่ที่ 70 ล้านตัน และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 74 ล้านตันภายในปี 2023 ประเทศผู้ผลิตเนื้อวัวหลัก ได้แก่ สหรัฐอเมริกา (ร้อยละ 17 ของการผลิตทั่วโลก) ยุโรป (ร้อยละ 15) บราซิล (ร้อยละ 13) จีน (ร้อยละ 9) และออสเตรเลีย (ร้อยละ 4) ประเทศผู้ส่งออกเนื้อวัวหลัก ได้แก่ บราซิล (ร้อยละ 20 ของการส่งออกทั่วโลก) ออสเตรเลีย (ร้อยละ 16) และอินเดีย (ร้อยละ 15)

ในขณะที่ สมาร์ท บุญจันทร์ (2565) พบว่า การผลิตเนื้อโคของโลกเพิ่มขึ้น โดยในปี 2564 การผลิตเนื้อโคของโลกมีปริมาณ 61.45 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2563 ซึ่งมีปริมาณการผลิต 60.43 ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ 1.69 การบริโภคของโลก ปี 2564 มีปริมาณ 59.95 ล้านตัน เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.43 จากปี 2563 ซึ่งมีปริมาณการบริโภค 59.12 ล้านตัน โดยประเทศผู้บริโภคเนื้อโคที่สำคัญของโลก คือ อินเดีย มีการขยายตัวร้อยละ 5.76

ส่วนสถานการณ์การผลิตโคเนื้อในไทย นลินี คงสุบรรณ และคณะ (2564) ศึกษาพบว่า การผลิตโคเนื้อในประเทศไทยมีอัตราการขยายตัวของจำนวนโคและจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ โดยในปี 2561 มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ 828,477 ราย และมีจำนวนโคเนื้อทั้งสิ้น 5,445,351 ตัว เป็นการเลี้ยงโคพันธุ์ลูกผสมและโคขุนร้อยละ 43 ของจำนวนโคทั้งหมดในประเทศ โดยมีอัตราการขยายตัวของจำนวนโคและจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อประเภทนี้เพิ่มขึ้นจากปี 2560 ร้อยละ 14.55 และ 9.97 ตามลำดับ (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์, 2560-2561) สะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรสนใจเลี้ยงโคเนื้อคุณภาพเพิ่มขึ้นเพื่อสนองต่อความต้องการบริโภคที่เพิ่มขึ้น สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีจำนวนทั้งสิ้นประมาณ 1,142,614 ราย เพิ่มขึ้นจากปี 2563 จำนวน 909,324 ราย คิดเป็นร้อยละ 25.61 โดยเฉลี่ยเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อตั้งแต่ปี 2560 – 2564 เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 11.20 ต่อปี ซึ่งพื้นที่เลี้ยงโคเนื้อมากที่สุดอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยปริมาณโคเนื้อ ปี 2564 มีจำนวนโคเนื้อรวมทั้งสิ้น 3,966,980 ตัว คิดเป็นร้อยละ 29.79

สอดคล้องกับ สมาร์ท บุญจันทร์ (2565) ที่พบว่า ประเทศไทยมีแนวโน้มการผลิตโคเนื้อเพิ่มมากขึ้น ปี 2564 มีจำนวนโคเนื้อ 7,582,406 ตัว คิดเป็นร้อยละ 21.70 โดยเฉลี่ยปริมาณโคเนื้อตั้งแต่ปี 2560 – 2564 เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 13.34 ต่อปี

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับระบบการเลี้ยงโคเนื้อ Greenwood, P. L. (2021) พบว่า โดยทั่วไปในประเทศต่าง ๆ มีระบบการเลี้ยง 2 แบบ คือ 1) แบบเลี้ยงในทุ่งหญ้า และ 2) ระบบฟาร์มขุนสัตว์ ทั้งนี้ระบบการเลี้ยงโคเนื้อมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับภูมิภาค เช่น อเมริกาเหนือ ใช้ระบบขุนในฟาร์ม (feedlot) เป็นหลัก อเมริกาใต้และออสเตรเลีย เน้นการเลี้ยงในทุ่งหญ้าและบางส่วนใช้ระบบขุนในฟาร์ม ส่วนยุโรปและนิวซีแลนด์ พังพาโคนมเป็นแหล่งผลิตเนื้อวัวและเนื้อลูกวัว (veal) มีข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน อาทิ การเลือกใช้สายพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและมีอัตราการเติบโตสูง การปรับปรุงโภชนาด้วยเทคโนโลยีอาหารเสริมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเจริญเติบโตของโค และ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การตรวจวัดประสิทธิภาพของโคแบบ ณ เวลาปัจจุบัน (real time) ผ่านเซนเซอร์ และระบบเครือข่ายไร้สาย

ในขณะที่ Ffoulkes, D. (2021). Tropical Beef Production and Husbandry: Notebook on Tropical Beef Production and Husbandry of Australian Cattle and Buffalo in SE Asia ศึกษาถึงแนวทางการผลิตและการเลี้ยงโคเนื้อเขตร้อน โดยมุ่งเน้นไปที่โคและกระบือจากออสเตรเลียที่ถูกนำเข้ามาเลี้ยงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยครอบคลุมการวางแผนการผลิต ระบบการเลี้ยง การจัดการทรัพยากร ตลอดจนแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดในการเลี้ยงโคเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ระบบการผลิตโคฟาร์มขุนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีขนาดตั้งแต่ระดับครัวเรือนไปจนถึงฟาร์มขนาดใหญ่ที่มีการจัดการแบบอุตสาหกรรม ปัจจัยที่ต้องพิจารณาในการเพิ่มประสิทธิภาพอุตสาหกรรมโคเนื้อที่สำคัญ คือ ระบบการเลี้ยง การคัดเลือกสายพันธุ์ที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญ เช่น โคพันธุ์บราห์มัน (Brahman) มีความทนทานต่อสภาพอากาศร้อน การจัดการโภชนาต้องเหมาะสมกับโคที่เลี้ยงในระบบขุนและระบบกึ่งเข้มข้น การลดความเครียดของโคช่วยให้การผลิตเนื้อมีความปลอดภัย ลดการเกิดเนื้อสีคล้ำ (dark-cutting meat) รวมทั้งจำเป็นต้องมีการจัดการทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานที่ดี เช่น ที่ดิน น้ำ และอุปกรณ์ที่จำเป็น โดยต้องมีระบบน้ำที่เพียงพอ จำเป็นต้องมีแหล่งน้ำสำรองอย่างน้อย 3 วัน ฟาร์มขนาด 2,000 ตัวต้องมีพื้นที่อย่างน้อย 7 เฮกตาร์สำหรับโครงสร้างพื้นฐาน และ 27 เฮกตาร์สำหรับปลูกพืชอาหารสัตว์ นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องมีการจัดการของเสียจากฟาร์มขุน เช่น การนำมูลโคไปใช้เป็นปุ๋ยหรือพลังงานชีวภาพ และด้านการตลาดในภาพรวมตลาดโคเนื้อในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีทั้งตลาดสด และตลาดพรีเมียม โดยปริมาณความต้องการโคมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลทางศาสนา เช่น Idul Fitri (เทศกาลละศีลอด) และ Idul Adha (วันแห่งการเฉลิมฉลอง และการเชือดสัตว์เพื่อพลีทาน) งานวิจัยนี้พอจะสรุปแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการผลิตโคเนื้อในเขตร้อนโดยใช้โคและกระบือนำเข้าจากออสเตรเลียมาเลี้ยงในประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จำเป็นต้องมีการจัดการที่ดีในทุกขั้นตอน ตั้งแต่ระบบการเลี้ยงสัตว์ การจัดการทรัพยากร และการจัดการตลาด ซึ่งจะช่วยให้สามารถเพิ่มผลผลิต ลดต้นทุน และรักษาความยั่งยืนของอุตสาหกรรมโคเนื้อได้ในระยะยาว

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการผลิตโคเนื้อ มีงานวิจัยหลายชิ้นที่ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการผลิตโคเนื้อ Terry, S. A., Basarab, J. A., Guan, L. L., & McAllister, T. A. (2020) ศึกษาวิจัยเรื่อง Strategies to Improve the Efficiency of Beef Cattle Production หรือกลยุทธ์ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อ เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นไปที่การบริหารจัดการ การพัฒนาพันธุ์ และโภชนาของอาหารสัตว์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต และทำให้การเลี้ยงโคเนื้อมีความยั่งยืน รายงานการศึกษาพบว่า กลยุทธ์ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ การบริหารจัดการฟาร์ม การลดอายุโคที่ถูกส่งไปจำหน่าย การเพิ่มน้ำหนักซาก และการใช้แนวทางการคัดเลือกโคที่เติบโตเร็ว มีข้อเสนอแนะว่า เกษตรกรควรพัฒนาสายพันธุ์ที่มีความทนทานต่อสภาพแวดล้อมที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ควรมีการใช้เทคโนโลยีชีวภาพเพื่อเลือกจุลินทรีย์ที่ช่วยย่อยอาหารและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานของโค ควรมีการปรับปรุงโภชนาด้วยอาหารเสริมสัตว์ เช่น การบดหรือปรับส่วนผสมอาหารสัตว์และเพิ่มสารอาหารเสริมเพื่อช่วยให้การย่อยอาหารมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาของอุตสาหกรรมโคเนื้อ นั้น ควรมีการใช้เทคโนโลยีพันธุกรรมเพื่อเลือกโคที่มีประสิทธิภาพการผลิตสูง การพัฒนาอาหารสัตว์ที่ช่วยลด ของเสียและเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการ และการปรับปรุงพันธุ์โคให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพอากาศที่ เปลี่ยนแปลงได้ ข้อเสนอแนะในด้านแนวทางการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการเลี้ยงโคเนื้อ ปัจจุบันได้มีการลดปริมาณอาหารที่สูญเสียไปในการเลี้ยงโคและการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพสามารถช่วยลด การปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ อีกทั้งโคเนื้อที่ได้รับการปรับปรุงพันธุ์ให้มีอัตราการเติบโตที่ดีขึ้นสามารถลด ปริมาณพื้นที่เลี้ยงและลดการใช้ทรัพยากรที่สิ้นเปลืองลงได้ สรุปสาระสำคัญจากงานวิจัยนี้ได้ว่า การพัฒนา อุตสาหกรรมโคเนื้อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อตอบสนองความต้องการบริโภคโปรตีน ของประชากรโลกที่เพิ่มขึ้น พร้อมทั้งต้องคำนึงถึงการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้วย

สรุปได้ว่า อุตสาหกรรมเนื้อวัวโลกและไทยมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง และต้องเผชิญกับความ ทำหายด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน อุตสาหกรรมเลี้ยงโคมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ เช่น ระบบ การตรวจสอบการเติบโตของโคและเครื่องมือสนับสนุนการตัดสินใจจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและ ลดต้นทุน การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้สามารถผลิตเนื้อวัวได้ในปริมาณที่เพียงพอกับ ความต้องการของตลาด และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับต้นทุนการผลิตโคเนื้อของไทย สกวนศักดิ์ พิทักษ์เสนากุล (ม.ป.ป.) ได้ศึกษาต้นทุนการผลิตและจุดคุ้มทุนสำหรับการผลิตโคขุนเพื่อการค้าของเกษตรกรรายย่อย มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงโคขุน ศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงโคขุน ในพื้นที่แตกต่างกัน รวมถึงจุดคุ้มทุนสำหรับการเลี้ยงโคขุนเพื่อการค้าของเกษตรกรรายย่อย โดยทำการ สัมภาษณ์เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนเพื่อการค้าตั้งแต่ 1 ตัวขึ้นไปแต่ไม่เกิน 200 ตัว จำนวน 254 ราย จาก 13,634 ครัวเรือน พบว่า ต้นทุนการเลี้ยงโคขุนเพื่อการค้าของเกษตรกรรายย่อยทั่วประเทศเท่ากับ 38,268.54 บาท ต่อตัว ต้นทุนส่วนใหญ่เป็นค่าพันธุ์โคขุน จำนวน 27,633.13 บาทต่อตัว หรือคิดเป็นร้อยละ 72.21 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด รองลงมาเป็นค่าอาหารข้น ค่าอาหารหยาบ และค่าแรงงานในการเลี้ยง จำนวน 4,931.72 2,239.99 และ 2,190.58 บาทต่อตัว หรือคิดเป็นร้อยละ 12.89 5.85 และ 5.72 ตามลำดับ ทั้งนี้ เกษตรกรได้รับผลตอบแทนสุทธิ (กำไร - ขาดทุน) หลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้ว จำนวน 5,888.51 บาทต่อตัว หรือ 11.78 บาทต่อกิโลกรัม

ผลตอบแทนสุทธิจากการเลี้ยงโคขุนเพื่อการค้าของเกษตรกรรายย่อย พบว่า ภาคกลางได้รับ ผลตอบแทนสุทธิต่อตัวสูงที่สุด 6,630.16 บาทต่อตัว หรือ 13.34 บาทต่อกิโลกรัม รองลงมาคือภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ โดยมีผลตอบแทนสุทธิ 5,991.53 4,574.34 และ 4,269.50 บาท ต่อตัว หรือ 12.22 9.10 และ 7.55 บาทต่อกิโลกรัม ตามลำดับ

ในด้านจุดคุ้มทุนสำหรับการเลี้ยงโคขุน ราคา ณ จุดคุ้มทุนเหนือต้นทุนผันแปร และราคา ณ จุดคุ้มทุน เหนือต้นทุนรวมทั้งหมดในการเลี้ยงโคขุนเพื่อการค้าของเกษตรกรรายย่อยทั่วประเทศ 74.98 บาทต่อกิโลกรัม 76.17 บาทต่อกิโลกรัม ตามลำดับ โดยมีน้ำหนักโคขุนที่นำออกจำหน่าย ณ จุดคุ้มทุนเหนือต้นทุนผันแปร และ จุดคุ้มทุนเหนือต้นทุนรวมทั้งหมด 428.40 กิโลกรัมต่อตัว และ 435.16 กิโลกรัมต่อตัว ตามลำดับ ซึ่งหมายความว่า ราคาที่เกษตรกรขายได้เมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนการเลี้ยงโคขุนทั่วประเทศแล้ว ไม่ควรต่ำ

กว่า 77.00 บาทต่อกิโลกรัม โดยมีน้ำหนักเฉลี่ยที่จับขายไม่ต่ำกว่า 436 กิโลกรัมต่อตัว จึงจะถือว่าคุ้มทุน สำหรับการเลี้ยงโคขุนเพื่อการค้า

รายงานการศึกษานี้มีข้อเสนอแนะสำคัญจากการเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนการผลิตโคขุน พบว่า ภาคใต้มีต้นทุนการผลิตสูงกว่าภาคอื่น ๆ เนื่องจากการนำโคที่มีขนาดใหญ่เข้ามาเลี้ยงขุน มีระยะเวลาการเลี้ยงยาวนานเฉลี่ย 241 วัน อัตราการเจริญเติบโตหรืออัตราการแลกเนื้อ 1.08 ซึ่งหมายความว่า เมื่อเลี้ยงขุนไประยะหนึ่งจะทำให้อัตราการเจริญเติบโตหรืออัตราการแลกเนื้อลดลง ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ดังนั้น เกษตรกรควรคัดเลือกโคที่จะนำมาเลี้ยงขุนในช่วงอายุที่เหมาะสมตามหลักวิชาการที่กรมปศุสัตว์แนะนำ และพบว่า ต้นทุนค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงโคขุนส่วนใหญ่คือ ค่าพันธุ์โคที่นำเข้ามาเลี้ยงขุน ค่าอาหารข้น และค่าอาหารหยาบ ดังนั้น เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มในการจัดหาพันธุ์โคที่มีคุณภาพเข้ามาเลี้ยงขุน และรวมกลุ่มในการจัดหาวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพเพื่อให้ได้ราคาที่ถูกลง (economy of scale) รวมถึงผลิตอาหารโคขุนเพื่อใช้เองในฟาร์มหรือจำหน่ายให้กับสมาชิกเพื่อลดต้นทุนการผลิต เกษตรกรควรศึกษาความรู้เรื่องการบริหารจัดการฟาร์มที่ดีตลอดกระบวนการผลิตตั้งแต่การคัดเลือกพันธุ์โค อาหารข้น และอาหารหยาบ ซึ่งมีผลต่ออัตราการเจริญเติบโตและต้นทุนการเลี้ยง และเสนอให้มีการศึกษาต้นทุนการผลิตโคขุนที่แยกเป็นรายพันธุ์ เนื่องจากตลาดบริโภคในและต่างประเทศมีความต้องการที่แตกต่างกัน เช่น ตลาดโคเนื้อที่มีไขมันแทรกต่ำ ส่วนใหญ่เป็นโคพันธุ์พื้นเมือง บราห์มัน และตลาดโคเนื้อพันธุ์ลูกผสมสายพันธุ์ยุโรป ซึ่งเป็นสายพันธุ์ที่มีไขมันแทรกจำนวนมาก เช่น ชาร์โรเลส์ วากิว แองกัส เป็นต้น และควรศึกษาต้นทุนการผลิต แยกตามลักษณะการเลี้ยง เช่น เลี้ยงแบบขุน และแบบไล่ทุ่ง หรือแยกตามประเภทการเลี้ยง เช่น เลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูกโคขุน (ต้นน้ำ) เลี้ยงลูกโคสำหรับเตรียมเข้าขุน (กลางน้ำ) และเลี้ยงโคขุนสำหรับจำหน่ายให้ตลาดบริโภคเนื้อ (ปลายน้ำ) เป็นต้น

ส่วนงานศึกษาวิจัยในประเทศหลายชิ้นได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ข้อจำกัดในสินค้าโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2550) ศึกษาโครงการศึกษาและสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดแนวทางการลดผลกระทบการแก้ไขป้องกันปัญหา และเพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการเกษตร ภายใต้ข้อตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) พบว่า ปัญหาอุปสรรค ข้อจำกัด และจุดอ่อนของโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ มีหลายประการ ได้แก่ 1) ปัญหาด้านการผลิต เช่น เกษตรกรมีศึกษาน้อย ขาดความรู้ในการจัดการเลี้ยงดู ขาดพันธุ์โคที่ดีและแผนการผสมพันธุ์ที่เหมาะสมสำหรับใช้พัฒนาพันธุ์และผลิตโคสำหรับขุน การขาดแคลนโคสำหรับนำไปขุน การขาดแคลนพืชอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพและขาดแคลนน้ำ การป้องกันโรคและควบคุมโรคระบาดขาดความเข้มงวดและเหมาะสม การขาดแคลนแหล่งเงินทุน และการใช้สารเร่งเนื้อแดง ปัญหาเกี่ยวกับนโยบายและมาตรการของรัฐ เช่น นโยบายรัฐเกี่ยวกับการพัฒนาโคเนื้อไม่ชัดเจนและต่อเนื่อง การขาดวัคซีนและวัคซีนขาดคุณภาพ 2) ปัญหาตลาดในประเทศ ได้แก่ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นรายย่อยมีปัญหาการต่อรองราคาจำหน่ายโค ปัญหาเกี่ยวกับกฎระเบียบ นโยบาย มาตรการในประเทศ เช่น ต้องมีใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ที่ไม่ได้แก้ปัญหการควบคุมโรคระบาดสัตว์เท่าที่ควร แต่เป็นผลเสียต่อการผลิตและการค้าขายโค 3) ปัญหาเกี่ยวกับการขาดองค์กรเกษตรกรและการบริหารจัดการกลุ่มเกษตรกรที่เข้มแข็ง และ 4) ปัญหาเกี่ยวกับผู้ค้าเนื้อและผู้ประกอบการโรงฆ่าสัตว์ที่มีการจัดการหลังการฆ่าไม่ถูกสุขอนามัย การวางจำหน่ายเนื้อโคแบบไม่ถูกสุขอนามัย มีการแข่งขันจากเนื้อเถื่อนในประเทศและการนำเข้าจากต่างประเทศ ตลอดจนโรงฆ่าและสหกรณ์ที่จำหน่ายเนื้อแบรนด์เนมจำกัดพันธุ์โคในการรับซื้อเพื่อจำหน่าย

สอดคล้องกับการศึกษาของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2551) ศึกษาการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันด้านการเกษตรของประเทศไทยสู่ความเป็นเลิศสำหรับสินค้าโคเนื้อ พบว่า สภาพปัญหาสำคัญของสินค้าโคเนื้อ ได้แก่ การผลิตโคเนื้อส่วนใหญ่ของประเทศเป็นการเลี้ยงแบบปล่อย ทำให้ผลผลิตการผลิตโดยเฉลี่ยของประเทศอยู่ในระดับต่ำ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นรายย่อยที่ทำฟาร์มขนาดเล็กซึ่งมีประสิทธิภาพในการเลี้ยงต่ำ อาหารชั้นสำหรับโคขุนซึ่งประกอบด้วย มันเส้น ข้าวโพดป่น และรำละเอียด เป็นพืชที่มีราคาผันผวน ทำให้ต้นทุนอาหารสัตว์ผันผวนสูง รวมทั้งการขาดแคลนพืชอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพและแหล่งน้ำ ขาดพันธุ์โคที่ดีและแผนการผสมพันธุ์ที่เหมาะสม ไม่มีการป้องกันโรคและควบคุมโรคระบาดที่เข้มงวดและเหมาะสม ส่วนปัญหาด้านการตลาด พบว่า การผลิตโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการบริโภคภายในประเทศและส่งออกลูกโคไปยังประเทศเพื่อนบ้าน ตลาดเนื้อโคมีการซื้อต่อนที่ไม้ได้รับอนุญาต (ตัวเลขประมาณการการซื้อจริงโดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรมีความแตกต่างจากตัวเลขการขออนุญาตมาก) ทำให้เนื้อโคไม่ได้มาตรฐานด้านสุขอนามัย และผู้เลี้ยงตามมาตรฐานสุขอนามัยเสียเปรียบด้านราคาจำหน่าย ตลาดระดับบนเนื้อโคมีการแข่งขันสูงจากต่างประเทศปัญหาด้านการขนส่ง เกษตรกรรายย่อยมีปัญหาด้านการจัดจำหน่าย ไม่มีอำนาจต่อรองเนื่องจากมีปริมาณการเลี้ยงน้อย ขาดแคลนพาหนะในการขนส่ง ทำให้พ่อค้าคนกลางกดราคา รวมถึงปัญหาการขอใบอนุญาตขนย้ายสัตว์ และแหล่งผลิตอาหารโคและพื้นที่การเลี้ยงโคอยู่ห่างไกลกัน ทำให้มีต้นทุนค่าขนส่งวัตถุดิบสำหรับอาหารสัตว์สูง

ข้อเสนอแนะในการเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันที่สำคัญ ได้แก่ ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อให้เกิดการพัฒนาเทคโนโลยีการเลี้ยงและพันธุ์ที่เหมาะสมกับการเลี้ยงในประเทศ ลดการพึ่งพิงพันธุ์โคจากต่างประเทศที่คำนึงถึงผลตอบแทนให้เนื้อเป็นหลัก การสร้างแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ในรูปของเครื่องหมายการค้า (Trademark) ที่ทำให้สินค้ามีเอกลักษณ์ มีความแตกต่าง และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์เนื้อได้ ศึกษาหาแนวทางในการลดการพึ่งพิงอาหารชั้น และคำนึงถึงสุขภาพสัตว์มากกว่าคำนึงถึงประสิทธิภาพในการเลี้ยงจากอัตราการแลกเนื้อ (conversion rate) การเลี้ยงที่ให้ผลตอบแทนสูงสุดอาจไม่ใช้การเลี้ยงสัตว์ที่มีอัตราการแลกเนื้อสูง แต่ควรพิจารณาจากอัตราการแลกเนื้อเปรียบเทียบกับมูลค่าอาหารสัตว์ที่ใช้ในการเลี้ยง โดยเฉพาะกรณีอาหารชั้น และอาหารหยายที่มีราคาแตกต่างกันมาก การช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อยควรให้ความสำคัญกับนโยบายที่ก่อให้เกิดความมีเสถียรภาพด้านรายได้ (Income stabilization policy) และควรจัดให้มีตลาดกลางในการซื้อขายโคเนื้ออย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกษตรกรมีช่องทางในการจัดจำหน่ายที่พึ่งพิงได้ (reliable) และสามารถขายโคเนื้อได้ในราคาที่ดีขึ้น

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการเปิดตลาดโคเนื้อและเนื้อโค และผลกระทบความตกลงการค้าเสรีต่อการผลิตโคและเนื้อโคของไทย สมาร์ท บุญจันทร์ (2565) พบว่า การเปิดตลาดโคเนื้อเพื่อส่งออกของภาครัฐบาลสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งมีการเชื่อมโยงระบบโลจิสติกส์กับรถไฟจีน - ลาว โดยส่งออกผลิตภัณฑ์โคเนื้อของประเทศไทยสู่สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นตลาดใหญ่ที่ประชากรมีความต้องการบริโภคเนื้อโคปริมาณสูงขึ้น รัฐบาลควรมีนโยบายเพิ่มศักยภาพการผลิตโคเนื้อในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ปริมาณมากขึ้น ด้วยการพัฒนาระบบนิคมอุตสาหกรรมผลิตโคเนื้อแปรรูป ผลิตอาหารเพื่อสุขภาพที่มีคุณภาพสูงเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และอาหารพร้อมรับประทานในพื้นที่ท่องเที่ยวหัวเมืองหลัก ตลอดจนส่งออกผลิตภัณฑ์โคเนื้อของประเทศไทยสู่ประเทศในแถบตะวันออกกลาง ซึ่งประเทศไทยได้รับการรับรองการผลิตสินค้าฮาลาลที่ถือเป็นการรับรองตามมาตรฐานของประเทศกลุ่มอ่าวอาหรับ (GCC) ประกอบด้วยประเทศสมาชิกในตะวันออกกลางจำนวน 6 ประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ ซาอุดีอาระเบีย กาตาร์ คูเวต โอมาน

และบาทเรนซึ่งเป็นแนวโน้มที่ดีในการขยายตลาดส่งออกของไทยไปตลาดตะวันออกกลางที่มีกำลังซื้อสูง รวมทั้งประเทศคู่ค้าที่ต้องการสินค้าปศุสัตว์ที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของประเทศผู้นำเข้าด้าน ความเชื่อมั่นคุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าปศุสัตว์โคเนื้อ ซึ่งทำให้มีการนำเข้าเพิ่มมากขึ้น รวมทั้ง สาธารณรัฐประชาชนจีนได้นำเข้าสินค้าปศุสัตว์จากประเทศไทยเพิ่มขึ้น ซึ่งถือเป็นโอกาสดีในการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค

งานวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะว่า กรมปศุสัตว์ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการดำเนินงานด้านการปรับปรุง ขยายพันธุ์สัตว์ ด้านการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ ด้านสุขภาพสัตว์ ด้านบำบัดโรคสัตว์ และด้านการแปรรูปเนื้อ โคให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ กำกับควบคุมคุณภาพเนื้อโค และผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานสากลเพื่อการส่งออก ต่างประเทศต้องดำเนินการกำกับดูแลให้เข้มงวดเพื่อให้สินค้าโคเนื้อได้มาตรฐานและมีคุณภาพ ส่วนในด้านการ ผลิตเนื้อโคที่มีคุณภาพปลอดภัยและได้มาตรฐาน เนื่องจากประเทศผู้นำเข้าให้ความสำคัญด้านสุขภาพ ด้านคุณภาพและความปลอดภัยของผู้บริโภคเป็นสำคัญ สินค้าเนื้อโคจึงต้องผ่านกระบวนการผลิตโดยโรงฆ่า ข้างแหละที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อและผู้ผลิตสินค้าโคเนื้อแปรรูป เพื่อการส่งออก ต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับมาตรฐานการผลิตโคเนื้อ ตลอดจนต้องพัฒนาสร้างแบรนด์สินค้า ผลิตภัณฑ์โคเนื้อเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561) ศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจสินค้า เกษตรเพื่อรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กรณีศึกษา: สินค้าโคเนื้อ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา สถานการณ์การผลิต การตลาด นโยบายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสินค้าโคเนื้อ เพื่อศึกษาศักยภาพสินค้า โคเนื้อไทยเปรียบเทียบกับประเทศในกลุ่มอาเซียน เพื่อกำหนดกลยุทธ์สินค้าโคเนื้อของไทยในอาเซียน โดยใช้ ข้อมูลทุติยภูมิในช่วงเวลาระหว่างปี 2549 – 2558 โดยใช้เครื่องมือในการวิเคราะห์ ได้แก่ การวิเคราะห์การ แข่งขัน Competitive Profile Analysis และ Blue Ocean และใช้การวิเคราะห์ SWOT Analysis และ Tows Matrix ในการวิเคราะห์ศักยภาพและความสามารถในการแข่งขัน รวมถึงกำหนดกลยุทธ์ของสินค้า โคเนื้อ ผลการศึกษา พบว่า ไทยเป็นผู้เลี้ยงโคเนื้อที่สำคัญและมีศักยภาพในการผลิตโคเนื้อในอาเซียน มีข้อค้นพบว่า 1) ด้านสายพันธุ์และการพัฒนาพันธุ์ มีการวิจัยและปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อคุณภาพดีที่เหมาะสม กับไทยมีการผสมเทียมโคเนื้อโดยน้ำเชื้อพันธุ์สายเลือดยุโรป เช่น ชาร์โรเลส์ บราห์มัน เป็นต้น และมีการพัฒนา รูปแบบการเลี้ยงโคขุนเพื่อผลิตเป็นโคเนื้อคุณภาพ เพื่อป้อนตลาดระดับล่างและระดับบน 2) ด้านวัตถุดิบ อาหารสัตว์ ไทยมีการวิจัยและพัฒนาพันธุ์หญ้าที่เหมาะสมสำหรับใช้เลี้ยงโคเนื้อ เช่น หญ้าเนเปียร์ หญ้าแพงโกล่า เป็นต้น ที่มีผลผลิตและคุณค่าทางโภชนาการที่สูง 3) ด้านการบริหารจัดการฟาร์ม ไทยมี การบริหารจัดการฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ มีการกำหนดมาตรฐานฟาร์มโคเนื้อ การควบคุมโรคระบาดสัตว์ที่ รวดเร็ว รวมถึงมาตรฐานโรงฆ่าสัตว์เพื่อให้เป็นที่ยอมรับและได้เนื้อโคที่สะอาดถูกสุขอนามัย ปลอดภัยต่อ ผู้บริโภค 4) ด้านบุคลากร ไทยมีสัตวแพทย์ที่มีศักยภาพและครอบคลุมทุกพื้นที่ผลการวิเคราะห์ศักยภาพสินค้า โคเนื้อไทยเปรียบเทียบกับประเทศในอาเซียน พบว่า ปัจจัยที่มีความสำคัญในการนำไปสู่ความสำเร็จใน การเลี้ยงโคเนื้อ 7 ปัจจัย ได้แก่ จำนวนโคเนื้อ ไทยอยู่ระดับปานกลาง พื้นที่เลี้ยง ไทยอยู่ในระดับกลาง ระบบโลจิสติกส์ เป็นอันดับสามของอาเซียนรองจากสิงคโปร์และมาเลเซีย น้ำหนักซากโคเนื้อประมาณร้อยละ 50 ขณะที่คู่แข่งอื่นๆ เช่น เวียดนามอยู่ที่ร้อยละ 43-44 ส่วนราคา พบว่า ราคาของไทยยังต่ำกว่าประเทศ อาเซียนอื่น ยกเว้นเมียนมา ที่ไม่นิยมบริโภคเนื้อโค ส่วนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ นอกจากการแปรรูปอย่างง่าย เช่น เนื้อแดดเดียว เนื้อสวรรค์ ทุกประเทศมีระดับความสามารถในการแข่งขันในระดับต่ำ และเทคโนโลยี

การเลี้ยง เช่น การปรับปรุงพันธุ์ การผสมเทียม อาหารสัตว์ ไทยยังมีความสามารถในการแข่งขันเนื้อคู่แข่งขันในอาเซียน

ผลการวิเคราะห์ SWOT และ Tows Matrix ทำให้ได้กลยุทธ์สินค้าโคเนื้อของไทยในอาเซียน คือ ควรร่วมมือกันระหว่าง ไทย สปป.ลาว กัมพูชา เมียนมา ในด้านการผลิต โดยเร่งสร้างระบบการผลิตแบบเครือข่าย (Cluster) เพื่อเพิ่มความสามารถด้านการผลิต การให้ความรู้แก่เกษตรกรในแต่ละประเทศเกี่ยวกับการผลิตโคเนื้อและพืชอาหารสัตว์เพื่อร่วมกันเป็นฐานการผลิตร่วม และใช้การตลาดนำการผลิต โดยควรร่วมกันจัดทำ MOU กับเวียดนาม และมาเลเซีย ในการร่วมกันวางแผนการผลิตและการตลาดให้ส่งออกโคเนื้อให้ตรงตามความต้องการในแต่ละช่วงเทศกาลเพื่อจะได้มีแผนการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดบริโภคเนื้อโค นอกจากนี้ควรร่วมมือกันควบคุมและเฝ้าระวังการระบาดของโรคตามแนวชายแดนเพื่อลดการสูญเสียจากโรคระบาดอีกด้วย

การศึกษานี้มีข้อเสนอแนะว่า กลุ่มประเทศใน AEC ควรมีมาตรฐานการผลิตเดียวกัน รวมถึงค่าธรรมเนียมต่างๆ เพื่อให้การส่งออกง่ายขึ้น ควรสนับสนุนให้มีการผลิตโคเนื้อที่มีคุณภาพให้เพียงพอที่จะส่งออกได้อย่างต่อเนื่อง สร้างระบบการผลิตแบบเครือข่าย (Cluster) เพื่อเพิ่มความสามารถด้านการผลิตและสามารถส่งออกไปยังตลาดในประเทศเพื่อนบ้าน ควรศึกษากฎระเบียบการนำเข้าของแต่ละประเทศ เพื่อนำมาปรับใช้ในการส่งออกนำเข้าได้ จัดทำระบบรหัสประจำตัวสัตว์ในแต่ละประเทศให้มีมาตรฐานเดียวกัน และสร้างฐานการผลิตร่วมกันและนำร่องการผลิตเนื้อโค ภายใต้สัญลักษณ์การค้า “เนื้อโค AEC”

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2550) พบว่าการผลิตโคเนื้อและอุตสาหกรรมต่อเนื่องจะได้รับผลกระทบจากการทำความตกลงการค้าเสรีกับประเทศออสเตรเลียค่อนข้างมาก รองลงมา คือ นิวซีแลนด์ ส่วนญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกาจะมีผลกระทบในทางลบน้อย การค้าเสรีไทย-อินเดีย ต้องระวังผลกระทบที่จะมีมากต่อตลาดเนื้อโคกระบือระดับล่าง และผลกระทบด้านสุขภาพสัตว์ในประเทศจากการนำเข้าสัตว์ที่ไม่ปลอดเชื้อโรค

สำหรับผลกระทบจากการลดภาษีโคกระบือมีชีวิต พบว่า การลด / เลิกภาษีโค-กระบือ มีชีวิตนั้นไม่มีผลเสียต่อการนำเข้าโคพันธุ์เพราะประเทศไทยยกเว้นการเก็บภาษีอยู่แล้วเพื่อเป็นการสนับสนุนให้มีการนำเข้าพันธุ์สัตว์เพื่อการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์สัตว์ในประเทศ แต่การลดภาษีให้กับการนำเข้าโค-กระบือเพื่อการบริโภคไม่ว่าจะมีการเลี้ยงหรือขุน จะมีผลกระทบทางลบต่อการผลิตโค-กระบือในประเทศเป็นอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรรายย่อยผู้เลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูกโค ส่วนผลกระทบต่อผู้ประกอบการรายใหญ่ พ่อค้าผู้ประกอบการรวบรวมโคส่งโรงฆ่าโดยตรงหรือนำมาปรับสภาพก่อนเข้าโรงฆ่าก็ได้รับผลกระทบทางลบเพราะเมื่อขาดโคในประเทศก็ต้องพึ่งโคนำเข้าจากชายแดนมากขึ้นทำให้ราคาโคชายแดนสูงขึ้นเพราะขาดคู่แข่ง ผู้ประกอบการก็ต้องหันไปขุนโคนำเข้าจากออสเตรเลียแทนเพราะไม่มีตลาดโคพันธุ์เหลืออยู่ ด้านผลกระทบต่อผู้บริโภค การบริโภคเนื้อต้องเปลี่ยนเป็นแบบตะวันตกเพราะจะไม่มีเนื้อที่เหมาะสมกับการปรุงอาหารแบบไทยเหลือให้บริโภค ส่วนผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในชนบท หากมีการเลิกเลี้ยงโค-กระบือ สังคมและสิ่งแวดล้อมก็จะเปลี่ยนไปในทางที่แย่ลง ชาวบ้านอาจต้องบุกรุกพื้นที่ป่าและทำลายสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น เพื่อทำไร่หารายได้ชดเชยรายได้จากการเลี้ยงโค-กระบือที่ขาดหายไป สิ่งแวดล้อมก็จะแย่ลงเพราะเมื่อป่าไม้และทุ่งหญ้าหมดไปความอุดมสมบูรณ์ของดินก็จะเสื่อมลงรวดเร็ว เนื่องจากขาดปุ๋ยคอกและความชุ่มชื้นที่ทำเลเลี้ยงสาธารณะและป่าเคยช่วยดักไว้ ผลกระทบจากการลดเลิกภาษีนำเข้าเนื้อโคจากออสเตรเลียจะมีผลกระทบต่อตลาดระดับบนและระดับกลางในประเทศ ส่วนเนื้อโคจากนิวซีแลนด์นั้นจะมีผลกระทบต่อตลาดโคเนื้อระดับกลางและระดับล่าง ในขณะที่การนำเข้าเนื้อโค-กระบือจากอินเดียจะมี

ผลกระทบต่อตลาดเนื้อโค-กระบือตลาดระดับล่างและรวมถึงตลาดชิ้นส่วนโค-กระบือสำหรับการแปรรูปด้วย ซึ่งจะมีผลรุนแรงมากเพราะทั้งสองอย่างรวมกันเป็นตลาดที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ สำหรับเนื้อโคจากสหรัฐอเมริกาเป็นเนื้อคุณภาพสูงเป็นพิเศษและปริมาณจำกัดจะมีผลกระทบบ้างต่อเนื้อโคตลาดระดับบน

ล่าสุด มีงานวิจัยด้านการเปิดตลาดสินค้าปศุสัตว์ภายใต้กรอบการค้าเสรีโดย วรางคณา ไตรส (2566) ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจกรณีเปิดตลาดสินค้าปศุสัตว์ภายใต้กรอบการค้าเสรี (FTA) ไทยและสหภาพยุโรป ซึ่งเริ่มพิจารณาอีกครั้งในช่วงปลายปี 2566 ผลการศึกษา พบว่า

(1) สหภาพยุโรปเป็นผู้ผลิตและส่งออกเนื้อสุกรและผลิตภัณฑ์นมในลำดับต้นของโลก มีส่วนแบ่งในตลาดโลกเพิ่มขึ้น อุปทานและอุปสงค์เนื้อสุกรเฉลี่ยปีละ 23.01 ล้านตัน สหภาพยุโรปเป็นแหล่งผลิตเนื้อสุกรลำดับสองของโลก และเป็นผู้ส่งออกเนื้อสุกรลำดับหนึ่งของโลก รวมทั้งเป็นแหล่งผลิตเนื้อไก่และเนื้อโคลำดับที่สี่ของโลก ส่งออกเนื้อไก่เป็นลำดับที่สามของโลกและเนื้อโคเป็นลำดับที่ห้าของโลก ในขณะที่ไทยเป็นผู้ส่งออกเนื้อไก่ลำดับที่สี่ของโลก อุปทานและอุปสงค์น้ำมันโคของสหภาพยุโรปเฉลี่ยปีละ 147.91 ล้านตัน เป็นลำดับที่หนึ่งของโลก น้ำมันโคร้อยละ 80 แปรรูปเป็น เนย เนยแข็ง นมผงเต็มมันเนยและนมผงขาดมันเนยเป็นแหล่งผลิตเนย เนยแข็ง และ นมผงขาดมันเนย ลำดับที่หนึ่งของโลก ส่วนแบ่งในตลาดโลกเพิ่มขึ้น ประเทศสมาชิกที่เป็นแหล่งผลิตสินค้าปศุสัตว์สำคัญ 3 ลำดับแรก มีสัดส่วนปริมาณผลผลิตเป็นครึ่งหนึ่งของผลผลิตทั้งหมด เยอรมนีเป็นแหล่งผลิตลำดับแรกในสินค้าปศุสัตว์เกือบทุกชนิด ยกเว้น เนื้อโคที่มีฝรั่งเศสเป็นแหล่งผลิตลำดับหนึ่ง

(2) ประเทศไทยผลิตเนื้อไก่และส่งออกเนื้อไก่เป็นลำดับต้นของโลก ปริมาณการผลิตเนื้อไก่เฉลี่ยปีละ 2.57 ล้านตัน ส่งออกเฉลี่ยปีละ 0.82 ล้านตัน ปรับเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง พึ่งพิงตลาดต่างประเทศมากกว่า สหภาพยุโรป ผลิตเนื้อสุกรเฉลี่ยปีละ 1.36 ล้านตัน เป็นการบริโภคในประเทศเป็นหลัก ส่งออกเนื้อสุกรในสัดส่วนน้อยกว่าสหภาพยุโรป ผลิตเนื้อโคเฉลี่ยปีละ 0.17 ล้านตัน รูปแบบการค้าที่ผ่านมาเป็นการค้าโคมีชีวิต ในสัดส่วนที่สูงกว่าสหภาพยุโรป ผลิตน้ำมันโค เฉลี่ยปีละ 1.18 ล้านตัน สำหรับแปรรูปเป็นนมพร้อมดื่มเฉลี่ยปีละ 1.12 ล้านตัน นำเข้าผลิตภัณฑ์นมเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหาร ได้แก่ นมผงเต็มมันเนย นมผงขาดมันเนย เนย และ เนยแข็ง ตามลำดับ ปริมาณนำเข้าสุทธิปรับเป็นน้ำมันโคเฉลี่ยปีละ 0.66 ล้านตัน ด้านการบริโภคอาหารนมปรับเพิ่มขึ้น

(3) ภาพรวมการค้าระหว่างประเทศไทยและสหภาพยุโรป พบว่า สหภาพยุโรปนำเข้าสินค้าจากไทยเป็นลำดับที่ 23 และส่งออกสินค้ามาประเทศไทยเป็นลำดับที่ 28 ในขณะที่นำเข้าสินค้าจากเวียดนามเป็นลำดับที่ 11 และส่งออกสินค้ามาเวียดนามเป็นลำดับที่ 33 สินค้าส่วนใหญ่ที่ทำการค้าเป็นสินค้าอุตสาหกรรม โดยมูลค่า การนำเข้าเนื้อไก่แปรรูปจากไทยเฉลี่ยในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา เป็นลำดับ 6 และมูลค่าส่งออกสัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์มาประเทศไทยเป็นลำดับที่ 10 ผลการค้าระดับประเทศสมาชิก พบว่า ไทยได้เปรียบดุลการค้าเนเธอร์แลนด์มากที่สุด รองลงมาเป็นเบลเยียม ในขณะที่ขาดดุลการค้าเยอรมนี ฝรั่งเศสและอิตาลีตามลำดับ

(4) ผลการค้าสินค้าปศุสัตว์ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา พบว่า ไทยได้เปรียบดุลการค้าสัตว์ปีกและผลิตภัณฑ์เฉลี่ยปีละ 31 พันล้านบาทจากการส่งออกเนื้อไก่แปรรูป ได้เปรียบดุลการค้าอาหารสัตว์เฉลี่ยปีละ 8 พันล้านบาท โดยส่งออกอาหารสุนัขและแมว ไทยขาดดุลการค้าสินค้ากลุ่มผลิตภัณฑ์นมเฉลี่ยปีละ 7 พันล้านบาท ขาดดุลการค้ากลุ่มวัตถุดิบอาหารสัตว์เฉลี่ยปีละ 8 พันล้านบาท ขาดดุลการค้ากลุ่มเนื้อและผลิตภัณฑ์เฉลี่ยปีละ 2 พันล้านบาท และขาดดุลการค้ากลุ่มสุกรและผลิตภัณฑ์เฉลี่ยปีละ 0.3 พันล้านบาท

(5) ปริมาณการค้าระหว่างสหภาพยุโรปกับประเทศที่ทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีในเอเชีย พบว่า การค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้าที่ไม่ใช่สินค้าเกษตร ในปี 2565 สหภาพยุโรปขาดดุลการค้าสินค้าจากเกาหลีใต้มูลค่า 11.63 พันล้านยูโร ขาดดุลการค้าเวียดนาม 38.81 พันล้านยูโร และเกินดุลการค้าสิงคโปร์มูลค่า 10.96 พันล้านยูโร

(6) ในช่วง ปี 2566 – 2570 สหภาพยุโรปมีนโยบายเกษตรร่วมที่กำหนดแผนปฏิบัติการ ส่วนไทยมีแผนปฏิบัติการ ด้านการเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งทั้งสองให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากรภาคเกษตร ความหลากหลาย ทางชีวภาพ ความปลอดภัยตลอดโซ่อุปทาน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ในประเด็นที่แตกต่างคือสหภาพยุโรปมีการอุดหนุนภาคเกษตรโดยการจ่ายโดยตรงและการแทรกแซงผ่านกองทุนประกันสินค้าเกษตร (European Agriculture Guarantee Fund: EAGF) และกองทุนเกษตรเพื่อการพัฒนาชนบท (European Agricultural Fund for Rural Development: EAFRD)

(7) ผลกระทบทางเศรษฐกิจประเมินจากข้อมูลการผลิต และการค้าของสหภาพยุโรปและไทย พบว่า คาดว่าจะมีผลกระทบทางบวกกับสินค้าไก่เนื้อ อาหารสุนัขและแมว กากเนื้อสัตว์ กากมันสัตว์ และคาดว่าจะมีผลกระทบทางลบกับสินค้าสุกรและน้ำนมโค

2.2 โคนมและผลิตภัณฑ์

อุตสาหกรรมเลี้ยงโคนมในประเทศไทยมีการพัฒนาต่อเนื่องตามลำดับเป็นระยะเวลากว่า 60 ปี (เริ่มต้นในปี 2505) โดยมีมาตรการสนับสนุนจากภาครัฐในหลากหลายรูปแบบ เช่น โครงการแจกพันธุ์วัวให้เกษตรกรผู้เลี้ยงรายย่อยเพื่อยกระดับและปรับปรุงคุณภาพพันธุ์สัตว์ที่เหมาะสมกับการเลี้ยงในประเทศไทย การส่งเสริมและช่วยเหลือทางด้านต้นทุนการผลิตภายใต้โครงการสนับสนุนสินค้าเกษตรที่ใช้เป็นอาหารสัตว์ การสนับสนุนทางการตลาดโดยการเพิ่มอุปสงค์การบริโภคนมภายในประเทศ ฯลฯ ในช่วงปี พ.ศ. 2529 เป็นช่วงเวลาที่ภาครัฐมีมาตรการรณรงค์เพื่อส่งเสริมให้มีการบริโภคอย่างจริงจังและต่อมามีการดำเนินมาตรการ “นมโรงเรียน” (ปี 2535) ซึ่งเป็นมาตรการที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมเลี้ยงโคนมและผลิตภัณฑ์นมในประเทศไทยในปัจจุบัน ผลจากการสนับสนุนของมาตรการภาครัฐ รวมทั้งแนวโน้มความนิยม (จากการเห็นคุณค่าและประโยชน์ทางโภชนาการที่ได้จากการดื่มนมและผลิตภัณฑ์นมของผู้บริโภคภายในประเทศ) ทำให้แนวโน้มความต้องการนมและผลิตภัณฑ์นมในประเทศเติบโตขึ้นตามลำดับและมีความสอดคล้องสอดคล้องกับปริมาณการผลิตน้ำนมในประเทศมากขึ้น เห็นได้จากสถานะตลาดน้ำนมในประเทศมีปัญหาทางด้านราคาคงจากการมีปริมาณน้ำนมล้นตลาดลดลงจากในอดีตมาก เกษตรกรผู้เลี้ยงสามารถหาตลาดในการรองรับผลผลิตของตนได้ในราคาที่เหมาะสมแม้ว่าในช่วงเวลาที่ยังต้องเผชิญกับภาวะความไม่แน่นอนของราคาสินค้าเกษตรที่ใช้เพื่อเป็นอาหารสัตว์บ้าง แต่ก็สามารถปรับตัวรองรับกับความผันผวนที่เกิดขึ้นได้ดี ซึ่งแสดงถึงพัฒนาการและการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันในภาคเกษตรกรรมและผู้เลี้ยง

การทบทวนวรรณกรรมเรื่องการเลี้ยงโคนมและนโยบายการสนับสนุนของภาครัฐ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2550) พบว่า ไทยเริ่มเลี้ยงโคนมในปี 2456 โดยผู้เลี้ยงกลุ่มแรกเป็นผู้อพยพชาวอินเดียนำโคพันธุ์อองโกลและเนลลอร์เข้ามาเลี้ยงและขยายการเลี้ยงมาเรื่อยๆ หน่วยงานภาครัฐของไทยเริ่มเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมอย่างจริงจังตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ต่อมารัฐบาลไทยได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาลเดนมาร์กและเยอรมนีในการพัฒนาฟาร์มโคนม เช่น ฟาร์มโคนมไทย – เดนมาร์กที่มวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี รวมทั้งมีการขยายการเลี้ยงโคนมไปยังจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน ก่อนกระจายไปยังจังหวัดราชบุรีและพระนครศรีอยุธยา จนกระทั่งมีการจัดตั้งองค์กรและสหกรณ์โคนมที่เกี่ยวข้อง เช่น สหกรณ์โคนมหนองโพ และองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย (อ.ส.ค.)

ในด้านการพัฒนาโคนมและนโยบายสนับสนุนของภาครัฐได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยในช่วงแรกรัฐบาลได้มีโครงการนำเข้าโคนมสายพันธุ์ยุโรป เช่น โฮลสไตน์ฟริเซียน เรดเดน และบราวนสวิส มาพัฒนาพันธุ์โคนมในไทย มีการพัฒนาระบบผสมเทียมเพื่อปรับปรุงพันธุ์และเพิ่มผลผลิตน้ำนม มีการส่งเสริมให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการเลี้ยงโคนมผ่านเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ และส่งเสริมการจัดตั้งสหกรณ์โคนมต่างๆ ตลอดจนริเริ่มโครงการขยายตลาดน้ำนมด้วยการส่งเสริมให้โรงเรียนใช้ผลิตภัณฑ์นม ที่รู้จักในชื่อ “นมโรงเรียน” ที่ผ่านมามีปัญหาน้ำนมล้นตลาดจนรัฐบาลต้องมีการส่งเสริมให้มีการแปรรูปน้ำนมด้วยการสนับสนุนให้สร้างโรงงานแปรรูปนมเพื่อแก้ปัญหา

นรภัทร อ่อนคลาย และ สุนทร นาดี (2565) ศึกษาสถานการณ์การผลิตโคนมไทย พบว่า ในปี 2564 (ข้อมูล ณ เดือนมกราคม 2564) ประเทศมีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม จำนวน 24,252 ครัวเรือน จำนวนโคนม 794,107 ตัว ปริมาณผลผลิตน้ำนม 1,294,880 ตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2563 ที่มีโคนม 670,550 ตัว มีแม่โครีดนม 320,613 ตัว เนื่องจากลูกโคเกิดใหม่ในรอบปี และจำนวนแม่โครีดนมเฉลี่ยในรอบปีมีจำนวนเพิ่มขึ้นจากโคสาวทดแทน ประกอบกับภาครัฐมีนโยบายพัฒนาคุณภาพน้ำนม เน้นการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยเฉพาะอาหารในการเลี้ยงโคนม ซึ่งส่งผลให้น้ำนมดิบมีปริมาณเพิ่มขึ้น และมีคุณภาพดีขึ้น รวมทั้งราคาน้ำนมดิบอยู่ในเกณฑ์ดี ปี 2563 ราคาเฉลี่ยกิโลกรัมละ 18.16 บาท จึงจูงใจให้เกษตรกรมีการพัฒนาการเลี้ยงโคนม มีการจัดการฟาร์มตามหลักเกณฑ์การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม (Good Agriculture Practice: GAP) มีการปลดแม่โครีดนมที่ให้ผลผลิตน้อยและสุขภาพไม่ดีออกจากฟาร์ม แม่โครีดนมมีอัตราการให้น้ำนมเฉลี่ย 12.54 กิโลกรัมต่อตัวต่อวัน มีศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบที่ผ่าน Good Manufacturing Practice: GMP จำนวน 198 ศูนย์ เป็นสหกรณ์ จำนวน 112 ศูนย์ และศูนย์รวบรวมน้ำนมเอกชน จำนวน 88 ศูนย์ ผลผลิตน้ำนมดิบภายในประเทศส่วนหนึ่งตามโครงการอาหารเสริม (นม) โรงเรียน และยังมีตลาดนมพร้อมดื่มรองรับเกษตรกรจึงสามารถจำหน่ายน้ำนมดิบได้หลายช่องทาง สำหรับเกษตรกรฟาร์มขนาดเล็ก และขนาดกลาง จำหน่ายให้กับศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบของสหกรณ์โคนมที่เป็นสมาชิก หรือศูนย์รวบรวมน้ำนมของเอกชน หรือจำหน่ายให้โรงงานแปรรูปนมและผลิตภัณฑ์โดยตรง

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมโคนมของประเทศไทย นรภัทร อ่อนคลาย และ สุนทร นาดี (2565) ได้ศึกษาสภาพการผลิต การตลาด และการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมโคนมของประเทศไทย และวิเคราะห์โอกาสทางธุรกิจและแนวทางการเติบโตของอาชีพการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรไทย พบว่า ผลผลิตน้ำนมดิบภายในประเทศของไทยทั้งหมดมีตลาดรองรับ โดยมีผู้ประกอบการมากมาย ทั้งรายเล็กและรายใหญ่ มีการแข่งขันกันอย่างสมบูรณ์ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมรายย่อยมีสัดส่วนต้นทุนด้านอาหารสูงกว่ารายขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ซึ่งจำเป็นต้องมีการจัดการฟาร์มอย่างเหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและปริมาณน้ำนมที่มีคุณภาพดียิ่งขึ้น และสามารถลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มรายได้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม และผู้มีส่วนได้เสียกลุ่มต่าง ๆ ต้องสนับสนุนให้ฟาร์มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่ได้รับการรับรองมาตรฐานฟาร์มโคนม (GAP) ขายน้ำนมดิบได้ในราคาที่สูงกว่าฟาร์มที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานฟาร์มด้วย ส่วนตลาดนมพร้อมดื่มของไทยถือเป็นตลาดใหญ่ที่รองรับผลผลิตน้ำนมดิบที่ผลิตภายในประเทศทั้งหมด และมีแนวโน้มความต้องการเพิ่มขึ้น จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะกระตุ้นการผลิตน้ำนมดิบภายในประเทศให้มีปริมาณมากขึ้นด้วย

Sukanya Sirikeratikul (2021) ได้ศึกษาภาพรวมของอุตสาหกรรมนมไทย พบว่า ไทยผลิตน้ำนมดิบไม่เพียงพอต่อการบริโภค ส่วนใหญ่น้ำนมดิบใช้ผลิตเป็นนมพร้อมดื่มและนมโรงเรียน ไทยจึงต้องนำเข้าเนยผงและครีมเข้มข้นเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมแปรรูป เช่น นมยูเอชที นมข้นหวาน นมข้นจืด โยเกิร์ต เป็นต้น โดยใน

ปี 2019 ไทยนำเข้าสินค้านมมูลค่า 807 ล้านดอลลาร์สหรัฐ จากประเทศผู้ผลิตสำคัญ ได้แก่ นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา

Anthony Cheung (2024) ศึกษา Thailand Dairy Production Landscape: Market Landscape พบว่า นมดิบที่ผลิตในไทยมีไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภค ซึ่งอยู่ที่ 3,100 ตันต่อวัน แต่สามารถผลิตได้เพียง 2,700 ตันต่อวัน อย่างไรก็ตาม ไทยเป็นผู้ผลิตนมดิบซึ่งเป็นผู้ส่งออกนมรายใหญ่ที่สุดในอาเซียน และเป็นผู้ส่งออกเครื่องดื่มนม UHT รายใหญ่เป็นอันดับสองของโลก ในขณะที่ไทยนำเข้านมผงขาดมันเนยมาเป็นวัตถุดิบหลักในการแปรรูปผลิตภัณฑ์นม

ในด้านการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์สินค้าน้ำนมโค สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2561) การศึกษาห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์สินค้าน้ำนมโค ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ และประสิทธิภาพในการจัดการโลจิสติกส์ของห่วงโซ่อุปทานสินค้าน้ำนมโค ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรมีต้นทุนโลจิสติกส์ต่อยอดขายรวม คิดเป็นร้อยละ 1.752 หรือ 0.314 บาทต่อกิโลกรัม ประกอบด้วย สัดส่วนต้นทุนการขนส่งน้ำนมดิบต่อยอดขาย คิดเป็นร้อยละ 1.718 หรือ 0.308 บาทต่อกิโลกรัม เป็นต้นทุนที่สูงที่สุด รองลงมาได้แก่ สัดส่วนมูลค่าน้ำนมดิบที่ถูกตีกลับต่อยอดขาย และสัดส่วนมูลค่าน้ำนมดิบค้างถึงต่อยอดขาย คิดเป็นร้อยละ 0.023 หรือ 0.004 บาทต่อกิโลกรัม และร้อยละ 0.011 หรือ 0.002 บาทต่อกิโลกรัม ตามลำดับ ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบมีต้นทุนโลจิสติกส์ต่อยอดขายรวม คิดเป็นร้อยละ 5.27 หรือ 1.014 บาทต่อกิโลกรัม โดยมีสัดส่วนต้นทุนการขนส่งน้ำนมดิบต่อยอดขาย คิดเป็นร้อยละ 2.50 หรือ 0.482 บาทต่อกิโลกรัม เป็นต้นทุนที่สูงที่สุด รองลงมาได้แก่ สัดส่วนต้นทุนการบริหารคลังสินค้าต่อยอดขาย และสัดส่วนต้นทุนการให้บริการลูกค้าต่อยอดขาย คิดเป็นร้อยละ 2.15 หรือ 0.415 บาทต่อกิโลกรัม และร้อยละ 0.23 หรือ 0.044 บาทต่อกิโลกรัม ตามลำดับ และโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์นมมีต้นทุนโลจิสติกส์ ต่อยอดขายรวม คิดเป็นร้อยละ 8.26 หรือ 2.497 บาทต่อกิโลกรัม โดยมีสัดส่วนต้นทุนการขนส่งนมพร้อมดื่ม ต่อยอดขาย คิดเป็นร้อยละ 7.18 หรือ 2.171 บาทต่อกิโลกรัม เป็นต้นทุนที่สูงที่สุด รองลงมาได้แก่ สัดส่วน ต้นทุนการบริหารคลังสินค้าต่อยอดขาย และสัดส่วนต้นทุนการจัดซื้อจัดหาต่อยอดขาย คิดเป็นร้อยละ 0.630 หรือ 0.192 บาทต่อกิโลกรัม และร้อยละ 0.170 หรือ 0.051 บาทต่อกิโลกรัม ตามลำดับ ผลการศึกษารูปได้ว่าต้นทุนโลจิสติกส์ที่สำคัญที่สุดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสินค้าน้ำนมโค คือ ต้นทุน การขนส่ง โดยเกษตรกรมีสัดส่วนต้นทุนการขนส่งคิดเป็นร้อยละ 98.09 ของต้นทุนโลจิสติกส์รวมทั้งหมด ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบมีสัดส่วนต้นทุนการขนส่งคิดเป็นร้อยละ 47.53 ของต้นทุนโลจิสติกส์รวมทั้งหมด และโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์นมมีสัดส่วนต้นทุนการขนส่งคิดเป็นร้อยละ 86.95 ของต้นทุนโลจิสติกส์รวมทั้งหมด

การทบทวนเกี่ยวกับมาตรฐานความปลอดภัยของน้ำนมดิบและผลิตภัณฑ์นม สุณีรัตน์ เอี่ยมละมัย และคณะ (2556) ศึกษามาตรฐานความปลอดภัยอาหารตลอดห่วงโซ่การผลิตเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ความปลอดภัยอาหาร: น้านม พบว่า ประเทศไทยมีการพัฒนามาตรฐานการผลิตน้ำนมโคตลอดห่วงโซ่ โดยหน่วยงานภาครัฐ ในส่วนโรงงานแปรรูปและผลิตภัณฑ์นมมีการกำกับดูแลมาตรฐานบังคับตามกฎหมายภายใต้พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ในขณะที่ผู้รวบรวมน้ำนมดิบและผู้ผลิตมีมาตรฐานการผลิตภาคสมัครใจที่ใช้มานานซึ่งยังไม่สามารถดำเนินการให้ทุกฟาร์ม ในขณะที่ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบได้พัฒนาจากมาตรฐานสมัครใจเป็นมาตรฐานบังคับ ซึ่งผลักดันโดยคณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นม (Milk Board) ประเทศไทยยังมีความจำเป็นในการกำกับดูแลระบบคุณภาพนมตลอดห่วงโซ่ เนื่องจากน้ำนมดิบของไทยมีปัญหาด้านคุณภาพ เช่น มีเต้านมโคอักเสบค่อนข้างสูง น้ำนมมีเชื้อแบคทีเรีย และเนื้อมนมค่อนข้างต่ำ นอกจากนี้มีการสุ่มตรวจผลิตภัณฑ์นมพร้อมดื่มในท้องตลาดค่อนข้างน้อยไม่สม่ำเสมอ ปัญหาที่พบใน

ผลิตภัณฑ์นมส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านแบคทีเรียเป็นหลัก ซึ่งมีสาเหตุมาจากคุณภาพของน้ำนมดิบจากต้นทาง กระบวนการผลิต การเก็บรักษาและการขนส่งที่ควบคุมอุณหภูมิไม่ได้ตามกำหนด โดยมีข้อเสนอแนะ แนวทางการขับเคลื่อนการผลิตน้ำนมโคคุณภาพดีตลอดห่วงโซ่ คือ การใช้มาตรการทางกฎหมายที่มีอยู่ให้มี ประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น เพิ่มความเข้มงวดและความสม่ำเสมอในการตรวจรับรองมาตรฐานตลอดห่วงโซ่ โดยใช้ผู้ตรวจสอบรับรองจากภายนอกที่ได้รับการรับรองคุณสมบัติผู้ตรวจและกำกับดูแลโดยภาครัฐ เนื่องจาก ภาครัฐขาดแคลนบุคลากรผู้ตรวจรับรองมาตรฐานและงบประมาณตรวจคุณภาพน้ำนม รวมถึงปรับปรุงประกาศ ต่าง ๆ เพิ่มเติมและให้ครอบคลุม เช่น ประกาศควบคุมวัตถุดิบต้นทางที่มีคุณภาพและปลอดภัยที่จะนำมาใช้ เป็นผลิตภัณฑ์นมพร้อมดื่ม ปรับปรุงประกาศการให้ราคาน้ำนมดิบที่จูงใจเพื่อผลิตนมคุณภาพที่ระดับหน้า โรงงานและหน้าศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ ตลอดจนให้ความรู้พัฒนาความพร้อมทุกระดับตั้งแต่ระดับฟาร์ม ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ ผู้ประกอบการขนาดเล็ก

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับปัญหาที่สำคัญของอุตสาหกรรมน้ำนมของไทย สถาบันบัณฑิตพัฒน-บริหารศาสตร์ และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2550) พบว่า อุตสาหกรรมโคนมไทยมีปัญหา หลายประการ ได้แก่ ปัญหาด้านต้นทุนการเลี้ยงที่เพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่ราคาน้ำนมดิบไม่ได้ปรับตัวขึ้นตามไปด้วย ปัญหาด้านประสิทธิภาพการผลิตเนื่องจากการขาดความรู้ของเกษตรกรซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย และการเลี้ยงโคนมมีพื้นที่จำกัด ปัญหาการตลาดและการกระจายสินค้า โดยเฉพาะในช่วงอุปทานล้นตลาด รวมถึงการขายโคทิ้งของเกษตรกรรายย่อยที่ไม่สามารถแบกรับต้นทุนที่เพิ่มขึ้นได้ ทั้งนี้ได้มีข้อเสนอแนะในการ แก้ไขปัญหาว่า ภาครัฐควรพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในการสนับสนุนอุตสาหกรรมโคนมและผลิตภัณฑ์นม สนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ เพื่อสร้างอำนาจในการต่อรองด้านราคา และหาแนวทางใน การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์นม และเสนอแนวทางในการพัฒนาว่าควรมีการพัฒนาโคนมไทยให้มีคุณภาพและ สามารถแข่งขันในตลาดได้ ควรสนับสนุนให้เกษตรกรมีความรู้และใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ควรปรับปรุง โครงสร้างตลาดและการจัดการน้ำนมดิบเพื่อป้องกันปัญหาน้ำนมล้นตลาด ควรเน้นการพัฒนาสหกรณ์โคนม ให้มีความเข้มแข็ง และควรพัฒนาอุตสาหกรรมให้ได้รับประโยชน์สูงสุดจากข้อตกลงการค้าเสรี (FTA) เพื่อให้ สามารถแข่งขันในระดับสากลได้

สอดคล้องกับการศึกษาของ นรภัทร อ่อนคล้าย และ สุนทร นาคี (2565) พบว่า อุตสาหกรรมการเลี้ยง โคนมและผลิตภัณฑ์นมของไทยกำลังเผชิญปัญหาสำคัญหลายประการ อาทิ ปัญหาโรคระบาดสัตว์ ปัญหาการ จัดการฟาร์มโคนมที่มีผลต่อคุณภาพน้ำนมดิบ ปัญหาด้านต้นทุนการผลิตที่เกษตรกรไทยมีต้นทุนการผลิตน้ำนมดิบ เฉลี่ย 17.50 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งส่วนใหญ่เป็นค่าอาหารข้นและอาหารหยาบที่ใช้เลี้ยงแม่โค ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 63.54 และค่าแรงงานร้อยละ 15.10 ของต้นทุนการผลิตน้ำนมดิบ ในขณะที่ของประเทศออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์อยู่ที่ 11-13 บาทต่อกิโลกรัม

Anthony Cheung (2024) เห็นว่า ความท้าทายในอุตสาหกรรมนมของไทยมีหลายประการ ได้แก่ ต้นทุนอาหารสัตว์สูง โดยค่าอาหารสัตว์คิดเป็นร้อยละ 70 ของต้นทุนทั้งหมด และได้รับผลกระทบจากราคา สินค้าโภคภัณฑ์โลกที่ขึ้นราคา เกษตรกรต้องใช้ของเหลือจากพืชผลทางการเกษตรแทนอาหารสัตว์คุณภาพดี ปัญหาด้านโภชนาการ คือ อาหารสัตว์มีคุณภาพต่ำ ส่งผลต่อสุขภาพและการผลิตน้ำนม เกษตรกรขาดเงินทุน และอุปกรณ์สำหรับพัฒนาคุณภาพอาหารสัตว์ ด้านสุขภาพและการจัดการฟาร์ม โคนมประสบปัญหาโรค ต่าง ๆ เช่น Bovine Viral Diarrhea Virus และเต้านมอักเสบ (Mastitis) ส่งผลต่อผลผลิตน้ำนม การจัดการ สืบพันธุ์ไม่ดี ทำให้เกิดภาวะคลอดยากและปัญหาภาวะเจริญพันธุ์ รวมถึงอากาศร้อนและความชื้นสูง ส่งผลให้ โคนมเครียดจากความร้อน ทำให้ผลผลิตน้ำนมลดลง การรีดนมและสุขอนามัยยังเป็นการรีดนมที่ใช้แรงงานคน

เป็นหลัก เสี่ยงต่อการปนเปื้อน ระบบการจัดการข้อมูลการผลิตยังไม่ทันสมัย อย่างไรก็ตาม โอกาสในการพัฒนาน้ำมันของไทยมีหลายประการ เช่น ส่งเสริมการพัฒนามาตรฐานด้านสุขอนามัยด้วยการทำความสะอาดอุปกรณ์รีดนม และใช้ไอโอทีหลังรีดนม ส่งเสริมการผสมเทียม (AI) และการจัดการสปีพันธุ์ที่ดีขึ้นเพื่อเพิ่มอัตราสุขภาพโคนม การนำเทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการฟาร์ม เช่น Internet of Things (IoT) ในการติดตามข้อมูลน้ำมันแบบเรียลไทม์ ระบบรีดนมอัตโนมัติ (AMS) สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ การพัฒนาโคนมให้ทนความร้อนมากขึ้น ผ่านการปรับปรุงพันธุกรรม ส่วนความร่วมมือจากต่างประเทศ เช่น นิวซีแลนด์สามารถให้การสนับสนุนช่วยเหลือไทยในด้านเทคโนโลยีการผลิตและเครื่องมือจัดการฟาร์ม ด้านการปรับปรุงพันธุกรรมโคนม การให้คำแนะนำด้านวัคซีน และแนวทางการดูแลโคนม และการขยายตลาดผลิตภัณฑ์นมเนื่องจากภาชี้นำเข้านมผงขาดมันเนยและครีมจะถูกยกเลิกในปี 2025

การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการเปิดเสรีทางการค้าสินค้าโคนมและผลิตภัณฑ์นม นรภัทร อ่อนคลาย และ สุนทร นาดี (2565) พบว่า ในปี 2568 ประเทศไทยมีความตกลงการค้าเสรี (Free Trade Area: FTA) ที่สำคัญ ได้แก่ ไทย - นิวซีแลนด์ (TNZCEP) และไทย - ออสเตรเลีย (TAFTA) มีกำหนดต้องเปิดตลาดส่งผลให้นมและผลิตภัณฑ์นมเปิดเสรีอย่างสมบูรณ์ ซึ่งภาชีนำเข้าเป็นร้อยละศูนย์ การนำเข้านมผงขาดมันเนยที่เดิมใช้ระบบการกำหนดโควตานำเข้าภายใต้ข้อตกลงกับองค์การการค้าโลก (WTO) ไม่มีการกำหนดปริมาณตามโควตานำเข้า และไม่มีพิกัดภาษีศุลกากร ประกอบกับปัญหาการชะลอตัวของกำลังซื้อของผู้บริโภค เนื่องจากสถานการณ์ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ส่งผลกระทบโดยตรงกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ผู้เลี้ยงโคนมของไทยรวมทั้งตลาดนมและผลิตภัณฑ์นมอาจจะต้องเผชิญภาวะการแข่งขันที่รุนแรงขึ้น หลังจากเปิดเสรีการค้า (FTA) กับประเทศนิวซีแลนด์และออสเตรเลีย ซึ่งภาชีนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นมจะเป็นร้อยละศูนย์ ในปี 2568 ซึ่งจะส่งผลกระทบกับธุรกิจการเลี้ยงโคนมในอนาคตของไทย

สอดคล้องกับ Sukanya Sirikeratikul (2021) ที่ศึกษาผลกระทบของข้อตกลงการค้าเสรีระหว่างไทยกับออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ต่อการส่งออกผลิตภัณฑ์นมของสหรัฐอเมริกาไปยังประเทศไทย พบว่า ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2564 ประเทศไทยได้ยกเลิกภาชีนำเข้าและโควตาสินค้านมบางชนิดจากออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ เช่น นมผง เวย์ ซีส และนมข้น ส่วนภาชีนำเข้าและโควตาของนมและครีม นมปรุงแต่ง และนมผงขาดมันเนยจะถูกยกเลิกในปี 2568 ซึ่งเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงนี้จะส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันของสินค้านมจากสหรัฐอเมริกา เนื่องจากไทยสามารถนำเข้านมผง ซีส เวย์ และเนย จากออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ได้ในราคาต่ำกว่าเดิม ทำให้ผู้ผลิตนมรายใหญ่ในไทยได้รับประโยชน์จากต้นทุนที่ลดลง

บทที่ 3

โคเนื้อและผลิตภัณฑ์

3.1 ขอบเขตการศึกษาและนิยาม

3.1.1 ขอบเขตการศึกษา

ในการศึกษาโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ครั้งนี้มีขอบเขตเนื้อหาครอบคลุมสินค้าโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ จำนวน 19 รายการสินค้า ตามพิกัดศุลกากร 8 หลัก ซึ่งเป็นสินค้านำเข้าและส่งออก พิกัดศุลกากรเหล่านี้อ้างอิงจากรายงานสินค้าโคเนื้อมีชีวิต เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (2564) ตารางที่ 3.1

ขอบเขตด้านพื้นที่ครอบคลุมโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ทั่วประเทศ โดยมีการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ใน 4 ภาค 5 จังหวัดที่เป็นแหล่งผลิตโคเนื้อและผลิตภัณฑ์สำคัญของไทย ประกอบด้วย ภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดนครราชสีมา ภาคกลาง จังหวัดราชบุรี และจังหวัดนครปฐม และภาคใต้ จังหวัดพัทลุง

ตารางที่ 3.1 รายการสินค้าโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ ครอบคลุม 19 รายการสินค้า

ลำดับที่	พิกัดศุลกากร 8 หลัก	ชื่อรายการสินค้า
1	01022100	โคมีชีวิตสำหรับทำพันธุ์
2	01022911	โคมีชีวิตอื่น ๆ ที่เป็นตัวผู้ตัวเมีย
3	01022919	โคมีชีวิตอื่น ๆ ที่เป็นตัวผู้ตัวเมีย
4	01022990	โคมีชีวิตอื่น ๆ
5	02011000	เนื้อโคแช่เย็น ทั้งตัวและครึ่งตัว
6	02012000	เนื้อโคแช่เย็น ส่วนตัดแบบอื่นที่มีกระดูก
7	02013000	เนื้อโคแช่เย็น ส่วนตัดแบบไม่มีกระดูก
8	02021001	เนื้อโคแช่แข็ง ทั้งตัวและครึ่งตัว
9	02022000	เนื้อโคแช่แข็ง ส่วนตัดแบบอื่นที่มีกระดูก
10	02023000	เนื้อโคแช่แข็ง ส่วนตัดแบบไม่มีกระดูก
11	02061000	เครื่องในโคเนื้อและส่วนอื่นที่บริโภคได้ แช่เย็น
12	02062100	ลิ้นวัวแช่แข็ง
13	02062200	ตับวัวแช่แข็ง
14	02062900	เครื่องในอื่น ๆ ของโคเนื้อ แช่แข็ง
15	02102000	เนื้อโคและส่วนอื่น ๆ ที่บริโภคได้ ใส่เกลือ แขน้ำเกลือแห้ง หรือรมควัน
16	05111000	เชื้อพันธุ์ของโค
17	15021000	ไขมันจากโค กระบือ แพะ หรือแกะ
18	41012000	หนังดิบของโค กระบือ หรือ ม้า ทั้งตัว น้ำหนักไม่เกิน 16 กิโลกรัม
19	41015000	หนังดิบของโค กระบือ หรือ ม้า ทั้งตัว น้ำหนักเกิน 16 กิโลกรัม

ที่มา: กรมศุลกากร

3.1.2 นิยามโคเนื้อและพันธุ์โคเนื้อในประเทศไทย

นิยามโคเนื้อและเนื้อโค

กรมปศุสัตว์ (2562) ให้นิยาม โคเนื้อ หมายถึง โค (วัว) ที่เลี้ยงเพื่อวัตถุประสงค์ในการผลิตเนื้อเป็นหลัก ไม่ใช่เพื่อใช้งานหรือผลิตน้ำนม โดยสายพันธุ์โคเนื้อจะแตกต่างจากโคนมหรือโคใช้งาน¹ ทั้งในด้านลักษณะทางกายภาพ การเจริญเติบโต และคุณภาพเนื้อ²

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) (2551) ให้ความหมาย โคและกระบือ (Cattle and Buffalo) หมายถึง สัตว์เคี้ยวเอื้องขนาดใหญ่ (Large Ruminants) ในวงศ์ Bovidae³

ในขณะที่สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนราธิวาส⁴ ให้นิยามโคเนื้อ (Beef Cattle) หมายถึง สัตว์ในสกุล Bos Indicus และ Bos Taurus ซึ่งอยู่ในวงศ์ Bovidae ที่มนุษย์เลี้ยงไว้ เพื่อนำเนื้อและผลิตผลอื่น ๆ มาใช้บริโภคเป็นอาหาร

กรมปศุสัตว์ (2564) ให้นิยาม เนื้อโค หมายถึง เนื้อสัตว์ที่ได้จากโค (วัว) ซึ่งอาจได้จากโคเนื้อ หรือโคประเภทอื่นที่นำมาฆ่าและเพื่อบริโภค แต่ในเชิงการตลาด “เนื้อโค” มักหมายถึงเนื้อที่ได้จากโคเนื้อคุณภาพดี มีการจัดเกรดเนื้อ เช่น เนื้อพรีเมียมจากโคขุน⁵ ทั้งนี้เนื้อโค หมายถึง เนื้อที่ได้จากโคเพศผู้หรือเพศเมียที่ผ่านฆ่าและถูกต้องตามหลักสุขอนามัยและกฎหมายด้วย

พันธุ์โค โคเนื้อ มีหลายพันธุ์ ในการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะพันธุ์ที่มีอยู่ค่อนข้างแพร่หลายในประเทศไทยที่สามารถหาซื้อใช้ทำพันธุ์ได้เท่านั้น กรมปศุสัตว์ แบ่งโคเนื้อไทยออกเป็น 4 พันธุ์ โดยให้นิยามโคเนื้อไทยแต่ละประเภท ดังนี้⁶

1) โคพื้นเมือง (Native Cattle) หมายถึง โคพื้นเมืองของไทยที่มีถิ่นกำเนิดในประเทศ ที่เลี้ยงมานานในหลายภูมิภาค มีลักษณะใกล้เคียงกับโคพื้นเมืองของประเทศเพื่อนบ้านแถบเอเชีย ลักษณะรูปร่างกะทัดรัด ลำตัวเล็ก ขาเรียวเล็ก ยาว เพศผู้มีติ่งโหนกขนาดเล็ก มีเหนียงคอแต่ไม่หย่อนยาน หูเล็ก หน้ได้ท้องเรียบ มีสีไม่แน่นอน เช่น สีแดงอ่อน เหลืองอ่อน ดำ ขาวนวล น้ำตาลอ่อน และอาจมีสีประรวมอยู่ด้วย มีความแข็งแรง ทนร้อน ทนโรค และแมลงได้ดี อีกทั้งสามารถกินพืชหายากคุณภาพต่ำได้ดี ทำให้เลี้ยงง่าย เหมาะกับเกษตรกรรายย่อย แต่การเจริญเติบโตค่อนข้างช้าเมื่อเทียบกับโคสายพันธุ์ยุโรป โคพื้นเมืองเพศผู้โตเต็มที่หนักประมาณ 300 – 350 กิโลกรัม เพศเมียหนัก 200 – 250 กิโลกรัม มีลักษณะและชื่อเรียกที่แตกต่างกันออกไปตามภูมิภาคต่าง ๆ เช่น โคพื้นเมืองภาคเหนือ (โคขาวลำพูน) โคพื้นเมืองภาคอีสาน (โคพื้นเมืองอีสาน) โคพื้นเมืองภาคใต้ (โคชน) โคพื้นเมืองภาคกลาง (โคลาน) เป็นต้น รวมถึงโคที่มีถิ่นกำเนิดจากต่างประเทศที่นำเข้ามาจำหน่ายกร ยกเว้นโคขุน

¹ โคใช้งาน หมายถึง วัวที่ถูกเลี้ยงเพื่อนำไปใช้งานในด้านต่าง ๆ เช่น ลากเกวียน โกลนา หรือขนส่ง โคใช้งานมีความสำคัญอย่างมากในการเกษตรและการคมนาคม แต่ในปัจจุบันบทบาทนี้ลดลงเนื่องจากการใช้เครื่องจักรกลแทน

² กรมปศุสัตว์ (2562). ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้อของไทย พ.ศ. 2560-2564.

³ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2551). มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ: การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าโคและกระบือ (Good Manufacturing Practice for Cattle and Buffalo Abattoir).

https://certify.dld.go.th/certify/images/laws/Slaughterhouse/2565/650622/5_%209019_2550.pdf

⁴ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนราธิวาส. (ม.ป.ป.). การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคเนื้อ มกษ. 6400-2555. <https://pvlo-naw.dld.go.th/webnew/images/File-Download/IDP63-2/63-2-13.pdf>

⁵ กรมปศุสัตว์ (2564). แนวทางการตรวจสอบย้อนกลับเนื้อสัตว์เพื่อการส่งออก.

⁶ กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์. (ม.ป.ป.). การเลี้ยงโคเนื้อ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. หน้า 1-10

2) โคพันธุ์แท้⁷ หมายถึง โคสายพันธุ์แท้มีลักษณะภายนอกตรงตามสายพันธุ์ และมีหนังสือรับรองพันธุ์ประวัติ ยกเว้นโคขุน โคพันธุ์แท้ในประเทศไทย ได้แก่ โคพันธุ์บราห์มัน โคพันธุ์ชาร์โรเลส์ และโคพันธุ์ซิมเมนทัล

- โคพันธุ์บราห์มัน (Brahman) มีต้นกำเนิดในประเทศอินเดีย แต่ถูกปรับปรุงพันธุ์ที่สหรัฐอเมริกา โคพันธุ์ที่เลี้ยงในประเทศไทยส่วนใหญ่นำเข้าจากสหรัฐอเมริกา และออสเตรเลียแล้วนำมาคัดเลือกปรับปรุงพันธุ์โดยกรมปศุสัตว์และฟาร์มของเกษตรกรรายใหญ่ในประเทศ ข้อดีของโคพันธุ์นี้คือ ปรับตัวเข้ากับสภาพอากาศร้อนของไทยได้ดี ทนทานต่อโรคและแมลง โตเร็ว เหมาะสำหรับเป็นโคพื้นฐานเพื่อผลิตโคเนื้อคุณภาพดีและโคนม เช่น ผสมกับพันธุ์ชาร์โรเลส์เพื่อผลิตโคขุน ผสมกับพันธุ์โฮลสไตน์ฟรีเซียน (ขาว - ดำ) เพื่อผลิตโคนม และผสมกับพันธุ์ซิมเมนทัลเพื่อผลิตโคกึ่งเนื้อกึ่งนม ข้อเสีย คือ มีอัตราการผสมติดค่อนข้างต่ำ ให้ลูกตัวแรกช้า และให้ลูกค่อนข้างห่าง เลือกกินเฉพาะหญ้าที่มีคุณภาพดี เมื่อหญ้าขาดแคลนร่างกายจะทรุดโทรมง่าย

- โคพันธุ์ชาร์โรเลส์ (Charolais) มีต้นกำเนิดในประเทศฝรั่งเศส มีสีขาวครีมตลอดทั้งตัว รูปร่างมีลักษณะเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขาสั้น ลำตัวกว้าง ยาว และลึก มีกล้ามเนื้อตลอดทั้งตัว นิสัยเชื่อง เป็นโคที่มีขนาดใหญ่มาก เพศผู้เมื่อโตเต็มที่ที่มีน้ำหนักประมาณ 1,100 กิโลกรัม เพศเมียหนัก 700 - 800 กิโลกรัม ข้อดีของโคพันธุ์นี้คือ เติบโตเร็ว ซากมีขนาดใหญ่ เนื้อนุ่ม เนื้อสันมีไขมันแทรก (Marbling) เป็นที่ต้องการของตลาดเนื้อโคคุณภาพดี เหมาะที่จะนำมาผสมกับโคพันธุ์บราห์มันหรือลูกผสมบราห์มันเพื่อนำลูกมาเลี้ยงเป็นโคขุน ข้อเสีย คือ ถ้าเลี้ยงเป็นพันธุ์แท้หรือมีสายเลือดสูง ๆ จะไม่ทนต่อสภาพอากาศของไทย และไม่เหมาะที่จะใช้ผสมกับแม่โคขนาดเล็กเพราะอาจทำให้คลอดยาก

- โคพันธุ์ซิมเมนทัล (Simmental) มีต้นกำเนิดในประเทศสวิตเซอร์แลนด์ นิยมเลี้ยงกันในประเทศยุโรป ในเยอรมนีเรียกว่าพันธุ์เฟลคฟี (Fleckvieh) ได้รับการปรับปรุงพันธุ์เป็นโคกึ่งเนื้อกึ่งนม ในสหรัฐอเมริกานำไปคัดเลือกปรับปรุงพันธุ์ให้เป็นโคเนื้อ ลำตัวมีสีน้ำตาลหรือแดงเข้มไปจนถึงสีฟางหรือสีเหลืองทองและสีขาวกระจายแทรกทั่วไป หน้าขาว ท้องขาว และขาขาว เป็นโคขนาดใหญ่ โครงร่างเป็นสี่เหลี่ยม ลำตัวยาว ลึก บั้นท้ายใหญ่ ช่วงขาสั้นและแข็งแรง เพศผู้โตเต็มที่ที่มีน้ำหนักประมาณ 1,100 - 1,300 กิโลกรัม เพศเมียหนัก 650 - 800 กิโลกรัม ข้อดีของโคพันธุ์นี้คือ เติบโตเร็ว ซากมีขนาดใหญ่ เนื้อนุ่ม เนื้อสันมีไขมันแทรก เป็นที่ต้องการของตลาดเนื้อโคคุณภาพดี เหมาะที่จะนำมาผสมกับแม่โคบราห์มันหรือลูกผสมบราห์มันเพื่อนำลูกมาเลี้ยงเป็นโคขุน ลูกเพศเมียสามารถใช้รีดนมได้ ข้อเสีย คือ ถ้าเลี้ยงเป็นพันธุ์แท้หรือมีสายเลือดสูง ๆ จะไม่ทนต่อสภาพอากาศเมืองไทย ไม่เหมาะที่จะใช้ผสมกับแม่โคขนาดเล็กเพราะอาจทำให้คลอดยาก เนื่องจากเนื้อมีสีแดงเข้มเมื่อเลี้ยงเป็นโคขุนอาจไม่น่ารับประทานเท่ากับพันธุ์ชาร์โรเลส์

3) โคลูกผสม หมายถึง โคที่เกิดจากการผสมข้ามสายพันธุ์ เพื่อปรับปรุงพันธุ์ ยกเว้นโคขุน เช่น โคพันธุ์ตาก เป็นโคลูกผสมระหว่างพันธุ์ชาร์โรเลส์กับพันธุ์บราห์มัน โคพันธุ์กำแพงแสน เป็นโคลูกผสมระหว่างพันธุ์ชาร์โรเลส์กับพันธุ์พื้นเมือง และโคพันธุ์กบินทร์บุรี

- โคพันธุ์ตาก (Tak Beef Cattle) เป็นโคลูกผสมระหว่างพันธุ์ชาร์โรเลส์กับพันธุ์บราห์มัน โดยกรมปศุสัตว์ได้มอบหมายให้ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์ตากทำการคัดเลือกและปรับปรุงพันธุ์ให้เป็นโคเนื้อพันธุ์ใหม่ที่โตเร็ว เนื้อนุ่ม เพื่อทดแทนการนำเข้าพันธุ์โคและเนื้อโคคุณภาพดีจากต่างประเทศ โคพันธุ์ตากมีสีน้ำตาลอ่อนคล้ายสีทอง มีลักษณะลำตัวคล้ายโคพันธุ์ชาร์โรเลส์ เป็นโคขนาดกลาง เพศผู้โตเต็มที่ที่มีน้ำหนัก

⁷ กลุ่มวิจัยและเศรษฐกิจการปศุสัตว์ กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์. (2567). สถานการณ์การผลิตการตลาดโคเนื้อไทย.

ประมาณ 900 – 1,000 กิโลกรัม เพศเมียมีน้ำหนักประมาณ 600 -700 กิโลกรัม ข้อดีของโคพันธุ์นี้ คือ เติบโตเร็ว เนื้อนุ่ม เนื้อสันมีไขมันแทรก ซากมีขนาดใหญ่ที่สนองความต้องการของตลาดเนื้อโคคุณภาพดีได้ เลี้ยงง่าย หากินเก่ง ไม่เลือกกินหญ้า ทนทานต่อสภาพอากาศร้อนได้ดีพอสมควร เหมาะที่จะนำมาผสมกับแม่โคพื้นเมือง โคบราห์มันและลูกผสมบราห์มันเพื่อนำลูกมาเลี้ยงเป็นโคขุนได้ แม่พันธุ์ผสมพันธุ์ได้เร็ว ข้อเสีย คือ การเลี้ยงต้องอาศัยการดูแลเอาใจใส่พอสมควร ไม่เหมาะที่จะนำไปปล่อยเลี้ยงในป่าโดยไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่

- โคพันธุ์กำแพงแสน (Kamphaeng Saen Beef Cattle) เป็นโคพันธุ์ใหม่ปรับปรุงโดยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสนโดยใช้พันธุ์ชาร์โรเลส์กับบราห์มันคล้ายกับโคพันธุ์ตาก แต่โคพันธุ์กำแพงแสนเริ่มต้นปรับปรุงพันธุ์จากโคพื้นเมือง จึงมีสายเลือดพื้นเมือง ร้อยละ 25 บราห์มัน ร้อยละ 25 และชาร์โรเลส์ ร้อยละ 50 มีลักษณะและคุณสมบัติต่าง ๆ คล้ายกับโคพันธุ์ตาก

- โคพันธุ์กบินทร์บุรี (Kabinburi Beef Cattle) เป็นโคลูกผสมระหว่างพันธุ์ซิมเมนทัลกับพันธุ์บราห์มัน โดยกรมปศุสัตว์ได้มอบหมายให้สถานีวิจัยทดสอบพันธุ์สัตว์ปราชินบุรี ทำการพัฒนาโคพันธุ์ใหม่ให้เป็นโคกึ่งเนื้อกึ่งนม โดยลูกโคเพศผู้ใช้เป็นโคขุนได้และแม่โคใช้รีดนมได้ การสร้างพันธุ์ในฝูงปรับปรุงพันธุ์ดำเนินการโดยนำน้ำเชื้อโคพันธุ์ซิมเมนทัลคุณภาพสูงจากประเทศเยอรมนีผสมกับแม่โคบราห์มันพันธุ์แท้ได้ลูกผสมชั่วที่ 1 ที่มีเลือดซิมเมนทัลร้อยละ 50 และบราห์มันแล้วผสมโคชั่วที่ 1 เข้าด้วยกัน คัดเลือกปรับปรุงให้เป็นโคเนื้อพันธุ์ใหม่ โคพันธุ์นี้มีสีแดงคล้ายโคพันธุ์ซิมเมนทัล เป็นโคขนาดกลาง เพศผู้โตเต็มที่น้ำหนักประมาณ 900 – 1,000 กิโลกรัม เพศเมียน้ำหนัก 600 – 700 กิโลกรัม ข้อดีของโคพันธุ์นี้ คือ เลี้ยงแบบโคเนื้อ มีการเติบโตเร็ว ซากมีขนาดใหญ่ที่สนองความต้องการของตลาดเนื้อโคคุณภาพดีได้ ทนทานต่อสภาพอากาศร้อนได้ดีพอสมควร เหมาะที่จะนำมาผสมกับแม่โคพื้นเมือง โคบราห์มัน และลูกผสมบราห์มันเพื่อนำลูกเพศผู้มาเลี้ยงเป็นโคขุน ลูกเพศเมียใช้รีดนมได้มากพอสมควร ข้อเสียของโคพันธุ์นี้ คือ ต้องเลี้ยงแบบเอาใจใส่พอสมควร หากใช้เป็นแม่รีดนม ลูกโคที่เกิดออกมาต้องแยกเลี้ยงแบบลูกโคนม ดังนั้น ผู้เลี้ยงต้องมีความรู้ในการเลี้ยงโครีดนม และต้องดูแลเอาใจใส่ให้ดี เนื้อมีสีแดงเข้ม อาจไม่ตรงตามความต้องการของตลาด เนื้อโคคุณภาพดีเมื่อเปรียบเทียบกับโคลูกผสมชาร์โรเลส์ เช่น โคพันธุ์ตาก และโคพันธุ์กำแพงแสน

- โคพันธุ์เดรัจฉาเตอร์ (Droughtmaster) เป็นโคพันธุ์ใหม่ที่ได้รับการปรับปรุงพันธุ์ในประเทศออสเตรเลีย กรมปศุสัตว์เคยนำเข้ามาศึกษาทดลองเลี้ยง มีเลี้ยงในฟาร์มเอกชนบางแห่ง เป็นโคลูกผสมที่มีสายเลือดโคพันธุ์บราห์มัน ร้อยละ 50 – 62.5 พันธุ์ฮอร์ทฮอร์น (Shorthorn) 50 -37.5 และพันธุ์เฮียร์ฟอร์ด (Hereford) เล็กน้อย มีสีแดง มีทั้งเขาและไม่มีเขา มีตะโหนักเล็กน้อยตรงหัวไหล่ มีเหนียงหย่อนเล็กน้อย ลำตัวลึกเรียบ ทนแล้งและอากาศร้อนขึ้น ทนโรคเห็บ เจริญเติบโตเร็ว เปอร์เซ็นต์ซากและคุณภาพซากดี

- โคพันธุ์อินดูบราซิล (Indu Brazil) เป็นโคที่มีเชื้อสายโคอินเดียเช่นเดียวกับโคพันธุ์บราห์มัน แต่ปรับปรุงพันธุ์ที่ประเทศบราซิล มีสีตั้งแต่สีขาวจนถึงสีเทาเกือบดำ สีแดง แดงเรื่อ ๆ หรือแดงจุดขาว หน้าผากโหนกกว้างค่อนข้างยาว มีขนาดหูกว้างปานกลาง และห้อยยาวมาก ปลายใบหูมักจะบิด เขาแข็งแรง มักจะเอนไปด้านหลัง โหนกมีขนาดใหญ่ ผิวหนังและเหนียงหย่อนยานมาก เป็นโคที่มีขนาดใหญ่และค่อนข้างสูง เพศผู้โตเต็มที่น้ำหนักประมาณ 900 – 1,200 กิโลกรัม เพศเมียมีน้ำหนักประมาณ 600 – 700 กิโลกรัม ข้อดีของโคพันธุ์นี้ คือ เป็นโคทนร้อน ปรับตัวเข้ากับสภาพอากาศเมืองไทยได้ดี ทนต่อโรคและแมลง ข้อเสีย คือ ไม่เหมาะที่จะเลี้ยงเป็นโคเนื้อที่ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ เนื่องจากเป็นโคขนาดใหญ่ สร้างกล้ำเนื้อสำหรับผู้เลี้ยงโคขุนจึงไม่นิยมนำไปเลี้ยงขุน ในอดีตนิยมเลี้ยงตัวที่มีลักษณะสวยงาม เช่น หูยาว หน้าผากโหนกกว้าง

การเลี้ยงต้องดูแลใส่ใจใส่พอสมควร ไม่เหมาะกับการนำไปเลี้ยงแบบปล่อยเลี้ยงในป่าหรือปล่อยทุ่ง รัฐควรส่งเสริมให้เลี้ยงโคที่โตเร็วแทนการส่งเสริมให้เลี้ยงโคพันธุ์นี้ เพราะจะเป็นการทำลายเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากโคพันธุ์นี้จะไปแย่งทรัพยากรที่ควรใช้ในการเลี้ยงโคพันธุ์อื่นที่ให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจมากกว่า

4) โคขุน หมายถึง โคที่เลี้ยงแบบแยกคอก โดยใช้อาหารที่มีคุณภาพสูง ทั้งอาหารหยาบ และอาหารข้นในช่วงเวลาหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการผลิตเนื้อโคในเชิงพาณิชย์ เป็นโคที่เลี้ยงเพื่อให้เติบโตและเพิ่มเนื้ออย่างรวดเร็วในช่วงสั้น ๆ (โดยมาก 4-6 เดือน) ผ่านกระบวนการขุนที่เน้นอาหารคุณภาพสูง โดยการขุนโคนี้ใช้โคอายุน้อยหรือโคลูกผสม โดยเฉพาะสายเลือดยุโรปร้อยละ 50 – 62.5 เพื่อให้ได้ลำตัวขนาดใหญ่ กล้ามเนื้อดี และมีไขมันหุ้มซากอย่างเหมาะสม

รูปที่ 3.1 พันธุ์โคเนื้อที่นิยมเลี้ยงในประเทศไทย

โคพันธุ์ พันเมือง

โคพันธุ์ บราห์มัน

โคพันธุ์ ชาร์โรเลส์

โคพันธุ์ ซิมเมนทัล

โคพันธุ์ ตาก

โคพันธุ์ กำแพงแสน

โคพันธุ์ กบินทร์บุรี

โคพันธุ์ อินดوبرาซิล

ที่มา:

<https://nbdcthailand.com/2019/08/09/%E0%B8%9E%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%98%E0%B8%B8%E0%B9%8C%E0%B9%82%E0%B8%84%E0%B9%80%E0%B8%99%E0%B8%B7%E0%B9%89%E0%B8%AD-%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%E0%B8%99%E0%B8%B4%E0%B8%A2%E0%B8%A1%E0%B9%80%E0%B8%A5/>

3.1.3 ระบบการเลี้ยงโคเนื้อ

ระบบการเลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระบบ⁸ คือ

1) ระบบการเลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อยตามทุ่งหญ้าธรรมชาติ หรือที่เรียกในภาษาอังกฤษว่า “Grazing System” หรือ “Pasture-based Cattle Raising” เป็นวิธีการเลี้ยงโคที่อาศัยพื้นที่หญ้าธรรมชาติเป็นแหล่งอาหารหลัก โดยไม่เน้นการให้อาหารข้นหรือการเลี้ยงในโรงเรือน เป็นการเลี้ยงโคให้ออกหากินหญ้าในพื้นที่โล่ง เช่น ริมถนน ทุ่งหญ้าหรือป่าสาธารณะทั่วไป ตลอดจนพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรที่เก็บเกี่ยวพืชผลแล้ว เช่น ในทุ่งนา โดยเกษตรกรไม่ต้องให้อาหารเสริมจำนวนมาก ใช้แรงงานและต้นทุนน้อย เหมาะสมกับการเลี้ยงในพื้นที่กว้าง พื้นที่ต้องมีแหล่งน้ำธรรมชาติ พันธุ์โคที่เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นโคพันธุ์พื้นเมือง โคเนื้อผสมบราห์มันซึ่งมีความแข็งแรง และทนร้อน เป็นระบบการเลี้ยงส่วนใหญ่ของประเทศ ข้อดี คือ ต้นทุนต่ำ เพราะไม่ต้องให้อาหารข้นทุกวัน ไม่ต้องสร้างโรงเรือนขนาดใหญ่ โคสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระส่งผลดีต่อสุขภาพและมีภูมิคุ้มกันที่ดี ใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน แต่ก็มีข้อจำกัด คือ ต้องมีการจัดเตรียมหญ้าแห้งหรือหมักสำรองไว้กรณีฤดูแล้งหญ้าขาดแคลน โคอาจทำน้ำหนักรับขึ้นได้ช้า เพราะควบคุมการกินอาหารไม่ได้ และมีความเสี่ยงจากโรคระบาดได้ง่ายหากไม่ได้รับการดูแลที่ดี

2) ระบบการเลี้ยงโคเนื้อเชิงธุรกิจ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ตามวัตถุประสงค์การเลี้ยง ได้แก่

- ระบบเลี้ยงเพื่อผลิตเป็นพ่อแม่พันธุ์จำหน่าย (Breeding Stock Production) เป็นการผลิต “พ่อพันธุ์ - แม่พันธุ์” ที่มีคุณภาพสูง เช่น วากิว บราห์มัน และแองกัส เป็นการพัฒนาและคัดเลือกพันธุ์กรรมเพื่อยกระดับสายพันธุ์ในประเทศ โดยใช้เทคนิคคัดเลือกสายพันธุ์ มุ่งเน้นการดูแลสุขภาพโค การฉีดวัคซีน และการจัดการผสมเทียม มีกลุ่มผู้ซื้อเฉพาะ คือ ฟาร์มผลิตลูกโคขุน และโครงการส่งเสริมของภาครัฐและสหกรณ์ เกษตรกรผู้ผลิตพ่อแม่พันธุ์จะมีรายได้สูงกว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคทั่วไป

- ระบบเลี้ยงเพื่อผลิตลูกโค (Cow-Calf Operation) เป็นการผลิต “ลูกโคหย่านม” (อายุประมาณ 6-8 เดือน) เพื่อนำไปเลี้ยงขุนหรือจำหน่ายฟาร์มโคขุน ไม่เน้นเลี้ยงจนโตหรือขายเนื้อ แต่เป็นการขายโคระยะต้นน้ำ ฟาร์มที่ดำเนินการลักษณะนี้จะมีพ่อแม่พันธุ์ในฟาร์ม ดูแลเรื่องการผสมพันธุ์ การตั้งท้อง และการคลอดลูก ลูกโคจะถูกเลี้ยงร่วมกับแม่โคจนหย่านมแล้วจึงจำหน่าย กลุ่มผู้ซื้อ คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน ฟาร์มระบบนี้มีต้นทุนการเลี้ยงต่อหัวต่ำกว่าระบบขุน เหมาะกับฟาร์มที่มีทุ่งหญ้า และมีเวลาเลี้ยงยาว

- 3) ระบบเลี้ยงเป็นโคขุนเพื่อจำหน่ายเนื้อ (Beef Fattening/Feedlot) เป็นการซื้อ “ลูกโคหย่านม” หรือ “โครุ่น” มาเลี้ยงขุนจนได้น้ำหนักและมีคุณภาพเนื้อที่เหมาะสมกับการจำหน่าย มุ่งเน้นการเพิ่มมูลค่าโคด้วยการเลี้ยงขุนด้วยสูตรอาหารเฉพาะ มีลักษณะการเลี้ยงที่ให้โคกินอาหารข้น อาหารหยาบหรืออาหารผสมเสร็จ (Total Mixed Ration: TMR) มีการจัดการด้านสุขภาพ สภาพแวดล้อม และน้ำหนักรับขึ้นอย่างรวดเร็ว มีระยะเวลาขุนประมาณ 6-12 เดือน แล้วจึงจำหน่ายไปยังโรงชำแหละ มีกลุ่มผู้ซื้อหลัก คือ โรงชำแหละ ห้างค้าปลีก โรงแรม และร้านอาหาร เกษตรกรผู้เลี้ยงกลุ่มนี้จะต้องมีศักยภาพในการเลี้ยงและการบริหารจัดการด้านอาหารโคที่ดี และมีโอกาสได้กำไรต่อหัวสูง หากมีการบริหารต้นทุนและการตลาดที่ดี

⁸ สว่าง อังกุลโร. (2548). บทวิเคราะห์สถานการณ์การผลิตและการตลาดโคเนื้อของประเทศไทย. สำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์. หน้า 1

3.2 สถานการณ์การผลิตของโลกและไทย

อุตสาหกรรมโคเนื้อและผลิตภัณฑ์เป็นหนึ่งในภาคการผลิตปศุสัตว์ที่มีความสำคัญต่อความมั่นคงทางอาหารของโลกและการพัฒนาเศรษฐกิจในหลายประเทศ การเปลี่ยนแปลงอุปสงค์ การบริโภค เทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และกฎระเบียบทางการค้าได้ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการผลิตโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ในแต่ละประเทศมีความแตกต่างและปรับตัวอยู่ตลอดเวลา สำหรับประเทศไทยแม้มีศักยภาพในการผลิต แต่ก็ยังเผชิญกับความท้าทายในการแข่งขันกับประเทศผู้ผลิตรายใหญ่ ในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์สถานการณ์การผลิตทั้งในระดับโลกและระดับประเทศ รวมถึงของประเทศไทย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.2.1 โลก และประเทศผู้ผลิตสำคัญ

สถานการณ์และแนวโน้มการผลิตเนื้อโคของโลก และประเทศผู้ผลิตรายสำคัญของโลก มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- จำนวนประชากรโคเนื้อของโลก

Livestock and Poultry, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service รายงานว่า ณ เดือนเมษายน 2568 จำนวนประชากรโคเนื้อของโลกมีประมาณ 923.77 ล้านตัว โดยอินเดียมีประชากรโคเนื้อมากที่สุด จำนวน 307.49 ล้านตัว รองลงมา คือ บราซิล จำนวน 186.87 ล้านตัว และจีน จำนวน 104.90 ล้านตัว ตามลำดับ โดยจำนวนโคเนื้ออินเดีย บราซิล และจีน ทั้ง 3 ประเทศรวมกัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 64.87 ของจำนวนโคเนื้อทั้งหมดของโลก ตารางที่ 3.2

ในหลายพื้นที่ของอินเดียมีวัฒนธรรมที่ถือว่าโคเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ทางศาสนาจึงไม่ถูกฆ่าเพื่อบริโภค ส่งผลให้ประชากรโคยังคงอยู่ในระบบไปอีกนาน และมีบางส่วนถูกส่งออกมายังประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ผ่านเมียนมา ไทย สปป.ลาว เวียดนาม และจีน ส่วนบราซิลเป็นผู้ส่งออกเนื้อโคอันดับ 1 ของโลก เนื่องจากมีพื้นที่ที่เป็นทุ่งหญ้ากว้างเหมาะสำหรับการเลี้ยงโคที่ต้นทุนต่ำ มีสภาพอากาศเหมาะสม อุณหภูมิเอื้อต่อการเติบโตของพืชอาหาร รวมถึงมีอุตสาหกรรมเนื้อโคที่พัฒนาแล้วทั้งระบบสายพันธุ์ การแปรรูป และการส่งออก ส่วนจีนแม้มีจำนวนประชากรโคสูงเช่นกันและเป็นประเทศที่มีความต้องการบริโภคเนื้อโคสูงตามการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจ ซึ่งจีนมีนโยบายความมั่นคงทางอาหารที่รัฐบาลส่งเสริมการเลี้ยงโคในประเทศเพื่อลดการพึ่งพาการนำเข้า

ตารางที่ 3.2 จำนวนประชากรโคทั้งหมดที่มีอยู่ในต้นปี (Total Cattle Beg. Stks) ⁹ ของประเทศผู้ผลิต
สำคัญของโลก ปี 2564 - 2568

หน่วย: ล้านตัว

ลำดับที่	ประเทศ	2564	2565	2566	2567	2568 เม.ย.*	2568 ต.ค.**
1	อินเดีย	305.50	306.70	307.40	307.42	307.49	307.49
2	บราซิล	193.20	193.78	194.37	192.57	186.88	186.88
3	จีน	95.62	98.17	102.16	105.09	104.90	104.00
4	สหรัฐอเมริกา	93.59	91.79	88.84	87.16	86.66	86.00
5	สหภาพยุโรป	76.55	75.71	74.81	73.75	71.82	72.30
6	อาร์เจนตินา	53.54	53.40	54.10	52.80	52.37	53.20
7	ออสเตรเลีย	23.02	23.94	25.80	27.08	27.26	27.02
8	เม็กซิโก	17.00	17.31	17.76	17.84	17.97	17.74
9	รัสเซีย	17.95	17.80	17.44	17.29	17.05	16.65
10	อุรุกวัย	11.97	11.65	11.80	11.37	11.81	11.81
11	ประเทศอื่น ๆ	49.56	49.82	49.30	40.11	39.58	39.62
	รวม	937.49	940.07	943.77	932.47	923.78	922.69

หมายเหตุ: อาจรวมถึงโคชนิดอื่นด้วย

*ประมาณการ

**คาดคะเน

ที่มา: Livestock and Poultry, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service, April 2025

● จำนวนประชากรลูกโคที่เกิดขึ้นใหม่

จำนวนลูกโคที่เกิดขึ้นใหม่ในปีนั้น ๆ (Calf Crop) หมายถึง ลูกวัวที่คลอด ซึ่งเป็นตัวชี้วัดศักยภาพในการขยายฝูง¹⁰ และความสามารถในการผลิตโคเนื้อในระยะยาวของประเทศ เดือนเมษายน 2568 ทั้งโลกมีลูกโคเกิดใหม่ประมาณ 286.43 ล้านตัว อินเดียมีลูกโคเกิดใหม่มากที่สุด จำนวน 71.03 ล้านตัว รองลงมาคือ จีน 52.00 ล้านตัว และบราซิล 47.80 ล้านตัว ตามลำดับ โดยจำนวนลูกโคเกิดใหม่ในปีนั้น ๆ ของอินเดีย จีน และบราซิล รวมกันทั้ง 3 ประเทศ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 60.44 ของจำนวนลูกโคเกิดใหม่ทั้งหมดของโลก ตารางที่ 3.3

มีข้อสังเกตว่า แม้อินเดียจะมีฝูงโคใหญ่ที่สุดในโลก แต่ลูกโคจำนวนมากไม่ได้เข้าสู่ระบบโคเนื้อเพราะข้อจำกัดทางศาสนา จีนเป็นประเทศที่มีความต้องการบริโภคเนื้อโคเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจึงมีนโยบายกระตุ้นให้มีการขยายฝูงแม่โค แม้จะมีลูกโคเกิดใหม่มาก แต่จีนยังมีความต้องการบริโภคในประเทศสูงจึงยังต้องพึ่งพาการนำเข้าเนื้อโคในปริมาณสูง ส่วนบราซิลเป็นหนึ่งในผู้ผลิตและส่งออกโคเนื้อรายใหญ่ที่สุดของโลก ลูกโคเกิดใหม่ส่วนใหญ่จึงถูกนำเข้าสู่ระบบขุนเพื่อผลิตโคเนื้อ ถึงจะมีลูกโคน้อยกว่าอินเดียและจีน แต่มีอัตราการนำเข้าสู่

⁹ จำนวนโคทั้งหมดที่มีอยู่ในต้นปี (Total Cattle Beginning Stocks (Beg. Stks)) ประกอบด้วย โคเนื้อ โคนม โคเพศผู้-เมีย ทั้งหมด และลูกวัว (Calves) เป็นฝูงโคเหลือตั้งแต่ต้นปีงบประมาณหรือปีปฏิทิน

¹⁰ โดยทั่วไปคิดเฉพาะลูกโคที่คลอดและรอดชีวิตและเข้าสู่ระบบการเลี้ยงหรือตลาด ยกตัวอย่างเช่น หากมีแม่โค 1 ล้านตัว ได้ลูกโค 800,000 ตัว แสดงว่ามีอัตราการปริมาณลูกโคที่เกิดใหม่ร้อยละ 80 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงว่าฝูงโคมีเสถียรภาพ สามารถผลิตลูกโคใหม่ได้พอชดเชยโคที่ออกจากระบบ

ระบบโคเนื้อเพื่อการค้า (Conversion Rate)¹¹ สูงกว่า จึงใช้ประโยชน์จาก Calf Crop ได้เต็มที่กว่าหลายประเทศ

ตารางที่ 3.3 จำนวนลูกโคที่เกิดใหม่ในปีนั้น (Calf Crop) ของประเทศผู้ผลิตสำคัญของโลก ปี 2564 – 2568

หน่วย: ล้านตัว

ลำดับที่	ประเทศ	2564	2565	2566	2567	2568 เม.ย.*	2568 ต.ค.**
1	อินเดีย	69.80	70.00	70.20	70.58	71.03	71.03
2	จีน	50.53	53.24	54.14	52.00	52.00	50.00
3	บราซิล	46.55	47.84	48.00	47.50	47.80	47.25
4	สหรัฐอเมริกา	35.13	34.44	33.56	33.53	33.30	32.70
5	สหภาพยุโรป	25.05	24.65	23.72	23.35	23.20	23.30
6	อาร์เจนตินา	14.46	15.10	14.70	14.50	14.70	14.80
7	ออสเตรเลีย	8.20	8.76	9.50	9.80	10.30	10.00
8	เม็กซิโก	8.15	8.35	8.48	8.60	8.70	8.70
9	รัสเซีย	6.60	6.53	6.60	6.65	6.60	6.30
10	นิวซีแลนด์	5.46	5.16	5.12	5.00	5.00	5.00
11	ประเทศอื่น ๆ	16.46	16.30	15.42	13.99	13.71	13.59
	รวม	286.38	290.36	289.43	285.50	286.34	282.67

หมายเหตุ: อาจรวมถึงโคชนิดอื่นด้วย

*ประมาณการ

**คาดคะเน

ที่มา: Livestock and Poultry, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service, April 2025

● ปริมาณการผลิตเนื้อโคของโลก

Livestock and Poultry, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service รายงานว่า เดือนเมษายน 2568 ประมาณการการผลิตเนื้อโคโลกเท่ากับ 61.55 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจาก 61.38 ล้านตัน ในปี 2567 สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ผลิตเนื้อโครายใหญ่ที่สุดของโลก ประมาณ 12.16 ล้านตัน รองลงมา ได้แก่ บราซิล 11.90 ล้านตัน และจีน 7.74 ล้านตัน โดยการผลิตเนื้อโคของสหรัฐอเมริกา บราซิล และจีน รวมกันทั้ง 3 ประเทศ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 51.66 ของการผลิตเนื้อโคทั้งหมดของโลก ตารางที่ 3.4

ปี 2564 – 2568 การผลิตเนื้อโคโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากความต้องการบริโภคของโลกที่สูงขึ้น จากการฟื้นตัวของภาคบริการ การท่องเที่ยว และร้านอาหาร หลังสถานการณ์โควิด - 19

เดือนตุลาคม 2568 คาดคะเนว่าปริมาณการผลิตเนื้อโคของโลกจะมีจำนวน 60.90 ล้านตัน ลดลงเล็กน้อย จากปี 2567 ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากจำนวนแม่โคลดลง และต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นทำให้เกษตรกรจำหน่ายโคเนื้อในฟาร์มออก

¹¹ Conversion Rate หมายถึง อัตราส่วนของลูกโคที่สามารถเข้าสู่ระบบการผลิตและการตลาดได้จริง เช่น ถูกเลี้ยงขุนต่อเพื่อเป็นโคเนื้อ เป็นต้น

ตารางที่ 3.4 ปริมาณการผลิตเนื้อโคของประเทศผู้ผลิตสำคัญของโลก ปี 2564 - 2568

หน่วย: ล้านตันน้ำหนักซาก

ลำดับที่	ประเทศ	2564	2565	2566	2567	2568 เม.ย.*	2568 ต.ค.**
1	สหรัฐอเมริกา	12.73	12.89	12.29	12.29	12.16	11.81
2	บราซิล	9.75	10.35	10.95	11.85	11.90	11.75
3	จีน	6.98	7.18	7.53	7.79	7.74	7.78
4	สหภาพยุโรป	6.88	6.72	6.46	6.63	6.55	6.50
5	อินเดีย	4.20	4.35	4.47	4.57	4.64	4.64
6	อาร์เจนตินา	3.00	3.14	3.28	3.18	3.08	3.18
7	ออสเตรเลีย	1.90	1.88	2.22	2.58	2.65	2.62
8	เม็กซิโก	2.13	2.18	2.22	2.26	2.29	2.31
9	รัสเซีย	1.38	1.35	1.37	1.44	1.45	1.39
10	แคนาดา	1.39	1.41	1.33	1.31	1.31	1.31
11	ประเทศอื่น ๆ	8.00	7.88	7.85	7.48	7.78	7.60
	รวม	58.34	59.33	59.96	61.38	61.55	60.90

หมายเหตุ: *ประมาณการ

**คาดคะเน

ที่มา: Livestock and Poultry, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service, April 2025, และ
สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม 2568 สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

ในขณะที่ FAOSTAT รายงานว่า แนวโน้มการผลิตเนื้อโคของโลกในช่วงปี 2562 – 2566 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 73.25 ล้านตัน ในปี 2562 เพิ่มขึ้นปี 76.25 ล้านตัว ในปี 2566 โดยสถานการณ์การผลิตเนื้อโคของโลกในปี 2566 มีการผลิตเนื้อโครวมประมาณ 76.25 ล้านตัน สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ผลิตเนื้อโครายใหญ่ที่สุดจำนวน 12.28 ล้านตัน รองลงมา ได้แก่ บราซิล 11.16 ล้านตัน และจีน 6.78 ล้านตัน โดยการผลิตเนื้อโคของสหรัฐอเมริกา บราซิล และจีน รวมกันทั้ง 3 ประเทศ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 39.64 ของการผลิตเนื้อโคทั้งหมดของโลก ตารางที่ 3.5

ตารางที่ 3.5 ปริมาณการผลิตเนื้อโคของประเทศผู้ผลิตสำคัญของโลก ปี 2562 - 2566 จากฐาน FAOSTAT

หน่วย: ล้านตันน้ำหนักซาก

ลำดับที่	ประเทศ	2562	2563	2564	2565	2566
1	สหรัฐอเมริกา	12.38	12.39	12.73	12.89	12.29
2	บราซิล	10.20	9.98	9.75	10.35	11.16
3	จีน	6.02	6.07	6.29	6.48	6.79
4	อาร์เจนตินา	3.14	3.17	2.98	3.15	3.29
5	ออสเตรเลีย	2.43	2.13	1.89	1.88	2.24
6	เม็กซิโก	2.03	2.08	2.13	2.18	2.21
7	รัสเซีย	1.63	1.63	1.67	1.62	1.66
8	ตุรกี	1.33	1.34	1.46	1.57	1.67
9	นิวซีแลนด์	0.71	0.73	0.75	0.73	0.75
10	ไทย	0.14	0.12	0.14	0.14	0.14
11	ประเทศอื่น ๆ	33.25	43.18	33.80	33.93	34.07
	รวม	73.25	72.83	73.60	74.90	76.25

ที่มา: FAOSTAT

อย่างไรก็ดี ปริมาณการผลิตเนื้อโคจากทั้งแหล่งข้อมูลทั้งสองแหล่งมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมาก แม้อันดับประเทศผู้ผลิตรายใหญ่ 3 อันดับแรกจะเหมือนกัน แต่อันดับประเทศผู้ผลิตถัดไปไม่ตรงกัน ทั้งนี้ เนื่องจากทั้งสองแหล่งข้อมูลมีเทคนิค วิธีวิจัย/จัดเก็บ และวัตถุประสงค์ของการจัดทำข้อมูลที่แตกต่างกัน คณะผู้วิจัยเห็นว่าควรเลือกอ้างอิงเพียงแหล่งใดแหล่งหนึ่ง

3.2.2 ประเทศไทย

- จำนวนประชากรโคเนื้อในประเทศไทย

ในภาพรวมประชากรโคเนื้อในช่วงปี 2560 – 2568 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 4.87 ล้านตัว ในปี 2560 เพิ่มขึ้นเป็น 9.90 ล้านตัวในปี 2567 เนื่องจากภาครัฐส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อด้วยโครงการต่าง ๆ ตลอดจนความต้องการบริโภคภายในประเทศและการส่งออกที่เพิ่มขึ้น ล่าสุดเดือนมิถุนายน 2568 ประเทศไทยมีประชากรโคเนื้อ จำนวน 9.60 ล้านตัว ลดลงจากปี 2567 เล็กน้อย ตารางที่ 3.6

ตารางที่ 3.6 ประชากรโคเนื้อในประเทศไทย ปี 2560 – 2568

ปี	จำนวน (ล้านตัว)
2560	4.88
2561	5.45
2562	5.871
2563	6.23
2564	7.58
2565	9.39
2566	9.66
2567	9.90
2568*	9.60

หมายเหตุ:*ข้อมูล ณ 20 มิถุนายน 2568

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ กรมปศุสัตว์

- จำนวนโคเนื้อ จำแนกตามพันธุ์โค

เดือนมิถุนายน 2568 พบว่า ไทยมีโคลูกผสม 5.57 ล้านตัว (ร้อยละ 59.18) โคพื้นเมือง 3.07 ล้านตัว (ร้อยละ 32.65) ชุน 0.67 ล้านตัว (ร้อยละ 7.14) และโคพันธุ์แท้ 0.10 ล้านตัว (ร้อยละ 1.02) ตารางที่ 3.7

จากโครงสร้างการผลิตโคเนื้อของไทย พบว่า สัดส่วนโคลูกผสมและโคพื้นเมืองรวมกันเท่ากับ ร้อยละ 91.83 ของโคเนื้อทั้งหมด สะท้อนให้เห็นว่าอุตสาหกรรมการเลี้ยงโคพึ่งพาเกษตรกรรายย่อยที่มีระบบการเลี้ยงแบบธรรมชาติด้วยการเลี้ยงโคพื้นเมือง ในขณะที่โคลูกผสมมีจำนวนมากและจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการฟาร์มที่ดีขึ้นเพื่อการจำหน่าย ในขณะที่การเลี้ยงโคขุนและโคพันธุ์แท้มีค่อนข้างจำกัดเนื่องจากต้องใช้ต้นทุนและการจัดการฟาร์มสูงกว่า เกษตรกรจึงอาจเลือกขายโคซากแทนการลงทุนขุน แสดงให้เห็นว่าอุตสาหกรรมโคเนื้อไทยยังไม่สามารถขุนโคเพื่อคุณภาพเนื้อที่จะเปลี่ยนผ่านไปสู่ระบบการผลิตเชิงพาณิชย์หรือเชิงอุตสาหกรรมได้ ส่วนโคพันธุ์แท้มีน้อยมากเพียงร้อยละ 1.02 แสดงให้เห็นว่าประเทศยังไม่มีฐานพันธุ์กรรมโคเนื้อพันธุ์แท้ที่เพียงพอสำหรับอุตสาหกรรมเนื้อเกรดพรีเมียม ทั้งนี้โคพันธุ์แท้ส่วนใหญ่เลี้ยงเพื่อเป็นพ่อพันธุ์

แม่พันธุ์ ดังนั้น การขยายและพัฒนาระบบการเลี้ยงเชิงพาณิชย์สำหรับตลาดพรีเมียมในส่วนของโคขุนเพื่อผลิตเนื้อโคคุณภาพยังมีจำกัด และยังไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคในตลาดระดับกลาง - บน

ตารางที่ 3.7 ประชากรโคเนื้อของไทย จำแนกตามพันธุ์โค มิถุนายน 2568

พันธุ์โค	จำนวน (ล้านตัว) (ร้อยละ)
โคลูกผสม	5.57 (59.18)
โคพื้นเมือง	3.07 (32.65)
โคขุน	0.67 (7.14)
โคพันธุ์แท้	1.00 (1.02)

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กลุ่มสารสนเทศ กรมปศุสัตว์

ปัจจุบันข้อมูลจำนวนโคเนื้อในประเทศไทยมีการจัดเก็บและเผยแพร่โดยหน่วยงานภาครัฐยังมีความคลาดเคลื่อนและแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างหน่วยงาน อาทิ กรมปศุสัตว์ และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ซึ่งนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านปศุสัตว์บางท่านได้ให้ข้อสังเกตถึงความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูลดังกล่าว โดยเฉพาะจำนวนโคเนื้อรวมเกือบ 9.60 ล้านตัวในปัจจุบันที่ปรากฏอาจไม่ใช่จำนวนโคเนื้อที่แท้จริง หากแต่อาจรวมถึงโคเนื้อที่นำเข้าจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะเมียนมา ทั้งในรูปแบบที่นำเข้าอย่างถูกต้องตามกฎหมายและลักลอบนำเข้า¹² คณะผู้วิจัยได้ประเมินความถูกต้องของจำนวนประชากรโคเนื้อในประเทศไทย โดยใช้สถิติข้อมูลการเคลื่อนย้ายโคในระบบ e-Movement¹³ ของกรมปศุสัตว์ประกอบด้วย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากฐาน e-Movement ของกรมปศุสัตว์ ในปี 2567 พบว่า ข้อมูลเชิงสถิติที่มีนัยสำคัญ ตารางที่ 3.8 ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพฤติกรรมการเคลื่อนย้ายโคเนื้อ โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนที่มีความเชื่อมโยงกับการค้าข้ามพรมแดน ซึ่งอาจเป็นช่องทางหลักในการนำเข้าโคจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาสู่ระบบภายในประเทศไทย เพื่อวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย เช่น การนำไปเลี้ยงต่อ การนำไปขุนในฟาร์มเฉพาะ การส่งเข้าโรงชำแหละเพื่อแปรรูป หรือจำหน่ายต่อในตลาดภายในประเทศ หรือแม้กระทั่งการเตรียมส่งออกไปยังประเทศที่สาม

การเคลื่อนย้ายโคเนื้อข้ามพรมแดนในภูมิภาคนี้มีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น โดยข้อมูลจากบทความและการสัมภาษณ์ของ ผศ.จิราพร เหล่าเจริญวงศ์ (2565, 2568) สะท้อนว่า การเคลื่อนย้ายมีความเชื่อมโยงเชิงระบบทั้งในด้านการผลิต การขุน และการค้า โดยมีประเทศต้นทาง คือ อินเดีย เมียนมา และมีประเทศปลายทาง คือ จีน เวียดนาม และมาเลเซีย โดยมีไปไทยเป็นจุดทางผ่าน ศูนย์ขุน และจุดส่งออก¹⁴

¹² ทัศนีย์ ประกอบบุญ และธนธร จิรจุริเชษ. (30 มิถุนายน 2568). จักรวาล “วัว” ข้ามแดน.

¹³ e-Movement คือ ระบบของกรมปศุสัตว์ ใช้สำหรับการขออนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์มีชีวิต เช่น โค กระบือ แพะ เป็นต้น ซึ่งมีการบันทึก ต้นทาง / ปลายทางของการเคลื่อนย้ายสัตว์ จำนวนตัว ชนิดสัตว์ เลขประจำตัวสัตว์ (บางกรณี) ผู้ขอเคลื่อนย้าย ปลายทาง และวันเวลา

¹⁴ Jiraporn Laocharoenwong. (2022). Cattle Hotels and Infrastructures of Care.; ทัศนีย์ ประกอบบุญ และธนธร จิรจุริเชษ. (30 มิถุนายน 2568). จักรวาล “วัว” ข้ามแดน.

1. ขยายแดนไทย-เมียนมา จังหวัดที่มีสถิติการเคลื่อนย้ายโคเนื้อสูงสุดในช่วงปี 2564-2567 ได้แก่ จังหวัดตาก จำนวน 544,066 ครั้ง (ในช่วงปี 2564-2567) หรือ 27,936 ในปี 2567 ซึ่งมีพรมแดนติดเมียนมา บริเวณอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นจุดยุทธศาสตร์ที่สันนิษฐานได้ว่าเป็นช่องทางหลักในการนำเข้าโคจาก เมียนมา จากนั้นโคดังกล่าวจะถูกส่งต่อไปยังศูนย์ขุน ในจังหวัดราชบุรี กำแพงเพชร อุทัยธานี และ ประจวบคีรีขันธ์

2. ขยายแดนไทย - สปป.ลาว เป็นอีกหนึ่งเส้นทางการเคลื่อนย้ายโคเนื้อที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะ ในฐานะเป็นจุดผ่านสู่ประเทศจีน โดยจังหวัดที่มีการเคลื่อนย้ายโคเนื้อสูงสุด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ พิชญโลก แม่ฮ่องสอน และมุกดาหาร ซึ่งเป็นการใช้เส้นทางไทย - สปป.ลาวเป็นเส้นทางผ่าน (Transit) เพื่อส่งออก หรือเป็นแหล่งขุนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือก่อนส่งโคเนื้อต่อไปยังตลาดใหญ่ในจีนตอนใต้ ผ่านระบบค้า ข้ามแดนที่ทั้งถูกกฎหมายและลักลอบ

3. ขยายแดนไทย - กัมพูชา มีสถิติการเคลื่อนย้ายโคเนื้อที่มีความโดดเด่นเช่นกัน โดยจังหวัดที่มีปริมาณ โคเนื้อสูงสุด ได้แก่ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี เป็นการเคลื่อนย้ายโคเนื้อเพื่อการส่งออกไปยังกัมพูชา ในขณะที่การเคลื่อนย้ายโคในจังหวัดอุบลราชธานีเป็นการส่งผ่าน สปป.ลาว และส่งต่อไปยังเวียดนาม คณะผู้วิจัยสันนิษฐานว่านอกจากการส่งออกผ่านจุดผ่านแดนแล้ว ยังเป็นการเคลื่อนย้ายภายในประเทศเพื่อ จุดประสงค์เชิงพาณิชย์ เช่น การเคลื่อนย้ายสู่โรงฆ่าสัตว์ หรือการขนย้ายระหว่างโคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นแหล่งเลี้ยงโคขนาดใหญ่ของประเทศไปยังศูนย์ขุนโคในภายในประเทศ

4. ขยายแดนไทย - มาเลเซีย แม้ขยายแดนด้านนี้จะมิพบบาทในตลาดโคเนื้อน้อยกว่าภูมิภาคอื่น แต่ก็มี การเคลื่อนย้ายโคเพื่อการส่งออกไปยังมาเลเซียในระดับหนึ่ง โดยจังหวัดที่มีการเคลื่อนย้ายโคมากที่สุด คือ นราธิวาส และสงขลา โดยเฉพาะในพื้นที่ใกล้ด่านสะเดา ซึ่งเป็นเส้นทางหลักในการส่งออกโคจากไทยไปยัง มาเลเซียซึ่งเป็นตลาดเนื้อฮาลาลที่เข้มแข็งและมีความต้องการโคเนื้อสูง

ตารางที่ 3.8 สถิติการเคลื่อนย้ายโคต้นทางและโคปลายทางของจังหวัดสำคัญ ปี 2567

จังหวัด	จำนวนโคเนื้อ (ตัว)	จำนวนการเคลื่อนย้าย โคต้นทาง (ครั้ง)	จำนวนการ เคลื่อนย้ายโค ปลายทาง (ครั้ง)
ขยายแดน ไทย - เมียนมา			
ตาก	285,964	27,936	26,878
ประจวบคีรีขันธ์	210,446	221,465	155,011
เพชรบุรี	253,382	88,009	178,433
เชียงใหม่	196,951	29,446	15,022
กาญจนบุรี	394,638	21,783	149,042
แม่ฮ่องสอน	99,924	4,015	542
ราชบุรี	138,175	4,500	9,998
เชียงราย	64,422	3,222	4,690
ระนอง	10,629	227	782
ชุมพร	42,578	480	17,400
ขยายแดน ไทย - ลาว			
เชียงใหม่	196,951	29,446	15,022

จังหวัด	จำนวนโคเนื้อ (ตัว)	จำนวนการเคลื่อนย้าย โคต้นทาง (ครั้ง)	จำนวนการ เคลื่อนย้ายโค ปลายทาง (ครั้ง)
แม่ฮ่องสอน	99,924	4,015	542
พิษณุโลก	63,594	5,882	2,091
มุกดาหาร	86,066	15,819	45,574
น่าน	63,689	3,993	3,331
เชียงใหม่	64,422	3,222	4,690
แพร่	54,886	1,117	762
เลย	54,091	221	2,920
อุดรธานี	43,764	1,556	240
หนองคาย	65,102	185	1,162
บึงกาฬ	52,728	83	333
ชายแดน ไทย - กัมพูชา			
สุรินทร์	626,226	57,554	6,598
ศรีสะเกษ	534,372	25,900	3,047
อุบลราชธานี	563,861	29,670	10,529
สระแก้ว	122,551	1,952	91
บุรีรัมย์	563,668	3,036	1,736
จันทบุรี	3,109	77	224
ตราด	1,619	37	75
ชายแดน ไทย - มาเลเซีย			
สงขลา	176,011	4,284	45,700
สตูล	34,164	154	526
ยะลา	60,994	21	28,19
นราธิวาส	104,396	8	154,199
ศูนย์ขุนโค			
สุโขทัย	132,221	80,227	23,685
กำแพงเพชร	34,705	9,414	5,104
อุทัยธานี	14,689	811	341
ราชบุรี	138,175	4,500	9,998

ที่มา: คณะผู้วิจัย ประมวลผลจาก e-Movement กรมปศุสัตว์, มิถุนายน 2568

การใช้ e-Movement สามารถสะท้อนการลักลอบนำเข้าในทางอ้อมจากความผิดปกติของข้อมูล เช่น อาจพิจารณาจากจำนวนโคเคลื่อนย้ายที่สูงผิดปกติในบางพื้นที่ชายแดน ยกตัวอย่างเช่น มีโคเคลื่อนย้ายจากจังหวัดตากหรือแม่ฮ่องสอนเพิ่มขึ้นผิดปกติกว่าจำนวนโคที่เลี้ยงในพื้นที่ หรือพิจารณาจากการเคลื่อนย้ายจากพื้นที่ที่ไม่มีฝูงแม่โคหรือที่ไม่มีการเลี้ยงจริง อย่างกรณีเคลื่อนย้ายจากพื้นที่ภูเขาสูงที่ไม่มีฟาร์ม แต่มีฝูงแม่โค ลูกโค หรือโคขุนเคลื่อนย้ายออกจำนวนมาก การเคลื่อนย้ายโคไปยังฟาร์มขุนในภาคกลางหรือไป

โรงฆ่าสัตว์ทันที โดยไม่มีข้อมูลแหล่งเลี้ยงที่สอดคล้อง ตลอดจนข่าวการจับกุมการลักลอบขนโคบริเวณชายแดน อาจบ่งชี้ได้ว่าโคเหล่านี้อาจไม่ได้เกิดในประเทศ

อย่างไรก็ตาม e-Movement ไม่สามารถพิสูจน์ถึงการลักลอบนำเข้าโคได้โดยตรง เพราะอาจมีการลักลอบนำเข้าโคผ่านช่องทางธรรมชาติที่ไม่ผ่านระบบ e-Movement แล้วนำมาเข้าฝูงผสมรวมกับฝูงโคในท้องถิ่นแล้วเคลื่อนย้ายต่ออย่างถูกกฎหมาย ดังนั้น หากไม่มีระบบการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) จะไม่ทราบได้ว่าเป็นโคนำเข้าเถื่อนหรือไม่ ดังนั้น รัฐจึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบทะเบียนโคเนื้อแห่งชาติ (National Cattle Identification: NID) ที่ใช้ได้จริงและทันเวลาเพื่อป้องกันการปลอมแปลงตัวสัตว์

ประโยชน์จากข้อมูล e-Movement ของกรมปศุสัตว์อาจช่วยสะท้อนความเคลื่อนไหวของโคเนื้อในประเทศไทยที่มีความเชื่อมโยงกับตลาดในภูมิภาคได้ในระดับหนึ่ง ทั้งในฐานะประเทศผู้ผลิต ศูนย์ขุนโค รวมถึงเป็นจุดผ่านแดน (Transit) ในห่วงโซ่อุปทานภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง อย่างไรก็ตาม ข้อมูลที่ปรากฏยังไม่เพียงพอที่จะระบุถึงการลักลอบนำเข้าโคโดยตรง ยังจำเป็นต้องมีการตรวจสอบและจัดทำฐานข้อมูลกลางที่แม่นยำ เนื่องจากกระบวนการเคลื่อนย้ายโคข้ามพรมแดนมีความอ่อนไหวและยากต่อการควบคุมจากการลักลอบนำเข้าโคมีชีวิตจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งมีการสันนิษฐานว่าโคเหล่านี้มักถูกเคลื่อนย้ายไปยังศูนย์ขุนในหลายพื้นที่ในประเทศ ซึ่งมักถูกรวมผสมกับโคในท้องถิ่นของไทย แต่ยังเป็นการยากที่จะแยกแหล่งที่มาได้อย่างชัดเจนซึ่งเป็นผลให้จำนวนประชากรโคเนื้อภายในประเทศมีจำนวนมากกว่าปกติ สถานการณ์นี้แสดงให้เห็นถึงช่องว่างในการควบคุมและการตรวจสอบแหล่งที่มาของโคมีชีวิตที่เกี่ยวข้องถึงความปลอดภัยด้านสุขภาพสัตว์ การระบาดของโรคในสัตว์ และความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ดูรายละเอียดเรื่องเส้นทางการเคลื่อนย้ายโคเนื้อในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในหัวข้อ 3.2.3

- จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของไทย

ในช่วงปี 2560 – 2568 จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 0.79 ล้านราย ในปี 2560 เพิ่มขึ้นเป็น 1.38 ล้านราย ในปี 2568 ในขณะที่ ปี 2568 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อลดลงเล็กน้อยจากปี 2567 เนื่องจากผลกระทบของต้นทุนอาหารสัตว์ที่สูงขึ้น จากการปรับราคาสูงขึ้นของวัตถุดิบอาหารสัตว์ ในช่วงหลังโควิด – 19 และสงครามยูเครน-รัสเซีย ปัญหาโรคระบาดในสัตว์ เช่น โรคปากและเท้าเปื่อย (Foot and Mouth Disease: FMD) โรคล้มปี สกิน (Lumpy Skin Disease: LSD) ในช่วงปี 2564–2565 ทำให้เกษตรกรบางส่วนหันไปประกอบอาชีพอื่น หรือขายโคเนื้อให้กับพ่อค้าหรือเกษตรกรรายอื่น

ในภาพรวมที่ผ่านมาจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงโคทั้งเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมที่สร้างรายได้สม่ำเสมอ รวมถึงนโยบายภาครัฐที่มีการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้ออย่างต่อเนื่อง เช่น โครงการธนาคารโค - กระบือ การพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ และการส่งเสริมการใช้พันธุ์โคเนื้อคุณภาพ เช่น บราห์มัน วากิว รวมถึงความต้องการเนื้อโคเพื่อการบริโภคทั้งภายในและการส่งออกเพิ่มขึ้น โดยไทยมีการส่งออกโคมีชีวิตไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา ลาว (ส่งต่อไปจีนตอนใต้) เวียดนาม และมาเลเซีย นอกจากกรมปศุสัตว์ให้ความสำคัญกับโคเนื้อโดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์แผนยุทธศาสตร์โคเนื้อ กรมปศุสัตว์ 5 ปี (พ.ศ. 2561 – 2565) ให้ไทยเป็น “ศูนย์กลางการผลิตโคเนื้อที่เพียงพอต่อการบริโภคและส่งออกในภูมิภาค”¹⁵ ตารางที่ 3.9

¹⁵ แผนปฏิบัติการด้านโคเนื้อ 5 ปี พ.ศ. 2566 – 2570

ตารางที่ 3.9 จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของไทย ปี 2560 – 2568

ปี	จำนวน (ล้านราย)
2560	0.79
2561	0.82
2562	0.87
2563	0.90
2564	1.14
2565	1.41
2566	1.42
2567	1.43
2568*	1.38

หมายเหตุ:*ข้อมูล ณ วันที่ 20 มิถุนายน 2568

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ กรมปศุสัตว์

- จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ จำแนกตามพันธุ์โค ปี 2567

ในปี 2567 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของไทย มีทั้งหมด 1,434,535 ราย เป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงโคพื้นเมืองมากที่สุด จำนวน 750,575 ราย ร้อยละ 50.00 ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อทั้งหมด รองลงมา คือ เลี้ยงโคลูกผสม จำนวน 699,005 ราย เลี้ยงโคพันธุ์แท้ จำนวน 24,628 ราย และเลี้ยงโคขุน จำนวน 23,855 ราย คิดเป็นร้อยละ 47.00 และ 1.50 ตามลำดับ ตารางที่ 3.10

ตารางที่ 3.10 จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของไทย จำแนกตามพันธุ์โค ปี 2567

พันธุ์โค	จำนวนเกษตรกร (ราย)	ร้อยละ
โคพื้นเมือง	750,575	50.00
โคลูกผสม	699,005	47.00
โคพันธุ์แท้	24,628	1.50
โคขุน	23,855	1.50
รวม	1,434,535	100

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์

- จังหวัดที่มีจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อมากที่สุด 5 อันดับแรก ปี 2568

ในปี 2568 จังหวัดที่มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อมากที่สุด 5 อันดับแรกของประเทศเป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด โดยจังหวัดอุบลราชธานี มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อมากที่สุด จำนวน 117,563 ราย คิดเป็นร้อยละ 8.53 ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อทั้งประเทศ รองลงมา คือ สุรินทร์ 105,384 ราย ศรีสะเกษ 100,028 ราย ร้อยเอ็ด 88,585 ราย และบุรีรัมย์ 83,009 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.64 ร้อยละ 7.25 ร้อยละ 6.42 และร้อยละ 6.02 ตามลำดับ จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของทั้ง 5 จังหวัดรวมกันเท่ากับ 494,569 ราย คิดเป็นร้อยละ 35.87 ของผู้เลี้ยงโคเนื้อทั้งประเทศ ตารางที่ 3.11

ตารางที่ 3.11 จังหวัดที่มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อมากที่สุด 5 อันดับแรกของประเทศ ปี 2568

ลำดับที่	จังหวัด	จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ (ราย)	สัดส่วน (ร้อยละ)
1	อุบลราชธานี	117,563	8.53
2	สุรินทร์	105,384	7.64
3	ศรีสะเกษ	100,028	7.25
4	ร้อยเอ็ด	88,585	6.42
5	บุรีรัมย์	83,009	6.02
	รวม 5 จังหวัด	494,569	35.87
	จังหวัดอื่น ๆ	884,404	64.13
	รวม	1,378,973	100.00

หมายเหตุ: *ข้อมูล ณ วันที่ 20 มิถุนายน 2568

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์

- จังหวัดที่มีจำนวนประชากรโคเนื้อมากที่สุด 5 อันดับแรก ปี 2568

ปี 2568 จังหวัดที่มีจำนวนประชากรโคเนื้อมากที่สุด 5 อันดับแรกของประเทศเป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด โดยจังหวัดสุรินทร์ มีโคเนื้อมากที่สุด จำนวน 608,444 ตัว คิดเป็นร้อยละ 6.34 ของจำนวนโคเนื้อทั้งประเทศ รองลงมา คือ อุบลราชธานี 552,065 ตัว บุรีรัมย์ 544,507 ตัว นครราชสีมา 537,829 ตัว และศรีสะเกษ 514,785 ตัว คิดเป็นร้อยละ 5.75 ร้อยละ 5.67 ร้อยละ 5.60 และร้อยละ 5.36 ตามลำดับ รวม 5 จังหวัดมีจำนวนประชากรโคเนื้อเท่ากับ 2,757,630 ราย คิดเป็นร้อยละ 28.73 ของจำนวนโคเนื้อทั้งประเทศ ตารางที่ 3.12

ตารางที่ 3.12 จังหวัดที่มีจำนวนประชากรโคเนื้อมากที่สุด 5 อันดับแรกของประเทศ ปี 2568

ลำดับที่	จังหวัด	จำนวนโคเนื้อ (ตัว)	สัดส่วน (ร้อยละ)
1	สุรินทร์	608,444	6.34
2	อุบลราชธานี	552,065	5.75
3	บุรีรัมย์	544,507	5.67
4	นครราชสีมา	537,829	5.60
5	ศรีสะเกษ	514,785	5.36
	รวม 5 จังหวัด	2,757,630	28.73
	จังหวัดอื่น ๆ	6,839,235	71.27
	รวม	9,596,865	100.00

หมายเหตุ: *ข้อมูล ณ วันที่ 20 มิถุนายน 2568

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์

- ขนาดฟาร์มโคเนื้อของไทย ปี 2567 จำแนกตามขนาดฟาร์ม ปี 2567

ขนาดฟาร์มโคเนื้อของไทยปี 2567 พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของไทยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย คือ เป็นเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีขนาดฟาร์ม 1 - 20 ตัว คิดเป็นร้อยละ 96.08 ของเกษตรกรผู้เลี้ยง

โคเนื้อทั้งประเทศ รองลงมา คือ เกษตรกรรายเล็ก (ขนาดฟาร์ม 21 - 100 ตัว) รายกลาง (ขนาดฟาร์ม 101 - 200 ตัว) และรายใหญ่ (ขนาดฟาร์มมากกว่า 200 ตัว) ร้อยละ 3.79 ร้อยละ 0.10 และ ร้อยละ 0.03 ตามลำดับ ถ้ารวมเกษตรกรรายย่อยและรายเล็กจะมีสัดส่วนถึง 99.87 ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อทั้งหมด ตารางที่ 3.13

ตารางที่ 3.13 จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ จำแนกตามขนาดฟาร์ม ปี 2567

ประเภท	ขนาดฟาร์ม (ตัว)	จำนวนโคเนื้อ (ตัว)	ร้อยละ	จำนวนเกษตรกร (ราย)	ร้อยละ
รายย่อย	1-20	7,588,631	76.62	1,378,266	96.08
รายเล็ก	21 - 100	1,892,472	19.11	54,393	3.79
รายกลาง	101 - 200	190,048	1.92	1,379	0.10
รายใหญ่	มากกว่า 200	232,886	2.35	497	0.03
รวม		9,904,037	100.00	1,434,535	100.00

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์

- จังหวัดที่มีอัตราการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรสูง ปี 2567

ในปี 2567 จังหวัดที่มีอัตราการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรสูงที่สุด คือ จังหวัดกาญจนบุรี มีเกษตรกร 59,873 ราย มีอัตราการเลี้ยงโคเนื้อ 153 คนต่อตัว รองลงมา คือ สุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี และลพบุรี มีอัตราการเลี้ยงโคเนื้อต่อคนเท่ากับ 76, 52, 23 และ 21 ตามลำดับ ตารางที่ 3.14

ตารางที่ 3.14 จังหวัดที่มีจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อหนาแน่น 10 อันดับแรก ปี 2567

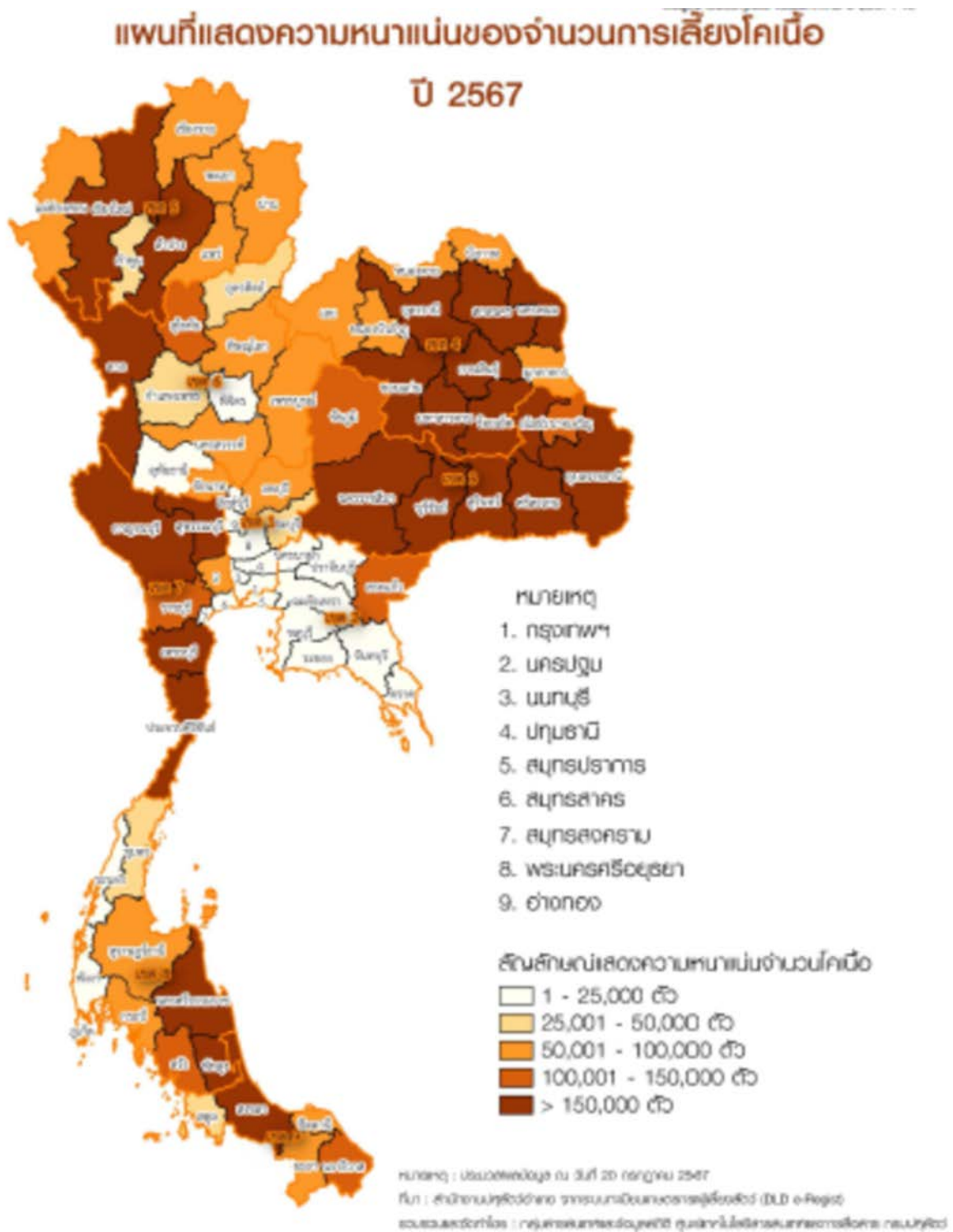
ลำดับที่	จังหวัด	เกษตรกร (ราย)	อัตราการเลี้ยงโคเนื้อ (คนต่อตัว)
1	กาญจนบุรี	59,873	153
2	สุพรรณบุรี	43,684	76
3	ประจวบคีรีขันธ์	39,464	52
4	เพชรบุรี	7,345	23
5	ลพบุรี	6,904	21
6	ราชบุรี	9,995	19
7	ตาก	3,529	11
8	นครปฐม	6,970	10
9	นครราชสีมา	5,922	9
10	เพชรบูรณ์	4,678	7

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์

- จังหวัดที่มีความหนาแน่นของจำนวนการเลี้ยงโคเนื้อ

พื้นที่จังหวัดที่มีความหนาแน่นของจำนวนการเลี้ยงโคเนื้อของไทยซึ่งมีอยู่ในหลายจังหวัด โดยเฉพาะในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนการเลี้ยงโคเนื้อหนาแน่นที่สุด ได้แก่ สุรินทร์ นครราชสีมา อุบลราชธานี บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ ภาคเหนือ ได้แก่ ตาก และเชียงใหม่ ภาคตะวันออก ได้แก่ กาญจนบุรี เพชรบุรี สุพรรณบุรี และภาคใต้ ได้แก่ นครศรีธรรมราช และประจวบคีรีขันธ์ รูปที่ 3.2

รูปที่ 3.2 แผนที่แสดงความหนาแน่นของจำนวนการเลี้ยงโคเนื้อ ปี 2567

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์

- จำนวนฟาร์มมาตรฐานโคเนื้อของไทย ปี 2563 – 2567

ในปี 2567 ไทยมีจำนวนฟาร์มมาตรฐานโคเนื้อ¹⁶ (Good Agricultural Practice: GAP) ทั้งหมด 191 ฟาร์มทั่วประเทศ ในช่วงปี 2563 – 2567 จำนวนฟาร์มมาตรฐานของไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 148 แห่งในปี 2563 เพิ่มขึ้นเป็น 191 ในปี 2567 อย่างไรก็ตาม ปี 2567 จำนวนฟาร์มมาตรฐานของไทยได้ลดลงจากปี 2566 ถึง 39 ฟาร์ม ทั้งนี้ สันนิษฐานว่าอาจมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น ต้นทุนการผลิตที่เพิ่มขึ้นจากค่าอาหารสัตว์ ค่าดูแล และค่ารักษาสุขภาพสัตว์มีแนวโน้มสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรบางส่วนเลิกเลี้ยงโคเนื้อแบบฟาร์มมาตรฐาน ผนวกกับราคาจำหน่ายโคเนื้อที่ลดลง ราคาโคเนื้อมีชีวิตที่เกษตรกรขายได้ในปี 2567 เท่ากับ 29,600 บาทต่อตัว ลดลงจาก 34,922 บาทต่อตัว ของปี 2566 ทำให้การเลี้ยงโคเนื้อมาตรฐานฟาร์มไม่คุ้มค่ากับต้นทุน ตลอดจนฟาร์มบางแห่งอาจไม่สามารถปรับตัวเข้ากับมาตรฐานฟาร์มอันเนื่องมาจากต้นทุนที่เพิ่มขึ้นและความเข้มงวดของมาตรฐานฟาร์ม จึงส่งผลให้จำนวนฟาร์มมาตรฐานลดลงในปี 2567 ตารางที่ 3.15

ตารางที่ 3.15 จำนวนฟาร์มมาตรฐานโคเนื้อของไทย ปี 2563 – 2567

ปี	จำนวนฟาร์มมาตรฐานโคเนื้อ (GAP) (แห่ง)	จำนวนสัตว์ (ตัว)
2563	148	20,221
2564	149	26,573
2565	176	32,338
2566	230	34,713
2567	191	34,691

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์

- จำนวนโรงฆ่าโคเนื้อของไทย ปี 2567

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.)¹⁷ ให้นิยาม โรงฆ่าโคและกระบือ (Cattle and Buffalo Abattoir) หมายถึง สถานที่หรืออาคารที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อฆ่าโคและกระบือ และอาจรวมถึงการตัดแต่งซากโคและกระบือ เพื่อให้ได้ซากและผลผลิตเพื่อการบริโภค

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้ประกาศกฎกระทรวงกำหนดประเภทของโรงฆ่าสัตว์ พ.ศ. 2565 ระบุประเภทโรงฆ่าสัตว์ในไทย ไว้ดังนี้

- 1) โรงฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ภายในประเทศ¹⁸ แบ่งเป็น 1) โรงฆ่าสัตว์ที่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบกิจการให้ฆ่าสัตว์ ออกใบอนุญาตโดยอธิบดีกรมปศุสัตว์หรือผู้ว่าราชการจังหวัด ใบอนุญาตนี้มีอายุ 5 ปี นับแต่วันที่ได้รับอนุญาต และ 2) โรงฆ่าสัตว์ที่ได้รับการรับรองการปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสัตว์

¹⁶ มาตรฐานโคเนื้อ GAP เป็นระบบการผลิตที่เน้นการจัดการฟาร์มที่ดีในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเลือกพันธุ์เลี้ยงโค การจัดการอาหาร สุขภาพโค เพื่อให้ได้โคเนื้อที่มีคุณภาพปลอดภัย และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีกรมปศุสัตว์ เป็นหน่วยงานหลักในการกำหนดหลักเกณฑ์และตรวจรับรอง

¹⁷ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2551. มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ: •การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงโคและกระบือ (Good Manufacturing Practice for Cattle and Buffalo Abattoir).

https://certify.dld.go.th/certify/images/laws/Slaughterhouse/2565/650622/5_%20209019_2550.pdf

¹⁸ เป็นโรงฆ่าสัตว์ที่ประกอบกิจการฆ่าสัตว์เพื่อจำหน่ายเนื้อสัตว์ภายในประเทศเท่านั้น

(Good Manufacturing Practice: GMP) ซึ่งมีการรับรองมาตรฐานโดยกรมปศุสัตว์ ใบรับรอง (GMP) มีอายุ 3 ปี นับตั้งแต่ได้รับการรับรอง

2) โรงฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ภายในประเทศและเพื่อการส่งออก¹⁹ หรือที่เรียกว่าโรงฆ่าโคเนื้อเพื่อการส่งออก ที่ได้รับรหัสสถานประกอบการที่ได้มาตรฐานส่งออก หรือ EST (Establishment Number)²⁰ โดยโรงฆ่าโคเนื้อจะต้องได้รับการรับรองที่สำคัญ ได้แก่ การรับรองการปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าสัตว์เพื่อการส่งออก (Good Manufacturing Practice: GMP) และการรับรองระบบวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม (Hazard Analysis Critical Control Point: HACCP) ป้องกันและลดอันตรายที่อาจเกิดขึ้นในห่วงโซ่คุณค่าอาหารตั้งแต่การผลิตจนถึงการจัดจำหน่ายและการเก็บรักษา

ข้อมูล ณ วันที่ 15 พฤศจิกายน 2567 ไทยมีจำนวนโรงฆ่าโคเนื้อทั่วประเทศทั้งหมด 488 แห่ง โดยจังหวัดที่มีโรงฆ่าโคเนื้อมากที่สุด คือ อุบลราชธานี 31 แห่ง รองลงมา คือ กาฬสินธุ์ 27 แห่ง เชียงราย 23 แห่ง กาญจนบุรี 23 แห่ง ตามลำดับ ส่วนจำนวนโรงฆ่าโคเนื้อมาตรฐานการส่งออกทั้งประเทศมีเพียง 5 แห่ง เท่านั้น ซึ่งตั้งอยู่ในจังหวัดราชบุรี 2 แห่ง สุพรรณบุรี นครปฐม และชุมพร อย่างละ 1 แห่ง ตารางที่ 3.16

ตารางที่ 3.16 จำนวนโรงฆ่าโคเนื้อของไทย ปี 2567

ลำดับที่	จังหวัดที่มีจำนวนโรงฆ่าโคเนื้อ 10 อันดับแรก	จำนวน (แห่ง)	จังหวัดที่มีจำนวนโรงฆ่าโคเนื้อมาตรฐานการส่งออก	จำนวน (แห่ง)
1	อุบลราชธานี	31	ราชบุรี	2
2	กาฬสินธุ์	27	สุพรรณบุรี	1
3	เชียงราย	23	นครปฐม	1
4	กาญจนบุรี	23	ชุมพร	1
5	นครปฐม	21	-	-
6	ราชบุรี	18	-	-
7	เชียงใหม่	17	-	-
8	ชัยภูมิ	16	-	-
9	ปทุมธานี	15	-	-
10	นครราชสีมา	14	-	-
11	อื่น	283	-	-
	รวม	488	-	5

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์

¹⁹ เป็นโรงฆ่าสัตว์ที่ประกอบกิจการฆ่าสัตว์เพื่อการจำหน่ายเนื้อสัตว์ภายในประเทศและได้รับการรับรองจากกรมปศุสัตว์เพื่อการส่งออต่างประเทศได้ด้วย

²⁰ EST เป็นรหัสประจำตัวสถานประกอบการ (โรงฆ่าสัตว์หรือโรงงานแปรรูป) ที่ได้รับการขึ้นทะเบียน/อนุญาตจากกรมปศุสัตว์ เลข EST ใช้เป็นเครื่องหมายแสดงว่าโรงงานนั้นได้มาตรฐานสุขอนามัย และสามารถส่งออกได้ โดยจะมีเลข EST กำกับอยู่ในตรารับรอง (Meat Inspection Stamp) บนซากเนื้อหรือผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์

- การผลิตเนื้อโคของไทย

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร รายงานการผลิตโคเนื้อของไทยในช่วง 10 ที่ผ่านมา (ปี 2558 – 2567) มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก ปี 2558 มีปริมาณการผลิต 0.99 ล้านตัว หรือ 165.50 พันตันซาก เพิ่มขึ้นเป็น 1.31 ล้านตัว หรือ 220 พันตันซาก ในปี 2567

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในปี 2564 จำนวนโคเนื้อและปริมาณเนื้อโคของไทยลดลงอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งเกิดจากหลายปัจจัยร่วมกัน เช่น ผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19 ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงจากราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์ โดยเฉพาะข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และกากถั่วเหลืองปรับตัวสูงขึ้นจากปัญหาการขนส่ง ราคาจำหน่ายโคตกต่ำ เกษตรกรจำนวนมากจึงลดการเลี้ยงหรือเลิกเลี้ยงชั่วคราว ปัญหาภัยแล้งรุนแรงในช่วงปี 2563 ต่อเนื่องถึงต้นปี 2564 ส่งผลต่อการผลิตหญ้าและแหล่งน้ำสำหรับโคเนื้อ ด้านเนื้อโคจากสถานการณ์โควิด-19 ทำให้ความต้องการบริโภคเนื้อโคลดลง โดยเฉพาะจากภาคบริการและท่องเที่ยว ทั้งโรงแรม ร้านอาหาร รวมถึงผู้บริโภคบางส่วนหันไปบริโภคโปรตีนจากแหล่งอื่นมากขึ้น เช่น หมู ไก่ และพืชโปรตีน เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ปี 2565 เป็นต้นมา ปริมาณการผลิตโคเนื้อเริ่มมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ในปี 2567 ไทยมีปริมาณการผลิตโคเนื้อ จำนวน 1.31 ล้านตัว เพิ่มขึ้นจาก 1.29 ล้านตัว จากปี 2566 ร้อยละ 1 เนื่องจากนโยบายของภาครัฐที่มีการส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้ออย่างยั่งยืน อาทิ โครงการฟาร์มโคเนื้อสร้างอาชีพ ประกอบกับการท่องเที่ยวในประเทศที่มีการฟื้นตัว ส่งผลให้ความต้องการบริโภคเนื้อโคเพิ่มขึ้น²¹

ในปี 2568 คาดว่าไทยจะผลิตโคเนื้อได้ 1.33 ล้านตัว และมีปริมาณการผลิตเนื้อโคปริมาณ 224 พันตันซาก ตารางที่ 3.17

ตารางที่ 3.17 ปริมาณการผลิตโคเนื้อของไทย ปี 2558 - 2568

ปี	การผลิต (ล้านตัว)	การผลิต (พันตันซาก)
2558	0.99	165.50
2559	0.93	157.58
2560	0.98	161.73
2561	1.22	205.46
2562	1.19	201.43
2563	1.23	207.65
2564	0.78	131.10
2565	1.37	231.00
2566	1.29	218.00
2567	1.31	220.00
2568*	1.33	224.00

หมายเหตุ: *ประมาณการ

ที่มา: สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม 2559 - 2568 สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

²¹ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2567). หน้า 188

3.2.3 เส้นทางเคลื่อนย้ายโคเนื้อในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การค้าโคเนื้อข้ามแดนมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมโคเนื้อ การศึกษาเส้นทางเคลื่อนย้ายโคจึงเป็นประเด็นที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจโครงสร้างห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain)²² เพื่อให้สามารถบริหารจัดการการผลิต การฆ่าและและการตัดแต่ง และการกระจายสินค้าเนื้อโคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนใช้ประกอบการกำหนดนโยบายที่เอื้อต่อการลดต้นทุนการผลิต ป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการแพร่ระบาดของโรคในสัตว์ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

นอกจากนี้ เส้นทางขนส่งโคมีชีวิตข้ามพรมแดนยังเชื่อมโยงกับประเด็นด้านความมั่นคงด้านสาธารณสุขระหว่างประเทศ และมีนัยทางภูมิรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นโยบายการค้า และข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น มาตรการทางภาษีศุลกากร กฎระเบียบด้านสุขอนามัย (Sanitary and Phytosanitary Measures: SPS) และการควบคุมการนำเข้า-ส่งออกสินค้า เส้นทางเคลื่อนย้ายโคเนื้อในภูมิภาคอาเซียน มีดังนี้

1. เส้นทางและศูนย์กลางของการเคลื่อนย้ายโค

การเคลื่อนย้ายโคเนื้อในภูมิภาคนี้มีความหลากหลายและซับซ้อน โดยโคเนื้อจากประเทศต้นทางคือ เมียนมาจะถูกลำเลียงมายังจุดรวบรวมในไทย สปป.ลาว หรือกัมพูชา เพื่อพักฟื้น ตรวจโรค และเปลี่ยนพาหนะ ก่อนขนส่งสู่ประเทศปลายทาง รูปที่ 3.3

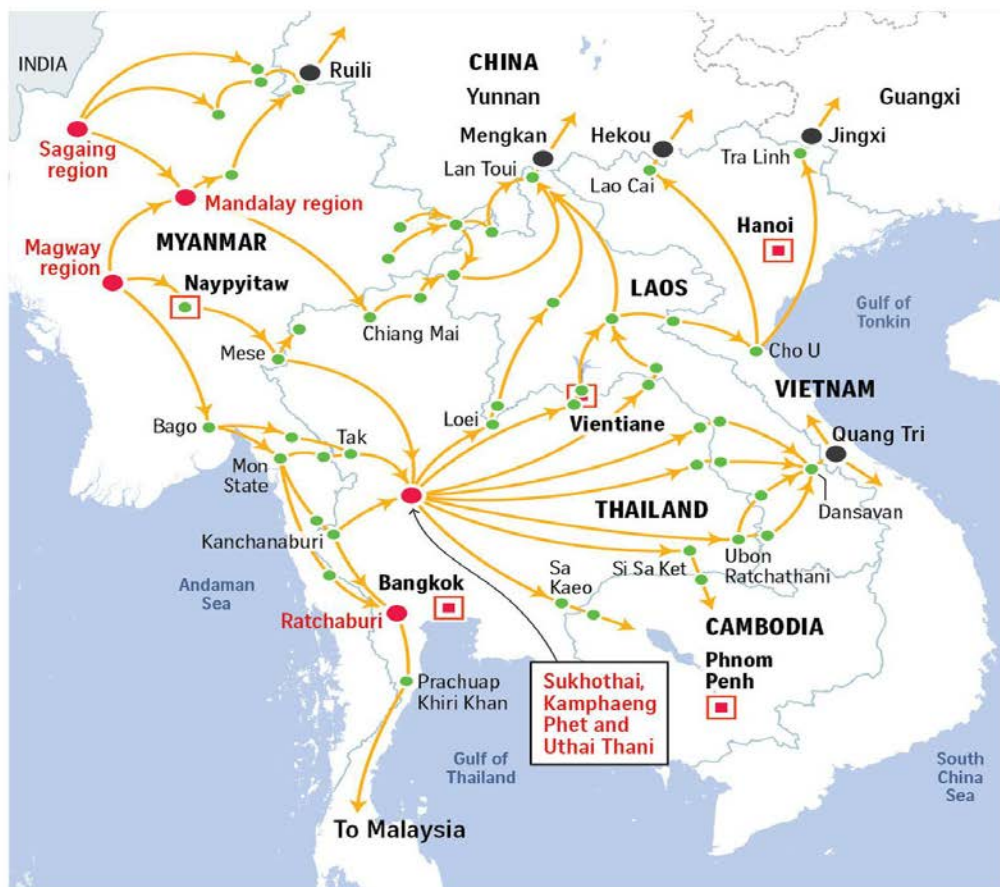
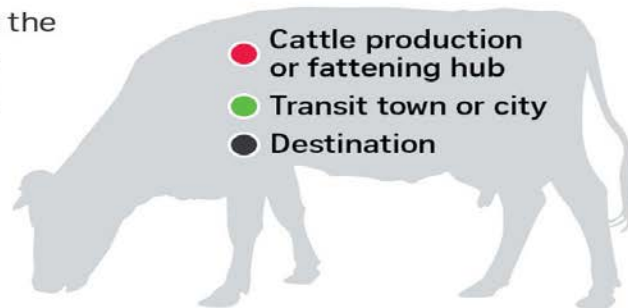
- ศูนย์ขุนโคต้นทาง (Cattle Production or Fattening Hub) อยู่บริเวณพื้นที่สำคัญในเมียนมา ได้แก่ มณฑลพะโล่ (Mandalay) มากเวย์ (Magway) และสะไก่ง (Sagaing) ซึ่งเป็นแหล่งผลิตโคขนาดใหญ่ที่ใช้แรงงานราคาถูก อย่างไรก็ตาม โคเหล่านี้อาจมีแหล่งที่มาจากอินเดียหรือบังกลาเทศ ส่วนในประเทศไทยมีศูนย์ขุนที่สุโขทัย กำแพงเพชร อุทัยธานี และราชบุรี
- จุดผ่านแดน (Transit Town or City) ที่สำคัญมีหลากหลายเมือง ได้แก่ เนปีตอว์ (Naypyitaw) พะโค (Bago) รัฐมอญ (Mon State) และเมสะ หรือเมเซ (Mese) ในเมียนมา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เชียงใหม่ เลย กาญจนบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สระแก้ว ศรีสะเกษ และอุบลราชธานีของประเทศไทย เข้าสู่เวียงจันทน์ ของ สปป.ลาว กรุงเทพมหานครของกัมพูชา หล่าไก (Lao Cai) ตราลิ่ง (Tra Linh) และฮานอย (Hanoi) ของเวียดนาม
- จุดหมายปลายทางที่สำคัญ คือ เมืองหลักของจีน เช่น รุ่ยลี่ (Ruili) ซึ่งส่งออกทางพม่าโดยตรง, เม้งกันหรือเม้งกัน (Mengkan) เหว่ฮ่าว (Hekou) จิ่งซี (Jingxi) ซึ่งเป็นเมืองทางใต้ของจีน และฮานอย (Hanoi) ของเวียดนาม

²² ทัศนีย์ ประกอบบุญ และธนธร จิรจุริเชช. (30 มิถุนายน 2568). จักรวาล “วัว” ข้ามแดน.

รูปที่ 3.3 เส้นทาง การเคลื่อนย้ายโคในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

Cattle transport routes

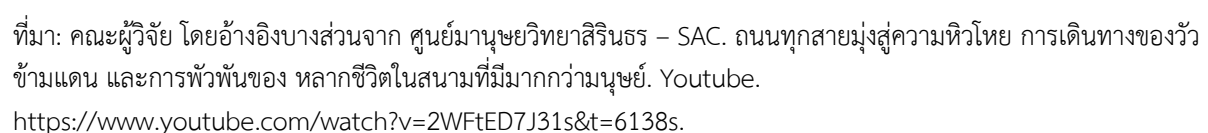
Cattle are moved across the Mekong region's porous borders and fattened in several hubs before reaching their final destinations. Smuggled cattle are sometimes mixed with local herds.

Source: MEKONG EYE
STRAITS TIMES GRAPHICS

ที่มา: Mekong eye Straits Times Graphics <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/cattle-smuggling-in-mekong-region-threatens-bovine-and-human-health>

รูปที่ 3.4 กระบวนการเคลื่อนย้ายโคเข้ามาในประเทศไทย

²⁴ Jiraporn Laocharoenwong. (2022). Cattle Hotels and Infrastructures of Care.

2. ลักษณะของระบบการค้าและห่วงโซ่อุปทาน

ระบบการค้าข้ามพรมแดนในภูมิภาคนี้มีลักษณะผสมระหว่างการค้าที่เป็นทางการ (Formal) และนอกระบบ (Informal/Illegal) ซึ่งเกิดจากข้อจำกัดด้านกฎระเบียบ ความเข้มงวดของมาตรการตรวจสอบสุขภาพสัตว์ และช่องโหว่ในระบบการควบคุมชายแดน

- ขั้นตอนการค้า เริ่มต้นจากเกษตรกรรายโคให้พ่อค้าคนกลางในท้องถิ่น ซึ่งทำหน้าที่รวบรวมโคไปยังตลาดค้าส่งหรือจุดพัก จากนั้นผู้ประกอบการรายใหญ่หรือกลุ่มทุนจะจัดการส่งออกไปยังประเทศปลายทาง ทั้งในรูปแบบที่ถูกกฎหมายผ่านจุดผ่านแดนที่ได้รับอนุญาต และการลักลอบผ่านเส้นทางที่ไม่มีการควบคุมอย่างเข้มงวด
- รูปแบบการขนส่ง ส่วนใหญ่ใช้รถบรรทุกดัดแปลงเฉพาะสำหรับขนโคที่มีชีวิต เพื่อรักษาสภาพร่างกายสัตว์ระหว่างการเดินทางไกล และลดความตึงเครียดซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพของเนื้อโค
- การตรวจสอบสุขภาพสัตว์ จะมีเฉพาะในกรณีที่น่าเข้าอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งต้องผ่านการตรวจสอบสุขภาพสัตว์ (Veterinary Inspection) และแสดงใบอนุญาตนำเข้า-ส่งออก แต่หากเป็นการลักลอบนำเข้า จะไม่มีมาตรการควบคุมทำให้เกิดความเสี่ยงในการระบาดของโรคสัตว์ เช่น โรคปากและเท้าเปื่อย (FMD) และลัมปี สกิน (LSD) เป็นต้น

3. บทบาทของประเทศไทยในเส้นทางค้าโคเนื้อในภูมิภาค

ประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในระบบห่วงโซ่อุปทานโคเนื้อในภูมิภาค ดังรูปที่ 3.3 โดยทำหน้าที่ทั้งในฐานะ 1) ประเทศทางผ่าน²⁵ (Transit Country) สำหรับโคมีชีวิตจากเมียนมา ลาว และกัมพูชา จังหวัดที่เป็นจุดผ่านสำคัญ เช่น เชียงใหม่ ตาก กาญจนบุรี เลย สระแก้ว ศรีสะเกษ อุบลราชธานี และประจวบคีรีขันธ์ 2) ศูนย์ขุนและแปรรูป²⁶ (Fattening and Processing Hub) โดยเฉพาะในภาคกลาง เช่น ราชบุรี สุโขทัย กำแพงเพชร และอุทัยธานี และ 3) กระจายต่อไปยังตลาดปลายทาง เช่น จีน ลาว เวียดนาม กัมพูชา และมาเลเซีย

4. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ผลกระทบด้านบวกจากการค้าโคเนื้อข้ามพรมแดนมีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจไทยหลายประการ เช่น ข้อมูลการสัมภาษณ์ ผศ.จิราพร เหล่าเจริญวงศ์ ของทัศนีย์ ประกอบบุญ และธนธร จิรจุริช (2568) ระบุว่า การกระตุ้นเศรษฐกิจชายแดน เนื่องการเคลื่อนย้ายโคผ่านชายแดนทำให้เกิดการจ้างงานในพื้นที่ เช่น ผู้ขนย้าย และคนดูแลสัตว์ เป็นต้น เกิดกิจกรรมการค้าขายอาหารสัตว์ ที่พักระหว่างสัตว์ โรงฆ่าสัตว์ และบริการขนส่งโลจิสติกส์ หากไทยทำหน้าที่เป็นจุดพักหรือจุดแปรรูป (Processing Hub)²⁷ จะสามารถสร้างรายได้จากการฆ่าและ บรรจุ และบริการขนส่งต่อไปยังปลายทาง เช่น จีน และประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ลาว กัมพูชา เวียดนาม และมาเลเซีย เป็นต้น และสร้างเสถียรภาพด้านปริมาณโคเนื้อในประเทศ การนำเข้าโคมีชีวิตจาก

²⁵ เป็นประเทศที่โคมีชีวิตจากประเทศผู้ผลิตต้นทางถูกขนส่งผ่านไปยังจุดหมายปลายทางสุดท้าย โดยที่ไทยไม่ใช่แหล่งผลิตหรือผู้บริโภคหลักของโคเหล่านี้ จึงเป็นประเทศทางผ่านหรือจุดพักกลางทาง ซึ่งรวมถึงเมียนมาที่อาจเป็นประเทศทางผ่านระหว่างอินเดียและบังกลาเทศ รวมถึงลาวอาจเป็นทางผ่านไปยังจีนหรือเวียดนาม และกัมพูชาเป็นทางผ่านสำหรับขนโคมีชีวิตไปยังเวียดนาม

²⁶ เป็นประเทศหรือสถานที่ที่โคเนื้อถูกนำเข้ามาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น เนื้อโคสด เนื้อแช่แข็ง ผลิตภัณฑ์เนื้อแปรรูป ก่อนส่งต่อไปยังตลาดปลายทางหรือผู้บริโภคสุดท้าย เช่น ไทย เวียดนาม และมาเลเซีย เป็นต้น มีโรงงานแปรรูปเนื้อและระบบโลจิสติกส์ที่ดี อาจทำหน้าที่เป็น Processing hub สำหรับเนื้อวัวจำหน่ายภายในประเทศหรือในภูมิภาค

²⁷ ทัศนีย์ ประกอบบุญ และธนธร จิรจุริช. (30 มิถุนายน 2568). จักรวาล “วัว” ข้ามแดน.

ประเทศเพื่อนบ้านเพิ่มความยืดหยุ่นและทางเลือกในช่วงที่ไทยขาดแคลนโคเนื้อมีชีวิต อันอาจเกิดจากภัยแล้ง การขาดแคลนวัตถุดิบ หรือปริมาณโคลดลง แต่ความต้องการบริโภคยังเพิ่มขึ้น

ผลกระทบด้านลบต่อเศรษฐกิจไทยมีหลายประเด็น ดังนี้ 1) มีความเสี่ยงที่ราคาโคเนื้อมีชีวิต และเนื้อโคจะตกต่ำ เกษตรกรผู้เลี้ยงโคในประเทศได้รับผลกระทบจากราคาขายโคเนื้อและเนื้อโคในประเทศ ราคาตกต่ำ ขายยาก และไม่มีความสามารถในการแข่งขัน 2) มีความเสี่ยงจากโรคระบาดสัตว์ เนื่องจากการนำเข้าโคเนื้อจากต่างประเทศบางแห่งอาจไม่ระบบการกักกันตรวจสอบตรวจโรคที่เข้มงวด และการลักลอบนำเข้าเพิ่มความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของโรคในสัตว์ เช่น โรคปากและเท้าเปื่อย ลัมปี สกิน เป็นต้น หากมีการนำเข้าโคติดเชื้อโรคมารบาดในประเทศจะสร้างความเสียหายให้กับเศรษฐกิจของประเทศสูง 3) รัฐสูญเสียรายได้จากภาษีนำเข้า ค่าธรรมเนียม และค่าบริการต่าง ๆ สำหรับกรณีลักลอบนำเข้าหรือหลีกเลี่ยงการเสียภาษี 4) การลักลอบนำเข้าทำให้ยากต่อการควบคุมคุณภาพ หากไทยเป็นแค่ประเทศทางผ่าน ที่ไม่ได้มีการควบคุมด้านสุขอนามัยสัตว์ อาจถูกประเทศปลายทางจำกัดหรือระงับการนำเข้าโคเนื้อจากไทย และส่งผลกระทบต่อโอกาสทางการค้าระยะยาวในตลาดจีน เวียดนาม มาเลเซีย และประเทศตะวันออกกลาง ที่ประเทศกำลังเจรจาเปิดตลาดสินค้าโคเนื้อ และ 5) การลักลอบค้าโคข้ามพรมแดน บางกรณีเกี่ยวข้องกับเครือข่ายผิดกฎหมาย เช่น การค้ายาเสพติด การค้ามนุษย์ และการฟอกเงิน ซึ่งจะเป็นภาระให้รัฐในการควบคุมและบังคับใช้กฎหมายบริเวณพรมแดน และสร้างความเสียหายต่อภาพลักษณ์ของประเทศ

จึงสรุปได้ว่า ประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการเป็นจุด “นำเข้า” “ทางผ่าน” “ศูนย์ขุน” และ “ศูนย์กลางแปรรูป” (Processing Hub)²⁸ สำหรับการค้าโคมีชีวิตและเนื้อโคในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะเส้นทางจากเมียนมา ลาว และกัมพูชาไปยังเวียดนามและจีนตอนใต้ ทั้งการค้าถูกกฎหมาย และการลักลอบข้ามแดนกำลังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงที่ผ่านมา แม้การค้าโคมีชีวิตข้ามแดนจะสร้างผลประโยชน์ในบางมิติ แต่หากไม่มีการควบคุมและกำกับดูแลที่ดี จะส่งผลเสียต่อเศรษฐกิจ โครงสร้างอุตสาหกรรมโคเนื้อ และความมั่นคงด้านสุขภาพสัตว์ของไทยในระยะยาว รัฐบาลควรประเมินระหว่างโอกาสทางเศรษฐกิจ กับความเสี่ยงผ่านมาตรการที่รัดกุม ยืดหยุ่น และมีการสร้างความร่วมมือระดับภูมิภาคด้วย

3.3 ห่วงโซ่อุปทานโคเนื้อและผลิตภัณฑ์

ห่วงโซ่อุปทานโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ของไทย มีผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายกลุ่มซึ่งทำหน้าที่แตกต่างกันในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการการผลิต สามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ห่วงโซ่อุปทานของโคเนื้อของไทย²⁹ รูปที่ 3.5 มีดังนี้:

3.3.1 ต้นน้ำ (Upstream)

- เกษตรกรผู้เลี้ยงเพื่อผลิตลูกโคขุน หรือฟาร์มพ่อพันธุ์ - แม่พันธุ์โค เป็นกลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงพ่อโคแม่โคเพื่อผสมพันธุ์โดยเฉพาะ มีบทบาทในการผลิตลูกโคพันธุ์ดีจำหน่ายแก่เกษตรกรผู้เลี้ยงลูกโคหรือเลี้ยงโคขุน รวมทั้งช่วยในการพัฒนาสายพันธุ์โคเนื้อให้มีคุณภาพ แข็งแรง ทนโรค และเป็นผู้สนับสนุนฐานพันธุกรรมที่ดีให้กับระบบการผลิตโคเนื้อทั้งหมด

²⁸ ทศนีย์ ประกอบบุญ และธนธร จิรจิเรช. (30 มิถุนายน 2568). จักรวาล “วัว” ข้ามแดน.

²⁹ <https://www.facebook.com/photo/?fbid=2715372298777049&set=a.1616741318640158>

- เกษตรกรผู้เลี้ยงลูกโคเพื่อจำหน่าย เป็นเกษตรกรที่รับลูกโคอายุน้อยมาเลี้ยงให้เติบโตในระยะหนึ่งก่อนขายต่อให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อหรือโคขุน จึงเป็นตัวกลางระหว่างผู้เพาะพันธุ์และผู้ขุนโค ทำหน้าที่ดูแลสุขภาพโคเบื้องต้นและเสริมอาหารเพื่อให้โคมีน้ำหนักพอเหมาะก่อนขายต่อให้เกษตรกรผู้ขุนโค
- เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ เป็นเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อเพื่อจำหน่ายในรูปแบบโคมีชีวิต จะเลี้ยงโคตั้งแต่ลูกโคยังเล็กจนโตเต็มวัย อาจเลี้ยงทั้งในระบบปล่อยตามธรรมชาติ (การเลี้ยงแบบปล่อยทุ่ง) หรือผสมผสาน (ปล่อยทุ่ง กิ่งขัง) และขังในโรงเรือน (Feedlot) ถือว่าเป็นผู้ผลิตเนื้อขั้นต้นที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจในท้องถิ่นเนื่องจากเป็นเกษตรกรกลุ่มใหญ่ของประเทศ
- เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน เป็นเกษตรกรผู้ที่ซื้อโคมาเลี้ยงแบบเข้มข้นด้วยการขุนโคเพื่อเพิ่มน้ำหนักและคุณภาพเนื้อ ด้วยการให้อาหารสูตรเฉพาะสำหรับโคขุนทั้งอาหารหยาบและอาหารข้น เพื่อให้ได้ไขมันแทรกในเนื้อ (Marbling) มีการควบคุมระยะเวลาในการขุน (เช่น 90 – 120 วัน) เพื่อให้ได้เนื้อโคที่มีคุณภาพดี เกษตรกรกลุ่มนี้ถือว่ามีบทบาทในการเพิ่มมูลค่าของโคเนื้อก่อนการชำแหละหรือจำหน่ายไปยังโรงฆ่าสัตว์
- ตลาดนัดโคกระบือ เป็นสถานที่แลกเปลี่ยนซื้อขายโคกระบือแบบเปิดที่จัดขึ้นตามพื้นที่ต่าง ๆ ในท้องถิ่น ถือเป็นตลาดนัดพบระหว่างเกษตรกรและพ่อค้าคนกลางที่ระบายสินค้าโคมีชีวิตที่สำคัญ
- พ่อค้าคนกลาง เป็นผู้ที่รับซื้อโคเนื้อจากเกษตรกรแล้วขายต่อให้ผู้ขุนโค โรงฆ่าสัตว์ หรือโรงงานชำแหละและตัดแต่ง พ่อค้าคนกลางมักมีบทบาทในการรวบรวมโคเนื้อในท้องถิ่นจากหลายแห่งเพื่อขายต่อในปริมาณมาก พ่อค้าคนกลางมักมีอำนาจต่อรองสูง ทำให้บางครั้งเกษตรกรอาจได้รับราคาที่ไม่เป็นธรรม นอกจากนี้พ่อค้าคนกลางบางรายยังทำหน้าที่ขนส่งและให้ข้อมูลด้านการตลาดแก่เกษตรกรในท้องถิ่นด้วย

3.3.2 กลางน้ำ (Midstream)

กลุ่มที่มีบทบาทในระบบการผลิตเนื้อโคของประเทศ ทั้งในด้านการผลิต การตลาด การจำหน่าย และการแปรรูป มีรายละเอียดดังนี้

- หน่วยงานของรัฐที่ทำหน้าที่สนับสนุนส่งเสริมการเลี้ยงโคในทุกด้าน เช่น กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการเกษตร เป็นต้น เป็นหน่วยงานของรัฐที่ดำเนินการช่วยเหลือสนับสนุนให้แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคในด้านการผลิต การตลาด และการจำหน่าย มีบทบาทในการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการเลี้ยงและขุนโค มีโครงการสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนสินเชื่อกับแหล่งสินเชื่อ เชื่อมโยงเกษตรกรกับตลาดและผู้ค้าโค เช่น สนับสนุนเกษตรกรในด้านโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ เช่น โรงฆ่าสัตว์มาตรฐาน การควบคุมและป้องกันโรค การดูแลสุขภาพสัตว์ และการพัฒนาอาหารโค และการซื้อขายผ่านระบบเกษตรพันธสัญญา เป็นต้น
- โรงฆ่าสัตว์ เป็นสถานประกอบการที่ได้รับอนุญาตจากกรมปศุสัตว์ในการฆ่าสัตว์เพื่อนำเนื้อโคไปจำหน่าย เป็นสถานที่บริการฆ่าและชำแหละสัตว์ที่ได้มาตรฐานภายในประเทศและต่างประเทศ โรงฆ่าสัตว์มีทั้งที่เป็นของหน่วยงานรัฐ เช่น โรงฆ่าสัตว์ของเทศบาล และของภาคเอกชน เช่น โรงฆ่าสัตว์ที่รับจ้างชำแหละให้พ่อค้าเนื้อ ทั้งนี้การฆ่าต้องการความประณีตมากกว่าโรงฆ่าสัตว์ทั่วไป ซึ่งมีกรรมวิธีการฆ่าและชำแหละที่ได้มาตรฐาน บทบาทของโรงฆ่าสัตว์คือ ทำหน้าที่ชำแหละโคเนื้อและโคขุนให้เป็นซากอย่างมีมาตรฐาน ถูกสุขลักษณะ ปลอดภัยต่อผู้บริโภค เป็นจุดเชื่อมต่อสำคัญระหว่างเกษตรกร ผู้ค้าโค และตลาดปลายทาง

- ผู้ค้าส่งเนื้อโค/เนื้อโคขุน ผู้ค้าโคขุนซึ่งรับซื้อซากโคจากโรงฆ่าสัตว์ เพื่อนำมาชำแหละ แบ่งชิ้นตามคุณภาพเนื้อตัดแต่งและบรรจุภัณฑ์ตามมาตรฐาน ทำหน้าที่จำหน่ายเนื้อโคยังตลาดระดับสูง เช่น ห้างสรรพสินค้า ภัตตาคาร และโรงแรม เป็นต้น ผู้ค้าส่งเนื้อโคขุนส่วนใหญ่ดำเนินธุรกิจในรูปแบบของนิติบุคคล และมีเครือข่ายตลาด เช่น ตลาดกรุงเทพฯ และปริมณฑล พ่อค้าคนกลาง เป็นต้น ช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้เนื้อโคขุน และมีส่วนส่งเสริมภาพลักษณ์ของเนื้อโคขุนในตลาดพรีเมียม

- โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์จากโคเนื้อ เป็นโรงงานที่นำเนื้อโคหรือซากโคไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ลูกชิ้น ไส้กรอก และเนื้ออบแห้ง เป็นต้น ตลอดจนโรงงานฟอกหนัง และโรงงานกระดุกป่นสำหรับอาหารสัตว์ โรงงานแปรรูปมีบทบาทในการเพิ่มมูลค่าให้กับชิ้นส่วนที่เหลือจากการชำแหละ เป็นการลดของเสียในกระบวนการผลิต

- ตลาดค้าปลีกเนื้อโคขุน แบ่งเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ

- 1) ผู้ค้าปลีกเนื้อโคขุนคุณภาพสูง (Premium Retailer) เป็นบริษัทหรือร้านที่จำหน่ายเนื้อโคขุนคุณภาพสูง มีหน้าร้านเป็นซูเปอร์มาร์เก็ตหรือร้านพรีเมียม เน้นการจัดเก็บแบบเย็น บรรจุภัณฑ์สวยงาม จำหน่ายแบบแยกเกรด เช่น Wagyu, Angus หรือเนื้อไทยที่ผ่านการขุนพิเศษ เป็นผู้ประกอบการที่เชื่อมโยงผู้ค้าส่งกับผู้บริโภคระดับกลางถึงบน ให้ความรู้เรื่องคุณภาพเนื้อโคแก่ผู้บริโภค มีบทบาทสำคัญในตลาดเนื้อโคขุน

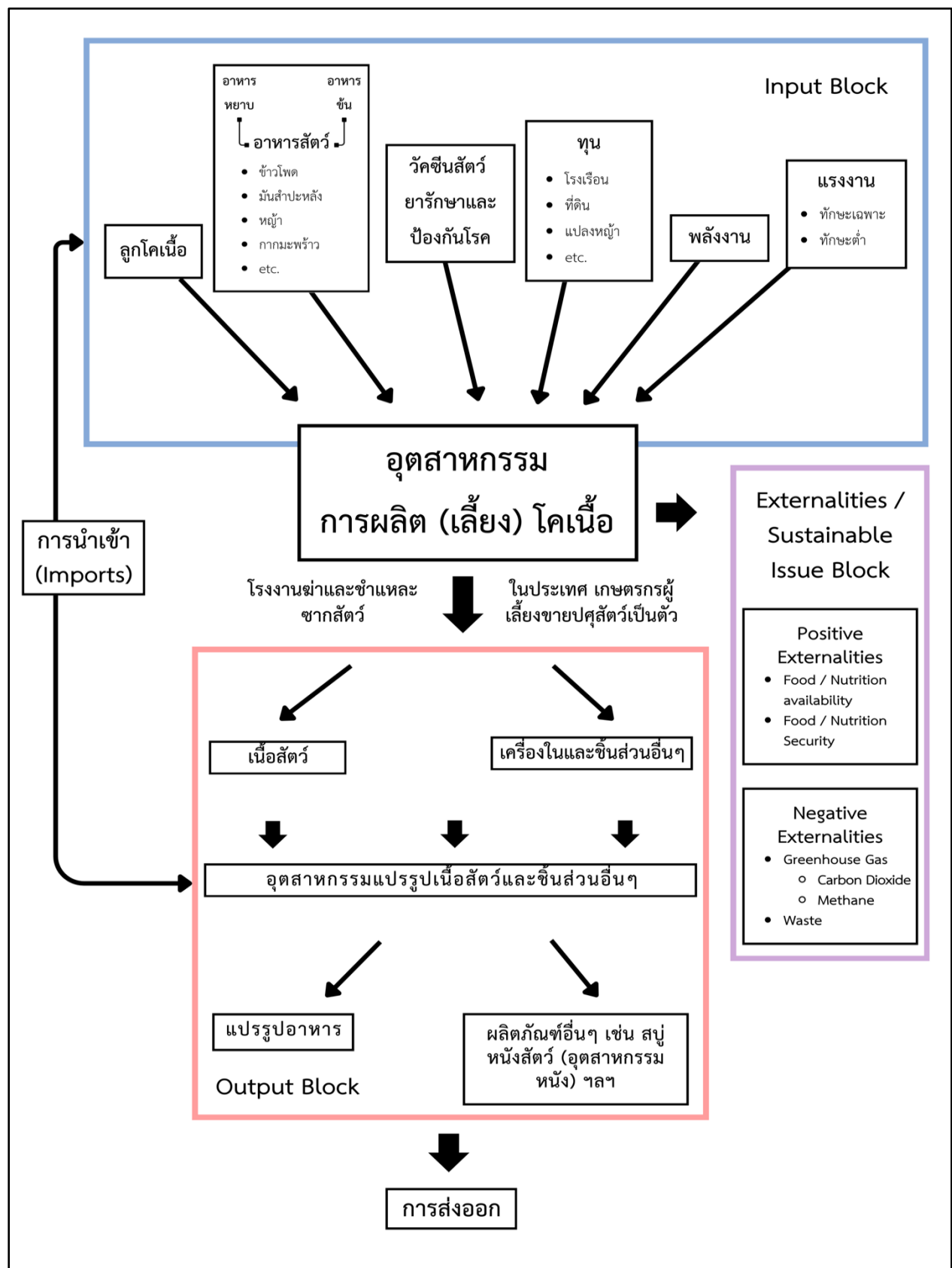
- 2) ผู้ค้าปลีกทั่วไป เป็นผู้ขายเนื้อโคในตลาดสด ร้านเชิยงทั่วไป ซึ่งขายเนื้อโคหลากหลายคุณภาพ (พรีเมียมหรือทั่วไป) เป็นกลุ่มที่เข้าถึงผู้บริโภคทั่วไปในท้องถิ่น ถือเป็นช่องทางในการจำหน่ายเนื้อโคหลักแก่ประชาชนส่วนใหญ่

- 3) กลุ่มผู้ค้าเนื้อออนไลน์ หรือผู้ประกอบการที่จำหน่ายเนื้อโคขุนผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ต เช่น เว็บไซต์ ร้านค้าในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ (Shopee และ Lazada) โซเชียลมีเดีย (Facebook, Line, TikTok) แบ่งได้เป็น ผู้ค้าโดยตรงจากฟาร์ม คือ ฟาร์มโคขุนที่ขายผลิตภัณฑ์ของตนเองโดยตรงผ่านเว็บไซต์หรือเพจของฟาร์ม มักเน้นจุดขายเลี้ยงเอง - ขายเอง และพ่อค้าออนไลน์ทั่วไป ที่ซื้อเนื้อโคขุนจากผู้ค้าส่งหรือโรงฆ่ามาบรรจุภัณฑ์และจัดส่งในรูปแบบแพ็คเกจสุญญากาศ แช่แข็งหรือแช่เย็น มักมีแบรนด์สินค้า มีระบบสต็อกและจัดการขนส่งแบบมืออาชีพ มีทั้งร้านพรีเมียม (เนื้อคุณภาพสูงทั้งของไทยและต่างประเทศ) และร้านขายราคากลาง ๆ กลุ่มนี้จะเข้าถึงลูกค้าได้เร็วและลดต้นทุนหน้าร้าน

3.3.3 ปลายน้ำ (Downstream)

ผู้ซื้อหรือผู้บริโภคเนื้อโค ไม่ว่าจะเป็นอยู่ในรูปแบบเนื้อสด เนื้อแปรรูป หรือผลิตภัณฑ์จากเนื้อโค แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ ผู้บริโภคภายในประเทศ และต่างประเทศ

รูปที่ 3.5 ห่วงโซ่อุปทานโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ของไทย

ที่มา: คณะผู้วิจัย

3.3.4 ความเชื่อมโยงไปข้างหน้า (Forward Linkage) และความเชื่อมโยงไปข้างหลัง (Backward Linkage)

การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของอุตสาหกรรมการผลิตในระบบเศรษฐกิจโดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ในตารางปัจจัยการผลิต-ผลผลิต (Input-Output Table: I/O Table) สำหรับสาขาการผลิตในตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต ที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคเนื้อ ประกอบด้วย (1) สาขา 018 การปศุสัตว์: ประกอบด้วยการเลี้ยงโค กระบือ เพื่อส่งโรงฆ่าสัตว์ (2) สาขา 042 โรงฆ่าสัตว์: ประกอบด้วักิจกรรมเกี่ยวกับโรงฆ่าสัตว์ ได้แก่ เนื้อสุกร เนื้อไก่ เนื้อโค เนื้อกระบือ เนื้อเป็ด รวมทั้งหนังโค หนังกระบือ ขนไก่ ขนเป็ด เขากระบือ และผลพลอยได้อื่น ๆ ของโค กระบือ สุกร ไก่ และเป็ด (3) สาขา 043 การทำเนื้อกระป๋องและผลิตภัณฑ์เนื้ออื่น ๆ: ประกอบด้วย กิจกรรมเนื้อสุกร เนื้อไก่ เนื้อโค เนื้อกระบือ เนื้อเป็ดกระป๋องและการเก็บรักษาเนื้อ เช่น การทำแฮม ไส้กรอก เนื้อเค็ม และเนื้อแช่เย็นและแช่แข็ง เป็นต้น

สูตรในการคำนวณ

$$a_{ij} = \frac{z_{ij}}{x_j} \text{ เมื่อ}$$

a_{ij} = ค่าสัมประสิทธิ์การใช้วัตถุดิบจากสาขา i เพื่อผลิตสินค้าในสาขา j

z_{ij} = มูลค่าวัตถุดิบที่สาขา j ใช้จากสาขา i

X_j = มูลค่าการผลิตรวมของสาขา j

การอธิบายค่าสัมประสิทธิ์

a_{ij} = มูลค่าผลผลิตสาขา j ที่ใช้เป็นสินค้าขั้นกลางเพื่อการผลิตในสาขา i

X_j = มูลค่าผลผลิตรวมของสาขา i ค่าสัมประสิทธิ์จะเป็นการแสดงว่าการผลิตในสาขา i ต้องใช้ผลผลิตจากสาขา j

กล่าวคือ ค่าสัมประสิทธิ์ผลผลิตที่เป็น Forward Linkage อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมเครื่องหนัง และอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ต้องใช้ผลผลิตจากอุตสาหกรรมโคเนื้อในสัดส่วนอย่างไร ค่าสัมประสิทธิ์ที่สูงแสดงว่ามีการใช้ หรือพึ่งพาการเชื่อมโยงกันมาก การขยายตัวของสาขาการผลิตอุตสาหกรรมข้างต้นก็จะเป็นการเพิ่มความต้องการ (อุปสงค์) ของอุตสาหกรรมโคเนื้อให้เพิ่มขึ้น

ในทำนองเดียวกันค่าสัมประสิทธิ์ผลผลิตที่เป็น Backward Linkage อุตสาหกรรมโคเนื้อ ต้องใช้ผลผลิตจากอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ซึ่งผลิตจากผลผลิตทางการเกษตร เช่น การปลูกพืชไร่ และการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ในสัดส่วนอย่างไร ค่าสัมประสิทธิ์ที่สูงแสดงว่ามีการใช้ หรือพึ่งพาการเชื่อมโยงมาก การขยายตัวของอุตสาหกรรมโคเนื้อก็จะเพิ่มความต้องการของภาคการเกษตรที่เป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์

● ความเชื่อมโยงไปข้างหน้า (Forward linkage)

การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงไปข้างหน้าของอุตสาหกรรมเป็นการแสดงให้เห็นว่าอุตสาหกรรมโคเนื้อ (การเลี้ยงโคเนื้อ) ซึ่งมีผลผลิตเป็นผลิตภัณฑ์โคเนื้อ มีการนำไปใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับการผลิตในอุตสาหกรรมอื่นในระบบเศรษฐกิจอย่างไรที่สำคัญ ได้แก่ อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมเครื่องหนัง และอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นต้น การมีความเชื่อมโยงไปข้างหน้าที่เข้มแข็งแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มความต้องการเนื้อโค

และผลิตภัณฑ์พลอยได้เพิ่มขึ้นเมื่อมีการเติบโตของอุตสาหกรรมอื่นในระบบเศรษฐกิจ อีกทั้งยังเป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมโคนมในการกระจายรายได้ และสนับสนุนต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งของอุตสาหกรรมโคนมเองและต่ออุตสาหกรรมอื่นด้วย

เมื่อพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ผลผลิตสำหรับกิจกรรมการผลิตที่เกี่ยวข้องอุตสาหกรรมโคนมจะเห็นว่าอุตสาหกรรมโคนมมีความเชื่อมโยงไปข้างหน้า โดยแยกเป็นกิจกรรมการเลี้ยงโคนม ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับการผลิตในสาขาอื่นไม่มาก โดยหลักจะเป็นความเชื่อมโยงของการเลี้ยงเพื่อส่งโรงฆ่าสัตว์ในกระบวนการชำแหละต่อไป กิจกรรมในสาขาโรงฆ่าสัตว์ จะมีความเชื่อมโยงกับการนำเนื้อสัตว์ไปสู่การบริโภคและกิจกรรมการผลิตที่ใช้เนื้อสัตว์เป็นสินค้าชั้นกลางในกระบวนการผลิตต่อไป เช่น ในตารางที่ 3.18 จะเห็นว่ามูลค่าของผลผลิตจากโรงฆ่าสัตว์ (เนื้อสัตว์ชำแหละแล้ว) จะเป็นสินค้าชั้นกลางเข้าสู่กระบวนการผลิตในสาขาการทำเนื้อกระป๋องและผลิตภัณฑ์เนื้ออื่น ๆ กว่าร้อยละ 54 เข้าสู่การผลิตในสาขาโรงฟอกหนังและการแต่งสำเร็จหนังกว่าร้อยละ 54 ของมูลค่าการผลิตในสาขานั้น ๆ อย่างไรก็ตาม กิจกรรมการผลิตในอุตสาหกรรมโคนม (การเลี้ยงและการผลิตผลิตภัณฑ์เนื้อ) มีความเชื่อมโยงในลักษณะไปข้างหน้ากับสาขาการผลิตอื่นในระบบเศรษฐกิจไม่มาก ค่าสัมประสิทธิ์ผลผลิตส่วนใหญ่มีค่าต่ำ แสดงให้เห็นว่าผลผลิตของกิจกรรมการผลิตในสาขาการผลิตที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมโคนมเป็นการผลิตเพื่อการบริโภคขั้นสุดท้ายเป็นสำคัญ เป็นการผลิตเพื่อป้อนตลาดการบริโภค ยังมีการนำผลผลิตจากการเลี้ยงโคนมไปสู่กระบวนการผลิตหรือแปรรูปเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในขั้นตอนการผลิตที่สูงขึ้นอย่างจำกัด ค่าสัมประสิทธิ์ผลผลิตในสาขาภาคบริการ เช่น สาขาภัตตาคารและร้านอาหาร เครื่องดื่ม และสาขาโรงแรมและที่พักอื่น ๆ เป็นต้น เท่ากับ 0.1176 และ 0.0248 ซึ่งเห็นว่าอุตสาหกรรมโคนมยังไม่สามารถเข้าถึงประโยชน์ในแง่ของการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการเติบโตของภาคบริการและการท่องเที่ยวได้มากนัก ในแง่นี้ การขับเคลื่อนให้มีการใช้หรือบริโภคเนื้อมากขึ้นในภาคบริการการท่องเที่ยวจะเป็นช่องทางหนึ่งในการขยายตลาดโคนมในประเทศ และจะเป็นการใช้ประโยชน์จากการขยายตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยที่มีความได้เปรียบในการแข่งขันในการสนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมโคนมได้

ตารางที่ 3.18 ค่าสัมประสิทธิ์ผลผลิตอุตสาหกรรมโคนม

สาขาการผลิตที่รองรับผลผลิตจาก อุตสาหกรรมโคนม	สาขาการผลิตอุตสาหกรรมโคนม		
	สาขา 018: การปศุสัตว์	สาขา 042: โรงฆ่าสัตว์	สาขา 043: การทำเนื้อกระป๋อง และผลิตภัณฑ์เนื้ออื่น ๆ
สาขา 007: การทำไร่ผัก	0.0004	-	-
สาขา 008: การทำสวนผลไม้	0.0003	-	-
สาขา 018: การปศุสัตว์	0.0113	-	-
สาขา 020: การปศุสัตว์อื่น ๆ	-	0.0328	-
สาขา 042: โรงฆ่าสัตว์	0.1353	-	-
สาขา 043: การทำเนื้อกระป๋องและ ผลิตภัณฑ์เนื้ออื่น ๆ	-	0.5423	0.0014
สาขา 044: ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากนํ้านม	0.1394	-	-
สาขา 053: การผลิตขนมปัง	-	-	0.0044
สาขา 060: การผลิตผลิตภัณฑ์อาหารอื่น ๆ	-	-	0.0100
สาขา 073: การผลิตพรม และเครื่องปูลาด	-	0.0123	-

สาขาการผลิตที่รองรับผลผลิตจาก อุตสาหกรรมโคเนื้อ	สาขาการผลิตอุตสาหกรรมโคเนื้อ		
	สาขา 018: การปศุสัตว์	สาขา 042: โรงฆ่าสัตว์	สาขา 043: การทำเนื้อกระป๋อง และผลิตภัณฑ์เนื้ออื่นๆ
สาขา 075: โรงฟอกหนังและการแต่งสำเร็จ หนัง	-	0.5494	-
สาขา 085: การผลิตปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช	0.0015	-	-
สาขา 134: การผลิตสินค้าอุตสาหกรรมอื่น ๆ	-	0.0198	-
สาขา 147: ภัตตาคารและร้านอาหารเครื่องดื่ม	-	0.1176	0.0087
สาขา 148: โรงแรมและที่พักอื่น ๆ	-	0.0248	0.0067
การบริโภคภาคเอกชนและภาครัฐ	209,601	328,684,014	26,736,922
อุปสงค์ขั้นสุดท้าย (Final Demand)	5,205,799	330,098,204	145,286,202
อุปสงค์รวม (Total Demand)	97,009,857	565,111,080	157,634,799

หมายเหตุ: สาขา 018 การปศุสัตว์ – สาขานี้ประกอบด้วย การเลี้ยงโค กระบือ เพื่อส่งโรงฆ่าสัตว์

สาขา 042 โรงฆ่าสัตว์ – สาขานี้ประกอบด้วย กิจกรรมเกี่ยวกับโรงฆ่าสัตว์ ได้แก่ เนื้อสุกร เนื้อไก่ เนื้อโค เนื้อกระบือ เนื้อเป็ด รวมทั้งหนังโค หนังกระบือ ขนไก่ ขนเป็ด เขากกระบือ และผลพลอยได้อื่น ๆ ของโค กระบือ สุกร ไก่ และเป็ด

สาขา 043 การทำเนื้อกระป๋องและผลิตภัณฑ์เนื้ออื่น ๆ – สาขานี้ประกอบด้วยกิจกรรมเนื้อสุกร เนื้อไก่ เนื้อโค เนื้อกระบือ เนื้อเป็ดกระป๋องและการเก็บรักษา เนื้อ เช่น การทำแฮม ไส้กรอก เนื้อเค็ม และเนื้อแช่เย็นและแช่แข็ง เป็นต้น

ที่มา: คณะผู้วิจัย

● ความเชื่อมโยงไปข้างหลัง (Backward Linkage)

การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงไปข้างหลังของอุตสาหกรรมโคเนื้อเป็นการแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการเลี้ยงโคเนื้อ (วัดจากมูลค่าทางเศรษฐกิจ) มีความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอื่นในฐานะที่เป็นอุตสาหกรรมสนับสนุน (Supporting Industry) อย่างไร กล่าวคือ การเลี้ยงโคเนื้อจำเป็นต้องอาศัยผลผลิตจากอุตสาหกรรมอื่นในกิจกรรมการเลี้ยงโคเนื้อ เช่น การเลี้ยงโคเนื้อจะต้องใช้อาหารสัตว์ซึ่งผลิตจากผลผลิตทางการเกษตร ดังนั้น ภาคการเกษตร (การปลูกพืชไร่ และการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์) เพื่อการผลิตอาหารสัตว์จึงมีความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมโคเนื้อในลักษณะความเชื่อมโยงไปข้างหลัง

การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงไปข้างหลังเป็นการวิเคราะห์เพื่อแสดงให้เห็นว่าอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการผลิตโคเนื้อมีความจำเป็นต้องอาศัยสินค้าขั้นกลางจากสาขาการผลิตอื่นใดบ้างในประเทศ ซึ่งพบว่า กิจกรรมการผลิตโคเนื้อไม่ได้มีการพึ่งพาหรือเชื่อมโยงกับสาขาการผลิตใดสาขาหนึ่งมากจนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่ออุปสงค์และอุปทานในสาขาการผลิตนั้นจะส่งผลทำให้อุตสาหกรรมโคเนื้อขาดเสถียรภาพ เพราะค่าสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิตโดยส่วนใหญ่มีค่าต่ำ อย่างไรก็ตาม ค่าสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิตที่มีค่าไม่สูงแต่กระจายในหลายสาขาการผลิตทำให้อุตสาหกรรมโคเนื้อมีความเสี่ยงที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสาขาการผลิตหลายสาขาการผลิต ซึ่งผู้ผลิตในอุตสาหกรรมโคเนื้อจำเป็นต้องสร้างความเข้มแข็งและขีดความสามารถในการรองรับการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นในสาขาการผลิตต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจ เช่น การเลี้ยงปศุสัตว์ (สาขา 018) อาศัยผลผลิตจากกิจกรรมการให้น้ำ (สาขา 001) และผลผลิตจากสาขาการผลิตอาหารสัตว์ (สาขา 061) เป็นสินค้าขั้นกลางในการผลิต คิดเป็นร้อยละ 9.68

และ 6.00 ของมูลค่าผลผลิตรวมของสาขาปศุสัตว์ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสาขาการผลิตเหล่านี้ เช่น ราคาข้าว (ผลผลิตจากสาขาการทํานา) เพิ่มขึ้น หรือราคาอาหารสัตว์ (ผลผลิตจากสาขาการผลิตอาหารสัตว์) เพิ่มขึ้น ย่อมส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตในสาขาการปศุสัตว์ เกษตรกรผู้เลี้ยงปศุสัตว์จึงมีความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นนี้ ในอีกแง่หนึ่ง เนื่องจากกิจกรรมการผลิตในสาขาการปศุสัตว์มีความเชื่อมโยงกับสาขาการผลิตอาหารสัตว์ การที่จะทำให้อุตสาหกรรมโคเนื้อเข้มแข็ง มีเสถียรภาพและมีขีดความสามารถในการแข่งขันได้ สามารถทำได้โดยการพัฒนาปรับปรุงให้อุตสาหกรรมที่มีความเชื่อมโยงในลักษณะความเชื่อมโยงไปข้างหน้า คือ เป็นอุตสาหกรรมสนับสนุนเหล่านี้มีความเข้มแข็ง ก็จะมีส่วนยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโคเนื้อได้ด้วย

ตารางที่ 3.19 ค่าสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิตอุตสาหกรรมโคเนื้อ

สาขาปัจจัยการผลิต		สาขาผลผลิตอุตสาหกรรมโคเนื้อ		
		สาขา 018: การปศุสัตว์	สาขา 042: โรงฆ่าสัตว์	สาขา 043: การทำเนื้อกระป๋องและ ผลิตภัณฑ์เนื้ออื่น ๆ
สินค้าขั้นกลาง (Intermediate Goods) (สาขาเกษตร ประมง ป่าไม้: 001-029)	สาขา 001: การทํานา	0.0968	-	-
	สาขา 018: การปศุสัตว์	0.0113	0.1353	-
	สาขา 019: การเลี้ยงสุกร	-	0.1966	-
	สาขา 021: การเลี้ยงสัตว์ปีก	-	0.2360	-
สินค้าขั้นกลาง (Intermediate Goods) (สาขา อุตสาหกรรม: 042- 134)	สาขา 042: โรงฆ่าสัตว์	-	-	0.5423
	สาขา 048: การผลิตน้ำมันสัตว์ ไขสัตว์ น้ำมันพืช และผลพลอยได้ (ที่สำคัญสำหรับการเลี้ยงโคนม ได้แก่ กากถั่วเหลือง)	0.0150	-	-
	สาขา 049: โรงสีข้าว	0.0176	-	-
	สาขา 055: การผลิตน้ำตาล	-	-	0.0166
	สาขา 060: การผลิตผลิตภัณฑ์ อาหารอื่น ๆ	-	-	0.0603
	สาขา 061: การผลิตอาหารสัตว์	0.0600	-	-
	สาขา 088: การผลิตยารักษาโรค	0.0122	-	-
	สาขา 093: โรงกลั่นน้ำมัน ปิโตรเลียม	-	-	0.0192
	สาขา 098: การผลิตผลิตภัณฑ์ พลาสติก	-	0.0103	0.0186

สาขาปัจจัยการผลิต		สาขาผลผลิตอุตสาหกรรมโคเนื้อ		
		สาขา 018: การปศุสัตว์	สาขา 042: โรงฆ่าสัตว์	สาขา 043: การทำเนื้อกระป๋องและ ผลิตภัณฑ์เนื้ออื่น ๆ
สินค้าขั้นกลาง (Intermediate Goods) (สาขาไฟฟ้า ประปา และก๊าซ ธรรมชาติ: 135- 137)	สาขา 135: การไฟฟ้า	-	0.0204	0.0146
	สาขา 136: การผลิตก๊าซธรรมชาติ	-	0.0084	-
สินค้าขั้นกลาง (Intermediate Goods) (สาขาบริการ: 147- 180)	สาขา 160: สถาบันการเงิน	0.0211	0.0067	0.0173
	สาขา 164: การบริการทางด้าน ธุรกิจ	-	0.0097	0.0185
	สาขาอื่น ๆ ที่ไม่ได้ระบุถึงข้างต้น	0.2705	0.6537	0.8176
ปัจจัยการผลิต (Factor of Production)	เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน	13,406,496	49,425,595	8,066,199
	ผลตอบแทนการผลิต	43,279,759	101,568,841	10,991,296
	ค่าเสื่อมราคา	4,348,321	26,345,577	5,564,316
	มูลค่าเพิ่ม	61,194,630	183,116,586	25,907,346
	มูลค่าผลผลิตรวม	83,890,641	528,708,608	141,999,294

หมายเหตุ: สาขา 018 การปศุสัตว์ – สาขานี้ประกอบด้วย การเลี้ยงโค กระบือ เพื่อส่งโรงฆ่าสัตว์

สาขา 042 โรงฆ่าสัตว์ – สาขานี้ประกอบด้วย กิจกรรมเกี่ยวกับโรงฆ่าสัตว์ ได้แก่ เนื้อสุกร เนื้อไก่ เนื้อโค เนื้อกระบือ เนื้อเป็ด รวมทั้งหนังโค หนังกระบือ ขนไก่ ขนเป็ด เขากกระบือ และผลพลอยได้อื่น ๆ ของโค กระบือ สุกร ไก่ และเป็ด

สาขา 043 การทำเนื้อกระป๋องและผลิตภัณฑ์เนื้ออื่น ๆ สาขานี้ประกอบด้วยกิจกรรมเนื้อสุกร เนื้อไก่ เนื้อโค เนื้อกระบือ เนื้อเป็ดกระป๋องและการเก็บรักษา เนื้อ เช่น การทำแฮม ไส้กรอก เนื้อเค็ม และเนื้อแช่เย็นและแช่แข็ง เป็นต้น

ที่มา: คณะผู้วิจัย

3.4 โครงสร้างต้นทุนการผลิตของไทยและประเทศผู้ผลิตสำคัญของโลก

3.4.1 ต้นทุนการผลิตโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ของไทย

โดยทั่วไป ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ต้นทุนการผลิตโคเนื้อสูงหรือต่ำของเกษตรกร ประกอบด้วย

1) ต้นทุนคงที่ ได้แก่ ค่าที่ดิน (ค่าเช่าหรือค่าซื้อที่ดิน) ค่าโรงเรือน/คอก/สิ่งปลูกสร้าง ค่าซื้อเครื่องมือ อุปกรณ์ (เช่น ถังน้ำ เครื่องให้อาหาร) ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร/อุปกรณ์ และดอกเบี้ยเงินลงทุน (ถ้ามีการกู้เงิน)

2) ต้นทุนผันแปร ประกอบด้วย

- ค่าพันธุ์สัตว์ หมายถึง ค่าพันธุ์สัตว์ที่ซื้อมาเลี้ยงเพื่อผลิตให้ได้ผลผลิต รวมถึงค่าแม่พันธุ์และลูกโค
- ค่าผสมพันธุ์ หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการผสมเทียมสัตว์
- ค่าอาหารสัตว์ ประกอบด้วย อาหารหยาบ และอาหารข้น

ค่าอาหารหยาบ อาหารหยาบที่สำคัญ ได้แก่ หญ้าสด พันธุ์หญ้าที่กรมปศุสัตว์ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกเลี้ยงสัตว์ เช่น หญ้ารูซี่ กินนีสีม่วง หญ้าขน พวงโกล่า เฮอร์ไมล์ ฯลฯ ในฤดูฝนมักมีหญ้าสดเกินความต้องการของโค จึงควรเก็บถนอมไว้เป็นอาหารสัตว์ในฤดูแล้งโดยการทำหญ้าแห้งหรือหญ้าหมัก ซึ่งเกษตรกรสามารถปลูกเองหรือซื้อหญ้ามาเป็นอาหารโค

นอกจากนี้ อาหารหยาบ ยังมีพืชตระกูลถั่ว ซึ่งเป็นพืชอาหารสัตว์ที่มีคุณค่าทางอาหารสูง กรมปศุสัตว์แนะนำให้ปลูก เช่น ถั่วฮามาต้า แกรมสโตโล ควาลเคด เซนโตรซิม่า ซีราโตร กระถิน แคล้ง ไม้ยรา เป็นต้น รวมถึงวัสดุพลอยได้จากการปลูกพืช เช่น ฟางข้าว ต้นข้าวโพด ยอดอ้อย มันสำปะหลัง (มันเส้น) ต้นถั่วลิสง ต้นถั่วเหลือง เป็นต้น ผลพลอยได้จากอุตสาหกรรมการเกษตรที่ใช้เป็นอาหารโคได้ เช่น กากน้ำตาล เปลือกสับปะรด เป็นต้น

ค่าอาหารข้น หมายถึง อาหารที่มีความเข้มข้นทางโภชนาการในอาหารสัตว์อยู่สูง โดยเฉพาะโปรตีน มีเปอร์เซ็นต์เยื่อใยต่ำ เมื่อสัตว์กินเข้าไปสามารถย่อยได้ง่าย จำแนกเป็น

- อาหารชนิดเดียว เช่น รำ ปลายข้าว ข้าวโพดบด กากถั่วเหลือง กากถั่วลิสง กากปาล์ม เป็นต้น
- อาหารข้นสำเร็จรูป ใช้เลี้ยงเสริมกับอาหารหยาบ สามารถนำมาใช้เลี้ยงโคได้เลยโดยผู้เลี้ยงไม่ต้องนำวัตถุดิบอย่างอื่นมาผสมอีก อาจอยู่รูปอาหารผงหรืออัดเม็ดก็ได้ ส่วนใหญ่ประกอบด้วย รำ ปลายข้าว หรือข้าวโพดบด กากถั่วเหลือง กากถั่วลิสงหรือกากปาล์ม ปลาป่น ใบกระถินป่น ไวตามิน และแร่ธาตุ เป็นต้น
- หัวอาหาร เป็นอาหารที่ประกอบด้วยอาหารโปรตีนสูงผสมกัน เช่น กากถั่วเหลือง กากถั่วลิสง ปลาป่น ใบกระถินป่น ไวตามิน และเกลือแร่ เป็นต้น เมื่อจะใช้ผู้เลี้ยงจะต้องนำวัตถุดิบอย่างอื่นซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่ให้พลังงานสูงที่สามารถหาได้ง่ายในท้องถิ่นมาผสมตามสัดส่วนที่ผู้ผลิตหัวอาหารกำหนดไว้ จึงจะได้คุณค่าทางอาหารตามที่ต้องการ วัตถุดิบที่ต้องนำมาผสม เช่น รำ ปลายข้าว ข้าวโพดบด เป็นต้น

การเลี้ยงโคเนื้อที่มีประสิทธิภาพโดยใช้ต้นทุนต่ำต้องเลี้ยงด้วยอาหารหยาบเป็นหลัก ควรเก็บอาหารข้นให้สัตว์ที่ใช้ประโยชน์จากอาหารหยาบไม่ได้และสามารถใช้อาหารข้นให้เป็นเนื้อได้มีประสิทธิภาพสูงกว่าซึ่งได้แก่ สัตว์ปีก และสุกร ดังนั้น การเลี้ยงโคเนื้อควรให้อาหารหยาบเป็นหลัก ควรให้อาหารข้นเฉพาะเมื่อจำเป็นเท่านั้น³⁰

อาหารสำเร็จรูป หรือ “ที เอ็ม อาร์ (Total Mixed Ration: TMR)” เป็นอาหารผสมระหว่างอาหารหยาบและอาหารข้น สามารถนำไปเลี้ยงโคได้เลยโดยไม่ต้องให้อาหารหยาบ เหมาะสำหรับฟาร์มที่หาอาหารหยาบได้ยาก

³⁰ กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ สำนักพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์. (ม.ป.ป.). การเลี้ยงโคเนื้อ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. หน้า 34

- ค่ารักษาสุขภาพและป้องกันโรค หมายถึง ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับยา วัคซีนและวิตามินต่าง ๆ ที่ใช้ในการป้องกันและรักษาโรคปศุสัตว์

- ค่าบริหารจัดการ หมายถึง ค่าใช้จ่ายในการบริหารงานของฟาร์มโดยเจ้าของฟาร์ม ผู้จัดการ เสมียน สัตวแพทย์ สัตวบาล เป็นต้น

- ค่าจ้างแรงงาน หมายถึง แรงงานที่นำมาใช้ในการประกอบการผลิตในกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งเป็นค่าใช้จ่ายที่แสดงในรูปของเงินสดในกรณีที่ได้มีการจ้างแรงงาน และไม่เป็นเงินสดในกรณีที่แรงงานนั้นเป็นของสมาชิกในครัวเรือนให้ใช้ตราค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นค่าจ้างของแรงงานครัวเรือน ค่าแรงงานแบ่งตามลักษณะการทำงาน ได้แก่ ค่าแรงงานในการเลี้ยง เช่น การผสมอาหาร การขนอาหาร เตรียมและให้อาหาร ให้น้ำ ทำความสะอาดโรงเรือน ให้อาหารรักษาโรค ทำวัคซีน ดูแลรักษาและอื่น ๆ

- ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและอื่น ๆ เป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นเฉพาะกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับปศุสัตว์ชนิดนั้น ๆ

- ค่าต้นทุนทางการตลาด เช่น ค่าขนส่งโคไปขาย ค่าตลาด ค่าผ่านด่าน และค่าบรรจุภัณฑ์ (กรณีขายเนื้อโค)

อย่างไรก็ดี ข้อมูลต้นทุนการเลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทยมีค่อนข้างจำกัด คณะผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้เสียโดยเฉพาะเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อถึงต้นทุนการเลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทย พบว่า สามารถแบ่งต้นทุนการเลี้ยงโคออกตามพันธุ์ที่เลี้ยง ได้แก่ โคพันธุ์พื้นเมือง โคพันธุ์ผสม และโคขุน สามารถแบ่งวิเคราะห์ตามห่วงโซ่คุณค่า (Value chain) ออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยแต่ละระยะจะมีต้นทุนที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับพันธุ์สัตว์ วัตถุดิบอาหาร แรงงาน เทคโนโลยี และการจัดการฟาร์ม มีรายละเอียดดังนี้

1) ต้นน้ำ (Upstream)

ต้นน้ำ หมายถึง กระบวนการเริ่มต้นที่เกี่ยวข้องกับ การเพาะพันธุ์ การเพาะเลี้ยง และการจัดหาวัตถุดิบอาหารสัตว์ พบว่า พันธุ์โคพื้นเมืองซึ่งเป็นพันธุ์ท้องถิ่น มีราคาถูกหรือเป็นการเลี้ยงต่อเนื่องภายในชุมชน มีค่าง่อสร้างคอกหรือโรงเรือนต่ำเนื่องจากวัสดุในท้องถิ่น อาหารสัตว์ส่วนใหญ่เป็นหญ้าสดและหญ้าแห้งที่มีในท้องถิ่น มีค่าบำรุงรักษาบริหารจัดการฟาร์มและการรักษาสุขอนามัยสัตว์ต่ำกว่าโคพันธุ์ชนิดอื่น ทนโรคดี แต่ต้องใช้วัคซีนพื้นฐานบ้าง ดังนั้นโคพันธุ์พื้นเมืองจึงมีต้นทุนในการผลิตต่ำและโตช้าตามวิถีการเลี้ยง

โคพันธุ์ผสม เป็นการผสมพันธุ์โคพื้นเมืองกับพ่อพันธุ์จากต่างประเทศ เช่น บราห์มัน ชาโรเลส์ จึงมีค่าผสมพันธุ์ทั้งแบบธรรมชาติและผสมเทียมในราคาที่สูง ค่าวัสดุก่อสร้างคอก/โรงเรือนสูงปานกลางเนื่องจากต้องมีการระบายอากาศและสุขอนามัยดีกว่าโคพันธุ์พื้นเมือง มีต้นทุนอาหารสัตว์จากหญ้าสด หญ้าแห้ง และอาหารเสริมโปรตีนต่าง ๆ ค่าบำรุงรักษาบริหารจัดการฟาร์มและการรักษาสุขอนามัยสัตว์สูงกว่าโคพันธุ์พื้นเมือง เพราะต้องมีการบริหารจัดการฟาร์มที่เข้มข้นตั้งแต่ต้นน้ำ

โคขุน เป็นการซื้อโคหย่านหรือโคสาวมาจากฟาร์มพันธุ์ผสมมาเลี้ยงต่อจึงมีราคาสูงกว่าพันธุ์อื่น ๆ ค่าง่อสร้างคอก/โรงเรือนปานกลางถึงสูงขึ้นอยู่กับบริหารจัดการและขนาดของฟาร์ม อาหารประกอบด้วยอาหารหยาบ เน้นอาหารข้นเพื่อเตรียมขุน ส่วนค่าบำรุงรักษาบริหารจัดการฟาร์มและการรักษาสุขอนามัยสัตว์สูง เพราะต้องมีการบริหารจัดการฟาร์มที่เข้มข้นตั้งแต่ต้นน้ำ

2) กลางน้ำ (Midstream)

กลางน้ำ หมายถึง กระบวนการเลี้ยง การเจริญเติบโต การขุน และการจัดการสุขภาพสัตว์

โคพันธุ์พื้นเมือง พึ่งพาอาหารหลักจากหญ้าธรรมชาติ หญ้าแห้ง หรือวัชพืชในท้องถิ่น เลี้ยงแบบปล่อยอิสระตามทุ่ง โดยส่วนใหญ่มีความทนโรคสูง ดูแลง่าย ใช้วัคซีนพื้นฐาน อาศัยแหล่งน้ำจากธรรมชาติหรือบ่อบาดาล ใช้แรงงานคนในครัวเรือน

โคพันธุ์ผสม มีค่าอาหารหลักจากหญ้า อาหารข้น และแร่ธาตุอาหารเสริม มีความอ่อนไหวต่อโรคบางชนิด มีค่าใช้จ่ายในการจ้างแรงงานในฟาร์มในด้านการให้อาหารและดูแลสุขภาพ ต้องฉีดวัคซีนครบถ้วน และควบคุมโรค

โคขุน มีค่าอาหารจากหญ้า อาหารข้น/อาหารสำเร็จรูป (TMR) สูง เช่น ข้าวโพดหมัก และกากน้ำตาลเป็นต้น เพื่อสร้างไขมันแทรก (Marbling) มีค่าใช้จ่ายด้านยา วัคซีนสูง เพราะต้องควบคุมสุขภาพอนามัยสัตว์อย่างเข้มงวด ใช้น้ำมาก ใช้ระบบให้อาหาร เครื่องผสม ระบบไฟส่องสว่างจึงมีค่าไฟฟ้าสูง มีค่าใช้จ่ายด้านแรงงานดูแลเฉพาะค่อนข้างสูงเนื่องจากดูแลอย่างใกล้ชิด รวมทั้งมีค่าขุนที่ต้องใช้ระยะเวลา 4-6 เดือน (อาจได้น้ำหนักเพิ่มเฉลี่ย 800-1,000 กรัมต่อวัน) มีค่าใช้จ่ายด้านยาและวัคซีนเพื่อควบคุมโรคปากและเท้าเปื่อย พยาธิ และระบบย่อยอาหาร

ต้นทุนการเลี้ยงโคขุนสูงที่สุดในช่วงกลางน้ำ เนื่องจากเน้นการขุนให้เจริญเติบโตสูงสุดภายในระยะเวลาที่จำกัดเพื่อให้น้ำหนักโคขุนถึงเป้าหมาย

3) ปลายน้ำ (Downstream)

ปลายน้ำ หมายถึง การตลาด แปรรูป การขนส่ง และการจำหน่าย พบว่า โคพื้นเมืองมีค่าขนส่งต่ำเนื่องจากมักขายในท้องถิ่น ค่าชำแหละต่ำเนื่องจากการชำแหละแบบพื้นบ้าน (เชียงชุมชน) มีค่าการตลาดต่ำเนื่องจากมักขายเป็นตัวตามราคาที่ตกลงกันระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย ราคาขายเนื้อโดยเฉลี่ยประมาณ 80-120 บาทต่อกิโลกรัม

โคพันธุ์ผสม มีค่าขนส่งปานกลาง เนื่องจากการขนย้ายข้ามอำเภอหรือจังหวัด (ตัวละประมาณ 200+บาท) มีค่าชำแหละปานกลางที่อาศัยโรงชำแหละตามกฎหมาย ราคาขายเนื้อโดยเฉลี่ยประมาณ 120 - 150 บาทต่อกิโลกรัม

โคขุน มีค่าขนส่งสูงที่สุดในบรรดาโคพันธุ์ต่าง ๆ เนื่องจากต้องขนส่งโรงชำแหละขนาดใหญ่ที่มีมาตรฐาน มีค่าชำแหละสูง เนื่องจากใช้โรงงานชำแหละและแปรรูปเพื่อให้ได้เนื้อคุณภาพ และมีค่าการตลาด เช่นค่าแพ็คเกจหรือบรรจุภัณฑ์สำหรับเนื้อแปรรูป ราคาขายเนื้อโดยเฉลี่ยประมาณ 160 - 300 บาท ขึ้นอยู่กับคุณภาพของเนื้อส่วนใหญ่จะมีแบรนด์และส่งขายตามซูเปอร์มาเก็ต มีข้อสังเกตว่า โคขุนแม้จะมีต้นทุนรวมสูง แต่ถ้าทำตลาดได้ดี สามารถสร้างกำไรได้มาก โดยเฉพาะหากเข้าสู่ตลาดพรีเมียม แต่มีจุดอ่อน คือ ต้องแข่งขันกับเนื้อพรีเมียมนำเข้าจากต่างประเทศ

มีผู้ศึกษาต้นทุนการเลี้ยงโคเนื้อในไทยจำนวนมากตามประเภท พันธุ์ และระยะเวลาในการเลี้ยง โดยมีตัวอย่างต้นทุนรวมเฉลี่ยต่อรอบต่อหัวของโคเนื้อในไทย คำนวณต้นทุนเฉลี่ยต่อกิโลกรัม (บาท/กิโลกรัม) โดยอิงจากน้ำหนักมีชีวิตเฉลี่ย ของโคแต่ละประเภท ดังนี้

- ต้นทุนการเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมือง นลินี คงสุบรรณ และคณะ (2566) ศึกษาศักยภาพและโอกาสของการเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมืองในพื้นที่สูงในจังหวัดน่าน ซึ่งเลี้ยงโคแบบชังคอกเล็กน้อย (ร้อยละ 6.58) เลี้ยงแบบหาอาหารตามธรรมชาติกินเองในป่าตลอดทั้งปี (ร้อยละ 32.89) และเลี้ยงแบบปล่อยหาอาหารตามธรรมชาติกินเองในป่าช่วงฤดูฝน (เดือนกรกฎาคม - พฤศจิกายน) หลังจากนั้นจะต้อนโคมาเลี้ยงในหมู่บ้าน (เดือนธันวาคม - มิถุนายน) ร้อยละ 56.58 ซึ่งช่วงที่โคอยู่ในป่า เกษตรกรจะเข้าป่าไปดูแลโคเฉลี่ย 1 ครั้งต่อสัปดาห์ สามารถพบได้ทั่วไปในจังหวัดน่าน เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำพูน เพชรบูรณ์ และพิษณุโลก พบว่า

- ต้นทุนการเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมือง 1) ระยะเวลาการผลิต 1 ปี (ลูกโค) มีต้นทุนการเลี้ยงโคทั้งสิ้นรวมเท่ากับ 5,881.19 บาทต่อตัวต่อรอบการผลิต แบ่งเป็นต้นทุนผันแปร 3,574.37 บาทต่อตัวต่อรอบการผลิต คิดเป็นร้อยละ 60.78 ของต้นทุนรวมทั้งหมด ประกอบด้วย ค่าแรงงาน ค่าอาหารหยาบ ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและค่าสาธารณูปโภค และต้นทุนคงที่ 2,306.82 บาทต่อตัวต่อรอบการผลิต คิดเป็นร้อยละ 39.22 ของต้นทุนรวมทั้งหมด ประกอบด้วย ค่าเสื่อมราคาโคแม่พันธุ์ และโคพ่อพันธุ์ ค่าเสื่อมราคาโรงเรือน รั้ว และอุปกรณ์ ค่าเสียโอกาสการใช้ที่ดิน และค่าเสียโอกาสเงินลงทุน โดยเป็นต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสดทั้งสิ้น เกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายลูกโคพื้นเมืองเพศผู้ ซึ่งมีน้ำหนัก 102.41 กิโลกรัมต่อตัว ราคา 83 บาทต่อกิโลกรัมคิดเป็นมูลค่า 8,500 บาทต่อตัว และ 2) ระยะเวลาการผลิต 2.5 ปี มีต้นทุนการเลี้ยงโคทั้งสิ้น 17,370.37 บาทต่อตัวต่อรอบการผลิต แบ่งเป็น ต้นทุนผันแปร 14,213.68 บาทต่อตัวต่อรอบการผลิต คิดเป็นร้อยละ 81.83 ของต้นทุนรวมทั้งหมด ต้นทุนผันแปรที่มีมูลค่าสูงสุด คือ อาหารหยาบ คิดเป็นร้อยละ 41.53 ของต้นทุนรวมทั้งหมด ส่วนต้นทุนคงที่เท่ากับ 3,156.69 บาทต่อตัวต่อรอบ คิดเป็นร้อยละ 18.17 ของต้นทุนรวมทั้งหมด โดยเป็นต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสดทั้งหมด ประมาณการผลตอบแทนโคพื้นเมืองคำนวณจากน้ำหนักโคพื้นเมืองมีชีวิตน้ำหนัก 303.57 กิโลกรัมต่อตัว ราคา 83 บาทต่อกิโลกรัม คิดเป็นมูลค่า 25,196.31 บาท

- ต้นทุนการเลี้ยงโคจำแนกตามสายพันธุ์ ลัดดา ศรียอดแสง (2562) ศึกษาการวิเคราะห์ต้นทุนการเลี้ยงโค 3 สายพันธุ์ คือ โคพันธุ์พื้นเมือง พันธุ์บราห์มันผสมโคพื้นเมือง และพันธุ์บราห์มันเลือดร้อยของฟาร์มบุญยังฟาร์ม ตำบลสระลงเรือ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี โดยคำนวณต้นทุนการเลี้ยงโคตามฐานกิจกรรม³¹ พบว่า 1) ต้นทุนการเลี้ยงโคอายุ 8 เดือนต่อลูกโค 1 ตัว ลูกโคพื้นเมืองมีต้นทุน 1,745 บาท ลูกโคบราห์มันผสมโคพื้นเมืองมีต้นทุน 6,562.50 บาท และโคบราห์มันเลือดร้อยมีต้นทุน 11,480 บาท 2) ต้นทุนการเลี้ยงพ่อโค แม่โค ระยะเวลา 8 เดือน แม่โคพื้นเมืองมีต้นทุน 4,935 บาท แม่โคบราห์มันผสมโคพื้นเมืองมีต้นทุน 7,653 บาท และพ่อโคบราห์มันเลือดร้อยมีต้นทุน 11,965 บาท แม่โคบราห์มันเลือดร้อยมีต้นทุน 10,370 บาท

เมื่อคำนวณกำไรขั้นต้นจากการขายลูกโคอายุ 8 เดือน พบว่า โคพื้นเมือง โคพื้นเมืองเพศผู้ ราคาขาย 12,000 บาท หักต้นทุน 1,745 บาท จะได้กำไร 10,255 บาทต่อตัว โคเพศเมียราคาขาย -13,000 บาท หักต้นทุน 1,745 บาท จะได้กำไร 11,255 บาท โคบราห์มันผสมโคพื้นเมือง โคเพศผู้ราคาขาย 30,000 บาท หักต้นทุน 6,562.50 บาท จะได้กำไร 23,437.50 บาท โคเพศเมียราคาขาย 35,000 บาท หักต้นทุน 6,562.50 บาท จะได้กำไร 28,437.50 บาท และโคบราห์มันเลือดร้อย โคเพศผู้ ราคาขาย 50,000 บาท หักต้นทุน 11,480 บาท จะได้กำไร 38,520 บาท โคเพศเมียราคาขาย 120,000 บาท หักต้นทุน 11,480 บาท จะได้กำไร 108,520 บาท

³¹ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการผสมเทียม 2) การดูแลรักษาโค 3) การจดทะเบียนโค 4) การตีเบอร์ และ 5) การให้อาหาร มีทั้งหมด 10 กิจกรรม ได้แก่ 1) ค่าหมอดูคิดเป็นจำนวนครั้งของการผสมเทียม 2) ค่าน้ำเชื้อคิดเป็นจำนวนหลอดของการผสมเทียม 3) ค่ายาวัคซีน (ฟรี) ได้จากกรมปศุสัตว์อำเภอ 4) ค่ายาถ่ายพยาธิคิดเป็นครั้งต่อการฉีดยา 5) ค่ายาบำรุงคิดเป็นครั้งต่อการฉีดยา 6) การจดทะเบียนโคคิดเป็นครั้งต่อการจดทะเบียน 7) ค่าตีเบอร์คิดเป็นครั้งต่อการตีเบอร์ 8) ค่าอาหารชั้นคิดจากปริมาณการกินต่อวัน (ตัวโค) 9) ค่าการกินหญ้าสดคิดจากจำนวนการกินหญ้าสด (เท่า) และ 10) ค่ากินหญ้าแห้งคิดจากจำนวนการกินหญ้าแห้ง (เท่า)

ตารางที่ 3.20 เปรียบเทียบต้นทุนการเลี้ยงโคเนื้อคำนวณตามฐานกิจกรรม จำแนกตามพันธุ์โค

ประเภทโค	ต้นทุน (บาท)
ลูกโคอายุ 8 เดือน	
1) พันธุ์พื้นเมือง	1,745.00
2) พันธุ์บราห์มันผสมโคพื้นเมือง	6,562.50
3) พันธุ์บราห์มันเลือดร้อย	11,480.00
พ่อโค แม่โค ระยะเวลา 8 เดือน	
4) แม่โคพื้นเมือง	4,935.00
5) แม่โคบราห์มันผสมโคพื้นเมือง	7,653.00
6) แม่โคบราห์มันเลือดร้อย	10,370.00
7) พ่อโคบราห์มันเลือดร้อย	11,965.00

ที่มา: ลัดดา ศรียอดแสง (2562)

- ต้นทุนโคขุน

สงวนศักดิ์ พิทักษ์เสนากุล (2562) ศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงโคขุนเพื่อการค้าของเกษตรกรรายย่อยโดยการสำรวจครัวเรือนตัวอย่างทั่วประเทศ จำนวน 254 ราย เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทุกขั้นตอนการเลี้ยงโคขุน ตั้งแต่เริ่มนำโครุ่นเข้ามาเลี้ยงจนถึงจับผลผลิตออกจำหน่าย พบว่า ต้นทุนการเลี้ยงโคขุนทั้งประเทศ เท่ากับ 38,268.54 บาทต่อตัว โดยแบ่งเป็นต้นทุนผันแปร 37,673.74 บาทต่อตัว และต้นทุนคงที่ 594.80 บาทต่อตัว หรือคิดเป็นร้อยละ 98.40 และร้อยละ 1.55 ของต้นทุนการเลี้ยงทั้งหมดตามลำดับ

ต้นทุนค่าใช้จ่ายในแต่ละรายการ พบว่า ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นค่าพันธุ์สัตว์ (ค่าพันธุ์โคที่นำเข้ามาเลี้ยงขุน) 27,633.13 บาทต่อตัว หรือคิดเป็นร้อยละ 72.21 ของค่าใช้จ่ายทั้งหมด รองลงมาเป็นค่าอาหารข้น ค่าอาหารหยาบ และค่าแรงงานในการเลี้ยง 4,931.72 บาทต่อตัว 2,239.99 บาทต่อตัว และ 2,190.58 บาทต่อตัว ตามลำดับ หรือร้อยละ 12.89 ร้อยละ 5.85 และร้อยละ 5.72 ตามลำดับ

หากแยกต้นทุนการเลี้ยงตามประเภทหรือลักษณะต้นทุนที่เป็นเงินสด และไม่เป็นเงินสด (ประเมิน) พบว่า ต้นทุนหรือค่าใช้จ่ายที่เกษตรกรจ่ายในรูปของเงินสด 34,747.01 บาทต่อตัว และต้นทุนที่ไม่เป็นเงินสด 3,521.53 บาทต่อตัว หรือคิดเป็นร้อยละ 90.80 และร้อยละ 9.20 ของต้นทุนทั้งหมด ตามลำดับ

ในขณะที่ พัทรี พระสงฆ์ และคณะ (2566) ได้ศึกษาการวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยเก็บรวบรวมข้อมูลและสัมภาษณ์กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ จำนวน 8 กลุ่ม และแกนนำสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเลี้ยงโคเนื้อจังหวัดนครศรีธรรมราช พันธุ์โคที่เลี้ยงส่วนใหญ่เป็นพันธุ์ลูกผสมชาร์โลเลส์ และโคเนื้อลูกผสมอเมริกันบราห์มัน เป็นการเลี้ยงโคเนื้อแบบยืนโรงร่วมกับปล่อยฝูง การให้อาหารโคเนื้อ ส่วนใหญ่ให้อาหารข้นสำเร็จรูปที่ซื้อมาจากบริษัทเอกชนมากกว่าที่จะผสมเอง เพราะมีความสะดวกสบายกว่าการผสมอาหารข้นเอง พบว่า ต้นทุนรวมการเลี้ยงโคขุนหนึ่งตัวเท่ากับ 60,492.01 บาท รอบการเลี้ยง 2 ปี แบ่งเป็น

- ต้นทุนผันแปร (Variable Cost) เท่ากับ 57,581.85 บาทต่อตัว คิดเป็นร้อยละ 95.19 ของต้นทุนทั้งหมด (ต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินสด เท่ากับ 53,597.85 บาทต่อตัว) ได้แก่ ค่าสายพันธุ์ ค่าอาหารข้น ค่าอาหารหยาบ ค่าแร่ธาตุ ค่าเวชภัณฑ์ ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง และค่าซ่อมบำรุงรักษา และต้นทุน

ผันแปรที่ไม่เป็นเงินสด เท่ากับ 3,984.00 บาทต่อตัว ได้แก่ ค่าแรงงาน ซึ่งต้นทุนผันแปร พบว่า เป็นต้นทุนค่าอาหารชั้นมีสัดส่วนสูงสุด ร้อยละ 38.86 ของต้นทุนรวม เป็นเงินเท่ากับ 23,507.85 บาท รองลงมาเป็นค่าอาหารหยาบ ร้อยละ 30.50 ของต้นทุนรวม เป็นเงินเท่ากับ 18,450.00 บาท และค่าสายพันธุ์ ร้อยละ 13.72 ของต้นทุนรวม เป็นเงินเท่ากับ 8,300.00 บาท ตามลำดับ

ตารางที่ 3.21 สัดส่วนต้นทุนการผลิตโคขุนของไทย

ลำดับที่	รายการ	บาท	ร้อยละ
1	ค่าพันธุ์โคที่นำเข้ามาขุน	27,633	72
2	ค่าอาหารชั้น	4,932	13
3	ค่าอาหารหยาบ	2,240	6
4	ค่าแรงงาน	2,191	6
5	อื่น ๆ	1,293	3
	รวม	38,288.54	100.00

ที่มา: สวทนศักดิ์ พิทักษ์เสนากุล, 3562

จากข้อมูลข้างต้น ความท้าทายสำคัญของการเลี้ยงโคเนื้อของไทยอยู่ที่ค่าพันธุ์เข้าเลี้ยงและค่าอาหารสัตว์ ซึ่งเป็นต้นทุนหลักของเกษตรกร โดยเฉพาะการเลี้ยง โคขุน ทั้งการจัดหาโคที่เข้ามาขุน ค่าอาหาร ทั้งอาหารชั้นและอาหารหยาบตลอดรอบการผลิต ขณะที่ราคาขายโคเนื้อไม่ได้ปรับตัวเพิ่มขึ้นให้สอดคล้องกับต้นทุนการผลิต สะท้อนให้เห็นว่า โคเนื้อไทยติดอยู่ระหว่าง “ต้นทุนที่สูงขึ้น” แม้ไม่มากแต่ก็เป็นสิ่งกดดันต่อเกษตรกร กับ “ราคาจำหน่ายที่ไม่จูงใจ”

คณะผู้วิจัยได้ข้อมูลจากสมาคมโคเนื้อไทยถึงกรณีฟาร์มโคเนื้อ (โคขุน) ขนาดเล็กที่สามารถเลี้ยงให้อยู่รอดได้นั้นมีหลายปัจจัย ประกอบด้วย

1. พื้นที่เลี้ยง ต้องมีพื้นที่ปลูกหญ้า โคเนื้อต้องการพื้นที่หญ้าประมาณ 1 - 2 ไร่ต่อตัว (ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพหญ้าและสภาพภูมิอากาศ) หากมีพื้นที่ 10 ไร่ สามารถเลี้ยงโคเนื้อได้ประมาณ 5-10 ตัว หากมีพื้นที่เลี้ยงน้อยอาจต้องซื้ออาหารเสริมเพิ่ม เช่น หญ้าหมัก และอาหารชั้น เป็นต้น
2. ต้นทุนและการลงทุน การเลี้ยงโคเนื้อที่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อตัวต่อปีประมาณ 15,000 ถึง 30,000 บาท (รวมค่าใช้จ่ายด้านอาหาร ยา และค่าใช้จ่ายอื่น)
3. รายได้ เกษตรกรจะสามารถขายโคขุนน้ำหนัก 400 – 600 กิโลกรัม ในราคากิโลกรัมละ 80-120 บาท ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสายพันธุ์และช่วงเวลาการขาย
4. ดังนั้น เกษตรกรควรเลี้ยงโคขุนอย่างน้อย 5-10 ตัว เพื่อให้มีรายได้เพียงพอ คือ มีรายได้ประมาณ 200,000 – 500,000 บาท

ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญด้านปศุสัตว์มีข้อเสนอแนะสำหรับการเลี้ยงโคขุนแบบยั่งยืน คือ ควรเริ่มจากฟาร์มขนาดเล็กก่อน ประมาณ 5-10 ตัว เมื่อมีความชำนาญแล้วค่อยขยายฟาร์ม ควรเลือกพันธุ์โคที่เหมาะสม เช่น พันธุ์บราห์มัน แองกัส ซาโรเลส์ หรือลูกผสมที่แข็งแรงทนโรคและโตเร็ว และต้องสามารถคำนวณค่าใช้จ่ายและรายได้ให้ชัดเจน เพื่อให้ฟาร์มอยู่รอดได้ในระยะยาว

กลุ่มวิจัยและพัฒนาาระบบฟาร์มปศุสัตว์ สำนักงานพัฒนาการปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์ ได้ศึกษาต้นทุนการเลี้ยงแม่โคเพื่อผลิตลูกจำหน่าย และต้นทุนการเลี้ยงโคขุน มีรายละเอียดดังนี้

1) การเลี้ยงโคพันธุ์พื้นเมืองเพื่อผลิตลูกจำหน่าย โดยกำหนดสมมติฐานว่าเกษตรกรซื้อโคสาวหรือแม่โคมาเลี้ยง ทำการผสมพันธุ์ แม่โคมีระยะห่างการให้ลูก (Calf Interval) 369 วัน (กองบำรุงพันธุ์สัตว์, 2542) ผลการคำนวณปรากฏว่า กรณีเกษตรกรเลี้ยงโคด้วยหญ้าสด เสริมด้วยอาหารข้น จะมีต้นทุนการผลิตลูกโคประมาณ 5,138.49 บาทต่อตัว กรณีเกษตรกรเลี้ยงโคด้วยหญ้าสดเพียงอย่างเดียว จะมีต้นทุนการผลิตลูกโคประมาณ 4,677.24 บาทต่อตัว กรณีเกษตรกรเลี้ยงโคแบบไล่ต้อนกินหญ้าธรรมชาติ ตามทำเลเลี้ยงสัตว์สาธารณะ จะมีต้นทุนการผลิตลูกโคประมาณ 3,754.74 บาทต่อตัว

2) การเลี้ยงแม่โคพันธุ์ลูกผสมบราห์มันเพื่อผลิตลูกจำหน่าย โดยกำหนดสมมติฐานว่าเกษตรกรซื้อโคสาวหรือแม่โคมาเลี้ยง ทำการผสมพันธุ์ แม่โคมีระยะห่างการให้ลูก (Calf Interval) 469 วัน (กองบำรุงพันธุ์สัตว์, 2542) ผลการคำนวณปรากฏว่า กรณีเกษตรกรเลี้ยงโคด้วยหญ้าสด เสริมด้วยอาหารข้น จะมีต้นทุนการผลิตลูกโคประมาณ 10,672.63 บาทต่อตัว กรณีเกษตรกรเลี้ยงโคด้วยหญ้าสดเพียงอย่างเดียว จะมีต้นทุนการผลิตลูกโคประมาณ 9,500.13 บาทต่อตัว กรณีเกษตรกรเลี้ยงโคแบบไล่ต้อนกินหญ้าธรรมชาติ ทำเลเลี้ยงสัตว์สาธารณะ จะมีต้นทุนการผลิตลูกโคประมาณ 6,686.13 บาทต่อตัว

3) การเลี้ยงโคขุน ต้นทุนการเลี้ยงโคขุนจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับพันธุ์โคที่ใช้ขุน น้ำหนักโคเริ่มต้นขุน อัตราการเจริญเติบโตของโคในขณะเลี้ยงขุน ราคาซื้อโคเข้าขุน และราคาอาหารที่ใช้ขุน จากการศึกษา พบว่าการเลี้ยงโคขุนพันธุ์ลูกผสมบราห์มัน จะมีต้นทุนการผลิตประมาณ 40.14 ถึง 44.08 บาทต่อกิโลกรัม การเลี้ยงขุนโคมัน (โคพม่า) จะมีต้นทุนการผลิตประมาณ 45.79 ถึง 46.81 บาทต่อกิโลกรัม การเลี้ยงโคขุนพันธุ์ชาร์โรเลส์จะมีต้นทุนการผลิตประมาณ 47.03 บาทต่อกิโลกรัม การเลี้ยงโคขุนพันธุ์พื้นเมือง จะมีต้นทุนการผลิตประมาณ 40.06 บาทต่อกิโลกรัม

สว่าง อังกุโร (2548) ศึกษาต้นทุนการผลิตโคเนื้อจะสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ มีรายละเอียดดังนี้

1) ราคาอาหารข้นที่ใช้เลี้ยงโค ถ้าเกษตรกรสามารถหาซื้ออาหารข้น หรือวัตถุดิบที่ใช้เป็นอาหารข้นเลี้ยงโคได้ในราคาถูก ต้นทุนการผลิตโคเนื้อก็จะต่ำ โดยอาหารโคเนื้อ มีหลายชนิด ได้แก่ อาหารข้น อาหารหยาบ และอาหารสำเร็จรูป

2) ช่วงระยะห่างของการให้ลูก (Calf Interval) การเลี้ยงโคที่มีระยะการให้ลูกห่าง จะทำให้มีต้นทุนการผลิตสูงกว่าการเลี้ยงโคที่มีระยะการให้ลูกไม่ห่าง โดยปกติโคจะกลับมาเป็นสัด (Heat) และสามารถผสมติดได้ภายในระยะเวลา 60-90 วัน หลังจากการคลอด สาเหตุที่ทำให้แม่โคมีระยะเวลาการให้ลูกห่างอาจเกิดมาจากสาเหตุหลายประการ เช่น แม่โคมีสุขภาพไม่สมบูรณ์ เจ็บป่วย ขาดสารอาหาร หรือมีระยะเวลาเป็นสัดแล้วไม่ได้รับการผสมพันธุ์ เป็นต้น

3) พันธุ์กรรมของโค การเลี้ยงโคที่มีพันธุ์กรรมไม่ดี เช่น อัตราการเจริญเติบโตต่ำ มีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อต่ำ ผสมติดยาก จะทำให้การเลี้ยงโคมีต้นทุนการผลิตสูง

4) ราคาต้นทุนโคที่ซื้อมาเลี้ยง ถ้าสามารถจัดหาซื้อโคที่มีคุณภาพดี ราคาถูก ก็จะทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำ

3.4.2 ต้นทุนการผลิตโคเนื้อของประเทศผู้ผลิตสำคัญ

ต้นทุนการผลิตโคเนื้อและเนื้อโคของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันอย่างมาก เนื่องจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ที่ดิน สภาพภูมิอากาศ ต้นทุนอาหารสัตว์ ค่าแรงงาน และนโยบายของรัฐบาล ตัวอย่างเช่น บราซิลมีข้อได้เปรียบในการแข่งขันเนื่องจากมีต้นทุนการผลิตที่ต่ำ ในขณะที่ออสเตรเลียมีปัจจัยที่ทำให้ต้นทุนสูงจากสภาพภูมิอากาศอย่างภัยแล้ง

- ออสเตรเลีย

ออสเตรเลียเป็นผู้ผลิตเนื้อวัวที่มีขนาดค่อนข้างเล็กในระดับโลก อย่างไรก็ตาม การบริโภคที่น้อยตามขนาดของจำนวนประชากร ทำให้ออสเตรเลียสามารถส่งออกเนื้อวัวปริมาณมากได้ในแต่ละปี โดยมีตลาดใหญ่ที่สำคัญ ได้แก่ เกาหลีใต้ ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา โดยสามารถแบ่งอุตสาหกรรมการเลี้ยงโคเนื้อออกเป็น ระบบการผลิตภาคเหนือ จะเลี้ยงวัวพันธุ์ Bos Indicus ที่เป็นสายพันธุ์ที่มีความแข็งแรง ทนร้อน และต้านทานเห็บ มักถูกเลี้ยงโดยหาอาหารเองจากทุ่งหญ้าที่มีอยู่มากในพื้นที่ เนื้อจะมีคุณภาพต่ำกว่าเนื้อโคที่ได้จากทางตอนใต้ จึงมีตลาดเป้าหมายส่งออกเป็นวัวมีชีวิตไปยังอินโดนีเซีย และตลาดเอเชีย หรือถูกขุนและแปรรูปในทางตอนใต้ แล้วบรรจุลงกล่องและส่งออกไปยังต่างประเทศ และระบบการผลิตภาคใต้ นิยมเลี้ยงพันธุ์ Bos Taurus ที่นิยมเลี้ยงสายพันธุ์ยุโรปและอังกฤษซึ่งสามารถเพิ่มน้ำหนักได้ง่าย และเนื้อคุณภาพดี ได้แก่ British Angus, Hereford และ French Charolais หลังจากถูกฆ่าโดยจำแนกตามวัยแล้ว เนื้อโคจะถูกนำไปขายในตลาดที่มีมูลค่าสูง เช่น เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น³² เป็นต้น

Smart Farmer³³ (2568) ระบุว่า ต้นทุนการเลี้ยงโคเนื้อในออสเตรเลียมีความแตกต่างกันตามภูมิภาค ขนาดฟาร์ม และระบบการเลี้ยง โดยต้นทุนการผลิตต่อกิโลกรัม (น้ำหนักมีชีวิต) อ้างอิงข้อมูลจาก Meat & Livestock Australia (MLA) ให้ข้อมูลว่า ฟาร์มภาคเหนือ มีต้นทุนเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 1.93 ดอลลาร์ออสเตรเลีย (41.35 บาท) ต่อกิโลกรัม ฟาร์มภาคใต้ มีต้นทุนเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณ 1.99 ดอลลาร์ออสเตรเลีย (42.63 บาท) ต่อกิโลกรัม ฟาร์มที่มีขนาดใหญ่กว่า (เช่น มีวัวมากกว่า 800 ตัว) มักมีต้นทุนต่อหน่วยต่ำกว่า ฟาร์มขนาดเล็ก เนื่องจากสามารถใช้ประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale)

ต้นทุนหลักในการเลี้ยงโคเนื้อของออสเตรเลีย ประกอบด้วย ค่าอาหารสัตว์ ซึ่งเป็นต้นทุนที่สูงที่สุดถึงร้อยละ 60 ของต้นทุนทั้งหมด โดยเฉพาะในช่วงภัยแล้งที่ต้องซื้ออาหารเสริม ค่าแรง ซึ่งรวมถึงแรงงานครอบครัวที่ไม่ได้รับค่าจ้าง มีสัดส่วนสูงในฟาร์มขนาดเล็ก และค่าซ่อมบำรุงและปัจจัยการผลิตอื่น ๆ เช่น ปุ๋ย ยา และการบำรุงรักษาอุปกรณ์ เป็นต้น

ราคาขายโคเนื้อมีความผันผวนตามตลาดและสภาพอากาศ โดยในปี 2567 ราคาโคเนื้อน้ำหนัก 480 กิโลกรัม อยู่ที่ประมาณ 3.84 ดอลลาร์ออสเตรเลีย (82.27 บาท) ต่อกิโลกรัม (น้ำหนักมีชีวิต) อย่างไรก็ตาม ราคาขายอาจเปลี่ยนแปลงได้ตามปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความต้องการของตลาด และต้นทุนการผลิต เป็นต้น

- ญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นมีส่วนในการเลี้ยงโคเนื้อเป็นโคพันธุ์วากิว (Wagyu) ร้อยละ 49 โคพันธุ์ผสม (F1) ร้อยละ 27 และโคนมเพศผู้ (Dairy Steer) ร้อยละ 24³⁴

³² สรุปลจาก สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศ ประจำกรุงแคนเบอร์รา กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. มปป. อุตสาหกรรมเนื้อในออสเตรเลีย.

<https://www.pwc.com.au/industry/agribusiness/assets/australian-beef-industry-nov11.pdf>

³³ <https://www.facebook.com/Farmer.Smart>

³⁴ 肉用牛・食肉政策の現状と課題の整理 “ภาพรวมและประเด็นท้าทายของนโยบายโคเนื้อและอุตสาหกรรมเนื้อสัตว์”

ภาพรวมต้นทุนการเลี้ยงโคเนื้อต่อตัวของญี่ปุ่น แยกเป็น 1.ระบบเลี้ยงแบบปล่อย มีต้นทุนรวมประมาณ 675,000 เยนต่อตัว (151,951.07 บาท)³⁵ แบ่งเป็นค่าอาหาร 255,000 เยน (57,414 บาท) ค่าแรงงาน 232,000 เยน (52,235 บาท) ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ 188,000 เยน (42,328 บาท) และ 2) ระบบเลี้ยงแบบขังในโรงเรือน มีต้นทุนรวมประมาณ 933,000 เยนต่อตัว (210,067 บาท) แบ่งเป็นค่าอาหาร 322,000 เยน (72,538 บาท) ค่าแรงงาน 373,000 เยน (84,018 บาท) และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ 227,000 เยน (51,132 บาท) ซึ่งพบว่า การเลี้ยงแบบปล่อยช่วยลดต้นทุนได้ประมาณร้อยละ 28 หรือ 258,000 เยน (58,114 บาท)

เมื่อพิจารณาโครงสร้างต้นทุนการขุนโคเนื้อของญี่ปุ่น สามารถแบ่งออกเป็น 2 รุ่น คือ ขุนเร็ว (ระยะการขุน 26 เดือน) และรุ่นปกติ (ระยะการขุน 29.5 เดือน) พบว่า ขุนเร็วมีต้นทุนรวม 1,105,878 เยนต่อตัว (245,685 บาท) ต่ำกว่าขุนปกติเล็กน้อยที่ 1,201,883 เยนต่อตัว (267,013 บาท) รายได้ต่อตัวขุนเร็วประมาณ 1,160,237 เยน (257,761 บาท) ต่ำกว่าขุนปกติเล็กน้อยที่ 1,252,179 เยน (278,187 บาท) แต่อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณากำไรต่อตัว พบว่า ขุนเร็วมีกำไรมากกว่าเล็กน้อย 54,359 เยน (12,076 บาท) ขุนปกติเท่ากับ 50,296 เยน (11,173 บาท) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าขุนเร็วช่วยลดต้นทุนต่อหัวลงได้ แต่รายได้ต่อหัวลดลงด้วยเช่นกัน แต่ก็มีกำไรใกล้เคียงกัน

ตารางที่ 3.22 โครงสร้างต้นทุนการขุนโคเนื้อ จำแนกตามประเภทขุนเร็วและขุนปกติของญี่ปุ่น

รายการ	ขุนเร็ว (26 เดือน)	ขุนปกติ (29.5 เดือน)
ต้นทุนรวม/ตัว	¥1,105,878	¥1,201,883
ค่าวัวรุ่น (ลูกวัวเข้าเลี้ยง)	¥519,265	¥554,265
ค่าอาหาร (เช่น TMR ฯลฯ)	¥439,036	¥477,499
ค่าแรงงาน	¥73,768	¥85,036
ค่าใช้จ่ายอื่น ๆ	¥73,809	¥85,083
รายได้ต่อตัว	¥1,160,237	¥1,252,179
น้ำหนักซากเฉลี่ย (กก.)	476.4	501.7
ราคาซาก (เยน/ กก.)	¥2,435.5	¥2,495.9
กำไรต่อตัว	¥54,359	¥50,296

ที่มา: 肉用牛・食肉政策の現状と課題の整理 “ภาพรวมและประเด็นท้าทายของนโยบายโคเนื้อและอุตสาหกรรมเนื้อสัตว์”

จากตารางที่ 3.22 แสดงให้เห็นว่าการขุนโคเนื้อแบบย่นระยะเวลา สามารถลดต้นทุนได้กว่า 95,000 เยนต่อตัว (21,395 บาท) สัดส่วนต้นทุนใหญ่ที่สุด คือค่าลูกวัวเข้าเลี้ยงและค่าอาหารสัตว์ รวมกันมากกว่าร้อยละ 80 ของต้นทุนทั้งหมด ปัจจัยที่กระทบต่อต้นทุนการเลี้ยงโคขุนของญี่ปุ่นที่สำคัญ คือ ราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์ โดยเฉพาะฟางข้าว และอาหารข้นที่ญี่ปุ่นต้องนำเข้าประมาณร้อยละ 20 - 23 ของการใช้ทั้งหมด การปรับตัวต่อการเลี้ยงโคขุนคือจำเป็นต้องเข้าสู่ระบบขุนเร็ว และใช้อาหารหมักจากข้าวโพดมาช่วยเพื่อลดต้นทุน นอกจากนี้ ญี่ปุ่นยังมีปัญหาค่าแรงที่สูงขึ้นอันเนื่องจากแรงงานสูงวัย และขาดผู้สืบทอดฟาร์ม จึงพยายามแก้ปัญหาด้วยการนำเทคโนโลยีอัจฉริยะมาใช้ในฟาร์มให้มากขึ้น

³⁵ อัตราแลกเปลี่ยน ณ วันที่ 26 มิถุนายน 2568

3.4.3 การขนส่งและการจัดการโลจิสติกส์

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (2551) ให้คำนิยามการขนส่งโคและกระบือมีชีวิต (Transportation for Cattle and Buffalo) หมายถึง การเคลื่อนย้ายโคและกระบือ ด้วยพาหนะที่เหมาะสมจากฟาร์มถึงโรงฆ่า โดยพาหนะขนส่งโคและกระบือมีชีวิต (Vehicle for Cattle and Buffalo) หมายถึง ยานพาหนะ เช่น รถบรรทุก รวมถึงส่วนพ่วงที่ใช้บรรทุกโคและกระบือ

นอกจากนี้ยังให้นิยามการขนส่งซากโคและกระบือ เนื้อโคและกระบือ และผลผลิต (transportation for cattle and buffalo carcass, beef and buffalo meat, and products) หมายถึง การเคลื่อนย้ายซากโคและกระบือ เนื้อโคและกระบือ และผลผลิต ด้วยพาหนะขนส่งเฉพาะจากโรงฆ่าถึงสถานที่จำหน่าย

พาหนะขนส่งซากโคและกระบือ เนื้อโคและกระบือ ผลผลิต (vehicle for cattle and buffalo carcass, beef and buffalo meat, and products) หมายถึง ยานพาหนะที่สามารถควบคุมอุณหภูมิได้ สำหรับใช้ในการขนส่งซากโคและกระบือ เนื้อโคและกระบือ และผลผลิต

ภาชนะบรรจุ (Package) หมายถึง บรรจุภัณฑ์หรือภาชนะที่ใช้บรรจุซากสัตว์ เนื้อสัตว์ และผลผลิต

โดยรวมการขนส่งโคเนื้อจึงหมายถึงการเคลื่อนย้ายโคมีชีวิตจากฟาร์มไปโรงฆ่า การขนส่งซากโค เนื้อโค และผลผลิตเนื้อโคจากโรงฆ่าไปยังสถานที่จำหน่าย โดยมียานพาหนะในการขนส่ง ดังนั้น ต้นทุนการขนส่งและโลจิสติกส์มีผลกระทบโดยตรงต่อความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการของอุตสาหกรรมโคเนื้อทั้งในไทยและประเทศผู้ผลิตรายสำคัญของโลก

สำหรับอุตสาหกรรมโคเนื้อ การขนส่งมีบทบาทสำคัญในห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่การเคลื่อนย้ายโคมีชีวิตจากฟาร์มไปยังโรงฆ่าสัตว์ การขนส่งเนื้อโคไปยังผู้แปรรูป และการจัดส่งผลิตภัณฑ์ไปยังผู้บริโภค ซึ่งต้นทุนการขนส่งเหล่านี้ประกอบด้วย ค่าขนส่ง ค่าพลังงาน ค่าบำรุงรักษายานพาหนะ และค่าแรงงาน

โครงสร้างต้นทุนโลจิสติกส์ในประเทศผู้ผลิตโคเนื้อรายใหญ่ของโลก เช่น สหรัฐอเมริกา บราซิล และออสเตรเลีย ต้นทุนโลจิสติกส์มีสัดส่วนที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับโครงสร้างพื้นฐานและประสิทธิภาพของระบบโลจิสติกส์ โดยในสหรัฐอเมริการะบบการขนส่งทางรถไฟและทางถนนมีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนย้ายโคและผลิตภัณฑ์เนื้อโค ในขณะที่บราซิลเน้นการขนส่งทางถนนเป็นหลัก ส่วนออสเตรเลียใช้การขนส่งทางเรือสำหรับการส่งออกเนื้อโคไปยังตลาดต่างประเทศ

การวิเคราะห์ต้นทุนการขนส่งและการจัดการโลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมโคเนื้อของไทยเป็นสิ่งสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและความสามารถในการแข่งขันในอุตสาหกรรมนี้ จากการทบทวนวรรณกรรมมีรายงานระบุถึงโครงสร้างต้นทุนการขนส่งและการจัดการโลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมโคเนื้อค่อนข้างจำกัด อย่างไรก็ตามรายงานโลจิสติกส์ของประเทศไทย ปี 2566 พบว่า ต้นทุนโลจิสติกส์รวมของประเทศคิดเป็นร้อยละ 14.5 ของ GDP โดยแบ่งเป็นต้นทุนการขนส่งร้อยละ 47 ต้นทุนการเก็บรักษาสินค้าคงคลังร้อยละ 45.3 และต้นทุนการบริหารจัดการร้อยละ 7.4 โดยแบ่งเป็นสัดส่วนมูลค่าต้นทุนการขนส่งสินค้าทางถนนร้อยละ 19.6 ทางน้ำร้อยละ 12.4 ทางอากาศร้อยละ 13 บริการเกี่ยวเนื่องกับการขนส่งร้อยละ 7.5 เป็นต้น³⁶ ซึ่งโครงสร้างต้นทุนนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับอุตสาหกรรมโคเนื้อ

³⁶ กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน กองบัญชาการตำรวจภูธรภาค 1 กองบัญชาการตำรวจสอบสวนกลาง สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). ระบบโลจิสติกส์ของประเทศไทยประจำปี 2566. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ต้นทุนการขนส่งถือเป็นความท้าทายในอุตสาหกรรมโคเนื้อไทยหลายประการ เช่น การขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งที่มีประสิทธิภาพ และการบริหารจัดการโลจิสติกส์ที่ยังไม่เป็นระบบ สอดคล้องกับการศึกษาของ นลินี คงสุบรรณ และคณะ. (2023) ที่พบว่า ที่ผ่านมาอุตสาหกรรมโคเนื้อไทยประสบปัญหาต้นทุนการขนส่งสูงเนื่องจากระยะทางและจำนวนโคในการขนส่งแต่ละเที่ยวไม่มากพอ การรวบรวมโคมีชีวิตเพื่อจำหน่ายในตลาดนัดโค-กระบือในภาคเหนือจะใช้รถบรรทุก 6 ล้อ ซึ่งมีการลงทุนในสินทรัพย์ ได้แก่ ยานพาหนะ โรงเรือน และที่ดิน ค่าใช้จ่ายในการรวบรวมโคมีชีวิต ได้แก่ ค่าแรง ค่าน้ำมันเชื้อเพลิงในการขนส่งและค่าธรรมเนียมตลาด เป็นเงิน 2,600 บาทต่อเที่ยวสำหรับการบรรทุกโคเนื้อ 4 - 6 ตัว หรือคิดเป็นค่าใช้จ่ายเท่ากับ 650 บาทต่อตัว คิดเป็นร้อยละ 1.37 ของค่าใช้จ่ายในการขนส่งวัวต่อครั้ง³⁷

ซาอุดีอาระเบียเป็นประเทศที่อนุญาตให้ไทยส่งออกโคมีชีวิตเพื่อนำไปเชือดและการทำพันธุ์ได้ตั้งแต่วันที่ 11 มิถุนายน 2567 เป็นต้นมา³⁸ โดยไทยต้องมีใบรับรองสุขภาพสัตว์ตามมาตรฐานว่าด้วยสุขภาพสัตว์ของทั้งสองประเทศ ครอบคลุมทั้งการทำพันธุ์และการเชือด ส่วนการส่งออกเนื้อโคแช่แข็ง (Prepared Beef) แต่ยังไม่มีการอนุญาตให้นำเข้าเนื้อโคสดหรือเนื้อโคแช่เย็นแช่แข็งจากไทย

สำหรับการขนส่งโคเนื้อมีชีวิตไปยังต่างประเทศก็มีปัญหาด้านการขนส่งเช่นกัน จากการสัมภาษณ์รองอธิบดีกรมปศุสัตว์ระบุว่า แม้จะมีการอนุญาตแล้วแต่ยังไม่มีการซื้อขายโคเนื้อมีชีวิตจริง ด้วยประสบปัญหาขนส่ง กล่าวคือ 1) การขนส่งทางเรือที่ต้องใช้ระยะเวลานานอาจเกิดการสูญเสียค่อนข้างสูง และ 2) ปริมาณโคเนื้อที่ต้องรวบรวมในแต่ละครั้งเพื่อให้คุ้มค่ากับการขนส่ง ประเทศไทยมีข้อจำกัดเนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ไม่มีคอกรวมโคเนื้อขนาดใหญ่ที่สามารถรวบรวมและส่งจำหน่ายไปได้คราวละมาก ๆ ซึ่งไม่คุ้มค่ากับการลงทุน

ปัจจุบันการขนส่งโคเนื้อไปยังประเทศเพื่อนบ้านยังคงใช้รถบรรทุกขนส่งที่ยังเป็นต้นทุนสูงอยู่ แต่อย่างไรก็ดี สำหรับผลิตภัณฑ์เนื้อโคไทยมีโอกาสในการขยายการส่งออกไปยังประเทศจีนจากการเปิดใช้เส้นทางรถไฟ สปป.ลาว-จีน จะช่วยลดต้นทุนโลจิสติกส์ลง และขยายการส่งออกผลิตภัณฑ์เนื้อโคไปยังมณฑลต่าง ๆ ของจีนได้เพิ่มขึ้น³⁹

ดังนั้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนโลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ของไทย ควรพิจารณามาตรการดังต่อไปนี้

- 1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่ง โดยลงทุนในระบบขนส่งที่มีประสิทธิภาพ เช่น การพัฒนาทางถนนและรถไฟ เพื่อเพิ่มความรวดเร็วและลดต้นทุนการขนส่ง
- 2) การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการบริหารจัดการโลจิสติกส์ โดยใช้ระบบสารสนเทศในการติดตามและควบคุมการเคลื่อนย้ายสินค้า เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดความผิดพลาด
- 3) การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรด้านการขนส่ง ให้มีความรู้และทักษะด้านโลจิสติกส์ให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องกับห่วงโซ่อุปทาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

³⁷ นลินี คงสุบรรณ และคณะ. (2023). ศักยภาพการบริหารจัดการโซ่อุปทานโคเนื้อภาคเหนือ. วารสารแก่นเกษตร, 51(2), 244-259. <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/agkasetkaj/article/view/255004>

³⁸ <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=502699065428343&id=100070647623060&set=a.253759620322290>

³⁹ Food Intelligence Center. (ม.ป.ป.). อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์เนื้อแปรรูปของไทย. https://fic.nfi.or.th/datas/files/Thailand_food_industry_profile/3_beef-1.pdf?utm_source=chatgpt.com

3.4.4 ราคาโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ตลอดห่วงโซ่อุปทาน

ราคาสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่อุปทาน ได้แก่ ราคาที่เกษตรกรขายได้ ราคาส่งออก และราคานำเข้าของสินค้าโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ มีรายละเอียดดังนี้

- ราคาที่เกษตรกรขายได้

ราคาโคเนื้อมีชีวิตที่เกษตรกรขายได้ในปี 2567 เท่ากับ 29,600 บาทต่อตัว ลดลงจาก 34,922 บาทต่อตัว ของปี 2566 แนวโน้มราคาโคเนื้อมีชีวิตที่เกษตรกรขายได้ในช่วงปี 2563 – 2567 ราคาโคมีชีวิตที่เกษตรกรขายได้มีแนวโน้มลดลงในอัตราร้อยละ 0.36 ต่อปี

หากพิจารณาราคาโคเนื้อที่เกษตรกรขายได้ (บาทต่อกิโลกรัม) ในช่วงปี 2563 – 2565 ราคาปรับเพิ่มขึ้นเล็กน้อย หลังจากนั้นลดลงเป็นอย่างมาก ปี 2566 ลดลง 10 บาท และปี 2567 ลดลงอีก 9.40 บาท จากราคาสูงสุดในปี 2565 ลดลงถึง 18.86 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2567 หรือร้อยละ 19.97 จากราคาสูงสุด

เนื่องจากช่วงหลายปีที่ผ่านมาไทยประสบปัญหาปริมาณเนื้อโคล้มตลาด จากการเพิ่มปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อและการนำเข้าโคข้ามแดนจากประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งในช่วงปลายปี 2565 ไทยประสบปัญหาสารเร่งเนื้อแดง ทำให้ต่างประเทศเช่นเวียดนามระงับการนำเข้าโคขุนจากไทย แม้ปัจจุบันจะสามารถส่งออกได้ แต่ก็มีข้อจำกัดด้านระเบียบที่เข้มงวดส่งผลให้มีการส่งออกได้น้อยลง⁴⁰ ทำให้ราคาเนื้อโคและราคาโคมีชีวิตในประเทศตกต่ำ

- ราคาส่งออก

ราคาส่งออกโคมีชีวิตของไทยในปี 2567 เท่ากับ 22,730 บาทต่อตัว เพิ่มขึ้นจาก 20,706 บาทต่อตัว ของปี 2566 ร้อยละ 9.78 แนวโน้มราคาส่งออกโคมีชีวิตของไทยในช่วงปี 2563 – 2567 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 6.64 ต่อปี

ราคาส่งออกเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทย ปี 2567 เท่ากับ 461.90 บาทต่อกิโลกรัม เพิ่มขึ้นจาก 444.86 บาทต่อกิโลกรัม ของปี 2566 ร้อยละ 3.83 แนวโน้มราคาส่งออกเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทยในช่วงปี 2563 – 2567 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นสูงเป็นอย่างมากในอัตราร้อยละ 45.48 ต่อปี

- ราคานำเข้า

ราคานำเข้าโคมีชีวิตของไทยในปี 2567 เท่ากับ 325,025 บาทต่อตัว (ราคารวมโคสำหรับทำพันธุ์ (ปี 2567 มีการนำเข้าเฉพาะโคสำหรับทำพันธุ์)) เพิ่มขึ้นจาก 17,004 บาทต่อตัว ของปี 2566 ราคานำเข้าโคมีชีวิตของไทยในช่วงปี 2563 – 2567 มีความผันผวนตามลักษณะการนำเข้าหากเป็นการนำเข้าเพื่อทำพันธุ์จะมีราคาสูงมากดังเช่นข้อมูลปี 2567 โดยรวมเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 50.23 ต่อปี

ราคานำเข้าเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทย ปี 2567 เท่ากับ 226.10 บาทต่อกิโลกรัม ลดลงจาก 239.05 บาทต่อกิโลกรัม ของปี 2566 ร้อยละ 5.42 ราคานำเข้าเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทยในช่วงปี 2563 – 2567 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 11.48 ต่อปี ตารางที่ 3.23

⁴⁰ <https://www.thaipbs.or.th/news/content/340885>

ตารางที่ 3.23 ราคาที่เกษตรกรขายได้ และราคาส่งออก - นำเข้าโคมีชีวิต เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทย ปี 2563 - 2567

รายการ	2563	2564	2565	2566	2567*	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)
ราคาขายที่เกษตรกรขายได้ ^{1/} (บาท/ตัว)	31,158	32,680	33,790	34,922	29,600	-0.36
ราคาโคเนื้อที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กก.) ^{3/}	92.58	93.50	94.47	85.00	75.61	-18.33
ราคาส่งออก ^{1/}						
- โคมีชีวิต (บาท/ตัว)	17,772	17,802	21,452	20,706	22,730	6.64
- เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ (บาท/กก.)	102.52	212.73	415.85	444.86	461.90	45.48
ราคานำเข้า ^{2/}						
- โคมีชีวิต (บาท/ตัว)	18,376	90,835	16,255	17,004	325,025**	50.23
- เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ (บาท/กก.)	152.23	177.87	239.97	239.05	226.10	11.48

หมายเหตุ: *ประมาณการ **ราคารวมโคสำหรับทำพันธุ์ (ปี 2567 มีการนำเข้าเฉพาะโคสำหรับทำพันธุ์)

ที่มา: ^{1/}สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (ราคาโคขนาดน้ำหนัก 350 – 450 กิโลกรัม)

^{2/}จากการคำนวณข้อมูลในตารางที่ 3.31

^{3/}ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์

กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ (2568) รายงานว่า ราคาโคเนื้อมีชีวิตเดือนมีนาคม 2568 ราคาเฉลี่ย 69.27 บาทต่อกิโลกรัม ลดลงจากช่วงเดียวกันของปีที่แล้วร้อยละ 11.17 เนื่องจากมีสาเหตุหลายประการ ได้แก่

1) ต้นทุนการเลี้ยงโคเนื้อสูงขึ้น ต้นทุนการเลี้ยงโคเนื้อ เช่น ค่าอาหารสัตว์และค่ารักษาพยาบาลสัตว์ เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกษตรกรต้องขายโคเนื้อในราคาที่ต่ำกว่าต้นทุนเพื่อหลีกเลี่ยงการขาดทุนที่มากขึ้น

2) การลักลอบนำเข้าเนื้อวัวเถื่อนหรือเนื้อก่อกจากประเทศเพื่อนบ้านโดยไม่ผ่านพิธีการศุลกากร และการกักกันโรคที่เหมาะสม ส่งผลให้เนื้อวัวเหล่านี้มีราคาถูกกว่าตลาดภายในประเทศ บางส่วนขายในตลาดในประเทศบางส่วนส่งออกไปยังประเทศที่มีคำสั่งซื้อ แต่แต่ละปีมีการลักลอบขนเนื้อวัวเข้าประเทศไทยไม่ต่ำกว่า ปีละ 100,000 ตัน เนื้อวัวเหล่านี้ไม่ผ่านพิธีศุลกากร ไม่มีการกักโรคส่งผลให้ประเทศคู่ค้าของไทยยุติการสั่งซื้อ เนื้อวัวในประเทศไทยเพราะกลัววัวเป็นโรค⁴¹

3) การระงับนำเข้าโคเนื้อของประเทศคู่ค้า ทั้งช่วงปี 2563 – 2564 ไทยสามารถส่งออกโคขุนไปเวียดนามได้ ก่อนจะประสบปัญหาสารเร่งเนื้อแดงในช่วงปลายปี 2565 ทำให้เวียดนามระงับการนำเข้าโคขุนจากไทย แม้ปัจจุบันจะส่งออกได้ แต่มีข้อกำหนด ระเบียบที่เข้มงวด การส่งออกได้น้อยส่งผลให้ราคาวัวในประเทศตกต่ำ⁴² จีนห้ามนำเข้าโคไทยมาตั้งแต่ปลายปี 2565 และมาจนถึงปี 2566 เนื่องจากการตรวจสอบพบสารตกค้างอยู่ในโค ส่งผลให้กระบะโคที่ส่งออกไปจีน โดยปี 2565 ทางฟาร์มเคยนำส่งจำนวนประมาณ 50 ตัว ราคาหน้าฟาร์ม 100 บาท / กิโลกรัม⁴³

⁴¹ https://siamrath.co.th/n/492701?utm_source=chatgpt.com

⁴² https://www.thaibps.or.th/news/content/340885?utm_source=chatgpt.com

⁴³ https://www.thebangkoktimes.com/2566032401?utm_source=chatgpt.com

4) อุปทานโคเนื้อในประเทศล้นตลาด จากการที่เกษตรกรหันมาเลี้ยงโคเนื้อเพิ่มขึ้นในช่วงที่ราคาดี ทำให้ปริมาณโคเนื้อในประเทศเพิ่มขึ้นมาก เมื่อการส่งออกลดลงทำให้เกิดภาวะอุปทานล้นตลาดและราคาตกต่ำ

5) ความต้องการบริโภคเนื้อวัวในประเทศลดลง ผู้บริโภคหันไปบริโภคเนื้อสัตว์ชนิดอื่นที่มีราคาถูกกว่า เช่น เนื้อหมูและเนื้อไก่ ส่งผลให้ความต้องการบริโภคเนื้อวัวลดลง และราคาตกต่ำ

ส่วนราคาโคเนื้อและผลิตภัณฑ์เนื้อโคมีราคาดังนี้

1. ราคาโคเนื้อมีชีวิต

จากข้อมูลราคาขายสินค้าปศุสัตว์ รายงานโดยกรมปศุสัตว์ อ้างอิงจากสมาคมโคเนื้อแห่งประเทศไทย พบว่า ราคาเฉลี่ยสินค้าโคเนื้อที่เกษตรกรขายได้ล่าสุด สัปดาห์ที่ 2 เดือนมิถุนายน 2568 ราคา ณ วันที่ 16 พฤษภาคม 2568 โคลูกผสมยุโรป น้ำหนัก <400 กิโลกรัม ราคา 72.36 บาทต่อกิโลกรัม น้ำหนัก ≥ 400 กิโลกรัม ราคา 78.42 บาทต่อกิโลกรัม ในขณะที่ราคาโคลูกผสมบราห์มันขายได้ราคาต่ำกว่าโคลูกผสมยุโรป น้ำหนัก <400 กิโลกรัม ราคา 67.31 บาทต่อกิโลกรัม น้ำหนัก ≥ 400 กิโลกรัม ราคา 70.39 บาทต่อกิโลกรัม

ตารางที่ 3.24 ราคาเฉลี่ยสินค้าโคเนื้อที่เกษตรกรขายได้

รายการ	ราคา ณ วันที่ 13 ม.ค. 2568	ราคา ณ วันที่ 16 พ.ค.68
ลูกผสมยุโรป		
<400 กิโลกรัม	72.49	72.36
≥ 400 กิโลกรัม	78.68	78.42
ลูกผสมบราห์มัน		
<400 กิโลกรัม	65.95	67.31
≥ 400 กิโลกรัม	70.10	70.39

ที่มา: กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์

นอกจากนี้มีรายงานจาก ThaiPBS พบว่า ข้อมูลปี 2567 ราคาโคต้นน้ำอายุประมาณ 6 เดือน – 1 ปี ราคาอยู่ที่ประมาณตัวละ 3,000 – 5,000 บาท หรือเฉลี่ยกิโลกรัมละ 70 บาท⁴⁴ ส่วนโคเนื้อตามตลาดนัดโค กระบือสายพันธุ์ชาโรเลส์ แองกัส และบราห์มันเลือดสูง ซึ่งช่วงนี้ราคาถูกมากตัวประมาณ 15,000 บาท นำมาขุน 10 เดือน หักต้นทุนได้กำไรตัวละกว่า 20,000-30,000 บาท และจากการสัมภาษณ์เกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุน พบว่า ราคาขายอยู่ที่กิโลกรัมละ 95 – 110 บาทต่อตัว ทั้งนี้ราคาขึ้นอยู่กับสายพันธุ์และความต้องการของตลาด

⁴⁴ https://www.thaipbs.or.th/news/content/340885?utm_source=chatgpt.com

2. ราคาเนื้อโค

- ราคาหน้าเขียงหรือตลาดทั่วไป
 - ราคาเนื้อโคแบ่งเป็นเกรด ตามคุณภาพเนื้อ วิสาหกิจชุมชนเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ซึ่งทำธุรกิจครบวงจร แบ่งคุณภาพเนื้อออกเป็นเกรด A1 A2 และ A3
 - ราคาเนื้อวัวในท้องตลาดกิโลกรัมละ 270- 300 บาทต่อกิโลกรัม⁴⁵
- ราคาชิ้นส่วนเนื้อวัวในร้านค้าปลีกสมัยใหม่ (Modern Trade) เบื้องต้นคณะผู้วิจัยได้สำรวจตลาด และสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในช่วงเดือนมีนาคม 2568 พบว่า มีความหลากหลายขึ้นอยู่กับแหล่งที่มาและคุณภาพของเนื้อ โดยสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่
 - กลุ่มที่ 1 เนื้อวัวทั่วไป ราคาชิ้นส่วนเนื้อวัวทั่วไป มีราคาดังนี้
 - เนื้อสันใน ประมาณ 260 บาท/กิโลกรัม
 - เนื้อสันนอก ประมาณ 230 บาท/กิโลกรัม
 - เนื้อนอก ประมาณ 280 บาท/กิโลกรัม
 - เนื้อสะโพก / เนื้อหุ่ย ประมาณ 230 บาท/กิโลกรัม
 - เนื้อน่อง / ขาโยโครง / สามชั้น: ประมาณ 200 บาท/กิโลกรัม
 - เครื่องใน (ตับ, ผ่าซี่รีว, หัวใจ): ประมาณ 130 บาท/กิโลกรัม
 - หางวัว / กีบวัว / เท้าวัว: ประมาณ 120 บาท/กิโลกรัม
 - เลือดวัว: มักแถมให้ฟรี
 - กระดูกวัว: ประมาณ 2 บาท/กิโลกรัม
 - กลุ่มที่ 2 เนื้อวัวไทยพรีเมียม (โคขุน และไทยวากิว) เนื้อวัวไทยพรีเมียม เช่น โคขุนไทย แองกัส หรือไทยวากิว มีราคาสูงขึ้นตามคุณภาพและลายไขมัน (Marbling Score)
 - เนื้อสันนอก (Striploin): ประมาณ 2,400 บาท/กิโลกรัม
 - เนื้อสันใน (Tenderloin): ประมาณ 2,800–3,000 บาท/กิโลกรัม
 - เนื้อใบพาย / เนื้อนอก: ประมาณ 1,550–1,800 บาท/กิโลกรัม
 - กลุ่มที่ 3 เนื้อนำเข้า (ออสเตรเลีย, ญี่ปุ่น, นิวซีแลนด์)
 - เนื้อสตริปลอยน์ วากิว A5 (ญี่ปุ่น): ประมาณ 4,800–4,900 บาท/กก.
 - เนื้อซัคโรล วากิวออสเตรเลีย (MBS 4–5): ประมาณ 1,150 บาท/กก.
 - เนื้อซี่โครง นิวซีแลนด์ (Grass-fed): ประมาณ 850 บาท/กก.

⁴⁵ https://www.thaipbs.or.th/news/content/340885?utm_source=chatgpt.com

สามารถสรุปภาพรวมราคาเนื้อโคในท้องตลาดตามกลุ่มตลาด ได้ดังนี้

ตารางที่ 3.25 ภาพรวมราคาเนื้อโคในท้องตลาดตามประเภทเนื้อ

ประเภทเนื้อ	ชิ้นส่วนหลัก	ช่วงราคา (บาท/กิโลกรัม)
กลุ่มที่ 1: เนื้อวัวไทยทั่วไป	สันนอก, สะโพก, น่อง, เครื่องใน	130–280
กลุ่มที่ 2: เนื้อวัวไทยพรีเมียม	สันใน, สันนอก, ไบพาย	1,550–3,000
กลุ่มที่ 3: เนื้อวัวนำเข้าพรีเมียม	วากิว A5, ชัคโรล, ซีโครง	850–4,900

หมายเหตุ: ราคาอาจแตกต่างกันไปตามร้านค้าและโปรโมชั่นในแต่ละช่วงเวลา

ที่มา: รวบรวมโดยคณะผู้วิจัย

Big C ห้างค้าปลีกรายใหญ่ของไทยที่มีรูปแบบธุรกิจแบบห้างค้าปลีกควบคู่กับศูนย์การค้ามีสาขากระจายตัวอยู่ทั่วประเทศทั้งรูปแบบร้านค้าและออนไลน์ ได้กระตุ้นการขายเนื้อราคาพิเศษเนื้อวัวส่วนต่าง ๆ ตามคุณลักษณะเนื้อและเมนูประกอบอาหารของเนื้อแต่ละชิ้นส่วน ในช่วงเดือนเมษายน – 31 พฤษภาคม 2568 ดังนี้

- เนื้อได้อก 489 บาท/กิโลกรัม
- เนื้อสันคอ 499 บาท/กิโลกรัม
- เนื้อสะโพก 520 บาท/กิโลกรัม
- เนื้อพิกานวัว 599 บาท/กิโลกรัม
- เนื้อไบพาย 630 บาท/กิโลกรัม
- เนื้อสันนอก 759 บาท/กิโลกรัม
- เนื้อวัวสันแหลม 999 บาท/กิโลกรัม

รูปที่ 3.6 ราคาเนื้อวัวแต่ละส่วนของ Big C

3.5 นโยบายภาครัฐ กฎหมาย กฎระเบียบ และมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

3.5.1 นโยบายภาครัฐ

แผนปฏิบัติการด้านโคเนื้อ 5 ปี พ.ศ. 2566 – 2570

กรมปศุสัตว์ได้จัดทำแผนปฏิบัติการด้านโคเนื้อ 5 ปี (พ.ศ. 2566 – 2570) โดยกำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “เป็นศูนย์กลางการผลิต การตลาดเนื้อโค และผลิตภัณฑ์ในอาเซียน+3” โดยมีประเด็นแนวทางในการพัฒนา รวมทั้งมาตรการต่าง ๆ ภายใต้องค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) ด้านเทคโนโลยี 2) ด้านการบริหารจัดการ และ 3) ด้านการสร้างความเข้มแข็ง เพื่อให้การพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2570) สามารถวางแนวทางพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้อให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของระบบการค้าโลกใหม่ รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดการขยายตัวในด้านการผลิต และการค้าอย่างต่อเนื่อง แผนปฏิบัติงานด้านโคเนื้อ 5 ปี (พ.ศ. 2566 – 2570) ประกอบด้วย 3 ประเด็น ดังนี้

- ประเด็นการพัฒนาที่ 1 รักษาและขยายตลาดการบริโภคเนื้อโคไทย มีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างและรักษาเสถียรภาพด้านความมั่นคงทางอาหารจากเนื้อโคไทย โดยสามารถพึ่งพาตนเองด้วยการเพิ่มปริมาณการผลิตภายในประเทศ ขยายโอกาสทางการตลาดโคเนื้อ และการบริโภคทั้งในประเทศและส่งออก รวมทั้งลด ละ เลิก การนำเข้าเนื้อโคและโคมีชีวิต โดยเป้าหมายและตัวชี้วัด 2 ประการ คือ 1. รายได้ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อเพิ่มขึ้น ไม่น้อยกว่าร้อยละ 5 และ 2. คนไทยบริโภคเนื้อโคไทยไม่ต่ำกว่า 5.00 กิโลกรัมต่อคนต่อปี
- ประเด็นการพัฒนาที่ 2 ผลักดันการเพิ่มปริมาณและคุณภาพโคเนื้อ มีวัตถุประสงค์ เพื่อสามารถผลิตโคเนื้อและเนื้อในเชิงอุตสาหกรรมเพื่อการบริโภคภายในประเทศ และเหลือเพื่อการส่งออก โดยมีตลาดหลัก คือ อาเซียน+3 เป้าหมายและตัวชี้วัด 2 ประการ คือ 1. อัตราการเพิ่มประชากรโคเนื้อ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 11 ต่อปี และ 2. ผลิตโคเนื้อจำนวน 2.4 ล้านตัวต่อปี (บริโภค 1.9 ล้านตัวต่อปี และส่งออก 0.5 ล้านตัวต่อปี)
- ประเด็นการพัฒนาที่ 3 การเพิ่มความมั่นคงทางด้านอาหารโคเนื้อ มีวัตถุประสงค์ เพื่อลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มประสิทธิภาพการเลี้ยงโคเนื้อด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมการจัดการด้านอาหารโคเนื้อ โดยมีเป้าหมายและตัวชี้วัด 1 ตัวชี้วัด คือ ลดต้นทุนค่าอาหารในการผลิตโคเนื้อในทุกกระบวนการ อย่างน้อยร้อยละ 10
- โครงการพัฒนาโคเนื้อต่าง ๆ

การผลิตโคเนื้อในประเทศไทยยังไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภค กรมปศุสัตว์ จึงได้จัดทำโครงการเพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงโคเนื้อเพิ่มขึ้น ได้แก่ โครงการฟาร์มโคเนื้อสร้างอาชีพ ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2558 – 2566) โครงการฟาร์มโคเนื้อสร้างอาชีพ ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2560 – 2567) โครงการโคบาลบูรพา (พ.ศ. 2560 – 2566) และโครงการโคแสนล้าน รายละเอียดโครงการโคบาลบูรพา และโคแสนล้าน มีดังนี้

1. โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกรตามพระราชดำริ ปี 2522 - ปัจจุบัน

โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ เป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรผู้มีรายได้น้อยให้มีโค-กระบือไว้ใช้แรงงานและเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งจะช่วยทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและลดภาระค่าใช้จ่ายในการเช่าสัตว์⁴⁶

⁴⁶ โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ปีงบประมาณ 2568 <https://royal.dld.go.th/webnew/images/OIT/68/9.pdf>

โครงการนี้ริเริ่มขึ้นเนื่องจากเล็งเห็นว่าเกษตรกรจำนวนมากยังขาดแคลนโค-กระบือ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำเกษตรกรรม ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเช่าสัตว์สูง โครงการธนาคารโค-กระบือจึงเข้ามาช่วยเหลือโดยให้เกษตรกรสามารถยืมโค-กระบือไปใช้ประโยชน์ได้ โดยมีข้อตกลงในการคืนลูกสัตว์ที่เกิดจากโค - กระบือที่ยืมไป หรือชำระค่าเช่าตามเงื่อนไขที่กำหนด กรมปศุสัตว์เป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการดำเนินโครงการ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน ตั้งแต่การตรวจสอบคุณสมบัติของเกษตรกร การจัดหาโค - กระบือ การทำสัญญา ยืม และการติดตามดูแล มีพื้นที่ดำเนินการ 75 จังหวัด ทั่วประเทศ (จังหวัดสมุทรสงคราม และสมุทรปราการไม่มีสัตว์ธนาคารโค - กระบือ ในพื้นที่)

2. โครงการโคบาลบูรพา ปี 2559- ปัจจุบัน⁴⁷

ที่ผ่านมานโยบายภาครัฐที่สำคัญในการส่งเสริมอุตสาหกรรมโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ ได้แก่ โคบาลบูรพา เป็นโครงการที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มอบหมายให้กรมปศุสัตว์ ร่วมกับสำนักงานปศุสัตว์ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมพัฒนาที่ดิน กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมชลประทาน และจังหวัดสระแก้ว จัดทำโครงการ “โคบาลบูรพา” เพื่อช่วยเหลือฟื้นฟูเกษตรกรในพื้นที่ประสบภัยแล้ง โดยปรับเปลี่ยนการปลูกพืชในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมไปเลี้ยงปศุสัตว์ โดยส่งเสริมอาชีพปศุสัตว์ในเกษตรกรในพื้นที่ ส.ป.ก. ที่ยึดคืนตามคำสั่งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ที่ 36/2559 ลงวันที่ 5 กรกฎาคม 2559 ซึ่งเป็นพื้นที่มีศักยภาพในการเลี้ยงสัตว์ โดยมีเป้าหมายพัฒนาให้จังหวัดสระแก้วเป็นเมืองแห่งปศุสัตว์ “โคบาลบูรพา” ที่สำคัญของประเทศเนื่องจากมีทำเลที่ตั้งและลักษณะพื้นที่เหมาะสมเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดนเชื่อมต่อกับประเทศกัมพูชาและเวียดนาม มีศักยภาพในการพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้ออย่างครบวงจร ซึ่งจะสามารถเพิ่มผลผลิตให้เพียงพอต่อความต้องการบริโภคของประชาชนและนักท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออก ลดการนำเข้าเนื้อสัตว์และการเคลื่อนย้ายสัตว์เข้าเขตปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย และสร้างโอกาสในการผลิตเนื้อโคส่งออกตลาด AEC ในอนาคต

ในการดำเนินโครงการดังกล่าวนี้ มีระยะเวลา 6 ปี (พ.ศ. 2560 -2565) งบประมาณรวม 970.5 ล้านบาท ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก คือ 1) ส่งเสริมการเลี้ยงแม่โคเนื้อผลิตลูก โดยอุดหนุนแม่โคเนื้อให้เกษตรกร 6,000 ราย รายละ 5 ตัว รวมแม่โคเนื้อ 30,000 ตัว 2) ส่งเสริมอาชีพเลี้ยงแพะ เพื่อส่งเสริมอาชีพทางเลือกให้เกษตรกรในพื้นที่แห้งแล้ง 3) ส่งเสริมการปลูกพืชอาหารสัตว์ สำหรับเกษตรกรผู้ได้รับการส่งเสริมให้เลี้ยงโค และแพะ และ 4) ส่งเสริมเกษตรกรแปลงใหญ่จัดตั้งสหกรณ์ “โคบาลบูรพา” เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรในรูปแบบแปลงใหญ่

3. โครงการโคแสนล้าน ปี 2567 - ปัจจุบัน⁴⁸

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 1 (กองทุนหมู่บ้านฯ) เป็นนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งเน้นให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนได้รับพัฒนาศักยภาพในด้านการประกอบอาชีพ ด้านการผลิต การแปรรูปและการบริการของประชาชน เพื่อแก้ไขปัญหาตามความต้องการของหมู่บ้านและชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งส่งเสริมการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจ้างแรงงาน การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนอย่างยั่งยืน

⁴⁷ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระแก้ว. (2561). โครงการโคบาลบูรพาจังหวัดสระแก้ว. หน้า 1 <https://pvlo-srk.dld.go.th/images/stories/Activity/2561/11-2561/21-11-2561/note-koomeu.pdf>

⁴⁸ <https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/39/iid/270836>

สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (สทบ.) ได้มีการดำเนินโครงการเพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพเลี้ยงโคของสมาชิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (สมาชิกกองทุนฯ) อย่างต่อเนื่องโดยมีการดำเนินงานโครงการที่สำคัญ 3 โครงการ ได้แก่

1) โครงการส่งเสริมอาชีพการเลี้ยงโคเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตภายใต้การดำเนินงานของกองทุนหมู่บ้านฯ พื้นที่ต้นแบบจังหวัดสุโขทัย ระยะที่ 1 เป็นผลจาก กทบ. ในคราวประชุมครั้งที่ 2/2565 เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2565 ที่ประชุมมีมติเห็นชอบและอนุมัติโครงการดังกล่าว ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้สมาชิกกองทุนฯ เลี้ยงโค จำนวน 1,000 ครั้วเรือน ครั้วเรือนละ 2 ตัว วงเงินครั้วเรือนละ 50,000 บาท สนับสนุนงบประมาณเพื่อการกักขังปลอดโรคเป็นระยะเวลา 5 ปี ภายในวงเงินงบประมาณ 50 ล้านบาท งบบริหารโครงการวงเงินงบประมาณ 5 ล้านบาท รวมวงเงินงบประมาณ 55 ล้านบาท โดยใช้จ่ายจากงบบริหารโครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

2) โครงการโคล้านครอบครัว คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2566 เห็นชอบหลักการโครงการ โดย กทบ. ในคราวประชุมครั้งที่ 3/2566 เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2566 มีมติเห็นชอบหลักการโครงการโคล้านครอบครัว โดยดำเนินการภายใต้สินเชื่อของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) วงเงินงบประมาณรวม 5,000 ล้านบาท ให้สินเชื่อแก่กองทุนหมู่บ้านฯ สำหรับให้สมาชิกกองทุนฯ กักขังเพื่อประกอบอาชีพเลี้ยงโค กระบือ แพะ แกะ จำนวน 100,000 ครั้วเรือน ครั้วเรือนละไม่เกิน 50,000 บาท โดยรัฐชดเชยดอกเบี้ยให้ ธ.ก.ส. ตามต้นทุนทางการเงินที่เกิดขึ้นจริง อัตราร้อยละ 4 ต่อปี ระยะเวลา 4 ปี (ในช่วงระหว่างปี 2567 - 2570) และอนุมัติให้ สทบ. ใช้งบประมาณจากโครงการเพิ่มทุนกองทุนหมู่บ้านฯ ระยะที่ 3 จำนวน 350 ล้านบาท เพื่อชดเชยต้นทุนทางการเงินให้ ธ.ก.ส. และงบบริหารโครงการ

3) โครงการโคเงินล้าน โดย กทบ. ในคราวประชุมครั้งที่ 7/2566 เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน 2566 มีมติเห็นชอบและอนุมัติโครงการ “โคเงินล้าน” นำร่อง ระยะที่ 1 กำหนดเป้าหมายดำเนินการในการส่งเสริมให้สมาชิกกองทุนฯ เลี้ยงโค จำนวน 400 ครั้วเรือน ครั้วเรือนละ 50,000 บาท วงเงินงบประมาณ 20 ล้านบาท และงบบริหารโครงการ วงเงินงบประมาณ 5 ล้านบาท โดยใช้งบประมาณจากรายได้สะสมของ สทบ. วงเงินงบประมาณ 25 ล้านบาท

นอกจากนี้ ยังมีโครงการพัฒนาศักยภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อรองรับ FTA พ.ศ. 2563 – 2573 (154.09 ล้านบาท) เพื่อช่วยเพิ่มผลผลิตโคเนื้อรองรับความต้องการการบริโภคทั้งในประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน

● โครงการเลี้ยงชุมชน ปี 2568⁴⁹

กรมปศุสัตว์ได้เสนอคณะรัฐมนตรีเพื่อใช้งบประมาณปี 2569 ในการพัฒนาเลี้ยงชุมชน 175 แห่ง และร้านบุชเชอร์ซ็อบ 35 แห่ง เป็นการนำร่องในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เขต 3 และเขต 4 ในการดำเนินการเลี้ยงชุมชนอำเภอละหนึ่งแห่ง โดยมีวงเงินอุดหนุนทั้งเลี้ยงชุมชนและบุชเชอร์ซ็อบ แห่งละ 200,000 บาท เพื่อพัฒนาเลี้ยงให้มีคุณภาพตามหลักเกณฑ์ ถูกสุขอนามัย และเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภค ทั้งนี้การสนับสนุนจะเป็นการดำเนินการผ่านวิสาหกิจชุมชน

ดำเนินการโครงการเลี้ยงเนื้อชุมชนเป็นโครงการที่ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการเลี้ยงและจำหน่ายเนื้อวัว เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนและลดความเสี่ยงของการสูญเสียสัตว์ในช่วงการระบาดของโรคมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างการกระจายรายได้ในชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการผลิตเนื้อวัว

⁴⁹ <https://www.facebook.com/amphon.waritttham/videos/8101261966661334/>

และควบคุมคุณภาพเนื้อวัวที่ส่งออกไป ตัวอย่างโครงการ โครงการเลี้ยงเนื้อหมูชน “จัวน้อยก้อยแซบ” ตำบลบ้านเสียว อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม โดยมีเงื่อนไข 4 ประการ ได้แก่ 1) เป็นโคที่เลี้ยงในพื้นที่และได้รับการดูแลจากเจ้าหน้าที่สำนักงานปศุสัตว์อำเภอ 2) ต้องเป็นโคหนุ่มอายุ 18 เดือน ไม่เกิน 3 ปี 3) ต้องนำเข้าฆ่าในโรงฆ่าสัตว์ที่ถูกต้องตามกฎหมายและผ่านการตรวจโรคโดยพนักงานตรวจโรคสัตว์ และ 4) เชิงเนื้อหรือจุดจำหน่ายต้องรักษาสุขอนามัยและได้รับการรับรองจากปศุสัตว์จังหวัด

● แนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้อไทย

กองส่งเสริมและพัฒนาโคเนื้อ - กระบือ กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้อไทย⁵⁰ ประกอบด้วย

- 1) **มาตรการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการผลิตเนื้อโคไทย** ประกอบด้วย ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ มีรายละเอียดดังนี้

ต้นน้ำ

- ส่งเสริม สร้างความเข้มแข็งองค์กรเกษตรกร
- สนับสนุนโคเนื้อพันธุ์ดีเพื่อใช้เป็นพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ และรีดน้ำเชื้อผสมเทียม นำเข้าพ่อโคพันธุ์ดีตัวอ่อน/พัฒนาน้ำเชื้อ
- ส่งเสริมการเลี้ยงแม่โคพันธุ์ดี และใช้แม่โคนมผลิตลูกโคเนื้อ (ส่งเสริมเลี้ยงโคต้นน้ำ และ ธคก.)
- ส่งเสริมการทำประกันภัยพ่อแม่พันธุ์
- ลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการเลี้ยงโคเนื้อด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านอาหารโคเนื้อ
- ทะเบียนสัตว์แห่งชาติ (National Identification: NID) เป็นตัวเลขและตัวอักษรจำนวน 13 หลัก ที่กรมปศุสัตว์จะทำทะเบียนตัวสัตว์ให้เกษตรกรทุกพื้นที่ และ RFID (Radio Frequency Identification) คือ การระบุหมายเลขของโคโดยใช้คลื่นความถี่วิทยุ ขณะนี้ทั้งสองระบบเริ่มมีใช้กันแล้วหลายฟาร์มเพื่อป้องกันการปลอมแปลงตัวสัตว์
- ส่งเสริมพัฒนาการผลิตให้ปลอดภัยจากโรคระบาดสำคัญ
- มีมาตรฐานควบคุม Good Farming Management: GFM หมายถึง ฟาร์มที่มีระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ที่ยกระดับการเลี้ยง การจัดการให้มีความปลอดภัยทางชีวภาพ ระบบการบันทึกข้อมูล การพัฒนาคุณภาพผลผลิต เพื่อให้ได้ปศุสัตว์และผลผลิตที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค
- รับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP), การปลอดโรคปากและเท้าเปื่อยหรือ Foot and Mouth Disease (FMD) Free⁵¹ และสำเนาใบรับรองสถานกักกันสัตว์เพื่อการนำเข้า (แบบ ต.ร. 4)
- ห้ามใช้สารเร่งเนื้อแดงในการผลิตโคเนื้อ (ฟาร์มปลอดสารเร่งเนื้อแดง)

⁵⁰ กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจ กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์. (2567). สถานการณ์การผลิตการตลาดโคเนื้อไทย. หน้า 35

⁵¹ FMD เป็นโรคติดต่อแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว (highly contagious) ในสัตว์กบฏ ทั้งสัตว์เลี้ยงและสัตว์ป่า เกิดจากเชื้อไวรัส อัตราการตายต่ำ แต่ผลกระทบทางเศรษฐกิจสูงและรุนแรง

กลางน้ำ

- รับรองระบบโครงสร้างพื้นฐานในกระบวนการแปรรูปโคเนื้อและเนื้อโค เช่น ใบอนุญาตประกอบกิจการฆ่าสัตว์ (กข.1), GMP52 HACCP และ EST หรือโรงฆ่าสัตว์ได้รับใบอนุญาตตั้งโรงฆ่าสัตว์และได้รับรองมาตรฐานเพื่อการส่งออก ฮาลาล และการส่งออก

ปลายน้ำ

- ส่งเสริมการบริโภค
 - ส่งเสริมการสร้างจุดจำหน่ายเนื้อประจำจังหวัด/อำเภอและการแปรรูป เนื้อโคที่หลากหลายสร้างแบรนด์ Thai Premium Beef
 - จัดกิจกรรมการบริโภคเนื้อ สร้างการรับรู้การบริโภคเนื้อโคจากวัฒนธรรมการบริโภคที่หลากหลาย
- 2) ส่งเสริมการบริโภคโคเนื้อ/เนื้อโคทั้งภายในประเทศและส่งออกต่างประเทศ
- เกษตรกรสามารถทำฟาร์ม GAP โดยให้ได้โคเนื้อสุขภาพดี ปลอดภัยโรคและสารตกค้าง ส่งเสริมให้มีสัตวแพทย์ควบคุมฟาร์ม และต้องผ่านการฝึกอบรมจากกรมปศุสัตว์ ซึ่งสามารถขอรับการฝึกอบรมได้ที่ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด หรือปศุสัตว์อำเภอ ที่ฟาร์มตั้งอยู่
 - มีหน่วยงานรับรองเพื่อส่งออก (กรณีโคมีชีวิต) โดยมีประเทศผู้ส่งออกสำคัญ ได้แก่ เมียนมา สปป.ลาว มาเลเซีย กัมพูชา และเวียดนาม ผู้ประกอบการต้องมี GAP ฟาร์มต้องปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย (FMD) โรคลิ้มปี สกิน (LSD) ปลอดสารเร่งเนื้อแดง สำเนาใบรับรองสถานกักกันสัตว์เพื่อการนำเข้า (แบบ ต.ร. 4) NID RFID เป็นต้น โดยต้องปฏิบัติตามการเคลื่อนย้ายโคภายในประเทศ และดำเนินการส่งออกไปยังต่างประเทศได้
 - มีการผลักดันเปิดตลาดเนื้อโคด้วยการสนับสนุนการลงทุน (Food Service) ในประเทศเพื่อนบ้าน โดยการเปิดเจรจาการค้าระหว่างประเทศ จัดนิทรรศการ (Road Show) ประชาสัมพันธ์ บูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- 3) มาตรการด้านสินเชื่อบริโภคได้ดำเนินการต่าง ๆ กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่
- MOU กับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ดำเนินโครงการ เช่น โครงการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์และกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เฟส 1 2 และโครงการสานฝันสร้างอาชีพ และยกระดับรายได้เกษตรกร
 - กองทุนสงเคราะห์เกษตรกร ดำเนินโครงการโคบาลบูรพา โครงการฟาร์มโคเนื้อสร้างอาชีพ ระยะที่ 1 และระยะที่ 2 และโครงการโคบาลชายแดนใต้
 - กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ ดำเนินโครงการโคล้านครอบครัว
 - กองทุน FTA ดำเนินโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อ (บ้านแสนแก้ว) โครงการพัฒนาศักยภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อรองรับ FTA โครงการพัฒนาศักยภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อสุรินทร์วากิวฯ โครงการศึกษาศักยภาพการผลิต คุณภาพซาก

⁵² GMP หมายถึง โรงฆ่าสัตว์ได้รับใบอนุญาตตั้งโรงฆ่าสัตว์และได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติที่ดี

และผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของโคเนื้อ 5 พันธุ์ ในระบบ การขุนเชิงการค้า และกรณีศึกษา: สหกรณ์ผู้เลี้ยงโคขุนในเขตปฏิรูปที่ดินปาลาตอง

4) ข้อกำหนดของภาครัฐ

- ในปี 2567 ประเทศไทยได้ชะลอการนำเข้าหรือผ่านการนำเข้าโคหรือซากโค ซากกระบือจาก เมียนมา พ.ศ. 2566 ตั้งแต่วันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2567 – พฤษภาคม 2567 เพื่อลดความเสี่ยง ของโรคปากและเท้าเปื่อย (FMD) และชะลอการนำเข้าหรือนำผ่านราชอาณาจักรซึ่งโค หรือซากโค ซากกระบือ จากกัมพูชา พ.ศ. 2566 ตั้งแต่วันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2567 – 19 พฤษภาคม 2567 เพื่อลดความเสี่ยงของโรคลัมปี สกิน (LSD)

3.5.2 กฎหมาย กฎระเบียบ และมาตรฐานของไทย

การปฏิบัติตามมาตรฐานสินค้าตามมาตรฐานของไทย มาตรฐานสากล และมาตรฐานสินค้าในตลาด ส่งออกมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ประกอบการที่ต้องการขยายตลาดไปยังต่างประเทศ มาตรฐาน การผลิตสินค้าโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ที่สำคัญของไทย ได้แก่

- ข้อกำหนดการใช้ยาสำหรับสัตว์ (มกอ. 7001-2540)
- การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคเนื้อ (Good Agricultural Practice for Beef Cattle Farm) มกษ. 6400-2555⁵³ ตามมาตรฐานสินค้าเกษตร

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคเนื้อ (มกษ. 6400-2555) เป็นแนวทางปฏิบัติที่ ครอบคลุมตั้งแต่องค์ประกอบฟาร์ม อาหารสำหรับโคเนื้อ น้ำ การจัดการฟาร์ม สุขภาพสัตว์ สวัสดิภาพสัตว์ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และการบันทึกข้อมูล เพื่อผลิตโคที่มีคุณภาพดี ได้เนื้อโคและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่มี คุณภาพเหมาะสมในการนำไปใช้ผลิตเป็นอาหารที่ปลอดภัยต่อการบริโภค

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคเนื้อ (มกษ. 6400-2555) มีทั้งหมด 9 รายการ จำนวน 53 ข้อ โดยแบ่งระดับข้อกำหนดตามเกณฑ์การรับรองเป็น 3 ระดับ คือ ข้อกำหนดหลัก (Major Requirements) จำนวน 36 ข้อ ข้อกำหนดรอง (Minor Requirements) จำนวน 12 ข้อ และข้อเสนอแนะ (Recommendations) จำนวน 5 ข้อ มีเกณฑ์การตัดสินในการรับรองผลการตรวจประเมินว่าการปฏิบัติ เป็นไปตามข้อกำหนดของมาตรฐานสินค้าเกษตร คือ ต้องเป็นไปตามข้อกำหนดหลักทุกข้อ (ร้อยละ 100) และเป็นไปตามข้อกำหนดรองไม่น้อยกว่าร้อยละ 60 ของข้อกำหนดรองทั้งหมด

- ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองฟาร์มที่มีระบบการป้องกันโรคและ การเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม พ.ศ. 2560

ฟาร์มที่มีระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม (Good Farming Management: GFM) หมายถึง ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ที่ยกระดับการเลี้ยง การจัดการให้มีความปลอดภัยทางชีวภาพ ระบบการบันทึกข้อมูล การพัฒนาคุณภาพผลผลิต เพื่อให้ปศุสัตว์และผลผลิตที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค

⁵³ กองส่งเสริมมาตรฐาน สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. 2567. คู่มือเตรียมความพร้อมเข้าสู่มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี สำหรับฟาร์มโคเนื้อ. <https://e-book.acfs.go.th/backend/uploads/PDF/95b08495fc8e1f9e1988f208c0110ed8.pdf>

GFM เป็นการยกระดับและผลักดันให้ฟาร์มปศุสัตว์ขนาดกลางและรายย่อยให้มีระบบการป้องกันโรคและการจัดการที่ดีโดยมีพื้นฐานการเลี้ยงตาม มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติสัตว์ พ.ศ. 2558 เพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นมาตรฐาน GAP ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาโรคระบาด สร้างความเชื่อมั่นในความปลอดภัยทางอาหาร หลักการในการจัดการ GFM ในภาพรวม มีดังนี้

- การดูแลสุขภาพสัตว์ ได้แก่ การถ่ายพยาธิ ฉีดวัคซีนป้องกันโรค ทดสอบโรค
- มีการจดบันทึกข้อมูลให้วัคซีน ประวัติการตรวจรักษา
- มีการกักแยกโรคสัตว์ตัวใหม่ก่อนนำเข้าฝูงอย่างน้อย 2 สัปดาห์
- แยกพื้นที่สำหรับที่พักอาศัยและโรงเรือนเลี้ยงสัตว์
- โรงเรือนมีขนาดเหมาะสมกับจำนวนและขนาดสัตว์
- มีรั้วป้องกันคนหรือยานพาหนะจากภายนอกเข้าสู่สถานที่เลี้ยง
- มีอ่างน้ำยาหรืออุปกรณ์สำหรับฆ่าเชื้อโรคหรือรองเท้าเปลี่ยนก่อนเข้าโรงเรือน
- ไม่เลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นภายในฟาร์ม
- ตรวจตราและมีการป้องกันสัตว์พาหะนำโรค
- มีของบักขี้ส้วสำหรับตรวจรักษาหรือให้วัคซีน
- มีการฉีดพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรคภายในโรงเรือนตามความถี่ที่เหมาะสม
- มีที่เก็บอาหารที่สะอาด แห้ง ไม่อับชื้น และป้องกันพาหะนำโรคได้
- มีที่เก็บรักษาวัคซีนและยารักษาโรคอย่างเหมาะสม

ทั้งนี้ ประโยชน์ของการจัดการฟาร์มให้มีระบบ GFM คือ การจัดการให้ฟาร์มมีระบบความปลอดภัยทางชีวภาพ ลดความเสี่ยงการเกิดโรคระบาดสัตว์ และสามารถพัฒนาระดับสู่มาตรฐานที่สูงขึ้น คือ ไปสู่มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์ (Good Agricultural Practice: GAP) ซึ่งจะเพิ่มความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยทางอาหารให้แก่ผู้บริโภค รวมทั้งผลผลิตที่ได้จากฟาร์ม GAP ยังเป็นที่ต้องการของตลาด และสามารถจำหน่ายได้ในราคาที่สูงขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพด้วยการเลี้ยงปศุสัตว์ได้อย่างยั่งยืนต่อไป⁵⁴

- *ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองสถานภาพฟาร์มปลอดโรค พ.ศ. 2563*

กรณีโคเนื้อ ฟาร์มปลอดโรค ครอบคลุม 1) ฟาร์มปลอดโรค布鲁เซลลา วัณโรค หรือพาราทูเบอร์คิวโลสิส ในโคนม โคเนื้อสำหรับทำพันธุ์หรือกระบือสำหรับใช้ทำพันธุ์ และ 2) ฟาร์มปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย (Foot and Mouth Disease: FMD) ในโค กระบือ แพะ หรือแกะ

โดยแบ่งฟาร์มออกเป็น ฟาร์มปลอดโรคระดับ B หมายความว่า ฟาร์มที่ผ่านการรับรองสถานภาพฟาร์มปลอดโรคโดยการรับรองจากสำนักงานปศุสัตว์เขต และฟาร์มปลอดโรคระดับ A หมายความว่า ฟาร์มที่ผ่านการรับรองสถานภาพฟาร์มปลอดโรคระดับ B โดยการรับรองจากกรมปศุสัตว์

- การรับรองสถานภาพฟาร์มปลอดโรค布鲁เซลลา วัณโรค หรือพาราทูเบอร์คิวโลสิส ในโคนม โคเนื้อสำหรับทำพันธุ์หรือกระบือสำหรับใช้ทำพันธุ์

⁵⁴ กลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศการปศุสัตว์ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดระยอง. ฟาร์มที่มีระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม (Good Farming Management: GFM). <https://pvlo-ray.dld.go.th/webnew/index.php/en/news-menu/infographic/1840-info2567-9>

ข้อ 14 ผู้ขอรับการรับรอง ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

- (1) ฟาร์มต้องผ่านการรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์ (GAP) หรือผ่านการรับรองระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม (GFM) จากกรมปศุสัตว์
- (2) โค กระบือ จะต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด
- (3) มีระบบการบันทึกข้อมูลสัตว์เป็นรายตัว
- (4) ต้องได้รับการทดสอบโรค布鲁เซลลา วัณโรค หรือพาราทูเบอร์คิวโลสิส ดังนี้
 - (ก) ฟาร์มปลอดโรกระดับ B โค กระบือทุกตัวที่มีอายุมากกว่าหนึ่งปี ต้องได้รับการตรวจหรือทดสอบโรค布鲁เซลลา วัณโรค หรือพาราทูเบอร์คิวโลสิส และสัตว์ทุกตัวจะต้องมีผลการตรวจหรือทดสอบโรคเป็นลบ ตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด
 - (ข) ฟาร์มปลอดโรกระดับ A โค กระบือทุกตัวที่มีอายุมากกว่าหนึ่งปี ต้องได้รับการตรวจหรือทดสอบโรค布鲁เซลลา วัณโรค และพาราทูเบอร์คิวโลสิส โดยมีผลการตรวจหรือทดสอบโรคเป็นลบต่อการตรวจหรือทดสอบโรคอีกครั้งในหนึ่งปีต่อมา หลังจากได้รับการรับรองสถานภาพฟาร์มปลอดโรกระดับ B ตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด
- (5) ผู้ขอรับการรับรองสามารถตรวจรับรองเฉพาะโรคใดโรคหนึ่ง หรือทั้ง 3 โรค ก็ได้

ข้อ 15 ผู้ขอรับการรับรองที่ได้รับการรับรอง ต้องรักษาสถานภาพฟาร์มปลอดโรค ดังต่อไปนี้

- (1) ฟาร์มต้องรักษาการรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์ (GAP) หรือรักษาการรับรองระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม (GFM) จากกรมปศุสัตว์
- (2) การนำสัตว์ใหม่เข้าฟาร์ม ต้องมาจากฟาร์มที่ได้รับการรับรองสถานภาพฟาร์มปลอดโรคในระดับเดียวกัน หรือมากกว่า หรือสัตว์ดังกล่าวจะต้องได้รับการตรวจหรือทดสอบโรคและให้ผลเป็นลบระยะเวลาไม่เกินหกเดือน
- (3) กรณีฟาร์มปลอดโรกระดับ A ต้องตรวจและทดสอบโรคเพื่อต่ออายุการรับรองทุกสองปี

- การรับรองสถานภาพฟาร์มปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย ในโค กระบือ แพะ หรือแกะ โดยมีเงื่อนไขว่า

ข้อ 19 ผู้ขอรับการรับรอง ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

- (1) ฟาร์มต้องผ่านการรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์ (GAP) หรือผ่านการรับรองระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม (GFM) จากกรมปศุสัตว์
- (2) มีคู่มือการป้องกันและควบคุมโรคปากและเท้าเปื่อยของฟาร์ม
- (3) โค กระบือ แพะ หรือแกะ จะต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด
- (4) มีระบบการบันทึกข้อมูลสัตว์เป็นรายตัว
- (5) มีมาตรการควบคุมการนำอาหาร เช่น เนื้อมูกร และเนื้อสัตว์กึ่งสุก จากภายนอกเข้ามาภายในฟาร์ม หรือเขตการเลี้ยงสัตว์
- (6) ใช้น้ำยาฆ่าเชื้อโรคในฟาร์มที่มีประสิทธิภาพต่อการทำลายเชื้อไวรัสปากและเท้าเปื่อย

- (7) ต้องได้รับการตรวจโรคปากและเท้าเปื่อย โดยตรวจหาหลักฐานการติดเชื้อโรคปากและเท้าเปื่อยตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด โดยวิธีการสุ่มเพื่อค้นหาโรคจากค่าความชุก คาดการณ์ที่ 10 เปอร์เซนต์ที่ระดับความเชื่อมั่น 99 เปอร์เซนต์ และให้ผลเป็นลบ ตามหลักเกณฑ์ ดังนี้

(ก) ผูกโค กระบือ แพะ หรือแกะ ไม่เกิน 50 ตัว เก็บฝูงละ 30 ตัวอย่าง

(ข) ผูกโค กระบือ แพะ หรือแกะ 51 – 200 ตัว เก็บฝูงละ 40 ตัวอย่าง

(ค) ผูกโค กระบือ แพะ หรือแกะ มากกว่า 200 ตัวขึ้นไป เก็บฝูงละ 50 ตัวอย่าง

ข้อ 20 ผู้ขอรับการรับรองที่ได้รับการรับรอง ต้องรักษาสถานภาพฟาร์มปลอดโรค ดังต่อไปนี้

- (1) ฟาร์มต้องรักษาการรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์ (GAP) หรือ รักษาการรับรองระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม (GFM) จาก กรมปศุสัตว์
 - (2) มีการสังเกตอาการป่วยของโค กระบือ แพะ หรือแกะ เป็นประจำทุกวัน หากพบสัตว์ มีอาการสงสัยของโรคปากและเท้าเปื่อยให้แจ้งเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ทันที
 - (3) การนำโค กระบือ แพะ หรือแกะ ใหม่เข้าฟาร์มต้องมาจากฟาร์มที่ได้รับการรับรอง สถานภาพฟาร์มปลอดโรค หรือสัตว์นั้นต้องได้รับการตรวจโรค และให้ผลเป็นลบสอง ครั้งในระยะเวลาห่างกันสองสัปดาห์ ซึ่งในระหว่างรอผลการตรวจโรคทั้งสองครั้ง ให้กัก แยกสัตว์นั้นออกจากสัตว์ร่วมฝูง
 - (4) ฟาร์มโค กระบือ แพะ หรือแกะ ที่ได้รับการรับรองเป็นสถานภาพฟาร์มปลอดโรคปาก และเท้าเปื่อยแล้ว ต้องรักษาสถานภาพฟาร์มปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย โดยวิธีการสุ่ม เพื่อค้นหาโรคปีละหนึ่งครั้ง ตามหลักเกณฑ์ข้อ ๑๙ (๗)
- การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าโคและกระบือ (Good Manufacturing Practice For Cattle and Buffalo Abattoir)

มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติเรื่อง การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าโคและกระบือ เป็นข้อกำหนดสำหรับการรับรองโรงฆ่าโคและกระบือ และเพื่อใช้เป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติภายใน โรงฆ่าโคและกระบือของผู้ประกอบการ โดยครอบคลุมทุกขั้นตอน ตั้งแต่รับโคและกระบือมีชีวิตจากฟาร์มจนถึง สถานที่จำหน่าย เพื่อให้สามารถผลิตซากโคและกระบือ เนื้อโคและกระบือ และผลผลิต ที่ปลอดภัยและมีคุณภาพเหมาะสมต่อการบริโภคทั้งภายในประเทศ และเพื่อการส่งออก⁵⁵

- มาตรฐานระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุมในการผลิตอาหาร (Hazard Analysis Critical Control Point: HACCP)

HACCP คือ การวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุม ป้องกันและลดอันตรายที่ อาจเกิดขึ้นในห่วงโซ่อาหารตั้งแต่การผลิตจนถึงการจัดจำหน่ายและการเก็บรักษา ซึ่งจะใช้การในการผลิตอาหาร และช่วยให้ทั้งภาคอุตสาหกรรมและภาครัฐสามารถจัดตั้งและตรวจสอบการปฏิบัติด้านการผลิตอาหารที่ ปลอดภัย

⁵⁵ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2551. มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ: •การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงโคและกระบือ (Good Manufacturing Practice For Cattle and Buffalo Abattoir). https://certify.dld.go.th/certify/images/laws/Slaughterhouse/2565/650622/5_%209019_2550.pdf

- **มาตรฐานสินค้าส่งออก**

มาตรฐานสินค้าส่งออกเนื้อโคที่สำคัญ ได้แก่ มาตรฐาน Halal โดยอาหารฮาลาล (Halal Food) หมายถึง อาหารหรือผลิตภัณฑ์อาหารซึ่งอนุมัติตามบัญญัติศาสนาอิสลามให้มุสลิมบริโภคหรือใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งคืออาหารที่ได้ผ่านกรรมวิธีในการทำ ผสม ประคบ หรือแปรรูปตามศาสนบัญญัติเป็นการรับประกันว่าชาวมุสลิมโดยทั่วไปสามารถบริโภคอาหาร หรืออุปโภคสินค้าหรือบริการต่าง ๆ ได้โดยสนิทใจสามารถสังเกตผลิตภัณฑ์ว่าเป็น “ฮาลาล” หรือไม่นั้น ได้จากการประทับตรา “ฮาลาล” ที่ข้างบรรจุภัณฑ์นั้นเป็นสิ่งสำคัญ⁵⁶

- **มาตรการดำเนินงานของรัฐในปี 2567⁵⁷**

- ไทยชะลอการนำเข้าหรือนำผ่านราชอาณาจักรซึ่งโคหรือซากโคซากกระบือจากสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมา พ.ศ. 2566 ตั้งแต่วันที่ 24 กุมภาพันธ์ ถึง 24 พฤษภาคม 2567 เพื่อลดความเสี่ยงของโรคปากและเท้าเปื่อย (Food and Mouth Disease: FMD)

- ชะลอการนำเข้าหรือนำผ่านราชอาณาจักรซึ่งโค หรือซากโค ซากกระบือ จากราชอาณาจักรกัมพูชา พ.ศ. 2566 ตั้งแต่วันที่ 19 กุมภาพันธ์ ถึง 19 พฤษภาคม 2567 เพื่อลดความเสี่ยงจากโรคลัมปี สกิน (LSD)

- ไม่อนุญาตนำเข้าเนื้อโคและเครื่องในโคจากสหพันธ์สาธารณรัฐบราซิล ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2567 เนื่องจากใบรับรองโรงงานแหล่งผลิตเนื้อโคทั้ง 5 แห่ง ของบราซิลหมดอายุ

- ไม่อนุญาตนำเข้าเนื้อโคและเครื่องในโคจากอาร์เจนตินา ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2567 เนื่องจากใบรับรองโรงงานแหล่งผลิตเนื้อโคทั้ง 5 แห่ง ของอาร์เจนตินาหมดอายุ

3.5.3 กฎหมาย กฎระเบียบ และมาตรฐานของประเทศคู่ค้า

มาตรฐานสินค้าโคเนื้อ และผลิตภัณฑ์ของประเทศคู่ค้าสำคัญ เช่น สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย อาทิ

- สหภาพยุโรป กำหนดมาตรฐานด้านสุขอนามัย ผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์และนมต้องมาจากผู้ผลิตที่ได้รับการรับรองในระบบ EU-Approved Establishment และต้องตรวจสอบด้านจุลชีววิทยา เช่น การทดสอบ Salmonella Listeria และฉลากสินค้า เป็นต้น กำหนดให้มีข้อมูลที่ชัดเจนเกี่ยวกับแหล่งกำเนิด การผลิต และส่วนผสม และข้อกำหนดด้านการนำเข้ามีข้อกำหนดมาตรการตรวจสอบเรื่องสุขอนามัยและใบอนุญาตนำเข้า เช่น การกำหนดอุณหภูมิแช่แข็งสำหรับเนื้อสัตว์ และข้อกำหนดการพาาสเจอร์ไรส์สำหรับผลิตภัณฑ์นม เป็นต้น

- สหรัฐอเมริกา มีข้อกำหนด Food Safety Modernization Act: FSMA ที่เน้นการป้องกันการปนเปื้อนในห่วงโซ่การผลิต ฉลากสินค้า ที่ต้องระบุสารก่อภูมิแพ้ ส่วนผสม และข้อมูลโภชนาการ และมาตรฐานสุขอนามัย องค์การ USDA และ FDA เป็นผู้ดูแล ตรวจสอบความสะอาดและกระบวนการผลิตอย่างเข้มงวด โดยเฉพาะเรื่องการใช้ยาปฏิชีวนะในปศุสัตว์

- ญี่ปุ่น กฎระเบียบในการนำเข้าเนื้อและเนื้อสัตว์แปรรูปของญี่ปุ่น เช่น เนื้อสัตว์และเครื่องในสัตว์ที่บริโภคได้ ต้องปฏิบัติตาม The Domestic Animal Infections Disease Control Law ที่จะต้องได้รับ

⁵⁶ <https://www.acfs.go.th/halal/general.php>

⁵⁷ กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์. (2568). สถานการณ์ การผลิต และการตลาดแนวโน้มสินค้าปศุสัตว์ที่สำคัญ ประจำเดือน มีนาคม 2568.

การตรวจสอบแหล่งนำเข้า หากเป็นผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ที่ผ่านกระบวนการให้ความร้อน (Heat Processed Meat) ที่สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ที่ญี่ปุ่นกำหนดก็สามารถนำเข้าได้ ผู้นำเข้าสามารถใช้ใบรับรองด้านคุณภาพมาตรฐาน (Inspection Certificates) จากหน่วยงานที่ได้รับการรับรองของประเทศผู้ส่งออกเพื่อใช้ประกอบในขั้นตอนการนำเข้าญี่ปุ่น โดยยื่นต่อสถานีกักกันสัตว์ (Animal Quarantine Station) ตามแหล่งนำเข้าต่าง ๆ กระบวนการตรวจสอบตาม The Food Sanitation Law ประกอบด้วย เนื้อสัตว์หรือผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์แปรรูปนำเข้าจะต้องมีใบรับรองด้านสุขอนามัย (Health Certificate) จากหน่วยงานรัฐบาลของประเทศผู้ส่งออกที่ได้รับการรับรองโดยทางการญี่ปุ่น ซึ่งระบุว่า ผลิตภัณฑ์นำเข้าจะไม่ก่อให้เกิดปัญหาการติดเชื้อของสัตว์ที่เลี้ยงในประเทศ⁵⁸

- ออสเตรเลีย มีมาตรฐานเนื้อสัตว์และนม ภายใต้กฎหมาย Food Standards Code ควบคุมด้านการตรวจสอบจุลชีววิทยา การใช้สารเคมี และสุขอนามัยในห่วงโซ่การผลิต และข้อกำหนดด้านการส่งออก: ผลิตภัณฑ์ต้องผ่านการรับรองโดย Department of Agriculture, Fisheries and Forestry (DAFF) ก่อนการส่งออกไปยังตลาดเป้าหมาย

- สปป.ลาว กำหนดว่าตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2564 ไม่อนุญาตให้นำเข้าโคกระบือระยะสั้นเพื่อการส่งออก อนุญาตให้นำเข้าได้เฉพาะพ่อแม่พันธุ์และโค - กระบืออายุไม่เกิน 6 เดือน เพื่อนำมาปรับปรุงพันธุ์เท่านั้น ส่งผลให้ไทยไม่สามารถส่งออกโค-กระบือ ไปยังประเทศจีนและเวียดนามผ่านทาง สปป.ลาวได้ ยกเว้นหากมีความต้องการของแขวง แขวงสามารถใช้อำนาจในการอนุญาตให้มีการนำเข้าได้⁵⁹

3.6 สถานการณ์การค้าภายในประเทศและระหว่างประเทศ

อุตสาหกรรมโคเนื้อเป็นภาคเกษตรที่มีความสำคัญต่อทั้งเศรษฐกิจภายในประเทศและการค้าระหว่างประเทศของไทย การทำความเข้าใจภาพรวมของการค้าภายในประเทศ เช่น ความต้องการบริโภค และราคาตลาด ควบคู่ไปกับการติดตามสถานการณ์การส่งออกและนำเข้า ตลอดจนความเคลื่อนไหวของคู่แข่งในตลาดโลกจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการกำหนดทิศทางเชิงนโยบายในการพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้อและผลิตภัณฑ์

3.6.1 ประเทศคู่ค้าสำคัญ

(1) ความต้องการบริโภคเนื้อโค

สถานการณ์ความต้องการบริโภคเนื้อโคของโลกในปี 2567 มีปริมาณรวม 59.551 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปริมาณ 58.324 ล้านตัน ของปี 2566 ร้อยละ 2.1 โดยสหรัฐอเมริกามีการบริโภคเนื้อโคมากที่สุด ปริมาณ 12.959 ล้านตัน รองลงมา ได้แก่ จีน 11.557 ล้านตัน และบราซิล 8.330 ล้านตัน การบริโภคเนื้อโคของทั้ง 3 ประเทศรวมกัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 55.16 ของการบริโภคเนื้อโคทั้งหมดของโลก

แนวโน้มการบริโภคเนื้อโคของโลกในช่วงปี 2563 – 2567 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.47 ประเทศที่มีแนวโน้มบริโภคเนื้อโคเพิ่มขึ้น ได้แก่ จีน อินเดีย และบราซิล ร้อยละ 5.13 ร้อยละ 4.28 และร้อยละ 2.97 ส่วนประเทศที่มีแนวโน้มการบริโภคเนื้อโคลดลง ได้แก่ สหภาพยุโรป และอาร์เจนตินา ร้อยละ -1.38 และ ร้อยละ -0.21 ส่วน ตามลำดับ

ปี 2568 คาดว่าทั้งโลกจะมีความต้องการบริโภคเนื้อโคปริมาณ 59.159 ล้านตัน ลดลงจากปี 2567 ร้อยละ 0.66 สหรัฐอเมริกามีความต้องการบริโภคเนื้อโคมากที่สุดปริมาณ 12.657 ล้านตัน รองลงมา ได้แก่ จีน 11.587 ล้านตัน และบราซิล 8.210 ล้านตัน ตารางที่ 3.26

⁵⁸ ฐานข้อมูลสถาบันอาหาร. กฎระเบียบและขั้นตอนการนำเข้าอาหารแปรรูปของญี่ปุ่น https://fic.nfi.or.th/law/upload/file3/JP_lmmeat.doc

⁵⁹ กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์. (2568). (อ้างแล้ว)

ตารางที่ 3.26 ปริมาณการบริโภคเนื้อโคของโลก 10 ประเทศอันดับแรกปี 2563 – 2568

หน่วย: ล้านตันน้ำหนักซาก

ลำดับที่	ประเทศ	2563	2564	2565	2566	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2567*	2568**
1	สหรัฐอเมริกา	12.53	12.71	12.79	12.63	0.85	12.95	12.65
2	จีน	9.48	9.98	10.66	11.08	16.91	11.55	11.58
3	บราซิล	7.48	7.49	7.52	8.10	8.31	8.33	8.21
4	สหภาพยุโรป	6.53	6.52	6.46	6.20	-5.18	6.26	6.19
5	อินเดีย	2.47	2.79	2.90	2.91	17.85	2.99	2.99
6	อาร์เจนตินา	2.38	2.35	2.42	2.51	5.41	2.28	2.31
7	เม็กซิโก	1.89	1.93	1.94	2.08	9.59	2.21	2.22
8	รัสเซีย	1.70	1.62	1.59	1.59	-6.79	1.65	1.63
9	ญี่ปุ่น	1.29	1.26	1.22	1.22	-5.25	1.22	1.21
10	สหราชอาณาจักร	1.16	1.13	1.15	1.14	-1.29	1.16	1.14
11	ประเทศอื่น ๆ	9.08	9.09	8.87	8.81	-2.99	8.92	8.98
	รวม	56.04	56.92	57.58	58.32	4.05	59.55	59.15

หมายเหตุ: *ประมาณการ

**คาดคะเน

ที่มา: Livestock and Poultry, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service, July 2025

(2) การส่งออกเนื้อโคของโลก

สถานการณ์การส่งออกเนื้อโคของโลกในปี 2567 มีปริมาณรวม 12.97 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปริมาณ 12.04 ล้านตัน ของปี 2566 ร้อยละ 7.74 โดยบราซิลส่งออกเนื้อโคมากที่สุด ปริมาณ 3.57 ล้านตัน รองลงมา ได้แก่ ออสเตรเลีย 1.86 ล้านตัน และอินเดีย 1.57 ล้านตัน การส่งออกเนื้อโคของทั้ง 3 ประเทศรวมกัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 54.08 ของการส่งออกเนื้อโคทั้งหมดของโลก

แนวโน้มการส่งออกเนื้อโคของโลกในช่วงปี 2563 – 2567 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 3.58 ประเทศที่มีแนวโน้มส่งออกเนื้อโคเพิ่มขึ้น ได้แก่ บราซิล ออสเตรเลีย และอินเดีย ร้อยละ 9.49 ร้อยละ 6.84 และร้อยละ 5.27 ตามลำดับ ส่วนประเทศที่มีแนวโน้มการส่งออกเนื้อโคลดลง ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ร้อยละ -1.17

ปี 2568 คาดว่าทั้งโลกจะมีการส่งออกเนื้อโคปริมาณ 12.94 ล้านตัน ลดลงจากปี 2567 ร้อยละ 0.22 โดยบราซิลส่งออกเนื้อโคมากที่สุด ปริมาณ 3.60 ล้านตัน รองลงมา ได้แก่ ออสเตรเลีย 1.90 ล้านตัน และอินเดีย 1.64 ล้านตัน การส่งออกของอาร์เจนตินา อินเดีย ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในขณะที่การส่งออกของสหรัฐอเมริกามีแนวโน้มลดลง ตารางที่ 3.27

ตารางที่ 3.27 ปริมาณการส่งออกเนื้อโคของโลก 10 ประเทศอันดับแรกปี 2563 – 2568

หน่วย: ล้านตันน้ำหนักซาก

ลำดับที่	ประเทศ	2563	2564	2565	2566	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2567*	2568**
1	บราซิล	2.53	2.32	2.89	2.89	14.10	3.57	3.60
2	ออสเตรเลีย	1.47	1.29	1.23	1.56	5.91	1.86	1.90
3	อินเดีย	1.28	1.39	1.44	1.55	20.87	1.57	1.64
4	สหรัฐอเมริกา	1.33	1.55	1.60	1.37	2.99	1.34	1.17
5	อาร์เจนตินา	0.80	0.65	0.72	0.77	-3.75	0.82	0.86
6	นิวซีแลนด์	0.63	0.68	0.64	0.68	7.57	0.67	0.68
7	สหภาพยุโรป	0.71	0.67	0.62	0.62	-12.61	0.71	0.66
8	แคนาดา	0.51	0.59	0.58	0.57	11.94	0.58	0.58
9	อูรูวัย	0.41	0.55	0.51	0.48	17.52	0.50	0.48
10	ปารากวัย	0.37	0.43	0.46	0.44	18.87	0.47	0.45
11	ประเทศอื่น ๆ	1.13	1.18	1.18	1.08	-4.51	0.85	0.90
	รวม	11.20	11.34	11.91	12.04	7.43	12.97	12.94

หมายเหตุ: *ประมาณการ

**คาดคะเน

ที่มา: Livestock and Poultry, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service, July 2025

(3) การนำเข้าเนื้อโคของโลก

สถานการณ์การนำเข้าเนื้อโคของโลกในปี 2567 มีปริมาณรวม 11.12 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปริมาณ 10.32 ล้านตัน ของปี 2566 ร้อยละ 7.77 โดยจีนนำเข้าเนื้อโคมากที่สุด ปริมาณ 3.77 ล้านตัน รองลงมา ได้แก่ สหรัฐอเมริกา 1.98 ล้านตัน และญี่ปุ่น 0.72 ล้านตัน การนำเข้าเนื้อโคของทั้ง 3 ประเทศรวมกัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 58.32 ของการนำเข้าเนื้อโคทั้งหมดของโลก

แนวโน้มการนำเข้าเนื้อโคของโลกในช่วงปี 2563 – 2567 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 3.21 ประเทศที่มีแนวโน้มนำเข้าเนื้อโคเพิ่มขึ้น ได้แก่ จีน สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป ร้อยละ 8.10 ร้อยละ 6.73 และ ร้อยละ 2.37 ตามลำดับ ส่วนประเทศที่มีแนวโน้มการนำเข้าเนื้อโคลดลง ได้แก่ ญี่ปุ่น และสหราชอาณาจักร ร้อยละ -4.06 และ -0.18

ปี 2568 คาดว่าทั้งโลกจะมีการนำเข้าเนื้อโคปริมาณ 11.18 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปี 2567 ร้อยละ 0.49 โดยจีนนำเข้าเนื้อโคมากที่สุด ปริมาณ 3.82 ล้านตัน รองลงมา ได้แก่ สหรัฐอเมริกา 2.0 ล้านตัน และญี่ปุ่น 0.72 ล้านตัน ตารางที่ 3.28

ตารางที่ 3.28 ปริมาณการนำเข้าเนื้อโคของโลก 10 ประเทศอันดับแรกปี 2563 – 2568

หน่วย: ล้านตันน้ำหนักซาก

ลำดับที่	ประเทศ	2563	2564	2565	2566	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2567*	2568**
1	จีน	2.78	3.024	3.50	3.57	28.62	3.77	3.82
2	สหรัฐอเมริกา	1.51	1.51	1.53	1.69	11.55	1.98	2.00
3	ญี่ปุ่น	0.83	0.80	0.77	0.70	-15.63	0.72	0.72
4	เกาหลีใต้	0.54	0.58	0.59	0.59	8.38	0.57	0.57
5	สหราชอาณาจักร	0.39	0.39	0.40	0.38	-3.76	0.40	0.41
6	สหภาพยุโรป	0.35	0.32	0.37	0.36	3.71	0.37	0.35
7	ชิลี	0.34	0.46	0.35	0.35	4.09	0.35	0.35
8	รัสเซีย	0.36	0.29	0.29	0.27	-24.24	0.30	0.29
9	ซาอุดีอาระเบีย	0.14	0.17	0.17	0.22	48.65	0.26	0.26
10	ประเทศอื่น ๆ	3.25	3.28	3.04	3.01	-7.55	3.29	3.23
	รวม	9.68	9.93	10.22	10.32	6.60	11.12	11.18

หมายเหตุ: *ประมาณการ

**คาดคะเน

ที่มา: Livestock and Poultry, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service, July 2025

3.6.2 ประเทศไทย

(1) ความต้องการบริโภคเนื้อโคของไทย

ปริมาณความต้องการบริโภคเนื้อโคของไทยในปี 2567 มีความต้องการบริโภคเนื้อโคปริมาณรวม 0.26 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจาก 0.25 ล้านตัน ของปี 2566 หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 2.24

แนวโน้มความต้องการบริโภคเนื้อโคของไทยในช่วงปี 2563 – 2567 เพิ่มขึ้น ร้อยละ 6.62 อันเนื่องมาจากมาจากความต้องการของตลาดผู้บริโภคภายในประเทศที่เพิ่มขึ้น ปี 2568 คาดว่าไทยมีความต้องการบริโภคเนื้อโคปริมาณ 0.27 ล้านตัน โดยในปี 2567 ไทยมีอัตราการบริโภคเนื้อโคเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 กิโลกรัมต่อคนต่อปี ตารางที่ 3.29

ตารางที่ 3.29 ปริมาณการผลิต และการบริโภคเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทย ปี 2563 – 2568

ประเภท	2563	2564	2565	2566	2567*	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	2568**
การผลิต ^{1/} (ล้านตัว)	1.23	0.78	1.37	1.29	1.31	6.53	1.33
(ล้านตันน้ำหนักซาก)	0.20	0.13	0.23	0.21	0.22	6.53	0.22
การบริโภค ^{1/} (ล้านตัว)	1.42	0.94	1.73	1.51	1.55	6.62	1.60
(ล้านตันน้ำหนักซาก)	0.24	0.15	0.29	0.25	0.26	6.62	0.27

หมายเหตุ: *ประมาณการ

**คาดคะเน

ที่มา: ^{1/}สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

เนื่องจากการผลิตเนื้อโคในประเทศไทยสามารถแบ่งได้ตามประเภทของพันธุ์โคคือพันธุ์พื้นเมืองพันธุ์ผสม และโคขุน จึงแบ่งสัดส่วนการบริโภคเนื้อโคออกได้เป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่

1. เนื้อเยี่ยง (Traditional Market Beef) หมายถึง เนื้อวัวจากโคพื้นบ้านหรือโคพันธุ์ผสมที่ไม่ผ่านระบบการขุนเข้มข้น โคมักถูกเลี้ยงปล่อยธรรมชาติหรือกินหญ้าทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 80 ของการบริโภคเนื้อโคในประเทศ กลุ่มผู้บริโภคคือประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะในต่างจังหวัด รวมถึงตามร้านอาหารพื้นบ้าน ร้านอาหารอีสาน และตลาดสดทั่วไป แหล่งขายเนื้อเยี่ยง ได้แก่ ตลาดสด/ตลาดชุมชน เยี่ยงเนื้อวัวประจำหมู่บ้านหรือเทศบาล ราคาขายปลีกเนื้อแดงติดมันทั่วไปประมาณ 160-240 บาทต่อกิโลกรัม เครื่องใน 100 - 150 บาทต่อกิโลกรัม ตับ ไล่ และม้าม ฯลฯ ขึ้นอยู่กับความต้องการในพื้นที่

2. เนื้อโคขุนในประเทศ (Thai Grain-Fed Beef หรือ Thai Fattened Beef) เป็นเนื้อจากโคขุนลูกผสม (พันธุ์บราห์มัน หรือชาร์โรลส์) ที่ผ่านการดูแลและให้อาหารข้นเป็นพิเศษเพื่อเพิ่มคุณภาพเนื้อ มีการจัดการฟาร์มและโรงชำแหละมาตรฐาน GAP และ GMP ประมาณร้อยละ 15 ของการบริโภคเนื้อในประเทศ กลุ่มผู้บริโภคได้แก่ กลุ่มระดับกลาง (Mid-range Market) ถึงบน (Premium Market) กลุ่มรักสุขภาพหรือผู้สนใจเนื้อคุณภาพ รวมถึงร้านอาหารในโรงแรม ร้านสเต็ก ร้านปิ้งย่างพรีเมียม และร้านเนื้อ Dry-Aged แหล่งขายเนื้อประเภทนี้ ได้แก่ Modern trade เช่น Makro, Tops และ Lotus's แบรินด์ผู้ผลิตขายโดยตรง เช่น โคขุนโพธิ์ยางคำ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และฟาร์มโคขุนเอกชน เป็นต้น ราคาขายปลีกโดยประมาณเนื้อสันใน/สันนอก 400 – 700 บาทต่อกิโลกรัม เนื้อส่วนอื่น ๆ 280 – 400 บาทต่อกิโลกรัม

3. เนื้อโคขุนนำเข้าจากต่างประเทศ (Imported Grain-Fed Beef) เป็นเนื้อโคคุณภาพนำเข้าจากต่างประเทศ เช่น ออสเตรเลีย สหรัฐฯ นิวซีแลนด์ และญี่ปุ่น เป็นต้น ผ่านการขุน 300 - 600 วัน ขึ้นอยู่กับระดับเกรด เช่น Wagyu A5, Angus Prime ประมาณร้อยละ 5 ของการบริโภคเนื้อในประเทศ กลุ่มผู้บริโภคได้แก่ กลุ่มผู้มีรายได้สูง เซพมืออาชีพ ร้านอาหาร Fine Dining ผู้บริโภค Niche Market แหล่งขายที่สำคัญ เช่น ร้านพรีเมียม ได้แก่ Gourmet Market Tops Fine Food ออนไลน์ เช่น Facebook กลุ่มเนื้อวัวพรีเมียม ราคาขายปลีกโดยประมาณ Australian Striploin 800 - 1,200 บาทต่อกิโลกรัม US Angus 1,000-1,800 บาทต่อกิโลกรัม และ Japanese Wagyu A4 - A5 3,000 – 6,000 บาทต่อกิโลกรัม

ตารางที่ 3.30 การแบ่งเนื้อโคตามประเภทการบริโภค

ประเภทเนื้อโค	สัดส่วนการบริโภค (ร้อยละ)	กลุ่มผู้บริโภค	ช่องทางการจำหน่าย
เนื้อเยี่ยง	80	ครัวเรือนทั่วไป ร้านอาหารท้องถิ่น และร้านอาหารอีสาน	ตลาดสด ร้านค้าชุมชน
เนื้อโคขุนในประเทศ	15	กลุ่มเมือง ร้านอาหาร ร้านอาหารในโรงแรม ร้านสเต็ก ร้านปิ้งย่างพรีเมียม ผู้บริโภคพรีเมียม	Modern trade เช่น Makro Tops และ Lotus's แบรินด์เนื้อท้องถิ่น
เนื้อโคขุนนำเข้า	5	กลุ่มผู้มีรายได้สูง ร้านอาหารญี่ปุ่น ร้านสเต็ก โรงแรม และร้านอาหารหรู	ซูเปอร์มาร์เก็ตพรีเมียม ร้านค้าออนไลน์

ที่มา: คณะผู้วิจัย

สามารถวิเคราะห์การบริโภคเนื้อโคและแนวนุ่มตลาดเนื้อโคในประเทศไทยได้ว่า ในภาพรวมประเทศไทยมีการบริโภคเนื้อโคเฉลี่ยประมาณ 3.69 กิโลกรัมต่อคนต่อปี ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับที่ต่ำเมื่อเทียบกับประเทศพัฒนาแล้ว แต่มีแนวนุ่มในการบริโภคเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้บริโภคในเมือง และกลุ่มผู้บริโภคที่เน้นเนื้อคุณภาพ ดังนั้น จึงก่อให้เกิดความต้องการเนื้อโคคุณภาพสูง ตลอดจนกระแสการบริโภคที่รักษาสุขภาพและความใส่ใจแหล่งที่มาของอาหาร ทำให้ต้องมีการผลักดันตลาดเนื้อโคขุนให้มีระบบที่ถูกสุขอนามัยและสามารถตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ได้ การบริโภคเนื้อคุณภาพและมีชื่อเสียงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเนื้อนำเข้า เช่น เนื้อวากิวจากญี่ปุ่น และเนื้อแองกัสจากออสเตรเลีย

(2) การส่งออก โคมีชีวิต และเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทย

สถานการณ์การส่งออกโคมีชีวิตของไทยในปี 2567 มีมูลค่าการส่งออกโคมีชีวิต 3,159 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก 1,813 ล้านบาท ของปี 2566 ส่วนมูลค่าการส่งออกเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทยในปี 2567 มีมูลค่า 90,000 บาท ตารางที่ 3.31

แนวนุ่มปริมาณการส่งออกโคมีชีวิตของไทยในช่วงปี 2562 – 2567 มีแนวนุ่มลดลงร้อยละ - 45.80 ส่วนใหญ่ส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น มาเลเซีย เวียดนาม สปป.ลาว และกัมพูชา บางส่วนส่งต่อไปยังจีน ซึ่งตลาดเหล่านี้ยังคงมีความต้องการโคมีชีวิตอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ดี ในปี 2568 คาดว่ามีการส่งออกโคมีชีวิต เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทย เพิ่มขึ้นจากปี 2567 เนื่องจากกรมปศุสัตว์ได้ดำเนินการยกเลิกคำสั่งการที่จะลดการส่งออกโค - กระบือเพศเมีย ออกนอกราชอาณาจักร และภาครัฐได้มีการเจรจาเปิดตลาดโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ไปยังตลาดที่มีศักยภาพ เช่น จีน ซาอุดีอาระเบีย และอินโดนีเซีย⁶⁰

(3) การนำเข้า โคมีชีวิต และเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทย

สถานการณ์การนำเข้าโคมีชีวิตของไทยในปี 2567 มีมูลค่าการนำเข้าโคมีชีวิต 18 ล้านบาท ลดลงจาก 857 ล้านบาท ของปี 2566 การนำเข้าโคมีชีวิตของไทยเกือบร้อยละ 100 เป็นการนำเข้ามาเพื่อส่งออกและทำพันธุ์โดยส่วนใหญ่นำเข้าจากสหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย ส่วนมูลค่าการนำเข้าเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทยในปี 2567 มีมูลค่า 9,049 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก 6,373 ล้านบาท ของปี 2566 ร้อยละ ตารางที่ 3.31

แนวนุ่มปริมาณการนำเข้าโคมีชีวิต เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทยในช่วงปี 2562 – 2567 มีแนวนุ่มเพิ่มขึ้น ทั้งนี้มูลค่าการนำเข้าขึ้นอยู่กับนโยบายการเปิดตลาดของรัฐบาล เช่นในปี 2565 กรมปศุสัตว์รายงานว่า มีการนำเข้าโคมีชีวิตสูงถึง 170,500 ตัว ในขณะที่ปี 2567 นำเข้าเพียง 60 ตัวเพื่อทำพันธุ์เท่านั้น ส่วนเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ขึ้นอยู่กับจำนวนโคเนื้อและความต้องการของผู้บริโภคภายในประเทศเป็นหลัก เนื้อโคของไทยส่วนใหญ่นำเข้ามาจากออสเตรเลียเพื่อบริโภคและเป็นวัตถุดิบแปรรูปส่งออก

กรมปศุสัตว์คาดการณ์ว่า ปี 2568 จะมีการนำเข้าโคมีชีวิต เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ เพิ่มขึ้นจากปี 2567 ร้อยละ 12.84 สำหรับการนำเข้าเนื้อโคของไทยส่วนใหญ่นำเข้าจากออสเตรเลีย⁶¹

⁶⁰ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2567). หน้า 190

⁶¹ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2567). หน้า 190

ตารางที่ 3.31 มูลค่าการนำเข้าและส่งออกโคเนื้อมีชีวิต เนื้อโค และอื่น ๆ ของไทย ปี 2562 – 2567

หน่วย: ล้านบาท

	ประเภท	2562	2563	2564	2565	2566	2567	อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)
การนำเข้า	โคเนื้อมีชีวิต	1,369,228,578	1,161,605,882	370,606,011	2,771,444,470	857,764,189	18,394,057	-98.66
	เนื้อโค	2,343,644,306	3,143,784,418	4,523,527,861	7,282,185,754	6,373,319,368	9,049,208,410	286.12
	อื่นๆ	3,013,074,323	1,915,176,347	2,877,808,860	4,276,269,592	2,718,153,211	2,630,264,990	-12.70
การส่งออก	โคเนื้อมีชีวิต	5,830,129,247	5,409,322,979	3,527,248,783	3,400,220,082	1,813,339,820	3,159,751,718	-45.80
	เนื้อโค	14,209,519	12,620,811	3,662,132	2,692,655	0.00	90,000	-99.37
	อื่นๆ	6,343,749	40,154,443	704,047	1,123,828	6,112,182	7,015,455	10.59

หมายเหตุ: โคเนื้อมีชีวิต ประกอบไปด้วยพิกัดศุลกากร 01022100 01022911 01022919 และ 01022990

เนื้อโค ประกอบไปด้วยพิกัดศุลกากร 02011000 02012000 02013000 02021001 02022000 และ 02023000

อื่น ๆ ประกอบไปด้วยพิกัดศุลกากร 02061000 02062100 02062200 02062900 02102000 05111000 15021000 41012000 41015000

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์

มูลค่าการนำเข้าและส่งออกโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ ตามพิกัดศุลกากร 8 หลัก จำนวน 19 รายการสินค้าพบว่า ในปี 2567 ไทยนำเข้าเนื้อโคแช่แข็ง ส่วนตัดแบบไม่มีกระดูก (พิกัด 02023000) มากที่สุด มูลค่า 6,169 ล้านบาท รองลงมา คือ เนื้อโคแช่เย็น ส่วนตัดแบบไม่มีกระดูก (พิกัด 02013000) 2,517 บาท และหนังดิบของโค กระบือ หรือ ม้า ทั้งตัว น้ำหนักเกิน 16 กิโลกรัม (พิกัด 41015000) 1,303 ล้านบาท

ในด้านการส่งออก ไทยมีมูลค่าการส่งออก โคมีชีวิตอื่น ๆ ที่เป็นตัวผู้อื่น ๆ (พิกัด 01022919) มากที่สุด มูลค่า 2,296 ล้านบาท และโคมีชีวิตสำหรับทำพันธุ์ (พิกัด 01022100) มูลค่า 855 ล้านบาท

ตารางที่ 3.32

ตารางที่ 3.32 มูลค่าการนำเข้าและส่งออกโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ ปี 2567

ลำดับ ที่	พิกัด ศุลกากร 8 หลัก	คำอธิบาย	มูลค่าการนำเข้า (บาท)	มูลค่าการส่งออก (บาท)
1	01022100	โคมีชีวิตสำหรับทำพันธุ์	18,394,057	855,053,350
2	01022911	โคมีชีวิตอื่น ๆ ที่เป็นตัวผู้ตอน	0	0
3	01022919	โคมีชีวิตอื่น ๆ ที่เป็นตัวผู้อื่น ๆ	0	2,296,262,782
4	01022990	โคมีชีวิตอื่น ๆ	0	8,435,586
5	02011000	เนื้อโคแช่เย็น ทั้งตัวและครึ่งตัว	0	0
6	02012000	เนื้อโคแช่เย็น ส่วนตัดแบบอื่นที่มีกระดูก	241,141,609	0
7	02013000	เนื้อโคแช่เย็น ส่วนตัดแบบไม่มีกระดูก	2,517,065,611	0
8	02021001	เนื้อโคแช่แข็ง ทั้งตัวและครึ่งตัว	0	0
9	02022000	เนื้อโคแช่แข็ง ส่วนตัดแบบอื่นที่มีกระดูก	121,948,043	0
10	02023000	เนื้อโคแช่แข็ง ส่วนตัดแบบไม่มีกระดูก	6,169,053,147	90,000
11	02061000	เครื่องในโคเนื้อและส่วนอื่นที่บริโภคได้ แช่เย็น	27,871,016	7,200
12	02062100	ลิ้นวัวแช่แข็ง	18,537,518	0
13	02062200	ตับวัวแช่แข็ง	181,674,363	0
14	02062900	เครื่องในอื่น ๆ ของโคเนื้อ แช่แข็ง	874,061,196	1,062,969
15	02102000	เนื้อโคและส่วนอื่น ๆ ที่บริโภคได้ ใส่เกลือ แช่น้ำเกลือ แห้ง หรือรมควัน	9,892	0
16	05111000	เชื้อพันธุ์ของโค	57,694,904	126,476
17	15021000	ไขมันจากโค กระบือ แพะ หรือแกะ	167,093,829	126,476.00
18	41012000	หนังดิบของโค กระบือ หรือ ม้า ทั้งตัว น้ำหนักไม่ เกิน 16 กิโลกรัม	1,382	0
19	41015000	หนังดิบของโค กระบือ หรือ ม้า ทั้งตัว น้ำหนัก เกิน 16 กิโลกรัม	1,303,320,890	5,818,810
		รวม	11,697,867,457	3,166,983,649

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์

3.6.3 ประเทศคู่ค้า

• การส่งออก

ปี 2567 ประเทศคู่ค้าของไทยสำหรับสินค้าโคมีชีวิต เนื้อโคสดแช่เย็นแช่แข็ง และเนื้อโคแปรรูป มีหลายประเทศ ขึ้นอยู่กับประเภทสินค้า โดยไทยมีตลาดส่งออกโคมีชีวิตหลัก คือ ประเทศเพื่อนบ้าน โดยส่งออกไปยังเวียดนามมากที่สุด ร้อยละ 51.45 รองลงมา คือ สปป.ลาว มาเลเซีย เมียนมา อินเดีย และกัมพูชา ร้อยละ 27.93 ร้อยละ 20.17 ร้อยละ 0.39 ร้อยละ 0.04 และร้อยละ 0.02 ตามลำดับ

แหล่งส่งออกหลักสินค้าเนื้อโคสดแช่เย็นแช่แข็งของไทย คือ เมียนมา ร้อยละ 100 และแหล่งส่งออกหลักเนื้อโคแปรรูปของไทย คือ ญี่ปุ่น และฮ่องกง มีสัดส่วนการส่งออกร้อยละ 90.20 และ ร้อยละ 9.80 ตามลำดับ

ตารางที่ 3.33 แหล่งส่งออกโคมีชีวิต เนื้อโคสดแช่เย็นแช่แข็ง และเนื้อโคแปรรูปของไทย ปี 2567

โคมีชีวิต			เนื้อโคสดแช่เย็นแช่แข็ง			เนื้อโคแปรรูป		
ประเทศคู่ค้า	มูลค่า (บาท)	สัดส่วน (ร้อยละ)	ประเทศคู่ค้า	มูลค่า (บาท)	สัดส่วน (ร้อยละ)	ประเทศคู่ค้า	มูลค่า (บาท)	สัดส่วน (ร้อยละ)
เวียดนาม	1,625,767,490	51.45	เมียนมา	90,000	100	ญี่ปุ่น	7,589,615.00	90.20
สปป. ลาว	882,474,502	27.93	-	-	-	ฮ่องกง	825,000.00	9.80
มาเลเซีย	637,280,500	20.17	-	-	-	-	-	-
เมียนมา	12,433,100	0.39	-	-	-	-	-	-
อินเดีย	1,260,126	0.04	-	-	-	-	-	-
กัมพูชา	536,000	0.02	-	-	-	-	-	-
รวม	3,159,751,718	100.00		90,000	100.00		8,414,615	100.00

หมายเหตุ: โคเนื้อมีชีวิต ประกอบไปด้วยพิกัดศุลกากร 01022100 01022911 01022919 และ 01022990

เนื้อโค ประกอบไปด้วยพิกัดศุลกากร 02011000 02012000 02013000 02021001 02022000 และ 02023000

เนื้อโคแปรรูป ประกอบไปด้วยพิกัดศุลกากร 02102000 และ 16025000

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์

• การนำเข้า

ปี 2567 แหล่งนำเข้าโคมีชีวิต เนื้อโคสดแช่เย็นแช่แข็ง และเนื้อโคแปรรูปของไทย มีหลายประเทศ ขึ้นอยู่กับประเภทสินค้า โดยแหล่งนำเข้าโคมีชีวิต คือ สหรัฐอเมริกา และออสเตรเลีย ร้อยละ 80.04 และร้อยละ 19.96 ตามลำดับ

แหล่งนำเข้าเนื้อโคสดแช่เย็นแช่แข็งของไทยรายใหญ่ที่สุด คือ ออสเตรเลีย ร้อยละ 73.49 รองลงมา คือ ญี่ปุ่น ร้อยละ 11.25 นิวซีแลนด์ ร้อยละ 7.98 สหรัฐอเมริกา ร้อยละ 3.62 อาร์เจนตินา ร้อยละ 1.9 บราซิล ร้อยละ 1.74 เนเธอร์แลนด์ ร้อยละ 0.01 อุรุกวัย ร้อยละ 0.01 และประเทศอื่น ๆ อาทิ ฝรั่งเศส สหราชอาณาจักร สเปน เดนมาร์ก

แหล่งนำเข้าเนื้อโคแปรรูปของไทยรายใหญ่ที่สุด คือ ออสเตรเลีย ร้อยละ 93.58 รองลงมา คือ บราซิล ร้อยละ 3.58 นิวซีแลนด์ ร้อยละ 2.47 สหราชอาณาจักร ร้อยละ 0.34 นอร์เวย์ ร้อยละ 0.01 และเกาหลีใต้ ร้อยละ 0.01

ตารางที่ 3.34 แหล่งนำเข้ามีชีวิต เนื้อโคสดแช่เย็นแช่แข็ง และเนื้อโคแปรรูปของไทย ปี 2567

โคมีชีวิต			เนื้อโคสดแช่เย็นแช่แข็ง			เนื้อโคแปรรูป		
ประเทศคู่ค้า	มูลค่า (บาท)	สัดส่วน (ร้อยละ)	ประเทศคู่ค้า	มูลค่า (บาท)	สัดส่วน (ร้อยละ)	ประเทศคู่ค้า	มูลค่า (บาท)	สัดส่วน (ร้อยละ)
สหรัฐอเมริกา	14,722,844	80.04	ออสเตรเลีย	6,650,217,089	73.49	ออสเตรเลีย	64,101,985	93.58
ออสเตรเลีย	3,671,213	19.96	ญี่ปุ่น	1,018,072,139	11.25	บราซิล	2,453,114	3.58
-	-	-	นิวซีแลนด์	722,158,285	7.98	นิวซีแลนด์	1,689,768	2.47
-	-	-	สหรัฐอเมริกา	327,478,807	3.62	สหราชอาณาจักร	233,984	0.34
-	-	-	อาร์เจนตินา	172,161,624	1.9	นอร์เวย์	9,892	0.01
-	-	-	บราซิล	157,593,108	1.74	เกาหลีใต้	6,658	0.01
-	-	-	เนเธอร์แลนด์	677,342	0.01	สหรัฐอเมริกา	1,785	0.00
-	-	-	อูรูกวัย	488,271	0.01	-	-	-
-	-	-	ฝรั่งเศส	195,163	0	-	-	-
-	-	-	สหราชอาณาจักร	132,765	0	-	-	-
-	-	-	สเปน	33,452	0	-	-	-
-	-	-	เดนมาร์ก	365	0	-	-	-
รวม	18,394,057	100.00		9,049,208,410	100.00		68,497,186	100.00

หมายเหตุ: โคเนื้อมีชีวิต ประกอบไปด้วยพิกัดศุลกากร 01022100 01022911 01022919 และ 01022990

เนื้อโค ประกอบไปด้วยพิกัดศุลกากร 02011000 02012000 02013000 02021001 02022000 และ 02023000

เนื้อโคแปรรูป ประกอบไปด้วยพิกัดศุลกากร 02102000 และ 16025010

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์

3.6.4 ประเทศคู่แข่ง

แม้การผลิตโคเนื้อและเนื้อโคของไทยจะไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ และมีการส่งออกโคมีชีวิตและเนื้อโคไปยังประเทศเพื่อนบ้านบ้าง อย่างไรก็ตาม ไทยมีประเทศคู่แข่งในการผลิตและส่งออกโคมีชีวิตและเนื้อโคที่สำคัญ แบ่งเป็น ประเทศคู่แข่งภายในประเทศ และประเทศคู่แข่งตลาดส่งออก ดังนี้

1) ประเทศคู่แข่งภายในประเทศ

ประเทศคู่แข่งในตลาดภายในประเทศของไทย สำหรับโคเนื้อมีชีวิตและเนื้อโค คือประเทศที่เลี้ยงโคมีชีวิตและเนื้อโค ที่มีต้นทุนต่ำกว่าและสามารถผลิตได้ในปริมาณมากกว่า โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ดังนี้

1.1) ประเทศคู่แข่งโคเนื้อมีชีวิต คือ ออสเตรเลีย ที่เป็นแหล่งผลิตโคพันธุ์ดีเพื่อนำเข้ามาขุนและปรับปรุงพันธุ์ทั้งไทยและประเทศในอาเซียน นอกจากนี้ไทยยังนำเข้าโคมีชีวิตบางส่วนมาจากประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เมียนมา กัมพูชา และ สปป. ลาว เป็นต้น

1.2) ประเทศคู่แข่งเนื้อโค เนื้อโคที่ไทยนำเข้ามาซึ่งถือว่าแข่งขันกับเนื้อโคไทยในตลาดในประเทศ มาจากแหล่งนำเข้าที่สำคัญที่มีจุดแข็งทั้งในแง่การผลิต การส่งออก และมาตรฐานสินค้า ได้แก่

- ออสเตรเลีย เป็นการนำเข้าเนื้อโคคุณภาพสูง เช่น วากิว (Wagyu) และแองกัส (Angus) ซึ่งมักจะมีตลาดระดับพรีเมียม เช่น ร้านอาหาร โรงแรม และซูเปอร์มาร์เก็ต 2) สหรัฐอเมริกา

ไทยนำเข้าเนื้อโคเกรดพรีเมียม เช่น USDA Prime⁶² USDA Choice⁶³ และ USDA Select⁶⁴ ซึ่งเป็นที่นิยมในตลาดเนื้อสเต็ก

- ญี่ปุ่น ถือว่าเป็นคู่แข่งเนื้อคุณภาพและสินค้าพรีเมียม เป็นการนำเข้าเนื้อวากิวคุณภาพสูงแข่งขันกับเนื้อโคขุนของไทย โดยเฉพาะในกลุ่มตลาดบน (Premium Market Segment) เนื่องจากญี่ปุ่นพัฒนาอุตสาหกรรมเนื้อโคพรีเมียม เช่น วากิว ซึ่งเป็นที่ยอมรับระดับโลกในด้านความนุ่มของเนื้อ คุณภาพไขมันแทรก และรสชาติ อีกทั้งในอุตสาหกรรมโคเนื้อยังมีระบบตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) และความปลอดภัยทางอาหารที่เข้มงวด สินค้าเนื้อโคของญี่ปุ่นจึงได้รับความเชื่อมั่นจากผู้บริโภคทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยที่มีการนำเข้าเนื้อโคญี่ปุ่นมาขายในตลาดบน เช่น โรงแรมและร้านอาหารหรู และร้านอาหารพรีเมียม

- บราซิล เป็นแหล่งผลิตเนื้อโคราคาถูกกว่าเนื้อออสเตรเลีย อเมริกาฯ และญี่ปุ่น เนื่องจากมีต้นทุนการผลิตต่ำ บราซิลจึงสามารถส่งออกเนื้อโคในราคาที่แข่งขันได้กับไทยและประเทศอื่น ๆ คุณภาพเนื้อโคบราซิลส่วนใหญ่เป็นเนื้อแช่แข็งจากระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มีมาตรฐานสม่ำเสมอในด้านขนาด การตัดแต่ง และความปลอดภัย บางส่วนผ่านกระบวนการบ่ม (Aging) เพื่อเพิ่มความนุ่ม สินค้ามีหลายระดับให้เลือกตั้งต่อเนื้อเกรดธรรมดา (สำหรับร้านอาหารทั่วไป) ไปจนถึง เนื้อ Grain-Fed แบบพรีเมียม เช่น Friboi⁶⁵ หรือ Minerva⁶⁶ สำหรับร้านอาหารหรู ซึ่งมีการนำเข้าเนื้อแช่แข็งเข้ามาแข่งขันในกลุ่มตลาดทั่วไป

2) ประเทศคู่แข่งตลาดส่งออก

สินค้าโคเนื้อมีชีวิตและเนื้อโคของไทย ต้องแข่งขันกับหลายประเทศที่มีศักยภาพในการผลิตและส่งออกมากกว่า โดยสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มหลัก ดังนี้

2.1 ประเทศคู่แข่งในตลาดส่งออกโคเนื้อมีชีวิต

โคมีชีวิตส่วนใหญ่ของไทยส่งออกไปประเทศเพื่อนบ้าน เช่น เวียดนาม มาเลเซีย และสปป.ลาว โดยต้องแข่งขันกับประเทศผู้ส่งออกหลัก ได้แก่

- ออสเตรเลีย เป็นผู้ส่งออกโคมีชีวิตรายใหญ่ของโลก มีมาตรฐานการเลี้ยงสูงระดับโลก มีระบบตรวจสอบย้อนกลับ การรับรองสุขภาพสัตว์ มีการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรขั้นสูง และส่งออกโคเนื้อมีชีวิตมายังประเทศอาเซียนและตะวันออกกลางเป็นจำนวนมาก โดยมีสายพันธุ์คุณภาพ เช่น บราห์มัน แองกัส วากิว ที่เหมาะทั้งการขุนและส่งออกเพื่อผสมพันธุ์ รวมทั้งเป็นประเทศที่ปลอดจากโรคปากและเท้าเปื่อย (FMD-Free) จึงมีตลาดส่งออกไปยังอินโดนีเซีย เวียดนาม และจีน ออสเตรเลียจึงถือเป็นคู่แข่งไทยในด้านการส่งออกโคมีชีวิตในตลาดอาเซียนที่เวียดนามและกัมพูชานำมาขุนก่อนส่งออกไปจีน

⁶² USDA Prime เป็นเกรดเนื้อสูงสุด มักใช้ในโรงแรม หรือร้านอาหารระดับ Hi-end มีความฉ่ำ ไขมันแทรกเพียงพอ (abundant) <https://meatwithray.com/all-you-need-to-know-about-beef-for-steak>

⁶³ USDA Choice เป็นเนื้อเกรดรองลงมา มักใช้ในร้านอาหารทั่วไป หรือร้านอาหารที่เป็น Chain <https://meatwithray.com/all-you-need-to-know-about-beef-for-steak>

⁶⁴ USDA Select เป็นเนื้อเกรดที่ส่วนที่จำหน่ายตามซูเปอร์มาร์เก็ต เนื้อจะ lean ไม่มีมันแทรก <https://meatwithray.com/all-you-need-to-know-about-beef-for-steak>

⁶⁵ Friboi (ฟริบอย) เป็นชื่อแบรนด์เนื้อวัวของบริษัท JBS S.A. ซึ่งเป็นบริษัทผู้ผลิตเนื้อวัวรายใหญ่ที่สุดของโลก บริษัทนี้ก่อตั้งขึ้นในประเทศบราซิล และ Friboi เป็นหนึ่งในแบรนด์ที่ได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในตลาดเนื้อวัว

⁶⁶ Minerva คือ บริษัทแปรรูปเนื้อวัวรายใหญ่จากบราซิล Minerva Foods, ซึ่งมีโรงงานแปรรูปและชำแหละหลายแห่งในอเมริกาใต้และประเทศอื่น ๆ Minerva เป็นผู้ส่งออกเนื้อวัวรายใหญ่ของทวีปอเมริกาใต้และยังส่งออกไปยังกว่า 100 ประเทศทั่วโลก

- บราซิล มีปริมาณการผลิตโคมากที่สุดใอเมริกาใต้และมีต้นทุนการเลี้ยงต่ำ มีระบบอุตสาหกรรมปศุสัตว์ขนาดใหญ่ มีตลาดส่งออกสำคัญในตะวันออกกลางและจีน⁶⁷ ถือเป็นคู่แข่งไทยในการส่งออกโคมีชีวิตราคาถูก โดยเฉพาะในการส่งออกไปยังประเทศกำลังพัฒนา อย่างไรก็ตาม บราซิลไม่ได้เน้นส่งโคมีชีวิตเข้ามาอาเซียนโดยตรง แต่ก็มีผลกระทบในตลาดโลกทำให้โคมีชีวิตจากไทยแข่งขันยากขึ้น

- อินเดีย เป็นอีกประเทศที่ส่งออกโคเนื้อมีชีวิตที่สำคัญของโลก สามารถผลิตโคมีชีวิตต้นทุนต่ำมาก เนื่องจากการผลิตเป็นจำนวนมาก จึงมีการส่งออกผ่านบังกลาเทศ เมียนมา เข้ามายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือส่งต่อไปจีน การเข้ามาถึงถือว่าแข่งขันกับไทยในตลาดอาเซียน

- เมียนมา เป็นแหล่งผลิตโคเนื้อราคาถูกสำหรับข้ามแดน เนื่องจากเมียนมามีประชากรโคเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะรัฐฉาน และเมียนมาตอนเหนือ มีต้นทุนการผลิตต่ำและค่าแรงในการเลี้ยงต่ำ มีการลักลอบส่งออกขนย้ายโคเนื้อเข้ามาในพื้นที่ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นคู่แข่งของไทยโดยตรงในการส่งออกโคมีชีวิตผ่านลาวตอนบนและจีนตอนล่าง และผ่านไปยังเวียดนามและมาเลเซีย เนื่องจากมีต้นทุนการผลิตถูกกว่า

- กัมพูชา กำลังพัฒนาระบบโคขุนส่งออกไปจีน โดยรับโคมีชีวิตจากไทย เวียดนาม และออสเตรเลียมาขุนก่อนการส่งออก มีโครงการลงทุนข้ามชาติ เช่น จีนและเวียดนามมาตั้งฟาร์มขุน เนื่องจากมีแรงงานราคาถูกและต้นทุนที่ดินถูกกว่าไทย จึงถือว่าเป็นคู่แข่งของไทยโดยตรงในการส่งออกโคขุนเพื่อส่งออกไปจีนโดยใช้โคจากหลายประเทศ ซึ่งแข่งในตลาดจีนผ่าน สปป.ลาว

2.2) ประเทศคู่แข่งในตลาดส่งออกเนื้อโค

ตลาดต่างประเทศที่นิยมนำเข้าเนื้อโคเกรดพรีเมียมที่ไทยผลิตยังมีน้อย ส่วนใหญ่เป็นการบริโภคภายในประเทศ เนื่องจากไทยผลิตได้น้อย โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ของไทยเป็นเกษตรกรรายย่อยขาดความรู้เรื่องเทคโนโลยีการการเลี้ยงโคเนื้อคุณภาพ ไม่สามารถควบคุมปริมาณการผลิตและคุณภาพได้สม่ำเสมอ และขาดความรู้ทางธุรกิจและการเข้าถึงแหล่งเงินทุน เห็นได้จากจำนวนโรงฆ่าสัตว์มาตรฐานการส่งออกยังมีอยู่จำนวนน้อย⁶⁸ อย่างไรก็ตาม หากไทยสามารถขจัดปัญหาเรื่องปริมาณและมาตรฐานการส่งออกเนื้อโคได้ ประเทศผู้ส่งออกรายใหญ่ของโลกที่ถือว่าเป็นคู่แข่งในตลาดส่งออกเนื้อโคของไทย ได้แก่

- บราซิล เป็นผู้ส่งออกเนื้อโครายใหญ่ที่สุดของโลก มีต้นทุนการผลิตต่ำ มีพื้นที่เลี้ยงโคกว้างขวาง แบบใช้ทุ่งหญ้า มีการจัดการอุตสาหกรรมเนื้อวัวเชิงพาณิชย์แบบครบวงจร และสามารถผลิตเนื้อโคในปริมาณมาก มีบริษัทแปรรูปขนาดใหญ่อย่างบริษัท JBS S.A.⁶⁹ และบริษัท Marfrig S.A. เป็นคู่แข่งสำคัญด้านด้านราคาของไทยในตลาดจีนและตะวันออกกลาง จากสินค้าเนื้อแช่แข็งราคาถูก

- ออสเตรเลีย เป็นประเทศผู้ส่งออกเนื้อโคระดับพรีเมียมรายใหญ่ของโลก ถือเป็นคู่แข่งโดยตรงในตลาดบน (Premium Market Segment) ของไทย มีจุดแข็งที่มีระบบฟาร์มและอุตสาหกรรมเนื้อโคมาตรฐานสูง มีเนื้อพรีเมียมที่มีชื่อเสียงด้านเนื้อโคคุณภาพสูง ทั้งวากิว (Wagyu) และแองกัส (Angus) ถือเป็น

⁶⁷ แม้ปัจจุบันไทยยังอยู่ในบัญชีรายชื่อสัตว์และผลิตภัณฑ์จากสัตว์ที่ห้ามนำเข้าจากประเทศ/ดินแดนที่มีโรคระบาดในสัตว์ เพราะเป็นพื้นที่ของโรคปากและเท้าเปื่อย ทำให้โคมีชีวิตและผลิตภัณฑ์เนื้อวัว ไม่สามารถส่งออกไปประเทศจีนได้โดยตรง แต่ไทยใช้วิธีการส่งออกไปพักเลี้ยงในเขตปลอดโรคของ สปป. ลาว <https://thaibizchina.com/article/bicnng2024-05-24/>

⁶⁸ INSIGHT & OUTLOOK. (2564). เรื่องของ “วัวเนื้อ” กับข้อได้เปรียบจากการเลี้ยงเพื่อการส่งออกของอีสาน <https://isaninsight.kku.ac.th/archives/833#:~:text=%E0%B8%AA%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AA%E0%B9%88%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%81%20%E0%B8%9B%E0%B8%B5,>

⁶⁹ ชื่อบริษัทที่มาจากชื่อย่อของ José Batista Sobrinho ผู้ก่อตั้งบริษัท

แหล่งน้ำเข้าเนื้ออันดับหนึ่งของไทย โดยเฉพาะตลาดบน แข่งขันกับไทยในตลาดระดับพรีเมียมในตลาด ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และมาเลเซีย นอกจากนี้ออสเตรเลียยังมีการทำ FTA กับหลายประเทศ เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี จีน และ อาเซียน ทำให้มีโอกาสในการขยายตลาดสูงเนื่องจากไม่มีเงื่อนไขด้านภาษีศุลกากร

- นิวซีแลนด์ มีจุดแข็งที่เลี้ยงแบบธรรมชาติ (Grass-Fed) ที่ได้รับการยอมรับด้านสุขภาพ โคเป็นผู้ผลิตเนื้อโคเกรดพรีเมียม ส่งออกเนื้อแช่แข็งและแปรรูปในราคากลางถึงสูง แข่งขันกับไทยในตลาดเนื้อโคคุณภาพสูง เช่น มาเลเซีย และญี่ปุ่น

- สหรัฐอเมริกา เป็นผู้ผลิตเนื้อโครายใหญ่และส่งออกเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก มีจุดแข็งเป็นเนื้อโค Grain-Fed ซึ่งทำให้มีภาพลักษณ์ว่าเป็นเนื้อคุณภาพสูง เป็นผู้ส่งออกเนื้อโคเกรดพรีเมียม เช่น USDA Prime, Choice และ Select มีการใช้เทคโนโลยีในฟาร์ม แข่งขันในตลาดเนื้อโคคุณภาพสูงของไทย เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และจีน

- อาร์เจนตินา มีจุดแข็งที่มีระบบการเลี้ยงโคคุณภาพสูงในทุ่งหญ้า เนื้อคุณภาพดีมีราคาสมเหตุสมผล เป็นผู้ผลิตเนื้อโคคุณภาพดีและราคาถูกมาเยา มีตลาดส่งออกหลัก คือ จีน ยุโรป และตะวันออกกลาง

แนวโน้มการแข่งขันในอุตสาหกรรมโคเนื้อและเนื้อโคของไทย พบว่า ไทยมีการนำเข้าเนื้อโคเพิ่มขึ้น ทำให้ผู้บริโภคมีทางเลือกมากขึ้น และกดดันราคาเนื้อโคในประเทศส่งผลกระทบต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ รวมถึงพฤติกรรมผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไปนิยมบริโภคเนื้อโคพรีเมียม ทำให้ตลาดเนื้อโคภายในประเทศต้องพัฒนาคุณภาพให้แข่งขันกับสินค้านำเข้า อีกทั้งตลาดเนื้อพรีเมียมของไทยยังถูกเนื้อออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกา ครองส่วนแบ่งตลาดเนื้อเกรดดี

3.6.5 ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบระหว่างประเทศ หรือ RCAx และ RCAm

การศึกษาในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์โอกาสทางการค้าระหว่างประเทศไทยและประเทศคู่แข่งที่สำคัญในสินค้าประเภทโคเนื้อและเนื้อโค โดยการเปรียบเทียบความสามารถในการแข่งขันสินค้านำเข้าและส่งออกระหว่างประเทศไทยและประเทศคู่แข่งที่สำคัญ โดยอาศัยการวิเคราะห์ดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage: RCA) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพและความเชี่ยวชาญของประเทศหนึ่งเมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในตลาดโลกในการผลิตและส่งออกเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยของโลก โดยอาศัยข้อมูลจาก Trade Map ของศูนย์พาณิชย์กรรมระหว่างประเทศ

การวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเพื่อแสดงให้เห็นถึงขีดความสามารถในการส่งออกสามารถพิจารณาได้จากดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบสำหรับการส่งออก (Revealed Comparative Advantage for Export: RCAx) ซึ่งจะเป็นดัชนีที่แสดงถึงขีดความสามารถในการส่งออกสินค้านำเข้ารายนั้น ๆ ของประเทศหนึ่งเมื่อเทียบกับตลาดโลก ในทำนองเดียวกัน ขีดความสามารถในการนำเข้า หรือความต้องการการนำเข้าสินค้านำเข้ารายหนึ่ง ๆ ของประเทศหนึ่ง สามารถพิจารณาได้จากค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏสำหรับการนำเข้า (Revealed Comparative Advantage for Import: RCAm) ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าประเทศหนึ่งมีความต้องการในการนำเข้าสินค้านำเข้ารายหนึ่งมากกว่าหรือน้อยกว่าโดยเปรียบเทียบกับอัตราการนำเข้าของโลก การวิเคราะห์ในส่วนนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่า สำหรับสินค้าประเภทโคมีชีวิตและผลิตภัณฑ์เนื้อโค การนำเข้าและการส่งออกของไทยมีความสอดคล้องกับความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการนำเข้าและการส่งออกของไทยอย่างไร

การเปรียบเทียบความสามารถในการส่งออก (RCAx) ระหว่างประเทศกับตลาดโลกสามารถกระทำได้ผ่านการวิเคราะห์ได้ผ่านการคำนวณจากสูตร ดังนี้

$$RCAx_{i,j} = \frac{(X_{i,j} / \sum_j X_{i,j})}{(\sum_i X_{i,j} / \sum_{i,j} X_{i,j})}$$

โดยที่:

- $RCAx_{i,j}$ หมายถึง ดัชนีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศ i ในสินค้าหรือบริการประเภท j
- $X_{i,j}$ คือ มูลค่าการส่งออกของประเทศ i ในสินค้าประเภท j
- $\sum_j X_{i,j}$ คือ มูลค่าการส่งออกทั้งหมดของประเทศ i
- $\sum_i X_{i,j}$ คือ มูลค่าการส่งออกสินค้าประเภท j ของโลก
- $\sum_{i,j} X_{i,j}$ คือ มูลค่าการส่งออกทั้งหมดของโลก

การเปรียบเทียบความสามารถในการนำเข้า (RCAm) หรือความต้องการการนำเข้าสินค้านี้ระหว่างประเทศกับตลาดโลกสามารถกระทำได้ผ่านการวิเคราะห์ได้ผ่านการคำนวณจากสูตร ดังนี้

$$RCAm_{i,j} = \frac{(M_{i,j} / \sum_j M_{i,j})}{(\sum_i M_{i,j} / \sum_{i,j} M_{i,j})}$$

โดยที่:

- $RCAm_{i,j}$ หมายถึง ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในเชิงนำเข้าสำหรับประเทศ i และสินค้า j
- $M_{i,j}$ คือ มูลค่าการนำเข้าสินค้า j ของประเทศ i
- $\sum_j M_{i,j}$ คือ มูลค่าการนำเข้าสินค้าทั้งหมดของประเทศ i
- $\sum_i M_{i,j}$ คือ มูลค่าการนำเข้าสินค้า j ของโลก
- $\sum_{i,j} M_{i,j}$ คือ มูลค่าการนำเข้าสินค้าทั้งหมดของโลก

กล่าวคือ ในรายการสินค้าที่ไทยมีการนำเข้า สินค้ารายการนั้นควรจะเป็นสินค้าที่ไทยมีความต้องการในการนำเข้าสูง (RCAm ของไทย > 1 และเป็นการนำเข้าจากประเทศคู่ค้าที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออก (RCAx ของประเทศคู่ค้า > 1 ในทำนองเดียวกัน สำหรับสินค้าและผลิตภัณฑ์ของไทยส่งออก ก็ควรจะเป็นรายการสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่ไทยมีขีดความสามารถในการส่งออก หรือมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ (RCAx ของไทย > 1 และเป็นการส่งออกไปยังประเทศคู่ค้าที่มีความต้องการในการนำเข้าสินค้านั้นได้ดังกล่าวสูง (RCAm ของประเทศคู่ค้า > 1

สินค้าส่งออก

ดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏในการส่งออกรายการสินค้าโคเนื้อและเนื้อโคโดยรวมชี้ให้เห็นว่าสินค้าโคเนื้อของไทยมีความได้เปรียบในการส่งออก แต่สินค้าเนื้อโค เครื่องใน และหนังโคยังไม่มีมีความได้เปรียบในการส่งออก เนื่องจากการส่งออกโคเนื้อและเนื้อโคของไทยเป็นการส่งออกในประเทศเพื่อนบ้านและสัดส่วนการส่งออกยังไม่สามารถทัดเทียมคู่แข่งและคู่ค้าสำคัญรายใหญ่ของโลกได้

ก. รายการสินค้าประเภทโคเนื้อมีชีวิต

จากดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทยในรายการสินค้าประเภทโคเนื้อมีชีวิตที่มีการส่งออก ทั้งหมดเป็นรายการสินค้าที่มีความได้เปรียบและมีแนวโน้มลดลง โดยในช่วงปี 2562 – 2565 ไทยมีความได้เปรียบในการส่งออกโคสำหรับทำพันธุ์ (พิกัด 010221) และโคมีชีวิตอื่น ๆ (พิกัด 010229) อย่างไรก็ตาม ในปี 2567 ดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทยลดลงเป็นรายการสินค้าที่ประเทศไทยไม่มีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบทั้งสองรายการ

ข. รายการสินค้าประเภทเนื้อโค

จากดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทยในรายการสินค้าเนื้อโคที่มีการส่งออก ทั้งหมดเป็นรายการสินค้าที่ยังไม่มีความได้เปรียบและมีแนวโน้มลดลง ในช่วงปี 2562 – 2566 เนื้อสัตว์จำพวกโค กระบือ ไม่มีกระดูก แขนแข้ง (พิกัด 020230) มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง

ค. รายการสินค้าประเภทเครื่องใน เชื้อพันธุ์โค และหนังดิบ

จากดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทยในรายการสินค้าประเภทเครื่องใน เชื้อพันธุ์โค และหนังดิบที่มีการส่งออก ทั้งหมดเป็นรายการสินค้าที่ยังไม่มีความได้เปรียบและมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏยังไม่สูงถึงจุดที่สามารถเป็นรายการสินค้าที่มีความได้เปรียบถึงแม้ว่าจะมีปรับตัวสูงขึ้นเป็นบางรายการในบางช่วงปี โดยในปี 2563 สินค้าประเภทส่วนอื่นที่บริโภคได้ของสัตว์จำพวกโคกระบือ แขนแข้ง (ไม่รวมลิ้นและตับ) (พิกัด 020629) มีแนวโน้มปรับตัวที่ดีขึ้น ก่อนที่จะตกลงตลอดช่วงปี 2564 – 2565 และเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในช่วงปี 2566 สินค้าประเภท ส่วนอื่นที่บริโภคได้ของสัตว์จำพวกโคกระบือ สดหรือแช่เย็น (พิกัด 020610) มีการปรับตัวสูงขึ้นแค่ในปี 2565 เท่านั้น สินค้าประเภทเชื้อพันธุ์โค (พิกัด 051110) มีการขยายตัวในช่วงปี 2562 - 2563 อย่างไรก็ตาม ค่าดัชนีลดลงในช่วงปี 2564-2565 ก่อนที่จะเพิ่มขึ้นในช่วงปี 2566 และดัชนีสินค้าประเภทหนังดิบทั้งตัวของสัตว์จำพวกโคกระบือ (พิกัด 410150) ตกลงอย่างต่อเนื่องโดยตั้งแต่ปี 2562

ตารางที่ 3.35 ค่า RCAx ตามพิกัดสินค้า (6 หลัก) ที่ประเทศไทยมีการส่งออกในช่วงปี พ.ศ. 2562 – 2566

พิกัดศุลกากร 6 หลัก	คำอธิบาย	2562	2563	2564	2565	2566
010221	โคสำหรับทำพันธุ์	4.358042447	3.477612527	1.022282891	0	0.616413444
010229	โคมีชีวิตอื่น ๆ	1.222158897	1.233832741	1.091107078	1.217908222	0.4734338
020230	เนื้อสัตว์จำพวกโค กระบือ ไม่มีกระดูก แช่แข็ง	0.001237019	0.001206754	0.000292731	0.000188699	0
020610	ส่วนอื่นที่บริโภคได้ของสัตว์จำพวกโค กระบือ สดหรือแช่เย็น	0	0	0	0.001058639	0
020629	ส่วนอื่นที่บริโภคได้ของสัตว์จำพวกโค กระบือ สดหรือแช่เย็น	0.00257352	0.042070517	0.00064145	0	0.004838592
051110	เนื้อพันธุ์โค	0.000300503	0.001199511	0	0	0.000283857
410150	หนังดิบทั้งตัวของสัตว์จำพวกโคกระบือ	0.004278497	0.004278497	0	0	0

ที่มา: รวบรวมจาก Trade Map ของศูนย์พาณิชย์กรรมระหว่างประเทศ และคำนวณโดยคณะวิจัย

สินค้านำเข้า

ดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏในการนำเข้ารายการสินค้าโคเนื้อและเนื้อโค โดยรวมชี้ให้เห็นว่าสินค้าโคเนื้อและเนื้อโคของไทยยังไม่ได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการนำเข้า แต่มีหลายรายการที่มีแนวโน้มมากขึ้นซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการนำเข้าของประเทศไทยที่สูงขึ้นในตลอดช่วง 5 ปี

ก. รายการสินค้าประเภทโคเนื้อมีชีวิต

จากดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทยในรายการสินค้าประเภทโคเนื้อมีชีวิตที่มีการนำเข้าทั้งหมดเป็นรายการสินค้านำเข้าที่ไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการนำเข้าและมีแนวโน้มลดลง ดัชนีสินค้าประเภทโคสำหรับทำพันธุ์ (พิกัด 010221) สูงขึ้นในช่วงปี 2562 – 2563 และตกลงอย่างต่อเนื่องในช่วงปี 2564 – 2566 ในส่วนของดัชนีของสินค้าโคมีชีวิตอื่น ๆ (พิกัด 010229) ตกลงอย่างต่อเนื่องในช่วงปี 2562-2564 ก่อนที่จะพุ่งสูงขึ้นในปี 2565 และตกลงในปี 2566

ข. รายการสินค้าประเภทเนื้อโค

จากดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทยในรายการสินค้าเนื้อโคที่มีการนำเข้า ทั้งหมดเป็นรายการสินค้าที่ไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการนำเข้าแต่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ในช่วงปี 2562 – 2566 เนื้อสัตว์จำพวกโค กระบือ ตัดเป็นชิ้น มีกระดูก สดหรือแช่เย็น (พิกัด 020120) เนื้อสัตว์จำพวกโค กระบือ ไม่มีกระดูก สดหรือแช่เย็น (พิกัด 020130) และเนื้อสัตว์จำพวกโค กระบือ ไม่มีกระดูก แช่แข็ง (พิกัด 020230) ดัชนีของทั้งสามสินค้านี้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี

ค. รายการสินค้าประเภท เครื่องใน ผลิตภัณฑ์เนื้อโค ไขมันโค เชื้อพันธุ์โคและหนังดิบ

จากดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทยในรายการสินค้าประเภท เครื่องใน ผลิตภัณฑ์เนื้อโค ไขมันโค เชื้อพันธุ์โคและหนังดิบ สินค้าส่วนใหญ่มีดัชนีที่สูงขึ้นในช่วง 5 ปี ที่ผ่านมา ได้แก่ สินค้าประเภทหนังดิบทั้งตัวของสัตว์จำพวกโคกระบือ มีน้ำหนักเกิน 16 กิโลกรัม (พิกัด 410150) เป็นสินค้านำเข้าที่ไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบอยู่แล้วแต่มีแนวโน้มลดลง ตลอดช่วง 5 ปี ที่ผ่านมา รวมถึงดัชนีสินค้าประเภทตับแช่แข็ง (พิกัด 020622) ที่เพิ่มขึ้นและกลายเป็นสินค้านำเข้าที่ไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบอยู่แล้วแต่มีแนวโน้มลดลงในปี 2564 ถึงแม้ว่าค่าดัชนีตกลงมาในช่วงสองปีที่ผ่านมา ในขณะที่สินค้าประเภทส่วนอื่นที่บริโภคได้ของสัตว์จำพวกโคกระบือ สดหรือแช่เย็น (พิกัด 020610) ส่วนอื่นที่บริโภคได้ของสัตว์จำพวกโคกระบือ แช่แข็ง (ไม่รวมลิ้นและตับ) (020629) ส่วนอื่นของโคและกระบือที่บริโภคได้ ใส่เกลือ แช่น้ำเกลือ แห้งหรือรมควัน รวมทั้งเนื้อหรือส่วนอื่นของสัตว์ที่ปนซึ่งบริโภคได้ (พิกัด 021020) เชื้อพันธุ์โค (พิกัด 051110) และไขสัตว์จำพวกโคกระบือ เกะหรือพะ (พิกัด 150210) มีการเพิ่มขึ้นของดัชนี ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม สินค้าดังกล่าวยังคงเป็นสินค้านำเข้าที่ไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการนำเข้าแต่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น และจากดัชนีในรายการสินค้าประเภทลิ้นแช่แข็ง (020621) และหนังสัตว์ทั้งตัว ไม่ผ่า เมื่อเพียงแต่ทำให้แห้งมีน้ำหนักต่อผืนไม่เกิน 8 กิโลกรัม (410120) เป็นสินค้านำเข้าที่ไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการนำเข้าและมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากค่าดัชนีลดลงในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา

ตารางที่ 3.36 ค่า RCam ตามพิกัดสินค้า (6 หลัก) ที่ประเทศไทยมีการนำเข้าในช่วงปี พ.ศ. 2562 – 2566

พิกัดศุลกากร 6 หลัก	คำอธิบาย	2562	2563	2564	2565	2566
010221	โคสำหรับทำพันธุ์	0.145055212	0.664865858	0.628575201	0.273657511	0.131792218
010229	โคมีชีวิตอื่น ๆ	0.452973642	0.327168164	0.034600732	0.789468114	0.200515599
020120	เนื้อสัตว์จำพวกโค กระบือ ตัดเป็นชิ้น มีกระดูก สดหรือแช่เย็น	0.028431781	0.057692419	0.045779609	0.06997127	0.072481973
020130	เนื้อสัตว์จำพวกโค กระบือ ไม่มีกระดูก สดหรือแช่เย็น	0.082253965	0.159660238	0.180389504	0.210175764	0.202149453
020230	เนื้อสัตว์จำพวกโค กระบือ ไม่มีกระดูก แช่แข็ง	0.184268558	0.22193003	0.27784818	0.342985878	0.330599372
020610	ส่วนอื่นที่บริโภคได้ของสัตว์จำพวกโคกระบือ สดหรือแช่เย็น	0.001669665	0.013225297	0.026511394	0.033091793	0.033504775
020621	ลิ้นแช่แข็ง	0.087701033	0.095599844	0.049876743	0.029113649	0.055882698
020622	ตับแช่แข็ง	0.299649286	0.524377356	1.257335476	1.847269938	1.189363339
020629	ส่วนอื่นที่บริโภคได้ของสัตว์จำพวกโคกระบือ แช่แข็ง (ไม่รวมลิ้นและตับ)	0.463383011	0.63913728	0.697258306	0.925279493	0.891773978
021020	ส่วนอื่นของโคและกระบือที่บริโภคได้ ใสเกลื่อ แช่น้ำเกลือ แห้งหรือรมควัน รวมทั้งเนื้อหรือส่วนอื่นของสัตว์ที่ปนซึ่งบริโภคได้	0	0	0	0	0.000280698
051110	เชื้อพันธุ์โค	0.296477986	0.573536634	0.467724764	0.719260065	0.375592989
150210	ไขสัตว์จำพวกโคกระบือ แกะหรือแพะ	0.157022369	0.109908098	0.115773089	0.144401258	0.179403895
410120	หนังสัตว์ทั้งตัว ไม่ผ่า เมื่อเพียงแต่ทำให้แห้งมีน้ำหนักต่อผืนไม่เกิน 8 กิโลกรัม	0.145445809	0.060435909	0.085875191	0.301364228	0
410150	หนังดิบทั้งตัวของสัตว์จำพวกโคกระบือ มีน้ำหนักเกิน 16 กิโลกรัม	2.674400735	1.678360125	1.735190687	2.414098683	1.311649564

ที่มา: รวบรวมจาก Trade Map ของศูนย์พาณิชย์กรมระหว่างประเทศ และคำนวณโดยคณะวิจัย

3.7 แนวโน้มทิศทางการค้าและการเปิดตลาดของไทยและประเทศคู่ค้าสำคัญ

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกรมปศุสัตว์ เป็นหน่วยงานหลักที่ดำเนินการยกระดับการเปิดตลาดโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ของไทยมาอย่างต่อเนื่องกับหลายประเทศ เนื่องจากการส่งออกโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ต้องมีการเจรจาเปิดตลาดกับประเทศคู่ค้า เนื่องจากแต่ละประเทศมีมาตรฐานและข้อกำหนดด้านสุขอนามัยที่แตกต่างกัน ไทยจึงจำเป็นต้องดำเนินการเจรจาเปิดตลาดให้กับสินค้าของไทยผ่านเงื่อนไขหรือข้อกำหนดของประเทศปลายทางก่อนจึงจะสามารถส่งออกได้ โดยแต่ละประเทศมีข้อกำหนดที่ต้องการการปกป้องคุ้มครองผู้บริโภคภายในประเทศให้บริโภคสินค้าที่ปลอดภัยและมีคุณภาพและต้องการป้องกันโรคระบาดสัตว์ เช่น ข้อกำหนดด้านสุขอนามัยและสุขภาพสัตว์ (Sanitary and Phytosanitary: SPS) ที่หลายประเทศกำหนดมาตรฐานด้านโรคระบาดในสัตว์ อาทิ โรคปากและเท้าเปื่อย (FMD) โรคลัมปี สกิน (LSD) และโรควัวบ้า (Bovine spongiform encephalopathy BSE) ดังนั้น สินค้าไทยต้องได้มาตรฐานที่ปลอดภัยตามข้อกำหนดของประเทศผู้นำเข้า รวมถึงการส่งออกไปยังตลาดมุสลิมอย่างมาเลเซียและอินโดนีเซีย สินค้าเนื้อโคและผลิตภัณฑ์จะต้องได้รับการรับรองมาตรฐานฮาลาล รวมถึงเงื่อนไขการรับรองผู้ประกอบการด้วยการขึ้นทะเบียนกับหน่วยงานตรวจสอบของประเทศผู้นำเข้า

3.7.1 ทิศทางการเปิดตลาด

นอกเหนือจากการค้าโคเนื้อกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น สปป. ลาว และกัมพูชาแล้ว ปัจจุบันไทยมีความพยายามในผลักดันการเจรจาเปิดตลาดโคเนื้อมีชีวิตและผลิตภัณฑ์อื่น ๆ กับหลายประเทศ ประกอบกับสถานการณ์ความต้องการโคเนื้อโลกที่มีความต้องการมากขึ้น ทำให้การเจรจาเปิดตลาดโคเนื้อไทยจะมีโอกาสในการส่งออกไปยังประเทศอื่น ๆ มากขึ้น โดยเฉพาะประเทศมุสลิม กรมปศุสัตว์ซึ่งเป็นหน่วยงานผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการเจรจาเปิดตลาดโคเนื้อ รายงานล่าสุด ไทยได้มีการเจรจาเปิดตลาดโคเนื้อกับประเทศคู่ค้า 4 ประเทศสำคัญ⁷⁰ ดังนี้

1) มาเลเซีย

ไทยรับรองฟาร์มโคเนื้อเพื่อส่งออกมาเลเซียแล้ว (โคเนื้อมีชีวิตเพื่อเข้าฆ่า) จำนวน 38 แห่ง และสามารถส่งออกโคมีชีวิตเพื่อการทำพันธุ์ได้แล้ว และเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2567 มาเลเซียมีหนังสือขอข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อประกอบการพิจารณาการเปิดตลาดเนื้อโคจากไทยไปมาเลเซีย ซึ่งกรมปศุสัตว์อยู่ระหว่างรวบรวมข้อมูลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ล่าสุดในการประชุมคณะกรรมการนโยบายพัฒนาโคเนื้อ - กระบือและผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (Beef Board) ครั้งที่ 1/2568 กรมปศุสัตว์รายงานว่า เมื่อวันที่ 16 มกราคม 2568 กรมสัตวแพทย์บริการแห่งสหพันธรัฐมาเลเซีย (The Department of Veterinary Services: DVS) ได้มีหนังสือแจ้งผลการเจรจาเปิดตลาดส่งออกเนื้อโคไปยังประเทศมาเลเซียแล้วว่าอนุญาตให้ส่งออกเนื้อโคจากไทยไปมาเลเซียได้แล้วตามข้อกำหนดที่ตกลงและขอให้สถานประกอบการนำส่งคำขอขึ้นทะเบียนไปยัง DVS เพื่อรอรับการตรวจรับรองต่อไป

2) จีน

กรมปศุสัตว์อยู่ระหว่างการเจรจาเพื่อจำหน่ายโคเนื้อตรงไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งถือเป็นตลาดใหญ่ที่สำคัญของโลก เนื่องจากมีประชากรและความต้องการบริโภคจำนวนมาก โดยกรมปศุสัตว์รายงานผลการติดตามโรคอุบัติใหม่ ลัมปี สกิน (Lumpy skin disease: LSD) ไปยังองค์การอนามัยสัตว์โลก

⁷⁰ กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจ กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์. (2567). สถานการณ์การผลิตการตลาดโคเนื้อไทย. หน้า 30

(World Organisation for Animal Health: WOAH) พร้อมข้อมูลสถานการณ์โรคและมาตรการควบคุมโรค เช่น โรคปากและเท้าเปื่อย และ ลัมปี สกิน ของไทย พร้อมส่งให้สำนักงานศุลกากรแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน (General Administration of Customs of the People's Republic China: GACC) พิจารณา ประกอบการยกเลิกการระงับการนำเข้าโคและผลิตภัณฑ์จากไทย ไทยยังได้ปรับปรุงแนวทางการจัดทำพื้นที่ปลอดโรคเพื่อส่งออกโคมีชีวิตจากไทยไปจีน และเมื่อช่วงต้นเดือนพฤศจิกายน 2567 ที่ผ่านมา ได้มีการจัดส่งเอกสารเพิ่มเติมไปยังสาธารณรัฐประชาชนจีนเพื่อประกอบการพิจารณา หากทางการจีนยอมรับก็จะเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบกระบวนการผลิตและอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต่อไป ในการล่าสุดในการประชุมคณะกรรมการนโยบายพัฒนาโคเนื้อ - กระบือ และผลิตภัณฑ์แห่งชาติ (Beef Board) ครั้งที่ 1/2568 ได้มีการเดินทางไปเจรจากระดับเปิดตลาดมาอย่างต่อเนื่อง โดยขณะนี้อยู่ระหว่างพิจารณาของ GACC ล่าสุดในการเดินทางเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการ ระหว่างวันที่ 5 – 8 กุมภาพันธ์ 2568 ของนางสาวแพทองธาร ชินวัตร นายกรัฐมนตรี พร้อมคณะรัฐมนตรี ในประเด็นนโยบายผลักดันการส่งออกโคเนื้อมีชีวิตและผลิตภัณฑ์จากจากไปไทยไปจีน ฝ่ายจีนแจ้งว่าได้รับเอกสารเพิ่มเติมการขอส่งออกโคเนื้อมีชีวิตของไทยมาจีนผ่านเส้นทางแม่น้ำโขงมายังท่าเรือกวนเหล่แล้ว และจะต้องรับข้อพิจารณาเพิ่มเติมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยจะเร่งดำเนินการให้มีความคืบหน้าต่อไป⁷¹

นายนิรันดร์ ชุมพลอนันต์ พาณิชยจังหวัดราชบุรี ได้ให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโควตาส่งออกโคเนื้อมีชีวิตจาก สปป.ลาว ไปจีน ว่า ในปี 2564 จีนได้ทำบันทึกความเข้าใจ (Memorandum of Understanding: MOU) กับ สปป.ลาว ให้โควตาส่งออกโคมีชีวิต จำนวน 500,000 ตัว รวม 5 ปี (2564 -2568) ไปยังจีน แต่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏ ณ ปัจจุบัน พบว่า

- เดือนมกราคม 2567 ลาวส่งออกโคไปจีนไม่ถึง 3,000 ตัว เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องสายพันธุ์ ขนาดน้ำหนักไม่ได้มาตรฐานที่จีนต้องการ
- ยังไม่มีนักลงทุนจีนเข้ามาเพาะเลี้ยงโคใน สปป.ลาว มีแต่พ่อค้าจีนรับซื้อโคเนื้อมีชีวิตส่งโรงเชือด
- โรงเชือดจีนมีแห่งเดียวบริเวณด่านเหมิงห่าน (โม่ห่าน) เชือดได้ 200 - 300 ตัวต่อวัน แต่ สปป. ลาว ส่งให้ได้เพียง 60 – 70 ตัว ทำให้โรงเชือดไม่คุ้มทุนที่จะเปิดเชือด
- โคเนื้อและควายใน สปป.ลาว มีประมาณ 4 ล้านตัว ซึ่งไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ
- สปป.ลาว จึงมีคำสั่งภายในของแต่ละแขวง อาทิ แขวงบ่อแก้ว แขวงไชยบุรี แขวงเวียงจันทน์ เป็นต้น ห้ามมิให้นำเข้าโค ควายเข้ามาขุนระยะสั้นเพื่อส่งออกไปจีน แต่อนุญาตให้นำเข้าพ่อพันธุ์ - แม่พันธุ์ และโค ควายขนาดเล็ก อายุไม่เกิน 6 เดือน เพื่อขุนระยะยาวได้

โดยนายนิรันดร์ มีข้อเสนอแนะต่อประเด็นนี้ 3 ประการ คือ 1) ไทยต้องเจรจากับ สปป.ลาว ในระดับจังหวัดหรือแขวงที่ติดชายแดนไทย โดยใช้กลไกและความสัมพันธ์ส่วนราชการในระดับพื้นที่ เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด พาณิชยจังหวัด ปศุสัตว์จังหวัด ศุลกากร โดยการสนับสนุนและผลักดันของฝ่ายการเมือง ทั้งในระดับภูมิภาค และระดับประเทศ 2) ไทยควรยกระดับการเจรจากับ สปป.ลาว ผ่าน กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือยกระดับการเจรจาในระดับทวิภาคี

⁷¹ <https://ratchaburi.prd.go.th/th/content/category/detail/id/57/iid/363473>

ระหว่างรัฐบาล 2 ฝ่าย เพื่อปรับปรุงมาตรการห้ามนำเข้าโคเนื้อมีชีวิตจากไทย ให้สมประโยชน์ร่วมกัน และ 3) ไทยต้องเจรจากับจีน เพื่อขอโควตานำเข้าโค ควาย จากไทยไปจีนโดยตรง โดยใช้เส้นทางที่ใกล้ที่สุด และไม่ผ่านประเทศที่สาม 3 (เมียนมา สปป.ลาว เวียดนาม และกัมพูชา) ซึ่งก็คือ เส้นทางแม่น้ำโขง ระหว่าง ท่าเรือเชียงแสน - ท่าเรือกวานเหล่ย สิบสองปันนา

3) ซาอุดีอาระเบีย

การประชุมสุดยอด ASEAN-GCC Summit ณ ประเทศซาอุดีอาระเบีย เมื่อวันที่ 20-21 ตุลาคม 2566 นายเศรษฐา ทวีสิน นายกรัฐมนตรีได้หารือเพื่อเพิ่มโอกาสความร่วมมือระหว่างไทย-ซาอุดีอาระเบีย ซึ่งรวมถึง Saudi Agricultural and Livestock Investment Company (SALIC) เอกชนที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านการเกษตรและปศุสัตว์ชั้นนำของโลก การหารือในครั้งนี้ทั้งสองฝ่ายได้ตกลงที่จะสนับสนุนความร่วมมือในการลงทุนด้านปศุสัตว์⁷² รวมถึงการส่งออกโคเนื้อด้วย

ซาอุดีอาระเบียเป็นประเทศที่อนุญาตให้ไทยสามารถส่งออกโคมีชีวิตเพื่อนำไปเชือดและการทำพันธุ์ได้ ตั้งแต่วันที่ 11 มิถุนายน 2567 เป็นต้นมา โดยไทยต้องมีใบรับรองสุขภาพสัตว์ตามมาตรฐานว่าด้วยสุขภาพสัตว์ของทั้งสองประเทศ ครอบคลุมทั้งการทำพันธุ์และการเชือดส่วนการส่งออกเนื้อโคชำแหละ (Prepared Beef)

ล่าสุด ซาอุดีอาระเบียตอบรับที่จะรับซื้อเนื้อโคและผลิตภัณฑ์จากประเทศไทยแล้ว กรมปศุสัตว์อยู่ระหว่างการทำหนังสือขอความอนุเคราะห์กระทรวงการต่างประเทศ เพื่อยืนยันร่างหนังสือรับรองสุขภาพสัตว์ (Veterinary Health Certificate : VHC)⁷³ ให้ฝ่ายซาอุดีอาระเบียทราบ ทั้งนี้ ยังไม่มีการซื้อขายจริง เนื่องจากมีปัญหาอุปสรรค 3 ข้อ คือ 1) ข้อมูลการขนส่งทางเรือที่ต้องใช้ระยะเวลานานอาจเกิดการสูญเสียค่อนข้างสูง และ 2) การแข่งขันด้านราคากับประเทศคู่แข่ง เช่น ออสเตรเลีย และบราซิล ซึ่งราคารับซื้อโคเฉลี่ยทั้งปีของซาอุดีอาระเบีย ประมาณกิโลกรัมละ 68 บาท ซึ่งเป็นราคาที่แทบเป็นไปไม่ได้สำหรับผู้ประกอบการไทยในการส่งออก เพราะต้นทุนการผลิตในไทยสูงกว่าราคารับซื้อดังกล่าว

กรมปศุสัตว์⁷⁴ (2567)ระบุว่า บริษัทผู้ผลิตจะต้องได้รับการผลิตตามมาตรฐานฮาลาลจากคณะกรรมการอิสลามกลางแห่งประเทศไทย (The Central Islamic Committee of Thailand) ทั้งนี้ หน่วยงาน CICOT อยู่ระหว่างการขยายขอบข่ายการเป็นหน่วยงานรับรองด้านฮาลาลสำหรับการผลิตโคเนื้อจาก The Saudi Food and Drug Authority (SFDA) ประเทศซาอุดีอาระเบีย

คณะผู้วิจัยได้สัมภาษณ์บริษัท ดีแอนด์แซด คอนซัลแทนท์ จำกัด ซึ่งเป็นโรงงานผลิตเนื้อวัวฮาลาลขนาดใหญ่ของประเทศ ให้ข้อมูลว่าผู้นำเข้าจากซาอุดีอาระเบียได้เข้ามาตรวจสอบ (Audit) โรงงาน 2 ครั้งแล้ว บริษัทกำลังอยู่ในระหว่างรอผลการพิจารณาคำสั่งซื้อ และมีโอกาสเป็นไปได้สูงที่จะได้รับคำสั่งซื้อ

4) เวียดนาม

กรมสุขภาพสัตว์เวียดนาม (Department of Animal Health :DAH) อนุญาตให้ไทยส่งออกโคและกระบือทางทะเลได้โดยไม่ต้องส่งออกจากท่าเรือไทยที่ได้รับการตรวจเชื้อโรคและควบคุมอย่างเข้มงวดก่อนการ

⁷² <https://today.line.me/th/v3/article/GgllOM6>

⁷³ Veterinary Health Certificate เป็นเอกสารที่รับรองสินค้าที่ผลิตในประเทศผู้ส่งออก โดยใช้วัตถุต่าง ๆ ที่มีส่วนผสมของเนื้อสัตว์ หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของสัตว์ที่เลี้ยงภายในประเทศผู้ส่งออกหรือมาจากแหล่งที่ปลอดจากโรคระบาด ตามคำประกาศขององค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (World Organisation for Animal Health: OIE) และเป็นไปตามข้อกำหนดของประเทศผู้นำเข้า https://onestopservice.ditp.go.th/download/file/8_Department_of_Livestock_Development.pdf

⁷⁴ หนังสือ กษ. 0615/1338 ลงวันที่ 23 มกราคม 2567 เรื่อง ข้อกำหนดและขั้นตอนการส่งออกเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ในต่างประเทศ ถึงบริษัทดีแอนด์แซด คอนซัลแทนท์ จำกัด (EST.393)

ส่งออก พร้อมให้การรับรองและขึ้นทะเบียนฟาร์มโคเนื้อและกระบือปลอดโรคปากและเท้าเปื่อยเพื่อการส่งออก จำนวน 23 ฟาร์ม⁷⁵

จากการสัมภาษณ์ นายสัตวแพทย์ ประภาส ภิญโญชีพ รองอธิบดีกรมปศุสัตว์ เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2568 ข้อกังวลในการส่งโคเนื้อไปจำหน่ายต่างประเทศ คือ ข้อกังวลด้านมาตรฐานและการควบคุมคุณภาพ เพื่อให้เป็นไปตามข้อกำหนดด้านสุขอนามัยและความปลอดภัยอาหารที่เข้มงวดของประเทศคู่ค้า ซึ่งประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนาและปรับปรุงมาตรฐานการผลิต เช่น การป้องกันโรค การจัดการฟาร์มให้ได้รับรองมาตรฐานซึ่งเป็นความท้าทายสำหรับฟาร์มขนาดเล็กหรือฟาร์มที่ยังขาดแคลนทรัพยากรในการพัฒนาคุณภาพ นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดในการผลิต เนื่องจากการเลี้ยงโคเนื้อในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงในระบบของเกษตรกรรายย่อย ทำให้การผลิตในปริมาณมากและรักษาคุณภาพอย่างต่อเนื่องทำได้ยาก และยังมีปัญหาการขาดแคลนพื้นที่และอาหารสัตว์ที่เหมาะสมสำหรับการเลี้ยงโคเนื้อในเชิงอุตสาหกรรม อีกทั้งยังต้องเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับประเทศผู้ผลิตโคเนื้อรายใหญ่ที่มี การพัฒนาระบบการผลิตที่ก้าวหน้าและมีปริมาณการผลิตสูงของโลก เช่น ออสเตรเลีย บราซิล และอาร์เจนตินา ซึ่งต่างก็ส่งออกเนื้อโคและโคมีชีวิตไปจำหน่ายต่างประเทศเช่นกัน

ตารางที่ 3.37 เงื่อนไขในการนำเข้าโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ของประเทศต่าง ๆ

ลำดับที่ 1	ประเทศ	เงื่อนไขและขั้นตอนการนำเข้า
1	มาเลเซีย	โคเนื้อ⁷⁶ - ใบอนุญาตนำเข้า (Import Permit) การส่งออกโคกระบือไปยังมาเลเซีย ต้องมีใบอนุญาตนำเข้าที่ถูกต้องซึ่งออกโดยแผนกกักกันสัตว์ของมาเลเซีย - รายละเอียดของสัตว์ (Description of Animals) สัตว์แต่ละตัวจะต้องติดเบอร์หู (Ear Tag) เพื่อระบุหมายเลขประจำตัวสัตว์และสามารถติดตามตรวจสอบย้อนกลับได้ก่อนการส่งออก - ใบรับรองสุขภาพสัตว์ (Veterinary Health Certificate) ต้องมีใบรับรองฯ เป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งออกโดยเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ผู้มีอำนาจลงนามของกรมปศุสัตว์ (DLD) ประเทศไทยภายใน 10 วันของการส่งออก ให้การรับรองว่า 1) ประเทศไทยปลอดจากโรค Contagious Bovine Pleuropneumonia เป็นเวลา 12 เดือน ก่อนถึงวันส่งออก และยังไม่มีรายงานการเกิดโรค Bovine spongiform Encephalopathy (โรคสมองอักเสบในโค) ในประเทศไทย 2) สัตว์ต้องถูกเลี้ยงในประเทศไทย ตั้งแต่แรกเกิด หรือในช่วง 60 วัน ในตำบลที่ไม่มีรายงานการเกิด LSD ก่อนส่งออก - สัตว์ได้รับการทดสอบทางห้องปฏิบัติการเพื่อหาโรคใช้ค่าความชุกที่ ร้อยละ 10 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 (มากที่สุด 34 ตัวอย่าง) โดยให้ผลเป็นลบต่อโรคลัมปีสกิน ภายใน 1 เดือนก่อนการส่งออก - สัตว์ต้องได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรค LSD ตามคำแนะนำของบริษัทผู้ผลิต ในช่วงระหว่าง 60 วันถึง 1 ปี ก่อนเข้ากัก - สัตว์ต้องมาจากฝูงและมาจากฟาร์มที่ได้รับการรับรองจากกรมปศุสัตว์ซึ่งได้รับการตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอโดยกรมปศุสัตว์ และปลอดจากโรค

⁷⁵ Thai PBS News. (2567). เวียดนามไฟเขียว! นำเข้า “โค-กระบือ” จาก 23 ฟาร์มไทย. <https://www.thaipbs.or.th/news/content/336626>

⁷⁶ <https://www.agrinewsthai.com/domestic-animal/11634>

ลำดับที่ 1	ประเทศ	เงื่อนไขและขั้นตอนการนำเข้า
		Brucellosis ,Tuberculosis, Johne's disease เป็นเวลา 6 เดือน จนถึงวันส่งออก • สัตว์ได้รับการถ่ายพยาธิทั้งภายนอกและภายในด้วยยาถ่ายพยาธิที่ออกฤทธิ์ในวงกว้างตามคำแนะนำของบริษัทผู้ผลิต และไม่มีอาการทางคลินิก และไม่พบพยาธิภายนอก ก่อนการส่งออก • ประเทศไทยห้ามใช้สารเร่งเนื้อแดง เนื้อโค⁷⁷ • อนุญาตให้ไทยส่งออกเนื้อโคไปยังมาเลเซียได้ เมื่อ 16 มกราคม 2568 • สถานประกอบการที่ต้องการส่งออกต้องยื่นคำขอขึ้นทะเบียนกับกรมสัตวแพทย์บริการแห่งสหพันธรัฐมาเลเซีย (DVS) • สินค้าต้องได้รับรองฮาลาลจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาเลเซียยอมรับ
2	จีน	โคเนื้อมีชีวิตและเนื้อโค⁷⁸ • กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ของไทยกำลังเร่งเจรจากับ GACC เพื่อเปิดตลาดส่งออกโคเนื้อมีชีวิตและผลิตภัณฑ์จากโคไปยังจีน • มีข้อกำหนดด้านสุขอนามัยที่เข้มงวด สินค้าต้องปราศจากโรคระบาดและสารตกค้าง • ผู้ประกอบการต้องได้รับการรับรองจาก GACC ก่อนส่งออก
3	ซาอุดีอาระเบีย	เนื้อโค⁷⁹ • สินค้าต้องได้รับการรับรองฮาลาลตามข้อกำหนดของซาอุดีอาระเบีย • สินค้าต้องผ่านการตรวจสอบด้านสุขอนามัยและปลอดจากโรคระบาด
4	เวียดนาม	เนื้อโค • สินค้านำเข้าต้องผ่านการตรวจสอบด้านสุขอนามัยและปลอดจากโรคระบาด • ผู้ส่งออกต้องได้รับการขึ้นทะเบียนสถานประกอบการ และได้รับการรับรองจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของเวียดนาม

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ทั้งนี้ กรมปศุสัตว์ ระบุแนวทางการผลิตโคเนื้อเพื่อการส่งออกของไทยไปต่างประเทศ⁸⁰ ดังนี้

1. โคเนื้อที่จะเข้าโรงฆ่าต้องเป็นโคเนื้อที่เกิดและเลี้ยงในประเทศไทยหรือประเทศปลายทางยอมรับ และมีการเลี้ยงขุนในประเทศไทย
2. โรงฆ่าโคเนื้อเพื่อการส่งออกต้องได้รับการรับรองเพื่อการส่งออก (EST.) และระบบ HACCP โดยกรมปศุสัตว์ ตามระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองการปฏิบัติสุขลักษณะที่ดี (Good Hygiene Practices: GHPs) และระบบ HACCP ในสถานประกอบการเพื่อการส่งออก พ.ศ. 2564 รวมถึงขึ้นทะเบียนกับประเทศปลายทาง

⁷⁷ <https://www.bangkokbiznews.com/business/economic/1165321>

⁷⁸ <https://www.bangkokbiznews.com/business/economic/1165321>

⁷⁹ <https://dld.go.th/th/index.php/th/newsflash/collaborated-news/27032-dldco231166>

⁸⁰ หนังสือ กษ. 0615/1338 ลงวันที่ 23 มกราคม 2567 เรื่อง ข้อกำหนดและขั้นตอนการส่งออกเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ในต่างประเทศ ถึงบริษัท ดีแอนด์แซด คอนซัลแทนท์ จำกัด (EST.393)

3. โคเนื้อที่เข้าโรงฆ่าต้องได้รับการตรวจสอบสุขภาพสัตว์ก่อนเข้าฆ่า (Ante-Mortem Inspection) และตรวจซากภายหลังการฆ่า (Post-Mortem Inspection) ตามประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่อง การตรวจโรคและการตรวจพิสูจน์โรคสัตว์ในสัตว์ที่ฆ่าในโรงฆ่าสัตว์หรือฆ่านอกโรงฆ่าสัตว์ และเนื้อสัตว์ของสัตว์ที่ตายโดยมิได้ถูกฆ่า เพื่อการรับรองให้จำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2560

3.7.2 การเปิดเสรีการค้าภายใต้กรอบต่าง ๆ

คณะผู้วิจัยได้ทบทวนและศึกษาความตกลงการค้าเสรี 16 ฉบับ ที่ไทยลงนามเข้าร่วมแล้วกับ 23 ประเทศ เกี่ยวกับสินค้าโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ พบว่า ประเทศไทยกำหนดอัตราภาษีศุลกากรสูงสำหรับผลิตภัณฑ์ การเกษตรเพื่อปกป้องภาคการเกษตรภายในประเทศ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจและเป็นแหล่งจ้างงาน ให้กับประชากรจำนวนมาก⁸¹ โดยการปกป้องเกษตรกรในประเทศจากสินค้านำเข้าราคาถูกและรักษาราคาในตลาดให้มั่นคง

ในกรณีของโคเนื้อและเนื้อโค ไทยเรียกเก็บอัตราภาษีศุลกากรเพดานสูงสุดอยู่ที่อัตราร้อยละ 40 สำหรับโคเนื้อมีชีวิต ในขณะที่เนื้อโคสด แช่เย็นและแช่แข็งอยู่ที่อัตราร้อยละ 60⁸² อย่างไรก็ตาม การเปิดตลาด และการเปิดเสรีทางการค้า (Free Trade Agreement: FTA) ยังคงเป็นสิ่งจำเป็นในการผลักดันการส่งออก ผลิตภัณฑ์การเกษตรสำคัญของไทย และยังคงมีความจำเป็นในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ระหว่างประเทศ ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของ ประเทศในตลาดโลก โดยการเปิดตลาดและการเจรจาการค้าสามารถลดอุปสรรคทางการค้าต่าง ๆ เช่น ภาษี ศุลกากรและข้อจำกัดทางการค้าอื่น ๆ ซึ่งทำให้เกิดโอกาสใหม่ในการขยายการค้าระหว่างประเทศต่าง ๆ ได้มากขึ้น ภายใต้ความตกลงการค้าเสรีที่ไทยลงนาม สามารถสรุปข้อผูกพันแต่ละความตกลงที่เกี่ยวข้องกับสินค้า โคเนื้อมีชีวิตและผลิตภัณฑ์เนื้อโค ได้ดังต่อไปนี้

- ความตกลงองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO)

ประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกเพื่อเปิดเสรีการค้าระหว่างประเทศอย่างค่อยเป็นค่อย ไป ไทยได้ลดอัตราภาษีศุลกากรนำเข้าบางส่วนเพื่อให้เป็นไปตามข้อตกลง ทั้งนี้ องค์การการค้าโลกได้ให้สิทธิ พิเศษแก่ประเทศไทยในฐานะประเทศกำลังพัฒนา⁸³ ในการปฏิบัติตามพันธกรณี เพื่อให้ประเทศไทยสามารถ คงมาตรการปกป้องบางประการสำหรับภาคส่วนที่มีความอ่อนไหว เช่น เกษตรกรรมและอุตสาหกรรม ขนาดเล็ก ในกรณีโคเนื้อมีชีวิตและเนื้อโค โดยอัตราภาษี ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของประเทศไทย ในการปรับตัวและบูรณาการเข้าสู่ระบบการค้าโลก⁸⁴

- ความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free-Trade Agreement: AFTA)

ข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียนเป็นผลให้ไทยสามารถใช้โอกาสนี้ในการเป็นผู้นำการส่งออกโคเนื้อ มี ชีวิตไปจำหน่ายยังประเทศสมาชิกเพิ่มมากขึ้น ทำให้ปัจจุบันประเทศอาเซียนเป็นคู่ค้าโคเนื้อมีชีวิตที่สำคัญของ

⁸¹ Food and Agriculture Organization (FAO), "Chapter 14. Thailand," Agriculture, Trade And Food: Country Case Studies - Volume II, 2000,

<https://www.fao.org/4/x8731e/x8731e15.htm>; 1. Food and Agriculture Organization (FAO), "Chapter 14. Thailand," Agriculture, Trade And Food: Country Case Studies - Volume II, 2000, <https://www.fao.org/4/x8731e/x8731e15.htm>.

⁸² พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๖๔

⁸³ องค์การการค้าโลกอนุญาตให้ประเทศกำลังพัฒนาได้รับสิทธิพิเศษในการดำเนินการตามพันธกรณี (มาตรการพิเศษและแตกต่าง : S&D) โดยอนุญาตให้มีระยะเวลาที่ยาวนาน ขึ้นในการปฏิบัติตามข้อผูกพัน รวมถึงสามารถจำกัดการนำเข้าได้หากมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ รายละเอียดเพิ่มเติมดูใน World Trade Organization, Special And Differential Treatment Provisions in WTO Agreements and Decisions, 2023, <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/WT/COMTD/W271.pdf&Open=True>.

⁸⁴ ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง การยกเว้นอากร ลด และเพิ่มอัตราอากรศุลกากรตามข้อผูกพันในความตกลงการค้าเสรีจัดตั้งองค์การการค้าโลก (2565).

ประเทศไทย โดย กองสารวัตรและกักกันของกรมศุลกากรได้รายงานไว้ในช่วงปี 2556 - 2566 มีการส่งออกโคเนื้อมีชีวิตออกนอกประเทศเป็นจำนวน 2,225,460 ตัว ส่งออกไปยัง สปป. ลาว ร้อยละ 72.5 เวียดนาม ร้อยละ 15 และมาเลเซียร้อยละ 10.5 ของการส่งออกโคเนื้อมีชีวิตทั้งหมด⁸⁵ ในขณะที่จำนวนการส่งออกเนื้อโคสดแช่เย็นและแช่แข็งไปยังเมียนมาคิดเป็นร้อยละ 96 ของการส่งออกทั้งหมด มูลค่าการส่งออกโดยรวมของโคเนื้อและเนื้อโคของไทยในอาเซียนเพิ่มสูงมากขึ้น โดยเฉพาะ โคมีชีวิตสำหรับทำพันธุ์ และ โคมีชีวิตอื่น ๆ ที่เป็นตัวผู้อื่น ๆ

- ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (Thailand-Australia Free Trade Agreement: TAFTA)

ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย เป็นกรอบเจรจาที่มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2548 โดยกำหนดให้ไทยและออสเตรเลียเริ่มเปิดเสรีการค้าทั้งในด้านสินค้า การบริการ และการลงทุน ระหว่างกัน รวมทั้งร่วมมือกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคทางการค้าที่มีใช่มากขึ้น ในขณะเดียวกันประเทศไทยได้ลดภาษีสินค้าเกือบทั้งหมดสำหรับออสเตรเลียเป็นศูนย์แล้ว ยกเว้นสินค้าเกษตรบางรายการ โดยเฉพาะสินค้าและผลิตภัณฑ์โคเนื้อ ซึ่งยังคงอยู่ภายใต้มาตรการโควตาภาษีและมาตรการปกป้องพิเศษ (Special Safeguards: SSG) เพื่อให้ภาคการผลิตและอุตสาหกรรมโคเนื้อของไทยมีเวลาในการปรับตัว⁸⁶ ซึ่งสิ้นสุดแล้วเมื่อปี 2563 ส่งผลให้ประเทศไทยจะต้องยกเลิกโควตาและยกเว้นภาษีสำหรับสินค้าโคเนื้อ⁸⁷ ด้วยเหตุนี้ อุตสาหกรรมโคเนื้อออสเตรเลียได้ขยายตลาดการส่งออกเนื้อและเครื่องในจำนวนมาก ซึ่งมีการส่งออกเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้นทุก ๆ ปี เช่น จากสถิติของกรมศุลกากร ประเทศไทยมีการนำเข้าเนื้อโคแช่เย็น ส่วนตัดแบบไม่มีกระดูก (02013000) จากออสเตรเลียมากขึ้น และมีสัดส่วนการนำเข้าที่สูง โดยในปี 2566 มูลค่าการส่งออกจากออสเตรเลียอยู่ที่ 1,703,025,616 บาท ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 93 ของมูลค่าการนำเข้าทั้งหมด ในส่วนของเนื้อโคแช่แข็ง ส่วนตัดแบบไม่มีกระดูก (02023000) มูลค่าการส่งจากออสเตรเลีย อยู่ที่ 3,895,362,573 ซึ่งนับเป็นร้อยละ 63 ของการนำเข้าและประเทศไทยนำเข้าเครื่องในโคเนื้อและส่วนอื่นที่บริโภคได้ แช่เย็น (02061000) จากออสเตรเลียเพียงประเทศเดียว ซึ่งมูลค่าการนำเข้าเพิ่มสูงขึ้นตลอดช่วง ปริมาณการนำเข้าในปี 2566 อยู่ที่ 18,105,849 บาท

- ความตกลงการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์ (Thailand – New Zealand Closer Economic Partnership: TNZCEP)

ความตกลงการค้าเสรีไทย-นิวซีแลนด์ เป็นกรอบเจรจาที่มีจุดประสงค์เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือในทางเศรษฐกิจระหว่างไทยและนิวซีแลนด์ ที่จะขยายการค้าระหว่างกันโดยการปรับลดภาษีให้ต่ำและเป็นศูนย์เพื่อเกิดการค้าอย่างเสรีในที่สุด ทั้งประเทศไทยและนิวซีแลนด์ได้ทยอยยกเว้นภาษีตามปีที่ตกลงไว้เหมือนข้อตกลงออสเตรเลีย ซึ่งนิวซีแลนด์ได้ยกเว้นภาษีทุกรายการตามที่ตกลงไว้ในกรอบเจรจาแล้ว ในขณะที่ประเทศไทยยังยกเว้นสินค้าเกษตรบางรายการ ในกรณีของสินค้าและผลิตภัณฑ์โคเนื้อในปี 2563 ไม่ได้อยู่ภายใต้มาตรการโควตาภาษีและมาตรการปกป้องพิเศษแล้ว เป็นผลให้ไทยได้ยกเลิกโควตาและยกเว้นภาษี⁸⁸ การส่งออกเนื้อโคและเครื่องในโคจากประเทศนิวซีแลนด์มายังประเทศไทยมีการขยายตัวสูงขึ้นตลอดช่วงเวลา

⁸⁵ "Dadboard: รายงานสถิติส่งออก ปี 2556-2566 (สิงหาคม)," 2023, เข้าถึงเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2025, <https://lookerstudio.google.com/u/0/reporting/eb0da53c-053f-4d52-957c-3f590b740c2a/page/ea2b0d>.

⁸⁶ Australian Customs Service, "Special Safeguards: Thailand-Australia Free Trade Agreement," www.abf.gov.au, 2005, <https://www.abf.gov.au/free-trade-agreements/files/tafta-special-safeguards.pdf>.

⁸⁷ ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง การยกเว้นอากรและลดอัตราอากรศุลกากรสำหรับของที่มีถิ่นกำเนิดจากออสเตรเลีย ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2560

⁸⁸ ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง การยกเว้นอากรและลดอัตราอากรศุลกากรสำหรับของที่มีถิ่นกำเนิดจากนิวซีแลนด์ ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2560

ที่ผ่านมา สินค้าส่งออกหลัก ได้แก่ เนื้อโคแช่แข็ง ส่วนตัดแบบไม่มีกระดูก (02023000) มีมูลค่าการส่งออกอยู่ที่ 702,189,928 บาทหรือร้อยละ 11 ของการนำเข้าในปี 2566 และ ตับวัวแช่แข็ง (02062200) 136,644,738 บาท ซึ่งนับเป็นร้อยละ 66 ของการนำเข้าในปี 2566

- ความตกลงการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement: JTEPA)

ความตกลงการค้าเสรีไทย-ญี่ปุ่นเป็นกรอบที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 พฤศจิกายน 2550 เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างไทยและญี่ปุ่น โดยมุ่งเน้นการขยายโอกาสทางการค้าผ่านการปรับลดภาษีให้อยู่ในระดับต่ำหรือเป็นศูนย์ และเพื่อส่งเสริมการค้าเสรี ควบคู่ไปกับการอำนวยความสะดวกด้านการค้าและความร่วมมือในหลากหลายสาขา โดยภายใต้กรอบเจรจານี้ เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการยกเว้นภาษีภายใต้เงื่อนไขการยกเว้นอากรและลดอัตราอากรศุลกากรสำหรับของที่มีถิ่นกำเนิดจากญี่ปุ่น ภายใต้หลักเกณฑ์ Wholly Obtain (WO)⁸⁹ กล่าวคือ สินค้าที่ผลิตโดยใช้วัตถุดิบภายในประเทศทั้งหมดจะได้รับสิทธิพิเศษจากการเจรจาตกลง FTA ส่วนใหญ่ใช้กับสินค้าเกษตร ส่งผลให้ญี่ปุ่นสามารถส่งออกเนื้อโคและผลิตภัณฑ์มายังประเทศไทยได้มากขึ้น โดยสินค้าที่ส่งออกจากญี่ปุ่นที่สำคัญคือ เนื้อโคแช่แข็ง ส่วนตัดแบบไม่มีกระดูก (02023000) ที่มีมูลค่าการส่งออกในปี 2566 อยู่ที่ 942,967,200 บาทซึ่งนับเป็นร้อยละ 15 ของรายการส่งออกนี้

พันธกรณีการเปิดตลาดสินค้าโคมีชีวิต เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทยกับประเทศคู่ค้าภายใต้ความตกลงการค้าเสรีในกรอบพหุภาคี และทวิภาคี ได้ดังนี้

- โคมีชีวิตสำหรับทำพันธุ์ (0102.21) ทุกกรอบความตกลงไทยลดอัตราภาษีศุลกากรนำเข้าร้อยละ ศูนย์ ยกเว้น ความตกลง ไทย - อินเดีย ไม่ผูกพันการลดภาษี

- โคมีชีวิตอื่น ๆ (0102.29) ภายใต้กรอบ WTO ไทยผูกพันเก็บอัตราภาษีศุลกากรนำเข้าที่ร้อยละ 5 กรอบความตกลงอื่น ๆ ลดภาษีศุลกากรนำเข้าร้อยละศูนย์ ยกเว้น ความตกลงอาเซียน - อินเดีย และไทย - อินเดีย ไม่ผูกพันการลดภาษี

- เนื้อโคสด แช่เย็น (0201.1000, 0201.2000 และ 0201.3000) และเนื้อโคแช่แข็ง (0202.1000, 0202.2000 และ 0202.3000) ภายใต้กรอบ WTO ไทยผูกพันอัตราภาษีศุลกากรนำเข้าที่ร้อยละ 50 ภายใต้กรอบความตกลงอื่น ๆ ลดภาษีศุลกากรนำเข้าร้อยละศูนย์ ยกเว้นความตกลงอาเซียน-ฮ่องกง ทหอยลดลดภาษีลงเป็นศูนย์ในปี 2571 ส่วนความตกลงอาเซียน-อินเดีย และไทย - อินเดีย และ RCEP ไม่ผูกพันการลดภาษี

- เนื้อโคแปรรูป (0210.2000 และ 1602.5000) ภายใต้กรอบ WTO พิกัด 0210.2000 ไทยผูกพันอัตราภาษีศุลกากรนำเข้าที่ร้อยละ 50 ภายใต้กรอบความตกลงอื่น ๆ ลดภาษีศุลกากรนำเข้าร้อยละศูนย์ ความตกลงอาเซียน-อินเดีย เก็บภาษีอัตราร้อยละ 5 ความตกลงอาเซียน-ฮ่องกง ทหอยลดลดภาษีลงเป็นศูนย์ในปี 2571 ส่วนไทย - อินเดีย ความตกลงการค้าเสรีไทย-เปรู และ RCEP ไม่ผูกพันการลดภาษี

พิกัด 1602.5000 ภายใต้กรอบ WTO พิกัด 0210.2000 ไทยผูกพันอัตราภาษีศุลกากรนำเข้าที่ร้อยละ 30 ภายใต้กรอบความตกลงอื่นๆ ลดภาษีศุลกากรนำเข้าร้อยละศูนย์ ความตกลงอาเซียน-อินเดีย

⁸⁹ ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง การยกเว้นอากรและลดอัตราอากรศุลกากรสำหรับของที่มีถิ่นกำเนิดจากญี่ปุ่น ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2560

เก็บภาษีอัตราร้อยละ 5 ความตกลงอาเซียน-ฮ่องกง ทายอดลดภาษีลดภาษีลงเป็นศูนย์ในปี 2571 ส่วนไทย - อินเดีย ความตกลงการค้าเสรีไทย-เปรู และ RCEP ไม่ผูกพันการลดภาษี

- เครื่องในโค (0206.1000, 0206.2100, 0206.2200 และ 0206.2900) ภายใต้กรอบ WTO ไทยผูกพันอัตราภาษีศุลกากรนำเข้าที่ร้อยละ 30 ภายใต้กรอบความตกลงอื่นๆ ลดภาษีศุลกากรนำเข้าร้อยละศูนย์ ยกเว้นความตกลงอาเซียน-ฮ่องกง ทายอดลดภาษีลดภาษีลงเป็นศูนย์ในปี 2571 ความตกลงอาเซียน-อินเดีย ไทย - อินเดีย และ RCEP ไม่ผูกพันการลดภาษี

พันธกรณีการเปิดตลาดสินค้าโคมีชีวิต เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของประเทศคู่ค้าที่ผูกพันลดภาษีศุลกากรให้ไทยภายใต้ความตกลงการค้าเสรีในกรอบพหุภาคี และทวิภาคี มีดังนี้

- โคมีชีวิตสำหรับทำพันธุ์ (0102.21) ทุกกรอบความตกลงทุกประเทศลดอัตราภาษีศุลกากรนำเข้าร้อยละศูนย์ให้ไทย ยกเว้น ไทย - อินเดีย ไม่ผูกพันการลดภาษี

- โคมีชีวิตอื่น ๆ (0102.29) ทุกกรอบเก็บภาษีกรอบอาเซียนทุกประเทศลดภาษีเป็นศูนย์ ยกเว้น สปป.ลาว เก็บภาษีร้อยละ 3 อาเซียน - เกาหลีร้อยละ 0 ยกเว้นโคเนื้อ (0102.2920) เก็บภาษีร้อยละ 32 อาเซียน-ญี่ปุ่น ไทย-ญี่ปุ่น และไทย -อินเดีย ไม่ผูกพันการลดภาษี

- เนื้อโคสด แช่เย็น (0201.1000, 0201.2000 และ 0201.3000) และเนื้อโคแช่แข็ง (0202.1000, 0202.2000 และ 0202.3000) ทุกกรอบเก็บภาษีเป็นศูนย์ ยกเว้นอาเซียนเก็บภาษีเป็นศูนย์ยกเว้น สปป.ลาว เก็บภาษีร้อยละ 3 อาเซียน - เกาหลี เก็บภาษีร้อยละ 32 ยกเว้นพิกัด 0202.20 และ 0202.30 ไม่ผูกพันการลดภาษี อาเซียน-ญี่ปุ่น ไทย-ญี่ปุ่น ไทย-เปรู และไทย -อินเดีย ไม่ผูกพันการลดภาษี

- เนื้อโคแปรรูป (0210.2000 และ 1602.5000) พิกัด 0210.2000 ทุกกรอบลดภาษีเป็นศูนย์ ยกเว้นอาเซียน สปป.ลาว เก็บภาษีร้อยละ 5 กรอบอาเซียน-เกาหลี เก็บภาษีเป็นศูนย์ ยกเว้นพิกัด 0210.2010 (dried and Smoked) เก็บภาษีร้อยละ 5 อาเซียน-ญี่ปุ่น ไทย-ญี่ปุ่น ไทย-เปรู และไทย -อินเดีย ไม่ผูกพันการลดภาษี

- พิกัด 1602.5000 ทุกกรอบลดภาษีเป็นศูนย์ ยกเว้นอาเซียน และเวียดนาม เก็บภาษีร้อยละ 5 อาเซียน - ญี่ปุ่น เก็บอัตราภาษีร้อยละ 0 - 50 อาเซียน-เกาหลีใต้ เก็บภาษีเป็นศูนย์ 57.6 ไทย-ญี่ปุ่น ไทย-เปรู และไทย -อินเดีย ไม่ผูกพันการลดภาษี

- เครื่องในโค (0206.1000, 0206.2100, 0206.2200 และ 0206.2900) ทุกกรอบลดภาษีเป็นศูนย์ ยกเว้นอาเซียน สปป.ลาว เก็บภาษีร้อยละ 5 กรอบอาเซียน - ญี่ปุ่น เก็บภาษีร้อยละ 12.8 - 50 อาเซียน-เกาหลี เก็บภาษีร้อยละ 5 ยกเว้น 0206.29 เก็บภาษีร้อยละ 14.4 อาเซียน-ญี่ปุ่น ไทย-ญี่ปุ่น ไทย - เปรู และไทย - อินเดีย ไม่ผูกพันการลดภาษี ไทย-ญี่ปุ่น และไทย -อินเดีย ไม่ผูกพันการลดภาษี

รายละเอียดพันธกรณีการเปิดตลาดสินค้าโคมีชีวิต เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทย และพันธกรณีการเปิดตลาดสินค้าโคมีชีวิต เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของประเทศคู่ภาคี ดังปรากฏในตารางที่ 3.38 และ 3.39

ตารางที่ 3.38 พันธกรณีการเปิดตลาดสินค้าโคมีชีวิต เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทย

รายการ สินค้า	พิกัด ศุลกากร	WTO	ASEAN	อาเซียน						ไทย					
				จีน ACFTA	ญี่ปุ่น AJCE	ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ AANZFTA	ฮ่องกง AHKFTA	อินเดีย AIFTA	เกาหลีใต้ AKFTA	ออสเตรเลีย TAFTA	นิวซีแลนด์ TNZCEP	ชิลี TCFTA	ญี่ปุ่น JTEPA	เปรู TPCEP	อินเดีย TIFTA
โคมีชีวิต สำหรับ ทำพันธุ์	0102.21	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	ไม่ผูกพันการ ลดภาษี
โคมีชีวิต อื่น ๆ	0102.29	5%						ไม่ผูกพันการ ลดภาษี	ไม่ผูกพันการ ลดภาษี						
เนื้อโคสด แช่เย็น	0201.10	50%					ปี 2567 - 17% ลดเป็น 0% ในปี 2571	ไม่ผูกพันการ ลดภาษี							
	0201.20 0201.30														
เนื้อโค แช่แข็ง	0202.10 0202.20 0202.30	50%					ปี 2567 - 17% ลดเป็น 0% ในปี 2571	5%							
	0210.20														
เนื้อโค แปรรูป	1602.50	30%	ปี 2567 - 17% ลดเป็น 0%	5%	ไม่ผูกพันการ ลดภาษี										

รายการ สินค้า	พิกัด ศุลกากร	WTO	ASEAN	อาเซียน						ไทย					
				จีน ACFTA	ญี่ปุ่น AJCE	ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ AANZFTA	ฮ่องกง AHKFTA	อินเดีย AIFTA	เกาหลีใต้ AKFTA	ออสเตรเลีย TAFTA	นิวซีแลนด์ TNZCEP	ชิลี TCFTA	ญี่ปุ่น JTEPA	เปรู TPCEP	อินเดีย TIFTA
							ในปี 2571								
เครื่องในโค	0206.10 0206.21 0206.22 0206.29	30%					ปี 2567 - 15% ลดเป็น 0% ในปี 2571	ไม่ผูกพันการ ลดภาษี						0%	

มาตรการด้านสุขอนามัย : ในการนำเข้าและส่งออกจะต้องมีหนังสือรับรองสุขภาพสัตว์ (Health Certificate) และต้องปลอดโรคต่าง ๆ ตามที่ประเทศปลายทางกำหนด

** หมายเหตุ: ไม่ผูกพันการลดภาษี คือ ไม่ปรากฏในตารางข้อมูลผูกพันการลดภาษี โดยมีการเก็บภาษีตาม WTO หรือ MFN

ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, มีนาคม 2568

ตารางที่ 3.39 พันธกรณีการเปิดตลาดสินค้าโคมีชีวิต เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของประเทศคู่ภาคี

รายการสินค้า	พิกัดศุลกากร	ASEAN	อาเซียน						ไทย						
			จีน ACFTA	ออสเตรเลีย AANZFTA	ฮ่องกง AHKFTA	อินเดีย AIFTA	ญี่ปุ่น AJCEP	เกาหลีใต้ AKFTA	ออสเตรเลีย TAFTA	นิวซีแลนด์ TNZCEP	ชิลี TCFTA	ศรีลังกา SLTFTA	เปรู TPCEP	ญี่ปุ่น JTEPA	อินเดีย TIFTA TEFTA
โคมีชีวิตสำหรับ ทำพันธุ์	0102.21	0%	0%	0%		0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	ไม่ผูกพัน การลด ภาษี
โคมีชีวิตอื่น ๆ	0102.29	0% ยกเว้น สปป.ลาว 3%	0%	0%		0%	ไม่ผูกพันการ ลดภาษี	0% ยกเว้นโค (0102.2920) 32%	0%	0%	0%	0%	0%	ไม่ผูกพัน การลดภาษี	ไม่ผูกพัน การลด ภาษี
เนื้อโคสด แช่เย็น	0201.10	0% ยกเว้น สปป.ลาว 5%	0%	0%	0%	0%	ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	32% ยกเว้น 0202.20 0202.30 ไม่ผูกพัน การลดภาษี	0%	0%	0%	0% ในปี ที่ 10	ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	ไม่ผูกพัน การลดภาษี	ไม่ผูกพันการลด ภาษี
	0201.20 0201.30														
เนื้อโคแช่แข็ง	0202.10 0202.20 0202.30										0%	0% ยกเว้น เนื้อติด กระดูก			
เนื้อโคแปรรูป	0210.20	0% ยกเว้น สปป. ลาว 5%	0%	0%	0%	0%	ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	0% ยกเว้น 0210.2010 (dried and Smoked) 5%	0%	0%	0%	0% ในปี ที่ 10	ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	ไม่ผูกพันการลด ภาษี
	1602.50	0% ยกเว้น เวียดนาม 5%	0%	0%	0%	0%	0 - 50%	57.6%	0%	0%	0%	ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี	ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี	ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	ไม่ผูกพัน การลด ภาษี

รายการสินค้า	พิกัดศุลกากร	ASEAN	อาเซียน						ไทย						
			จีน ACFTA	ออสเตรเลีย AANZFTA	ฮ่องกง AHKFTA	อินเดีย AIFTA	ญี่ปุ่น AJCEP	เกาหลีใต้ AKFTA	ออสเตรเลีย TAFTA	นิวซีแลนด์ TNZCEP	ชิลี TCFTA	ศรีลังกา SLTFTA	เปรู TPCEP	ญี่ปุ่น JTEPA	อินเดีย TIFTA TEFTA
เครื่องในโค	0206.10 0206.21 0206.22 0206.29	0% ยกเว้น สปป.ลาว 5%	0%	0%	0%	0%	12.8 - 50%	5% ยกเว้น 0206.29 14.4%	0%	0%	0%	0% ใน ปีที่ 6- 10	0%	ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	ไม่ผูกพันการลด ภาษี

ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, มีนาคม 2568

ตารางที่ 3.40 การเปิดตลาดสินค้าโคเนื้อมีชีวิต เนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของประเทศคู่ภาคีภายใต้ RCEP

รายการสินค้า	พิกัดศุลกากร	ไทย	อาเซียน	จีน	ญี่ปุ่น	เกาหลีใต้	ออสเตรเลีย	นิวซีแลนด์
โคมีชีวิตสำหรับทำพันธุ์	0102.2100	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
โคมีชีวิตอื่น ๆ	0102.2910 0102.2990	ไม่ผูกพันการลดภาษี (5%)	0% ยกเว้น สปป.ลาว 10%	0%	ไม่ผูกพันการลดภาษี	0102.2910 ปีที่ 1 39.5% และ ลดปีละ 0.5% จน เหลือ 30% ในปีที่ 20 เป็นต้นไป 0102.2990 ไม่ผูกพันการลดภาษี	0%	0%
เนื้อโคสด แช่เย็น	0201.1000 0201.2000 0201.3000	ไม่ผูกพันการลดภาษี (50%)	0% ยกเว้น สปป.ลาว 30% กัมพูชา ลดเป็น 0% ใน 13-15 ปี เวียดนาม ลดเป็น 0% ใน 10 ปี	0% ใน 10 ปี 0% ใน 20 ปี 0% ใน 20 ปี	ไม่ผูกพันการลดภาษี	ไม่ผูกพันการลดภาษี	0%	0%
เนื้อโคแช่แข็ง	0202.1000 0202.2000 0202.3000	ไม่ผูกพันการลดภาษี (50%)	0% ยกเว้น สปป.ลาว ไม่ผูกพันการลดภาษี กัมพูชา ลดเป็น 0% ใน 15 ปี และ 30% สำหรับ 0202.3000 เวียดนาม ลดเป็น 0% ใน 10 ปี อินโดนีเซีย ลดเป็น 0% ใน 15 ปี ยกเว้น 0202.3000 เป็น 0%	0% ใน 20 ปี	ไม่ผูกพันการลดภาษี	ไม่ผูกพันการลดภาษี	0%	0%0%

รายการสินค้า	พิกัดศุลกากร	ไทย	อาเซียน	จีน	ญี่ปุ่น	เกาหลีใต้	ออสเตรเลีย	นิวซีแลนด์
เนื้อโคแปรรูป	0210.2000	ไม่ผูกพันการลดภาษี (50%)	0% ยกเว้น สปป.ลาว ไม่ผูกพัน การลดภาษี เวียดนาม ลดเป็น 0% ใน 10 ปี	0% ใน 20 ปี	ไม่ผูกพันการลดภาษี	27%	0%	0%
	1602.5000	ไม่ผูกพันการลดภาษี (50%)	0% ยกเว้น สปป.ลาว 30% เมียนมา 15% กัมพูชา ลดเป็น 0% ใน 15 ปี เวียดนาม 35% อินโดนีเซีย ลดเป็น 0% ใน 10 ปี ฟิลิปปินส์ ลดเป็น 25% ภายใน 15 ปี	0%	0-25%	ไม่ผูกพันการลดภาษี	0%	0%
เครื่องในโค	0206.1000 0206.2100 0206.2200 0206.2900	ไม่ผูกพันการลดภาษี (30%)	0% ยกเว้น สปป.ลาว 30% กัมพูชา ลดเป็น 0% ใน 13- 15 ปี ยกเว้น 0206.1000 และ 0206.2100 เป็น 0% เวียดนาม ลดเป็น 0% ใน 10 ปี อินโดนีเซีย ลดเป็น 0% ใน 15 ปี ยกเว้น 0206.1000 เป็น 0%	0% ยกเว้น 0206.2900 ลด เป็น 0% ใน 10 ปี	12.8% ยกเว้น 0206.10.020 0206.29.020 50% 0206.10.019 0206.29.090 21.3%	18% ยกเว้น 0206.2900 ที่ไม่ ผูกพันการลดภาษี ยกเว้น 0206.2990 ลดเป็น 0% ใน 20 ปี	0%	0%

ที่มา: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, มีนาคม 2568

จากการสำรวจข้อมูลกรมศุลกากรเกี่ยวกับอัตราภาษีศุลกากรในการนำเข้าโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ของ ไทยภายใต้ความตกลง WTO กรอบทวิภาคี ได้แก่ ไทย - ออสเตรเลีย ไทย - ซิลิ ไทย - ญี่ปุ่น ไทย - นิวซีแลนด์ ไทย - เปรู และกรอบพหุภาคี ได้แก่ อาเซียน - ออสเตรเลีย - นิวซีแลนด์ อาเซียน - จีน อาเซียน - ฮองกง อาเซียน - ญี่ปุ่น อาเซียน - เกาหลีใต้ อาเซียน - อินเดีย และ RCEP พบว่า โคมีชีวิตสำหรับทำพันธุ์ที่นำเข้า ไทยไม่ต้องเสียภาษีภายใต้ทุกกรอบการเจรจา ส่วนสินค้าชนิดอื่น ๆ ภายใต้กรอบ WTO ต้องเสียภาษีศุลกากร ร้อยละ 20 - 50 แล้วแต่ชนิดสินค้า

ส่วนภายใต้ความตกลง ASEAN - Hongkong เก็บภาษีศุลกากรขาเข้าในสินค้าเนื้อโคแช่เย็น ทั้งตัว และครึ่งตัว (02011000), เนื้อโคแช่เย็น ส่วนตัดแบบอื่นที่มีกระดูก (02012000), เนื้อโคแช่เย็น ส่วนตัดแบบ ไม่มีกระดูก (02013000), เนื้อโคแช่แข็ง ทั้งตัวและครึ่งตัว (02021001), เนื้อโคแช่แข็ง ส่วนตัดแบบอื่นที่มี กระดูก (02022000), เนื้อโคแช่แข็ง ส่วนตัดแบบไม่มีกระดูก (02023000), เนื้อโคและส่วนอื่น ๆ ที่บริโภคนได้ ใส่เกลือ แช่น้ำเกลือ แห้ง หรือรมควัน (02102000) เก็บอัตราภาษีร้อยละ 17 เครื่องในโคเนื้อและส่วนอื่นที่ บริโภคนได้ แช่เย็น (02061000), ตับวัวแช่แข็ง (02062200) เครื่องในอื่น ๆ ของโคเนื้อ แช่แข็ง (02062900) เก็บอัตราภาษีร้อยละ 10

ภายใต้ความตกลง ASEAN - Korea ไทยเก็บภาษีศุลกากรขาเข้าในสินค้า ล้วนวัวแช่แข็ง (02062100) ตับวัวแช่แข็ง (02062200) เนื้อโคและส่วนอื่น ๆ ที่บริโภคนได้ ใส่เกลือ แช่น้ำเกลือ แห้ง หรือรมควัน (02102000) ในอัตราร้อยละ 5

ภายใต้ความตกลง ASEAN - India ไทยเก็บภาษีศุลกากรขาเข้าในสินค้า เนื้อโคและส่วนอื่น ๆ ที่บริโภคนได้ ใส่เกลือ แช่น้ำเกลือ แห้ง หรือรมควัน (02102000) ในอัตราร้อยละ 5

ตารางที่ 3.41 อัตราภาษีศุลกากรในการนำเข้าโคเนื้อมีชีวิต และเนื้อโคของไทยภายใต้กรอบ WTO ทวิภาคี และพหุภาคี

ลำดับ ที่	พิกัดศุลกากร 8 หลัก	ชื่อรายการสินค้า	WTO (ร้อยละ)	ทวิภาคี (ร้อยละ)	พหุภาคี (ร้อยละ)
1	01022100	โคมีชีวิตสำหรับทำ พันธุ์	ไม่ต้องเสียภาษี	ไม่ต้องเสียภาษี	ไม่ต้องเสียภาษี
2	01022911	โคมีชีวิตอื่น ๆ ที่เป็น ตัวผู้ตอน	30	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร
3	01022919	โคมีชีวิตอื่น ๆ ที่เป็น ตัวผู้อื่น ๆ	30	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร
4	01022990	โคมีชีวิตอื่น ๆ	30	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร
5	02011000	เนื้อโคแช่เย็น ทั้งตัว และครึ่งตัว	50	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร ยกเว้น ASEAN- Hong Kong (เก็บ ร้อยละ 17)
6	02012000	เนื้อโคแช่เย็น ส่วน ตัดแบบอื่นที่มี กระดูก	50	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร ยกเว้น ASEAN- Hong Kong (เก็บ ร้อยละ 17)
7	02013000	เนื้อโคแช่เย็น ส่วน ตัดแบบไม่มีกระดูก	50	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร

ลำดับ ที่	พิกัดศุลกากร 8 หลัก	ชื่อรายการสินค้า	WTO (ร้อยละ)	ทวิภาคี (ร้อยละ)	พหุภาคี (ร้อยละ)
					ยกเว้น ASEAN- Hong Kong (เก็บ ร้อยละ 17)
8	02021001	เนื้อโคแช่แข็ง ทั้งตัว และครึ่งตัว	50	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร ยกเว้น ASEAN- Hong Kong (เก็บ ร้อยละ 17)
9	02022000	เนื้อโคแช่แข็ง ส่วน ตัดแบบอื่นที่มี กระดูก	50	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร ยกเว้น ASEAN- Hong Kong (เก็บ ร้อยละ 17)
10	02023000	เนื้อโคแช่แข็ง ส่วน ตัดแบบไม่มีกระดูก	50	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร ยกเว้น ASEAN- Hong Kong (เก็บ ร้อยละ 17)
11	02061000	เครื่องในโคเนื้อและ ส่วนอื่นที่บริโภคได้ แช่เย็น	30	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร ยกเว้น ASEAN- Hong Kong (เก็บ ร้อยละ 10)
12	02062100	ลิ้นวัวแช่แข็ง	30	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร ยกเว้น ASEAN- Hong Kong (เก็บ ร้อยละ 10) ASEAN – Korea ร้อยละ 5
13	02062200	ตับวัวแช่แข็ง	30	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร ยกเว้น ASEAN- Hong Kong (เก็บ ร้อยละ 10) ASEAN – Korea ร้อยละ 5
14	02062900	เครื่องในอื่น ๆ ของ โคเนื้อ แช่แข็ง	30	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร ยกเว้น ASEAN- Hong Kong (เก็บ ร้อยละ 10)
15	02102000	เนื้อโคและส่วนอื่น ๆ ที่บริโภคได้ ใส่ เกลือ แช่น้ำเกลือ แห้ง หรือรมควัน	50	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร ยกเว้น ASEAN- Hong Kong (เก็บ ร้อยละ 17) ASEAN – India (ร้อยละ 5)

ลำดับ ที่	พิกัดศุลกากร 8 หลัก	ชื่อรายการสินค้า	WTO (ร้อยละ)	ทวิภาคี (ร้อยละ)	พหุภาคี (ร้อยละ)
					ASEAN – Korea (ร้อยละ 5)
16	05111000	เชื้อพันธุ์ของโค	27	ไม่ต้องเสียอากร	ไม่ต้องเสียอากร
17	1502100071	ไขมันจากโค กระบือ แพะ หรือแกะ- เฉพาะที่บริโภคได้	27 /กิโลกรัมละ 5 บาท	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร
18	1502100099	ไขมันจากโค กระบือ แพะ หรือแกะ- อื่นๆ	27 /กิโลกรัมละ 0.770 บาท	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร
19	41012000	หนังดิบของโค กระบือ หรือ ม้า ทั้งตัว น้ำหนักไม่เกิน 16 กิโลกรัม	20	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร
20	41015000	หนังดิบของโค กระบือ หรือ ม้า ทั้งตัว น้ำหนักเกิน 16 กิโลกรัม	20	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร

หมายเหตุ: กรอบทวิภาคี ประกอบด้วย Thai-Australia, Thai-Chile, JTEPA, Thai-New Zealand และ Thai-Peru
กรอบพหุภาคี ประกอบด้วย ASEAN-Australia – New Zealand, ASEAN-China, ASEAN-Hongkong, ASEAN-India, ASEAN-Japan, ASEAN-Korean, ASEAN-India และ RCEP

ที่มา: กรมศุลกากร

3.8 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค

ในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค (SWOT analysis) ของอุตสาหกรรมโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ของไทย โดยแยกประเด็นวิเคราะห์ ได้ดังนี้

3.8.1 การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านอุปทาน (Supply Factor Conditions)

- เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ

การเลี้ยงโคเนื้อในไทยส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 96.08 จะทำโดยเกษตรกรรายย่อย ตามมาด้วยเกษตรกรรายเล็กร้อยละ 3.79 รายกลางร้อยละ 0.09 และรายใหญ่อ้อยร้อยละ 0.03 จากจำนวนเกษตรกรทั้งหมด⁹⁰ จำนวนเกษตรกรโคเนื้อที่มีอัตราขยายตัวมากขึ้นในช่วงที่ผ่านมา เกษตรกรโคเนื้อส่วนใหญ่มีอายุค่อนข้างมากและเลี้ยงแบบพื้นบ้านซึ่งเป็นรายย่อยที่ใช้แรงงานในครัวเรือนเพื่อลดต้นทุน การเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรโคเนื้อรายย่อยนี้สามารถสร้างรายได้ในครัวเรือนและทำเกษตรด้านอื่น ๆ ควบคู่กับการเลี้ยงโค เกษตรกรโคเนื้อในบางพื้นที่มีการถ่ายทอดการเลี้ยงโคเนื้อภายในครอบครัว และมีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเลี้ยงโคเนื้อให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของเกษตรกร เช่น การเลี้ยงโคในจังหวัดน่าน มีการเลี้ยงแบบปล่อยในป่าช่วงฤดูฝนและนำมาขุนด้วยอาหารชั้นหลังจากครบกำหนด⁹¹ ส่วนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนมักจะมีความรู้ในเรื่องของการปรับปรุงสายเลือด และการคัดเลือกพ่อพันธุ์โคเนื้อหรือน้ำเชื้อ และแม่พันธุ์โค ซึ่งเกษตรกรกลุ่มนี้จะมี

⁹⁰ หนังสือข้อมูลจำนวนปศุสัตว์ ในประเทศไทย ปี 2567, 2567.

⁹¹ นลินี คงสุบรรณและคณะ. (2566). ศักยภาพและโอกาสของการเลี้ยงโคพื้นเมืองบนพื้นที่สูงในจังหวัดน่าน.

ความสามารถในการเลี้ยงและมีเงินทุนในการเลี้ยงโคขุนและขุนโคคุณภาพ ซึ่งเกษตรกรเหล่านี้ส่วนใหญ่จะรวมตัวกันเป็นสหกรณ์โคเนื้อ เพื่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลและให้ความช่วยเหลือระหว่างกันภายในสมาชิกสหกรณ์

อย่างไรก็ตาม เกษตรกรโคเนื้อพื้นบ้านประสบปัญหาอุปสรรคสำคัญหลายประการ ซึ่งเกษตรกรกลุ่มนี้มักเป็นรายย่อยที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์มักจะขาดแคลนเงินทุน และเข้าถึงแหล่งเงินทุน โดยเฉพาะช่วงแรกของการเลี้ยงโคที่ต้องใช้เงินทุนสูง โดยเฉพาะในการเลือกซื้อพันธุ์โคและเครื่องมือเครื่องจักร รวมถึงค่าจ้างแรงงานในกรณีที่เลี้ยงขนาดใหญ่ การเลี้ยงโคเนื้อใช้เวลาเวลานานกว่าจะได้ผลผลิต สร้างกำไรได้ช้าและคืนทุนน้อย เกษตรกรบางรายไม่มีความเข้าใจในการทำระบบฟาร์มและมาตรฐานการผลิตต่าง ๆ ขาดความรู้และเทคโนโลยีในการพัฒนาคุณภาพโคเนื้อ เช่น ด้านการจัดการฟาร์ม การจัดการสิ่งแวดล้อม และการตลาด อย่างไรก็ตาม เกษตรกรโคเนื้อรุ่นใหม่ มักเป็นผู้เลี้ยงโคขุนคุณภาพที่เปิดรับและมีความพร้อมด้านเทคโนโลยีที่ต้องการยกระดับการขุนโค มักจะมีการรวมตัวกันเป็นสหกรณ์เพื่อให้แลกเปลี่ยนข้อมูลองค์ความรู้ระหว่างกัน ทั้งนี้ การรวมกลุ่มเป็นสหกรณ์ยังมีจำนวนน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับขีดความสามารถในการเลี้ยงโคของไทย โดยรวมกับประเทศอาเซียน เกษตรกรผู้เลี้ยงโคชาวไทยมีประสบการณ์และความชำนาญการเลี้ยงโคคุณภาพสูงกว่า

- สายพันธุ์และจำนวนโคเนื้อ

จำนวนโคเนื้อในประเทศไทยมีอัตราขยายตัวที่สูงขึ้นตลอดช่วงหลายปีที่ผ่านมาซึ่งสัมพันธ์กับจำนวนเกษตรกรที่สูงขึ้น สายพันธุ์โคที่นิยมเลี้ยงส่วนใหญ่ คือ โคพื้นเมือง และโคลูกผสม ส่วนโคพันธุ์แท้และโคขุนมีเป็นส่วนน้อย⁹²

กรณีสายพันธุ์โคเนื้อ เนื่องจากเกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประเทศไทยมีความสามารถในการปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อค่อนข้างสูงและดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนไทยมีพันธุ์โคผสมที่มีสายเลือดโคที่เหมาะสมแก่การเป็นโคขุนคุณภาพ ที่ทนต่อโรคและเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในการเลี้ยงในไทย เช่น โคพันธุ์ตากที่เป็นโคลูกผสมระหว่างพันธุ์ชาร์โลเลส์ กับพันธุ์บราห์มัน และโคพันธุ์กำแพงแสนซึ่งเป็นโคลูกผสมระหว่างพันธุ์ชาร์โลเลส์กับพันธุ์บราห์มัน และพันธุ์พื้นเมือง อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงโคลูกผสมสำหรับอุตสาหกรรมโคเนื้อขุนคุณภาพมีต้นทุนสูง เมื่อเปรียบเทียบกับเลี้ยงโคพื้นเมืองแบบปล่อยอิสระ และใช้เวลาในการคืนทุนนาน ในขณะที่ จำนวนประชากรโคเนื้อของประเทศไทยแม้จะมีจำนวนมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคนี้ แต่ก็ยังมีขนาดเล็กเมื่อเทียบกับประเทศผู้ผลิตเนื้อวัวรายใหญ่ และปริมาณการผลิตโคยังไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศ จึงเป็นข้อจำกัดต่อการผลิตเนื้อวัวในระดับอุตสาหกรรม

- ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และโครงสร้างพื้นฐาน

ประเทศไทยมีที่ดินกว้างขวางเพียงพอและแหล่งอาหารทางธรรมชาติซึ่งเหมาะสมแก่การเลี้ยงโคเนื้อ เกษตรกรโคเนื้อแบบพื้นบ้านสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติด้วยการเลี้ยงแบบปล่อยตามทุ่งหญ้าสาธารณะได้ ซึ่งช่วยลดต้นทุนในการเลี้ยง แต่การเลี้ยงโคพันธุ์ผสม หรือโคขุน ที่ต้องใช้อาหารพิเศษเช่นพืชอาหารสัตว์ และพื้นที่เลี้ยงยังมีไม่เพียงพอเลี้ยงโคเนื้อโดยเฉพาะในพื้นที่เขตเมืองที่มีข้อจำกัดในด้านพื้นที่

⁹² หนังสือข้อมูลจำนวนปศุสัตว์ ในประเทศไทย ปี 2567, 2567.

ทุ่งหญ้าตามธรรมชาติที่พื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกพืชอาหารสัตว์ถูกเปลี่ยนมาเป็นพื้นที่ใช้สอยเชิงอุตสาหกรรมมากขึ้น⁹³

สายพันธุ์หญ้าพื้นเมืองสำหรับเป็นอาหารโคในบางพื้นที่มีสัดส่วนโปรตีนที่น้อยทำให้โคโตช้า ไม่สมบูรณ์และได้มาตรฐาน จนทำให้เกษตรกรขาดแรงจูงใจในการเลี้ยงโคนเนื้อ และในบางพื้นที่ยังขาดการเชื่อมโยงระหว่างการผลิต การตลาดและขาดแคลนพื้นที่มีระบบชลประทาน ทำให้พืชอาหารสัตว์ไม่เพียงพอ⁹⁴ รวมถึงต้นทุนในการขนส่งโคนเนื้อไปยังตลาดค้าโคหรือโรงเชือดในบางพื้นที่มีค่าใช้จ่ายสูง⁹⁵

ตารางที่ 3.42 การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านอุปทาน (Supply Factor Conditions)

จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
- ใช้แรงงานในครัวเรือนช่วยลดต้นทุน - มีการถ่ายทอดเทคนิคความรู้การเลี้ยงโคภายในครอบครัว และประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น - ภาครัฐ และเกษตรกรมีองค์ความรู้ด้านการปรับปรุงพันธุ์ การคัดเลือกพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ รวมถึงการพัฒนาคัดเลือกและใช้น้ำเชื้ออย่างต่อเนื่อง - มีการรวมกลุ่มสหกรณ์ เกิดการแลกเปลี่ยนข้อมูล และให้ความช่วยเหลือระหว่างกันโดยเฉพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ - มีพื้นที่เลี้ยงและแหล่งอาหารธรรมชาติที่เหมาะสมแก่การเลี้ยงโคนเนื้อ - ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเลี้ยง – การขุนเริ่มแพร่หลาย เช่น การใช้อาหาร TMR และการจัดการฟาร์มอัจฉริยะ เป็นต้น	- เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นรายย่อย และสูงวัย ส่วนใหญ่เลี้ยงโคพื้นบ้านแบบปล่อย ทำให้ผลผลิตและคุณภาพต่ำ ไม่สม่ำเสมอ - เกษตรกรรายเล็กและรายย่อยขาดแคลนเงินทุน และเงินทุนหมุนเวียน ไม่สามารถพัฒนาฟาร์มได้อย่างเต็มที่ - เกษตรกรบางรายขาดความรู้ความเข้าใจทักษะการบริหารจัดการฟาร์ม มาตรฐานการผลิต การจัดการสิ่งแวดล้อม และการตลาด - ต้นทุนการผลิตสูงเมื่อเทียบกับผลตอบแทน เช่น การจัดหาโคเข้าขุน และค่าอาหารสัตว์ - สายพันธุ์หญ้าพื้นเมืองสำหรับเป็นอาหารโคในบางพื้นที่มีสัดส่วนโปรตีนที่น้อยทำให้โคโตช้าพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์และพื้นที่เลี้ยงไม่เพียงพอ ขาดระบบชลประทานสำหรับพืชอาหารสัตว์ - โรงฆ่าและโรงชำแหละที่ได้มาตรฐานมีจำกัด แหล่งเลี้ยง โรงชำแหละและตัดแต่ง และตลาดจำหน่ายอยู่คนละแหล่งทำให้มีต้นทุนการขนส่งสูง - ผู้ประกอบการโรงฆ่าและโรงชำแหละบางส่วนประสบปัญหาขาดเงินทุนหมุนเวียน เนื่องจากต้องชำระหนี้ได้เงื่อนไขการชำระเงิน (Credit Term) จาก Modern Trade ที่ยาวถึง 60 วัน ส่งผลต่อสภาพคล่องทางธุรกิจ และกระทบต่อการรับซื้อโคเนื่องจากเกษตรกรโดยตรง

⁹³ เกลิงศักดิ์ อังกรเศรษฐี และคณะ. (2560). ศักยภาพและโอกาสการผลิตโคนเนื้อของประเทศไทย.

⁹⁴ วรวิทย์ เจริญปัญญารักษ์. (2562). ผลกระทบทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโค: พืชอาหารสัตว์ต่อภูมิภาคของไทย.

⁹⁵ กมลทิพย์ สอนศิริ. (วิทยานิพนธ์, 2563). สภาพการเลี้ยง การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และคุณภาพซากของการผลิตเนื้อโคขุนคุณภาพในจังหวัดพะเยาและแพร่.

โอกาส (O)	อุปสรรค (T)
- การเปิดเขตการค้าเสรีเออีซีให้ไทยเข้าถึงพันธกิจจากต่างประเทศ - แนวโน้มตลาดโลกที่หันมาสนใจบริโภคเนื้อคุณภาพสูง และมีมาตรฐานรับรอง เช่น Halal Organic และ Traceability) - การเชื่อมโยงกับห่วงโซ่อุปทานโลก ทำให้ไทยมีโอกาสเป็นฐานการผลิต การขนส่ง และกระจายสินค้าในภูมิภาคอาเซียน - เกษตรกรรุ่นใหม่เปิดรับเทคโนโลยีและนวัตกรรมทำให้สามารถยกระดับคุณภาพการผลิตได้ดี	- พื้นที่เลี้ยงโคและปลูกหญ้าถูกเปลี่ยนเป็นเขตอุตสาหกรรมทำให้แหล่งอาหารสัตว์ลดลง - ความผันผวนของราคาอาหารสัตว์ในตลาดโลก ส่งผลโดยตรงต่อต้นทุนการเลี้ยง - การนำเข้าเนื้อโคคุณภาพจากออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา สร้างแรงกดดันผู้ผลิตภายในประเทศ - มาตรการด้านสุขอนามัยสัตว์ (SPS) และมาตรการกีดกันทางการค้าของประเทศคู่ค้า - ความเสี่ยงจากโรคระบาดในสัตว์ และโรคระบาดข้ามแดน และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

ที่มา: คณะผู้วิจัย

3.8.2 การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านอุปสงค์ (Demand (Market) Conditions)

การศึกษาและการวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านอุปสงค์สำหรับอุตสาหกรรมโคเนื้อของไทย แสดงให้เห็นถึงความต้องการโคเนื้อมีชีวิตและเนื้อโคที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะช่วงหลังจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งจะช่วยขยายโอกาสทั้งทางด้านการผลิตและการส่งออกให้แก่เกษตรกรโคเนื้อไทย ในช่วงปี 2563-2567 ประเทศไทยมีความต้องการบริโภคเนื้อโคเพิ่มสูงขึ้นในอัตราร้อยละ 6.53 ต่อปี การบริโภคเนื้อโคของภายในประเทศและอัตราการบริโภคเฉลี่ยต่อคนมีการขยายตัวขึ้น⁹⁶ โดยช่วงปี 2567 อยู่ที่ 243.21 พันตัน มีอัตราการบริโภคเฉลี่ยต่อคนอยู่ที่ 3.69 กิโลกรัมต่อคนต่อปี ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2566 ประมาณอัตราร้อยละ 3 การบริโภคเนื้อโค และมีแนวโน้มการนำเข้าเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 12.84 โดยส่วนใหญ่นำเข้าจากประเทศที่เป็นผู้นำการส่งออกเนื้อโคโลก เช่น สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ เป็นต้น เพื่อการบริโภคและเป็นวัตถุดิบแปรรูปเพื่อส่งออก⁹⁷

ความต้องการโคเนื้อมีชีวิตของไทยในประเทศเพื่อนบ้าน โดย สปป. ลาว มาเลเซีย และเวียดนาม ยังมีความต้องการต่อเนื่อง ข้อมูลสถิติจากกรมศุลกากรในหมวดโคมีชีวิตอื่น ๆ ที่เป็นตัวผู้อื่น ๆ (รหัส 01022919) ประเทศไทยส่งออกมากถึง 2,296,262,782 บาท ในปี 2567 ซึ่งขยายตัวขึ้นมาร้อยละ 53.8 จากปี 2566 ที่มีมูลค่าการส่งออกอยู่ที่ 1,492,991,579 บาท⁹⁸

ในช่วงปี 2563-2567 ตลาดโลกมีความต้องการบริโภคเนื้อโคเพิ่มสูงขึ้นในอัตราร้อยละ 1.47 ต่อปี โดยในปี 2567 การบริโภคเนื้อโครวมอยู่ที่ 59.551 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจาก 58.324 ล้านตันในปี 2566 คิดเป็นอัตราการเติบโตร้อยละ 2.10⁹⁹ และตลาดเนื้อโคโลกมีแนวโน้มเติบโตมากขึ้นร้อยละ 3.21 ต่อปี โดยเฉพาะ

⁹⁶ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2567). สถานการณ์สินค้าเกษตรและแนวโน้มปี 2568

⁹⁷ เฟื่องอ้าง, น. 188

⁹⁸ กรมศุลกากร, “รายงานสถิติ,” www.customs.go.th/, 2568, https://www.customs.go.th/statistic_report.php?ini_content=statistics_report.

⁹⁹ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2567). สถานการณ์สินค้าเกษตรและแนวโน้มปี 2568

ประเทศจีน สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ที่การนำเข้ารวมของทั้ง 3 ประเทศคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 58.32 ของการนำเข้าเนื้อโคทั้งหมดของโลก¹⁰⁰

สถานการณ์การส่งออกของโคเนื้อมีชีวิตไทยไปตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้นในช่วงสองปีที่ผ่านมา เป็น 125,620 ตัว มูลค่า 2,855 ล้านบาทในปี 2567 เพิ่มขึ้นจาก 87,577 ตัว มูลค่า 1,813 ล้านบาทในปี 2566 ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการเนื้อโคโลกที่สูงขึ้น¹⁰¹ อย่างไรก็ตาม ปริมาณและมูลค่าการส่งออกเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทยลดลงอย่างมีนัยสำคัญ โดยระหว่างปี 2563 - 2567 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ของไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2567 ปริมาณส่งออกอยู่ที่ 25 ตัน มูลค่า 11 ล้านบาท ลดลงจากปี 2566 ซึ่งมีปริมาณ 42 ตัน มูลค่า 19 ล้านบาท คิดเป็นอัตราการลดลงร้อยละ 44.54 และร้อยละ 19.31 ต่อปี ตามลำดับ¹⁰²

ความต้องการบริโภคเนื้อโคในประเทศและตลาดโลกมีหลากหลายระดับ เนื่องจากสินค้าชนิดเดียวกัน แต่แตกต่างกันในด้านคุณลักษณะ คุณสมบัติ คุณภาพ ราคา ฯลฯ ซึ่งตอบโจทย์รสนิยม ความพึงพอใจ ระดับรายได้ และปัจจัยเหตุผลอื่น ๆ ของผู้บริโภคที่แตกต่างกัน เช่น ความนิยมในเนื้อที่มีความนุ่ม ไขมันแทรก หรือการผลิตที่ได้มาตรฐานฮาลาล ที่ต้องการอาหารฮาลาลมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ตามจำนวนชาวมุสลิมทั่วโลกที่เพิ่มขึ้นสูง¹⁰³ ทำให้ตลาดเนื้อสัตว์ขยายตัวตามไปด้วย

ทั้งนี้ ประเทศไทยมีความสามารถในการผลิตโคเนื้อและเนื้อโคที่ตอบสนองต่อความนิยม ความชอบ ความต้องการของลูกค้าที่หลากหลาย เช่น มีการปรับปรุงสายพันธุ์โคให้ตอบโจทย์ลูกค้าไทยและต่างชาติมากขึ้น มีการสร้างภาพลักษณ์หรือแบรนด์ดิ้ง (Branding) โดยเฉพาะในเนื้อโคขุนพรีเมียม ทำให้เป็นที่ยอมรับในคุณภาพของสินค้ามากขึ้น อย่างไรก็ตาม สินค้าโคมีชีวิตและเนื้อโคของประเทศไทยยังมีปัญหาอุปสรรคในการมาตรฐานในการผลิตทำให้สินค้าโคเนื้อถูกกีดกันตามมาตรการต่าง ๆ เช่น การที่ประเทศไทยยังเป็นประเทศที่ไม่ปลอดโรคระบาดในสัตว์ เช่น โรคปากและเท้าเปื่อย และโรคล้มปัสการ และเมื่อปลายปี 2565 เวียดนามสั่งระงับการนำเข้าโคขุนจากประเทศไทย เนื่องจากพบสารเร่งเนื้อแดงเกินค่ามาตรฐาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ชื่อเสียงและความต้องการเนื้อโคในตลาดต่างประเทศ¹⁰⁴

นอกจากนี้ การเติบโตของผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ทางเลือกที่สังเคราะห์ขึ้นมาเพื่อใช้แทนเนื้อสัตว์ธรรมชาติ กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็วควบคู่ไปกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการผลิต¹⁰⁵ ที่ช่วยลดต้นทุนการผลิตลงอย่างมาก จนสามารถนำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดในเชิงพาณิชย์ได้แล้วและอาจเข้ามามีบทบาทในส่วนแบ่งตลาดโปรตีนจากเนื้อสัตว์ในอนาคต และสินค้าเนื้อโคถือเป็นอาหารโปรตีนสูงราคาแพงกว่าอาหารโปรตีนชนิดอื่น เช่น เนื้อหมูและเนื้อไก่ หากสถานการณ์เศรษฐกิจไม่ดีผู้บริโภคมักจะหันไปบริโภคอาหารโปรตีนที่ราคาถูกกว่า

¹⁰⁰ เพ็งอ้าง, น.193

¹⁰¹ เพ็งอ้าง, น. 194

¹⁰² เพ็งอ้าง, น. 194

¹⁰³ บัณฑิต อารอมัน. (2567). นโยบายการส่งเสริมฮาลาลและการสนับสนุนธุรกิจฮาลาลในประเทศไทย.

¹⁰⁴ คุณเอก นกแสง. (2566). ปศุสัตว์หารือร่วมผู้ประกอบการส่งโคมีชีวิตไปจำหน่ายเวียดนาม ผลักดันส่งออกโคเนื้อให้ได้เร็วที่สุด.

¹⁰⁵ ศูนย์วิจัยเพื่ออุตสาหกรรมอาหาร. (2561). เทรนด์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมแปรรูปเนื้อสัตว์.

ตารางที่ 3.43 การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านอุปสงค์ การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านอุปสงค์
(Demand (Market) Conditions)

จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
- มีความต้องการบริโภคเนื้อโคเพิ่มสูงขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ - ปริมาณการบริโภคเนื้อโคภายในประเทศและอัตราการบริโภคเฉลี่ยต่อคนมีแนวโน้มขยายตัวขึ้น - ความสามารถในการผลิตโคเนื้อและเนื้อโคที่ตอบสนองต่อความนิยม ความชอบ ความต้องการของลูกค้าที่หลากหลาย	- ประเทศไทยยังเป็นพื้นที่ที่ไม่ปลอดโรคระบาดในโค เช่น โรคปากและเท้าเปื่อย และลัมปี สกิน เป็นต้น ทำให้ตลาดต่างประเทศขาดความเชื่อมั่น - การตรวจพบสารเร่งเนื้อแดงเกินค่ามาตรฐาน ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของสินค้า - เศรษฐกิจชะลอตัว ทำให้ผู้บริโภคหันไปบริโภคอาหารโปรตีนชนิดอื่นที่ราคาถูกกว่า เช่น เนื้อหมู เนื้อไก่ และพืชโปรตีน เป็นต้น
โอกาส (O)	อุปสรรค (T)
- ความต้องการบริโภคเนื้อภายในประเทศเพิ่มขึ้น - โอกาสในการขายตลาดต่างประเทศมีมากขึ้น โดยเฉพาะในประเทศเพื่อนบ้าน จีน และประเทศตะวันออกกลาง - ความต้องการบริโภคในตลาดมีความหลากหลายในด้านคุณลักษณะ คุณสมบัติ คุณภาพ และราคา ตามรสนิยม และความพึงพอใจ และระดับรายได้ ไทยมีความสามารถผลิตสินค้าที่ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของลูกค้าได้	- การระงับการนำเข้าโค และเนื้อโคของประเทศผู้นำเข้า เนื่องจากจากโรคระบาด และตรวจพบสารเร่งเนื้อแดงเกินค่ามาตรฐาน กระทบต่อความต้องการของตลาดส่งออก - การเติบโตของผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ทางเลือกที่สังเคราะห์ขึ้นมาเพื่อใช้แทนเนื้อสัตว์ธรรมชาติ เริ่มมีส่วนแบ่งตลาดที่สูงขึ้นในอนาคต

ที่มา: คณะผู้วิจัย

3.8.3 การวิเคราะห์โครงสร้างตลาดและกลไกการแข่งขันในอุตสาหกรรมโคเนื้อ และผลิตภัณฑ์
(Strategy, Rivalry and Business Policy (Market Structure))

● โครงสร้างตลาดโคเนื้อและเนื้อโคไทย

โครงสร้างตลาดโคเนื้อมีชีวิตและตลาดเนื้อโคของประเทศไทยมีความหลากหลาย และกรมปศุสัตว์แบ่งโคเนื้อตามคุณภาพของสายเลือดและคุณภาพเนื้อโค¹⁰⁶ ซึ่งโครงสร้างนี้เป็นจุดแข็งที่สำคัญของประเทศไทย เพราะสามารถตอบโจทย์ความต้องการของแต่ละกลุ่มตลาดเป้าหมายและระดับราคาได้ ฉะนั้น การแข่งขันทางการค้าของโคเนื้อมีชีวิตและเนื้อโคสามารถแบ่งได้ดังนี้

โครงสร้างตลาดโคเนื้อมีชีวิตสามารถจำแนกออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ 1) ตลาดทั่วไป คือตลาดของผู้เลี้ยงรายย่อยหรือฟาร์มขนาดเล็ก ที่ผู้ซื้อโคติดต่อซื้อขายโดยตรงกับเกษตรกรที่ฟาร์ม ผู้ซื้อส่วนใหญ่เป็นพ่อค้ารายย่อยหรือนายหน้าที่รวบรวมโคเนื้อเพื่อขายต่อให้กับผู้ชำแหละ การซื้อขายเป็นแบบเหมารวมตัวและต่อรองราคา 2) ตลาดนัดโค-กระบือ ส่วนใหญ่เป็นตลาดที่ตั้งขึ้นโดยเอกชนในพื้นที่ที่มีปริมาณโค-กระบือจำนวนมาก เกษตรกรหรือผู้ขายจะต้องนำโคไปย้งตลาดเพื่อเสนอขายให้ผู้ซื้อหลายราย ซึ่งอาจเป็นพ่อค้าปลีก พ่อค้าส่ง หรือเจ้าของโรงงานแปรรูปเนื้อสัตว์ ราคาขายขึ้นอยู่กับภาระจต่อรอง ผู้ขายอาจต้องเสียค่าบริการตามที่ตลาดกำหนด และ 3) ตลาดโคเนื้อคุณภาพสูงซึ่งเป็นตลาดเฉพาะสำหรับโคขุนลูกผสม ซึ่งจะได้รับการ

¹⁰⁶ วิทยา สุมาลย์. (2565). “ตอนที่ 6 การตลาดโคขุน,” คู่มือการจัดการให้อาหารโคขุนเพื่อผลิตเนื้อคุณภาพสูง.

เลี้ยงขุนด้วยอาหารพลังงานสูงสูตรเข้มข้น ซึ่งจะมีตลาดรองรับที่แน่นอน และราคาซื้อขายขึ้นอยู่กับคุณภาพเนื้อหรือซากโค นอกจากนี้ยังมีทางเลือกในการจำหน่ายเนื้อของเกษตรกรคือ การทำเกษตรพันธสัญญา (Contract Farming) โดยมีการทำสัญญาตกลงราคาซื้อขายเนื้อระหว่างเกษตรกรและผู้ซื้อล่วงหน้า

ส่วนโครงสร้างตลาดเนื้อโคสามารถจำแนกได้ตามผู้บริโภคและคุณภาพเนื้อออกเป็น 3 ตลาด¹⁰⁷ ได้แก่ **ตลาดล่าง** (Low-End Market Segment หรือ Traditional Beef Market) คือ กลุ่มผู้บริโภคที่มีรายได้น้อยหรือกำลังซื้อต่ำที่สุดในตลาด รวมถึงผู้บริโภคในต่างจังหวัด **ตลาดกลาง** (Mid-Range Market Segment หรือ Mainstream Beef Market) คือ กลุ่มผู้บริโภคที่มีรายได้ปานกลาง ผู้บริโภคในเมืองที่มีพฤติกรรมการผสมผสานระหว่างความต้องการคุณภาพและราคาเป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อพอประมาณให้ความสำคัญกับความคุ้มค่า ดี และ **ตลาดบน** (Premium Market Segment หรือ High-End Beef Market) เป็นกลุ่มผู้บริโภคที่มีรายได้สูง มักเลือกซื้อสินค้าหรือบริการโดยคำนึงถึงคุณภาพ ภาวลักษณ์ และความพิเศษเฉพาะตัวมากกว่าราคา ซึ่งแต่ละตลาดมีลักษณะเฉพาะ กลุ่มเป้าหมาย และมีพฤติกรรมในการเลือกซื้อและบริโภคที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับราคา รสนิยม มาตรฐานการผลิต ความสะอาด และความสด ปริมาณไขมันแทรกกล้ามเนื้อ (Marbling) ความนุ่มของเนื้อ (Meat Tenderness) และการเอกลักษณ์เฉพาะตัวของเนื้อโค (Branding) กลุ่มลูกค้าจะเป็นผู้ใช้บริการในโรงแรมระดับหรู (HORECA)¹⁰⁸ ร้านอาหารพรีเมียม และซูเปอร์มาร์เก็ตพรีเมียม เช่น Top Fine Food¹⁰⁹ และ Central Food Hall¹¹⁰

ตลาดล่าง จะเป็นตลาดเนื้อโคที่เป็นพันธุ์โคพื้นเมือง ขายในเชิงชุมชน ตลาดสดชุมชนขนาดเล็ก หรือตลาดสดหรือใช้ส่วนต่าง ๆ ที่เหลือจากการส่งตลาดกลาง คุณภาพของเนื้อจะเหมาะสำหรับการส่งเนื้อโคเข้ากระบวนการแปรรูป หรืออุตสาหกรรมที่เน้นปริมาณ เนื้อโคในตลาดล่างจะมีราคาที่ถูกที่สุด เช่น โรงงานแปรรูปที่เน้นราคาต้นทุนต่ำ และโรงงานลูกชิ้น **ตลาดกลาง** จะเป็นตลาดสำหรับเนื้อสดขายในห้างสรรพสินค้า เช่น Macro Lotus หรือร้านอาหารทั่วไป ร้านอาหารตามสั่ง ร้านเนื้อย่างเกรด รวมถึงตลาดสดใหญ่ที่มีระบบสุขอนามัยที่ เนื้อคุณภาพปานกลาง คุณภาพด้านความนุ่มไม่สม่ำเสมอแต่มีราคาที่ย่อมเยากว่าเนื้อโคตลาดบน ส่วน**ตลาดบน** จะเป็นโรงแรมและร้านอาหารหรู และร้านขายเนื้อพรีเมียม ซึ่งเป็นตลาดสำหรับเนื้อโคขุนวากิวและแองกัส เช่น เนื้อโคคุณภาพนำเข้าจากสหรัฐฯ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ อาร์เจนตินา และญี่ปุ่น รวมถึงเนื้อไทยโควากิวและไทยแองกัส โดยส่วนใหญ่จะมาจากกลุ่มเกษตรกรที่เลี้ยงที่โคขุนคุณภาพที่รวมตัวกันเป็นสหกรณ์และวิสาหกิจชุมชน ซึ่งได้รับการดูแลและการขุนอย่างมีคุณภาพ มีการใช้ทั้งอาหารข้นและหยากในการขุนทำให้เนื้อโคขุนตลอดจนโคขุนพรีเมียมมีเอกลักษณ์ เช่น ปริมาณไขมันแทรกกล้ามเนื้อและความนุ่มของเนื้อทำให้เนื้อมีราคาสูง เป็นที่นิยมของกลุ่มผู้บริโภคที่เน้นคุณภาพ กลุ่มผู้มีรายได้ปานกลางค่อนข้างมาก นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ หรือกลุ่มคนที่บริโภคเนื้อโคตามกระแสการบริโภค เนื้อโคที่ขายจะเป็นเนื้อแช่เย็นหรือเนื้อที่ผ่านการบ่มซาก ซึ่งจะถูกระบายเพื่อจัดจำหน่ายตามซูเปอร์มาร์เก็ตชั้นนำ ร้านค้าปลีก ร้านอาหาร หรือสถานที่ท่องเที่ยวของคนต่างชาติ

¹⁰⁷ คำว่า “ตลาดล่าง ตลาดกลาง และตลาดบน” เป็นคำที่ใช้ในการวิเคราะห์ตลาด (Market Segmentation) ตามระดับ รายได้ และ ความสามารถในการใช้จ่ายของผู้บริโภค

¹⁰⁸ HORECA คือ กลุ่มธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับอาหารและบริการ ประกอบด้วย HORECA = Hotel + Restaurant + Café/Catering เป็นกลุ่มผู้ซื้อเนื้อโคในปริมาณสูง โดยเฉพาะเนื้อพรีเมียม เช่น วากิว และแองกัส เป็นต้น ต้องมาตรฐานด้านสุขอนามัยและคุณภาพสูงมาก

¹⁰⁹ Tops Fine Food คือ แบรินด์พรีเมียมฟู้ดส์ไต้หวัน เซ็นทรัล รีเทล ที่รวบรวมวัตถุดิบและอาหารนำเข้าจากทั่วโลก เน้นสินค้าคุณภาพสูงและหายาก มีทั้งอาหารสด อาหารทะเล ชีส โคลด์คัท ไวน์ เนื้อโคพรีเมียม และเบเกอรี่

¹¹⁰ Central Food Hall คือ ซูเปอร์มาร์เก็ตระดับพรีเมียมในเครือเซ็นทรัล ที่เน้นจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคคุณภาพสูง ทั้งอาหารสด อาหารแปรรูป ขนม และเครื่องดื่มทั้งจากในประเทศและต่างประเทศ

ตารางที่ 3.44 เปรียบเทียบคุณภาพ ราคา และกลุ่มผู้ซื้อหลักของตลาดเนื้อโคแต่ละระดับ

กลุ่มตลาด	ภาษาอังกฤษ	คุณภาพ	ราคา	กลุ่มผู้ซื้อหลัก
ตลาดล่าง	Low-End Market/ Traditional Beef Market	ต่ำ - ปานกลาง	ต่ำ	ตลาดชุมชน ท้องถิ่น โรงงานแปรรูปที่เน้นราคา ต้นทุนต่ำ
ตลาดกลาง	Mid-Range Market/ Mainstream Beef Market	ปานกลาง - ดี	ปานกลาง	ห้างสรรพสินค้า เช่น Macro Lotus หรือ ร้านอาหารทั่วไป ร้านอาหารตามสั่ง ร้านเนื้อ ย่าง รวมถึงตลาดสดใหญ่ที่ มีระบบสุขอนามัยที่
ตลาดบน	Premium Market/ High- End Beef Market	คุณภาพสูง/ ดีเยี่ยม	สูงมาก	โรงแรมหรู ร้าน Fine Dining

ที่มา: คณะผู้วิจัย

นอกจากการแข่งขันของโคเนื้อภายในตลาดเดียวกันแล้ว อุปสรรคการค้าโคเนื้อและเนื้อโคภายในประเทศไทยมีหลากหลายด้าน เช่น ตลาดเนื้อโคต้องแข่งขันกับอุตสาหกรรมไก่และหมูซึ่งเป็นโปรตีนเนื้อสัตว์หลักที่คนไทยบริโภค¹¹¹ ผลผลิตไก่โปรตีนทดแทนที่มาจากกระบวนการสังเคราะห์ รวมถึงมาจากพืชที่เข้ามาเป็นตัวเลือกในตลาดของกลุ่มผู้บริโภคคนรุ่นใหม่มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการแข่งขันในตลาดเนื้อสัตว์

เนื้อโคไทยยังขาดการสร้างภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ที่แข็งแกร่งในตลาดโลก เมื่อเทียบกับเนื้อวากิวของประเทศญี่ปุ่น หรือเนื้อว้าวองกัสของสหรัฐอเมริกาที่มีเอกลักษณ์ ตลอดจนการที่มีผู้แข่งขันรายใหญ่ที่แข็งแกร่งในตลาดโลก เช่น ออสเตรเลีย บราซิล และอาร์เจนตินา ครองตลาดเนื้อวัวโลกที่ส่งเนื้อเข้ามาในประเทศไทย ทำให้ตลาดโคเนื้อพรีเมียมของไทยแข่งขันในตลาดในประเทศและตลาดส่งออกได้ยากภายใต้เงื่อนไขต้นทุนการผลิตที่สูง และการจำกัดด้านคุณภาพและสุขอนามัยที่เข้มงวด

ถึงแม้ว่าจะมีความต้องการโคเนื้อจากฟาร์มที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP แต่เกษตรกรผู้เลี้ยงชาวไทยส่วนใหญ่ยังขาดความสนใจในการปรับปรุงและพัฒนาฟาร์มให้เป็นไปตามมาตรฐานดังกล่าว ส่งผลให้จำนวนฟาร์มที่ได้รับการรับรองมาตรฐานฟาร์มยังมีน้อย และเป็นอุปสรรคต่อการขยายตลาดส่งออกไปยังต่างประเทศ

การเปิดเสรีการค้าต่าง ๆ ของประเทศไทยส่งผลให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของไทยต้องปรับตัวอย่างมาก เนื่องจากการเข้ามาของเนื้อโคจากต่างประเทศที่มีปริมาณเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นสัญญาณให้เกษตรกรโคเนื้อและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องเร่งพัฒนาคุณภาพเนื้อไทยให้สามารถแข่งขันกับต่างชาติได้ทั้งในด้านต้นทุนการผลิต คุณภาพมาตรฐาน และชื่อเสียงและภาพลักษณ์

¹¹¹ ศูนย์วิจัยเพื่ออุตสาหกรรมอาหาร. (2567). ตลาดผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ในประเทศไทย.

- วิสัยทัศน์และกลยุทธ์ในการเพิ่มศักยภาพการโคเนื้อและผลิตภัณฑ์

ภายใต้ยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้อไทยทั้งระบบ¹¹² ประเทศไทยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ถึงการเป็นผู้นำอุตสาหกรรมโคเนื้ออย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เติมรูปแบบ 4.0 โดยมีการวางเป้าหมายสูงสุดให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางและผู้นำการส่งออกผลิตภัณฑ์เนื้อโคในตลาดโลก ทำให้ประเทศไทยมีนโยบาย แนวทางมาตรการ และแผนปฏิบัติการในการผลักดันอุตสาหกรรมโคเนื้อสู่ตลาดโลกที่ชัดเจน โดยวิสัยทัศน์ในแผนปฏิบัติการด้านโคเนื้อ ของกรมปศุสัตว์ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) มีการวางวิสัยทัศน์ ในการเป็นศูนย์กลางการผลิต การตลาดโค และผลิตภัณฑ์ในอาเซียน +3 ซึ่งจะเน้นไปที่การปรับโครงสร้างและสร้างความแข็งแกร่งด้านพื้นฐาน เช่น การปรับปรุงพันธุกรรม คุณภาพ และการยกระดับเกษตรกรรายย่อย ตลอดจนส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อเชิงอุตสาหกรรม ในขณะที่เนื้อโคไทยจำเป็นต้องรักษามาตรฐานคุณภาพระดับสากล เช่น ปริมาณไขมันแทรก ความนุ่ม หรือการไม่ใช้สารเร่งเนื้อแดง พร้อมทั้งควบคุมต้นทุนให้สามารถแข่งขันได้

ตารางที่ 3.45 การวิเคราะห์โครงสร้างตลาดและกลไกการแข่งขันในอุตสาหกรรมโคเนื้อ และผลิตภัณฑ์ (Strategy, Rivalry and Business Policy (Market Structure))

จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
- ตลาดเนื้อโคตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้ครอบคลุมทุก Segment ตั้งแต่ตลาดล่าง กลาง และบน - มีช่องทางการกระจายสินค้าและจัดจำหน่ายที่หลากหลายทั่วถึง ครอบคลุมตลาดท้องถิ่นทั้งตลาดนัดชุมชน ซูเปอร์มาร์เก็ต ร้านค้าปลีก ร้านอาหาร และโรงแรม - มียุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้ออย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เช่น แผนปฏิบัติการด้านโคเนื้อ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) ของกรมปศุสัตว์ และโครงการพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้อของหลากหลายหน่วยงาน ช่วยสร้างความต่อเนื่องในการพัฒนา	- ต้นทุนการผลิตสูงทำให้ไทยแข่งขันกับประเทศผู้ผลิตรายสำคัญของโลกได้ยาก - ขาดการสร้างภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ที่ชัดเจนแบรนด์ให้เป็นที่รู้จักในตลาด เมื่อเทียบกับประเทศผู้ส่งออกรายใหญ่ เช่น ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา เป็นต้น
โอกาส (O)	อุปสรรค (T)
- การเปิดการค้าเสรีช่วยกระตุ้นให้เกษตรกรและผู้ประกอบการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการผลิตให้แข่งขันกับประเทศคู่แข่งได้ - การเปิดการค้าเสรีเปิดโอกาสในโคมีชีวิตและเนื้อโคไทยสามารถเข้าสู่ตลาดอาเซียนได้โดยไม่มีภาษีศุลกากร ช่วยในการขยายการส่งออก - ความต้องการเนื้อคุณภาพสูงในภูมิภาคเพิ่มขึ้น ทำให้ไทยพัฒนาเนื้อโคและส่งออกได้เพิ่มขึ้น	- ราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์นำเข้ามีความผันผวนส่งผลต่อต้นทุนการผลิต - อุตสาหกรรมเนื้อโคแข่งขันกับอุตสาหกรรมเนื้อไก่ เนื้อหมู และผลิตภัณฑ์โปรตีนทดแทน มีโอกาสที่ผู้บริโภคจะหันไปซื้อสินค้าโปรตีนที่ราคาถูก - ข้อกำหนดกฎเกณฑ์ด้านคุณภาพและสุขอนามัยที่เข้มงวด แต่ฟาร์มที่ได้มาตรฐาน GAP และโรงงานที่ได้ GMP ยังมีน้อย ประเทศคู่ค้าหลายประเทศเข้มงวดในเรื่องมาตรฐาน เช่น Halal, SPS ซึ่งการให้ได้มาซึ่งมาตรฐานนี้เกษตรกรและผู้ประกอบการไทยต้องเพิ่มต้นทุนในการดำเนินการ - การเปิดเสรีทางการค้าต่าง ๆ ทำให้มีการนำเข้าเนื้อโคจากประเทศที่มีความสามารถในการผลิตที่สูงกว่า เช่น ออสเตรเลีย บราซิล และอาร์เจนตินา

ที่มา: คณะผู้วิจัย

¹¹² รายงานการพิจารณา เรื่อง ยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้อไทยทั้งระบบ. รายละเอียดเพิ่มเติมดูใน https://resolution.soc.go.th/PDF_UPLOAD/2561/993294488.pdf

3.8.4 การวิเคราะห์เชื่อมโยงของอุตสาหกรรมเลี้ยงโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย อุตสาหกรรมสนับสนุน และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง (Supporting and Related Industries (Industrial Linkages))

อุตสาหกรรมสนับสนุนและเกี่ยวเนื่องกับอุตสาหกรรมเลี้ยงโคเนื้อและการแปรรูปผลิตภัณฑ์ภายในประเทศไทย สามารถวิเคราะห์และแบ่งออกได้ตามห่วงโซ่อุปทานโคเนื้อของไทยทั้ง 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ

- อุตสาหกรรมสนับสนุน และอุตสาหกรรมต่อเนื่องในภาคอุตสาหกรรมต้นน้ำ (Upstream)

อุตสาหกรรมสนับสนุนและอุตสาหกรรมต่อเนื่องที่จำเป็นต่อการเลี้ยงโคเนื้อ มีหลากหลายซึ่งมีจุดแข็งและจุดอ่อนที่แตกต่างกัน เช่น อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ในประเทศไทยมีความเข้มแข็ง และมีความหลากหลาย ทำให้มีอาหารที่เหมาะสมกับต้นทุนการเลี้ยงโคเนื้อแต่ละชนิด เช่น อุตสาหกรรมอาหารข้นและอาหารหยาบคุณภาพสูงที่เหมาะสมกับการเลี้ยงโคขุนและโคขุนคุณภาพ หรือการใช้และแปรรูปวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร เช่น ฟางข้าว และวัสดุเหลือใช้จากอุตสาหกรรมผลิตเหล้าและเบียร์ภายในประเทศ เช่น ส่าเหล้าแห้ง หรือกากเบียร์แห้ง มาใช้เป็นอาหารของโคเนื้อด้วยเช่นกัน

อีกทั้งประเทศไทยยังมีตลาดการค้าหยาบสำหรับอาหารสัตว์ซึ่งกระจายตัวในพื้นที่ที่มีการเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะตลาดหญ้าแพงโกลาที่ได้มีการขยายตัวมากขึ้น หลังจากได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐมาตั้งแต่ปี 2545 ภายใต้โครงการนาหญ้าและพัฒนาอาชีพผลิตเสบียงสัตว์เพื่อการจำหน่าย เนื่องจากเหมาะแก่การใช้เลี้ยงโคเนื้อ ดูแลง่ายใช้น้ำน้อย สามารถปลูกในสภาพอากาศที่แห้งแล้ง¹¹³ นอกจากนี้ เกษตรกรพื้นบ้านสามารถขอรับเมล็ดพันธุ์หญ้า เช่น หญ้าสายพันธุ์กินีและรูซีให้กับเกษตรกรพื้นบ้านได้จากกรมปศุสัตว์

บางสหกรณ์โคเนื้อและกรมปศุสัตว์มีการแจกสูตรอาหารผสมเสร็จ (TMR) ให้แก่เกษตรกรเพื่อพัฒนาและเสริมโภชนาการของโคเนื้อให้มีน้ำหนักและคุณภาพที่มากขึ้น โดยสูตรอาหารส่วนใหญ่จะคำนึงถึงวัตถุดิบที่มีอยู่ในพื้นที่เป็นหลัก กลุ่มเกษตรกรสามารถยังสามารถยืมเครื่องจักรกลผสมอาหารสัตว์ และเครื่องอัดหญ้าผ่านศูนย์บริการเครื่องจักรกลและอุปกรณ์ด้านปศุสัตว์ที่กระจายตัวทั่วประเทศของกรมปศุสัตว์¹¹⁴ เพื่อใช้ร่วมกันในการผลิต เเสบียงสัตว์ในรูปแบบต่าง ๆ

อุตสาหกรรมยาสัตว์และเวชภัณฑ์ในประเทศไทยมีขนาดใหญ่ขึ้นทุกปี จำนวนสถานพยาบาลสัตว์มีจำนวนเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้การให้บริการด้านสุขภาพโคเนื้อค่อนข้างทั่วถึง มากไปกว่านั้นสำนักงานปศุสัตว์มีการจำหน่ายวัคซีนต่าง ๆ¹¹⁵ เช่น วัคซีนเฮโมรายิกเซพติซีเมีย และวัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อย เป็นต้น หรือในบางกรณีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อสามารถขอรับวัคซีนและยาปฏิชีวนะได้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย

สหกรณ์โคเนื้อในปัจจุบันมีการให้ความช่วยเหลือและให้ความรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลเกษตรกรโคเนื้ออย่างต่อเนื่อง เพื่อวิจัยพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในผลิตภัณฑ์และตลาดของโคเนื้อ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรบางรายอาจไม่ได้มีความสนใจในการเข้าร่วมหรือพัฒนาโคเนื้อ เกิดจากการขาดแรงจูงใจในการพัฒนาขีดความสามารถ ซึ่งต้องใช้เงินทุนและเวลามากขึ้นในการพัฒนา ทำให้สหกรณ์บางแห่ง มีความจำเป็นต้องกระตุ้นและสร้างแรงจูงใจใหม่ให้กับเกษตรกร เช่น สมาชิกของสหกรณ์โคเนื้อกำแพงแสนที่ทำการขุนโค

¹¹³ นพวรรณ ชมชัยและคณะ. (2554). การพัฒนากระบวนการผลิตหญ้าแพงโกลาเพื่อยกระดับคุณภาพสินค้า: รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์.

¹¹⁴ สำนักพัฒนาอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์. (2566). “Motor Pool คืออะไร?”

¹¹⁵ “ราคาและจุดจำหน่ายวัคซีน ณ วันที่ 1 มิถุนายน 2560,” สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์, 19 กันยายน, 2560, <https://biologic.dld.go.th/webnew/index.php/th/vac-menu-2/119-2017-09-19-04-33-44/1542-1-2560>.

จะได้รับเงินสนับสนุนตัวละ 3,500 บาท และเงินสนับสนุนสำหรับลูกคอกตัวละ 2,000 บาท เมื่อทำการลงทะเบียนขุนโคหรือลงทะเบียนลูกคอก นอกจากนี้ สหกรณ์โคเนื้อกำแพงแสนยังได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสหกรณ์ขุนโคจังหวัดตาก โดยให้สหกรณ์ขุนโคจังหวัดตากทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการรวบรวมและผลิตโคต้นน้ำ-กลางน้ำ รวมถึงการขุนโคเพื่อส่งต่อไปยังสหกรณ์โคเนื้อกำแพงแสนสำหรับการแปรรูป ด้านการผลิต สหกรณ์มีฐานการผลิตที่แข็งแกร่ง โดยได้รับการสนับสนุนจากสมาชิกของสหกรณ์โคเนื้อกำแพงแสนเอง และจากเครือข่ายความร่วมมือกับสหกรณ์ขุนโคจังหวัดตาก¹¹⁶ รวมถึงการทำ เกษตรพันธสัญญา (Contract Farming) ระหว่างเกษตรกรรายใหญ่ หรือสหกรณ์บางแห่ง เช่น สหกรณ์โพธิ์ยางคำ ที่จะมีการแจกสูตรอาหารเฉพาะที่ผ่านการคำนวณไว้แล้วตามอัตราการเจริญเติบโต และจะมีการตกลงราคาซื้อขายกันล่วงหน้า¹¹⁷ ระบบนี้นอกจากจะเป็นการรับประกันรายได้ให้แก่เกษตรกรและการคำนวณปริมาณของผู้ประกอบการแล้ว ยังสามารถช่วยให้สหกรณ์และผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องอื่น ๆ มีความเชื่อมั่นในคุณภาพของสินค้า

- อุตสาหกรรมสนับสนุน และอุตสาหกรรมต่อเนื่องในภาคอุตสาหกรรมกลางน้ำ (Midstream)

ในปี 2567 ประเทศไทยมีโรงฆ่าสัตว์ที่ครอบคลุมอยู่ทั่วประเทศทั้งหมด 489 แห่ง อย่างไรก็ตาม โรงฆ่าสัตว์ที่ได้มาตรฐานสากลยังมีน้อย สถิติจากศูนย์ข้อมูลเกษตรแห่งชาติ ระบุว่า มีโรงงานที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน GMP เพียง 5 แห่ง¹¹⁸ และมีเพียง 3 แห่งที่ได้รับใบอนุญาตตั้งโรงฆ่าสัตว์และได้รับรองมาตรฐานเพื่อการส่งออก (EST)¹¹⁹ ซึ่งไม่เพียงพอต่อการกระตุ้นการส่งออกของประเทศ กระบวนการตัดแต่งและแปรรูปผลิตภัณฑ์ยังมีอยู่น้อย อีกทั้งผู้ประกอบการยังขาดความรู้ด้านการจัดการหลังการฆ่า เช่น การเก็บรักษา การตัดแต่งแยกชิ้นส่วนตามการใช้งาน การบ่มเนื้อ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูป ซึ่งในปัจจุบันส่วนใหญ่ยังคงเน้นการผลิตลูกชิ้นหรือจำหน่ายในรูปแบบเนื้อสดเป็นหลัก สหกรณ์และวิสาหกิจชุมชนบางกลุ่ม สหกรณ์เนื้อโคขุนโพธิ์ยางคำ และโคขุนกำแพงแสนจึงตั้งโรงฆ่าสัตว์สำเร็จรูปที่สามารถตัดแต่ง ก่อนทำการตลาด และขายสู่ตลาด ตลอดจนมีระบบตรวจสอบย้อนกลับได้ หรือเกษตรกรบางรายใช้วิธีรับจ้างฆ่า ผ่านโรงฆ่าเทศบาลเพื่อนำเนื้อมาจำหน่ายหรือแปรรูปเพื่อจำหน่ายเอง

อุตสาหกรรมแปรรูปเนื้อสัตว์ในประเทศไทยมีการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น เนื้อบด เนื้อแช่แข็ง ไส้กรอก และผลิตภัณฑ์พร้อมรับประทานอื่น ๆ ที่มีความหลากหลาย แต่อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์โคเนื้อแปรรูปก็มีส่วนแบ่งทางการตลาดภายในประเทศในระดับที่จำกัด เมื่อเปรียบเทียบกับ การแปรรูปเนื้อสัตว์ประเภทอื่น เช่น เนื้อไก่และเนื้อสุกร รวมถึงอุตสาหกรรมแปรรูปเนื้อสัตว์ยังได้รับผลกระทบจากการที่มีนำเข้าผลิตภัณฑ์เนื้อโคแปรรูปคุณภาพสูง เข้ามาจกต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศที่ไทยมีการเจรจาเปิดเสรีการค้า เช่น ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์

อุตสาหกรรมและธุรกิจการขนส่งและเก็บรักษาเนื้อสัตว์ให้ปลอดภัยผ่านระบบโซ่ความเย็น (Cold Chain) ในประเทศไทยมีการขยายตัวและเป็นที่รู้จักมากขึ้นจากการขยายตัวของธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งเป็นโอกาสของผู้ประกอบการโลจิสติกส์ในการพัฒนาระบบโซ่ความเย็นให้มีความหลากหลายมากขึ้น

¹¹⁶ เทคโนโลยีชาวบ้าน. (2560). สหกรณ์โคเนื้อกำแพงแสนเอาใจสายคลีน รุกหนักตลาดเนื้อโคขุน ‘เกรดพรีเมียม’

¹¹⁷ พรณราย ละดา และคณะ. (2563). ความยั่งยืนในการดำเนินงานของสหกรณ์การเลี้ยงปศุสัตว์ กรป. กลางโพธิ์ยางคำ จำกัด.

¹¹⁸ ศูนย์ข้อมูลเกษตรแห่งชาติ, “จำนวนโรงฆ่าสัตว์ จำแนกตามใบอนุญาต ระดับจังหวัด - จำนวนโรงฆ่าสัตว์ จำแนกตามใบอนุญาต ระดับจังหวัด,” nabc, 2566, https://nabc-catalog.oae.go.th/dataset/slaughter_by_province/resource/6f44b76a-c421-40b9-af32-e56632723549?filters=.

¹¹⁹ ศูนย์ข้อมูลเกษตรแห่งชาติ, “มีข้อมูล-ข้อมูลโรงฆ่าสัตว์ที่ได้รับรองมาตรฐานเพื่อการส่งออก - ข้อมูลโรงฆ่าสัตว์ที่ได้รับรองมาตรฐานเพื่อการส่งออก,” nabc, 2563, <https://nabc-catalog.oae.go.th/dataset/dld0007/resource/67b901d8-fb5b-4ae8-aa64-bb764549056d>.

โดยลักษณะที่พบมาก ได้แก่ พันธมิตรธุรกิจเพื่อให้บริการขนส่งผ่านระบบโซ่ความเย็นแบบครบวงจรกับกลุ่มธุรกิจในเครือ และรูปแบบ Outsource¹²⁰ นอกจากนี้กระทรวงคมนาคมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ กำลังให้ความสำคัญในการพัฒนาและสร้างมาตรฐาน การส่งออกสินค้าทางรางแบบควบคุมอุณหภูมิ (Cold Chain Train) โดยเฉพาะในเส้นทางระหว่าง ไทย สปป. ลาว และประเทศจีน¹²¹ อย่างไรก็ตาม การใช้รถขนส่งแบบควบคุมอุณหภูมิ หรือรถห้องเย็นนั้นยังมีจำนวนน้อยเพราะมีต้นทุนสูงกว่าการขนส่งปกติ ทั้งยังมีค่าใช้จ่ายระหว่างการเดินทางที่สูงกว่าจากระบบการควบคุมอุณหภูมิและการซ่อมบำรุง ส่งผลให้เนื้อโคที่ขนส่งผ่านระบบโซ่ความเย็นมีราคาที่สูงขึ้น ปัจจุบันภาครัฐมีแนวทางส่งเสริมและอำนวยความสะดวกด้านโซ่ความเย็นผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ปรับปรุงฐานข้อมูล จัดทำคู่มือมาตรฐาน พัฒนาทักษะบุคลากรด้านการจัดการและซ่อมบำรุง รวมถึงสนับสนุนการถ่ายทอดเทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอาจจะช่วยสร้างความเข้าใจ องค์ความรู้และรากฐานการบริการที่เกษตรกรโคเนื้อไทยสามารถเข้าถึงอย่างแพร่หลาย เพื่อช่วยลดต้นทุนการส่งออก ส่งเสริมศักยภาพในการค้าขายให้ทัดเทียมกับเนื้อโคจากต่างประเทศผ่านวิธีการเก็บรักษาเนื้อโคไทยให้สามารถกระจายสินค้าคุณภาพสูงให้ทั้งตลาดภายในและภายนอกประเทศ

- อุตสาหกรรมสนับสนุน และอุตสาหกรรมต่อเนื่องในภาคอุตสาหกรรมปลายน้ำ (Downstream)

อุตสาหกรรมปลายน้ำมีความสำคัญกับการส่งเสริมศักยภาพของเนื้อโคไทยอย่างมาก เนื่องจากเป็นจุดเชื่อมต่อสำคัญระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภค มากไปกว่านั้น ช่องทางการจัดจำหน่ายในทุกตลาด ยังเป็นอีกหนึ่งช่องทางในการสร้างแบรนด์ ที่สามารถช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์เนื้อโคไทย โดยเฉพาะในห้างสรรพสินค้า (Modern Trade) ที่มีการวางจำหน่ายทั้งเนื้อโคไทยและเนื้อโคนำเข้าได้เป็นอย่างดี เช่น บริษัท สยามแม็คโคร จำกัด (มหาชน) ส่งเสริมผู้เลี้ยงโคเนื้อผ่านการใช้ข้อมูลด้านการตลาดทำให้มีผู้บริโภคที่สนใจในเนื้อโคไทยมากขึ้น¹²² หรือการจัดกิจกรรมของ บริษัท เซ็นทรัล ฟู้ด ฮอลล์ จำกัด ผ่านธุรกิจ โก โฮลเซลล์ และบริษัท พรีเมียม ปีฟ ที่จัดขึ้นเพื่อเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ต่าง ๆ ระหว่างผู้ผลิต Modern Trade และผู้ประกอบการร้านอาหาร เช่น การแนะนำการใช้เนื้อโคไทย และการประกอบอาหารและสร้างสรรค์อาหารกับชิ้นส่วนเนื้อไทยที่อาจจะไม่ได้รับความนิยมในตลาด¹²³ การจัดกิจกรรมเหล่านี้สามารถสร้างเครือข่ายให้กับอุตสาหกรรมทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อ นอกจากนี้การเข้ามามีบทบาทของแพลตฟอร์มการค้าออนไลน์ สามารถช่วยให้ผู้บริโภคเข้าถึงผลิตภัณฑ์เนื้อโคไทยได้สะดวกมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการเติบโตอย่างยั่งยืนของอุตสาหกรรมโคเนื้อในประเทศ

อุตสาหกรรมอาหารและร้านอาหารในประเทศไทยมีการใช้เนื้อโคมากขึ้นตามกระแสความนิยมในการบริโภคเนื้อ แต่พฤติกรรมการเลือกซื้อและบริโภคของคนไทยยังนิยมบริโภคเนื้อนำเข้า เนื่องจากชื่อเสียงคุณภาพ และการทำการตลาดของร้านอาหารต่างชาติ เช่น ร้านอาหารตะวันตกและร้านอาหารญี่ปุ่นที่มีการตลาดโฆษณาถึงแหล่งที่มาของเนื้อที่ถูกใช้ในภายในร้าน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพและรสชาติเนื้อโคจากต่างประเทศ จนนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของเนื้อนำเข้า และเกิดการเปรียบเทียบกับเนื้อโคภายในประเทศ ถึงแม้ปัจจุบันจะมีการรณรงค์จากธุรกิจอาหารบางรายที่ต้องการส่งเสริมและสร้างภาพลักษณ์ให้กับเนื้อโคไทย โดยเฉพาะเนื้อโคขุนคุณภาพและสนับสนุนพ่นอมให้การช่วยเหลือผ่านการสื่อสารกับผู้บริโภค

¹²⁰ ฐานเศรษฐกิจ. (2565). จัดทำ 'Cold Chain Logistics' ธุรกิจจรรุ่งมูลค่า 2.6 หมื่นล้าน.; Salika. (2564). แก้ปัญหาวิกฤต 'การขนส่งสินค้าเกษตร' ด้วยนวัตกรรม Cold Chain Logistics.

¹²¹ สถาบันวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีระบบราง (องค์การมหาชน). (2566). รายงานสรุปการลงพื้นที่การขนส่งสินค้าแบบควบคุมอุณหภูมิ (Cold Chain Logistics) และการเชื่อมโยงการขนส่งทางระบบรางระหว่างไทย - ลาว - จีน

¹²² เทคโนโลยีชาวบ้าน. (2020). แม็คโคร ผุดโมเดลเกษตรยั่งยืน หนุนผู้เลี้ยงวัวไทย ผลิตเนื้อพรีเมียม ชูจุดแข็งตลาดนำการผลิต ปรับระบบการเลี้ยง สร้างรายได้เพิ่มกว่า 2 หมื่นต่อตัว

¹²³ Bangkokbiznews. (2567). โก โฮลเซลล์ จับมือ พรีเมียม ปีฟ จัดเวิร์กช็อป 'รู้เรื่องเนื้อวัว' ปั่นเมนูสร้างรายได้.

แต่ในภาพรวมแล้วภาพลักษณ์ของเนื้อโคไทยยังไม่สามารถแข่งขันกับเนื้อโคนำเข้าในธุรกิจอาหารได้ แนวโน้มนี้อาจส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมโคเนื้อในประเทศที่ต้องเผชิญกับการกลยุทธ์ทางการตลาดในอุตสาหกรรมร้านอาหาร

ปัจจุบันประเทศไทยไม่ได้เป็นผู้ส่งออกเนื้อโคในตลาดโลกเมื่อเทียบกับประเทศผู้ผลิตหลักของโลกอย่างบราซิล ออสเตรเลีย หรือสหรัฐอเมริกา แต่อุตสาหกรรมส่งออกโคเนื้อมีชีวิตและเนื้อโคของไทยมีความเข้มแข็งโดยเฉพาะในตลาดประเทศอาเซียนมีการส่งออกเนื้อโคไปยังประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน เช่น กัมพูชา ลาว เมียนมา และเวียดนาม เป็นต้น โดยเฉพาะโคเนื้อมีชีวิตที่นำไปเลี้ยงต่อหรือชำแหละในปลายทาง และเนื้อโคแช่แข็ง อย่างไรก็ตาม อนาคตของการส่งออกยังมีข้อจำกัดหลายด้าน อาทิ ปริมาณการผลิตโคมีชีวิตหรือเนื้อโคไม่มากพอต่อการส่งออก ต้นทุนการผลิตที่สูง เมื่อเทียบกับประเทศคู่แข่งหลักของโลก และกฎระเบียบด้านสุขอนามัย ที่เข้มงวดในบางตลาด เช่น จีน และเวียดนาม เป็นต้น

ตารางที่ 3.46 การวิเคราะห์เชื่อมโยงของอุตสาหกรรมเลี้ยงโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย อุตสาหกรรมสนับสนุน และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง (Supporting and Related Industries (Industrial Linkages))

จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
- มีอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ที่เข้มแข็ง และมีความหลากหลาย ทำให้มีอาหารสัตว์ที่เหมาะสมกับต้นทุนการเลี้ยงโคแต่ละชนิด มีสูตรและวัตถุดิบหลากหลาย รวมถึงวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร - มีตลาดหน้าสำหรับอาหารสัตว์กระจายอยู่ทั่วพื้นที่เลี้ยงสัตว์ - การได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐและสหกรณ์ เช่น การแจกสูตรอาหารผสมเสร็จ (TMR) แก่เกษตรกร เครื่องจักรกลผสมอาหารสัตว์ และเครื่องอัดหญ้า ตลอดจนวัคซีนป้องกันโรคและยาปฏิชีวนะ - อุตสาหกรรมยาสัตว์และเวชภัณฑ์ในไทยมีขนาดใหญ่และทั่วถึง - มีจำนวนสถานพยาบาลสัตว์และบริการสัตวแพทย์เพิ่มขึ้น - มีสหกรณ์ช่วยเหลือสมาชิกทางด้านความรู้ แหล่งเงินทุน ดอกเบี้ยต่ำ และการทำเกษตรพันธสัญญา	- โรงฆ่าสัตว์ได้มาตรฐานสากลมีน้อย โรงงานได้รับมาตรฐาน GMP มีเพียง 5 แห่ง และโรงงานฆ่าสัตว์ที่ได้รับรองมาตรฐานเพื่อการส่งออกเพียง 3 แห่ง ซึ่งไม่เพียงพอต่อการส่งออก - ผู้ประกอบการขาดความรู้ด้านการจัดการหลังการฆ่า เช่น การเก็บรักษา การตัดแต่งแยกชิ้นส่วน การบ่มเนื้อ และการแปรรูป - อุตสาหกรรมแปรรูปเนื้อสัตว์มีส่วนแบ่งตลาดในประเทศจำกัด เนื่องจากการแปรรูปไม่หลากหลาย เมื่อเทียบกับเนื้อไก่และเนื้อหมู - ผลผลิตโคเนื้อและเนื้อโคไม่เพียงพอต่อการบริโภคภายในประเทศ เนื่องจากปริมาณการผลิตไม่สูง ต้นทุนการผลิตสูง เมื่อเทียบกับคู่แข่งหลักของโลก

โอกาส (O)	อุปสรรค (T)
- อุตสาหกรรมขนส่งและเก็บรักษาเนื้อสัตว์ให้ปลอดภัยผ่านระบบโซ่ความเย็น (Cold Chain) ในไทยขยายตัว เป็นผลดีต่อคุณภาพของเนื้อโค - หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาและสร้างมาตรฐานการส่งออกสินค้าทางรางแบบควบคุมอุณหภูมิ (Cold Chain Train) โดยเฉพาะเส้นทางระหว่างไทย สปป.ลาว และจีน ซึ่งผลดีต่อการส่งออกเนื้อโค แม้การขนส่งแบบควบคุมอุณหภูมียังมีน้อยเนื่องจากต้นทุนสูงกว่าการขนส่งปกติ ส่งผลให้เนื้อโคส่งผ่านระบบโซ่ความเย็นมีราคาสูงตามไปด้วย - ช่องทางการจัดจำหน่ายหลากหลาย ครอบคลุมตลาดล่าง กลาง และบน - ช่องทางในการสร้างแบรนด์ที่ช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์เนื้อโคไทย - การขายสินค้าผ่านแพลตฟอร์มการค้าออนไลน์สามารถช่วยให้ผู้บริโภคเข้าถึงผลิตภัณฑ์เนื้อโคได้สะดวก - อุตสาหกรรมอาหารและร้านอาหารมีการนำเนื้อโคมาใช้ในการบริโภคและสร้างกระแสความนิยมในการบริโภคเนื้อ มีการรณรงค์จากธุรกิจร้านอาหารให้ผู้บริโภครับรู้ถึงคุณภาพของเนื้อโคไทย - แม้ไทยไม่ได้เป็นผู้ส่งออกเนื้อรายใหญ่เมื่อเทียบกับผู้ผลิตหลัก แต่อุตสาหกรรมโคเนื้อมีชีวิตและเนื้อโคของไทยมีความเข้มแข็งในตลาดอาเซียน	- อุตสาหกรรมเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ได้รับผลกระทบจากการนำเข้าเนื้อคุณภาพสูงจากต่างประเทศ โดยเฉพาะกับประเทศที่ไทยเปิดเสรีทางการค้าเช่น ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ เป็นต้น - ความไม่สม่ำเสมอของปริมาณและคุณภาพของเนื้อโค ทำให้เชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมต่อเนื่องได้อย่างจำกัด เช่น ร้านอาหาร และโรงแรมที่ต้องการสินค้าคุณภาพต่อเนื่องและมีปริมาณมากพอ - ภาพลักษณ์ คุณภาพ และปริมาณเนื้อโคไทยยังมีจำกัด และยังไม่สามารถสู้เนื้อโคนำเข้าในธุรกิจอาหารได้ โดยเฉพาะผู้บริโภคบางส่วนยังนิยมและเห็นว่าเนื้อนำเข้ามีคุณภาพดีกว่าเนื้อโคไทย - กฎระเบียบด้านสุขอนามัยที่เข้มงวดของประเทศผู้นำเข้าสำคัญ เช่น จีน มาเลเซีย เวียดนาม และตะวันออกกลาง เป็นต้น

ที่มา: คณะผู้วิจัย

3.8.5 นโยบายรัฐ (Role of Government)

นโยบายของรัฐบาลที่ต้องการเพิ่มอัตราค่าแรงขั้นต่ำทั่วประเทศ ส่งผลให้คณะกรรมการค่าจ้างมีการประชุมศึกษาและพิจารณาค่าแรงขั้นต่ำภายในประเทศ ครั้งที่ 11/2567 และมีมติเห็นชอบในการขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ 7-55 บาทตามแต่ละพื้นที่ ประกอบไปด้วย 17 ลำดับ ซึ่งปรับตามค่าครองชีพ ซึ่งได้ประกาศให้มีผลใช้บังคับ ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2568¹²⁴ ส่งผลให้ค่าแรงขั้นต่ำทั่วประเทศ รวมไปถึงจังหวัดที่มีการเลี้ยงโคเนื้อ และแปรรูปเนื้อโค มีค่าแรงสูงขึ้น เช่น ในจังหวัดนครราชสีมา มีค่าแรงขั้นต่ำเพิ่มสูงขึ้นจาก 352 บาท เป็น 359 บาทต่อวัน ถึงแม้เกษตรกรโคเนื้อส่วนใหญ่จะเป็นเกษตรกรพื้นบ้านและไม่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการขึ้นค่าแรงขั้นต่ำมาก แต่เกษตรกรรายใหญ่ และอุตสาหกรรมแปรรูปต่าง ๆ ตลอดจนอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องตามห่วงโซ่อุปทาน อาจได้รับผลกระทบอย่างมากเนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่ต้องใช้แรงงานคนเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้มีต้นทุนที่สูงขึ้น และอาจทำให้ราคาเนื้อโคในตลาดสูงขึ้น

นอกจากนี้การเปิดเสรีการค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศและกลุ่มประเทศสมาชิกต่าง ๆ ยังมีผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ ในกรณีของเขตการค้าเสรีอาเซียนทำให้ไทยสามารถเป็นผู้นำในตลาดโคเนื้อมีชีวิต เนื้อโค และผลิตภัณฑ์แปรรูปเนื้อโคที่สามารถส่งออกได้จำนวนมากและสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร

¹²⁴ ประกาศคณะกรรมการค่าจ้างเรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 13)

อย่างไรก็ตาม การเจรจาเปิดเสรีทางการค้ากับประเทศที่เป็นผู้ส่งออกเนื้อโคหลักของโลก เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศที่มีศักยภาพในการทำการตลาดเชิงรุกในประเทศไทยเป็นผลให้เนื้อโคนำเข้าจำนวนมากเข้าสู่ตลาดเนื้อโคไทย และเกิดการแข่งขันและมีส่วนแบ่งตลาดจากเนื้อโคภายในประเทศมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเนื้อภายในห่วงโซ่การผลิตเนื้อโคในประเทศเนื่องจากศักยภาพในการแข่งขันของเนื้อโคไทยยังไม่สามารถสู้ประเทศส่งออกหลักเหล่านี้ได้

ตารางที่ 3.47 การวิเคราะห์นโยบายรัฐ

จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
- นโยบายรัฐในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อมีความต่อเนื่อง เช่น แผนปฏิบัติการด้านโคเนื้อ 5 ปี พ.ศ. 2566 – 2570 ที่ชัดเจน ช่วยพัฒนาอุตสาหกรรมในระยะยาว - นโยบายสนับสนุนด้านการวิจัยและพัฒนาพันธุ์โคอาหารสัตว์ และมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่เกษตรกรและผู้ประกอบการ - มีกองทุนสนับสนุนการปรับตัวของเกษตรกร ดังเช่น กองทุน FTA หากมีการปรับให้ยืดหยุ่นในการขอจะช่วยให้เกษตรกรปรับตัวได้	- มีหน่วยงานรับผิดชอบหลายหน่วยงานแต่คนต่างทำ ไม่มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ทำให้มาตรการกระจุกกระจาย - สถิติข้อมูลข้อมูลไม่ครบถ้วน ไม่ทันสมัย และไม่สอดคล้องกัน เนื่องจากการจัดเก็บจากหลายหน่วยงานต่างคนต่างจัดเก็บ - ขาดงบประมาณระยะยาวเพื่อพัฒนาตลอดห่วงโซ่อุปทานการผลิต
โอกาส (O)	อุปสรรค (T)
- เขตการค้าเสรีอาเซียนทำให้ไทยเป็นผู้ส่งออกในภูมิภาค และสร้างรายได้ให้ประเทศ - ความร่วมมือในระดับภูมิภาค ทำให้ไทยมีโอกาสพัฒนาเป็นศูนย์กลางการผลิตและการค้าของภูมิภาคอาเซียน นโยบายการค้าและความร่วมมือด้านอาหารปลอดภัย ฮาลาล สอดรับกับความต้องการของผู้บริโภคในตลาดโลก	- นโยบายรัฐที่เพิ่มอัตราค่าแรงขั้นต่ำ แม้เกษตรกรพื้นบ้านไม่ได้รับผลกระทบจากนโยบายการขึ้นค่าแรงขั้นต่ำ แต่เกษตรกรรายใหญ่ และอุตสาหกรรมแปรรูปต่าง ๆ ตลอดจนอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องตามห่วงโซ่อุปทาน อาจได้รับผลกระทบ เนื่องจากการใช้แรงงานคน ส่งผลให้ราคาค่าต้นทุนการผลิตสูงขึ้น และทำให้ราคาเนื้อโคในตลาดสูงขึ้น - การเจรจาเปิดเสรีทางการค้ากับประเทศที่เป็นผู้ส่งออกเนื้อโคหลักของโลก เช่น ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์และญี่ปุ่น เป็นผลให้เนื้อโคนำเข้าจำนวนมากเข้าสู่ตลาดเนื้อโคไทย และเกิดการแย่งส่วนแบ่งตลาดจากเนื้อโคภายในประเทศ จะส่งผลกระทบต่อเนื้อภายในห่วงโซ่การผลิตเนื้อโคในประเทศ เนื่องจากศักยภาพในการแข่งขันของเนื้อโคไทยยังไม่สามารถแข่งขันกับประเทศส่งออกหลักของโลกได้ - กฎระเบียบ ข้อกำหนดด้านมาตรฐานสุขอนามัย เช่น SPS Traceability และ Carbon Footprint เป็นต้น ที่เข้มงวดของประเทศคู่ค้า ทำให้เกษตรกรต้องปรับตัว

ที่มา: คณะผู้วิจัย

3.8.6 เหตุสุตวิสัย (Role of Chance)

อุตสาหกรรมโคเนื้อและเนื้อโคของไทยได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โลกในหลายด้าน โดยเฉพาะปัญหาสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจโลก และความไม่แน่นอนทางภูมิรัฐศาสตร์ ซึ่งส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการผลิตและการค้าโคเนื้อของไทย อาทิ ปัญหาภาวะโลกร้อนทำให้สภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของโคเนื้อโดยตรง ภัยแล้งทำให้ปริมาณอาหารตามธรรมชาติของโคลดลง ในขณะที่น้ำท่วมส่งผลเสียต่อพืชอาหารและพื้นที่เลี้ยงโค ซึ่งล้วนแล้วแต่เพิ่มต้นทุนในการผลิตและทำให้ผลผลิตลดลง นอกเหนือจากปัญหาสิ่งแวดล้อม การลักลอบนำเข้าโคเนื้อจากชายแดนและเนื้อโคเถื่อนที่ไม่ได้รับการตรวจสอบมาตรฐานยังเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่กระทบต่ออุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพร่ระบาดของโรคต่างถิ่น เช่น โรคล้มปัสกินซึ่งเป็นโรคประจำถิ่นในทวีปแอฟริกา ซึ่งไม่เพียงกระทบต่อสุขภาพของโคเนื้อ แต่ยังสร้างผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อเกษตรกรและอุตสาหกรรมปศุสัตว์โดยรวม เช่น ในกรณีปี พ.ศ. 2564 กรมปศุสัตว์มาเลเซียได้ประกาศระงับการนำเข้าโคกระบือมีชีวิตจากประเทศไทย เนื่องจากมีการแพร่ระบาดของโรคล้มปัสกิน¹²⁵

ในทางกลับกัน วิกฤตการณ์จากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้ประเทศผู้ส่งออกเนื้อโครายใหญ่ยังไม่สามารถฟื้นตัวได้เต็มที่ ซึ่งเปิดโอกาสให้ไทยสามารถขยายตลาดส่งออกโคเนื้อและระบายเนื้อโคที่ค้างภายในประเทศได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ไทยยังต้องเผชิญกับต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้นจากปัจจัยภายนอก เช่น วิกฤตสงครามระหว่างรัสเซีย-ยูเครน และอิสราเอล-ปาเลสไตน์ ที่ส่งผลให้ราคาน้ำมัน¹²⁶ และอาหารสัตว์ปรับตัวสูงขึ้น¹²⁷ ซึ่งอาจทำให้ราคาเนื้อโคภายในประเทศเพิ่มขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น อุตสาหกรรมโคเนื้อของไทยจึงต้องเร่งปรับตัวเพื่อรองรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนากระบวนการผลิตให้มีความยั่งยืน การควบคุมการนำเข้าอย่างเข้มงวด และการขยายตลาดส่งออกเพื่อสร้างเสถียรภาพให้กับอุตสาหกรรมในระยะยาว

การปฏิวัติเทคโนโลยีการเกษตรรอบใหม่ (Farming 4.0) หรือการปฏิวัติที่ต้องอาศัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นแกนหลักในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของเกษตรกรรมตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ กำลังเป็นที่นิยมของกระแสการพัฒนาโลกในปัจจุบัน ซึ่งประเทศไทยและภาคการเกษตรของไทย โดยเฉพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีการใช้เทคโนโลยีเป็นทุนเดิมตั้งแต่เริ่ม ทำให้สามารถปรับตัว และปรับใช้เทคโนโลยีเกษตรกรรมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในภาคการเกษตรได้อย่างดี โดยเฉพาะการเลี้ยงและการแปรรูปโคเนื้อเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้ประเทศไทยสามารถสร้างจุดแข็งท่ามกลางกระแสการปฏิวัติเทคโนโลยีการเกษตรของโลกได้ เช่น การเลี้ยงและการแปรรูปโคขุนโพนยางคำ ซึ่งเป็นเนื้อโคที่มีชื่อเสียงของไทย มีการใช้เทคโนโลยีในหลายด้าน เทคโนโลยีการจัดการฟาร์มและการขุนโค เทคโนโลยีพันธุกรรมและการคัดเลือกโคขุน เทคโนโลยีการจัดการอาหารสัตว์ และเทคโนโลยีในกระบวนการแปรรูปและการพัฒนาอุตสาหกรรม

¹²⁵ กรมปศุสัตว์. (2565). ปศุสัตว์โชว์ผลงานต่อเนื่อง ล่าสุดมาเลเซียมั่นใจระบบควบคุมโรค ประกาศยกเลิกการแบนนำเข้าโค-กระบือจากไทย มีผลส่งออกตามเงื่อนไขได้ทันที.

¹²⁶ เฉลิมวรรณ จริยาพิวามหัย. (2566). ผลกระทบจากการสู้รบระหว่างอิสราเอล-ฮามาส.; สยามรัฐออนไลน์. (2565). ปศุสัตว์ส่งเสริมเกษตรกรใช้วัตถุดิบอาหารสัตว์ในประเทศลดการนำเข้าในภาวะวิกฤตสงครามรัสเซีย-ยูเครน.

ตารางที่ 3.48 เหตุสุตวิสัย

จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
- เกษตรกรรุ่นใหม่ปรับตัวและใช้เทคโนโลยี โดยเฉพาะการเลี้ยงและพัฒนาผลิตภัณฑ์เนื้อโคได้ดีกว่าเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น การเลี้ยงและแปรรูปโคขุนโพนยางคำ เป็นต้น	- ต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้นจากปัจจัยภายนอก เช่น วิกฤติสงครามระหว่างรัสเซีย-ยูเครน และอิสราเอล-ปาเลสไตน์ ที่ส่งผลให้ราคาน้ำมัน และอาหารสัตว์ปรับตัวสูงขึ้น
โอกาส (O)	อุปสรรค (T)
- วิกฤตการณ์จากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้ประเทศผู้ส่งออกเนื้อโครายใหญ่ยังไม่สามารถฟื้นตัวได้เต็มที่ ซึ่งเปิดโอกาสให้ไทยสามารถขยายตลาดส่งออกโคเนื้อและระบายเนื้อโคที่สะสมภายในประเทศได้มากขึ้น	- ปัญหาภาวะโลกร้อนทำให้สภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของโคเนื้อ - น้ำท่วมส่งผลเสียต่อพืชอาหารและพื้นที่เลี้ยงโค ซึ่งล้วนเพิ่มต้นทุนในการผลิต - การลักลอบนำเข้าโคเนื้อและเนื้อโคเถื่อนที่ไม่ได้รับการตรวจสอบมาตรฐานยังเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่กระทบต่ออุตสาหกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแพร่ระบาดของโรคต่างถิ่น เช่น โรคลัมปี สกิน ซึ่งเป็นโรคประจำถิ่นในทวีปแอฟริกา ซึ่งไม่เพียงกระทบต่อสุขภาพของโคเนื้อ แต่ยังสร้างผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อเกษตรกรและอุตสาหกรรมปศุสัตว์โดยรวม

ที่มา: คณะผู้วิจัย

บทที่ 4

โคนมและผลิตภัณฑ์นม

4.1 ขอบเขตการศึกษาและนิยาม

4.1.1 ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้จะเป็นการวิเคราะห์อุตสาหกรรมโคนมและผลิตภัณฑ์นม ครอบคลุมรายการสินค้าตาม พิกัดศุลกากรในระดับ 8 หลัก จำนวน 46 รายการสินค้า ทั้งการนำเข้าและส่งออก ซึ่งพิกัดศุลกากรเหล่านี้ อ้างอิงจากรายงานสินค้าโคนมและผลิตภัณฑ์นม กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ (2564)

ขอบเขตด้านพื้นที่ครอบคลุมโคนมและผลิตภัณฑ์นมทั่วประเทศ โดยมีการสำรวจและจัดเก็บข้อมูลเชิงพื้นที่ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ใน 4 ภาค 5 จังหวัดที่เป็นแหล่งผลิตโคนมและผลิตภัณฑ์นมสำคัญของไทย ประกอบด้วย ภาคเหนือ จังหวัดเชียงใหม่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดนครราชสีมา ภาคกลาง จังหวัดราชบุรี และจังหวัดนครปฐม และภาคใต้ จังหวัดพัทลุง

ตารางที่ 4.1 รายการสินค้านมและผลิตภัณฑ์นม ครอบคลุม 46 รายการสินค้า ตามพิกัดศุลกากรในระดับ 8 หลัก

ลำดับที่	พิกัดศุลกากร 8 หลัก	ชื่อรายการสินค้า
1	04011010	นมและครีม ที่ไม่ทำให้เข้มข้นและไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันไม่เกิน 1% มีสภาพเหลว
2	04011090	นมและครีม ที่ไม่ทำให้เข้มข้นและไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันไม่เกิน 1% มีสภาพอื่น ๆ
3	04012010	นมและครีม ที่ไม่ทำให้เข้มข้นและไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมัน 1 - 6% มีสภาพเหลว
4	04012090	นมและครีม ที่ไม่ทำให้เข้มข้นและไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมัน 1 - 6% มีสภาพอื่น ๆ
5	04014010	นมและครีม ที่ไม่ทำให้เข้มข้นและไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมัน 6 - 10% มีสภาพเหลว
6	04014020	นมและครีม ที่ไม่ทำให้เข้มข้นและไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมัน 6 - 10% มีสภาพแช่เย็นจนแข็ง
7	04014090	นมและครีม ที่ไม่ทำให้เข้มข้นและไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมัน 6 - 10% มีสภาพอื่น ๆ
8	04015010	นมและครีม ที่ไม่ทำให้เข้มข้นและไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันเกิน 10% มีสภาพเหลว
9	04015090	นมและครีม ที่ไม่ทำให้เข้มข้นและไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันเกิน 10% มีสภาพอื่น ๆ
10	04021041	นมผง ไขมันไม่เกิน 1.5% ไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ บรรจุในภาชนะ น้ำหนักตั้งแต่ 20 กิโลกรัมขึ้นไป
11	04021042	นมผง ไขมันไม่เกิน 1.5% ไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ บรรจุภาชนะน้ำหนัก 2 กิโลกรัม หรือน้อยกว่า

ลำดับที่	พิกัดศุลกากร 8 หลัก	ชื่อรายการสินค้า
12	04021049	นมผง ไขมันไม่เกิน 1.5% ไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ บรรจุภาชนะอื่น ๆ
13	04021091	นมผง ไขมันไม่เกิน 1.5% แบบอื่น ๆ บรรจุภาชนะน้ำหนักตั้งแต่ 20 กิโลกรัมขึ้นไป
14	04021092	นมผง ไขมันไม่เกิน 1.5% แบบอื่น ๆ บรรจุภาชนะน้ำหนัก 2 กิโลกรัม หรือน้อยกว่า
15	04021099	นมผง ไขมันไม่เกิน 1.5% แบบอื่น ๆ บรรจุภาชนะอื่น ๆ
16	04022120	นมผง ไขมันเกิน 1.5% ไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ บรรจุภาชนะน้ำหนักตั้งแต่ 20 กิโลกรัมขึ้นไป
17	04022130	นมผง ไขมันเกิน 1.5% ไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ บรรจุภาชนะน้ำหนัก 2 กิโลกรัม หรือน้อยกว่า
18	04022190	นมผง ไขมันเกิน 1.5% ไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ บรรจุภาชนะอื่น ๆ
19	04022920	นมผง ไขมันเกิน 1.5% แบบอื่น ๆ บรรจุภาชนะน้ำหนักตั้งแต่ 20 กิโลกรัมขึ้นไป
20	04022930	นมผง ไขมันเกิน 1.5% แบบอื่น ๆ บรรจุภาชนะน้ำหนัก 2 กิโลกรัม หรือน้อยกว่า
21	04022990	นมผง ไขมันเกิน 1.5% แบบอื่น ๆ บรรจุภาชนะอื่น ๆ
22	04029100	นมและครีมทำให้เข้มข้นแบบอื่น ๆ ที่ไม่เติมน้ำตาล
23	04029900	นมและครีมทำให้เข้มข้นแบบอื่น ๆ แบบอื่น ๆ (เติมน้ำตาล)
24	04031021	โยเกิร์ต ที่มีสภาพเหลว จะทำให้เข้มข้นหรือไม่ก็ตาม ปรงกลั่น รส เติมผลไม้
25	04031029	โยเกิร์ต ที่มีสภาพเหลว จะทำให้เข้มข้นหรือไม่ก็ตาม ไม่ปรงกลั่น รส เติมผลไม้
26	04031091	โยเกิร์ต ที่มีสภาพอื่น ๆ ปรงกลั่น รส เติมผลไม้
27	04031099	โยเกิร์ต ที่มีสภาพอื่น ๆ ไม่ปรงกลั่น รส เติมผลไม้
28	04039010	บัตเตอร์มิลค์
29	04039090	นมบัตเตอร์มิลค์หรือนมหมักอื่น ๆ
30	04041010	หางนม มีสภาพเป็นผง
31	04041090	หางนม มีสภาพอื่น ๆ
32	04049000	หางนมอื่น ๆ
33	04051000	เนย
34	04052000	เคิร์ดเปรต
35	04059010	มันเนยปราศจากน้ำ
36	04059020	น้ำมันเนย
37	04059030	กี
38	04059090	ไขมันอื่น ๆ ที่ได้จากนม
39	04061010	เนยแข็งสด (ไม่ได้บ่ม)
40	04061020	เคิร์ด
41	04062010	เนยแข็งทุกชนิด เป็นฝอยหรือผง บรรจุหีบห่อน้ำหนักไม่เกิน 20 กิโลกรัม

ลำดับที่	พิกัดศุลกากร 8 หลัก	ชื่อรายการสินค้า
42	04062090	เนยแข็งทุกชนิด เป็นฝอยหรือผง บรรจุหีบห่ออื่น ๆ
43	04063000	เนยแข็งผ่านกรรมวิธีแล้ว ไม่เป็นฝอยหรือผง
44	04064000	เนยแข็งชนิดบลูเวน และเนยแข็งอื่น ๆ ที่มีสายเกิดจากเชื้อราเพนิซิลเลียมโรควิฟอร์ติ
45	04069000	เนยแข็งอื่น ๆ
46	22029910	เครื่องดื่ม ที่มีนมยูเอชทีที่ปรุงกลั่นรสเป็นหลัก

ที่มา: กรมศุลกากร

4.1.2 นิยามโคนมและผลิตภัณฑ์นม และพันธุ์โคนมในประเทศไทย

ความหมายของ “โคนม” ตามพระราชบัญญัติโคนมและผลิตภัณฑ์นม พ.ศ. 2551 หมายถึง โค ซึ่งตามปกติเลี้ยงไว้เพื่อการผลิตนม และให้ความหมายของผลิตภัณฑ์นม หมายถึง ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการนำน้ำนมโค นมผงหรือนมคั้นรูปมาผ่านกระบวนการผลิต โดยการแยกออกหรือเติมเข้าไปซึ่งวัตถุอื่นใดหรือแยกมันเนยบางส่วนหรือเกือบทั้งหมดออกจากรวม

ในขณะที่สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) (2552) ให้ความหมายของโคนม (Dairy Cow) หมายถึง สัตว์ที่จัดอยู่ในสกุล บอส (Bos) เพศเมียที่เลี้ยงไว้เพื่อใช้ผลิตน้ำนมสำหรับบริโภคเป็นอาหาร และให้ความหมายของ ฟาร์มโคนม (Dairy Cattle Farm) หมายถึง สถานประกอบการที่เลี้ยงโคนมที่มีวัตถุประสงค์หลักในการผลิตโคนมน้ำนมดิบ ซึ่งครอบคลุมถึงพื้นที่เก็บอาหารสัตว์ เลี้ยงสัตว์รีดน้ำนม ทำลายซากสัตว์ บริเวณรวบรวมขยะและสิ่งปฏิกูล อาคารสำนักงาน และบ้านพักอาศัย เป็นต้น

สำหรับการศึกษานี้ อุตสาหกรรมโคนม หมายถึง การเลี้ยงโคนมเพื่อการผลิตน้ำนมดิบ โดยมีอุตสาหกรรมต้นน้ำ (หรือเศรษฐกิจต้นน้ำ) ครอบคลุมอุตสาหกรรมหรือเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าที่เป็นปัจจัยการผลิตสำหรับการเลี้ยงโคนม ได้แก่ การผลิตพืชอาหารสัตว์ การผลิตอาหารสัตว์ บริการสัตวบาลเพื่อการเลี้ยงสัตว์ การผลิตพันธุ์สัตว์ (แม่พันธุ์โคนม - ลูกโคนม) เป็นต้น อุตสาหกรรมกลางน้ำ (หรือเศรษฐกิจกลางน้ำ) ครอบคลุมกิจกรรมการเลี้ยงโคนม การรีดนม และการรวบรวมน้ำนมดิบเพื่อการผลิตน้ำนมพร้อมดื่มและอุตสาหกรรมปลายน้ำ ครอบคลุมอุตสาหกรรมที่ใช้ น้ำนมดิบเพื่อการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์นมต่าง ๆ เช่น อุตสาหกรรมนมพร้อมดื่ม อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์นม (นมเปรี้ยว โยเกิร์ต ครีม เนย และชีส) อุตสาหกรรมเครื่องดื่มและอาหาร เป็นต้น

ในต่างประเทศพันธุ์โคนมที่นิยมเลี้ยงมี 6 สายพันธุ์สำคัญ ได้แก่ โฮลสไตน์ฟรีเซียน (Holstein Friesian) แอร์เซอร์ (Ayrshire) บราวน์สวิส (Brown Swiss) เกิร์นซีย์ (Guernsey) เจอร์ซีย์ (Jersey) และชอร์ทฮอร์น (Shorthorn) โดยกว่าร้อยละ 90 ของโคนม จะเป็นพันธุ์ Holstein Friesian¹ ซึ่งเป็นพันธุ์โคนมที่ให้ผลผลิตน้ำนมดี มีสีดำตัวขาว รูปร่างใหญ่ และมีถิ่นกำเนิดในประเทศเนเธอร์แลนด์

โคนมจัดอยู่ในสัตว์กระเพาะรวม หรือสัตว์เคี้ยวเอื้อง (Ruminant) สามารถแยกได้เป็น 2 ตระกูล ได้แก่ (1) โคนมในเขตหนาว (Bos Taurus) มีจุดเด่น คือ เป็นโคที่ให้ผลผลิตน้ำนมมาก แต่มีจุดด้อยในเรื่องการไม่ทนต่อสภาพอากาศร้อน และอ่อนแอต่อโรคแมลงในเขตร้อนโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคเกี่ยวกับพยาธิในเลือด และ (2) โคนมในเขตร้อน (Bos Indicus) หรือมักจะเรียกว่า โคอินเดีย ซึ่งมีโครงร่างค่อนข้างเล็ก มีจุดเด่นใน

¹ วิโรจน์ ภัทรจินดา. (2546). โคนม. ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. หน้า 1

เรื่องการทนทานต่ออากาศร้อน และทนต่อแมลงและโรคพยาธิในเลือด แต่มีจุดด้อยในเรื่องการให้ผลผลิตน้ำนมต่ำ ระยะรีดน้ำนมสั้น รีดน้ำนมนาน จึงไม่เหมาะสำหรับการเลี้ยงเพื่อรีดน้ำนมในเชิงพาณิชย์

สำหรับประเทศไทยมีการนำเข้าพันธุ์โคนม ทั้งพันธุ์แท้และสายพันธุ์ลูกผสม หลายสายพันธุ์ แต่ปัจจุบันพันธุ์โคนมที่นิยมเลี้ยงในประเทศไทย คือ พันธุ์โฮลสไตน์ฟรีเซียน (Holstein Friesian) หรือโคนมพันธุ์ขาว-ดำ นอกนั้นจะเป็นลูกผสมเป็นส่วนใหญ่ ในการศึกษาในครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะพันธุ์ที่มีอยู่ค่อนข้างแพร่หลายในประเทศไทยที่สามารถหาซื้อใช้ทำพันธุ์ได้เท่านั้น กรมปศุสัตว์ได้แบ่งพันธุ์โคนมออกเป็น 2 พันธุ์² ได้แก่

1) พันธุ์ไทยฟรีเซียน (Thai Friesian: TF) เป็นโคนมที่กรมปศุสัตว์พัฒนาพันธุ์ขึ้นมาจากการผสมโคพื้นฐาน ได้แก่ โคพื้นเมือง โคพันธุ์ผสมบราห์มัน โคพันธุ์ผสมเรดซินด์ ด้วยน้ำเชื้อโคพ่อพันธุ์ขาว - ดำ หรือที่เรียกว่าพันธุ์โฮลสไตน์ฟรีเซียนหรือขาว-ดำ แล้วผสมเพิ่มระดับเลือดโคขาว - ดำขึ้นไปเกิน 2 ชั่ว หรือผสมจนได้โคที่มีระดับเลือดโคขาว - ดำมากกว่าร้อยละ 75 ขึ้นไป โคพันธุ์นี้ได้รับการพัฒนาให้ปรับตัวให้เข้ากับสภาพอากาศและระบบการเลี้ยงในประเทศไทยได้ดี ให้ผลผลิตน้ำนมสูง ประมาณ 3,600 กิโลกรัมต่อระยะการให้นม เหมาะสำหรับเกษตรกรที่มีฟาร์มขนาดกลางถึงขนาดใหญ่หรือเกษตรกรที่มีการจัดการฟาร์มที่ดี

2) พันธุ์ไทยมิลกิงซีบู (Thai Milking Zebu: TMZ หรือที่นิยมเรียกว่า พันธุ์ทีเอ็มแซด:) เป็นโคนมที่กรมปศุสัตว์พัฒนาขึ้นจากการผสมโคพันธุ์พื้นฐาน ได้แก่ โคพันธุ์ผสมบราห์มันพื้นเมือง โคพันธุ์ผสมเรดซินด์ โดยการผสมพันธุ์แม่โคเหล่านี้ด้วยน้ำเชื้อโคพ่อพันธุ์ขาว - ดำ หรือโคพันธุ์โฮลสไตน์ฟรีเซียน จำนวน 2 ชั่ว หรือผสมจนได้โคที่มีระดับเลือดโคขาว - ดำ ร้อยละ 75 แล้วผสมด้วยพ่อพันธุ์โคขาว - ดำที่มีระดับเลือดร้อยละ 75 เพื่อรักษาระดับเลือดโคขาว - ดำ อยู่ที่ร้อยละ 75 แล้วใช้วิธีการคัดเลือกพันธุ์เพื่อให้ได้พันธุ์โคนมที่ให้นมระดับปานกลาง 3,500 กิโลกรัมต่อระยะการให้นม โคพันธุ์นี้ทนต่อโรคและแมลงได้ดี กรมปศุสัตว์ปรับปรุงพันธุ์นี้ให้เป็นพันธุ์โคนมหลักของประเทศเหมาะสมสำหรับเกษตรกรที่มีฟาร์มขนาดเล็กหรือผู้เริ่มเลี้ยง

² กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (ม.ป.ป.). พันธุ์สัตว์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. หน้า 1-2. <https://pvlo-cmi.dld.go.th/Doc/%E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%9C%E0%B8%A2%E0%B9%81%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B9%88/animalbreed.pdf>

รูปที่ 4.1 พันธุ์โคนมที่นิยมเลี้ยงในประเทศไทย

พันธุ์ไทยฟรีเซียน (Thai Friesian: TF)

พันธุ์ไทยมิลกิ้งซีบู (Thai Milking Zebu: TMZ)

ที่มา: <https://breeding.dld.go.th/webnew/index.php/en/service-menu/breeding-menu/2024-04-25-07-33-19/1132-2015-07-04-15-35-28>

4.2 สถานการณ์การผลิตของโลกและไทย

การผลิตนมและผลิตภัณฑ์นมถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมการผลิตอาหารที่สำคัญในเชิงการให้คุณค่าทางโภชนาการที่มีความสำคัญกับทุกประเทศไม่เพียงแต่เป็นการผลิตในเชิงพาณิชย์ กล่าวคือ การผลิตนมและผลิตภัณฑ์นมในหลายประเทศจะเป็นการผลิตเพื่อตอบสนองต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศ และเป็นการส่งเสริมโภชนาการของประชาชนในประเทศให้สามารถเข้าถึงการบริโภคนม ซึ่งจะมีคุณค่าทางโภชนาการและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเติบโตและสุขภาพของคนในประเทศ ในส่วนนี้ จะเป็นการวิเคราะห์สถานการณ์และแนวโน้มการผลิตนมและผลิตภัณฑ์นมของโลก โดยเฉพาะในประเทศผู้ผลิตรายสำคัญของโลก รวมทั้งการผลิตนมและผลิตภัณฑ์นมในประเทศไทย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.1 โลก และประเทศผู้ผลิตสำคัญ

- จำนวนประชากรโคนมโลก

ข้อมูลจาก Dairy, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service ในเดือนกรกฎาคม 2568 รายงานว่า ปี 2568 ทั้งโลกมีประชากรโคนมทั้งหมด 141.08 ล้านตัว และคาดคะเนว่าเดือนธันวาคม 2568 ทั้งโลกจะมีประชากรโคนมทั้งหมด 141.42 ล้านตัว

อินเดียมีประชากรโคนมมากที่สุดในโลกประมาณ 61.50 ล้านตัว รองลงมา คือ สหภาพยุโรป 20.00 ล้านตัว บราซิล 17.30 ล้านตัว และสหรัฐอเมริกา 9.36 ล้านตัว ตารางที่ 4.2 ประชากรโคนมโลกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการพัฒนาเทคโนโลยีนวัตกรรมการผลิตที่มีประสิทธิภาพ และความต้องการบริโภคนมและผลิตภัณฑ์นมที่เพิ่มขึ้น

ตารางที่ 4.2 จำนวนประชากรโคนมของประเทศผู้ผลิตสำคัญของโลก ปี 2564 - 2568

หน่วย: ล้านตัว

ลำดับ ที่	ประเทศ	2564	2565	2566	2567	2568 กค*	2568 ธค**
1	อินเดีย	58.00	59.50	61.00	61.50	62.00	62.00
2	สหภาพยุโรป	20.51	20.21	20.09	20.00	19.22	19.65
3	บราซิล	16.65	16.90	17.07	17.30	17.15	17.00
4	สหรัฐอเมริกา	9.45	9.40	9.40	9.36	9.43	9.39
5	เม็กซิโก	6.60	6.65	6.70	6.75	6.75	6.80
6	จีน	6.20	6.40	6.50	6.45	6.34	6.50
7	นิวซีแลนด์	4.90	4.84	4.68	4.64	4.70	4.64
8	ออสเตรเลีย	1.37	1.34	1.27	1.28	1.31	1.26
9	ญี่ปุ่น	0.73	0.74	0.72	0.71	0.70	0.70
10	ไทย	0.81	0.81	0.77	0.57	0.56	0.58
11	ประเทศอื่น ๆ	13.56	13.39	13.20	13.16	12.92	12.90
	รวม	138.78	140.17	141.39	141.70	141.08	141.42

หมายเหตุ: *ประมาณการ

**คาดคะเน

ที่มา: Dairy: Livestock and Poultry, World Markets and Trade, USDA Foreign Agricultural Service, July 2025, และสถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม 2568, สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

- ปริมาณการผลิตนํ้านมดิบของโลก

ข้อมูลจาก Dairy, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service ในเดือนกรกฎาคม 2568 พบว่า แนวโน้มการผลิตนํ้านมดิบของโลกในช่วงปี 2563–2567 เพิ่มขึ้นร้อยละ 0.54 ประเทศที่มีแนวโน้มการผลิตนํ้านมดิบเพิ่มขึ้น ได้แก่ จีน อินเดีย และสหรัฐอเมริกา ร้อยละ 4.94 1.50 และ 0.53 ตามลำดับ ส่วนประเทศที่มีแนวโน้มการผลิตนํ้านมดิบลดลง ได้แก่ สหภาพยุโรป ร้อยละ - 0.82

ปี 2568 คาดว่าปริมาณการผลิตนํ้านมดิบของโลกจะเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปี 2567 เนื่องจากประเทศผู้ผลิตหลักขยายการผลิต สหภาพยุโรปสามารถผลิตนํ้านมดิบได้มากที่สุดในโลกประมาณ 145.30 ล้านตัน รองลงมา ได้แก่ สหรัฐอเมริกา 103.57 ล้านตัน และอินเดีย 103.20 ล้านตัน โดยการผลิตนํ้านมดิบของ สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และอินเดีย ทั้ง 3 ประเทศรวมกัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 63.92 ของการผลิตนํ้านมทั้งหมดของโลก

ตารางที่ 4.3 ปริมาณการผลิตนํ้านมดิบของประเทศผู้ผลิตสำคัญของโลก ปี 2564 – 2568

หน่วย: ตัน

ลำดับที่	ประเทศ	2564	2565	2566	2567	2568 กค**	2568 ธค*
1	สหภาพยุโรป	144,833	144,378	145,122	146,000	145,300	145,300
2	สหรัฐอเมริกา	102,620	102,700	102,653	102,452	103,579	103,433
3	อินเดีย	96,000	97,000	99,000	101,000	103,200	103,200
4	จีน	36,830	39,200	41,970	40,790	40,600	43,300
5	บราซิล	24,845	23,660	24,700	25,000	25,500	25,400
6	นิวซีแลนด์	21,995	21,051	21,247	21,640	21,850	21,800
7	เม็กซิโก	12,867	13,110	13,333	13,555	13,690	13,650
8	ออสเตรเลีย	9,067	8,450	8,469	8,668	8,600	8,800
9	ญี่ปุ่น	7,515	7,630	7,299	7,357	7,355	7,275
10	ไทย	1,237	1,155	1,025	1,031	n/a	n/a
11	ประเทศอื่น ๆ	87,668	87,559	88,139	87,729	89,932	86,317
	รวม	545,472	545,893	552,957	555,222	559,606	558,475

หมายเหตุ: *ประมาณการ

**คาดคะเน

ที่มา: Dairy, Livestock and Poultry, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service, July 2025, และ กระทรวงพาณิชย์, (คิตค้า.com)

ปัจจัยที่ทำให้สหภาพยุโรปเป็นแหล่งผลิตนํ้ามดิบรายใหญ่ของโลก เนื่องจากมีโครงสร้างฟาร์มที่พัฒนาแล้ว เป็นฟาร์มโคนมขนาดกลางและใหญ่ มีระบบการจัดการฟาร์มที่ทันสมัย โดยเฉพาะประเทศเนเธอร์แลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมนี และโปแลนด์ เป็นพื้นที่ที่มีสภาพอากาศเหมาะสมที่มีปริมาณฝนและหญ้าธรรมชาติเพียงพอ คุณภาพหญ้าที่ดีเหมาะสมต่อการเลี้ยงโคนมแบบปล่อยและกึ่งขุน รวมทั้งมีนโยบายภาคเกษตรและเงินอุดหนุนที่สนับสนุนผู้เลี้ยงโคนมผ่าน Common Agricultural Policy (CAP)³ ที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในสหภาพยุโรปจะสามารถได้รับเงินอุดหนุนตามจำนวนพื้นที่เลี้ยงโคนมและมาตรฐานฟาร์ม ส่วนสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศผู้นำในการใช้เครื่องรีดนมอัตโนมัติ ระบบปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence :AI) และการจัดการข้อมูลฟาร์มโคนมอย่างแม่นยำ (Precision Dairy Farming)⁴ จึงทำให้มีผลิตภาพในการผลิตนํ้านมต่อตัวสูงที่สุดในโลก อีกทั้งยังมีโรงงานแปรรูป และการส่งออกในปริมาณมาก ในขณะที่อินเดียมีประชากรโคนมและควายมากที่สุดในโลกกว่า 300 ล้านตัว อีกทั้งการบริโภคนมเป็นวัฒนธรรมของอินเดียซึ่งถือเป็นอาหารหลักของประชากรส่วนใหญ่ มีเกษตรกรรายย่อยขนาดฟาร์มครัวเรือนละ 2 - 5 ตัว กระจายอยู่

³ CAP Policy คือ กรอบนโยบายร่วมของสหภาพยุโรปในการกำหนดทิศทางและสนับสนุนภาคเกษตรกรรมอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนรายได้เกษตรกร เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร และพัฒนาเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

⁴ Precision Dairy Farming คือ แนวทางการจัดการฟาร์มโคนมโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและการจัดการข้อมูล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุน และดูแลสุขภาพโคอย่างแม่นยำ เช่น การติดตามสุขภาพโคแบบเรียลไทม์ (อุณหภูมิ การกินอาหาร และการเคลื่อนไหว) การตรวจสอบช่วงการเป็นสัด และการตรวจวัดปริมาณนมรายตัว เป็นต้น ตัวอย่างเทคโนโลยี เช่น ระบบเครื่องรีดนมอัตโนมัติ (Automatic Milking System) ปaddockโคแบบสมาร์ท ระบบตรวจโคนมผ่านแอปมือถือ เป็นต้น

ทั่วประเทศ รวมทั้งมีนโยบาย “White Revolution”⁵ ซึ่งเป็นการปฏิรูปนามของอินเดียตั้งแต่ทศวรรษ 1970 จนทำให้ประเทศพึ่งพาตนเองด้านนมได้

4.2.2 ประเทศไทย

- จำนวนประชากรโคนมในประเทศไทย

ปี 2568 ประเทศไทยมีประชากรโคนมทั่วประเทศ จำนวน 558,847 ตัว ลดลงจากปี 2567 เล็กน้อย จำนวนประชากรโคนมในช่วงปี 2560 – 2568 มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจาก 584,327 ตัว ในปี 2560 ลดลงเหลือ 558,847 ตัว ในเดือนพฤษภาคมปี 2568 โดยมีสาเหตุสำคัญจากราคาน้ำนมดิบไม่จูงใจ ด้วยราคาน้ำนมดิบที่เกษตรกรขายได้ไม่สอดคล้องกับต้นทุนการผลิต โดยเฉพาะในช่วงที่ราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์เพิ่มสูงขึ้น เพราะต้นทุนการนำเข้ากากถั่วเหลืองและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปรับสูงขึ้นจากผลกระทบของการระบาดของโควิด - 19 และการเกิดสงครามรัสเซีย-ยูเครน (ยูเครนเป็นแหล่งผลิตธัญพืชที่สำคัญของโลกแห่งหนึ่ง) รวมถึงการที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีอายุโดยเฉลี่ยสูงขึ้น (อายุเฉลี่ยมากกว่า 50 ปี) และมีแนวโน้มออกจากอาชีพเลี้ยงโคนมโดยไม่มีทายาทสืบทอด คนรุ่นใหม่ไม่นิยมเลี้ยงโคนมเพราะต้องทำงานทุกวันและเป็นกิจกรรมการเกษตรที่ต้องพึ่งพาการใช้แรงงานเข้มข้น

ตารางที่ 4.4 จำนวนประชากรโคนมในประเทศไทย ปี 2560 – 2568

ปี	จำนวน (ตัว)
2560	584,327
2561	623,427
2562	666,311
2563	707,236
2564	810,518
2565	812,235
2566	774,461
2567	569,015
2568*	558,847

หมายเหตุ: *ข้อมูล ณ วันที่ 20 พฤษภาคม 2568

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ กรมปศุสัตว์

- จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมของไทย

จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมของไทยทั่วประเทศข้อมูล ณ วันที่ 20 พฤษภาคม 2568 มีจำนวน 15,725 ราย ลดจาก 28,466 ราย ในปี 2562 คิดเป็นการลดลงในอัตราร้อยละ - 44.76 ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรบางส่วนจำเป็นต้องเลิกเลี้ยงโคนมและคัดทิ้งแม่โคที่ให้ผลผลิตน้อย เพราะการปรับเพิ่มขึ้นของต้นทุนการเลี้ยงจากการเพิ่มขึ้นของราคาอาหารสัตว์ ต้นทุนวัตถุดิบสำหรับการผลิตอาหารสัตว์ปรับเพิ่มขึ้นมากในช่วงปี 2565-2566 จากสถานการณ์ราคาสินค้าเกษตรในตลาดโลกที่ได้รับผลกระทบจากหลายปัจจัย เช่น การปรับเพิ่มขึ้นของราคา

⁵ White Revolution คือ ขบวนการปฏิรูปอุตสาหกรรมโคนมในประเทศอินเดียช่วงทศวรรษ 1970–1990 ที่ทำให้อินเดียจากประเทศขาดแคลนนม กลายเป็นประเทศผู้ผลิตน้ำนมรายใหญ่ของโลก

ปุ๋ย สิ้นค้าเกษตรกรที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารสัตว์ จากสถานการณ์สงครามรัสเซีย - ยูเครน เป็นต้น รวมทั้งการปรับเพิ่มขึ้นของราคาพลังงานเชื้อเพลิง และต้นทุนในการดูแลสุขภาพสัตว์และการป้องกันการระบาดของโรคในสัตว์ จากราคาวัคซีนสัตว์ที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้ต้นทุนการเลี้ยงโคนมปรับเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะหลังจากการระบาดของโรคโควิด - 19 และการเริ่มต้นของความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ของโลกที่ยังดำเนินต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน เกษตรกรจำนวนหนึ่งโดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย ไม่สามารถปรับตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้และจำเป็นต้องเลิกเลี้ยง ทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ที่เหลืออยู่จึงเป็นเกษตรกรที่มีศักยภาพและมีเงินทุนเพียงพอในการบริหารฟาร์มเพียงพอได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งช่วยเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิตโดยเฉลี่ย ดังนั้น จากการประเมินของคณะผู้วิจัย พบว่า แนวโน้มจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมและประชากรโคนมในประเทศจะลดลง แต่ขนาดฝูงโคนมในฟาร์มจะมีแนวโน้มค่อย ๆ เพิ่มขึ้นในช่วง 3-5 ปีข้างหน้า นอกจากนี้ ยังมีแนวโน้มที่จะมีเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีอายุน้อยมีความสนใจเข้าสู่อาชีพการเลี้ยงโคนมมากขึ้น โดยรูปแบบการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรรุ่นใหม่จะแตกต่างจากเกษตรกรรุ่นก่อนหรือรุ่นปัจจุบัน เช่น การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมการเลี้ยงโคนมมากขึ้น และการให้ความสำคัญกับผลผลิตน้ำนมดิบที่มีคุณภาพมากกว่าการได้ปริมาณน้ำนมจำนวนมากในการสร้างรายได้จากฟาร์ม เป็นต้น

ตารางที่ 4.4 จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ปี 2562 – 2568

ปี	จำนวน (ราย)
2562	28,466
2563	20,174
2564	24,153
2565	24,117
2566	15,761
2567	15,769
2568*	15,725

หมายเหตุ: หมายเหตุ:*ข้อมูล ณ วันที่ 20 พฤษภาคม 2568

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์ อ้างอิงจาก กระทรวงพาณิชย์, (คิดค้า.com)

- จังหวัดที่มีจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมากที่สุด 5 อันดับแรก ปี 2567

จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีแนวโน้มลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับช่วง 10 ปีก่อน (พ.ศ. 2551 – 2560) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงก่อนการระบาดของโรคโควิด - 19 โดยในปี พ.ศ. 2567 จังหวัดที่มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมากที่สุด 5 อันดับแรกของประเทศ ได้แก่ สระบุรี มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมากที่สุด จำนวน 2,924 ราย คิดเป็นร้อยละ 18.54 ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั่วประเทศ รองลงมา คือ นครราชสีมา ลพบุรี ราชบุรี และเชียงใหม่ ร้อยละ 16.51, 13.04, 9.06 และ 4.62 ตามลำดับ หากรวมทั้ง 5 จังหวัดคิดเป็นร้อยละ 61.77 ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั่วประเทศ

ตารางที่ 4.5 จังหวัดที่มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมากที่สุด 5 อันดับแรกของประเทศ ปี 2567

ลำดับที่	จังหวัด	จำนวนโคนม (ตัว)	สัดส่วน (ร้อยละ)
1	สระบุรี	2,924	18.54
2	นครราชสีมา	2,604	16.51
3	ลพบุรี	2,056	13.04
4	ราชบุรี	1,428	9.06
5	เชียงใหม่	728	4.62
6	อื่น ๆ	6,029	38.23
	รวม	15,769	100.00

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์

- จังหวัดที่มีจำนวนโคนมมากที่สุด 5 อันดับแรก ปี 2567

ในปี 2567 จังหวัดที่มีการเลี้ยงโคนมมากที่สุด 5 อันดับแรกของประเทศ ได้แก่ สระบุรี มีโคนมมากที่สุด จำนวน 108,639 ตัว คิดเป็นร้อยละ 19.12 ของโคนมทั้งประเทศ รองลงมา คือ นครราชสีมา ลพบุรี ราชบุรี และเชียงใหม่ คิดเป็นร้อยละ 14.94, 11.96, 7.41 และ 5.61 ตามลำดับ จำนวนโคนมใน 5 จังหวัดที่มีการเลี้ยงมากที่สุดของประเทศคิดเป็นสัดส่วนกว่าร้อยละ 59.04 ของจำนวนโคนมทั้งประเทศ

การเลี้ยงโคนมมีการกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ที่มีภูมิอากาศเย็นโดยเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่นของประเทศ ซึ่งแตกต่างจากการเลี้ยงโคเนื้อที่มีการกระจายเลี้ยงในหลายพื้นที่ทั่วประเทศ เพราะการเลี้ยงโคนมในพื้นที่ที่มีอากาศเย็นมีแนวโน้มที่จะให้ผลผลิตน้ำนมดิบที่ดีกว่า ซึ่งพื้นที่ในการเลี้ยงจะแปรผันตามจำนวนศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ และโรงงานแปรรูปนม เพื่อความสะดวกในการรวบรวมและรับซื้อให้ได้ปริมาณน้ำนมดิบที่เพียงพอต่อการแปรรูป

ตารางที่ 4.6 จังหวัดที่มีโคนมมากที่สุด 5 อันดับแรกของประเทศ ปี 2567

ลำดับที่	จังหวัด	จำนวนโคนม (ตัว)	สัดส่วน (ร้อยละ)
1	สระบุรี	108,639	19.12
2	นครราชสีมา	84,863	14.94
3	ลพบุรี	67,943	11.96
4	เชียงใหม่	42,102	7.41
5	ราชบุรี	31,876	5.61
6	อื่น ๆ	233,592	41.00
	รวม	569,015	100.00

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์

- ขนาดฟาร์มโคนมของไทย จำแนกตามขนาดการเลี้ยง ปี 2567

ปี 2567 เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมของไทยส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายเล็กเลี้ยงโคนมที่มีขนาดฝูงอยู่ที่ 21 - 100 ตัว จำนวน 9,329 ราย คิดเป็นร้อยละ 59.16 รองลงมาเป็นเกษตรกรรายย่อยที่เลี้ยงโคนม 1 - 20 ตัว มีจำนวน 5,865 ราย เกษตรกรรายกลางที่เลี้ยงโคนม 101 - 200 ตัว มีจำนวน 510 ราย ในขณะที่มีเกษตรกรรายใหญ่ที่เลี้ยงโคนมมากกว่า 200 ตัว เพียง 65 ราย คิดเป็นร้อยละ 37.19, 3.23 และ 0.41

ตามลำดับ เมื่อรวมเกษตรกรรายย่อยและรายเล็กจะมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 96.35 ของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมทั้งหมด ซึ่งจะเห็นได้ว่าอุตสาหกรรมโคนมของไทยยังพึ่งพาการเลี้ยงโคนมแบบฟาร์มขนาดเล็กที่มีต้นทุนการเลี้ยงสูงกว่ารายใหญ่

ตารางที่ 4.7 จำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม จำแนกตามขนาดฟาร์ม ปี 2567

ประเภท	ขนาดฟาร์ม (ตัว)	จำนวนเกษตรกร (ราย)	ร้อยละ
รายย่อย	1 - 20	5,865	37.19
รายเล็ก	21 - 100	9,329	59.16
รายกลาง	101 - 200	510	3.23
รายใหญ่	มากกว่า 200	65	0.41
รวม		15,769	100.00

ที่มา: ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์

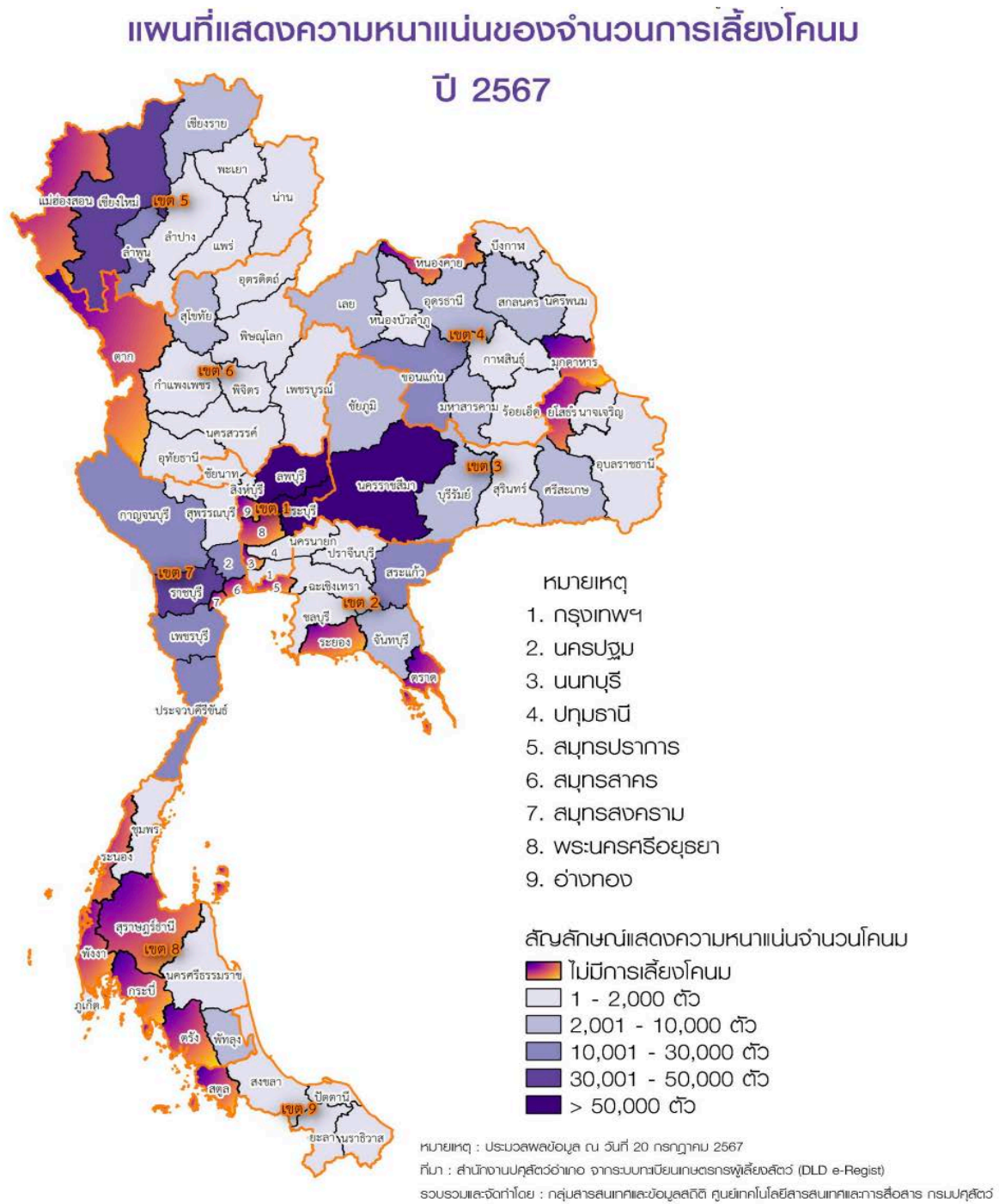
- จังหวัดที่มีอัตราการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรสูง

อัตราการเลี้ยงโคนมเมื่อพิจารณาจากความหนาแน่นและจำนวนการเลี้ยงโคของเกษตรกร (จำนวนสัตว์ที่เลี้ยงและจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยง) มีการกระจุกตัวมากกว่าการเลี้ยงโคเนื้อ โดยจังหวัดที่มีการกระจุกตัวของการเลี้ยงโคนมอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือ เช่น เชียงใหม่ เป็นต้น และในภูมิภาคที่เป็นเนินเขาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น นครราชสีมา เป็นต้น

พื้นที่ที่มีอัตราการเลี้ยงโคนมที่สูงสอดคล้องกับการพัฒนารูปแบบการเลี้ยงที่มีการจัดตั้งเป็นสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนมที่มีส่วนสำคัญในการช่วยเหลือสนับสนุนเกษตรกรในการบริหารจัดการฟาร์ม และการบริหารจัดการต้นทุนการเลี้ยง นอกจากนี้ การทำฟาร์มโคนมที่เป็นฟาร์มขนาดใหญ่ยังทำให้มีความได้เปรียบในการบริหารจัดการต้นทุนจากความได้เปรียบของการประหยัดจากขนาด (Economies of scale) ดังนั้น การเลี้ยงโคนมจึงมีการกระจุกตัวในบางพื้นที่ อีกทั้งการกระจายตัวของฟาร์มโคนมยังมีข้อจำกัดตามจำนวนและศักยภาพในการรองรับน้ำนมดิบของศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ เพราะน้ำนมดิบที่ผลิตได้จะต้องมีระบบการรวบรวมและนำส่งศูนย์รวบรวมและรับซื้อน้ำนมดิบภายในระยะเวลาที่กำหนดเพื่อรักษาคุณภาพของน้ำนมดิบ

จากรูปที่ 4.2 แสดงให้เห็นพื้นที่จังหวัดที่มีความหนาแน่นของจำนวนการเลี้ยงโคนมของไทย ในปี 2567 ซึ่งพบว่า มีการเลี้ยงหนาแน่นกระจุกอยู่ในบางจังหวัด โดยเฉพาะในเขตภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ในพื้นที่ที่เป็นหุบเขา ในส่วนพื้นที่ราบจะเป็นการเลี้ยงโคเนื้อเป็นหลัก) จังหวัดที่มีการเลี้ยงโคนมหนาแน่นที่สุด ได้แก่ สระบุรี และนครราชสีมา ส่วนภาคเหนือ ได้แก่ เชียงใหม่ ภาคตะวันออก ได้แก่ ราชบุรี กาญจนบุรี และเพชรบุรี และภาคใต้ ได้แก่ สุราษฎร์ธานี พังงา กระบี่ ตรัง และสตูล ดังนั้น การเลี้ยงโคนมนอกจากพิจารณาจากความเหมาะสมในด้านพื้นที่เลี้ยงแล้ว ยังต้องคำนึงถึงระบบการรวมน้ำนมดิบที่เกี่ยวข้องกับต้นทุนการบริหารจัดการทั้งในด้านต้นทุนค่าขนส่ง และการเก็บรักษาเพื่อคงสภาพคุณภาพของน้ำนมดิบ

รูปที่ 4.2 แผนที่แสดงความหนาแน่นของจำนวนการเลี้ยงโคนม ปี 2567

- จำนวนฟาร์มมาตรฐานโคนม ศูนย์รวบรวมนํ้านมดิบ และผู้ประกอบการอุตสาหกรรมนมของไทย

ในปี 2567 ไทยมีจำนวนฟาร์มมาตรฐานโคนมที่ผ่านมาตรฐาน GAP จำนวน 5,322 ฟาร์ม ขนาดของฟาร์มและการมีมาตรฐานฟาร์มมีความสำคัญต่อต้นทุนการผลิตนํ้านมดิบของเกษตรกรผู้เลี้ยง การพัฒนาปรับปรุงฟาร์มให้ได้มาตรฐานเป็นต้นทุนส่วนหนึ่งที่เกษตรกรรายเล็กรายย่อยต้องแบกรับ เพราะการเลี้ยงโคนมเป็นกิจกรรมการผลิตที่มีโอกาสได้รับประโยชน์จากขนาด ต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตนํ้านมดิบทั่วประเทศอยู่ที่ 17.35 บาทต่อกิโลกรัม ฟาร์มขนาดเล็ก มีต้นทุนสูงสุดที่ 19.40 บาทต่อกิโลกรัม ฟาร์มขนาดกลาง มีต้นทุนเฉลี่ย 16.83 บาทต่อกิโลกรัม ฟาร์มขนาดใหญ่ มีต้นทุนต่ำสุดที่ 15.13 บาทต่อกิโลกรัม

การพัฒนาระบบศูนย์รวบรวมนํ้านมดิบเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเลี้ยงโคนมในประเทศไทย เพราะส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงโดยเกษตรกรรายเล็ก การเก็บรวบรวมและรักษาคุณภาพนํ้านมดิบ (ควบคุมอุณหภูมิให้เหมาะสม) รวมทั้งการขนส่งนํ้านมดิบเข้าสู่กระบวนการผลิต มีความสำคัญต่อคุณภาพนํ้านม ต้นทุนการผลิต และราคานํ้านมดิบที่เกษตรกรผู้เลี้ยงจะได้รับ จึงจำเป็นต้องมีการกระจายของศูนย์รวบรวมนํ้านมดิบให้ครอบคลุมและทั่วถึงสอดคล้องกับพื้นที่การเลี้ยงและจำนวนสัตว์ที่เลี้ยงของเกษตรกรในกลุ่มหรือในเครือข่ายการรับ - ส่งนม ข้อมูล ณ เดือนมกราคม 2567 มีจำนวนศูนย์รวบรวมนํ้านมดิบที่ขึ้นทะเบียนแล้วจำนวน 205 ศูนย์ เป็นศูนย์รวบรวมนมที่ได้รับการรับรอง GMP จำนวน 186 ศูนย์ และเป็นศูนย์รวบรวมนมที่ได้รับการรับรอง GAP จำนวน 14 ศูนย์ รวมนํ้านมดิบเฉลี่ย 2,818 ตันต่อวัน โดยแบ่งเป็นสหกรณ์ จำนวน 81 แห่ง สามารถรวบรวมนํ้านมดิบได้ 1,652.30 ตัน เอกชน จำนวน 62 แห่ง สามารถรวบรวมนํ้านมดิบได้ 1,189.59 ตัน และองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย (อ.ส.ค) จำนวน 14 แห่ง สามารถรวบรวมนมดิบได้ 121.77 ตัน และรัฐ และสถาบันการศึกษา จำนวน 1 แห่ง สามารถรวบรวมนํ้านมดิบได้ 2.11 ตัน

ตารางที่ 4.8 จำนวนศูนย์รวบรวมนํ้านมดิบ จำแนกตามประเภท ปี 2567

ประเภท	จำนวน	สัดส่วน (ร้อยละ)	ปริมาณนม (ตัน / วัน)
สหกรณ์	81	51.00	1,652.30
เอกชน	62	39.00	1,189.59
องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย	14	9.00	121.77
รัฐ และสถาบันการศึกษา	1	1.00	2.11
รวม	158	100.00	2,965.78

ที่มา: กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ กองส่งเสริมและพัฒนากการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์

ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมนม หมายถึง ผู้ประกอบการที่มีศักยภาพในการรับซื้อนํ้านมดิบทั้งจากเกษตรกรที่เป็นสมาชิกโดยตรงและรับซื้อจากศูนย์รวบรวมนํ้านมที่เป็นเครือข่าย เพื่อนํ้ามาผลิตเป็นนมพร้อมดื่มหรือผลิตภัณฑ์นมอื่น ๆ ต่อไป ปี 2567 ไทยมีผู้ประกอบการอุตสาหกรรมนม จำนวน 125 แห่ง แบ่งเป็นเอกชนจำนวน 81 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 65.00 ของผู้ประกอบการอุตสาหกรรมนมทั้งหมด สหกรณ์ จำนวน 25 แห่ง ร้อยละ 20.00 รัฐ และสถาบันการศึกษา จำนวน 14 แห่ง ร้อยละ 11.00 และ อ.ส.ค. จำนวน 5 แห่ง ร้อยละ 4 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 จำนวนผู้ประกอบการอุตสาหกรรมนม จำแนกตามประเภท ปี 2567

ประเภท	จำนวน	สัดส่วน (ร้อยละ)
เอกชน	81	65.00
สหกรณ์	25	20.00
สถาบันการศึกษา	14	11.00
องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย	5	4.00
รวม	125	100.00

ที่มา: กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ กองส่งเสริมและพัฒนากการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์

- ต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตนํ้านมดิบ จำแนกตามขนาดฟาร์ม

ข้อมูลในตารางที่ 4.10 แสดงต้นทุนการผลิตนํ้านมดิบของเกษตรกรตามขนาดฟาร์ม พบว่า ขนาดฟาร์มมีความสำคัญต่อต้นทุนการผลิตนํ้านมดิบ ฟาร์มขนาดใหญ่ที่มีประสิทธิภาพในการบริหารจัดการต้นทุนได้ดีกว่าจะสามารถลดต้นทุนหรือมีต้นทุนการผลิตนํ้านมดิบต่ำกว่าฟาร์มขนาดเล็กถึงกิโลกรัมละกว่า 4 บาท (ต้นทุนการผลิตต่ำกว่าค่าเฉลี่ยต้นทุนกว่า 2 บาทต่อกิโลกรัม) ในขณะที่ฟาร์มขนาดกลางมีต้นทุนต่ำกว่าฟาร์มขนาดเล็กประมาณกิโลกรัมละ 2 บาท (มีต้นทุนต่ำกว่าต้นทุนเฉลี่ยประมาณ 0.5 บาทต่อกิโลกรัม) ข้อมูลในปี 2567 พบว่า ฟาร์มขนาดเล็กมีต้นทุนการผลิตประมาณ 19.40 บาทต่อการผลิตนํ้านมดิบ 1 กิโลกรัม 16.83 บาทต่อกิโลกรัม และ 15.13 บาทต่อกิโลกรัม สำหรับฟาร์มขนาดกลางและขนาดใหญ่ ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าขนาดการเลี้ยงหรือขนาดฟาร์มเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการเลี้ยง ซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าในฟาร์มขนาดใหญ่ อุตสาหกรรมการเลี้ยงโคนมจึงเป็นอุตสาหกรรมที่มีการประหยัดจากขนาด (Economy of Scale) อย่างไรก็ดีตาม พบว่า การเพิ่มขนาดฟาร์ม (จำนวนโคที่เลี้ยง) ของเกษตรกรผู้เลี้ยงรายเล็กยังมีอุปสรรค และมีความท้าทายหลายประการ เช่น การรักษาสภาพคล่องทางการเงิน ต้นทุนโคนมที่จะต้องซื้อเข้าฟาร์ม หรือการเก็บรักษาลูกโคนมเพศเมียเพื่อเป็นโคทดแทนในรุ่นต่อไป เป็นต้น นอกจากนี้ การขาดแคลนเงินทุนเพื่อการพัฒนาพื้นที่ และคอกเลี้ยงสัตว์ให้ได้ตามมาตรฐานฟาร์ม และองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการบริหารจัดการเมื่อฟาร์มมีขนาดใหญ่ขึ้น รวมทั้งความจำเป็นที่อาจจะต้องมีการจ้างแรงงาน (ซึ่งมีความขาดแคลน) เพิ่มขึ้นตามขนาดของฟาร์ม ยังคงเป็นข้อจำกัดของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม โดยในส่วนของภาครัฐอาจมีความจำเป็นในการให้ความช่วยเหลือ และคัดเลือกเกษตรกรที่มีศักยภาพเพื่อสนับสนุนให้ยกระดับความสามารถด้วยการเพิ่มขนาดฟาร์มได้

ตารางที่ 4.10 ต้นทุนเฉลี่ยในการผลิตนํ้านมดิบ จำแนกตามขนาดฟาร์ม ปี 2567

บาท: กิโลกรัม

ขนาดฟาร์ม (ตัว)	ต้นทุนสูงสุด	ส่วนต่างจากค่าเฉลี่ย (ค่าเฉลี่ย 17.35 / กิโลกรัม)
ฟาร์มขนาดเล็ก	19.40	2.05
ฟาร์มขนาดกลาง	16.83	-0.52
ฟาร์มขนาดใหญ่	15.13	-2.22

ที่มา: กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์

● การผลิตนํ้านมดิบของไทย

ในปี 2567 ไทยมีจำนวนโคนม จำนวน 569,015 ตัว แม่โครีดนม จำนวน 242,351 ตัว และผลผลิตนํ้านมดิบได้ 1.03 ล้านตัน ซึ่งลดลงจากปีก่อนหน้าร้อยละ 26.64, 6.34 และ 2.56 ตามลำดับ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการลดจำนวนโคนมและผลผลิตมีหลายปัจจัยหลัก เช่น การระบาดของโรคลัมปี สกิน (Lumpy Skin Disease: LSD) ตั้งแต่ปี 2565 ส่งผลต่อระบบสืบพันธุ์ของแม่โคที่ติดเชื้อ ราคาวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่เพิ่มสูงขึ้น ทำให้เกษตรกรประสบปัญหาขาดทุนสะสม และเกษตรกรบางส่วนเลิกเลี้ยงโคนมหรือปรับลดปริมาณอาหารสัตว์ ส่งผลให้ผลผลิตนํ้านมดิบลดลงอย่างต่อเนื่อง⁶

ในปี 2568 คาดว่าจำนวนแม่โครีดนมจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากมีโคสาวเข้ามาทดแทนมากขึ้น ประกอบกับในช่วงที่ผ่านมา เกษตรกรบางส่วนได้เลิกกิจการเลี้ยงโคนมและคัดทิ้งแม่โคที่ให้ผลผลิตต่ำ ส่งผลให้เกษตรกรที่ยังคงประกอบอาชีพเลี้ยงโคนมเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพสูงขึ้น โดยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีเงินทุนและสามารถบริหารจัดการฟาร์มได้อย่างมีประสิทธิภาพ จำนวนโคในฝูงที่มากขึ้นจะสามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตได้ ขณะที่ราคานํ้านมดิบปรับตัวสูงขึ้น โดยคาดว่าอัตราการให้ผลผลิตนํ้านมดิบเฉลี่ยจะเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปีก่อน ส่งผลให้ปริมาณนํ้านมดิบรวมทั้งประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยประมาณการว่า ในปี 2568 ประเทศไทยจะมีโคนมทั้งสิ้น 578,185 ตัว แม่โครีดนม 242,090 ตัว และปริมาณการผลิตนํ้านมดิบจะอยู่ที่ 1.027 ล้านตัน

4.3 ห่วงโซ่อุปทานโคนมและผลิตภัณฑ์นม

การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงตลอดห่วงโซ่มูลค่าของอุตสาหกรรมนมและผลิตภัณฑ์นมสามารถแยกพิจารณาตามโครงสร้างการผลิตได้เป็น (1) เศรษฐกิจต้นน้ำของอุตสาหกรรมโคนม หมายถึง สาขาเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยนำเข้าหรือปัจจัยการผลิตสำหรับการเลี้ยงโคนม (2) เศรษฐกิจกลางน้ำ หมายถึง กระบวนการผลิตนํ้านมและผลิตภัณฑ์นม หรือการเลี้ยงโคนม ประกอบด้วยผลผลิต (Outputs) เป็นนํ้านมดิบเป็นสำคัญ และ (3) เศรษฐกิจปลายน้ำ หมายถึง การบริโภคนมและผลิตภัณฑ์นม รวมทั้งการใช้นมและผลิตภัณฑ์นมเป็นส่วนประกอบในการผลิตเป็นสินค้าประเภทอื่น ได้แก่ นมพร้อมดื่ม (นมสด นมยูเอชที (UHT) นมพาสเจอร์ไรส์) นมเปรี้ยว โยเกิร์ต นมผง การผลิตอาหารและเครื่องดื่มที่มีนมและผลิตภัณฑ์นมเป็นส่วนประกอบ เป็นต้น

⁶สำนักงานวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2567. หน้า 196

ห่วงโซ่อุปทานโคนมของไทย สามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วนหลัก ได้แก่ ต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยแต่ละส่วนจะประกอบไปด้วยขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยง การแปรรูป และการจำหน่าย ซึ่งคณะผู้วิจัยจะศึกษาในรายละเอียด ดังนี้:

4.3.1 ต้นน้ำ (Upstream)

ต้นน้ำ (Upstream) ประกอบด้วย

1) การพัฒนาพันธุ์สัตว์และการผลิตลูกโคนม เช่น คัดเลือกสายพันธุ์โคนมที่เหมาะสม การผสมพันธุ์และการดูแลแม่โคและลูกโค การจัดการอาหารและน้ำให้โคเพื่อเพิ่มคุณภาพน้ำนมดิบ และการป้องกันโรคและการดูแลสุขภาพโคนมก่อน ระหว่าง และหลังรีดนม

2) การผลิตอาหารสัตว์ เช่น การผลิตอาหารสัตว์ที่เหมาะสมกับการเลี้ยงโคนมเพื่อประสิทธิภาพการให้นมที่สอดคล้องกับสุขภาพของสัตว์ การพัฒนาสูตรอาหารเพื่อการลดต้นทุนการผลิตทั้งอาหารข้นและอาหารหยาบ (การทำฟาร์มหญ้า และการผลิตหญ้าหมัก (Silage) เพื่อการใช้เป็นอาหารสัตว์ในฤดูแล้ง

4.3.2 กลางน้ำ (Midstream)

กลางน้ำ (Midstream) ประกอบด้วย

1) การเลี้ยงโคนมเพื่อการผลิตน้ำนมดิบ การบริหารจัดการฟาร์ม รูปแบบการเลี้ยงโคนมที่ประกอบด้วยเกษตรกรผู้เลี้ยงรายย่อยจำนวนมากทั้งที่มีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นสหกรณ์ และเกษตรกรรายย่อยที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของสหกรณ์ การผลิตพันธุ์สัตว์เพื่อให้แม่โคนมสามารถให้นม การดูแลลูกโคนมเพื่อให้เป็นแม่โคนมในฝูงต่อไป

2) การรีดนม และการรวบรวมน้ำนมดิบเพื่อส่งโรงงาน ได้แก่ กระบวนการรีดนมวัวที่แปรผันตามขนาดฝูงโคนมและจำนวนแม่โคนมพร้อมรีดในฟาร์มของเกษตรกรเพื่อส่งต่อศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ และโรงงานแปรรูปนมเพื่อนำไปผลิตเป็นน้ำนมพร้อมดื่มต่อไป

3) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ และการบรรจุหีบห่อ (Packaging) ได้แก่ การผลิตนมพร้อมดื่มพาสเจอร์ไรส์ และนมยูเอชที การผลิตโยเกิร์ต และการผลิตผลิตภัณฑ์นมอื่น ๆ ได้แก่ นมเปรี้ยว ครีม เนย เป็นต้น

4.3.3 ปลายน้ำ (Downstream)

ปลายน้ำ (Downstream) ประกอบด้วย

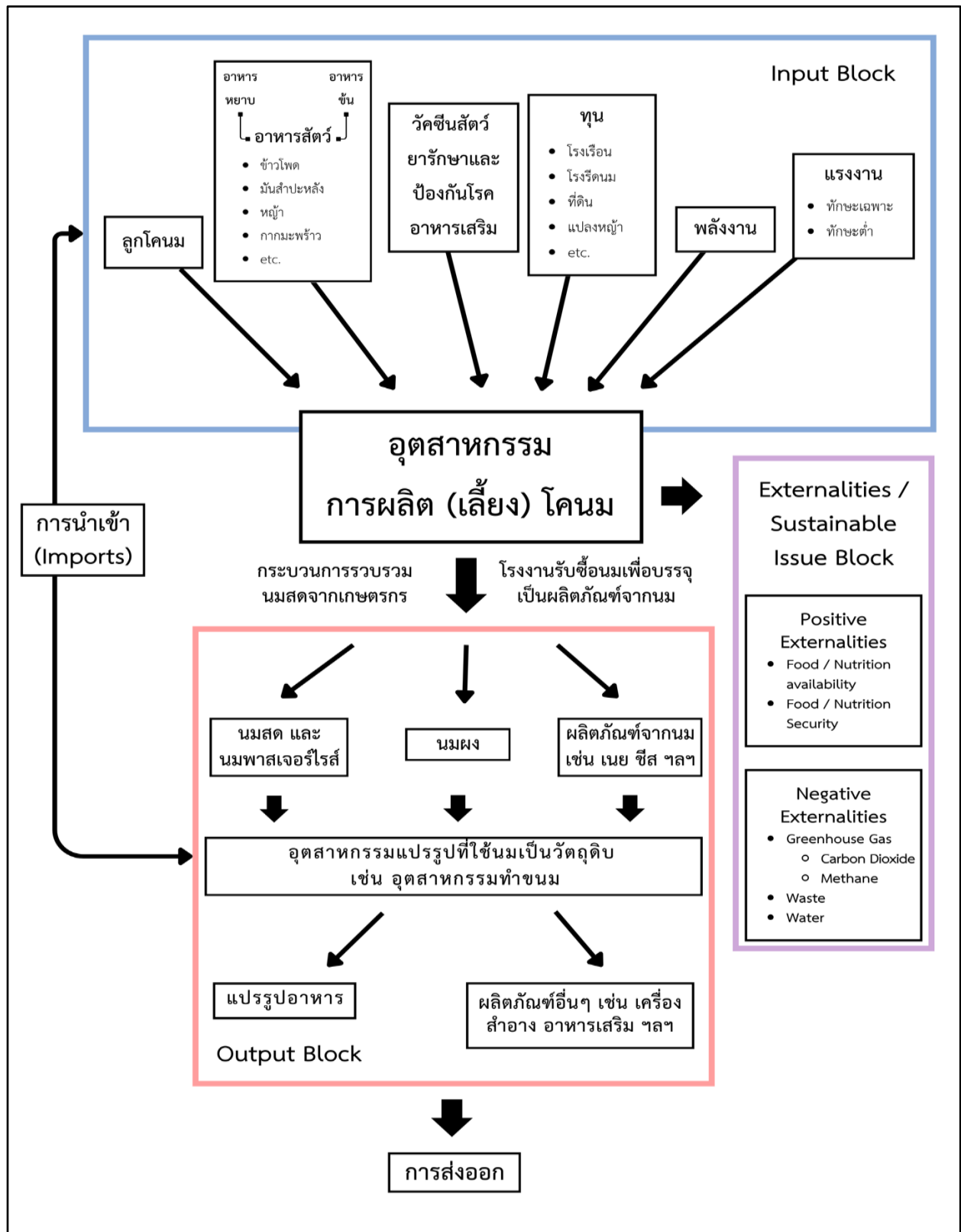
1) การกระจายสินค้า (Product Distribution and Logistics) ได้แก่ การขนส่งผลิตภัณฑ์นมไปยังจุดจำหน่าย เช่น ซูเปอร์มาร์เก็ต ร้านค้าปลีก ร้านอาหาร และการใช้ระบบโลจิสติกส์สำหรับนมและผลิตภัณฑ์นมต้องมีการควบคุมอุณหภูมิระหว่างการขนส่ง

2) การจำหน่ายและการตลาด (Wholesale and Retail Marketing) ได้แก่ การจำหน่ายนมและผลิตภัณฑ์นมผ่านช่องทางการจัดจำหน่ายต่าง ๆ เช่น ร้านค้าปลีกสมัยใหม่ (Modern Trade) ร้านสะดวกซื้อ ซูเปอร์มาร์เก็ต (Supermarket) และช่องทางออนไลน์ ครอบคลุมการจำหน่ายและช่องทางการจัดจำหน่ายนมและผลิตภัณฑ์นมที่ผลิตในประเทศ และนมและผลิตภัณฑ์นมที่นำเข้าจากต่างประเทศ

3) การบริโภค และการใช้นมและผลิตภัณฑ์นมเพื่อเป็นวัตถุดิบในการผลิตเป็นสินค้าอื่น ได้แก่ การซื้อและบริโภคนมและผลิตภัณฑ์นม การผลิตอาหารและเครื่องดื่มที่มีส่วนประกอบของนมและผลิตภัณฑ์นม ได้แก่ เครื่องดื่มผสมชา และกาแฟ เป็นต้น

4) อุตสาหกรรมต่อเนื่องที่ใช้นมและผลิตภัณฑ์นมเป็นวัตถุดิบ หรือสินค้าชั้นกลางในการผลิตสินค้าอื่นต่อไป ได้แก่ อุตสาหกรรมอาหารแปรรูป การผลิตขนม อุตสาหกรรมเครื่องดื่ม และร้านอาหาร เป็นต้น

รูปที่ 4.3 ห่วงโซ่อุปทานโคนม นมและผลิตภัณฑ์ของไทย

ที่มา: คณะผู้วิจัย

4.3.4 ความเชื่อมโยงไปข้างหน้า (Forward Linkage) และความเชื่อมโยงไปข้างหลัง (Backward Linkage)

การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของอุตสาหกรรมการผลิตในระบบเศรษฐกิจโดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ในตารางปัจจัยการผลิต - ผลผลิต (Input-Output Table: I/O Table) สำหรับอุตสาหกรรมโคนมมีสาขาการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคนมในตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตประกอบด้วย (1) สาขา 020 การปศุสัตว์อื่น ๆ: การเลี้ยงสัตว์อื่น ๆ ที่ไม่รวมอยู่ในสาขา (การปศุสัตว์) รวมทั้งผลผลิตจากสัตว์และผลพลอยได้ และ (2) สาขา 044 ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากน้ำมัน: ประกอบด้วยการผลิตนมพร้อมดื่ม นมข้น นมผง ครีม เนย มาการีน ไอศกรีม และนมเปรี้ยว ฯลฯ

สูตรในการคำนวณ

$$a_{ij} = \frac{z_{ij}}{x_j} \text{ เมื่อ}$$

a_{ij} = ค่าสัมประสิทธิ์การใช้วัตถุดิบจากสาขา i เพื่อผลิตสินค้าในสาขา j

z_{ij} = มูลค่าวัตถุดิบที่สาขา j ใช้จากสาขา i

x_j = มูลค่าการผลิตรวมของสาขา j

ตัวอย่างการอธิบายค่าสัมประสิทธิ์

a_{ij} = มูลค่าผลผลิตของสาขา i ที่ใช้เป็นสินค้าขั้นกลางเพื่อการผลิตในสาขา j

x_j = มูลค่าผลผลิตรวมของสาขา j ค่าสัมประสิทธิ์จะเป็นการแสดงว่า การผลิตในสาขา j ต้องใช้ผลผลิตจากสาขา i คิดเป็นสัดส่วนต่อมูลค่าผลผลิตของสาขา j

กล่าวคือ ค่าสัมประสิทธิ์ผลผลิต (Forward Linkage) เป็นการแสดงถึงความสำคัญ (หรือความเชื่อมโยง) สำหรับอุตสาหกรรมที่มีการใช้ผลผลิตจากการผลิตนมเป็นวัตถุดิบหรือสินค้าขั้นกลางเพื่อการผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ในอุตสาหกรรมนั้น เช่น อุตสาหกรรมแปรรูปอาหาร อุตสาหกรรมการผลิตขนม อุตสาหกรรมการผลิตเครื่องดื่ม และอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นต้น ต้องใช้ผลผลิตจากอุตสาหกรรมนมในสัดส่วนอย่างไร ค่าสัมประสิทธิ์ที่สูงแสดงว่ามีการใช้ หรือพึ่งพากันในสัดส่วนที่สูง คือ อุตสาหกรรมมีความเชื่อมโยงกันมากก็จะมีผลกระทบต่อกันมาก การขยายตัวของสาขาการผลิตอุตสาหกรรมข้างต้นก็จะเป็นการเพิ่มความต้องการ (อุปสงค์) ของอุตสาหกรรมนมให้เพิ่มขึ้นด้วย

ในทำนองเดียวกันค่าสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิต (Backward Linkage) เป็นการแสดงความเชื่อมโยงของอุตสาหกรรมไปข้างหลัง กล่าวคือ อุตสาหกรรมโคนมต้องใช้ผลผลิตจากอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ซึ่งผลิตจากผลผลิตทางการเกษตร เช่น การปลูกพืชไร่ และการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ รวมถึงอุตสาหกรรมหีบห่อและบรรจุภัณฑ์ในสัดส่วนอย่างไร ค่าสัมประสิทธิ์ที่สูงแสดงว่ามีการใช้หรือพึ่งพากันของอุตสาหกรรมในสัดส่วนที่สูง หรือมีความเชื่อมโยงกันมาก การขยายตัวของอุตสาหกรรมนมก็จะเพิ่มความต้องการของภาคการเกษตรที่เป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์ ในขณะเดียวกันเมื่อมีความผันผวนหรือความไม่แน่นอนเกิดขึ้นในอุตสาหกรรมเหล่านี้นักจะมีผลกระทบต่อเสถียรภาพของอุตสาหกรรมโคนมได้มากด้วย เช่น การเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ผลผลิตวัตถุดิบอาหารสัตว์ลดลง (เก็บเกี่ยวได้น้อยลงหรือนำเข้าด้วยต้นทุนที่สูงขึ้น) ทำให้ต้นทุนราคาอาหารสัตว์เพิ่มขึ้นจากการขาดแคลนวัตถุดิบอาหารสัตว์ ซึ่งก็จะส่งผลกระทบต่อต้นทุนการเลี้ยงและการผลิตน้ำมันดิบด้วย

- ความเชื่อมโยงไปข้างหน้า (Forward Linkage)

การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงไปข้างหน้าของอุตสาหกรรมเป็นการแสดงให้เห็นว่าอุตสาหกรรมโคนม (การเลี้ยงโคนม) ซึ่งมีผลผลิตเป็นนมและผลิตภัณฑ์นมมีการนำไปใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับการผลิตในอุตสาหกรรมอื่นในระบบเศรษฐกิจที่สำคัญอย่างไร เช่น อุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น การมีความเชื่อมโยงไปข้างหน้าที่เข้มแข็งแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มความต้องการนมและผลิตภัณฑ์นม (Demand for Milk and Dairy Products) เพิ่มขึ้นเมื่อมีการเติบโตของอุตสาหกรรมอื่นในระบบเศรษฐกิจ อีกทั้งยังเป็นการบ่งชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของอุตสาหกรรมโคนมในการกระจายรายได้ และสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทั้งของอุตสาหกรรมโคนมเองและต่ออุตสาหกรรมอื่นด้วย

ตารางที่ 4.11 ค่าสัมประสิทธิ์ผลผลิต (Forward Linkage) อุตสาหกรรมโคนม

สาขาการผลิตที่รองรับผลผลิตจาก อุตสาหกรรมโคนม	สาขาการผลิตอุตสาหกรรมโคนม	
	สาขา 020: การปศุสัตว์อื่นๆ	สาขา 044: ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากนํ้านม
สาขา 020: การปศุสัตว์อื่น ๆ	0.0453	-
สาขา 044: ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากนํ้านม	-	0.2568
สาขา 053: การผลิตขนมปัง	-	0.1076
สาขา 056: การผลิตขนมชนิดต่าง ๆ	-	0.0335
สาขา 059: การผลิตผงชูรส	-	0.0342
สาขา 060: การผลิตผลิตภัณฑ์อาหารอื่น ๆ	-	0.0074
สาขา 067: การปั่นด้าย การทอผ้า และเส้นใยประดิษฐ์	0.0138	-
สาขา 073: การผลิตพรม และเครื่องปูลาด	0.0022	-
สาขา 075: โรงฟอกหนังและการแต่งสำเร็จหนัง	0.0742	-
สาขา 088: การผลิตยารักษาโรค	0.0026	-
สาขา 090: การผลิตเครื่องสำอาง	0.0093	-
สาขา 147: ภัตตาคารและร้านขายเครื่องดื่ม	-	0.0083
สาขา 148: โรงแรมและที่พักอื่น ๆ	-	0.0099
การบริโภคภาคเอกชนและภาครัฐ	756,457	101,399,174
อุปสงค์ขั้นสุดท้าย (Final Demand)	4,286,244	126,158,936
อุปสงค์รวม (Total Demand)	8,237,090	190,049,817

หมายเหตุ: สาขา 020 การปศุสัตว์อื่น ๆ สาขานี้ประกอบด้วยการเลี้ยงสัตว์อื่น ๆ ที่ไม่รวมอยู่ในสาขา เช่น แพะ แกะ ม้า ช้าง กระต่าย จระเข้ รวมทั้งผลผลิตจากสัตว์และผลพลอยได้ เช่น นํ้าผึ้ง และเขาสัตว์ เป็นต้น
สาขา 044 ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากนํ้านม - สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตนมพร้อมดื่ม นมข้น นมผง ครีม เนย มาการีน ไอศกรีม และนมเปรี้ยว เป็นต้น

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ค่าสัมประสิทธิ์ผลผลิตอุตสาหกรรมโคนมที่แสดงในตาราง 4.11 แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของอุตสาหกรรมโคนมกับการผลิตในอุตสาหกรรมอื่น ๆ ในระบบเศรษฐกิจในลักษณะที่เป็นความเชื่อมโยงไปข้างหน้า (Forward Linkage) หรือเป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องของอุตสาหกรรมโคนม กล่าวคือ ผลผลิตที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมโคนมจะถูกนำไปใช้เป็นสินค้าขั้นกลางในอุตสาหกรรมอื่น ๆ ดังนั้น การมีความเชื่อมโยง

ที่เข้มแข็งจึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางด้านอุปสงค์ของอุตสาหกรรมนม ผลผลิตของอุตสาหกรรมนมไม่เพียงใช้เพื่อการบริโภคขั้นสุดท้าย แต่ยังถูกใช้เพื่อการผลิตในอุตสาหกรรมอื่น ๆ ด้วย การมีศักยภาพในการแข่งขันของอุตสาหกรรมนมจึงเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องด้วย ผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ผลผลิตอุตสาหกรรมโคนม พบว่า ผลผลิตจากอุตสาหกรรมโคนมมีการกระจายไปใช้ในสาขาการผลิตอื่นในประเทศมากกว่า 10 สาขาการผลิต อย่างไรก็ตาม ผลผลิตจากอุตสาหกรรมนมในประเทศไม่ได้ถูกใช้เป็นสินค้าขั้นกลางเพื่อการผลิตในสาขาการผลิตอื่นในสัดส่วนที่พิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ที่มีค่าต่ำ สัดส่วนของผลผลิตจากอุตสาหกรรมนม (น้านมดิบ) ถูกใช้เป็นสินค้าขั้นกลางในการผลิตสาขา 044 (ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากน้านม) สาขา 053 การผลิตขนมปัง และสาขา 056 การผลิตขนมชนิดต่าง ๆ เป็นสำคัญ นอกจากนั้น ผลผลิตจากอุตสาหกรรมนมเป็นการใช้เพื่อการบริโภคขั้นสุดท้าย (Final Consumption) เป็นหลัก ความเชื่อมโยงไปข้างหน้าแสดงให้เห็นการเติบโตของสาขาการผลิตอื่นที่จะทำให้เกิดปริมาณความต้องการนมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งในกรณีนี้จะเห็นได้ว่ายังมีข้อจำกัดต่อการขยายตัวของอุปสงค์ของนมเพื่อการใช้เป็นสินค้าขั้นกลางสำหรับการผลิตในสาขาการผลิตอื่นของประเทศ

- ความเชื่อมโยงไปข้างหลัง (Backward Linkage)

การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงไปข้างหลังของอุตสาหกรรมโคนมเป็นการแสดงให้เห็นว่า กิจกรรมการเลี้ยงโคนม (วัดจากมูลค่าทางเศรษฐกิจ) มีความเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอื่นในฐานะที่เป็นอุตสาหกรรมสนับสนุน (Supporting Industry) อย่างไร กล่าวคือ การเลี้ยงโคนมจำเป็นต้องอาศัยผลผลิตจากอุตสาหกรรมอื่นในกิจกรรมการเลี้ยงโคนม เช่น การเลี้ยงโคนมจะต้องใช้อาหารสัตว์ซึ่งผลิตจากผลผลิตทางการเกษตร ดังนั้นภาคการเกษตร (การปลูกพืชไร่ และการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์) เพื่อการผลิตอาหารสัตว์จึงมีความเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมโคนมในลักษณะความเชื่อมโยงไปข้างหลัง นอกจากนี้ ยังมีอุตสาหกรรมหีบห่อและบรรจุภัณฑ์ (Packaging Industry) ที่มีความสำคัญต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของการผลิตนมและผลิตภัณฑ์นมของไทยจากความเชื่อมโยงดังกล่าวด้วย

ตารางที่ 4.12 ค่าสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิต (Backward Linkage) อุตสาหกรรมโคนม

สาขาปัจจัยการผลิต		สาขาผลผลิตอุตสาหกรรมโคนม	
		สาขา 020: การปศุสัตว์อื่น ๆ	สาขา 044: ผลิตภัณฑ์ที่ได้จาก น้านม
สินค้าขั้นกลาง (Intermediate Goods) (สาขาเกษตร ประมง ป่าไม้: 001-029)	สาขา 003: ข้าวฟ่างและธัญพืชอื่น ๆ	0.0355	-
	สาขา 007: การทำไร่ไถ	0.0082	-
	สาขา 008: การทำสวนผลไม้	-	0.0102
	สาขา 017: ผลผลิตทางการเกษตรอื่น ๆ	0.0223	-
	สาขา 018: การปศุสัตว์	-	0.1394
	สาขา 020: การปศุสัตว์อื่น ๆ	0.0453	-
	สาขา 028: การประมงทะเล และการประมง ชายฝั่ง	0.0203	-
	สาขา 029: การประมงน้ำจืด	0.0148	-

สาขาปัจจัยการผลิต		สาขาผลผลิตอุตสาหกรรมโคนม	
		สาขา 020: การปศุสัตว์อื่น ๆ	สาขา 044: ผลิตภัณฑ์ที่ได้จาก นํ้านม
สินค้าชั้นกลาง (Intermediate goods) (สาขา อุตสาหกรรม: 042- 134)	สาขา 042: โรงฆ่าสัตว์	0.0328	-
	สาขา 044: ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากนํ้านม	-	0.2568
	สาขา 045: การทำผลไม้และผักกระป๋องและ การเก็บรักษาผักและผลไม้	-	0.0056
	สาขา 047: การผลิตนํ้ามันมะพร้าวและนํ้ามัน ปาล์ม	-	0.0091
	สาขา 048: การผลิตนํ้ามันสัตว์ ไชสัตว์ นํ้ามัน พืช และผลพลอยได้ (ที่สำคัญสำหรับการเลี้ยง โคนม ได้แก่ กากถั่วเหลือง)	0.0231	-
	สาขา 049: โรงสีข้าว	0.0255	-
	สาขา 055: การผลิตน้ำตาล	-	0.0853
	สาขา 059: การผลิตชา กาแฟ และเครื่องดื่ม กึ่งสำเร็จรูปต่าง ๆ	-	0.0078
	สาขา 060: การผลิตผลิตภัณฑ์อาหารอื่น ๆ	-	0.0249
	สาขา 061: การผลิตอาหารสัตว์	0.1178	-
	สาขา 082: การผลิตผลิตภัณฑ์กระดาษ	-	0.0158
	สาขา 084: การผลิตเคมีภัณฑ์อุตสาหกรรมขั้น มูลฐาน	-	0.0052
	สาขา 088: การผลิตยารักษาโรค	0.0235	0.0236
	สาขา 093: โรงกลั่นนํ้ามันปิโตรเลียม	0.0146	0.0061
	สาขา 098: การผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติก	0.0297	0.0538
	สาขา 111: การผลิตผลิตภัณฑ์โลหะอื่น ๆ	-	0.0073
	สาขา 115: การผลิตเครื่องจักรและอุปกรณ์ พิเศษ	-	0.0063
สินค้าชั้นกลาง (Intermediate Goods) (สาขาไฟฟ้า ประปา และก๊าซ ธรรมชาติ: 135-137)	สาขา 135: การไฟฟ้า	0.0121	0.0213

สาขาปัจจัยการผลิต		สาขาผลผลิตอุตสาหกรรมโคนม	
		สาขา 020: การปศุสัตว์อื่น ๆ	สาขา 044: ผลิตภัณฑ์ที่ได้จาก นํ้านม
สินค้าชั้นกลาง (Intermediate Goods) (สาขาบริการ: 147- 180)	สาขา 157: บริการเกี่ยวกับการขนส่ง	-	0.0050
	สาขา 160: สถาบันการเงิน	-	0.0091
	สาขา 162: การประกันวินาศ	0.0074	-
	สาขา 164: การบริการทางด้านธุรกิจ	-	0.0451
	สาขา 177: การซ่อมแซม	-	0.0053
	สาขา 180: กิจกรรมที่ไม่สามารถจำแนกสาขา การผลิตได้	-	0.0137
	สาขาอื่นๆ ที่ไม่ได้รับบ่งชี้ข้างต้น	0.5300	0.8126
ปัจจัยการผลิต (Factor of Production)	เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน	471,431	8,073,655
	ผลตอบแทนการผลิต	1,336,514	11,438,578
	ค่าเสื่อมราคา	103,409	6,982,454
	มูลค่าปัจจัยการผลิตชั้นกลางทั้งหมด	1,780,978	106,987,192
	มูลค่าเพิ่ม (ผลรวมของมูลค่าปัจจัยการผลิต และภาษีทางอ้อม)	1,918,412	29,375,247
	มูลค่าผลผลิตรวม (ผลรวมของสินค้าชั้นกลาง และมูลค่าเพิ่ม)	3,699,390	136,362,439

หมายเหตุ: สาขา 020 การปศุสัตว์อื่น ๆ - สาขานี้ประกอบด้วยการเลี้ยงสัตว์อื่น ๆ ที่ไม่รวมอยู่ในสาขา เช่น แพะ แกะ ม้า ช้าง กระจ่าง จระเข้ รวมทั้งผลผลิตจากสัตว์และผลพลอยได้ เช่น นํ้าผึ้ง และเขาสัตว์ เป็นต้น
สาขา 044 ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากนํ้านม - สาขานี้ประกอบด้วยการผลิตนมพร้อมดื่ม นมข้น นมผง ครีม เนย มาการีน ไอศกรีม และนมเปรี้ยว เป็นต้น

ที่มา: คณะผู้วิจัย

ค่าสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิตอุตสาหกรรมโคนม เป็นการแสดงถึงสัดส่วนของผลผลิตที่ได้จากสาขาการผลิตอื่นที่จะนำมาใช้เป็นสินค้าชั้นกลางเพื่อการผลิตในอุตสาหกรรมโคนม พบว่า ความเชื่อมโยงไปข้างหน้าสำหรับอุตสาหกรรมโคนมต่ำ (ค่าสัมประสิทธิ์มีค่าต่ำ) โดยจะมีความเชื่อมโยงกับสาขาการผลิตในกลุ่มการผลิตสาขาอุตสาหกรรม ได้แก่ สาขา 061 การผลิตอาหารสัตว์ สาขา 088 การผลิตยารักษาโรค และสาขา 098 การผลิตผลิตภัณฑ์พลาสติก เป็นต้น สำหรับความเชื่อมโยงไปข้างหลังกับสาขาการผลิตภาคการเกษตร พบว่ามีความเชื่อมโยงกับการผลิตธัญพืช การผลิตผลผลิตผลการเกษตรอื่น และการปศุสัตว์อื่น ๆ แม้ว่าความเชื่อมโยงจากไม่มาก (ค่าสัมประสิทธิ์ปัจจัยการผลิตไม่สูง) แต่แสดงให้เห็นว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสาขาการผลิตต่าง ๆ ที่มีความเชื่อมโยงไปข้างหลังกับอุตสาหกรรมโคนมจะส่งผลกระทบต่อต้นทุนและการผลิตของอุตสาหกรรมโคนมได้ และการที่สาขาการผลิตที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมโคนมมีความเชื่อมโยงไปข้างหลังกับหลายสาขาการผลิต ทำให้อุตสาหกรรมโคนมมีความเสี่ยงต่อความผันผวนที่จะมีผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตได้จากหลายแหล่ง นอกจากนี้ อุตสาหกรรมโคนมยังมีความเชื่อมโยงไปข้างหลังกับสาขาการผลิตไฟฟ้า ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พลังงานไฟฟ้าเป็นสินค้าชั้นกลางที่สำคัญสำหรับอุตสาหกรรมโคนมทั้งในแง่การเลี้ยง การเก็บรักษาผลผลิต และการแปรรูปผลผลิตนม

4.4 โครงสร้างต้นทุนการผลิตของไทยและประเทศผู้ผลิตสำคัญของโลก

4.4.1 ต้นทุนการผลิตน้ำมันดิบของไทย

ต้นทุนการผลิตนมและผลิตภัณฑ์นมมีความแตกต่างหลากหลายตามรูปแบบ ลักษณะการเลี้ยง การให้อาหาร ประเภทของอาหารและสัดส่วนอาหารสัตว์ที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมเลือกใช้เพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับโคนมที่เลี้ยงและช่วงเวลาของความต้องการอาหารและโภชนาการของสัตว์ เช่น ในช่วงที่มีการรีดนม ควรจะต้องให้อาหารอย่างไรเพื่อให้ได้น้ำนมที่มีองค์ประกอบครบถ้วนตามมาตรฐาน เมื่อมีการรีดนมแล้วควรจะต้องมีการเสริมอาหารประเภทใดเพื่อให้โคนมมีสุขภาพดี การดูแลเพื่อให้การผสมพันธุ์สัตว์ประสบความสำเร็จ (ระยะเวลา หรือจำนวนครั้งในการผลิตติดมีความสำคัญต่อต้นทุนการเลี้ยงของเกษตรกร) การดูแลลูกโคนมเพื่อจะเป็นโคนมทดแทน ฯลฯ ประกอบด้วยต้นทุนดังนี้

1) ต้นทุนคงที่ ได้แก่ ค่าที่ดิน (ค่าเช่าหรือค่าซื้อที่ดิน) ค่าโรงเรือน / คอก/ สิ่งปลูกสร้าง ค่าซื้อเครื่องมือ อุปกรณ์ (เช่น เครื่องรีดนม ถังน้ำ เครื่องให้อาหาร) ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร / อุปกรณ์ และดอกเบี้ยเงินลงทุน (ถ้ามีการกู้เงิน)

2) ต้นทุนผันแปร ประกอบด้วย

- ค่าพันธุ์สัตว์ หมายถึง ค่าพันธุ์สัตว์ที่ซื้อมาเลี้ยงเพื่อผลิตให้ได้ผลผลิตน้ำนม รวมถึงค่าแม่พันธุ์และลูกโค
- ค่าผสมพันธุ์ หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการผสมเทียมสัตว์
- ค่าอาหารสัตว์ ประกอบด้วย ค่าอาหารข้น และอาหารหยาบ

โครงสร้างต้นทุนการผลิตน้ำมันดิบ ประกอบด้วยต้นทุนที่สำคัญ ได้แก่ ต้นทุนค่าอาหารสัตว์ (อาหารข้นและอาหารหยาบ) ต้นทุนค่าแรงงาน ต้นทุนบริการสัตวบาล และต้นทุนอื่น ๆ โดยพบว่า ต้นทุนค่าอาหารสัตว์คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 76 ของต้นทุนทั้งหมด การเปลี่ยนแปลงของราคาอาหารสัตว์จะแปรผันตามราคาวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตอาหารสัตว์ที่มีความผันผวนตามการเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์และอุปทานในตลาดสินค้าเกษตร โดยเฉพาะธัญพืช (ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และกากถั่วเหลือง) ซึ่งส่งผลกระทบต่อต้นทุนการผลิต และเป็นความเสี่ยงที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม โดยเฉพาะผู้เลี้ยงรายย่อยต้องแบกรับ นอกจากนี้ การเลี้ยงโคนมเป็นกิจกรรมการผลิตที่ต้องใช้แรงงานมาก เพราะการเลี้ยงในประเทศไทยเป็นการเลี้ยงโดยเกษตรกรรายย่อย ทำให้มีต้นทุนค่าแรงงานในสัดส่วนที่สูง แตกต่างจากการเลี้ยงในฟาร์มขนาดใหญ่ทั้งในประเทศและต่างประเทศที่มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเลี้ยงเพื่อลดต้นทุนการเลี้ยงในส่วนนี้ได้มาก ค่าแรงงานในการรีดนมซึ่งสามารถทดแทนได้โดยการลงทุนใช้เครื่องรีดนมอัตโนมัติจะคุ้มค่าการลงทุนสำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ ทั้งนี้ การเลี้ยงโคนมในประเทศไทยจะอาศัยแรงงานภายในครัวเรือนเป็นหลัก รายละเอียดสัดส่วนของต้นทุนการผลิตน้ำมันดิบปรากฏในตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 โครงสร้างต้นทุนการผลิตนํ้านมดิบของไทย

รายการต้นทุนการผลิตนํ้านมดิบ	สัดส่วนต้นทุนการผลิต (ร้อยละ)
ต้นทุนอาหารชั้น	57.00
ต้นทุนอาหารหยাব	19.00
ต้นทุนค่าแรงงาน	15.00
ต้นทุนค่าบริการสัตวบาล	3.00
ต้นทุนอื่นๆ	6.00
รวม	100.00

ที่มา: Sirirat Buaphan. Department of Animal Science, Faculty of Agriculture at Kamphaeng Saen, Kasetsart University, Kamphaeng Saen Campus.

4.4.2 ต้นทุนนํ้านมดิบของประเทศผู้ผลิตสำคัญ

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตนํ้านมดิบของไทยกับผู้ผลิตนํ้านมดิบสำคัญของโลก พบว่ามีโครงสร้างของต้นทุนการผลิตที่คล้ายคลึงกัน คือ ต้นทุนส่วนใหญ่ หรือมากกว่าร้อยละ 60 โดยเฉลี่ยเป็นต้นทุนค่าอาหารสัตว์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประเทศที่มีความได้เปรียบทางด้านการผลิตอาหารสัตว์ทั้งในเชิงคุณภาพของอาหารสัตว์ที่ให้คุณค่าทางโภชนะกับสัตว์ได้ดี และในเชิงปริมาณที่มีปริมาณอาหารสัตว์เพียงพอทั้งอาหารชั้นและอาหารหยাবจะเป็นประเทศผู้ผลิตที่มีความได้เปรียบในแง่ต้นทุนการผลิต เพราะโคนมที่ได้รับการอาหารครบถ้วนสมบูรณ์ จะมีแนวโน้มที่จะผลิตนํ้านมได้ปริมาณมาก และมีคุณภาพดี ความพยายามในการเพิ่มปริมาณนํ้านมมักจะแปรผันตามปริมาณอาหารที่ใช้ในการเลี้ยง และความสามารถของสัตว์ในการกินอาหาร

นอกจากนี้ ยังพบว่าต้นทุนค่าแรงงานมีความสำคัญในลำดับรองลงมา และมีผลทำให้ต้นทุนการผลิตมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ประเทศพัฒนาแล้วโดยส่วนใหญ่มีค่าจ้างแรงงานสูงกว่าไทยซึ่งจะมีต้นทุนในส่วนนี้สูง และจะมีการพัฒนานำเทคโนโลยีการผลิตมาใช้เพื่อทดแทนการใช้แรงงานในการผลิตนํ้านมดิบ แนวโน้มในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา การผลิตนํ้านมดิบมีต้นทุนที่เพิ่มขึ้นในทุกประเทศทั่วโลก โดยในช่วงหลังการระบาดของโรคโควิด - 19 และการเกิดสงครามรัสเซีย - ยูเครน (ในช่วงปี 2564 – 2565) เป็นช่วงที่มีต้นทุนการผลิตมีการปรับเพิ่มขึ้นอย่างมาก

ตารางที่ 4.14 แสดงการเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตนํ้านมดิบของประเทศผู้ผลิตสำคัญของโลก การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตนํ้านมดิบที่มีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศโดยส่วนใหญ่มีต้นทุนการผลิตอยู่ในช่วง 15.76 - 19.07 บาทต่อกิโลกรัม โดยนิวซีแลนด์เป็นประเทศที่มีต้นทุนการผลิตต่ำที่สุดประมาณ 12.06 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งประเทศส่วนใหญ่จะมีการใช้มาตรการอุดหนุนภายในประเทศบ้างด้วยมาตรการที่แตกต่างกัน ซึ่งมาตรการที่ใช้ในการสนับสนุนเพื่อสร้างเสถียรภาพและความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมโคนมจะไม่ใช่มาตรการทางการค้า ดังเช่น การจำกัดปริมาณการนำเข้า หรือมาตรการภาษีศุลกากร แต่ส่วนใหญ่จะเป็นมาตรการอุดหนุนภายในเพื่อส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต เพิ่มคุณภาพอาหารสัตว์เพื่อลดต้นทุนการผลิต การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมเพื่อลดการใช้แรงงาน และเทคโนโลยีในการใช้ประโยชน์จากข้อมูลและการสื่อสารได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพระหว่างผู้รับซื้อผลผลิตและเกษตรกรผู้เลี้ยง (ดังเช่นการพัฒนา Application Platform ในญี่ปุ่นโดยใช้เครือข่ายสหกรณ์โคนม) และการเพิ่มคุณภาพนํ้านมดิบ (เพิ่มสัดส่วนเนื้อมนม) ซึ่งจะเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิต

ในขณะที่ต้นทุนการผลิตน้ำนมดิบของไทยโดยเฉลี่ยเท่ากับ 17.12 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งสูงกว่า นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น และอีกหลายประเทศในยุโรปบางประเทศ แต่ยังต่ำกว่าเบลเยียม เยอรมัน ฝรั่งเศส และ ลักเซมเบิร์ก ซึ่งสะท้อนว่าต้นทุนการผลิตน้ำนมดิบของไทยอยู่ในระดับปานกลางเมื่อเทียบกับประเทศผู้ผลิต น้ำนมดิบของโลก อย่างไรก็ตาม ฟาร์มขนาดกลาง และขนาดใหญ่ของไทยโดยรวมมีความสามารถในการแข่งขัน ได้ในตลาดโลก แต่ผู้ผลิตรายย่อยและรายเล็กยังไม่มีขีดความสามารถเพียงพอจึงจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อยกระดับการผลิตให้แข่งขันได้ ทั้งนี้ ประเทศไทยมีการตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญในการปรับตัวต่อการ พัฒนาอุตสาหกรรมโคนมเพื่อยกระดับการแข่งขันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีอายุน้อย (Young Smart Farmers)

ตารางที่ 4.14 ต้นทุนการผลิตน้ำนมดิบของไทยเทียบกับประเทศผู้ผลิตสำคัญของโลก

ประเทศ	ต้นทุนการผลิตน้ำนมดิบต่อกิโลกรัม (บาท) ¹
ลักเซมเบิร์ก	19.07 ⁵
ฝรั่งเศส	18.81 ⁵
เยอรมัน	17.16 ⁵
เบลเยียม	17.16 ⁵
ไทย	17.12 ฟาร์มขนาดใหญ่ = 15.13 ฟาร์มขนาดกลาง = 16.83 ฟาร์มขนาดเล็ก = 19.40
เนเธอร์แลนด์	16.80 ⁵
ญี่ปุ่น	16.31 ⁴
ออสเตรเลีย	16.06 ³
เดนมาร์ก	15.76 ⁵
นิวซีแลนด์	12.06 ²

หมายเหตุ ¹ อัตราแลกเปลี่ยนที่ใช้ในการคำนวณเป็นเงินบาท; 32.6 บาท/เหรียญสหรัฐ 0.225 บาท/เยน 22 บาท/ดอลลาร์ ออสเตรเลีย และ 38.2 บาท/ยูโร

ที่มา: รวบรวมโดยคณะผู้วิจัย ²Ministry for Primary Industries, New Zealand Government, “Experiences of Buying, Selling and Consuming Raw Milk: Survey Report, ³Milk Value Portal (ADPF), www.milkvalue.com.au, ⁴Farm-gate milk prices, Japan – CLAL <https://www.clal.it>, ⁵European Milk Board (EMB) report “What is the cost of producing milk?”

ต้นทุนค่าอาหารสัตว์

การเลี้ยงโคนมมีการใช้อาหารข้นและอาหารหยาบประกอบกันในปริมาณที่เหมาะสมเพื่อให้สัตว์ได้รับ สารอาหารที่ครบถ้วนเพียงพอ ต้นทุนค่าอาหารสัตว์เป็นต้นทุนหลักของการเลี้ยง ราคาอาหารสัตว์ (อาหารข้น) แปรผันตามราคาสินค้าเกษตรที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตอาหารสัตว์ตามสูตรอาหารที่กำหนดเพื่อให้ได้คุณค่า ทางอาหารตามที่ต้องการ นอกจากนี้ การเลี้ยงโคนมจะมีการให้หญ้า (อาหารหยาบ) เป็นอาหารควบคู่ไปกับการให้อาหารสัตว์ ปริมาณการผลิตหญ้าเลี้ยงสัตว์แปรผันตามฤดูกาล แม้ว่าจะมีการแนะนำและส่งเสริมให้ เกษตรกรทำฟาร์มหญ้าเพิ่มมากขึ้น รวมถึงการทำให้เป็นหญ้าอ่อนและหญ้าหมักเพื่อให้สามารถเก็บไว้ใช้ได้นาน

ขึ้น แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการที่เพิ่มขึ้นตามปริมาณการเลี้ยงสัตว์ที่เพิ่มขึ้น จึงมีช่วงระยะเวลาที่เกิดการขาดแคลนหญ้าและมีราคาแพงจนกระทบต่อต้นทุนในการเลี้ยงโคนม

สินค้าเกษตรโดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชไร่ เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันสำปะหลัง และกากถั่วเหลือง เป็นต้น เป็นองค์ประกอบหลักของการผลิตอาหารสัตว์ ซึ่งเป็นต้นทุนส่วนใหญ่ของการเลี้ยงโคนมเพื่อให้ได้น้ำนมดิบที่มีคุณภาพดี มีโปรตีนสูง การเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าเกษตรเหล่านี้จึงมีผลกระทบโดยตรงต่อต้นทุนการเลี้ยงโคนมและการผลิตน้ำนมดิบ ความสามารถของเกษตรกรผู้เลี้ยงในการรับรองความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรจึงเป็นปัจจัยบ่งชี้ที่สำคัญของการสร้างเสถียรภาพและความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมโคนมของไทย ในช่วงที่ผ่านมา การเลี้ยงโคนมมีการปรับปรุงรูปแบบการเลี้ยงให้อยู่ในรูปแบบสหกรณ์ และการทำฟาร์มที่มีขนาดใหญ่มากขึ้น ทำให้มีความสามารถในการปรับตัวเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงของราคาอาหารสัตว์ที่ปรับตามการเปลี่ยนแปลงของราคาสินค้าเกษตรที่ใช้ในการผลิตอาหารสัตว์ได้ดีขึ้นกว่าในอดีตมาก จะเห็นได้จากต้นทุนการเลี้ยงโคนมในกลุ่มเกษตรกรที่เป็นฟาร์มขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และเกษตรกรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์มีต้นทุนในการเลี้ยงที่ต่ำกว่าเกษตรกรรายเล็กรายย่อย

ต้นทุนด้านอาหารหยาบและอาหารข้นเป็นต้นทุนการผลิตส่วนมากที่สุด จากการศึกษาของ คณกร พินิจสร และชาลิณี ศรีบุญเรือง⁷ พบว่า ต้นทุนด้านอาหารของโคนมในจังหวัดเชียงใหม่ คิดเป็นร้อยละ 49 (อาหารข้น ร้อยละ 39 และอาหารหยาบ ร้อยละ 10) ในขณะที่ จันทนา บุญศิริ และคณะ⁸ ประเมินค่าอาหารข้นและอาหารหยาบของสหกรณ์โคนมภาคใต้รวมสูงสุดถึงร้อยละ 67.84 ของต้นทุนทั้งหมด และเป็นอาหารข้นไปถึงร้อยละ 37.49 ของต้นทุนทั้งหมด และการศึกษาของ ภาสกร จันทาชา และคณะ⁹ ในเขตพื้นที่จังหวัดราชบุรี และนครปฐม พบว่า ต้นทุนค่าอาหารข้น อาหารหยาบ และอาหารผสมสำเร็จ คิดเป็นร้อยละ 63.47 ของต้นทุนในเดือนพฤศจิกายน 2566 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 73.54 ของต้นทุนในเดือน เมษายน 2567

จากการสัมภาษณ์กรมปศุสัตว์ พบว่า เกษตรกรรายย่อยประสบปัญหาการเข้าถึงอาหารหรือวัตถุดิบในการเลี้ยงโคนม เนื่องจากต้นทุนวัตถุดิบที่สูงขึ้น และยังขาดเงินทุนหมุนเวียนและการเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการบริหารจัดการฟาร์ม ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานภาครัฐต้องเข้าไปให้ความช่วยเหลือเกษตรกรรายย่อยให้เข้าถึงแหล่งเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำ

- ค่ารักษาสุขภาพสัตว์ เช่น ค่ายารักษาและป้องกันโรคสัตว์ และค่าวัคซีนสัตว์

ต้นทุนในการดูแลสุขภาพสัตว์มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นหลังจากการระบาดของโรคโควิด - 19 โดยพบการติดเชื้อและการระบาดของโรคในสัตว์เกิดบ่อยครั้งมากขึ้น ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงต้องใส่ใจระมัดระวังป้องกันมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อต้นทุนที่สูงขึ้น การปรับเพิ่มขึ้นของราคาวัคซีนสำหรับสัตว์ และค่าบริการสัตวบาลเป็นภาระต้นทุนการเลี้ยงที่เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะกับเกษตรกรผู้เลี้ยงรายย่อย การดูแลสุขภาพสัตว์สำหรับการเลี้ยงโคนมมีความสำคัญเพราะการผลิตน้ำนมดิบจะต้องทำให้แม่โคต้องท้องเพื่อจะสามารถรีดน้ำนมได้ภายหลังการตกูก การผสมพันธุ์และอัตราการประสบความสำเร็จจากการผสมพันธุ์เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลกระทบต่อต้นทุนการเลี้ยงโคนม ปัจจุบัน วัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อยในโค-กระบือ ชนิดไตรวาเลนท์ ที่จำหน่ายโดยกรมปศุสัตว์มีราคาอยู่ที่ 20 บาทต่อโดส¹⁰ และจากการศึกษาของ คณกร พินิจสร และชาลิณี ศรีบุญเรือง

⁷ วิเคราะห์ต้นทุนการผลิตน้ำนมดิบของฟาร์มโคนมในพื้นที่อำเภอฝางและอำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่

⁸ เรื่อง การศึกษาอัตราการเจริญเติบโตและต้นทุนการเลี้ยงโคนมทดแทน ในระบบชีวภาพของชุมชนสหกรณ์โคนมภาคใต้ จำกัด

⁹ การศึกษาด้านทุนและผลตอบแทนทางธุรกิจฟาร์มโคนมในเขตพื้นที่จังหวัดราชบุรีและนครปฐมเปรียบเทียบระหว่างสองช่วงเวลา

¹⁰ <https://biologic.dld.go.th/webnew/index.php/th/vac-menu-2/119-2017-09-19-04-33-44/1542-1-2560>

พบว่า ต้นทุนด้านค่ายาและรักษาสุขภาพสัตว์ของโคนมในจังหวัดเชียงใหม่ คิดเป็นร้อยละ 1.17 ของต้นทุนทั้งหมด ในขณะที่ จันทนา บุญศิริ และคณะ ประเมินค่าน้ำเชื้อโคฟอพันธุ์ คิดเป็นร้อยละ 0.07 และค่ายาป้องกันและรักษาสัตว์ ร้อยละ 1.86 ของต้นทุนทั้งหมด และการศึกษาของ ภาสกร จนีขาวขำ และคณะ ในเขตพื้นที่จังหวัดราชบุรีและนครปฐม พบว่า ต้นทุนค่าน้ำเชื้อโคฟอพันธุ์ คิดเป็นร้อยละ 0.72 ของต้นทุนในเดือนพฤศจิกายน 2566 และเพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 0.75 ของต้นทุนในเดือนเมษายน 2567 ต้นทุนค่ายารักษาโรค คิดเป็นร้อยละ 1.20 ของต้นทุนในเดือนพฤศจิกายน 2566 และเพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 1.79 ของต้นทุนในเดือนเมษายน 2567

- ค่าบริหารจัดการฟาร์ม

จากการสัมภาษณ์กรมปศุสัตว์ พบว่า ต้นทุนการรีดน้ำนมเป็นต้นทุนที่สำคัญอย่างหนึ่งสำหรับเกษตรกรรายย่อย เมื่อขนาดฝูงและจำนวนแม่โคนมรีดนมเพิ่มขึ้นหรือลดลง การบริหารจัดการเวลาการรีดนมมีผลต่อต้นทุนการผลิตน้ำนมและคุณภาพน้ำนมที่ผลิตได้ เพราะคุณภาพของน้ำนมแปรผันตามระยะเวลาที่น้ำนมดิบจะถูกจัดส่งถึงโรงงานรับซื้อ ต้นทุนในการรีดนมส่งผลต่อคุณภาพนม เกษตรกรรายย่อยมักมีปัญหาเรื่องการขาดแคลนเงินทุน การเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการพัฒนาโรงรีดนมเมื่อเทียบกับเกษตรกรรายใหญ่ที่สามารถทำระบบท่อรีดนมรวมและถึงกับเก็บความเย็นที่สามารถรักษาคุณภาพนมได้ดีกว่าระบบถังรีดเดี่ยวที่อาจจะรักษาคุณภาพนมได้ไม่ดีเท่าที่ควร

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในปัจจุบัน โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยมีข้อกังวลสำคัญ คือ การบริหารจัดการด้านต้นทุนการผลิต เนื่องจากต้นทุนในการเลี้ยงโคนมค่อนข้างสูง โดยเฉพาะต้นทุนด้านอาหารข้นและอาหารหยาบ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 70 ของต้นทุนทั้งหมด

- ค่าจ้างแรงงาน

การเลี้ยงโคนมในประเทศไทยส่วนใหญ่ยังเป็นการเลี้ยงโดยเกษตรกรรายย่อยที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์ ต้นทุนการเลี้ยงที่สำคัญส่วนหนึ่งจึงเป็นต้นทุนค่าแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้นทุนในการรีดนมซึ่งเป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกวันที่มีการรีดนม และแปรผันตามขนาดของฝูงโคนมที่เลี้ยง การรีดนมวัวของเกษตรกรรายย่อยไม่สามารถลงทุนในเครื่องจักรและอุปกรณ์สำหรับการรีดนมขนาดใหญ่ (ที่เป็นระบบอัตโนมัติและใช้แรงงานน้อย) จึงต้องอาศัยการรีดนมที่ใช้อุปกรณ์ขนาดเล็ก ซึ่งจะสามารถรีดนมได้ช้ากว่าและส่งผลกระทบต่อระบบการจัดเก็บรวบรวมน้ำนมดิบได้ อีกทั้งการกำหนดจำนวนแม่โคที่พร้อมรีดนมในแต่ละฟาร์มก็ทำได้ยาก เพราะขึ้นอยู่กับอัตราการผสมติด และระยะเวลาการให้นมของโคแต่ละตัวที่ผสมติดแล้ว ความไม่แน่นอนนี้ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงคำนวณต้นทุนการจ้างแรงงานช่วยรีดนมลำบาก อย่างไรก็ตาม หากช่วงที่มีแม่โคพร้อมรีดจำนวนมากจะใช้วิธีการจ้างงานชั่วคราว ซึ่งทำให้มีต้นทุนที่ควบคุมไม่ได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ต้นทุนค่าจ้างแรงงานยังมีแนวโน้มปรับเพิ่มขึ้นตามค่าครองชีพ และโอกาสในการหางานของแรงงานชั่วคราว ต้นทุนค่าจ้างงานจึงเป็นปัญหาอุปสรรคอย่างหนึ่งในการเลี้ยงโคนม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงรายย่อย จากการศึกษาของ คณกร พินิจสร และชาลินี ศรีบุญเรือง พบว่า ต้นทุนด้านค่าแรงของโคนมในจังหวัดเชียงใหม่ คิดเป็นร้อยละ 19.04 ของต้นทุนทั้งหมด ในขณะที่จันทนา บุญศิริ และคณะ ประเมินค่าแรงในการเลี้ยงโคนมภาคใต้ ไว้ที่ร้อยละ 10.90 ของต้นทุนทั้งหมด และการศึกษาของ ภาสกร จนีขาวขำ และคณะ ในเขตพื้นที่จังหวัดราชบุรีและนครปฐม พบว่า ต้นทุนค่าจ้าง คิดเป็นร้อยละ 16.98 ของต้นทุนในเดือนพฤศจิกายน 2566 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 18.50 ของต้นทุนในเดือนเมษายน 2567

- ค่าพลังงานและเชื้อเพลิง

ต้นทุนค่าพลังงานและเชื้อเพลิงสำหรับการเลี้ยงโคนมแปรผันตามกิจกรรมภายในฟาร์ม สำหรับการเลี้ยงในฟาร์มขนาดใหญ่ มักจะมีการลงทุนผลิตพลังงานชีวมวลจากมูลสัตว์เพื่อเป็นการลดต้นทุนการผลิตน้ำนมดิบ แต่สำหรับเกษตรกรรายย่อย การลงทุนมีข้อจำกัดจากการขาดแคลนเงินทุน และขนาดฟาร์มยังเล็กเกินไปจนไม่เกิดความคุ้มค่าในการลงทุน ทำให้ต้องแบกรับภาระต้นทุนค่าพลังงานเชื้อเพลิงเพิ่มขึ้น และได้รับผลกระทบเมื่อราคาพลังงานเชื้อเพลิงปรับเพิ่มขึ้น จากค่าพลังงานที่ใช้สำหรับเครื่องปั้มน้ำ การล้างทำความสะอาดคอก การดูแลการออกลูกของแม่โค การรีดนมวัว และการเก็บรักษาอุณหภูมิถังเก็บน้ำนมจากการศึกษาของคณกร พินิจสร และชาลินี ศรีบุญเรือง พบว่า ต้นทุนด้านค่าพลังงานและเชื้อเพลิงในการเลี้ยงโคนมในจังหวัดเชียงใหม่ คิดเป็นร้อยละ 1.09 ของต้นทุนทั้งหมด ในขณะที่จันทนา บุญศิริ และคณะ ประเมินต้นทุนด้านค่าพลังงานและเชื้อเพลิงในการเลี้ยงโคนมภาคใต้ ไว้ที่ร้อยละ 0.54 ของต้นทุนทั้งหมด และการศึกษาของ ภาสกร จนิชชาข้า และคณะ ในเขตพื้นที่จังหวัดราชบุรีและนครปฐม พบว่า ต้นทุนค่าพลังงานและเชื้อเพลิง คิดเป็นร้อยละ 1.68 ของต้นทุนในเดือนพฤศจิกายน 2566 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 2.36 ของต้นทุนในเดือนเมษายน 2567

การวิเคราะห์ปริมาณการผลิตและความต้องการปัจจัยการผลิตสำหรับการเลี้ยงโคนม

ปริมาณการผลิตสินค้าเกษตรเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบต่อต้นทุนการผลิตน้ำนมดิบของเกษตรกร เพราะวัตถุดิบสำหรับการผลิตอาหารสัตว์ถือเป็นต้นทุนหลักของการเลี้ยงโคนม นรภัทร อ่อนคล้าย และสุนทร นาดี (2565) พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมรายย่อยยังมีต้นทุนอาหารสัตว์สูงกว่าผู้เลี้ยงรายกลาง และรายใหญ่ จึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการฟาร์มที่ดี มีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับขนาดของการเลี้ยง (ขนาดของฝูงสัตว์) รวมทั้งการบริหารจัดการต้นทุนวัตถุดิบเพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์ให้ดีและเหมาะสมเพื่อให้แข่งขันได้ในตลาด แม้ว่าการบริหารจัดการฟาร์มที่ดีให้ได้ตามมาตรฐานการเลี้ยงที่แนะนำโดยกรมปศุสัตว์ รวมทั้งการมีขนาดฟาร์มที่เหมาะสม จะทำให้สามารถใช้อรรถประโยชน์ในการปรับสูตรอาหารสัตว์เพื่อรักษาระดับของโภชนะของสัตว์ (เพื่อให้โคนมได้รับสารอาหารที่จำเป็นครบถ้วน) โดยการปรับเปลี่ยนไปใช้วัตถุดิบอาหารสัตว์ที่ราคาต่ำกว่าด้วยการให้สารอาหารที่จำเป็น เกษตรกรผู้เลี้ยงก็ยังคงมีความเสี่ยงต่อความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรที่มักจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน การรวมกลุ่มเกษตรกรเป็นสหกรณ์ถือเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการใช้บริหารจัดการต้นทุนการเลี้ยงที่เกิดขึ้นจากความผันผวนของปัจจัยการผลิต โดยสหกรณ์สามารถทำหน้าที่ในการเป็นผู้จัดหาอาหารสัตว์ได้ครั้งละปริมาณมาก เพื่อให้ได้ราคาที่ต่ำลงเพื่อจำหน่ายให้แก่สมาชิก และยังมีเงินทุนที่มากเพียงพอต่อการเก็บรักษาสต็อกอาหารสัตว์ในช่วงเวลาที่อาหารสัตว์มีแนวโน้มจะขาดแคลนและมีราคาสูงขึ้น

การวิเคราะห์ความผันผวนทางด้านราคาของปัจจัยการผลิตที่สำคัญสำหรับการเลี้ยงโคนม

ราคาวัตถุดิบที่ใช้เพื่อผลิตอาหารสัตว์สำหรับเลี้ยงโคนมมีความผันผวนตามราคาพืชผลทางการเกษตรส่วนใหญ่เป็นพืชไร่ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง และกากถั่วเหลือง เป็นต้น

ความผันผวนของราคาปัจจัยการผลิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งความผันผวนของราคาอาหารสัตว์ และการปรับเพิ่มขึ้นของต้นทุนในการดูแลสุขภาพสัตว์จากโรคระบาด เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเลี้ยงและการอยู่รอดของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม จะเห็นได้ว่าปริมาณการเลี้ยงโคนม โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อยปรับลดลงอย่างมากในปี 2567 เพราะการปรับเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของราคาปัจจัยการผลิตที่ใช้เป็นวัตถุดิบสำหรับการผลิตอาหารสัตว์ เกษตรกรรายย่อยมีข้อจำกัดและขาดความสามารถในการปรับตัวต่อการเพิ่มขึ้นของราคา

อาหารสัตว์ อย่างเช่นการไม่สามารถปรับสูตรอาหารสัตว์ให้มีต้นทุนลดลงโดยที่ยังคงระดับคุณภาพอาหารสัตว์ ให้แม้อย่างคงได้รับสารอาหารที่จำเป็นได้อย่างครบถ้วน ซึ่งนอกจากจะทำให้ต้นทุนการเลี้ยง อันหมายถึงต้นทุน การผลิตนํ้านมดิบเพิ่มสูงขึ้นแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อผลผลิตนํ้านมดิบ และคุณภาพของนํ้านมดิบที่เกษตรกรจะ ผลิตได้ ทำให้มีรายรับจากการขายนํ้านมดิบลดลง ทั้งจากปริมาณนํ้านมดิบที่ลดลงและราคาที่ลดลงตาม คุณภาพของนํ้านมที่ต่ำลง ความผันผวนของราคาปัจจัยการผลิตที่สำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชเกษตรที่เป็นพืช หลักสำหรับการผลิตอาหารสัตว์ให้มีคุณภาพ เช่น พืชที่ให้โปรตีน และหญ้าเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น จึงเป็นความเสี่ยง ต่อเสถียรภาพและความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมการเลี้ยงโคนม

สรุปได้ว่า ต้นทุนค่าอาหารสัตว์เป็นต้นทุนสำคัญของการเลี้ยงโคนมที่มีส่วนในการกำหนดต้นทุนในการ ผลิตนํ้านมดิบ และขีดความสามารถในการแข่งขันของเกษตรกรผู้เลี้ยงโดยเฉพาะเกษตรกรผู้เลี้ยงรายย่อยที่ไม่ สามารถพัฒนาสูตรอาหารให้สอดคล้องกับการเลี้ยงโคนมได้อย่างเหมาะสมโดยคำนึงถึงความเสี่ยงของ อาหารและคุณภาพทางโภชนาที่โคนมจะได้รับเพื่อการผลิตนํ้านมที่มีคุณภาพ

4.4.3 การขนส่งและการจัดการโลจิสติกส์

ต้นทุนค่าขนส่งและระบบการรวบรวมนํ้านมดิบเพื่อจัดส่งไปยังจุดรับซื้อ ซึ่งก็คือ ศูนย์รวบรวมนํ้านมดิบ และโรงงานแปรรูป เป็นต้นทุนสำคัญของการผลิตนํ้านมดิบของไทย โดยปกติการเลี้ยงโคนมของไทยที่เป็น การเลี้ยงโดยเกษตรกรรายเล็กและรายย่อยมีขนาดของฝูงไม่ใหญ่นัก มักมีจำนวนแม่โคนมพร้อมรีดนมจำนวน ไม่มาก การจัดส่งนํ้านมดิบจึงจำเป็นต้องอาศัยการเก็บรวบรวมจากเกษตรกรหลายรายในพื้นที่ใกล้เคียง ในระยะเวลาการจัดเก็บจนถึงจุดรับซื้อที่มีผลต่อคุณภาพของนํ้านมดิบและราคาซื้อขาย ระบบการบริหาร จัดการในส่วนนี้จึงมีความแตกต่างกันระหว่างเกษตรกรผู้เลี้ยง โดยทั่วไปเกษตรกรผู้เลี้ยงส่วนใหญ่จะเป็น สมาชิกสหกรณ์โคนมในพื้นที่ ซึ่งสหกรณ์จะทำหน้าที่เป็นผู้บริหารจัดการระบบขนส่งและโลจิสติกส์ของนํ้านมดิบจากเกษตรกรผู้เลี้ยงไปยังจุดรับซื้อที่เป็นศูนย์รวมนํ้านมดิบ และโรงงานแปรรูป ซึ่งจะแปรรูปเป็น ผลิตภัณฑ์นมและบรรจุหีบห่อเป็นสินค้าสด นมพาสเจอร์ไรส์ และนมยูเอชที เพื่อการจำหน่ายต่อไป จากการศึกษาของ คณกร พินิจสร และชาลินี ศรีบุญเรือง พบว่า ต้นทุนค่าจ้างบรรทุกนมในจังหวัดเชียงใหม่ คิดเป็นร้อยละ 1.68 ของต้นทุนทั้งหมด

4.4.4 ราคานํ้านมดิบและผลิตภัณฑ์นมตลอดห่วงโซ่อุปทาน

ราคานํ้านมดิบในประเทศไทยจะผู้รับซื้อจะรับซื้อโดยอิงตามราคาที่ประกาศโดยคณะกรรมการโคนม และผลิตภัณฑ์นม (Milk Board) ซึ่งยึดหลักพิจารณาปรับราคาซื้อขายนํ้านมดิบให้สอดคล้องกับต้นทุนการผลิต ของเกษตรกรเพื่อรักษาเสถียรภาพด้านราคา ป้องกันความผันผวนของราคา และช่วยให้เกษตรกรมีรายได้ที่ มั่นคง โดยล่าสุดเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2568 คณะอนุกรรมการจัดทำข้อเสนอราคานํ้านมโคและผลิตภัณฑ์นม ได้เสนอปรับลดราคาซื้อขายนํ้านมดิบหน้าโรงงานลง 0.80 สตางค์ ทำให้ราคารับซื้ออยู่ที่ 21.95 บาทต่อกิโลกรัม เพื่อให้สอดคล้องกับต้นทุนที่แท้จริง สถานะ ณ ปัจจุบันกำลังรอ Milk Board เห็นชอบ โดยการปรับลดราคานํ้านมดิบคาดว่าจะมีผลหลังวันที่ 1 ตุลาคม 2568.

ตารางที่ 4.15 การปรับราคารับซื้อน้ำนมดิบ และราคากลางนมโรงเรียน

ปี	มติ	ปรับราคากลางหน้า โรงงานแปรรูปนม (บาท / กิโลกรัม)	ราคากลางนมโรงเรียน (บาท)	
2557	25 พ.ย. (ครม.)	19.00	6.58	7.82
2565	23 ส.ค. (ครม.)	20.50	6.98	8.13
2567	8 ม.ค. (Milk Board)	22.75	7.34	8.58
2568 (3 ก.ค.)	3 ก.ค. (คณะกรรมการ จัดทำข้อเสนอราคา น้ำนมโคและ ผลิตภัณฑ์นม)	21.95*	ยังไม่มีข้อมูล	ยังไม่มีข้อมูล

หมายเหตุ. * รอ Milk Board เห็นชอบ โดยการปรับลดราคาน้ำนมดิบคาดว่าจะมีผลตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2568.

● ราคาที่เกษตรกรขายได้

กรมปศุสัตว์รายงานราคาน้ำนมดิบโดยเฉลี่ยที่เกษตรกรขายได้ในเดือนกุมภาพันธ์ 2568 เท่ากับ 21.17 บาทต่อกิโลกรัม เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจาก 20.94 บาทต่อกิโลกรัม ในปี 2567 แนวโน้มราคาน้ำนมดิบที่เกษตรกรขายได้ในช่วงปี 2562 – 2568 มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย อย่างไรก็ตาม ราคาปรับขึ้นน้ำนมดิบของไทยเป็นไปตามประกาศที่กำหนดโดยคณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นม ตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 ราคารับซื้อน้ำนมดิบโดยเฉลี่ยที่เกษตรกรขายได้ของไทย ปี 2562 – 2568

ปี	ราคารับซื้อน้ำนมดิบ (บาท/กิโลกรัม)*
2562	18.29
2563	18.16
2564	18.16
2565	18.26
2566	19.45
2567	20.94
2568 (ก.พ.)	21.17

หมายเหตุ * ราคารับซื้อโดยเฉลี่ยที่เกษตรกรขายได้ โดยมีการปรับราคาตามสภาพและคุณภาพของน้ำนมดิบตามข้อกำหนดมาตรฐานคุณภาพนม

ที่มา: กรมปศุสัตว์, อ้างอิงจาก คัดค้าน https://xn--42ca1c5gh2k.com/data/?tab=dashboard&_cat=dairy-cattle&_iframe_ids=99131

จากการสัมภาษณ์กรมปศุสัตว์ พบว่า ในช่วงสองปีที่ผ่านมา Milk Board ได้มีการทบทวนราคารับซื้อ นำนมดิบ ณ ศูนย์รวบรวมนํ้ามนดิบและโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์นมเป็นประจำมีสาเหตุเพื่อต้องการบรรเทาภาระต้นทุนที่เพิ่มขึ้นของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม โดยเฉพาะต้นทุนราคาอาหารสัตว์ที่มีราคาสูงขึ้น เพื่อรักษาเสถียรภาพของอุตสาหกรรมโคนมไทย ป้องกันการเลิกเลี้ยงโคนมของเกษตรกร และเพื่อให้ราคานํ้ามนดิบสอดคล้องกับต้นทุนการผลิตที่แท้จริง

อย่างไรก็ตาม ราคานํ้ามนดิบมีแนวโน้มจะปรับเพิ่มขึ้นได้ยากแม้ว่าปริมาณความต้องการบริโภคนม และผลิตภัณฑ์นมจะปรับเพิ่มขึ้น เพราะความต้องการนมและผลิตภัณฑ์นมสามารถถูกทดแทนได้ด้วยนํ้ามน และผลิตภัณฑ์นมที่สามารถใช้นมผงจากการนำเข้าซึ่งมีต้นทุนต่ำกว่าในการผลิต ได้แก่ การผลิตนมเปรี้ยว โยเกิร์ต เป็นต้น ดังนั้น ปริมาณความต้องการนํ้ามนดิบจะเพิ่มขึ้นได้จากการเพิ่มขึ้นของการบริโภคนมพร้อมดื่ม ทั้งในรูปแบบพาสเจอร์ไรส์ และนมยูเอชที เป็นหลัก

- ราคาส่งออกผลิตภัณฑ์นมแต่ละชนิด

ปี	ราคาส่งออกผลิตภัณฑ์นมแต่ละชนิด						
	นมและครีม ไม่ข้น (บาท/กก.)	นมและครีม เข้มข้น (บาท/กก.)	นมเปรี้ยว และโยเกิร์ต (บาท/กก.)	หางนม (เวย์) (บาท/ กก.)	เนย (บาท/ กก.)	เนยแข็ง (บาท/กก.)	เครื่องดื่มที่ มีนมผสม (บาท/ ลิตร)
2562	45.40	53.58	32.75	36.72	99.58	222.34	29.80
2563	43.21	72.97	33.37	36.37	91.36	218.14	5.73
2564	44.27	82.2	34.79	40.46	91.56	209.85	26.68
2565	44.14	79.07	34.88	44.64	91.96	212.16	36.75
2566	44.36	83.73	35.23	43.91	133.42	222.14	36.85
2567	47.42	101.93	36.26	42.82	111.47	198.27	41.69
2568 (ม.ค. – มิ.ย.)	46.48	115.18	34.75	43.46	119.18	217.91	43.20

4.5 นโยบายภาครัฐ กฎหมาย กฎระเบียบ และมาตรฐานที่เกี่ยวข้อง

4.5.1 นโยบายภาครัฐ

- แผนปฏิบัติการด้านโคนมและผลิตภัณฑ์นม ระยะที่ 1 (ปี 2564-2570)

การส่งเสริมและสร้างความสามารถในการแข่งขันสำหรับอุตสาหกรรมโคนมของไทยปรากฏในแผนปฏิบัติการด้านโคนมและผลิตภัณฑ์นม ระยะที่ 1 (ปี 2564-2570) ครอบคลุมใน 5 ประเด็นที่สอดคล้องและส่งเสริมกัน ได้แก่

- (1) การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมและองค์กรโคนม โดยในแผนปฏิบัติการย่อยได้กำหนดดัชนีผลสัมฤทธิ์สำคัญ (Key Performance Indicator: KPI) ดังนี้
 - องค์กรโคนมบริหารงานจัดการให้มีกำไร
 - จำนวนสมาชิกใช้บริการครบวงจรองค์กรเกษตรกรไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
 - เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมมีรายได้สุทธิเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี

- (2) การพัฒนาการผลิตน้ำนมโคและอุตสาหกรรมโคนมให้ได้มาตรฐานสากล โดยในแผนปฏิบัติการย่อยได้กำหนดดัชนีผลสัมฤทธิ์สำคัญ (Key Performance Indicator: KPI) ดังนี้
 - ค่าเฉลี่ยผลผลิตน้ำนมโคต่อตัวต่อวันเพิ่มขึ้นร้อยละ 4 ต่อปี
 - ฟาร์มโคนมทั้งหมดได้รับมาตรฐาน GAP 100% ภายในปี 2565
 - คุณภาพน้ำนมดิบผ่านเกณฑ์มาตรฐานเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 10 ต่อปี (ระดับฟาร์ม: ค่าโซมาติกเซลล์ไม่เกิน 400,000 เซลล์ต่อมิลลิลิตร เนื่อนมไม่รวมมันเนยไม่น้อยกว่าร้อยละ 8.5 และไขมันไม่น้อยกว่าร้อยละ 3.75) (ระดับศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบ: มีจำนวนจุลินทรีย์ไม่เกิน 300,000 CFU/มิลลิลิตร)
- (3) การส่งเสริมการบริโภคนมและพัฒนาผลิตภัณฑ์นมเพื่อการแข่งขันในตลาดโลก โดยในแผนปฏิบัติการย่อยได้กำหนดดัชนีผลสัมฤทธิ์สำคัญ (Key Performance Indicator: KPI) ดังนี้
 - อัตราการบริโภคน้ำนมโคภายในประเทศเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 5 ต่อปีจากระดับการบริโภคเดิมที่ 17.43 กิโลกรัมต่อคนต่อปี
 - อัตราการบริโภคน้ำนมโคและผลิตภัณฑ์นมรวมเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ 5 ต่อปีจากระดับการบริโภคเดิมที่ 31.46 กิโลกรัมต่อคนต่อปี
 - พัฒนาผลิตภัณฑ์นมใหม่อย่างน้อย 10 รายการต่อปี
 - มูลค่าการส่งออกผลิตภัณฑ์นมทั้งหมดเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ 5 ต่อปี
- (4) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการใช้ประโยชน์ โดยในแผนปฏิบัติการย่อยได้กำหนดดัชนีผลสัมฤทธิ์สำคัญ (Key Performance Indicator: KPI) ดังนี้
 - มีศูนย์ข้อมูลในการบริหารจัดการอุตสาหกรรมโคนมของประเทศไทยภายในปี พ.ศ. 2564
 - การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ด้านโคนม

จากการสัมภาษณ์กรมปศุสัตว์ พบว่า ปัจจุบันมีการบูรณาการการทำงานร่วมกันจากหลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ สหกรณ์ และผู้ประกอบการ ในการแก้ไขปัญหาของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในเรื่องการลดต้นทุนการเลี้ยงโคนม อาทิ สำนักงานเศรษฐกิจเกษตรกรรมและวิเคราะห์ข้อมูลการปรับราคาซื้อน้ำนมดิบ กรมปศุสัตว์ให้บริการฉีดน้ำเชื้อโดยไม่คิดค่าใช้จ่ายโดยสัตวแพทย์หรือสัตวบาล การให้บริการสัตวบาลทางไกล (Teleweb) เพื่อแก้ปัญหาจำนวนเจ้าหน้าที่และบุคลากรของทางกรมปศุสัตว์ในระดับจังหวัดและอำเภอที่ไม่เพียงพอและไม่สอดคล้องกับจำนวนโค และมีการตั้งฝูงโคนมทดแทนเพื่อดูดซับต้นทุนสุญเปล่าและขายแม่โคสาวให้แก่สมาชิกของสหกรณ์บางแห่ง รวมทั้งมีการใช้ระบบคัดกรองคุณภาพนมเพื่อการสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรผลิตน้ำนมคุณภาพดีขึ้นจากการวัดสัดส่วนไขมันนม โดยปกตินมที่มีคุณภาพดีมากกว่ามาตรฐานจะขายได้ในราคาที่สูงขึ้น ในทางกลับกันถ้าน้ำนมคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐานจะขายได้ในราคาขายลดลง

ภาครัฐมีความจำเป็นต้องพัฒนาเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมให้สามารถประยุกต์ใช้ระบบคอมพิวเตอร์และโปรแกรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการเลี้ยงโคนมและสนับสนุนเกษตรกรโคนมตัวอย่าง โดยเฉพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer)

โครงการนมโรงเรียนเป็นนโยบายภาครัฐที่ริเริ่มดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2535 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหาการขาดสารอาหารที่สำคัญต่อการเจริญเติบโตของเด็กวัยเรียน โดยการเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงสารอาหารที่จำเป็น โครงการนมโรงเรียนเป็นการอุดหนุนของรัฐ โดยโรงเรียนเป็นผู้ดำเนินการ

จัดซื้อและแจกจ่ายนมให้กับนักเรียน ในขณะเดียวกันโครงการนมโรงเรียนก็ทำหน้าที่ในการกระตุ้นให้เกิดปริมาณอุปสงค์ต่อนมดิบในตลาดผ่านการรับซื้อนมดิบจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมซึ่งเป็นการสนับสนุนอุตสาหกรรมการเลี้ยงโคนมในอีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้น การดำเนินโครงการนมโรงเรียนจึงมีส่วนช่วยพัฒนาอุตสาหกรรมเลี้ยงโคนมในประเทศไทย และสามารถพัฒนาให้เป็นประโยชน์ต่อการผลิตน้ำนมโคของเกษตรกรไทยได้อย่างดีในภาพรวม

จากการสัมภาษณ์กรมปศุสัตว์ พบว่า การนำนโยบายโคนมที่เกี่ยวข้องมาปรับใช้ส่วนใหญ่ยังอาจจะยังไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติจริงในพื้นที่ทำให้การแก้ไขปัญหาผ่านนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ ยังขาดความต่อเนื่อง นอกจากนี้ กรมปศุสัตว์ยังมีความกังวลในเรื่องคุณภาพน้ำนมดิบของไทย เนื่องจากน้ำนมดิบส่วนใหญ่ยังไม่มีคุณภาพสูงพอในการนำไปแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์นมต่าง ๆ ที่ต้องใช้นมที่มีสัดส่วนไขมันสูง เช่น เนยแข็ง และชีส เป็นต้น ตลอดจนให้ข้อสังเกตว่าการนำเข้านมผงจากต่างประเทศเป็นจำนวนมากจะกระทบต่อการใช้น้ำนมที่ผลิตภายในประเทศ หากมีการนำเข้าและใช้ภายในประเทศในปริมาณมากก็จะส่งผลกระทบต่อราคารับซื้อน้ำนมดิบภายในประเทศ

มาตรการการค้าโคนม (การส่งออกนมพร้อมรีด หรือลูกโคนมเพื่อการเลี้ยง)

อุปสรรคทางการค้าสำคัญของโคนมและผลิตภัณฑ์นมที่ไทยกำลังเผชิญคือ เรื่องการขึ้นทะเบียนโคที่ปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย เนื่องจากปัจจุบันไทยยังคงอยู่ในรายชื่อประเทศไม่ปลอดจากโรคปากและเท้าเปื่อย

ประเทศไทยมีความจำเป็นต้องพัฒนาและยกระดับให้ประเทศมีสถานะเป็นประเทศปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย และโรคระบาดในสัตว์ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการค้าและการส่งออก ซึ่งกรมปศุสัตว์มีความเห็นว่าต้องอาศัยความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา และกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

4.5.2 กฎหมาย กฎระเบียบ และมาตรฐานของไทย

การปฏิบัติตามมาตรฐานสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมตามมาตรฐานของไทย มาตรฐานสากล และมาตรฐานสินค้าในตลาดส่งออกมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ประกอบการที่ต้องการขยายตลาดไปยังต่างประเทศ มาตรฐานการผลิตสินค้าโคนมและผลิตภัณฑ์นมที่สำคัญของไทย ได้แก่

- พระราชบัญญัติโคนมและผลิตภัณฑ์นม พ.ศ. 2551

พระราชบัญญัติโคนมและผลิตภัณฑ์นม พ.ศ. 2551 มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจที่มีเสถียรภาพ และสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของชาติ เพื่อรักษาผลประโยชน์และความเป็นธรรมแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมทั้งระบบ ได้แก่ เกษตรกรโคนม ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์นม ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมโคนม และผู้บริโภค รวมทั้งการพัฒนาอุตสาหกรรมนมและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตน้ำนมโคในประเทศไทยให้มีเสถียรภาพ มีน้ำนมที่มีคุณภาพ และสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ ดังนั้น ในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าวจำเป็นต้องมีคณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นม ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนจากองค์กรการเกษตรโคนม ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์นม และภาคราชการที่เกี่ยวข้อง มีมาตราสำคัญคือ

มาตรา 10 ได้กำหนดหน้าที่และอำนาจของคณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นมไว้ ดังนี้

- 1) กำหนดนโยบาย แผนงาน มาตรการเพื่อส่งเสริมและพัฒนาการเลี้ยงโคนม
- 2) กำหนดนโยบายและแผน การผลิตและการจำหน่ายน้ำนมโคและผลิตภัณฑ์นมทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ
- 3) กำหนดปริมาณและเงื่อนไขการนำเข้า การส่งออกน้ำนมโค นมผงและผลิตภัณฑ์นม
- 4) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการคำนวณต้นทุนในการผลิตน้ำนมโคและกำหนดราคาซื้อน้ำนมโคและผลิตภัณฑ์นม รวมทั้งกำหนดวันรับซื้อและวันหยุดรับซื้อน้ำนมโคของผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์นม
- 5) กำหนดระเบียบว่าด้วยเบี้ยปรับสำหรับผู้ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามระเบียบหรือประกาศที่คณะกรรมการกำหนด
- 6) แต่งตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานตามพระราชบัญญัตินี้ และอาจเชิญส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชนหรือบุคคลใดมาให้ข้อเท็จจริง คำอธิบาย ความเห็นหรือคำแนะนำ รวมทั้งขอเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 7) ประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ องค์กรเกษตรกรโคนม ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์นม และผู้ประกอบการอุตสาหกรรมนมในการกำหนดมาตรฐานปัจจัยการผลิตและผลิตภัณฑ์ สถานที่เลี้ยงโคนม ศูนย์รวบรวมน้ำนมโค และโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ รวมทั้งระบบการขนส่ง เพื่อให้การผลิตและการตลาดโคนมและผลิตภัณฑ์นมเข้าสู่เกณฑ์มาตรฐาน และแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับโคนมและผลิตภัณฑ์
- 8) กำหนดข้อบังคับ ระเบียบ ประกาศหรือคำสั่งเพื่อปฏิบัติการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้
- 9) ปฏิบัติหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์นมและอุตสาหกรรมนมตามที่กฎหมายกำหนด

● **ข้อกำหนดการใช้ยาสำหรับสัตว์ (มกอ. 7001-2540)¹¹**

มาตรฐานฟาร์มโคนมและการผลิตน้ำนมดิบ จะมีการควบคุมการใช้ยาสัตว์ตาม มกอ. 7001-2540 ข้อกำหนดการควบคุมการใช้ยาสำหรับสัตว์โดยมีสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์มเป็นผู้รับผิดชอบการใช้ยาสำหรับสัตว์เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐาน และในปริมาณที่เหมาะสมกับการใช้รักษาหรือการป้องกันโรคสัตว์ในฟาร์ม นั้น ๆ ทั้งการยาสัตว์หรือเภสัชเคมีภัณฑ์ที่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งจะจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ยาแผนปัจจุบันสำหรับสัตว์ตามพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ยาที่ผสมอยู่ในอาหารสัตว์ตามพระราชบัญญัติควบคุมคุณภาพอาหารสัตว์ พ.ศ. 2525 ยาฆ่าเชื้อโรคที่ใช้สำหรับสัตว์ที่จัดเป็นวัตถุอันตรายตามพระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535

การใช้ยาสัตว์ในมาตรฐานฟาร์มปศุสัตว์ มีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันโรคและการบำบัดรักษาโรค ซึ่งจะต้องใช้โดยสัตวแพทย์หรือตามใบสั่งยาของสัตวแพทย์เท่านั้น และจะมีการบันทึกข้อมูลภายหลังการใช้ทุกครั้ง ข้อมูลที่บันทึก คือ ชนิดของยาสัตว์ ปริมาณ วันที่ใช้ยาสัตว์ ข้อมูลของสัตว์ที่ได้รับยาและต้องมีการเก็บข้อมูลที่บันทึกไว้เป็นเวลา 2 ปี หลังจากการใช้ยาสัตว์ต้องปฏิบัติตามระยะเวลาหยุดยาก่อนส่งโรงฆ่าหรือรีดนมตามที่กำหนดไว้ในฉลากยา และต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเวลาทิ้งขยะหลังการให้ยา ส่วนการจัดซื้อยา สัตว์และการเก็บรักษา ต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ที่ระบุไว้ในฉลากยาหรือเอกสารกำกับยาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถใช้งานได้ตลอดเวลา

¹¹ <https://region9.dld.go.th/webnew/index.php/th/93-2011-02-08-18-34-19/2011-02-01-23-09-45/151-2011-02-11-19-02-01>

ยาสัตว์ตามมาตรฐานฟาร์ม ต้องมีเลขทะเบียนตำรับกำกับไว้อย่างถูกต้องตามกฎหมายรวมถึงคุณภาพ ต้องได้มาตรฐาน มีประสิทธิภาพและความปลอดภัยต่อสัตว์ เลขทะเบียนตำรับยาสามารถดูได้จากฉลากและเอกสารกำกับการใช้ยา ซึ่งฉลากและเอกสารกำกับการใช้ยาจะมีความสำคัญต่อผู้ใช้อย่างมาก เพราะข้อมูลต่าง ๆ ที่พิมพ์ไว้จะทำให้ผู้ใช้งานได้ทราบถึงชนิดของยา ชื่อยา ค่าเตือนในการใช้ยาและรายละเอียดอื่น ๆ เพื่อให้ผู้ใช้อย่างถูกต้อง เพราะยาบางชนิดถ้านำไปใช้ในสัตว์แล้ว นอกจากจะใช้ไม่ได้ผลในการรักษายังอาจจะก่อให้เกิดอันตรายต่อสัตว์ หรือเป็นเหตุให้สัตว์เสียชีวิตอีกด้วย ดังนั้น ถ้ายาชนิดใดมีฉลากและเอกสารกำกับยา ที่มีข้อความถูกต้องชัดเจน ก็จะช่วยลดความผิดพลาดในการใช้ยาได้ และยังเป็นประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่ ในการติดตามตรวจสอบคุณภาพของยา ผู้ผลิต ผู้นำเข้า หรือผู้กระทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 ได้อย่างรวดเร็วอีกด้วย

ความหมายของฉลากยาที่แสดงไว้บนภาชนะหรือหีบห่อบรรจุยานั้น ยาสำหรับสัตว์ที่มีตัวยาออกฤทธิ์ เพียงตัวเดียวเลขทะเบียนตำรับยาจะขึ้นต้นด้วยเลข 1 และถ้ามีตัวยาสำคัญตั้งแต่สองตัวขึ้นไปจะขึ้นต้นด้วย เลข 2 อักษร D หมายถึงยาสำหรับสัตว์ที่ผลิตในประเทศ อักษร E หมายถึงยาสำหรับสัตว์ที่นำหรือส่งเข้ามา จากต่างประเทศ นำมาแบ่งบรรจุในประเทศ และอักษร F เป็นยาสำหรับสัตว์ที่นำหรือส่งเข้ามาจาก ต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น 1D 32/42 หมายความว่า 1D เป็นตัวยาสำหรับสัตว์ที่ผลิตขึ้นภายในประเทศมีตัวยา ออกฤทธิ์เพียงตัวเดียว ส่วนเลข 32 เป็นเลขลำดับที่ได้รับการอนุญาตให้ขึ้นทะเบียนตำรับยา และตามด้วย ปี พ.ศ. ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเอกสารกำกับยาต้องมีข้อความที่อ่านได้ชัดเจน ถ้าเป็นภาษาต่างประเทศต้องมี คำแปลเป็นภาษาไทยและต้องมีคำเตือนการใช้ยาดด้วย

การควบคุมการใช้ยาสัตว์ในระบบมาตรฐานฟาร์ม จะให้ประโยชน์กับเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ คือ สามารถใช้ยาได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ การรักษาโรคได้ผลดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดระยะเวลาการ หยุดยาก่อนนำสัตว์ส่งโรงฆ่าสัตว์หรือก่อนรีดนมส่งขาย ผู้บริโภคได้บริโภคเนื้อสัตว์และน้ำนมที่ปลอดภัย และลดความเสี่ยงจากการได้รับยาสัตว์ตกค้างในผลิตภัณฑ์สัตว์ ไช้ นม รวมถึงสามารถส่งเนื้อสัตว์และ ผลิตภัณฑ์สัตว์ออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศได้เพิ่มมากขึ้น

- การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม (มกษ.6402-2562)

ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร: การปฏิบัติทางการเกษตร ที่ดีสำหรับฟาร์มโคนมตามพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 เพื่อกำหนดเกณฑ์การปฏิบัติทาง การเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนมเพื่อการค้า ครอบคลุมข้อกำหนดตั้งแต่องค์ประกอบฟาร์ม การจัดการฟาร์ม บุคลากร สุขภาพสัตว์ สวัสดิภาพสัตว์ สิ่งแวดล้อม และการบันทึกข้อมูล โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพการผลิต โคนมมีสุขภาพดี และได้น้ำนมดิบที่มีคุณภาพในการนำไปใช้ผลิตเป็นอาหารที่ปลอดภัย ต่อการบริโภค รายการและข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม ประกอบด้วย

1. องค์ประกอบฟาร์ม ได้แก่ สถานที่ตั้ง ผังและลักษณะฟาร์ม โรงเรือน เครื่องมือและอุปกรณ์
2. การจัดการฟาร์ม ได้แก่ มีเอกสารหรือหลักฐานที่แสดงขั้นตอนการปฏิบัติงานในฟาร์มสำหรับ กิจกรรมที่สำคัญ และการปฏิบัติตามขั้นที่กำหนด ได้แก่
 - การจัดการพันธุ์ประวัติ การผสมพันธุ์ การปรับปรุงพันธุ์โคนม การจัดการอาหารสำหรับโคนม การจัดการด้านสุขภาพ การจัดการการรีดนมและน้ำนมดิบ การทำความสะอาด และการจัดการขยะและมูลสัตว์
 - การจัดการอาหารสำหรับโคนม

- การจัดการน้ำใช้ในฟาร์ม
 - การจัดการโรคและการขนส่ง
 - การทำความสะอาดและบำรุงรักษา
3. บุคลากร ที่มีจำนวนเหมาะสมกับจำนวนโค มีความรู้และประสบการณ์ ได้รับการฝึกอบรมหรือถ่ายทอดความรู้เพื่อให้เลี้ยงโคนมได้อย่างถูกต้อง มีสัตวแพทย์ที่ได้รับใบรับรองเป็นผู้ควบคุมฟาร์ม กำกับดูแลด้านสุขภาพโค และผู้ปฏิบัติงานในฟาร์มต้องมีสุขภาพดี และต้องได้รับการตรวจสุขภาพประจำปีว่าไม่มีโรคติดต่อร้ายแรง
 4. สุขภาพสัตว์ เช่น การป้องกันและควบคุมโรค และการบำบัดโรคสัตว์
 5. สวัสดิภาพสัตว์ ด้วยการดูแลโคให้มีความเป็นอยู่สบาย หากโคป่วย บาดเจ็บ พิจารณาให้ปฏิบัติอย่างเหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดการทรมานสัตว์
 6. สิ่งแวดล้อม ต้องกำจัดหรือจัดการขยะมูลฝอย ของเสีย และมูลโค ด้วยวิธีที่เหมาะสมและสุลักษณะ กรณีมีขยะติดเชื้อให้แยกทำลายและกำจัดด้วยวิธีที่ถูกต้องภายใต้การกำกับดูแลของสัตวแพทย์ผู้ควบคุมฟาร์ม และมีการจัดการน้ำเสียอย่างเหมาะสม
 7. การบันทึกข้อมูลต่าง ๆ อย่างเหมาะสม
 - ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองฟาร์มที่มีระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม พ.ศ. 2560

ฟาร์มที่มีระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม (Good Farming Management: GFM) หมายถึง ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ที่ยกระดับการเลี้ยง การจัดการให้มีความปลอดภัยทางชีวภาพ ระบบการบันทึกข้อมูล การพัฒนาคุณภาพผลผลิต เพื่อให้ปศุสัตว์และผลผลิตที่มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค

GFM เป็นการยกระดับและผลักดันให้ฟาร์มปศุสัตว์ขนาดกลางและรายย่อยให้มีระบบการป้องกันโรค และการจัดการที่ดีโดยมีพื้นฐานการเลี้ยงตาม มาตรา 7 แห่งพระราชบัญญัติสัตว์ พ.ศ. 2558 เพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นมาตรฐาน GAP ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาโรคระบาด สร้างความเชื่อมั่นในความปลอดภัยทางอาหาร หลักการในการจัดการ GFM ในภาพรวม มีดังนี้

- การดูแลสุขภาพสัตว์ ได้แก่ การถ่ายพยาธิ ฉีดวัคซีนป้องกันโรค ทดสอบโรค
- มีการจดบันทึกข้อมูลให้วัคซีน ประวัติการตรวจรักษา
- มีการกักแยกโรคสัตว์ตัวใหม่ก่อนนำเข้าฝูงอย่างน้อย 2 สัปดาห์
- แยกพื้นที่สำหรับที่พักอาศัยและโรงเรือนเลี้ยงสัตว์
- โรงเรือนมีขนาดเหมาะสมกับจำนวนและขนาดสัตว์
- มีรั้วป้องกันคนหรือยานพาหนะจากภายนอกเข้าสู่สถานที่เลี้ยง
- มีอ่างน้ำยาหรืออุปกรณ์สำหรับฆ่าเชื้อโรคหรือรองเท้าเปลี่ยนก่อนเข้าโรงเรือน
- ไม่เลี้ยงสัตว์ชนิดอื่นภายในฟาร์ม
- ตรวจตราและมีการป้องกันสัตว์พาหะนำโรค
- มีของบักคับสัตว์สำหรับตรวจรักษาหรือให้วัคซีน

- มีการฉีดพ่นน้ำยาฆ่าเชื้อโรคภายในโรงเรือนตามความถี่ที่เหมาะสม
- มีที่เก็บอาหารที่สะอาด แห้ง ไม่อับชื้น และป้องกันพาหะนำโรคได้
- มีที่เก็บรักษาวัชพืชและยารักษาโรคอย่างเหมาะสม

ทั้งนี้ ประโยชน์ของการจัดการฟาร์มให้มีระบบ GFM คือ การจัดการให้ฟาร์มมีระบบความปลอดภัยทางชีวภาพ ลดความเสี่ยงการเกิดโรคระบาดสัตว์ และสามารถพัฒนายกระดับสู่มาตรฐานที่สูงขึ้น คือไปสู่มาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์ (Good Agricultural Practice: GAP) ซึ่งจะเพิ่มความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยทางอาหารให้แก่ผู้บริโภค รวมทั้งผลผลิตที่ได้จากฟาร์ม GAP ยังเป็นที่ต้องการของตลาด และสามารถจำหน่ายได้ในราคาที่สูงขึ้น ส่งผลให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพด้วยการเลี้ยงปศุสัตว์ได้อย่างยั่งยืนต่อไป¹²

- **ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองสถานภาพฟาร์มปลอดโรค**
พ.ศ. 2563

กรณีโคเนื้อและโคนม ฟาร์มปลอดโรค ครอบคลุม 1) ฟาร์มปลอดโรค布鲁เซลลา วัณโรค หรือพาราทูเบอร์คิวโลสิส ในโคนม โคเนื้อสำหรับทำพันธุ์หรือกระบือสำหรับใช้ทำพันธุ์ และ 2) ฟาร์มปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย (Foot and Mouth Disease: FMD) ในโค กระบือ แพะ หรือแกะ

การจำแนกฟาร์มปลอดโรค แบ่งออกเป็น ฟาร์มปลอดโรคระดับ B หมายถึง ฟาร์มที่ผ่านการรับรองสถานภาพฟาร์มปลอดโรคโดยสำนักงานปศุสัตว์เขต และฟาร์มปลอดโรคระดับ A หมายถึง ฟาร์มที่ผ่านการรับรองสถานภาพฟาร์มปลอดโรคระดับ B มาแล้ว และได้รับการรับรองเพิ่มโดยกรมปศุสัตว์

- การรับรองสถานภาพฟาร์มปลอดโรค布鲁เซลลา วัณโรค หรือพาราทูเบอร์คิวโลสิส ในโคนม โคเนื้อสำหรับทำพันธุ์หรือกระบือสำหรับใช้ทำพันธุ์

ข้อ 14 ผู้ขอรับการรับรอง ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

- (1) ฟาร์มต้องผ่านการรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์ (GAP) หรือผ่านการรับรองระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม (GFM) จากกรมปศุสัตว์
- (2) โค กระบือ จะต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด
- (3) มีระบบการบันทึกข้อมูลสัตว์เป็นรายตัว
- (4) ต้องได้รับการทดสอบโรค布鲁เซลลา วัณโรค หรือพาราทูเบอร์คิวโลสิส ดังนี้
 - (ก) ฟาร์มปลอดโรคระดับ B โค กระบือทุกตัวที่มีอายุมากกว่าหนึ่งปี ต้องได้รับการตรวจหรือทดสอบโรค布鲁เซลลา วัณโรค หรือพาราทูเบอร์คิวโลสิส และสัตว์ทุกตัวจะต้องมีผลการตรวจหรือทดสอบโรคเป็นลบ ตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด
 - (ข) ฟาร์มปลอดโรคระดับ A โค กระบือทุกตัวที่มีอายุมากกว่าหนึ่งปี ต้องได้รับการตรวจหรือทดสอบโรค布鲁เซลลา วัณโรค และพาราทูเบอร์คิวโลสิส โดยมีผลการตรวจหรือทดสอบโรคเป็นลบต่อการตรวจหรือทดสอบโรคอีกครั้งในหนึ่งปีต่อมา หลังจากได้รับการรับรองสถานภาพฟาร์มปลอดโรคระดับ B ตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด

¹² กลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศการปศุสัตว์ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดระยอง. ฟาร์มที่มีระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม (Good Farming Management: GFM). <https://pvlo-ray.dld.go.th/webnew/index.php/en/news-menu/infographic/1840-info2567-9>

(5) ผู้ขอรับการรับรองสามารถตรวจรับรองเฉพาะโรคใดโรคหนึ่ง หรือทั้ง 3 โรค ก็ได้

ข้อ 15 ผู้ขอรับการรับรองที่ได้รับการรับรอง ต้องรักษาสถานภาพฟาร์มปลอดโรค ดังต่อไปนี้

- (1) ฟาร์มต้องรักษาการรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์ (GAP) หรือรักษาการรับรองระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม (GFM) จากกรมปศุสัตว์
 - (2) การนำสัตว์ใหม่เข้าฟาร์ม ต้องมาจากฟาร์มที่ได้รับการรับรองสถานภาพฟาร์มปลอดโรคในระดับเดียวกัน หรือมากกว่า หรือสัตว์ดังกล่าวจะต้องได้รับการตรวจหรือทดสอบโรค และให้ผลเป็นลบระยะเวลาไม่เกินหกเดือน
 - (3) กรณีฟาร์มปลอดโรคระดับ A ต้องตรวจและทดสอบโรคเพื่อต่ออายุการรับรองทุกสองปี
- การรับรองสถานภาพฟาร์มปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย ในโค กระบือ แพะ หรือแกะ

มีเงื่อนไขว่า

ข้อ 19 ผู้ขอรับการรับรอง ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

- (1) ฟาร์มต้องผ่านการรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์ (GAP) หรือผ่านการรับรองระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม (GFM) จากกรมปศุสัตว์
 - (2) มีคู่มือการป้องกันและควบคุมโรคปากและเท้าเปื่อยของฟาร์ม
 - (3) โค กระบือ แพะ หรือแกะ จะต้องทำเครื่องหมายประจำตัวสัตว์ ตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด
 - (4) มีระบบการบันทึกข้อมูลสัตว์เป็นรายตัว
 - (5) มีมาตรการควบคุมการนำอาหาร เช่น เนื้อมูกร และเนื้อสัตว์กบฏู จากภายนอกเข้ามาภายในฟาร์ม หรือเขตการเลี้ยงสัตว์
 - (6) ใช้น้ำยาฆ่าเชื้อโรคในฟาร์มที่มีประสิทธิภาพต่อการทำลายเชื้อไวรัสปากและเท้าเปื่อย
 - (7) ต้องได้รับการตรวจโรคปากและเท้าเปื่อย โดยตรวจหาหลักฐานการติดเชื้อโรคปากและเท้าเปื่อยตามที่กรมปศุสัตว์กำหนด โดยวิธีการสุ่มเพื่อค้นหาโรคจากค่าความชุก คาคาการณ์ที่ 10 เปอร์เซนต์ที่ระดับความเชื่อมั่น 99 เปอร์เซนต์ และให้ผลเป็นลบ ตามหลักเกณฑ์ ดังนี้
- (ก) ฟองโค กระบือ แพะ หรือแกะ ไม่เกิน 50 ตัว เก็บฟองละ 30 ตัวอย่าง
- (ข) ฟองโค กระบือ แพะ หรือแกะ 51 – 200 ตัว เก็บฟองละ 40 ตัวอย่าง
- (ค) ฟองโค กระบือ แพะ หรือแกะ มากกว่า 200 ตัวขึ้นไป เก็บฟองละ 50 ตัวอย่าง

ข้อ 20 ผู้ขอรับการรับรองที่ได้รับการรับรอง ต้องรักษาสถานภาพฟาร์มปลอดโรค ดังต่อไปนี้

- (1) ฟาร์มต้องรักษาการรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีด้านปศุสัตว์ (GAP) หรือรักษาการรับรองระบบการป้องกันโรคและการเลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม (GFM) จากกรมปศุสัตว์
- (2) มีการสังเกตอาการป่วยของโค กระบือ แพะ หรือแกะ เป็นประจำทุกวัน หากพบสัตว์มีอาการสงสัยของโรคปากและเท้าเปื่อยให้แจ้งเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ทันที

- (3) การนำโค กระบือ แพะ หรือแกะ ใหม่เข้าฟาร์มต้องมาจากฟาร์มที่ได้รับการรับรอง สถานภาพฟาร์มปลอดโรค หรือสัตว์นั้นต้องได้รับการตรวจโรค และให้ผลเป็นลบ สองครั้งในระยะเวลาห่างกันสองสัปดาห์ ซึ่งในระหว่างรอผลการตรวจโรคทั้งสองครั้ง ให้กักแยกสัตว์นั้นออกจากสัตว์ร่วมฝูง
- (4) ฟาร์มโค กระบือ แพะ หรือแกะ ที่ได้รับการรับรองเป็นสถานภาพฟาร์มปลอดโรคปาก และเท้าเปื่อยแล้ว ต้องรักษาสถานภาพฟาร์มปลอดโรคปากและเท้าเปื่อย โดยวิธีการสุ่ม เพื่อค้นหาโรคปีละหนึ่งครั้ง ตามหลักเกณฑ์ข้อ 19 (7)

- การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าโคและกระบือ (Good Manufacturing Practice For Cattle and Buffalo Abattoir) มกษ. 9019 - 2550

มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ เรื่อง การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าโคและกระบือ เป็นข้อกำหนดสำหรับการรับรองโรงฆ่าโคและกระบือ และเพื่อใช้เป็นแนวทางในการนำไปปฏิบัติภายในโรงฆ่าโคและกระบือของผู้ประกอบการ โดยครอบคลุมทุกขั้นตอน ตั้งแต่รับโคและกระบือมีชีวิตจากฟาร์มเข้าโรงฆ่า การฆ่าโคและกระบือแบบไม่ทรมาน การจัดการซากโคและกระบือ วิธีปฏิบัติในโรงฆ่าโคและกระบือที่ดีและถูกสุขลักษณะ (Good Hygienic Practice) การขนส่งซากโคและกระบือ เนื้อโคและกระบือ และผลผลิตจากโรงฆ่าถึงสถานที่จำหน่ายเพื่อการบริโภค ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ปลอดภัยและมีคุณภาพเหมาะสมต่อการบริโภคทั้งภายในประเทศ และเพื่อการส่งออก¹³

- มาตรฐานระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุมในการผลิตอาหาร (Hazard Analysis Critical Control Point: HACCP) มอก. 7000-2549

มาตรฐานระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤตที่ต้องควบคุมในการผลิตอาหาร (HACCP) คือ ระบบการจัดการความปลอดภัยของอาหารที่เน้นการป้องกันอันตรายตั้งแต่การผลิตจนถึงการบริโภค โดยมาตรฐานที่เกี่ยวข้องในประเทศไทยคือ มอก. 7000-2549 และมีแนวทางตามหลักสากลของโครงการมาตรฐานอาหาร FAO/WHO (Codex Alimentarius Commission) ซึ่งมุ่งเน้นการระบุ วิเคราะห์ และควบคุมอันตรายทางชีวภาพ เคมี และกายภาพ เพื่อให้มั่นใจว่าผลิตภัณฑ์อาหารปลอดภัยสำหรับผู้บริโภคทุกระดับ หลักเกณฑ์และวิธีการในการขอนำเข้าสินค้านมผงขาดมันเนย นมดิบ และนมพร้อมดื่ม

- กฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการในการขอนำเข้าสินค้านมผงขาดมันเนย นมดิบ และนมพร้อมดื่ม

ไทยมีกฎ ระเบียบ หลักเกณฑ์และวิธีการในการนำเข้าสินค้านมผงขาดมันเนย นมดิบ และนมพร้อมดื่ม¹⁴ ดังต่อไปนี้

- การเปิดตลาด ได้แก่

- 1) การเปิดตลาดตามข้อผูกพัน มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องคือ พระราชบัญญัติการส่งออกปศุสัตว์ และนำเข้าปศุสัตว์ในราชอาณาจักรซึ่งสินค้า พ.ศ. 2522 ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ ที่กำหนดสินค้าที่ต้องขออนุญาตในการส่งออก

¹³ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2551. มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ: •การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าโคและกระบือ (Good Manufacturing Practice for Cattle and Buffalo Abattoir). https://certify.dld.go.th/certify/images/laws/Slaughterhouse/2565/650622/5_%209019_2550.pdf

¹⁴ จารวัฒน์ นุตเดชาพันธ์. 2563. คู่มือการบริหารสินค้านำเข้านมผงขาดมันเนย นมดิบ และนมพร้อมดื่ม. กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์.

หรือนำเข้าให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวง และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2539 อนุมัติให้กระทรวงพาณิชย์ออก ประกาศเปิดตลาดตามข้อผูกพัน โดยให้กระทรวงพาณิชย์ออกหลักเกณฑ์ หรือ ระเบียบการนำเข้าได้ตามความเหมาะสม โดยประสานงานกับหน่วยงานหรือ คณะกรรมการนโยบายที่เกี่ยวข้องแต่ละชนิดสินค้า

- 2) การกำหนดปริมาณโควตานำเข้า ได้แก่ 1. มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2547 อนุมัติให้ กำหนดปริมาณโควตาตามข้อผูกพันการเปิด ตลาด ปี 2547 ภายใต้ความตกลงองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO) สำหรับนมผงขาดมันเนย นมดิบและนมพร้อมดื่ม 2. ประกาศกระทรวง พาณิชย์ เรื่อง การนำเข้าสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักร ตามความตกลงการค้าเสรี ไทย - ออสเตรเลีย พ.ศ. 2547 และ 3. ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง การนำเข้า ในราชอาณาจักร ตามความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดกันยิ่งขึ้นไทย - นิวซีแลนด์ พ.ศ. 2548 โดยกรมการค้าต่างประเทศเป็นผู้รับผิดชอบ

- การจัดสรรโควตา ได้แก่

- 1) หลักเกณฑ์การจัดสรร มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2548 เห็นชอบ การบริหารจัดการนมทั้งระบบ การจัดสรรโควตานำเข้านมผงขาดมันเนยให้เป็นธรรม โดยจัดแบ่งผู้นำเข้าออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่รับซื้อน้ำมันดิบ ร้อยละ 80 และ ผู้ประกอบการทั่วไปร้อยละ 20 ของปริมาณที่เปิดตลาดตามปกติ และให้ ผู้ประกอบการทุกกลุ่มมีส่วนร่วมรับผิดชอบช่วยเหลือเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม ภายใต้ การกำกับดูแลของคณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นม
- 2) ปริมาณการจัดสรร รายงานการประชุมคณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นม กำหนดข้อตกลงการซื้อขายน้ำมันดิบล่วงหน้าระหว่างศูนย์รวบรวมน้ำมันดิบกับ ผู้ประกอบการแปรรูปผลิตภัณฑ์นม โดยผู้ประกอบการแจ้งวัตถุประสงค์การนำ น้ำมันดิบไปใช้ผลิตผลิตภัณฑ์นมพาณิชย์ เพื่อแลกการนำเข้านมผงขาดมันเนย และ รายงานการนำเข้าสินค้าที่ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการนำเข้าย้อนหลัง 2 ปี และ การแจ้งคืนโควตา กรณีที่ไม่นำเข้าตามปริมาณที่ได้รับการจัดสรรไปแล้ว โดยมีคณะอนุกรรมการการจัดสรรโควตาและอัตราภาษีนำเข้านมผงขาดมันเนย นมดิบและนมพร้อมดื่ม กรมการค้าต่างประเทศเป็นผู้รับผิดชอบ

- การนำเข้าสินค้า ได้แก่

- 1) ประกาศกระทรวงพาณิชย์ ฉบับที่ 101 ว่าด้วยการนำเข้าในราชอาณาจักร พ.ศ. 2538 (ฉบับที่ 104 พ.ศ.2538) (ฉบับที่ 108 พ.ศ.2538) (ฉบับที่ 111 พ.ศ. 2539) (ฉบับที่ 115 พ.ศ. 2539) เกี่ยวกับการเปิดตลาดการนำเข้าสินค้าที่มีถิ่นกำเนิดและส่ง มาจากประเทศสมาชิก WTO หรือภาคีเกณฑ์ GATT 1947 เป็นสินค้าต้องมีหนังสือ รับรองแสดงสิทธิการชำระภาษีตามพันธกรณีที่ประเทศไทยผูกพันไว้กับ WTO (ออกโดยกรมการค้าต่างประเทศ) เพื่อให้ผู้นำเข้านำไปแสดงต่อกรมศุลกากร ประกอบการนำเข้าสินค้านั้น กรมการค้าต่างประเทศและกรมศุลกากรเป็น ผู้รับผิดชอบ

2) ประกาศกระทรวงพาณิชย์ ฉบับที่ 117 ว่าด้วยการนำเข้ามาในราชอาณาจักร พ.ศ. 2539 กำหนดเพิ่มเติมหลักเกณฑ์การพิจารณาถิ่นกำเนิดสินค้า โดยมีกรมการค้าต่างประเทศและกรมศุลกากรเป็นผู้รับผิดชอบ

3) ประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง การนำกาแฟ ชา น้ำนมดิบและนมพร้อมดื่ม และนมผงขาดมันเนย เข้าในราชอาณาจักรตามความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน พ.ศ. 2553 การนำเข้ากาแฟ ชา น้ำนมดิบและนมพร้อมดื่ม และนมผงขาดมันเนยเข้ามาจากประเทศสมาชิกสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตามความตกลงการค้าเสรีอาเซียน เป็นสินค้าที่ต้องมีหนังสือรับรอง (1) หนังสือรับรองถิ่นกำเนิดสินค้า แบบฟอร์มดี (Form D) (2) หนังสือรับรองการแสดงผลการได้รับสิทธิการยกเว้นภาษีทั้งหมดหรือบางส่วนที่ออกโดยกรมการค้าต่างประเทศ (3) หนังสือรับรองหรือเอกสารหลักฐานแสดงว่าสินค้านำเข้ามาในราชอาณาจักรเป็นสินค้าที่มีความปลอดภัยต่อชีวิตหรือสุขภาพของมนุษย์ สัตว์ หรือพืช ที่ออกโดยหน่วยงานของประเทศผู้ส่งออก โดยมีกรมการค้าต่างประเทศเป็นผู้รับผิดชอบ

- การรายงานผลการนำเข้า ตามระเบียบกระทรวงพาณิชย์ ว่าด้วย หลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการออกหนังสือรับรองและแสดงผลการได้รับสิทธิชำระภาษีในโควตา พ.ศ. 2560 ที่ผู้ประกอบการนำเข้าสินค้าต้องรายงานผลการนำเข้าสินค้าต่อกระทรวงพาณิชย์ ภายใน 1 เดือน หลังนำเข้า

4.5.3 กฎหมาย กฎระเบียบ และมาตรฐานของประเทศคู่ค้า

กฎหมาย กฎระเบียบ และมาตรฐานของประเทศคู่ค้าเกี่ยวกับการนํานมและผลิตภัณฑ์นมมีความหลากหลายและเข้มงวด เพื่อควบคุมคุณภาพ ความปลอดภัยแก่ผู้บริโภค และป้องกันโรคระบาดในสัตว์ โดยมีข้อกำหนดเฉพาะรายประเทศสำคัญ ดังนี้

- สหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกามีมาตรการควบคุมการนำเข้าหรือมีข้อจำกัดการนำเข้า สำหรับสินค้านม ผลิตภัณฑ์นม และเนย ที่กำหนดให้สินค้าประเภทนี้ต้องมีใบอนุญาตหรือหลักฐานประกอบการนำเข้า โดยให้ปฏิบัติตาม Federal Import Milk Act (FIMA) ที่กำหนดให้ผู้นำเข้านมและครีมต้องมีใบอนุญาตนำเข้า (Import Milk Permit) เพื่อควบคุมคุณภาพและป้องกันโรคระบาดในสัตว์ (Subpart C – Permit control)¹⁵

- จีน¹⁶

จีนมีข้อกำหนดในการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นมที่สำคัญหลายขั้นตอน ผู้ประกอบการส่งออกไปจีนต้องดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ตรวจสอบว่าประเทศผู้ผลิตนมสามารถส่งออกประเทศจีนได้หรือไม่ เมื่อเดือนมกราคม 2013 Administration of Quality Supervision, Inspection and Quarantine in China: AQSIQ) ได้ประกาศ Decree No 152/2013 “Administrative Measure on Inspection, Quarantine and Supervision of Imports and Exports of Dairy Products” ว่าประเทศผู้ผลิตกับจีนจะต้องลงนาม

¹⁵ https://www.ecfr.gov/current/title-21/chapter-I/subchapter-L/part-1210?utm_source=chatgpt.com

¹⁶ https://www.eusmecentre.org.cn/publications/selling-dairy-products-to-china-7-steps-you-must-know/?utm_source=chatgpt.com

Protocol ระหว่างกัน รวมถึงต้องมีใบรับรองสุขอนามัย (A Health or Sanitary Certificate) ขั้นตอนและกระบวนการลงนามนี้อาจใช้เวลานานถึง 6 เดือน

ขั้นตอนที่ 2 ลงทะเบียนโรงงานและผู้ส่งออก ตาม Notice 55/2012 ที่กำหนดให้ผู้นำเข้าและส่งออกต้องลงทะเบียนกับ the General Administration of Customs of the People's Republic of China: GACC ของจีน สำหรับโรงงานผู้ส่งออก GACC กำหนดให้ลงทะเบียนผ่านระบบออนไลน์ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม 2015 เป็นต้นมา นอกจากนี้ในเดือนพฤษภาคม 2014 ผู้ผลิตนมและผลิตภัณฑ์นมต้องลงทะเบียนกับ AQSIQ ก่อนซึ่งเป็นข้อกำหนดภาคบังคับสำหรับโรงงานนมและผลิตภัณฑ์นมทุกชนิด และ GACC Decree 248 กำหนดให้โรงงานผลิต แปรรูปอาหารและเครื่องดื่มที่ส่งออกมายังจีนต้องลงทะเบียนผ่านแพลตฟอร์มและได้รับรหัสทะเบียนจาก GACC โดยต้องแสดงรหัสลงทะเบียนในบรรจุภัณฑ์ก่อนส่งออก

ขั้นตอนที่ 3 การติดฉลากเป็นเรื่องสำคัญมากสำหรับสินค้าอาหารที่จะนำเข้าจีน ผู้ประกอบการจะต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดเกี่ยวกับการติดฉลากอย่างเคร่งครัด

ทั้งนี้ จีนให้ความสำคัญกับการมีใบรับรองสุขอนามัยจากประเทศต้นทาง และต้องปฏิบัติตามมาตรฐานสุขอนามัยของจีน รวมถึงผลิตภัณฑ์นมที่นำเข้าต้องมีฉลากภาษาจีนที่ถูกต้องและชัดเจนกำกับไว้ด้วย

- สิงคโปร์

สิงคโปร์กำหนดให้ผู้นำเข้าสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมต้องลงทะเบียนกับ Singapore Food Agency (SFA) และต้องได้รับใบอนุญาตนำเข้าอาหารก่อน เพื่อให้มั่นใจได้ว่าอาหารปลอดภัยสำหรับผู้บริโภคภายในประเทศ¹⁷

- มาเลเซีย

ในการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นมของประเทศมาเลเซีย ผู้นำเข้าต้องมีใบอนุญาตที่ออกโดย Malaysian Quarantine and Inspection Services (MAQIS) และผลิตภัณฑ์นมที่นำเข้าเพื่อการบริโภคของมนุษย์ต้องมีใบรับรองฮาลาลที่ออกโดยหน่วยงานที่ได้รับอนุญาต

4.6 สถานการณ์การค้าภายในประเทศและระหว่างประเทศ

ตลาดนมและผลิตภัณฑ์นมในประเทศมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องตามความต้องการที่เพิ่มขึ้นจากพฤติกรรมบริโภคของผู้บริโภคที่เปลี่ยนทัศนคติไปจากเดิม และเห็นคุณค่าประโยชน์จากคุณค่าอาหารและโภชนาการที่ได้จากการดื่มนม ในอดีตการดื่มนมเป็นเครื่องดื่มสำหรับเด็กเป็นหลัก แต่ในปัจจุบันนมเป็นเครื่องดื่มและใช้ในการผสมเครื่องดื่มสำหรับประชากรในทุกเพศทุกวัย และมีการนำนมไปใช้เป็นส่วนประกอบในเครื่องดื่มที่หลากหลายมากขึ้น การบริโภคนมและผลิตภัณฑ์นมของคนไทยจึงค่อย ๆ ปรับเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม อัตราการดื่มนมของประชากรไทยยังถือว่าอยู่ในระดับต่ำเมื่อเทียบกับการบริโภคในต่างประเทศและในโลก

การสำรวจ พบว่า ในปัจจุบันการดื่มนมของคนไทยเฉลี่ยอยู่ในระดับ 18 - 19 ลิตรต่อคนต่อปี ในขณะที่การบริโภคของคนในเอเชียแปซิฟิกโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับ 66 ลิตรต่อคนต่อปี และค่าเฉลี่ยของโลกอยู่ที่ 113 ลิตรต่อคนต่อปี เพื่อเป็นการส่งเสริมให้มีการดื่มนมเพิ่มขึ้นในประเทศไทย Milk Board ได้ตั้งเป้าหมายใน

¹⁷ https://www.sfa.gov.sg/food-import-export/commercial-imports/import-requirements-for-food-food-products?utm_source=chatgpt.com#meat-and-meat-products-0

แผนยุทธศาสตร์การส่งเสริมอุตสาหกรรมโคนมที่จะส่งเสริมและเพิ่มระดับการบริโภคนมภายในประเทศให้ได้ถึง 25 ลิตรต่อคนต่อปี ในปี 2570

4.6.1 ประเทศคู่ค้าสำคัญ¹⁸

(1) ความต้องการบริโภคนมและผลิตภัณฑ์นม

- นำนม ปี 2563 – 2567 ความต้องการบริโภคนำนมในประเทศสำคัญของโลก มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 1.01 ต่อปี โดยปี 2567 มีความต้องการบริโภคนมรวม 196.88 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจากปริมาณ 194.66 ล้านตัน ของปี 2566 ร้อยละ 0.75

ประเทศที่บริโภคนำนมมากที่สุด คือ อินเดีย ปริมาณ 89.00 ล้านตัน รองลงมา ได้แก่ สหภาพยุโรป 23.65 ล้านตัน และสหรัฐอเมริกา 20.40 ล้านตัน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 45.38 12.06 และ 10.40 ของการบริโภคทั้งหมดของโลก ตามลำดับ ปี 2568 คาดว่าปริมาณการบริโภคนมของโลกเพิ่มขึ้นเล็กน้อย

ตารางที่ 4.18 ปริมาณการบริโภคนมของประเทศสำคัญของโลก ปี 2563 – 2568

หน่วย: ล้านตัน

ประเทศ	2563	2564	2565	2566	2567	2568 กค.*	2568 ธค.**
อินเดีย	81.00	83.00	85.00	87.05	89.00	91.00	91.00
สหภาพยุโรป	24.11	23.95	23.80	23.70	23.65	23.73	23.55
สหรัฐอเมริกา	21.03	21.00	20.90	20.65	20.40	20.00	20.20
จีน	13.00	15.60	16.25	16.72	17.00	15.60	17.10
บราซิล	11.17	11.12	10.56	11.00	11.30	11.20	11.20
รัสเซีย	7.08	6.99	6.90	6.80	6.70	7.05	6.60
ประเทศอื่น ๆ	30.46	30.31	29.64	28.74	28.07	28.30	27.90
รวม	187.85	191.96	193.05	194.66	196.12	196.88	197.55

หมายเหตุ: *ประมาณการ

**คาดคะเน

ที่มา: Dairy, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service, July 2025

- นมผงขาดมันเนย¹⁹ ปี 2563 – 2567 ความต้องการบริโภคนมผงขาดมันเนยในประเทศสำคัญของโลก มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 0.23 ต่อปี โดยปี 2567 มีความต้องการบริโภคนมผงขาดมันเนยรวม 3.91 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจาก 3.84 ล้านตัน ของปี 2566 ร้อยละ 1.90

ประมาณการบริโภคนมผงขาดมันเนยเดือนกรกฎาคม 2568 พบว่า ประเทศที่มีการบริโภคนมผงขาดมันเนยมากที่สุด คือ อินเดีย 0.75 ล้านตัน รองลงมา ได้แก่ สหภาพยุโรป 0.68 ล้านตัน และเม็กซิโก 0.42 ล้านตัน ตามลำดับ

¹⁸ สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2568). สถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม 2568

¹⁹ หมายถึงสินค้านิกิต 0402.10 และ 0402.20 ซึ่งเป็นประเภทของนมผงที่มีการค้าระหว่างประเทศ (นำเข้า-ส่งออก) เป็นส่วนใหญ่ เพราะมีอายุการเก็บรักษานานกว่า เหมาะกับการใช้ในอุตสาหกรรม และถ้ามีการใช้มาตรการทางการค้า (ทั้งมาตรการภาษี และมาตรการที่ไม่ใช่ภาษี) ก็จะมีการใช้มาตรการการค้ากับรายการสินค้านี้สำหรับการค้านมและผลิตภัณฑ์นม

ตารางที่ 4.19 ปริมาณการบริโภคนมผงขาดมันเนยของประเทศสำคัญของโลก ปี 2563 – 2568

หน่วย: ล้านตัน

ประเทศ	2563	2564	2565	2566	2567	2568 กค*	2568 ธค**
อินเดีย	0.64	0.65	0.69	0.74	0.75	0.75	0.76
สหภาพยุโรป	0.80	0.75	0.85	0.74	0.71	0.68	0.72
เม็กซิโก	0.35	0.38	0.38	0.43	0.44	0.42	0.35
สหรัฐอเมริกา	0.38	0.37	0.37	0.32	0.39	0.38	0.29
จีน	0.36	0.45	0.36	0.38	0.37	0.28	0.25
บราซิล	0.19	0.19	0.18	0.20	0.19	0.21	0.21
ประเทศอื่น ๆ	1.12	1.12	1.12	1.03	1.07	1.14	1.12
รวม	3.83	3.91	3.94	3.84	3.91	3.86	3.70

หมายเหตุ: *ประมาณการ

**คาดคะเน

ที่มา: Dairy, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service, July 2025

(2) การส่งออก

ในช่วงปี 2563 – 2567 การส่งออกนมผงขาดมันเนยของประเทศที่สำคัญ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 1.15 ต่อปี โดยในปี 2567 มีการส่งออกรวม 2.53 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจาก 2.50 ล้านตัน ของปี 2566 ร้อยละ 1.04

ประมาณการส่งออกนมผงขาดมันเนยเดือนกรกฎาคม 2568 พบว่า ประเทศที่ส่งออกมากที่สุดคือ สหภาพยุโรป 0.72 ล้านตัน รองลงมา ได้แก่ สหรัฐอเมริกา 0.65 ล้านตัน และนิวซีแลนด์ 0.46 ล้านตัน ตามลำดับ

ตารางที่ 4.20 ปริมาณการส่งออกนมผงขาดมันเนยของประเทศสำคัญของโลก ปี 2563 – 2568

หน่วย: ล้านตัน

ประเทศ	2563	2564	2565	2566	2567	2568 กค*	2568 ธค**
สหรัฐอเมริกา	0.81	0.88	0.83	0.81	0.83	0.65	0.76
สหภาพยุโรป	0.83	0.79	0.71	0.82	0.81	0.72	0.71
นิวซีแลนด์	0.35	0.33	0.36	0.47	0.44	0.46	0.43
ออสเตรเลีย	0.13	0.16	0.15	0.13	0.13	0.13	0.13
เบลารุส	0.12	0.12	0.12	0.12	0.13	0.13	0.13
สหราชอาณาจักร	0.07	0.05	0.05	0.08	0.08		
ประเทศอื่น ๆ	0.10	0.11	0.13	0.08	0.11	0.10	0.09
รวม	2.41	2.44	2.35	2.50	2.53	2.25	2.31

หมายเหตุ: *ประมาณการ

**คาดคะเน

ที่มา: Dairy, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service, July 2025

(3) การนำเข้า

ในช่วงปี 2563 – 2567 การนำเข้านมผงขาดมันเนยของประเทศไทยที่สำคัญมีแนวโน้มลดลงในอัตราร้อยละ 0.31 ต่อปี โดยปี 2567 มีการนำเข้ารวม 1.45 ล้านตัน เพิ่มขึ้นจาก 1.43 ล้านตันของปี 2566 ร้อยละ 1.33

ประมาณการการนำเข้านมผงขาดมันเนยเดือนกรกฎาคม 2568 พบว่า เม็กซิโกนำเข้ามากที่สุด 0.37 ล้านตัน รองลงมา ได้แก่ จีน 0.23 ล้านตัน และอินโดนีเซีย 0.20 ล้านตัน ตามลำดับ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้เป็น ส่วนประกอบในการแปรรูปผลิตภัณฑ์อื่น ๆ และทำเป็นนํ้านมเพื่อใช้บริโภค

ตารางที่ 4.21 ปริมาณการนำเข้านมผงขาดมันเนยของประเทศไทยสำคัญของโลก ปี 2563 – 2568

หน่วย: ล้านตัน

ประเทศ	2563	2564	2565	2566	2567	2568 กค*	2568 ธค**
เม็กซิโก	0.31	0.34	0.33	0.38	0.39	0.37	0.30
จีน	0.34	0.43	0.34	0.36	0.34	0.23	0.23
อินโดนีเซีย	0.20	0.20	0.22	0.19	0.19	0.20	0.21
แอลจีเรีย	0.14	0.14	0.17	0.18	0.18	0.17	0.19
ฟิลิปปินส์	0.18	0.17	0.19	0.14	0.16	0.17	0.17
รัสเซีย	0.06	0.06	0.06	0.05	0.05	0.05	0.50
ประเทศอื่น ๆ	0.21	0.17	0.16	0.15	0.15	0.19	0.18
รวม	1.43	1.5	1.45	1.43	1.45	1.38	1.28

หมายเหตุ: *ประมาณการ

**คาดคะเน

ที่มา: Dairy, World Markets and Trade. USDA Foreign Agricultural Service, July 2025

4.6.2 ประเทศไทย

(1) ความต้องการบริโภคนมของไทย

สถานการณ์ความต้องการบริโภคนมของไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อันเป็นผลจากการรณรงค์ส่งเสริมการบริโภคนมภายในประเทศของภาครัฐผ่านนโยบายต่าง ๆ เช่น โครงการนมโรงเรียน โดยในช่วงปี 2559 - 2563 ความต้องการบริโภคนมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.07 ต่อปี โดยในปี 2563 มีปริมาณ 1,123,350 ตัน เพิ่มขึ้นจาก 1,159,930 ตัน ของปี 2562 ร้อยละ 3.25²⁰ ในขณะที่คนไทยดื่มนมเฉลี่ยเพียงคนละ 21.5 ลิตร/ปี²¹ สสส. (2562) รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมการดื่มนมของคนไทย พบว่า คนไทยดื่มนมเพียง 18 ลิตรต่อคนต่อปี เปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยการดื่มนมของคนเอเชียประมาณ 66 ลิตรต่อคนต่อปี และค่าเฉลี่ยทั่วโลกที่ 113 ลิตรต่อคนต่อปี น้อยกว่าคนเอเชียโดยเฉลี่ย 3.6 เท่า และน้อยกว่าโดยเฉลี่ยทั่วโลกกว่า 6 เท่า

การสำรวจโดยดุสิตโพลสำหรับกลุ่มตัวอย่างประชากรทั่วประเทศจำนวน 1,753 ตัวอย่างในช่วงเดือน เม.ย. - พ.ค. 2562 พบว่า ประชากรในกลุ่มวัยอายุ 3 - 12 ปี มีการดื่มนมร้อยละ 88.89 กลุ่มอายุ 13 - 20 ปี, 21 - 35 ปี, 36 - 50 ปี, 51 - 60 ปี, และมากกว่า 60 ปี มีสัดส่วนการดื่มนมร้อยละ 44.17 41.39 38.56

²⁰ แผนปฏิบัติการด้านโคนมและผลิตภัณฑ์นม ระยะที่ 1 (พ.ศ.2564 – 2570)

²¹ แผนปฏิบัติการด้านโคนมและผลิตภัณฑ์นม ระยะที่ 1 (พ.ศ.2564 – 2570)

35.29, และ 29.96 ตามลำดับ ทั้งนี้ การศึกษาในทางสาธารณสุขและโภชนาการมีการบ่งชี้ว่าการดื่มนมเป็นประโยชน์ทางโภชนาการต่อทุกกลุ่มอายุรวมทั้งกลุ่มผู้สูงอายุด้วย ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีมาตรการในการส่งเสริมการดื่มนมของคนไทยและมีการตั้งเป้าหมายที่จะเพิ่มการดื่มนมของคนไทยเป็นเฉลี่ย 25 ลิตรต่อคนต่อปี ในปี 2563

(2) การส่งออกนมผงขาดมันเนยนมและผลิตภัณฑ์นมของไทย

สถานการณ์การส่งออกนมและผลิตภัณฑ์นมของไทยในปี 2567 มีประมาณการปริมาณและมูลค่าการส่งออกนมและผลิตภัณฑ์นมของไทยในปี 2567 ปริมาณ 377,600 ตัน คิดเป็นมูลค่า 17,200 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปริมาณ 351,613 ตัน เป็นมูลค่า 15,419 ล้านบาท ของปี 2566 ส่วนการส่งออกนมผงขาดมันเนยมีการประมาณการไว้ที่ปริมาณ 13,430 ตัน มูลค่า 1,300 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจาก 5,394 ตัน มูลค่า 641 ล้านบาท ของปี 2566 ตารางที่ 4.18

แนวโน้มปริมาณการส่งออกนมผงขาดมันเนยนมและผลิตภัณฑ์นมของไทยในช่วงปี 2563 – 2567 มีแนวโน้มลดลงร้อยละ 22.84 แต่มูลค่าการส่งออกมีแนวโน้มสูงขึ้นร้อยละ 9.38 ส่วนใหญ่ส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้าน เช่น กัมพูชา เมียนมา สปป. ลาว มาเลเซีย ซึ่งตลาดเหล่านี้ยังคงมีความต้องการนมผงขาดมันเนยนมและผลิตภัณฑ์นมของไทยอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ 4.22 ปริมาณและมูลค่าการส่งออกนมและผลิตภัณฑ์นมของไทย ปี 2563 – 2567

ปริมาณ: ตัน มูลค่า: ล้านบาท

ปี	นมผงขาดมันเนย		นมและผลิตภัณฑ์นม		รวม	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
2563	5,213	402	1,539,7628*	12,607	1,544,975*	13,009
2564	5,709	578	299,995	12,678	305,704	13,256
2565	4,876	463	331,183	14,311	336,060	14,774
2566	5,394	641	351,613	15,419	357,007	16,060
2567 ^{1/}	13,430	1,300	377,600	17,200	391,030	18,500
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	20.15	27.78	-23.30*	8.51	-22.84*	9.38

หมายเหตุ: ^{1/} ประมาณการ (รวมพิกัด 0401-0406 และ 2202.99.10.000), * รวมนมยูเอชทีที่บริจาคให้กัมพูชา
ที่มา: กรมศุลกากร และสถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม 2568 สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.

(3) การนำเข้านมและผลิตภัณฑ์และนมผงขาดมันเนยของไทย

สถานการณ์การนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นมของไทยในปี 2567 โดยปี 2567 ประเทศไทยมีการนำเข้า นมและผลิตภัณฑ์และนมผงขาดมันเนยรวมอยู่ที่ 298,200 ตัน มูลค่า 31,100 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2566 ร้อยละ 8.58 และ ร้อยละ 5.26 ตามลำดับ ที่มีปริมาณการนำเข้าอยู่ที่ 274,628 ตัน มูลค่า 29,546 ล้านบาท ในส่วนของนมและผลิตภัณฑ์นม ปี 2567 คาดว่าไทยจะนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นม 225,800 ตัน มูลค่า 23,700 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี 2566 ที่มีปริมาณนำเข้า 205,783 ตัน มูลค่า 21,645 ล้านบาท อยู่ที่ร้อยละ 9.73 และร้อยละ 9.49 ตามลำดับ ในการนำเข้านมผงขาดมันเนย มีการคาดการณ์ว่าในปี 2567 ไทยจะนำเข้า 72,400 ตัน คิดเป็นมูลค่า 7,400 ล้านบาท ซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.17 จาก 68,844 ตัน ในปี 2566 อย่างไรก็ตาม มูลค่าการนำเข้าลดลงร้อยละ 6.33 จาก 7,901 ล้านบาท ในปี 2566 มีการคาดการณ์ว่า ในปี 2568 จะมีการนำเข้า นมและผลิตภัณฑ์และนมผงขาดมันเนยในปริมาณเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากปี 2567

ตารางที่ 4.23 ปริมาณและมูลค่าการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นมของไทย ปี 2563 – 2567

ปริมาณ: ตัน มูลค่า: ล้านบาท

ปี	นมผงขาดมันเนย		นมและผลิตภัณฑ์นม		รวม	
	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า	ปริมาณ	มูลค่า
2563	62,518	5,714	189,811	15,387	252,330	21,101
2564	64,971	6,817	196,093	18,314	261,064	25,131
2565	63,442	8760	321,100	13,612	384,542	22,371
2566	68,844	7,901	205,783	21,645	274,628	29,546
2567 ^{1/}	72,400	7,400	225,800	23,700	298,200	31,100
อัตราเพิ่ม (ร้อยละ)	3.58	6.87	4.03	10.86	3.92	9.83

หมายเหตุ: ^{1/} ประมาณการ รวมพิกัด 0401-0406 และ 2202.99.10.000

ที่มา: กรมศุลกากร และสถานการณ์สินค้าเกษตรที่สำคัญและแนวโน้ม 2568 สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.

ตารางที่ 4.24 ปริมาณและมูลค่าการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นมของไทย ปี 2562-2567

ปริมาณ: กิโลกรัม มูลค่า: เหรียญสหรัฐฯ

ปี พ.ศ.	ปริมาณและมูลค่าการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นม
2562 (ราคานำเข้า)	(\$2.511 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	257,834,507
มูลค่าการนำเข้า	647,324,341
2563 (ราคานำเข้า)	(\$2.653 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	250,983,840
มูลค่าการนำเข้า	665,866,704
2564 (ราคานำเข้า)	(\$3.004 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	260,204,262
มูลค่าการนำเข้า	781,781,815
2565 (ราคานำเข้า)	(\$3.690 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	257,529,940
มูลค่าการนำเข้า	950,344,622
2566 (ราคานำเข้า)	(\$3.089 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	274,481,199
มูลค่าการนำเข้า	847,933,265
2567 (ราคานำเข้า)	(\$2.944 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	285,093,645
มูลค่าการนำเข้า	839,325,776

ที่มา: ประมวลผลโดยคณะผู้วิจัย จากฐานข้อมูลศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์
 โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร รายงานเมื่อวันที่ : 29/1/2568 18:47:41 ข้อมูลล่าสุด ณ เดือน ธันวาคม 2567

ตารางที่ 4.25 ปริมาณและมูลค่าการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นม HS 0410 ของไทย ปี 2562-2567

ปริมาณ: กิโลกรัม มูลค่า: เหรียญสหรัฐฯ

ปี	HS 040110: นมและครีม ไม่ทำให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมัน ร้อยละ 1 โดยน้ำหนัก)	HS 040120: นมและครีม ไม่ทำ ให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาล หรือ สารที่ทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมัน เกินร้อยละ 1 แต่ไม่เกินร้อยละ 6 โดยน้ำหนัก)	HS 040140: นมและครีม ไม่ทำ ให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาล หรือ สารที่ทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมัน เกินร้อยละ 6 แต่ไม่เกินร้อยละ 10 โดยน้ำหนัก)	HS 040150: นมและครีม ไม่ทำ ให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาล หรือ สารที่ทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมัน เกินร้อยละ 10 โดยน้ำหนัก)
2562 (ราคานำเข้า)	ไม่มีข้อมูลการนำเข้า	(\$1.914 / KGM)	(\$0.783 / KGM)	(\$2.929 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า		231,578	64,392	3,925,016
มูลค่าการนำเข้า		443,333.76	50,415.63	11,496,444.78
2563 (ราคานำเข้า)	(\$5.443 / KGM)	(\$2.104 / KGM)	(\$0.611 / KGM)	(\$2.774 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	308	279,669	39,391	3,307,245
มูลค่าการนำเข้า	1676.32	588,446.97	24,054.18	9,174,940.83
2564 (ราคานำเข้า)	(\$5.545 / KGM)	(\$2.095 / KGM)	(\$0.528 / KGM)	(\$3.491 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	2,000	272,297	35,207	3,555,521
มูลค่าการนำเข้า	11,089.39	570,398.16	18,596.55	12,412,900.06
2565 (ราคานำเข้า)	(\$5.524 / KGM)	(\$1.622 / KGM)	(\$0.792 / KGM)	(\$3.497 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	649	372,888	51,381	3,529,045
มูลค่าการนำเข้า	3,584.86	604,983.67	40,714.69	12,339,777.78
2566 (ราคานำเข้า)	(\$17.628 / KGM)	(\$1.779 / KGM)	(\$4.056 / KGM)	(\$3.078 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	6	333,390	23,139	3,617,964
มูลค่าการนำเข้า	105.77	593,102.76	93,853.08	11,137,844.51
2567 (ราคานำเข้า)	(\$1.391 / KGM)	(\$1.680 / KGM)	(\$1.344 / KGM)	(\$3.265 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	6,243	353,886	23,299	4,800,546
มูลค่าการนำเข้า	8,685.50	594,583.43	31,325.37	15,671,455.29

ปี	HS 040110: นมและครีม ไม่ทำให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันไม่เกินร้อยละ 1 โดยน้ำหนัก	HS 040120: นมและครีม ไม่ทำให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันเกินร้อยละ 1 แต่ไม่เกินร้อยละ 6 โดยน้ำหนัก	HS 040140: นมและครีม ไม่ทำให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันเกินร้อยละ 6 แต่ไม่เกินร้อยละ 10 โดยน้ำหนัก	HS 040150: นมและครีม ไม่ทำให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันเกินร้อยละ 10 โดยน้ำหนัก
ประเทศคู่ค้าสำคัญ (สัดส่วนการนำเข้า)	ญี่ปุ่น (55.14) ออสเตรเลีย (31.89) สหรัฐอเมริกา (12.57)	ญี่ปุ่น (82.60) ออสเตรเลีย (17.37)	สิงคโปร์ (98.16) ปากีสถาน (1.19)	นิวซีแลนด์ (51.92) เนเธอร์แลนด์ (14.62) เบลเยียม (12.04)

ที่มา: ประมวลผลโดยคณะผู้วิจัย จากฐานข้อมูลศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร รายงานเมื่อวันที่ : 29/1/2568
18:47:41 ข้อมูลล่าสุด ณ เดือน ธันวาคม 2567

ตารางที่ 4.26 ปริมาณและมูลค่าการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นม HS 0420 ของไทย ปี 2562-2567

ปริมาณ: กิโลกรัม มูลค่า: เหรียญสหรัฐ*

ปี พ.ศ.	HS 040210: นมและครีมเป็นผง เม็ด หรือลักษณะแข็งอื่น ๆ ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันไม่เกินร้อยละ 1.5 โดยน้ำหนัก	HS 040221: นมและครีมเป็นผง เม็ด หรือลักษณะแข็งอื่น ๆ ทำให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันเกินร้อยละ 1.5 โดยน้ำหนัก	HS 040229: นมและครีมเป็นผง เม็ด หรือลักษณะแข็งอื่น ๆ ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันไม่เกินร้อยละ 1.5 โดยน้ำหนัก	HS 040291: นมและครีมเป็นผง เม็ด หรือลักษณะแข็งอื่น ๆ ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันเกินร้อยละ 1.5 โดยน้ำหนัก	HS 040299: นมและครีมเป็นผง เม็ด หรือลักษณะแข็งอื่น ๆ
2562 (ราคานำเข้า)	(\$2.359 / KGM)	(\$2.888 / KGM)	(\$3.139 / KGM)	(\$2.632 / KGM)	(\$1.394 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	68,313,497	58,436,862	466,622	1,544,692	9,447,230
มูลค่าการนำเข้า	161,136,910.77	168,774,163.11	1,464,669.89	4,066,207.22	13,175,425.21
2563 (ราคานำเข้า)	(\$2.897 / KGM)	(\$3.197 / KGM)	(\$3.449 / KGM)	(\$3.661 / KGM)	(\$1.531 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	62,518,282	57,763,887	259,280	382,629	10,524,075
มูลค่าการนำเข้า	181,103,208.68	184,669,495.64	894,130.84	1,400,744.33	16,114,497.32
2564 (ราคานำเข้า)	(\$3.271 / KGM)	(\$3.539 / KGM)	(\$3.828 / KGM)	(\$3.845 / KGM)	(\$1.713 / KGM)

ปี พ.ศ.	HS 040210: นมและครีม เป็นผง เม็ด หรือลักษณะแข็ง อื่น ๆ ทำให้เข้มข้น หรือเติม น้ำตาล หรือสารทำให้หวาน อื่น ๆ มีไขมันไม่เกินร้อยละ 1.5 โดยน้ำหนัก	HS 040221: นมและครีม เป็นผง เม็ด หรือลักษณะแข็ง อื่น ๆ ทำให้เข้มข้น ไม่เติม น้ำตาลหรือสารทำให้หวาน อื่น ๆ มีไขมันเกินร้อยละ 1.5 โดยน้ำหนัก	HS 040229: นมและครีม เป็นผง เม็ด หรือลักษณะ แข็งอื่น ๆ ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารทำ ให้หวานอื่น ๆ มีไขมันไม่ เกินร้อยละ 1.5 โดยน้ำหนัก	HS 040291: นมและครีม เป็นผง เม็ด หรือลักษณะ แข็งอื่น ๆ ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารทำ ให้หวานอื่น ๆ มีไขมันเกิน ร้อยละ 1.5 โดยน้ำหนัก	HS 040299: นมและครีมเป็น ผง เม็ด หรือลักษณะแข็งอื่น ๆ
ปริมาณการนำเข้า	64,970,528	62,983,934	666,902	383,575	4,923,703
มูลค่าการนำเข้า	212,533,891.44	222,910,000.79	2,552,694.58	1,474,826.79	8,433,255.27
2565 (ราคานำเข้า)	(\$3.961 / KGM)	(\$4.101 / KGM)	(\$4.897 / KGM)	(\$3.437 / KGM)	(\$3.768 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	63,441,556	74,261,576	379,262	437,267	510,886
มูลค่าการนำเข้า	251,303,963.90	304,519,726.38	1,857,067.74	1,502,900.94	1,924,983.64
2566 (ราคานำเข้า)	(\$3.305 / KGM)	(\$3.337 / KGM)	(\$4.638 / KGM)	(\$3.499 / KGM)	(\$3.908 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	68,844,245	75,061,929	278,644	713,161	551,651
มูลค่าการนำเข้า	227,498,534.65	250,478,178.40	1,292,397.38	2,495,159.49	2,156,068.32
2567 (ราคานำเข้า)	(\$2.928 / KGM)	(\$3.169 / KGM)	(\$4.212 / KGM)	(\$3.181 / KGM)	(\$3.865 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	69,600,576	73,092,610	189,075	1,667,096	640,103
มูลค่าการนำเข้า	203,769,109.66	231,651,220.96	796,383.17	5,303,095.16	2,474,111.59
ประเทศคู่ค้าสำคัญ (สัดส่วนการนำเข้า)	นิวซีแลนด์ (39.06) สหรัฐอเมริกา (20.59) ออสเตรเลีย (17.84)	นิวซีแลนด์ (83.60) ออสเตรเลีย (13.69) จีน (1.28)	นิวซีแลนด์ (85.26) จีน (14.10) สหรัฐอเมริกา (0.32)	ออสเตรเลีย (36.48) เนเธอร์แลนด์ (30.31) ฝรั่งเศส (27.12)	ฝรั่งเศส (68.02) เบลเยียม (12.62) ออสเตรเลีย (10.58) สหรัฐอเมริกา (1.82)

ที่มา: ประมวลผลโดยคณะผู้วิจัย จากฐานข้อมูลศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร รายงานเมื่อวันที่ : 29/1/2568
18:47:41 ข้อมูลล่าสุด ณ เดือน ธันวาคม 2567

ตารางที่ 4.27 ปริมาณและมูลค่าการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นม HS 0403 และ HS 0404 ของไทย ปี 2562-2567

ปริมาณ: กิโลกรัม มูลค่า: เหรียญสหรัฐฯ

ปี พ.ศ.	HS 040320: โยเกิร์ต ที่มีสภาพเหลว จะทำให้ข้นหรือไม่ก็ตาม	HS 040390: บัตเตอร์มิลค์ นมและครีมชนิดเคอร์เดิล โยเกิร์ต เคเฟอร์รวมทั้งนมและครีมที่หมักหรือทำให้เปรี้ยวอย่างอื่น (เช่น นมเปรี้ยว เป็นต้น)	HS 040410: หางนม (เวย์) และหางนมดัดแปลง (ไมดิไฟด์เวย์) จะทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ หรือไม่ก็ตาม	HS 040490: หางนม (เวย์) และหางนมดัดแปลง (ไมดิไฟด์เวย์) อื่น ๆ
2562 (ราคานำเข้า)	ไม่มีข้อมูลการนำเข้า	(\$2.833 / KGM)	(\$1.128 / KGM)	(\$1.470 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า		15,570,948	65,639,889	3,842,354
มูลค่าการนำเข้า		44,119,783.53	74,038,874.43	5,649,301.62
2563 (ราคานำเข้า)	ไม่มีข้อมูลการนำเข้า	(\$2.930 / KGM)	(\$1.121 / KGM)	(\$1.569 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า		15,644,319	67,225,000	3,481,593
มูลค่าการนำเข้า		45,845,551.68	75,355,983.80	5,462,934.07
2564 (ราคานำเข้า)	ไม่มีข้อมูลการนำเข้า	(\$3.204 / KGM)	(\$1.364 / KGM)	(\$1.967 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า		15,782,042	71,624,832	3,528,114
มูลค่าการนำเข้า		50,558,072.89	97,719,185.76	6,939,517.93
2565 (ราคานำเข้า)	(\$4.136 / KGM)	(\$4.050 / KGM)	(\$1.703 / KGM)	(\$4.571 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	1,159,527	11,972,906	65,079,220	2,890,625
มูลค่าการนำเข้า	4,795,440.55	48,491,656.99	110,835,471.26	13,214,223.83
2566 (ราคานำเข้า)	(\$4.248 / KGM)	(\$3.147 / KGM)	(\$1.283 / KGM)	(\$3.124 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	1,172,266	15,091,284	70,942,625	4,098,238
มูลค่าการนำเข้า (\$ U.S.)	4,980,172.22	47,491,660.80	91,011,263.22	12,803,605.88
2567 (ราคานำเข้า)	(\$4.404 / KGM)	(\$2.665 / KGM)	(\$1.228 / KGM)	(\$3.647 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	1,645,942	15,282,699	75,715,716	3,915,350
มูลค่าการนำเข้า	7,248,451.83	40,732,351.02	92,970,436.38	14,279,132.57
ประเทศคู่ค้าสำคัญ (สัดส่วนการนำเข้า)	ออสเตรเลีย (50.05) ฝรั่งเศส (24.64) สเปน (10.17) เยอรมัน (5.06)	นิวซีแลนด์ (60.08) ไอร์แลนด์ (12.20) เนเธอร์แลนด์ (4.75) ฟินแลนด์ (4.66)	ฝรั่งเศส (18.82) สหรัฐอเมริกา (15.83) โปแลนด์ (11.03) ออสเตรเลีย (9.69) เยอรมัน (9.39) สาธารณรัฐเช็ก (9.31)	นิวซีแลนด์ (70.03) เยอรมัน (13.28) สเปน (8.23)

ที่มา: ประมวลผลโดยคณะผู้วิจัย จากฐานข้อมูลศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร รายงานเมื่อวันที่ : 29/1/2568
18:47:41 ข้อมูลล่าสุด ณ เดือน ธันวาคม 2567

ตารางที่ 4.28 ปริมาณและมูลค่าการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นม HS 0405 ของไทย ปี 2562-2567

ปริมาณ: กิโลกรัม มูลค่า: เหรียญสหรัฐ

ปี พ.ศ.	HS 040510: เนย	HS 040520: เตรีสเปรต	HS 040590: ไขมันและ น้ำมันอื่น ๆ ที่ได้จากนม (เช่น เนย เป็นต้น)
2562 (ราคานำเข้า)	(\$6.588 / KGM)	ไม่มีข้อมูลการนำเข้า	(\$5.655 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	2,088,094		11,251,134
มูลค่าการนำเข้า	13,755,599.85		63,621,727.32
2563 (ราคานำเข้า)	(\$6.137 / KGM)	ไม่มีข้อมูลการนำเข้า	(\$4.851 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	1,877,964		10,240,544
มูลค่าการนำเข้า	11,525,131.77		49,677,323.49
2564 (ราคานำเข้า)	(\$6.972 / KGM)	(\$6.189 / KGM)	(\$5.183 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	2,942,590	8	10,548,680
มูลค่าการนำเข้า	20,514,426.02	49.51	54,675,289.10
2565 (ราคานำเข้า)	(\$7.505 / KGM)	(\$7.349 / KGM)	(\$6.357 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	2,765,510	2,989	11,446,671
มูลค่าการนำเข้า	20,753,786.62	21,966.23	72,772,030.55
2566 (ราคานำเข้า)	(\$7.116 / KGM)	(\$8.462 / KGM)	(\$5.545 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	3,203,080	3,416	9,837,950
มูลค่าการนำเข้า	22,794,371.33	28,905.13	54,547,691.63
2567 (ราคานำเข้า)	(\$7.632 / KGM)	(\$8.302 / KGM)	(\$6.163 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	3,223,368	2,794	11,373,921
มูลค่าการนำเข้า	24,599,423.19	23,195.61	70,097,555.69
ประเทศคู่ค้าสำคัญ (สัดส่วนการนำเข้า)	นิวซีแลนด์ (58.58) ฝรั่งเศส (32.08) เนเธอร์แลนด์ (2.38) เบลเยียม (2.14)	ฝรั่งเศส (99.96) สหราชอาณาจักร (0.04)	นิวซีแลนด์ (77.44) ออสเตรเลีย (14.50) อินเดีย (3.24) เนเธอร์แลนด์ (2.4)

ที่มา: ประมวลผลโดยคณะผู้วิจัย จากฐานข้อมูลศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์
โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร รายงานเมื่อวันที่ : 29/1/2568 18:47:41 ข้อมูลล่าสุด ณ เดือน ธันวาคม 2567

ตารางที่ 4.29 ปริมาณและมูลค่าการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นม HS 0406 ของไทย ปี 2562-2567

ปริมาณ: กิโลกรัม มูลค่า: เหรียญสหรัฐฯ

ปี พ.ศ.	HS 040610: เนยแข็งสด (ไม่ได้บ่ม) รวมถึงเนยแข็งที่ทำจากหางนม (เวย์) และเคิร์ด	HS 040620: เนยแข็งทุกชนิดเป็นฝอยหรือเป็นผง	HS 040630: เนยแข็งผ่านกรรมวิธีแล้ว ไม่เป็นฝอยหรือผง	HS 040640: เนยแข็งชนิดบลูเวนและเนยแข็งอื่น ๆ ที่มีสายเกิดจากเชื้อราเพนิซิลเลียมโรควอร์ติ	HS 040690: เนยแข็งอื่น ๆ
2562 (ราคานำเข้า)	(\$4.546 / KGM)	(\$4.907 / KGM)	(\$4.724 / KGM)	(\$9.719 / KGM)	(\$5.176 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	1,759,357	2,487,448	2,174,829	52,283	10,538,282
มูลค่าการนำเข้า	7,997,697.55	12,205,398.83	10,273,766.67	508,114.35	54,546,506.71
2563 (ราคานำเข้า)	(\$4.535 / KGM)	(\$4.758 / KGM)	(\$4.073 / KGM)	(\$9.472 / KGM)	(\$5.199 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	4,416,125	3,339,758	2,137,803	41,227	7,504,741
มูลค่าการนำเข้า	20,024,968.38	15,889,463.72	8,707,831.05	390,483.61	39,015,837.71
2564 (ราคานำเข้า)	(\$4.514 / KGM)	(\$4.758 / KGM)	(\$5.768 / KGM)	(\$9.873 / KGM)	(\$5.208 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	3,085,100	5,288,714	1,989,800	44,109	7,576,606
มูลค่าการนำเข้า	13,925,637.17	25,163,377.87	11,477,307.62	435,492.98	39,455,805.50
2565 (ราคานำเข้า)	(\$4.960 / KGM)	(\$5.014 / KGM)	(\$5.498 / KGM)	(\$10.627 / KGM)	(\$5.900 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	3,429,907	4,798,603	2,101,639	51,697	8,846,136
มูลค่าการนำเข้า	17,011,502.76	24,058,480.90	11,554,641.48	549,371.02	52,188,346.10
2566 (ราคานำเข้า)	(\$4.958 / KGM)	(\$4.996 / KGM)	(\$5.875 / KGM)	(\$12.694 / KGM)	(\$6.361 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	4,006,875	4,983,857	2,160,513	44,702	9,512,264
มูลค่าการนำเข้า	19,864,938.60	24,901,715.43	12,692,234.91	567,454.58	60,504,007.27
2567 (ราคานำเข้า)	(\$4.590 / KGM)	(\$5.274 / KGM)	(\$5.980 / KGM)	(\$12.919 / KGM)	(\$5.859 / KGM)
ปริมาณการนำเข้า	5,795,428	3,862,035	2,852,537	43,768	11,006,653
มูลค่าการนำเข้า	26,601,077.79	20,369,189.69	17,056,435.61	565,423.85	64,483,132.38
ประเทศคู่ค้าสำคัญ (สัดส่วนการนำเข้า)	ออสเตรเลีย (47.72) นิวซีแลนด์ (35.38) สหรัฐอเมริกา (9.19) เดนมาร์ก (2.25)	นิวซีแลนด์ (69.30) ออสเตรเลีย (10.09) สหรัฐอเมริกา (4.96) อิตาลี (3.63)	นิวซีแลนด์ (39.08) ออสเตรเลีย (32.15) ญี่ปุ่น (6.72) เวียดนาม (4.75)	เดนมาร์ก (80.43) ฝรั่งเศส (13.88) อิตาลี (5.25)	ออสเตรเลีย (33.73) นิวซีแลนด์ (14.69) อิตาลี (10.74) ฝรั่งเศส (7.68)

ที่มา: ประมวลผลโดยคณะผู้วิจัย จากฐานข้อมูลศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์ โดยความร่วมมือจากกรมศุลกากร รายงานเมื่อวันที่ : 29/1/2568
18:47:41 ข้อมูลล่าสุด ณ เดือน ธันวาคม 2567

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรมปศุสัตว์ พบว่า ประเทศไทยมีการส่งออกนมพร้อมนมและแม่โคพร้อมรีด โดยมีประเทศเพื่อนบ้านเป็นตลาดสำคัญ สถานการณ์การส่งออกของไทยในปัจจุบันมีการส่งออกแม่โคพร้อมรีด ในขณะที่น้ำนมดิบส่วนใหญ่จะถูกส่งให้ศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบทั้งของเอกชน และสหกรณ์ ปัจจุบันมีศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบประมาณ 200 ศูนย์กระจายทั่วประเทศเพื่อแปรรูป ซึ่งสินค้านมแปรรูปมีการส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้านและประเทศจีน

4.6.3 ประเทศคู่ค้า

อุตสาหกรรมนมและผลิตภัณฑ์นมของไทยเผชิญกับการแข่งขันทั้งในตลาดในประเทศและตลาดส่งออกจากหลายประเทศที่มีศักยภาพในการผลิตและต้นทุนที่ต่ำกว่า โดยสามารถแบ่งประเทศคู่แข่งได้เป็น

1) ประเทศคู่แข่ง (การแข่งขัน) สำหรับตลาดภายในประเทศ

ตลาดผลิตภัณฑ์นมภายในประเทศไทยมีการแข่งขันสูงจากการนำเข้าผลิตภัณฑ์นม โดยเฉพาะจากประเทศที่มีต้นทุนการผลิตต่ำกว่า ได้แก่

- ออสเตรเลีย เป็นผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์นมรายใหญ่ของโลก มีเทคโนโลยีและการบริหารฟาร์มโคนมที่มีประสิทธิภาพ ส่งออกผลิตภัณฑ์นมเข้ามาแข่งขันในไทย เช่น ซีส และนมผง เป็น
- นิวซีแลนด์ เป็นผู้ส่งออกนมรายใหญ่ของโลก โดยเฉพาะนมผง มีบริษัทขนาดใหญ่ที่มีเครือข่ายกระจายสินค้าในไทย นมผงจากนิวซีแลนด์เป็นวัตถุดิบหลักของผู้ผลิตนมแปรรูปหลายรายในไทย
- สหภาพยุโรป มีมาตรฐานการผลิตที่สูงและต้นทุนต่ำจากการนโยบายเงินอุดหนุนการเกษตร ผู้ผลิตหลัก เช่น เนเธอร์แลนด์ เดนมาร์ก ฝรั่งเศส และเยอรมนี เป็นต้น โดยมีสินค้าส่งออกสำคัญ ได้แก่ ซีส และนมผงมาแข่งขันในตลาดในไทย
- สหรัฐอเมริกา เป็นผู้ส่งออกเวย์โปรตีน และนมผงไขมันต่ำรายใหญ่ เข้ามาแข่งขันกับตลาดวัตถุดิบอุตสาหกรรมอาหารในไทย เช่น อาหารเด็ก และเวย์โปรตีนสำหรับนักกีฬา
- จีน เป็นตลาดนมรายใหญ่และขยายการผลิตภายในประเทศมากขึ้น บริษัทจีนบางรายนำเข้านมจากต่างประเทศมาแปรรูปเพื่อส่งขายในไทย มีการแข่งขันในสินค้ากลุ่มโยเกิร์ต นมพร้อมดื่ม และนมทางเลือก

2) ประเทศคู่แข่ง (การแข่งขัน) ในตลาดส่งออก

ตลาดส่งออกนมและผลิตภัณฑ์นมของไทยยังจำกัดอยู่ในกลุ่มประเทศอาเซียนที่เป็นประเทศที่มีชายแดนติดต่อกัน ได้แก่ กลุ่มประเทศ CLMV (กัมพูชา สปป. ลาว เมียนมา และเวียดนาม) ซึ่งเป็นการค้าชายแดน ที่ไทยมีความได้เปรียบทางด้านต้นทุนการขนส่งและต้นทุนโลจิสติกส์ระหว่างประเทศ ทั้งนี้มีการแข่งขันกับประเทศผู้ส่งออกสำคัญของโลก ดังนี้

- ออสเตรเลีย มีข้อได้เปรียบด้านต้นทุนและคุณภาพของผลิตภัณฑ์
- นิวซีแลนด์ มีข้อได้เปรียบด้านต้นทุนและคุณภาพของผลิตภัณฑ์
- เวียดนาม มีแบรนด์ท้องถิ่นที่ขยายตัวในกลุ่มประเทศ CLMV และสามารถผลิตได้ในราคาถูก
- มาเลเซีย มีอุตสาหกรรมโคนมที่เติบโตขึ้น และสามารถผลิตนมยูเอชทีได้ในราคาต้นทุนต่ำ
- อินโดนีเซีย มีอุตสาหกรรมโคนมที่เติบโตขึ้น และสามารถผลิตนมยูเอชทีได้ในราคาต้นทุนต่ำ

4.6.4 ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏ (Revealed Comparative Advantage: RCA)

การวิเคราะห์ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบเพื่อแสดงให้เห็นถึงขีดความสามารถในการส่งออกสามารถพิจารณาได้จากดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบสำหรับการส่งออก (Revealed Comparative Advantage for Export: RCA_x) ซึ่งจะเป็นดัชนีที่แสดงถึงขีดความสามารถในการส่งออกสินค้ารายการนั้น ๆ ของประเทศหนึ่งเมื่อเทียบกับตลาดโลก ในทำนองเดียวกัน ขีดความสามารถในการนำเข้า หรือความต้องการการนำเข้าสินค้ารายการหนึ่ง ๆ ของประเทศหนึ่ง สามารถพิจารณาได้จากค่าดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบที่ปรากฏสำหรับการนำเข้า (Revealed Comparative Advantage for Import: RCA_m) ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าประเทศหนึ่งมีความต้องการในการนำเข้าสินค้ารายการหนึ่งมากกว่าหรือน้อยกว่าโดยเปรียบเทียบกับอัตราการนำเข้าของโลก

การเปรียบเทียบความสามารถในการส่งออกระหว่างประเทศกับตลาดโลกสามารถทำได้โดยผ่านการคำนวณจากสูตร ดังนี้

$$RCA_{x,i,j} = \frac{(X_{i,j} / \sum_j X_{i,j})}{(\sum_i X_{i,j} / \sum_{i,j} X_{i,j})}$$

โดยที่:

- $RCA_{x,i,j}$ หมายถึง ดัชนีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของประเทศ i ในสินค้าหรือบริการประเภท j
- $X_{i,j}$ คือ มูลค่าการส่งออกของประเทศ i ในสินค้าประเภท j
- $\sum_j X_{i,j}$ คือ มูลค่าการส่งออกทั้งหมดของประเทศ i
- $\sum_i X_{i,j}$ คือ มูลค่าการส่งออกสินค้าประเภท j ของโลก
- $\sum_{i,j} X_{i,j}$ คือ มูลค่าการส่งออกทั้งหมดของโลก

การเปรียบเทียบความสามารถในการนำเข้า หรือความต้องการการนำเข้าสินค้านี้ระหว่างประเทศกับตลาดโลกสามารถทำได้ผ่านการวิเคราะห์ได้ผ่านการคำนวณจากสูตร ดังนี้

$$RCA_{m,i,j} = \frac{(M_{i,j} / \sum_j M_{i,j})}{(\sum_i M_{i,j} / \sum_{i,j} M_{i,j})}$$

โดยที่:

- $RCAm_{i,j}$ หมายถึง ดัชนีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในเชิงนำเข้าสำหรับประเทศ i และสินค้า j
- $M_{i,j}$ คือ มูลค่าการนำเข้าสินค้า j ของประเทศ i
- $\sum_j M_{i,j}$ คือ มูลค่าการนำเข้าสินค้าทั้งหมดของประเทศ i
- $\sum_i X_{i,j}$ คือ มูลค่าการนำเข้าสินค้า j ของโลก
- $\sum_{i,j} X_{i,j}$ คือ มูลค่าการนำเข้าสินค้าทั้งหมดของโลก

การวิเคราะห์ในส่วนนี้เพื่อแสดงให้เห็นว่า สำหรับสินค้านมและผลิตภัณฑ์นม การนำเข้าและการส่งออกของไทยมีความสอดคล้องกับความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการนำเข้าและการส่งออกของไทยอย่างไร กล่าวคือ ในรายการสินค้าที่ไทยมีการนำเข้า สินค้ารายการนั้นควรจะเป็นสินค้าที่ไทยมีความต้องการในการนำเข้าสูง ($RCAm$ ของไทย > 1) และเป็นการนำเข้าจากประเทศคู่ค้าที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการส่งออก ($RCAx$ ของประเทศคู่ค้า > 1) ในทำนองเดียวกัน สำหรับสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมที่ไทยส่งออก ก็ควรจะเป็นรายการสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมที่ไทยมีขีดความสามารถในการส่งออก หรือมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ ($RCAx$ ของไทย > 1) และเป็นการส่งออกไปยังประเทศคู่ค้าที่มีความต้องการในการนำเข้าสินค้านั้นได้ดังกล่าวสูง ($RCAm$ ของประเทศคู่ค้า > 1)

สินค้าส่งออก

ดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏในการส่งออกรายการสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมโดยรวมชี้ให้เห็นว่านมและผลิตภัณฑ์นมของไทยยังไม่มีขีดความสามารถในการส่งออก เนื่องจาก การส่งออกนมและผลิตภัณฑ์นมของไทยเป็นการส่งออกในประเทศเพื่อนบ้านและสัดส่วนการส่งออก ยังไม่สามารถแข่งขันกับคู่แข่งและคู่ค้าสำคัญรายใหญ่ของโลกได้

ก. นมและครีม

จากดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทยในรายการสินค้าประเภทนมและครีมที่มีการส่งออก สินค้าแต่ละรายการมีดัชนีที่หลากหลาย โดยในช่วงปี 2562 – 2565 ไทยมีความได้เปรียบในการส่งออกนมและครีมไม่ทำให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ ที่มีไขมันเกินร้อยละ 1 แต่ไม่เกินร้อยละ 6 โดยน้ำหนัก (พิกัด 040120) ซึ่งถือเป็นสินค้าส่งออกที่ไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบและมีแนวโน้มสูงขึ้น ในขณะที่นมและครีมที่ไม่ทำให้เข้มข้น และไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันเกินร้อยละ 6 แต่ไม่เกินร้อยละ 10 โดยน้ำหนัก (พิกัด 040140) เป็นสินค้าส่งออกที่ไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบแต่มีแนวโน้มน้อยลง

ทั้งนี้ ในช่วงเวลาเดียวกัน สินค้ารายการนมและครีม ไม่ทำให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันไม่เกินร้อยละ 1 โดยน้ำหนัก (พิกัด 040110) เป็นสินค้าส่งออกที่ไทยยังไม่มีขีดความสามารถในการส่งออกโดยเปรียบเทียบแต่มีแนวโน้มสูงขึ้น และสินค้านมและครีมที่ไม่ทำให้เข้มข้น และไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ ที่มีไขมันเกินร้อยละ 10 โดยน้ำหนัก (พิกัด 040150) เป็นสินค้าส่งออกที่ไทยยังไม่มีขีดความสามารถในการส่งออกโดยเปรียบเทียบและมีแนวโน้มลดลง

ข. นมผง

จากดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทยในรายการสินค้าประเภทนมผงที่มีการส่งออก ในช่วงปี 2562 – 2565 ไทยไม่มีสินค้านมผงที่เป็นสินค้าส่งออกที่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ กล่าวคือ สินค้ารายการประเภทนมผงทั้งหมดเป็นสินค้าส่งออกที่ไทยยังไม่มี ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบ สินค้าส่งออกที่ไทยยังไม่มี ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบแต่มีแนวโน้มส่งออก สูงขึ้น ได้แก่ นมและครีมที่ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ ที่ไม่เติมน้ำตาลหรือสาร ทำให้หวานอื่น ๆ (พิกัด 040291) นมและครีมเป็นผง เม็ด หรือลักษณะแข็งอื่น ๆ ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันไม่เกินร้อยละ 1.5 โดยน้ำหนัก (พิกัด 040210) นมและครีมที่ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ ที่ไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ (พิกัด 040291) และนม และครีม ที่ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ (พิกัด 040299) ในขณะที่นมและครีม เป็นผง เม็ด หรือลักษณะแข็งอื่น ๆ ทำให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันเกินร้อยละ 1.5 โดยน้ำหนัก (พิกัด 040221) และนมและครีมเป็นผง เม็ด หรือลักษณะแข็งอื่น ๆ ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันเกินร้อยละ 1.5 โดยน้ำหนัก (พิกัด 040229) เป็นสินค้าส่งออกที่ไทย ยังไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบและมีแนวโน้มลดลง

ค. โยเกิร์ตและนมเปรี้ยว

จากดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทยในรายการสินค้าประเภทโยเกิร์ตและนมเปรี้ยวที่มีการส่งออก ในช่วงปี 2562 – 2565 สินค้ารายการประเภทโยเกิร์ตและนมเปรี้ยวเป็นสินค้าที่มีศักยภาพในการส่งออก โดยสินค้าประเภท โยเกิร์ตที่มีสภาพเหลว จะทำให้ข้นหรือไม่ก็ตาม (พิกัด 040310 และ 040320²²) เป็นสินค้าส่งออกที่ไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบและมีแนวโน้มสูงขึ้น ทั้งนี้ บัตเตอร์มิลค์ นมและครีมชนิดเคอร์เดล โยเกิร์ต เคเฟอร์ รวมทั้งนมและครีมที่หมักหรือทำให้เปรี้ยวอย่างอื่น (เช่น นมเปรี้ยว เป็นต้น) (พิกัด 040390) ยังคงเป็นสินค้าส่งออกที่ไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบแต่มีแนวโน้มน้อยลง

ง. หางนม

จากดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทยในรายการสินค้าประเภทหางนมที่มีการส่งออก ในช่วงปี 2562 – 2565 สินค้าในรายการประเภทหางนมทั้งหมด ยังเป็นสินค้าส่งออกที่ไทยยังไม่มี ความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบแต่มีแนวโน้มสูงขึ้น โดยสินค้าประเภทหางนม ได้แก่ หางนม (เวย์) และหางนมดัดแปลง (โมดิไฟด์เวย์) จะทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ หรือไม่ก็ตาม (พิกัด 040410) และหางนม (เวย์) จะทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาลหรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ หรือไม่ก็ตาม ผลิตภัณฑ์ที่มีองค์ประกอบของนมธรรมชาติ จะเติมน้ำตาลหรือสารที่ทำให้ หวานอื่น ๆ หรือไม่ก็ตาม ที่ไม่ได้ระบุหรือรวมไว้ที่อื่น (อื่น ๆ) (พิกัด 040490)

จ. เนย เนยแข็ง และไขมันอื่น ๆ ที่ได้จากนม

จากดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทยในรายการสินค้าประเภทเนย เนยแข็ง และไขมันอื่น ๆ ที่ได้จากนม ที่มีการส่งออก ในช่วงปี 2562 – 2565 สินค้าในรายการประเภทเนย เนยแข็ง และไขมันอื่น ๆ ที่ได้จากนม ทั้งหมดยังเป็นสินค้าส่งออกที่ไทยยังไม่มี ความได้เปรียบโดย

²² มีการเปลี่ยนแปลงมาใช้พิกัดใหม่ในปี 2565

เปรียบเทียบ โดยสินค้าส่งออกที่ไทยยังไม่ได้เปรียบโดยเปรียบเทียบแต่มีแนวโน้มสูงขึ้น ได้แก่ เนย (พิกัด 040510) ไขมันและน้ำมันอื่น ๆ ที่ได้จากนม (เช่น มันเนย เป็นต้น) (พิกัด 040590) เนยแข็งสด (ไม่ได้แปรรูป) รวมถึงเนยแข็งที่ทำจากหางนม (เวย์) และเคิร์ด (พิกัด 040610) เนยแข็งทุกชนิด เป็นฝอยหรือเป็นผง (พิกัด 040620) เนยแข็งผ่านกรรมวิธีแล้ว ไม่เป็นฝอยหรือผง (พิกัด 040630) ในขณะที่สินค้าส่งออกที่ไทยยังไม่ได้เปรียบโดยเปรียบเทียบและมีแนวโน้มลดลง ประกอบไปด้วย เคิร์ดเปรด (พิกัด 040520) เนยแข็งชนิดบลูเวน และเนยแข็งอื่น ๆ ที่มีสายเกิดจากเชื้อราเพนนิซิลเลียมโรควอร์ติ (พิกัด 040640) เนยแข็งอื่น ๆ (พิกัด 040690)

ตารางที่ 4.30 ค่า RCAx ตามพิกัดสินค้า (6 หลัก) ที่ประเทศไทยมีการส่งออกในช่วงปี พ.ศ. 2562 – 2566

พิกัดศุลกากร 6 หลัก	คำอธิบาย	2562	2563	2564	2565	2566
040110	นมและครีม ไม่ทำให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันไม่เกินร้อยละ 1 โดยน้ำหนัก	0.259697862	0.391722921	0.474576311	0.469927147	0.550647453
040120	นมและครีม ไม่ทำให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ ที่มีไขมันเกินร้อยละ 1 แต่ไม่เกินร้อยละ 6 โดยน้ำหนัก	1.054326507	1.592497379	1.668110765	1.45857528	1.393978575
040140	นมและครีมที่ไม่ทำให้เข้มข้น และไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันเกินร้อยละ 6 แต่ไม่เกินร้อยละ 10 โดยน้ำหนัก	4.74170423	4.264030384	3.097849731	2.68309179	2.461198467
040150	นมและครีมที่ไม่ทำให้เข้มข้น และไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ ที่มีไขมันเกินร้อยละ 10 โดยน้ำหนัก	0.069316907	0.067080567	0.058332459	0.069132559	0.036299964
040210	นมและครีมเป็นผง เม็ด หรือลักษณะแข็งอื่น ๆ ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันไม่เกินร้อยละ 1.5 โดยน้ำหนัก	0.146740922	0.105449811	0.153200734	0.095552243	0.160040608
040221	นมและครีมเป็นผง เม็ด หรือลักษณะแข็งอื่น ๆ ทำให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันเกินร้อยละ 1.5 โดยน้ำหนัก	0.049452134	0.052958632	0.059981879	0.051018194	0.047350518
040229	นมและครีมเป็นผง เม็ด หรือลักษณะแข็งอื่น ๆ ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือ	0.511945824	0.555248019	0.788624906	0.433518649	0.31139247

พิกัดศุลกากร 6 หลัก	คำอธิบาย	2562	2563	2564	2565	2566
	สารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันเกินร้อยละ 1.5 โดยน้ำหนัก					
040291	นมและครีม ที่ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ ที่ไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ	0.001918661	0.001558016	0.013061019	0.025151935	0.015857449
040299	นมและครีม ที่ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่นๆ	0.596589419	0.703309893	0.556861326	0.85100317	0.938757905
040310	โยเกิร์ต ที่มีสภาพเหลว จะทำให้ขึ้นหรือไม่ก็ตาม	2.292937395	2.371134541	2.102555938	0	0
040320	โยเกิร์ต ที่มีสภาพเหลว จะทำให้ขึ้นหรือไม่ก็ตาม	0	0	0	2.97341147	2.846207318
040390	บัตเตอร์มิลค์ นมและครีมชนิดเคอร์ดีล โยเกิร์ต เคเฟอร์ รวมทั้งนมและครีมที่หมักหรือทำให้เปรี้ยวอย่างอื่น (เช่น นมเปรี้ยว เป็นต้น)	2.194906092	1.53130919	1.518551371	1.463043308	1.346274268
040410	หางนม (เวย์) และหางนมดัดแปลง (โมดิไฟด์เวย์) จะทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารทำให้หวานอื่น ๆ หรือไม่ก็ตาม	0.122602247	0.107763474	0.130419794	0.106780419	0.17041858
040490	หางนม (เวย์) จะทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาลหรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ หรือไม่ก็ตาม ผลิตภัณฑ์ที่มีองค์ประกอบของนมธรรมชาติ จะเติมน้ำตาลหรือสารที่ทำให้ หวานอื่น ๆ หรือไม่ก็ตาม ที่ไม่ได้ระบุหรือรวมไว้ที่อื่น (อื่น ๆ)	0.115013798	0.122792822	0.160554411	0.135901987	0.128507023
040510	เนย	0.017175987	0.01216358	0.013215126	0.0198456	0.027263328

พิกัดศุลกากร 6 หลัก	คำอธิบาย	2562	2563	2564	2565	2566
040520	เดรสเปรด	0.018528725	0.009928656	0.013588211	0.01598758	0.002308661
040590	ไขมันและน้ำมันอื่น ๆ ที่ได้จากนม (เช่น มันเนย เป็นต้น)	0.011942895	0.013688574	0.017792269	0.014030286	0.017233585
040610	เนยแข็งสด (ไม่ได้ต้ม) รวมถึงเนยแข็งที่ ทำจากหางนม (เวย์) และเคิร์ด	0.001384916	0.00078844	0.006290779	0.016979523	0.012931553
040620	เนยแข็งทุกชนิด เป็นฝอยหรือเป็นผง	0.008067281	0.002390795	0.006084696	0.004211511	0.008386254
040630	เนยแข็งผ่านกรรมวิธีแล้ว ไม่เป็นฝอยหรือ ผง	0.000444253	0.003098186	0.003826172	0.009374564	0.013615793
040640	เนยแข็งชนิดบลูเวน และเนยแข็งอื่น ๆ ที่ มีสายเกิดจากเชื้อราเพนนิซิลเลียมโรควิ พอร์ติ	0	0.001617384	0.000717556	0.000129148	0
040690	เนยแข็งอื่น ๆ	0.016873766	0.015003796	0.01467346	0.013482157	0.014611192
220299	เครื่องดื่มที่มีนมผสม	10.14201418	10.01861596	9.138796231	5.123290426	5.094470589

ที่มา: Trade Map ของศูนย์พาณิชย์กรรมระหว่างประเทศ และคำนวณโดยคณะวิจัย

สินค้านำเข้า

ดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏในการนำเข้ารายการสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมโดยรวมชี้ให้เห็นว่านมและผลิตภัณฑ์นมของไทยยังไม่มีรายได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการนำเข้า และมีหลายรายการที่มีแนวโน้มมากขึ้นซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการนำเข้าของประเทศไทยที่สูงขึ้นในตลอดช่วง 5 ปี

ก. นมและครีม

จากดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทยในรายการสินค้าประเภทนมและครีม สินค้านำเข้าประเภทนมและครีมเป็นสินค้าที่ไทยไม่มีรายได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการนำเข้า โดยในช่วงปี 2562 – 2566 สินค้านมและครีมที่ไม่ทำให้เข้มข้น และไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันเกินร้อยละ 6 แต่ไม่เกินร้อยละ 10 โดยน้ำหนัก (พิกัด 040140) เป็นสินค้านำเข้าที่ไทยไม่มีรายได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการนำเข้าแต่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่นมและครีม ไม่ทำให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันไม่เกินร้อยละ 1 โดยน้ำหนัก (พิกัด 040110) นมและครีม ไม่ทำให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ ที่มีไขมันเกินร้อยละ 1 แต่ไม่เกินร้อยละ 6 โดยน้ำหนัก (พิกัด 040120) และสินค้านมและครีมที่ไม่ทำให้เข้มข้น และไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ ที่มี ไขมันเกินร้อยละ 10 โดยน้ำหนัก (พิกัด 040150)

ข. นมผง

จากดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทยในรายการสินค้าประเภทนมผง ในช่วงปี 2562 – 2566 สินค้านำเข้าประเภทนมผงที่เป็นสินค้านำเข้าที่ไทยมีรายได้เปรียบโดยเปรียบเทียบอยู่แล้วและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ได้แก่ นมและครีม ไม่ทำให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ ที่มีไขมันเกินร้อยละ 1 แต่ไม่เกินร้อยละ 6 โดยน้ำหนัก (พิกัด 040210) และนมและครีมเป็นผง เม็ด หรือลักษณะแข็งอื่น ๆ ทำให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาลหรือสาร (พิกัด 040221) ในขณะที่นมและครีม ที่ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ (พิกัด 040229) สินค้านำเข้าที่ไทยไม่มีรายได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการนำเข้าแต่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้ นมและครีม ที่ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ ที่ไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ (พิกัด 040291) และ นมและครีม ที่ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ (พิกัด 040299) เป็นสินค้านำเข้าที่ไทยไม่มีรายได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการนำเข้าและมีแนวโน้มลดลง

ค. นมเปรี้ยวและโยเกิร์ต

จากดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทยในรายการสินค้าประเภทนมเปรี้ยวและโยเกิร์ต ในช่วงปี 2562 – 2566 บัตเตอร์มิลค์ นมและครีมชนิดเคอร์เดิล โยเกิร์ต เคเฟอร์ รวมทั้งนมและครีมที่หมักหรือทำให้เปรี้ยวอย่างอื่น (เช่น นมเปรี้ยว เป็นต้น) (พิกัด 040390) เป็นสินค้านำเข้าที่ไทยมีรายได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการนำเข้าแต่มีแนวโน้มลดลง ในขณะที่สินค้าประเภท โยเกิร์ต ที่มีสภาพเหลว จะทำให้ข้นหรือไม่ก็ตาม (พิกัด 040310 และ 040320) เป็นสินค้านำเข้าที่ไทยมีรายได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการนำเข้าแต่มีแนวโน้มลดลง

ง. หางนม

จากดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทยในรายการสินค้าประเภทหางนม ในช่วงปี 2562 – 2566 โดยรวมมีแนวโน้มนำเข้าเพิ่มสูงขึ้นทุกรายการ สินค้าประเภทหางนม (เวย์) และหางนมดัดแปลง (โมดิไฟด์เวย์) จะทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ หรือไม่ก็ตาม (พิกัด 040410) เป็นสินค้านำเข้าที่ไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบอยู่แล้วและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่ หางนม (เวย์) จะทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาลหรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ หรือไม่ก็ตาม ผลิตภัณฑ์ที่มีองค์ประกอบของนมธรรมชาติ จะเติมน้ำตาลหรือสารที่ทำให้ หวานอื่น ๆ หรือไม่ก็ตาม ที่ไม่ได้ระบุหรือรวมไว้ที่อื่น (อื่น ๆ) (พิกัด 040490) สินค้านำเข้าที่ไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบอยู่แล้วและมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น

จ. เนย เนยแข็ง และไขมันอื่น ๆ ที่ได้จากนม

จากดัชนีความสามารถในการแข่งขันเชิงเปรียบเทียบที่ปรากฏของประเทศไทยในรายการสินค้าประเภทเนย เนยแข็ง และไขมันอื่น ๆ ที่ได้จากนม ในช่วงปี 2562 – 2566 รายการสินค้าส่วนใหญ่เป็นสินค้านำเข้าที่ไทยไม่มีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการนำเข้าแต่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ประกอบด้วย เนย (พิกัด 040510) เตรีสเปรต (พิกัด 040520) เนยแข็งสด (ไม่ได้ต้ม) รวมถึงเนยแข็งที่ทำจากหางนม (เวย์) และเคิร์ด (พิกัด 040610) เนยแข็งทุกชนิด เป็นฝอยหรือเป็นผง (พิกัด 040620) และเนยแข็งอื่น ๆ (พิกัด 040690) ในขณะที่สินค้านำเข้าที่ไทยมีความได้เปรียบโดยเปรียบเทียบในการนำเข้าแต่มีแนวโน้มลดลง ได้แก่ ไขมันและน้ำมันอื่น ๆ ที่ได้จากนม (เช่น มันเนย เป็นต้น) (พิกัด 040590) ทั้งนี้ เนยแข็งผ่านกรรมวิธีแล้ว ไม่เป็นฝอยหรือผง (พิกัด 040630) และเนยแข็งชนิดบลูเวน และเนยแข็งอื่น ๆ ที่เกิดจากเชื้อราเพนิซิลเลียมโรควีฟอ์ติ (พิกัด 040640)

ตารางที่ 4.31 ค่า RCam ตามพิกัดสินค้า (6 หลัก) ที่ประเทศไทยมีการนำเข้าในช่วงปี พ.ศ. 2562 – 2566

พิกัดศุลกากร 6 หลัก	คำอธิบาย	2562	2563	2564	2565	2566
040110	นมและครีม ไม่ทำให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันไม่เกินร้อยละ 1 โดยน้ำหนัก	0	0.000155541	0.000792207	0.000264828	0
040120	นมและครีม ไม่ทำให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ ที่มีไขมันเกินร้อยละ 1 แต่ไม่เกินร้อยละ 6 โดยน้ำหนัก	0.007408885	0.009829048	0.008668704	0.008186308	0.007430956
040140	นมและครีมที่ไม่ทำให้เข้มข้น และไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันเกินร้อยละ 6 แต่ไม่เกินร้อยละ 10 โดยน้ำหนัก	0.021227002	0.009817438	0.00641258	0.011831824	0.026930392
040150	นมและครีมที่ไม่ทำให้เข้มข้น และไม่เติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ ที่มีไขมันเกินร้อยละ 10 โดยน้ำหนัก	0.296002793	0.262899683	0.285565162	0.231558645	0.205086577
040210	นมและครีมเป็นผง เม็ด หรือลักษณะแข็งอื่น ๆ ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันไม่เกินร้อยละ 1.5 โดยน้ำหนัก	1.76220345	1.772666392	1.989541675	1.845397795	1.994488692
040221	นมและครีมเป็นผง เม็ด หรือลักษณะแข็งอื่น ๆ ทำให้เข้มข้น ไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันเกินร้อยละ 1.5 โดยน้ำหนัก	1.366211362	1.477400086	1.672864184	2.061118119	1.931198674
040229	นมและครีมเป็นผง เม็ด หรือลักษณะแข็งอื่น ๆ ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือ	0.187251284	0.127015335	0.373363422	0.279342926	0.194201497

พิกัดศุลกากร 6 หลัก	คำอธิบาย	2562	2563	2564	2565	2566
	สารทำให้หวานอื่น ๆ มีไขมันเกินร้อยละ 1.5 โดยน้ำหนัก					
040291	นมและครีม ที่ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ ที่ไม่เติมน้ำตาลหรือสารทำให้หวานอื่น ๆ	0.217591532	0.064028293	0.062599044	0.055833147	0.085873092
040299	นมและครีม ที่ทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ	0.850091452	1.19631634	0.624423737	0.144814333	0.138346388
040310	โยเกิร์ต ที่มีสภาพเหลว จะทำให้ข้นหรือไม่ก็ตาม	0.120094376	0.117005295	0.139714919	0.002193952	0
040320	โยเกิร์ต ที่มีสภาพเหลว จะทำให้ข้นหรือไม่ก็ตาม	0	0	0	0.15488261	0.124594845
040390	บัตเตอร์มิลค์ นมและครีมชนิดเคอร์ดีล โยเกิร์ต เคเฟอร์ รวมทั้งนมและครีมที่หมักหรือทำให้เปรี้ยวอย่างอื่น (เช่น นมเปรี้ยว เป็นต้น)	1.888436921	2.055630289	2.159102426	1.832587777	1.63667237
040410	หางนม (เวย์) และหางนมดัดแปลง (ไมดิไฟต์เวย์) จะทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาล หรือสารทำให้หวานอื่น ๆ หรือไม่ก็ตาม	1.859057557	1.793207182	1.929222423	2.112604959	1.978524839
040490	หางนม (เวย์) จะทำให้เข้มข้น หรือเติมน้ำตาลหรือสารที่ทำให้หวานอื่น ๆ หรือไม่ก็ตาม ผลิตภัณฑ์ที่มีองค์ประกอบของนมธรรมชาติ จะเติมน้ำตาลหรือสารที่ทำให้ หวานอื่น ๆ หรือไม่ก็ตาม ที่ไม่ได้ระบุหรือรวมไว้ที่อื่น (อื่น ๆ)	0.402082346	0.350795401	0.399455999	0.653231263	0.615463194
040510	เนย	0.152767697	0.143922148	0.225549821	0.188496562	0.211136336

พิกัดศุลกากร 6 หลัก	คำอธิบาย	2562	2563	2564	2565	2566
040520	เดรสเปรด	0	0	0	0.006512609	0.00702616
040590	ไขมันและน้ำมันอื่น ๆ ที่ได้จากนม (เช่น มันเนย เป็นต้น)	2.194909434	2.286950869	2.190676775	2.17195159	1.815089411
040610	เนยแข็งสด (ไม่ได้ต้ม) รวมถึงเนยแข็งที่ ทำจากหางนม (เวย์) และเคิร์ด	0.097956927	0.234706771	0.142396851	0.156786604	0.156303666
040620	เนยแข็งทุกชนิด เป็นฝอยหรือเป็นผง	0.463568832	0.575296675	0.792949532	0.641246663	0.574115247
040630	เนยแข็งผ่านกรรมวิธีแล้ว ไม่เป็นฝอยหรือ ผง	0.285566183	0.235838128	0.287562604	0.266721984	0.259629161
040640	เนยแข็งชนิดบลูเวน และเนยแข็งอื่น ๆ ที่ มีสายเกิดจากเชื้อราเพนนิซิลเลียมโรควิ ฟอร์ติ	0.065728193	0.052368026	0.05178951	0.068445513	0.060629643
040690	เนยแข็งอื่น ๆ	0.226732944	0.160729368	0.14992505	0.192194214	0.194317873
220299	เครื่องดื่มที่มีนมผสม	0.088285571	0.127472431	0.095460753	0.126879424	0.108074529

ที่มา: Trade Map ของศูนย์พาณิชย์กรรมระหว่างประเทศ และคำนวณโดยคณะวิจัย

4.7 แนวโน้มทิศทางการค้าและการเปิดตลาดของไทยและประเทศคู่ค้าที่สำคัญ

ตลาดนมพร้อมดื่มภายในประเทศมีแนวโน้มเติบโตขึ้นจนสามารถรองรับปริมาณการผลิตนํ้านมดิบในประเทศที่เพิ่มขึ้นได้ นรภัทร อ่อนคล้าย และสุนทร นาดี (2565) พบว่า ผลผลิตนํ้านมดิบภายในประเทศของไทยทั้งหมดถูกใช้เพื่อผลิตในตลาดนมพร้อมดื่ม เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมไม่ต้องเผชิญกับภาวะราคานํ้านมดิบตกต่ำเพราะนมล้นตลาดเหมือนในอดีตที่ผ่านมา ในทางกลับกัน การเติบโตของอุปสงค์นมพร้อมดื่มยังเป็นปัจจัยเสริมหนุนให้มีการเพิ่มผลผลิตนํ้านมดิบในประเทศให้เพิ่มขึ้นด้วย ตลาดรับซื้อนํ้านมดิบจากเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมเป็นตลาดที่มีการแข่งขัน ประกอบด้วยผู้ประกอบการทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ทำให้ราคานํ้านมดิบค่อนข้างมีเสถียรภาพ การแข่งขันในตลาดนมยังเป็นปัจจัยหนึ่งที่ผลักดันให้ผู้ประกอบการมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์นมเพื่อเข้าสู่ตลาดเพิ่มมากขึ้น โดยพบว่า ผลิตภัณฑ์นม เช่น นมเปรี้ยว โยเกิร์ต นมชั้นหวาน เป็นต้น มีความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ (Product Variety or Product Differentiation) มากขึ้น ทั้งในลักษณะของความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ในแนวนอน (Horizontal Differentiation) เช่น การปรุงแต่งรสของนมพร้อมดื่มเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ซื้อแต่ละกลุ่ม การบรรจุในขนาดบรรจุภัณฑ์ที่มีขนาดแตกต่างกันตามปริมาณการบริโภคและความสะดวก เป็นต้น และความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ในแนวตั้ง (Vertical Differentiation) เช่น การผลิตนมพร้อมดื่มแบบพร่องไขมัน นมพร้อมดื่มที่มีโปรตีนสูง (High Protein) นมพร้อมดื่มที่มีการเพิ่มสารอาหารเสริมที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพสำหรับกลุ่มเด็กและผู้สูงอายุ เป็นต้น

4.7.1 ทิศทางการเปิดตลาด

ทิศทางการค้านมและผลิตภัณฑ์นมทั้งของไทยและของโลกมีแนวโน้มขยายตัวตามระดับการพัฒนาของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศกำลังพัฒนาที่ยกระดับรายได้ต่อหัวของประชากรให้สูงขึ้นจนมีกำลังซื้อเพียงพอต่อการบริโภคนมและผลิตภัณฑ์นมมากขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีการขยายตัวของประเภทผลิตภัณฑ์นม เช่น นมเปรี้ยว โยเกิร์ต เนย ครีมประเภทต่าง ๆ ชีสประเภทต่าง ๆ เป็นต้น และการขยายตัวของอุตสาหกรรมที่ใช้นมและผลิตภัณฑ์นมเป็นวัตถุดิบในการผลิต เช่น อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมอาหารเสริมสำหรับเด็กและผู้สูงอายุ อุตสาหกรรมอาหารทางการแพทย์ เป็นต้น

ถึงแม้ไทยจะมีการผลิตนํ้านมดิบในประเทศ แต่ปริมาณการผลิตยังไม่เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศ โดยเฉพาะนมผงและวัตถุดิบที่ใช้ในอุตสาหกรรมอาหาร นมที่ผลิตในประเทศส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 60 ถูกนำไปใช้ในรูปของนมพาสเจอร์ไรส์ นมยูเอชที และผลิตภัณฑ์นมพร้อมดื่มเพื่อใช้ภายในประเทศ

ผลิตภัณฑ์นมที่ไทยนำเข้าเป็นหลัก ได้แก่ นมผงขาดมันเนย (Skimmed Milk Powder) นมผงเต็มมันเนย (Whole Milk Powder) เวย์ (Whey) ชีส และเนย โดยมีแหล่งนำเข้าหลักจากนิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป

เมื่อพิจารณาในด้านการนำเข้า ที่ผ่านมามีแนวโน้มนำเข้าสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมจากออสเตรเลียและนิวซีแลนด์เพิ่มมากขึ้น อันเนื่องมาจากออสเตรเลียและนิวซีแลนด์เป็นผู้ผลิตนมรายใหญ่ของโลก มีราคาต่อหน่วยการผลิตต่ำ และสินค้ามีคุณภาพมาตรฐานสูง นอกจากนี้แล้วการเปิดเสรีทางการค้าไทย - ออสเตรเลีย (Thailand-Australia Free Trade Agreement: TAFTA) และไทย-นิวซีแลนด์ (Thailand-New Zealand Closer Economic Partnership: TNZCEP) ที่ไทยลดภาษีศุลกากรสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมเหลือร้อยละ 0 แล้ว

ในด้านการส่งออก ไทยมีแนวโน้มขยายการส่งออกสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมสูงขึ้น ในตลาดอาเซียน โดยเฉพาะกัมพูชา สปป. ลาว เมียนมา และเวียดนาม (CLMV) โดยเฉพาะในสินค้านมพร้อมดื่มและโยเกิร์ต ทั้งนี้ เนื่องจากประชากรในประเทศ CLMV มีรายได้ที่เพิ่มขึ้น ทำให้ความต้องการบริโภคนมและผลิตภัณฑ์นมขยายตัว และไทยมีความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ในการเป็นศูนย์กลางการผลิตนมในภูมิภาค เนื่องจากมีระบบการขนส่ง โลจิสติกส์ที่สะดวกขึ้น และสินค้ามีคุณภาพและมีภาพลักษณ์ชื่อเสียงที่ดี

นอกจากนี้ตลาดจีนถือเป็นตลาดใหญ่ที่น่าสนใจของไทย สำหรับนมแปรรูปและผลิตภัณฑ์นมพรีเมียม เนื่องจากผู้บริโภคชาวจีนมีความต้องการบริโภคสินค้านมที่มีคุณภาพปลอดภัยและมีมาตรฐานสูงเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ไทยได้ร่วมลงนามความตกลงการค้าเสรีอาเซียน - จีน (The ASEAN-China Free Trade Area : ACFTA) และความตกลงหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค (Regional Comprehensive Economic Partnership: RCEP) จะเป็นโอกาสในการขยายการส่งออกจากการลดภาษีศุลกากรระหว่างกันในบางสินค้า อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยจำเป็นต้องปรับตัวลงทุนในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานตามที่จีนกำหนด

ส่วนตลาดญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ไทยมีโอกาขยายตลาดเฉพาะกลุ่ม เช่น นมเด็ก และนมสุขภาพ เนื่องจากผู้บริโภคญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ใส่ใจและให้ความสำคัญกับอาหารสุขภาพ และคุณค่าทางโภชนาการ โอกาสในการส่งออกสินค้านมและผลิตภัณฑ์ไปยังญี่ปุ่นมีสูง เนื่องจากไทยมีความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan-Thailand Economic Partnership Agreement: JTEPA) และความตกลงการค้าเสรีอาเซียน - เกาหลี (ASEAN - Korea Free Trade Agreement: AKFTA) ตลอดจนความตกลง RCEP ที่ลดภาษีศุลกากรต่อกันในบางสินค้า อย่างไรก็ตาม ทั้งตลาดญี่ปุ่นและเกาหลีใต้เป็นตลาดที่มีการแข่งขันสูง และผู้บริโภคต้องการสินค้ามีคุณภาพและปลอดภัย ผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องเน้นพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความแตกต่าง เช่น นมออร์แกนิก และนมฟังก์ชันนอล

ตลาดตะวันออกกลาง เป็นตลาดใหม่ที่น่าสนใจ สำหรับนมยูเอชที และผลิตภัณฑ์นมพร้อมดื่ม เนื่องจากผู้บริโภคมีความต้องการบริโภคนมสูง เพราะภูมิอากาศร้อนและมีวัฒนธรรมในการบริโภคนม แต่มีข้อจำกัดที่สินค้าส่งออกต้องได้รับการรับรองฮาลาล (Halal Certification) ที่ได้มาตรฐานสากลสำหรับตลาดนี้

ส่วนตลาดสหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรปเป็นตลาดเฉพาะทางสำหรับผลิตภัณฑ์นมแปรรูปคุณภาพสูง เป็นตลาดที่เข้ายากเนื่องจากต้องแข่งขันกับผู้ผลิตในประเทศนั้น ๆ เนื่องจากสหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรปถือเป็นแหล่งผลิตสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมที่สำคัญของโลก อีกทั้งผู้บริโภคยังเน้นสินค้าที่มีความปลอดภัยด้านอาหาร (Food Safety) และมาตรฐานสูง สินค้านำเข้าต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานในระดับสูงและยุ่งยาก

สามารถสรุปตลาดสินค้านมและผลิตภัณฑ์ ได้ดังนี้

ตารางที่ 4.32 ตลาดสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมของไทย

ลำดับที่	ตลาด	สถานะ	เหตุผล	หมายเหตุ
1	อาเซียน (CLMV)	มีโอกาสสูง	- รายได้ประชากรที่เพิ่มขึ้น - ความต้องการบริโภคนมขยายตัว - ขนส่งสะดวก	- เร่งขยายตลาดนมพร้อมดื่มและโยเกิร์ต
2	จีน	มีโอกาส	- ตลาดใหญ่ - ต้องการนมคุณภาพสูง	- เน้นมาตรฐานสุขอนามัยและความปลอดภัยของอาหาร
3	ตะวันออกกลาง	มีโอกาส	- ต้องการนมแปรรูปสูง - มีความต้องการบริโภคนมตามวัฒนธรรม	- ต้องมีหนังสือรับรองฮาลาล
4	ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้	มีโอกาส (เฉพาะกลุ่ม)	- ต้องการบริโภคสินค้าพรีเมียมและนมสุขภาพ	- มีการแข่งขันสูง และมีนวัตกรรมสินค้า
5	สหรัฐอเมริกา และสหภาพยุโรป	มีโอกาสดำ	- ต้องการบริโภคสินค้าคุณภาพสูงและปลอดภัย - มีคู่แข่งในตลาดมาก - เป็นแหล่งผลิตนมและผลิตภัณฑ์สำคัญของโลก	- เน้นเจาะตลาดเฉพาะกลุ่ม Niche Market เช่น สินค้าออร์แกนิก

ที่มา: คณะผู้วิจัย

4.7.2. การเปิดเสรีการค้าภายใต้กรอบต่าง ๆ

แนวโน้มความต้องการนมและผลิตภัณฑ์นมที่เพิ่มขึ้นในหลายประเทศทำให้ตลาดการค้าเติบโตขึ้นตามลำดับ ประเทศต่าง ๆ มีความพยายามในการขับเคลื่อนให้เปิดตลาดการค้าระหว่างประเทศสำหรับนมและผลิตภัณฑ์นมมากขึ้น หรือลดแรงต่อต้านในการเปิดเสรีการค้าสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมลง การเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุนทั้งในระดับพหุภาคี และทวิภาคีในช่วงที่ผ่านมาทำให้อุปสรรคทางการค้าทั้งที่เป็นมาตรการทางภาษีและมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีลดลง ในหลายประเทศได้ร่วมและลงนามความตกลงการค้าเสรีดังนี้

● กรอบองค์การการค้าโลก (World Trade Organization: WTO)²³

นมเป็นสินค้าเกษตรที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศและเกี่ยวข้องกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมเป็นจำนวนมาก ภาครัฐจึงได้มีมาตรการปกป้องทางการค้าระหว่างประเทศ โดยมาตรการควบคุมการนำเข้าสินค้านมและผลิตภัณฑ์ ซึ่งประกาศกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยการนำเข้าสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักร (ฉบับที่ 39) พ.ศ. 2527 ลงวันที่ 16 ตุลาคม 2567 กำหนดให้ “นมสดชนิดที่มีได้ทำอย่างข้น ไม่ว่าจะทำให้หวานหรือไม่ก็ตาม ตามพิกัดศุลกากรประเภทที่ 04.01 และ 04.02 รวมทั้งเครื่องดื่มประเภทนมปรุงแต่ง ตามพิกัดอัตราศุลกากรประเภทที่ 22.02” เป็นสินค้าที่ต้องขออนุญาตในการนำเข้า และประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่องการนำเข้าสินค้าเข้ามาในราชอาณาจักร (ฉบับที่ 27) พ.ศ. 2526 ลงวันที่ 28 มีนาคม 2526 กำหนดให้

²³ จารุวัฒน์ นุตเดชานันท์. 2563. คู่มือการบริหารสินค้านำเข้านมผงขาดมันเนย นมดิบ และนมพร้อมดื่ม. กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์.

“หางนมผง (นมผงขาดมันเนย)” เป็นสินค้าที่ต้องขออนุญาตในการนำเข้ามาในราชอาณาจักร อันเป็นการปกป้องผู้ผลิตนมภายในประเทศ เพื่อให้สามารถแข่งขันกับสินค้านำเข้าได้มากขึ้น²⁴

ไทยได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก เมื่อปี 2537 และได้มีข้อผูกพันสินค้าเกษตร 23 รายการไว้ภายใต้ความตกลงว่าด้วยสินค้าเกษตร (Agreement on Agriculture) ทำให้ไทยต้องปฏิบัติตามพันธกรณีตามข้อตกลงของ WTO ที่จะต้องยกเลิกมาตรการที่ไม่ใช่ภาษีในการกีดกันทางการค้ารูปแบบต่าง ๆ และเปลี่ยนมาใช้มาตรการโควตาอัตราภาษี (Tariff Rate Quota: TRQ) แทน ในสินค้าเกษตร 23 รายการ โดยมาตรการที่ต้องยกเลิกการห้ามนำเข้า มาตรการจำกัดปริมาณการนำเข้า มาตรการขออนุญาตนำเข้า มาตรการเก็บค่าธรรมเนียมพิเศษ โดยเปลี่ยนมาเป็นการกำหนดภาษีนำเข้าไว้ 2 อัตรา คือ อัตราต่ำสำหรับการนำเข้าที่ไม่เกินโควตาที่ผูกพันไว้กับ WTO และอัตราสูงสำหรับการนำเข้าที่เกินจากโควตา โดยน้ำมันดิบ นมพร้อมดื่ม และนมผงขาดมันเนย ยังคงเป็นสินค้าที่กระทรวงพาณิชย์กำหนดมาตรการควบคุมการนำเข้าภายใต้มาตรการโควตาอัตราภาษีตามพันธกรณีความตกลงการค้าระหว่างประเทศ ผู้นำเข้าจะได้รับยกเว้นไม่ต้องปฏิบัติตามมาตรการนำเข้าที่กระทรวงกำหนด แต่ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนดและเงื่อนไขการนำเข้าของแต่ละสินค้าในแต่ละความตกลง และต้องมีหนังสือรับรองแสดงการได้รับสิทธิในการชำระภาษีทั้งในหรือนอกโควตาประกอบการนำเข้า²⁵

คณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2539 อนุมัติให้กระทรวงพาณิชย์ออกประกาศเปิดตลาดสินค้าเกษตรตามข้อผูกพัน และให้กระทรวงพาณิชย์ประกาศกำหนดหลักเกณฑ์ หรือระเบียบบริหารการนำเข้าได้ตามความเหมาะสมโดยประสานกับหน่วยงานหรือคณะกรรมการนโยบายที่เกี่ยวข้องของแต่ละชนิดสินค้าในส่วนการกำหนดอัตราภาษีนำเข้าทั้งในและนอกโควตาให้คณะกรรมการการค้าคลังดำเนินการ

ต่อมาคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 30 พฤษภาคม 2547 กำหนดใช้มาตรการโควตาภาษีในและนอกโควตาเปิดตลาดในปี 2547 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายตามความตกลงการเกษตรรอบอุรุกวัยเป็นปริมาณและอัตราภาษีที่จะเปิดตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นไป จนกว่าจะมีข้อผูกพันใหม่

ข้อผูกพันภายใต้องค์การการค้าโลก ในปี 2547 ไทยกำหนดสินค้านมผงขาดมันเนยปริมาณโควตา 55,000 ตัน คิดอัตราภาษีร้อยละ 20 (เก็บจริงร้อยละ 5) ส่วนภาษีนอกโควตาคิดร้อยละ 216 ส่วนน้ำมันดิบและนมพร้อมดื่ม ไทยมีข้อผูกพันภายใต้ WTO สำหรับปริมาณโควตา 2,400 ตัน อัตราภาษีร้อยละ 20 และอัตราภาษีนอกโควตาน้ำมันดิบร้อยละ 41 นมพร้อมดื่มร้อยละ 84 ตารางที่ 4.34 -4.38

- ความตกลงอาเซียน (ASEAN Free Trade Area: AFTA)

การเปิดตลาดนมและผลิตภัณฑ์นมภายใต้กรอบความตกลงสินค้าของอาเซียน (ASEAN Trade in Good Agreement: ATIGA) ได้ยกเลิกการจัดเก็บภาษีศุลกากรและโควตานำเข้าสินค้านมและผลิตภัณฑ์ระหว่างกันแล้ว ทั้งนี้สินค้านมและผลิตภัณฑ์นมของไทยมีศักยภาพสูงในการส่งออกไปยังภูมิภาคอาเซียน โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศ CLMV ไทยควรใช้ประโยชน์จากกรอบความตกลงนี้ในการขยายตลาดสินค้านมและผลิตภัณฑ์นม ตารางที่ 4.36 - 4.38

²⁴ กรณชัย ปัญญวัฒน์พงศ์. (ม.ป.ป.). แนวทางการจัดการปัญหาการนำเข้าสินค้าประเภทนมจากความตกลงเขตการค้าเสรี (FTA).

https://www.customs.go.th/data_files/945b4a018f232cbf9f9dc4ddd85c35b67.pdf

²⁵ กรณชัย ปัญญวัฒน์พงศ์. (อ้างแล้ว)

- ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย (TAFTA) และไทย-นิวซีแลนด์ (TNZCEP)

ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย และไทย-นิวซีแลนด์ ถือเป็นสองความตกลงที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงอุปสงค์และอุปทานนมและผลิตภัณฑ์นมตลอดระยะเวลามากกว่า 20 ปีที่ผ่านมา เนื่องจากเป็นสินค้าที่ไทยยังไม่มีความพร้อมในการแข่งขันกับสินค้าออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ที่เป็นผู้ผลิตหลักสำคัญของโลก

ภายใต้ความตกลงการค้าเสรีไทย-ออสเตรเลีย และไทย-นิวซีแลนด์ ที่มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2548 เป็นต้นมา ไทยได้ทยอยลดภาษีนำเข้าสินค้านำเข้าสินค้านมและผลิตภัณฑ์เป็นระยะเวลา 20 ปี โดยตั้งแต่ปี 2548 ภายใต้ความตกลงการค้าเสรีไทย - ออสเตรเลีย ไทยกำหนดโควตานมผงขาดมันเนยให้ออสเตรเลีย จำนวน 2,200 ตัน และเพิ่มปริมาณโควตาทุก 5 ปี ร้อยละ 17 ดังตารางที่ 4.26 และเปิดโควตาน้ำนมดิบและนมพร้อมดื่มให้ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ รวมจำนวน 120 ตัน (ออสเตรเลีย 118.63 ตัน และนิวซีแลนด์ 1.37 ตัน) และเพิ่มโควตาทุก 5 ปี ร้อยละ 17²⁶ เรียกเก็บภาษีในโควตาในปีแรก (ปี 2548) ร้อยละ 20 และลดลงปีละร้อยละ 1 จนกระทั่งเป็นร้อยละ 0 ในปี 2568 ดังตารางที่ 4.34- 4.35

จนกระทั่งเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2568 ที่ผ่านมามีไทยลดภาษีนำเข้า น้ำนมดิบ นมผงขาดมันเนย และเครื่องดื่มนม/นมยูเอชที จากออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ในอัตราร้อยละ 0 และยกเลิกมาตรการโควตาภาษีตามข้อตกลงทางการค้าแล้ว

ล่าสุด คณะอนุกรรมการพิจารณาจัดสรรโควตาและอัตราภาษีนำเข้า นมผงขาดมันเนย และนมพร้อมดื่ม เปิดเผยข้อมูล ณ วันที่ 6 ธันวาคม 2567 ว่า ในปี 2568 มีคำขออนุญาตนำเข้า นมผงขาดมันเนยของบริษัทและสหกรณ์ จำนวน 90 ราย ปริมาณ 91,951 ตัน แบ่งเป็นภายใต้ความตกลง WTO ปริมาณ 41,104 ตัน ความตกลง AFTA ปริมาณ 17,859 ตัน ความตกลง TNZCEP ปริมาณ 32,987 ตัน โดยมีบริษัทขออนุญาตนำเข้า นมผงขาดมันเนยสูงสุด 7 อันดับแรก ดังตารางที่ 4.33

ตารางที่ 4.33 รายชื่อบริษัทขออนุญาตนำเข้า นมผงขาดมันเนยสูงสุด 7 อันดับแรก ปี 2568

ลำดับที่	บริษัท	ปริมาณ (ตัน)
1	บมจ.ฟริสแลนด์คัมพิน่า (ประเทศไทย)	16,500
2	ซีพี-เมจิ	14,000
3	เอฟแอนด์เอ็น แดรี่ส์ (ประเทศไทย)	12,000
4	ดัชมิลค์	7,130
5	ปีทาเก้น	6,900
6	แดรี่ฟูลส์	6,651
7	ยาคูลท์ (ประเทศไทย)	3,800

ที่มา: คณะอนุกรรมการพิจารณาจัดสรรโควตาและอัตราภาษีนำเข้า นมผงขาดมันเนย และนมพร้อมดื่ม

²⁶ จารุวัฒน์ นุตเดชานันท์. 2563. (อ้างแล้ว)

4.7.3 มาตรการรองรับการเปิดเสรีการนำเข้าสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมของไทย

ไทยมีมาตรการรองรับการเปิดเสรีการนำเข้าสินค้านมและผลิตภัณฑ์นม โดยจัดตั้ง คณะอนุกรรมการพิจารณาจัดสรรโควตาและอัตราภาษีนำเข้านมผงขาดมันเนย นำนมดิบ และนมพร้อมดื่ม ภายใต้คณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นม ได้มีคำสั่งจัดตั้งคณะทำงานกำหนดแนวทางกรณีการเปิดเสรีการนำเข้าสินค้านม ปี พ.ศ. 2568 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับอุตสาหกรรมโคนม ไทย และวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการการนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นมภายใต้ความตกลงการค้าเสรีไทย - ออสเตรเลีย (TAFTA) และไทย - นิวซีแลนด์ (TNZCEP) รวมถึงการควบคุมคุณภาพมาตรฐานของ สินค้าที่นำเข้า และมีแผนปฏิบัติการด้านโคนมและผลิตภัณฑ์นม ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2564 – 2570) มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบอุตสาหกรรมนมของประเทศให้ยั่งยืน เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้เกี่ยวข้องใน อุตสาหกรรมนมของประเทศ มีมาตรฐานปลอดภัยต่อผู้บริโภค และสามารถแข่งขันกับสินค้านำเข้าจาก ต่างประเทศได้ ซึ่งประกอบด้วยแผนปฏิบัติการ ได้แก่ 1) การสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและองค์กรโคน ม 2) การพัฒนาการผลิตน้ำนมโคและอุตสาหกรรมโคนมให้ได้มาตรฐานสากล 3) การส่งเสริมการบริโภคนม และพัฒนาผลิตภัณฑ์นมเพื่อการแข่งขันระดับนานาชาติ 4) การพัฒนาระบบฐานข้อมูลและการใช้ประโยชน์ และ 5) การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้และการเลี้ยงโคนมให้กับเกษตรกร²⁷

ความตกลงไทย-ออสเตรเลีย (TAFTA) และความตกลงไทย-นิวซีแลนด์ (TNZCEP) มีกรมการค้า ต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์เป็นผู้รับผิดชอบหลัก ได้ออกระเบียบกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยการออกหนังสือ รับรองแสดงการได้รับสิทธิชำระภาษีโควตาตามความตกลง WTO และระเบียบกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยการ ออกหนังสือรับรองแสดงการได้รับสิทธิในการยกเว้นภาษีทั้งหมดหรือบางส่วนตามความตกลง TAFTA และ ความตกลง TNZCEP สำหรับภาษีในโควตา สำหรับสินค้านมและครีม และเครื่องดื่มประเภทนมปรุงแต่ง คราว ละ 3 ปี ตามมติคณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นม และบริหารการนำเข้าเป็นรายปี โดยมีหลักเกณฑ์ดังนี้²⁸

- คณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นม เป็นผู้บริหารการนำเข้าตามระเบียบกระทรวงพาณิชย์ โดยกรมการค้าต่างประเทศออกประกาศผลการจัดสรร
- ผู้มีสิทธิขอรับการจัดสรรปริมาณในโควตาต้องเป็นนิติบุคคล โดยยื่นขอรับการจัดสรรที่ กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในฐานะฝ่ายเลขานุการคณะอนุกรรมการการ พิจารณาจัดสรรโควตาและอัตราภาษีนำเข้านมผงขาดมันเนย นำนมดิบ และนมพร้อมดื่ม ภายใต้คณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นม ทั้งนี้ สำหรับผู้มีสิทธิขอรับการจัดสรรปริมาณ ในโควตาสำหรับนมผงขาดมันเนยต้องเป็นนิติบุคคล ผู้ผลิตนมข้นแปรรูปอาหารนมอื่น ผู้ผลิต เพื่อการส่งออก และผู้ผลิตนมเปรี้ยว

ไทยได้ยกเว้นการเก็บภาษีและยกเลิกโควตาสำหรับสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมภายใต้ความตกลง อาเซียน (AFTA) อาเซียน – จีน (ACFTA) อาเซียน - เกาหลีใต้ (AKFTA) และไทย - ชิลี (TCFTA) แล้ว รวมถึง ในปี 2568 ไทยได้ยกเว้นการเก็บภาษีและยกเลิกโควตาสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมภายใต้ความตกลง TAFTA และ TNZCEP แล้ว สามารถสรุปพันธกรณีการเปิดตลาดสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมของไทย พันธกรณีการเปิด สินค้านมและผลิตภัณฑ์นมของประเทศคู่ภาคี และพันธกรณีการเปิดสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมของ RCEP ดังตารางที่ 4.36 4.37 และ 4.38

²⁷ สำนักการค้าสินค้า กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. 2565. (อ้างแล้ว)

²⁸ สำนักการค้าสินค้า กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. 2565. สินค้านมและผลิตภัณฑ์นม.

<https://www.dtn.go.th/file/get/file/1.202209012a9c7b4af0b1395381d5793209bb9d30161300.pdf>

ตารางที่ 4.34 การเปิดตลาดนมผงขาดมันเนยของไทยภายใต้ WTO และ TAFTA ปี 2548 – 2568

ปี	ข้อผูกพัน (ตัน)		โควตาที่เปิดเพิ่ม	มติ ครม. (วันที่)	อัตราราย (ร้อยละ) WTO		อัตราราย (ร้อยละ) TAFTA		อัตรารายที่เก็บ จริง (ร้อยละ)
	WTO	TAFTA			ในโควตา	นอกโควตา	ในโควตา	นอกโควตา	ในโควตา
2548	55,000	2,200	10,000	29 พ.ย.	20	216	29	194.40	5
2549	55,000	2,200	7,500	12 ธ.ค.	20	216	19	194.40	5
2550	55,000	2,200	-	-	20	216	18	194.40	5
2551	55,000	2,200	20,971.31	15 ม.ค.	20	216	17	194.40	5
2552	55,000	2,200	-	-	20	216	16	194.40	5
2553	55,000	2,574	-	-	20	216	15	194.40	5
2554	55,000	2,574	6,514.66	18 ต.ค.	20	216	14	194.40	5
2555	55,000	2,574	6,840.36	20 พ.ย.	20	216	13	194.40	5
2556	55,000	2,574	3,226.70	3 ธ.ค.	20	216	12	194.40	5
2557	55,000	2,574	-	-	20	216	11	194.40	5
2558	55,000	3,011.58	22,172.88	18 ก.พ.	20	216	10	194.40	5
2559	55,000	3,011.58	-	-	20	216	9	194.40	5
2560	55,000	3,011.58	-	-	20	216	8	194.40	5
2561	55,000	3,011.58	-	-	20	216	7	194.40	5
2562	55,000	3,312.74	2,993.02	11 ธ.ค.	20	216	6	194.40	5
2563	55,000	3,875.90	-	-	20	216	5	194.40	5
2564	55,000	-	-	-	20	216	4	194.40	5
2565	55,000	-	-	-	20	216	3	194.40	5
2566	55,000	-	-	-	20	216	2	194.40	5
2567	55,000	-	-	-	20	216	1	194.40	5
2568	55,000	-	-	-	20	216	0	194.40	5

ที่มา: จารุวัฒน์ นุตเดชาพันธ์. 2563. และคณะผู้วิจัย

ตารางที่ 4.35 การเปิดตลาดนมผงขาดมันเนยของไทยภายใต้ WTO TAFTA และ TNZCEP ปี 2548 – 2567

ปี	นมดิบ	นมพร้อมดื่ม	ผูกพัน		อัตราภาษีน้ำมันดิบและนมพร้อมดื่ม ในโควตา (ร้อยละ)	
			TAFTA นมดิบ	TNZCEP นมพร้อมดื่ม	WTO	TAFTA/TNZCEP
2548	2372.74	27.26	118.63	1.37	20	20
2549	2372.74	27.26	118.63	1.37	20	19
2550	2372.74	27.26	118.63	1.37	20	18
2551	2372.74	27.26	118.63	1.37	20	17
2552	2372.74	27.26	118.63	1.37	20	16
2553	2372.74	27.26	138.80	1.60	20	15
2554	2372.74	27.26	138.80	1.60	20	14
2555	2372.74	27.26	138.80	1.60	20	13
2556	2372.74	27.26	138.80	1.60	20	12
2557	2372.74	27.26	138.80	1.60	20	11
2558	2372.74	27.26	162.40	1.87	20	10
2559	2372.74	27.26	162.40	1.87	20	9
2560	2372.74	27.26	162.40	1.87	20	8
2561	2372.74	27.26	162.40	1.87	20	7
2562	2372.74	27.26	162.40	1.87	20	6
2563	2372.74	27.26	190.00	2.19	20	5
2564	2372.74	27.26	190.00	2.19	20	4
2565	2372.74	27.26	190.00	2.19	20	3
2566	2372.74	27.26	190.00	2.19	20	2
2567	2372.74	27.26	190.00	2.19	20	1

ที่มา: จารุวัฒน์ นุตเดชานันท์. 2563.

ตารางที่ 4.36 พันธกรณีการเปิดตลาดสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมของไทย

รายการสินค้า	พิกัด ศุลกากร	WTO	ASEAN	อาเซียน						ไทย					
				จีน ACFTA	ญี่ปุ่น AJFTA	ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ AANZFTA	ฮ่องกง AHFTA	เกาหลีใต้ AKFTA	อินเดีย AIFTA	ออสเตรเลีย TAFTA	นิวซีแลนด์ TNZCEP	ชิลี TCFTA	ญี่ปุ่น JTEPA	เปรู TPCEP	อินเดีย TIFTA
นมและครีม	0401.10 0401.20 0401.30 0401.40 0401.50	ในโควตา 20% นอกโควตา 41% ปริมาณเปิด ตลาด 2,372.74 ตัน	0%	0%	0%	0%	ไม่ผูกพัน การลดภาษี	5%	ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี	0%	0%	0%	0%	ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี	ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี
นมผงขาดมัน เนย	0402.10 0402.20	ในโควตา 20% (เก็บ จริง 5%) นอกโควตา (216%) ปริมาณเปิด ตลาด ปีละ 55,000 ตัน	0%	พิกัด 0402.10 ในโควตา 0% นอก โควตา 216% ปริมาณ เปิดตลาด ตาม WTO	0%	พิกัด 0402.10 *ไม่ผูกพัน การลดภาษี	พิกัด 0402.21, 2202.29 ปี 62 = 12%	พิกัด 0402.10 ใน โควตา 0% นอกโควตา 216% ปริมาณเปิด ตลาดตาม WTO	ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี	0%	0%	0%	พิกัด 0402.10 ในโควตา 0% นอก โควตา 216% ปริมาณ เปิด ตลาด WTO	ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี	ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี
โยเกิร์ต บัต เตอร์มีลค์ รวมทั้งนมและ ครีมทำให้ เปรี้ยวอย่างอื่น	0403	30%	0%	0%	0%	0%	0% ยกเว้น 0403.20.11 0403.20.19 เก็บที่ 20%	0%	ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี	0%	0%	0%	0%	0%	ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี
หางนม (เวย์)	0404.10 0404.90	24% - 30%	0%	0%	0%	0%	20%	5%	ไม่ ผูกพัน	0%	0%	0%	0%	ไม่ ผูกพัน	ไม่ ผูกพัน

รายการสินค้า	พิกัด ศุลกากร	WTO	ASEAN	อาเซียน						ไทย					
				จีน ACFTA	ญี่ปุ่น AJFTA	ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ AANZFTA	ฮ่องกง AHFTA	เกาหลีใต้ AKFTA	อินเดีย AIFTA	ออสเตรเลีย TAFTA	นิวซีแลนด์ TNZCEP	ชิลี TCFTA	ญี่ปุ่น JTEPA	เปรู TPCEP	อินเดีย TIFTA
									การลด ภาษี					การลด ภาษี	การลด ภาษี
เนย ไขมัน และ น้ำมันอื่นๆ ที่ได้ จากนม รวมทั้ง เดรสเปรด	0405	20% - 30%	0%	0%	0%	0%	0% ยกเว้น 0405.10 0405.90.30 0405.90.90 เก็บที่ 20%	0%	ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี	0%	0%	0%	0%	ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี	ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี
เนยแข็งและ เคิร์ด	0406	30%	0%	0%	0%	0%	20%	0% ยกเว้น 0406.10.2050 0406.40 เก็บที่ 5%	ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี	0%	0%	0% ยกเว้น 0406.90 เก็บที่ 5%	0%	ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี	ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี
เครื่องดื่ม ประเภทนม	2202.99	ในโควตา 20% นอกโควตา 84% ปริมาณเปิด ตลาด ปีละ 27.26 ตัน	0%	พิกัด 2202.91, 2202.99 อัตราภาษี ในโควตา 0% นอก โควตา 41% ปริมาณ เปิดตลาด ตาม WTO	0%	0%	ไม่ผูกพัน การลดภาษี	พิกัด 2202.91, 2202.99 อัตราภาษี ในโควตา 0% นอกโควตา 84% ปริมาณเปิด ตลาด ตาม WTO	ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี	0%	0%	0%	0%	ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี	ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี

ที่มา: สำนักงานการค้าสินค้า กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2565 และคณะผู้วิจัย

ตารางที่ 4.37 พันธกรณีการเปิดตลาดสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมของของประเทศคู่ภาคี

รายการสินค้า	พิกัดศุลกากร	ASEAN	อาเซียน						ไทย					
			จีน ACFTA	ญี่ปุ่น AJFTA	ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ AANZFTA	ฮ่องกง AHFTA	เกาหลีใต้ AKFTA	อินเดีย AIFTA	ออสเตรเลีย TAFTA	นิวซีแลนด์ TNZCEP	ชิลี TCFTA	ญี่ปุ่น JTEPA	เปรู TPCEP	อินเดีย TIFTA
นมและครีม	0401.10 0401.20 0401.30 0401.40 0401.50	0%	จีน 0%	ญี่ปุ่น *ไม่ผูกพัน การลดภาษี	ออสเตรเลีย 0% นิวซีแลนด์ 0%	ฮ่องกง 0%	เกาหลีใต้ พิกัด 0401.10, 0401.20 0401.30, 0401.50 28.8%	อินเดีย * ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	ออสเตรเลีย 0%	นิวซีแลนด์ 0%	ชิลี 0%	ญี่ปุ่น *ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	เปรู *ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	อินเดีย * ไม่ผูกพัน การลดภาษี
นมผงขาดมันเนย	0402.10 0402.20	0%	จีน 0%	ญี่ปุ่น *ไม่ผูกพัน การลดภาษี	ออสเตรเลีย 0% นิวซีแลนด์ 0%	ฮ่องกง 0%	เกาหลีใต้ พิกัด 0402.10 140.8%	อินเดีย * ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	ออสเตรเลีย 0%	นิวซีแลนด์ 0%	ชิลี 0%	ญี่ปุ่น *ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	เปรู *ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	อินเดีย * ไม่ผูกพัน การลดภาษี
โยเกิร์ต บัตเตอร์ มิลค์ รวมทั้งนม และครีมทำให้ เปรี้ยวอย่างอื่น	0403	0%	จีน 0%	ญี่ปุ่น *ไม่ผูกพัน การลดภาษี	ออสเตรเลีย 0% นิวซีแลนด์ 0%	ฮ่องกง 0%	เกาหลีใต้ พิกัด 0403.10 28.8% พิกัด 0403.90 5% - 71.2%	อินเดีย * ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	ออสเตรเลีย 0%	นิวซีแลนด์ 0%	ชิลี 0%	ญี่ปุ่น *ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	เปรู *ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	อินเดีย * ไม่ผูกพัน การลดภาษี
หางนม (เวย์)	0404.10 0404.90	0%	จีน 0%	ญี่ปุ่น *ไม่ผูกพัน การลดภาษี	ออสเตรเลีย 0% นิวซีแลนด์ 0%	ฮ่องกง 0%	เกาหลีใต้ 5% ยกเว้น 0404.90 ไม่ผูกพันการ ลดภาษี	อินเดีย * ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	ออสเตรเลีย 0%	นิวซีแลนด์ 0%	ชิลี 0%	ญี่ปุ่น *ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	เปรู *ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	อินเดีย * ไม่ผูกพัน การลดภาษี
เนย ไขมัน และ น้ำมันอื่นๆ ที่ได้	0405	อาเซียน 0%	จีน 0%	ญี่ปุ่น *ไม่ผูกพัน การลดภาษี	ออสเตรเลีย 0% นิวซีแลนด์	ฮ่องกง 0%	เกาหลีใต้ 71.2%	อินเดีย	ออสเตรเลีย 0%	นิวซีแลนด์ 0%	ชิลี 0%	ญี่ปุ่น	เปรู	อินเดีย * ไม่ผูกพัน การลดภาษี

รายการสินค้า	พิกัดศุลกากร	ASEAN	อาเซียน						ไทย					
			จีน ACFTA	ญี่ปุ่น AJFTA	ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ AANZFTA	ฮ่องกง AHFTA	เกาหลีใต้ AKFTA	อินเดีย AIFTA	ออสเตรเลีย TAFTA	นิวซีแลนด์ TNZCEP	ชิลี TCFTA	ญี่ปุ่น JTEPA	เปรู TPCEP	อินเดีย TIFTA
จากนม รวมทั้งเด ริสเปรต					0%			* ไม่ผูกพัน การลด ภาษี				* ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	* ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	
เนยแข็งและเคิร์ด	0406	อาเซียน 0%	จีน 0%	ญี่ปุ่น * ไม่ผูกพัน การลดภาษี	ออสเตรเลีย 0% นิวซีแลนด์ 0%	ฮ่องกง 0%	เกาหลีใต้ 28.8% - 36%	อินเดีย * ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	ออสเตรเลีย 0%	นิวซีแลนด์ 0%	ชิลี 0%	ญี่ปุ่น * ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	เปรู * ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	อินเดีย * ไม่ผูกพัน การลดภาษี
เครื่องดื่มประเภท นม	2202.99	อาเซียน 0%	พิกัด 2202.91, 2202.99 * ไม่ ผูกพัน การลด ภาษี	ญี่ปุ่น * ไม่ผูกพัน การลดภาษี	ออสเตรเลีย 0% นิวซีแลนด์ 0%	ฮ่องกง 0%	เกาหลีใต้ พิกัด 2202.91, 2202.99 * ไม่ผูกพัน การลดภาษี	อินเดีย * ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	ออสเตรเลีย 0%	นิวซีแลนด์ 0%	ชิลี 0%	ญี่ปุ่น * ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	เปรู * ไม่ผูกพัน การลด ภาษี	อินเดีย * ไม่ผูกพัน การลดภาษี

ที่มา: สำนักการค้าสินค้า กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2565

ตารางที่ 4.38 พันธกรณีการเปิดตลาดสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมของประเทศคู่ภาคีภายใต้ RCEP

รายการสินค้า	พิกัดศุลกากร	ไทย	อาเซียน	จีน	ญี่ปุ่น	เกาหลีใต้	ออสเตรเลีย	นิวซีแลนด์
นมและครีม	0401.10 0401.20 0401.30 0401.40 0401.50	ไม่ผูกพันการลดภาษี	เวียดนาม สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ บรูไน - อัตราภาษี 0% กัมพูชา - ทายอดลดภาษีเป็น 0% ภายใน 20 ปี อินโดนีเซีย ทายอดลดภาษีเป็น 0% ภายใน 10-15 ปี สปป.ลาว - ยกเลิกภาษีแล้ว ยกเว้น 0401.10.10 และ 0401.50.90 ทายอดลดภาษีเป็น 0% ภายใน 20 ปี มาเลเซีย - ไม่ผูกพันการลดภาษี เมียนมา - ทายอดลดภาษีเป็น 0% ภายใน 15 ปี	ทายอดลดภาษีเป็น 0% ภายใน 19 ปี	ไม่ผูกพันการลดภาษี	ไม่ผูกพันการลดภาษี	อัตราภาษี = 0%	อัตราภาษี = 0%
นมผงขาดมันเนย	0402.10 0402.20	ไม่ผูกพันการลดภาษี	เวียดนาม สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สปป. ลาว บรูไน - อัตราภาษี 0% กัมพูชา - ทายอดลดภาษีเป็น 0% ภายใน 15 ปี อินโดนีเซีย ทายอดลดภาษีเป็น 0% ภายใน 10 ปี เมียนมา - ทายอดลดภาษีเป็น 0% ภายใน 15 ปี	ทายอดลดภาษีเป็น 0% ภายใน 19 ปี	ไม่ผูกพันการลดภาษี	ไม่ผูกพันการลดภาษี	อัตราภาษี = 0%	อัตราภาษี = 0%
โยเกิร์ต บัตเตอร์มิลค์ รวมทั้งนมและครีมทำให้เปรี้ยวอย่างอื่น	0403	ไม่ผูกพันการลดภาษี	เวียดนาม มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย บรูไน - อัตราภาษี 0% กัมพูชา - ทายอดลดภาษีเป็น 0% ภายใน 15 ปี ยกเว้น 0403.1020 ภาษี 35% และ 0403.9090 ไม่ผูกพันภาษี สปป.ลาว อัตราภาษี 35% กัมพูชา - ทายอดลดภาษีเป็น 0% ภายใน 15 ปี ยกเว้น	ทายอดลดภาษีเป็น 0% ภายใน 19 ปี	ไม่ผูกพันการลดภาษี	ไม่ผูกพันการลดภาษี	อัตราภาษี = 0%	อัตราภาษี = 0%

รายการสินค้า	พิกัดศุลกากร	ไทย	อาเซียน	จีน	ญี่ปุ่น	เกาหลีใต้	ออสเตรเลีย	นิวซีแลนด์
			ฟิลิปปินส์ - อัตราภาษี 7%					
หางนม (เวย์)	0404.10 0404.90	ไม่ผูกพันการลดภาษี	เวียดนาม ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ สเปน. ลาว มาเลเซีย อินโดนีเซีย บรูไน - อัตราภาษี 0%	ทยอยลดภาษีเป็น 0% ภายใน 19 ปี	ไม่ผูกพันการลดภาษี	ไม่ผูกพันการลดภาษี	อัตราภาษี = 0%	อัตราภาษี = 0%
เนย ไขมัน และน้ำมันอื่นๆ ที่ได้จากนม รวมทั้งเดรสเปรด	0405	ไม่ผูกพันการลดภาษี	อินโดนีเซีย สิงคโปร์ บรูไน มาเลเซีย - อัตราภาษี 0% กัมพูชา - อัตราภาษี 0% ยกเว้น พิกัด 0405.20 ทยอยลดภาษีเป็น 0% ภายใน 12 ปี พิกัด 0405.90 ทยอยลดภาษีเป็น 0% ภายใน 15 ปี สเปน.ลาว อัตราภาษี 0% ยกเว้น พิกัด 0405.10.20 0405.90.10 และ 0405.90.30 ทยอยลดภาษีเป็น 0% ภายใน 15 ปี ฟิลิปปินส์ - อัตราภาษี 7% เวียดนาม อัตราภาษี 0% ยกเว้น พิกัด 0405.90.30 และ 0405.90.90 ทยอยลดภาษีเป็น 0% ภายใน 9 ปี	ทยอยลดภาษีเป็น 0% ภายใน 19 ปี	ไม่ผูกพันการลดภาษี	ไม่ผูกพันการลดภาษี	อัตราภาษี = 0%	อัตราภาษี = 0%
เนยแข็งและเคิร์ด	0406	ไม่ผูกพันการลดภาษี	เวียดนาม ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย บรูไน มาเลเซีย - อัตราภาษี 0% กัมพูชา - พิกัด 0406.10 อัตราภาษี 15% พิกัด 0406.10.20 ทยอยลดภาษีเป็น 0% ภายใน 20 ปี พิกัด 0406.20 ทยอยลดภาษีเป็น 0% ภายใน 12 ปี สเปน.ลาว ทยอยลดภาษีเป็น 0% ภายใน 15 ปี	ทยอยลดภาษีเป็น 0% ภายใน 19 ปี	ไม่ผูกพันการลดภาษี	ไม่ผูกพันการลดภาษี	อัตราภาษี = 0%	อัตราภาษี = 0%
เครื่องดื่มประเภทนม	2202.99	ไม่ผูกพันการลดภาษี	สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ บรูไน - อัตราภาษี 0%	ทยอยลดภาษีเป็น 0% ภายใน 19 ปี	ไม่ผูกพันการลดภาษี	ไม่ผูกพันการลดภาษี	อัตราภาษี = 0%	อัตราภาษี = 0%

รายการสินค้า	พิกัดศุลกากร	ไทย	อาเซียน	จีน	ญี่ปุ่น	เกาหลีใต้	ออสเตรเลีย	นิวซีแลนด์
			เมียนมา สปป.ลาว กัมพูชา - ไม่ ผูกพันการลดภาษี อินโดนีเซีย - ทายอดลดภาษีเป็น 0% ภายใน 15 ปี มาเลเซีย - ทายอดลดภาษีเป็น 0% ภายใน 10 ปี เวียดนาม - ทายอดลดภาษีเป็น 0% ภายใน 10 ปี					

หมายเหตุ: ความตกลง RCEP มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2565 กับสมาชิกจำนวน 10 ประเทศ ได้แก่ ไทย บรูไน กัมพูชา ลาว สิงคโปร์ เวียดนาม ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ จีน และญี่ปุ่น โดยมีผลใช้บังคับกับเกาหลีใต้ และมาเลเซียเมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ และ 18 มีนาคม 2565 ตามลำดับ สำหรับประเทศที่เหลือ ได้แก่ อินโดนีเซีย เมียนมา และฟิลิปปินส์ อยู่ระหว่างดำเนินการให้สัตยาบัน

ที่มา: สำนักการค้าสินค้า กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, 2565

อย่างไรก็ดี จากการรวบรวมข้อมูลการเรียกเก็บภาษีศุลกากรสำหรับสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมของไทย สามารถแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ตารางที่ 4.39 ดังนี้

(1) อัตราเพดานสูงสุด หมายถึง อัตราภาษีศุลกากรที่เรียกเก็บจากสินค้านำเข้าจากประเทศที่ไม่ได้เป็นสมาชิกองค์การการค้าโลก (WTO) ซึ่งมีอัตราการจัดเก็บในช่วงร้อยละ 20 ถึงร้อยละ 60 (แบ่งเป็น 4 อัตรา ได้แก่ ร้อยละ 60 40 25 และ 20)

(2) อัตราภายใต้ความตกลงพหุภาคี (Multilateral Agreement) หมายถึง อัตราภาษีศุลกากรที่เรียกเก็บจากสินค้านำเข้าจากประเทศที่เป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกตามข้อตกลงการปฏิบัติเยี่ยงชาติที่ได้รับอนุเคราะห์ยิ่ง (Most Favored Nation: MFN) ประกอบด้วย อัตราภาษีทั่วไปร้อยละ 20 และ 30 อัตราภาษีในโควตา และอัตราภาษีนอกโควตา โดยจัดเก็บอัตราภาษีนอกโควตาร้อยละ 84 (นมยูเอชที) 41 21.6 และ 18 และอัตราภาษีในโควตา ร้อยละ 20 และ 5 ตามรายการสินค้านมและผลิตภัณฑ์นม (แสดงรายละเอียดในตารางข้างล่าง)

(3) อัตราภายใต้ความตกลงทวิภาคี (Bilateral Agreements) ซึ่งจะเป็นไปตามข้อตกลงทวิภาคแต่ละข้อตกลง ซึ่งมีหลายรายการสินค้าที่ได้รับการยกเว้นอากรขาเข้า และ

(4) อัตราภายใต้ความตกลงหลายฝ่าย (Plurilateral Agreements) หรือข้อตกลงภูมิภาค (Regional Trade Agreement: RTA) ได้แก่ ข้อตกลง ASEAN+1 และความตกลง RCEP ซึ่งมีสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมหลายรายการที่ได้รับการยกเว้นอากรขาเข้า

ตารางที่ 4.39 อัตราภาษีศุลกากรในการนำเข้านม และผลิตภัณฑ์นมภายใต้กรอบ WTO ทวิภาคี และพหุภาคีของไทย

ลำดับที่	พิกัด ศุลกากร 8 หลัก	ชื่อรายการสินค้า	อัตราเพดาน สูงสุด (ร้อยละ)	พหุภาคี (WTO MFN rate) (ร้อยละ)	ข้อตกลงทวิ ภาคี (ร้อยละ)	ข้อตกลง หลายฝ่าย หรือ ข้อตกลงภูมิภาค (ร้อยละ)
1	04011010	นมและครีม ที่ไม่ทำให้ เข้มข้นและไม่เติม น้ำตาลหรือสารทำให้ หวานอื่น ๆ มีไขมันไม่ เกิน 1% มีสภาพเหลว	40	อัตราในโควตา (20) อัตรานอก โควตา (41)	ยกเว้นอากร ยกเว้น ข้อตกลงไทย - ลาว (อัตราใน โควตา (20) และ อัตรา นอกโควตา (41))	ยกเว้นอากร
2	04011090	นมและครีม ที่ไม่ทำให้ เข้มข้นและไม่เติม น้ำตาลหรือสารทำให้ หวานอื่น ๆ มีไขมันไม่ เกิน 1% มีสภาพอื่น ๆ	40	อัตราในโควตา (20) อัตรานอก โควตา (41)	ยกเว้นอากร ยกเว้น ข้อตกลงไทย - ลาว (อัตราใน โควตา (20) และ อัตรา	ยกเว้นอากร

ลำดับที่	พิกัด ศุลกากร 8 หลัก	ชื่อรายการสินค้า	อัตราเพดาน สูงสุด (ร้อยละ)	พหุภาคี (WTO MFN rate) (ร้อยละ)	ข้อตกลงทวิ ภาคี (ร้อยละ)	ข้อตกลง หลายฝ่าย หรือ ข้อตกลงภูมิภาค (ร้อยละ)
					นอกโควตา (41))	
3	04012010	นมและครีม ที่ไม่ทำให้ เข้มข้นและไม่เติม น้ำตาลหรือสารทำให้ หวานอื่น ๆ มีไขมัน 1 - 6% มีสภาพเหลว	40	อัตราในโควตา (20) อัตรานอก โควตา (41)	ยกเว้นอากร ยกเว้น ข้อตกลงไทย - ลาว (อัตราใน โควตา(20) (อัตรานอก โควตา(41))	ยกเว้นอากร
4	04012090	นมและครีม ที่ไม่ทำให้ เข้มข้นและไม่เติม น้ำตาลหรือสารทำให้ หวานอื่น ๆ มีไขมัน 1 - 6% มีสภาพอื่น ๆ	40	อัตราในโควตา (20) อัตรานอก โควตา (41)	ยกเว้นอากร ยกเว้น ข้อตกลงไทย - ลาว (อัตราใน โควตา (20) และ อัตรา นอกโควตา (41))	ยกเว้นอากร
5	04014010	นมและครีม ที่ไม่ทำให้ เข้มข้นและไม่เติม น้ำตาลหรือสารทำให้ หวานอื่น ๆ มีไขมัน 6 - 10% มีสภาพเหลว	40	20 (อัตราใน อัตราในโควตา (20) อัตรานอก โควตา (41)	ยกเว้นอากร ยกเว้น ข้อตกลงไทย - ลาว (อัตราใน โควตา (20) และ อัตรา นอกโควตา (41))	ยกเว้นอากร
6	04014020	นมและครีม ที่ไม่ทำให้ เข้มข้นและไม่เติม น้ำตาลหรือสารทำให้ หวานอื่น ๆ มีไขมัน 6 - 10% มีสภาพแข็ง เย็นจนแข็ง	40	อัตราในโควตา (20) อัตรานอก โควตา (41)	ยกเว้นอากร ยกเว้น ข้อตกลงไทย - ลาว (อัตราใน โควตา (20) และ อัตรา นอกโควตา (41))	ยกเว้นอากร
7	04014090	นมและครีม ที่ไม่ทำให้ เข้มข้นและไม่เติม	40	อัตราในโควตา (20)	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร

ลำดับที่	พิกัด ศุลกากร 8 หลัก	ชื่อรายการสินค้า	อัตราเพดาน สูงสุด (ร้อยละ)	พหุภาคี (WTO MFN rate) (ร้อยละ)	ข้อตกลงทวิ ภาคี (ร้อยละ)	ข้อตกลง หลายฝ่าย หรือ ข้อตกลงภูมิภาค (ร้อยละ)
		น้ำตาลหรือสารทำให้ หวานอื่น ๆ มีไขมัน 6 - 10% มีสภาพอื่น ๆ		อัตรานอก โควตา (41)	ยกเว้น ข้อตกลงไทย - ลาว (อัตราใน โควตา (20) และ อัตรา นอกโควตา ร (41))	
8	04015010	นมและครีม ที่ไม่ทำให้ เข้มข้นและไม่เติม น้ำตาลหรือสารทำให้ หวานอื่น ๆ มีไขมัน เกิน 10% มีสภาพ เหลว	40	อัตราในโควตา (20) อัตรานอก โควตา (41)	ยกเว้นอากร ยกเว้น ข้อตกลงไทย - ลาว (อัตราใน โควตา (20) และอัตรานอก โควตา (41))	ยกเว้นอากร
9	04015090	นมและครีม ที่ไม่ทำให้ เข้มข้นและไม่เติม น้ำตาลหรือสารทำให้ หวานอื่น ๆ มีไขมันเกิน 10% มีสภาพอื่น ๆ	40	อัตราในโควตา (20) อัตรานอก โควตา (41)	ยกเว้นอากร ยกเว้น ข้อตกลงไทย - ลาว (อัตราใน โควตา (20) และอัตรานอก โควตา (41))	ยกเว้นอากร
10	04021041	นมผง ไขมันไม่เกิน 1.5% ไม่เติมน้ำตาล หรือสารทำให้หวาน อื่น ๆ บรรจุภาชนะ น้ำหนักตั้งแต่ 20 กิโลกรัมขึ้นไป	25	อัตราในโควตา (5) อัตรานอก โควตา (216)	ยกเว้นอากร ยกเว้น ข้อตกลงไทย - ลาว (อัตราใน โควตา (5) และ อัตรา นอกโควตา (216))	ยกเว้นอากร
11	04021042	นมผง ไขมันไม่เกิน 1.5% ไม่เติมน้ำตาล หรือสารทำให้หวาน อื่น ๆ บรรจุภาชนะ น้ำหนัก 2 กิโลกรัม หรือน้อยกว่า	25	อัตราในโควตา (5) อัตรานอก โควตา (216)	ยกเว้นอากร ยกเว้น ข้อตกลงไทย - ลาว (อัตราใน โควตา (5) และ อัตรา	ยกเว้นอากร

ลำดับที่	พิกัด ศุลกากร 8 หลัก	ชื่อรายการสินค้า	อัตราเพดาน สูงสุด (ร้อยละ)	พหุภาคี (WTO MFN rate) (ร้อยละ)	ข้อตกลงทวิ ภาคี (ร้อยละ)	ข้อตกลง หลายฝ่าย หรือ ข้อตกลงภูมิภาค (ร้อยละ)
					นอกโควตา (216))	
12	04021049	นมผง ไขมันไม่เกิน 1.5% ไม่เติมน้ำตาล หรือสารทำให้หวาน อื่น ๆ บรรจุภาชนะ อื่นๆ	25	อัตราในโควตา (5) อัตรานอก โควตา (216)	ยกเว้นอากร ยกเว้น ข้อตกลงไทย - ลาว (อัตราใน โควตา (5) และ อัตรา นอกโควตา (216))	ยกเว้นอากร
13	04021091	นมผง ไขมันไม่เกิน 1.5% แบบอื่น ๆ บรรจุภาชนะน้ำหนัก ตั้งแต่ 20 กิโลกรัมขึ้น ไป	25	อัตราในโควตา (5) อัตรานอก โควตา (216)	ยกเว้นอากร ยกเว้น ข้อตกลงไทย - ลาว (อัตราใน โควตา (5) และ อัตรา นอกโควตา (216))	ยกเว้นอากร
14	04021092	นมผง ไขมันไม่เกิน 1.5% แบบอื่น ๆ บรรจุภาชนะน้ำหนัก 2 กิโลกรัม หรือน้อยกว่า	25	อัตราในโควตา (5) อัตรานอก โควตา (216)	ยกเว้นอากร ยกเว้น ข้อตกลงไทย - ลาว (อัตราใน โควตา (5) และ อัตรา นอกโควตา (216))	ยกเว้นอากร
15	04021099	นมผง ไขมันไม่เกิน 1.5% แบบอื่น ๆ บรรจุภาชนะอื่น ๆ	25	อัตราในโควตา (5) อัตรานอก โควตา (216)	ยกเว้นอากร ยกเว้น ข้อตกลงไทย - ลาว (อัตราใน โควตา (5) และ อัตรา นอกโควตา (216))	ยกเว้นอากร

ลำดับที่	พิกัด ศุลกากร 8 หลัก	ชื่อรายการสินค้า	อัตราเพดาน สูงสุด (ร้อยละ)	พหุภาคี (WTO MFN rate) (ร้อยละ)	ข้อตกลงทวิ ภาคี (ร้อยละ)	ข้อตกลง หลายฝ่าย หรือ ข้อตกลงภูมิภาค (ร้อยละ)
16	04022120	นมผง ไขมันเกิน 1.5% ไม่เติมน้ำตาลหรือสาร ทำให้หวานอื่น ๆ บรรจุภาชนะน้ำหนัก ตั้งแต่ 20 กิโลกรัมขึ้นไป	25	เฉพาะที่เหมาะสม สำหรับใช้เลี้ยง ทารก (5) อื่นๆ (18)	ยกเว้นอากร ยกเว้น ไทย- เปรู ยกเว้น อากร (เฉพาะที่ เหมาะสมสำหรับ ใช้เลี้ยงทารก)	ยกเว้นอากร RCEP (18)
17	04022130	นมผง ไขมันเกิน 1.5% ไม่เติมน้ำตาลหรือสาร ทำให้หวานอื่น ๆ บรรจุภาชนะน้ำหนัก 2 กิโลกรัม หรือน้อย กว่า	25	เฉพาะที่เหมาะสม สำหรับใช้เลี้ยง ทารก (5) อื่นๆ (18)	ยกเว้นอากร ยกเว้น ไทย- เปรู ยกเว้น อากร (เฉพาะที่ เหมาะสมสำหรับ ใช้เลี้ยงทารก)	ยกเว้นอากร RCEP (18)
18	04022190	นมผง ไขมันเกิน 1.5% ไม่เติมน้ำตาลหรือสาร ทำให้หวานอื่น ๆ บรรจุ ภาชนะอื่น ๆ	25	เฉพาะที่เหมาะสม สำหรับใช้เลี้ยง ทารก (5) อื่นๆ (18)	ยกเว้นอากร ยกเว้น ไทย- เปรู ยกเว้น อากร (เฉพาะที่ เหมาะสมสำหรับ ใช้เลี้ยงทารก)	ยกเว้นอากร RCEP (18)
19	04022920	นมผง ไขมันเกิน 1.5% แบบอื่น ๆ บรรจุ ภาชนะน้ำหนักตั้งแต่ 20 กิโลกรัมขึ้นไป	25	เฉพาะที่เหมาะสม สำหรับใช้เลี้ยง ทารก (5) อื่นๆ (18)	ยกเว้นอากร ยกเว้น ไทย- เปรู ยกเว้น อากร (เฉพาะที่ เหมาะสมสำหรับ ใช้เลี้ยงทารก)	ยกเว้นอากร RCEP (18)
20	04022930	นมผง ไขมันเกิน 1.5% แบบอื่น ๆ บรรจุ ภาชนะน้ำหนัก 2 กิโลกรัม หรือน้อยกว่า	25	18	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร RCEP (18)
21	04022990	นมผง ไขมันเกิน 1.5% แบบอื่น ๆ บรรจุ ภาชนะอื่น ๆ	25	18	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร RCEP (18)

ลำดับที่	พิกัด ศุลกากร 8 หลัก	ชื่อรายการสินค้า	อัตราเพดาน สูงสุด (ร้อยละ)	พหุภาคี (WTO MFN rate) (ร้อยละ)	ข้อตกลงทวิ ภาคี (ร้อยละ)	ข้อตกลง หลายฝ่าย หรือ ข้อตกลงภูมิภาค (ร้อยละ)
22	04029100	นมและครีมทำให้ เข้มข้นแบบอื่น ๆ ที่ไม่ เติมน้ำตาล	40	30	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร RCEP (18) ASEAN- Hongkong (10)
23	04029900	นมและครีมทำให้ เข้มข้นแบบอื่น ๆ แบบ อื่น ๆ (เติมน้ำตาล)	40	30	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร RCEP (30) ASEAN- Hongkong (10)
24	04031021	โยเกิร์ต ที่มีสภาพเหลว จะทำให้เข้มข้นหรือไม่ ก็ตาม ปรงกลั่น รส เติมผลไม้				
25	04031029	โยเกิร์ต ที่มีสภาพเหลว จะทำให้เข้มข้นหรือไม่ ก็ตาม ไม่ปรงกลั่น รส เติมผลไม้				
26	04031091	โยเกิร์ต ที่มีสภาพอื่น ๆ ปรงกลั่น รส เติมผลไม้				
27	04031099	โยเกิร์ต ที่มีสภาพอื่น ๆ ไม่ปรงกลั่น รส เติม ผลไม้				
28	04039010	บัตเตอร์มิลค์	40	เฉพาะผงบัต เตอร์มิลค์ (18) อื่น ๆ (30)	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร RCEP (30)
29	04039090	นมบัตเตอร์มิลค์หรือ นมหมักอื่น ๆ	40	เฉพาะนม เปรี้ยว (20) อื่น ๆ (30)	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร RCEP (30)

ลำดับที่	พิกัด ศุลกากร 8 หลัก	ชื่อรายการสินค้า	อัตราเพดาน สูงสุด (ร้อยละ)	พหุภาคี (WTO MFN rate) (ร้อยละ)	ข้อตกลงทวิ ภาคี (ร้อยละ)	ข้อตกลง หลายฝ่าย หรือ ข้อตกลงภูมิภาค (ร้อยละ)
						ASEAN- Hongkong (10)
30	04041010	หางนม มีสภาพเป็นผง				
31	04041090	หางนม มีสภาพอื่น ๆ				
32	04049000	หางนมอื่น ๆ	40	เฉพาะที่มี สภาพเหลว รวมทั้งชั้น (30) เฉพาะที่มี สภาพเหลว รวมทั้งชั้น (24)	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร RCEP (30) ASEAN- Hongkong (10)
33	04051000	เนย	60	30	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร RCEP (30) ASEAN- Hongkong (0)
34	04052000	เดิร์สเปรด	60	20	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร
35	04059010	มันเนยปราศจากน้ำ	60	20	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร RCEP (5)
36	04059020	น้ำมันเนย	25	20	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร RCEP (5)
37	04059030	กี้	60	30	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร RCEP (30) ASEAN- Hongkong (10)

ลำดับที่	พิกัด ศุลกากร 8 หลัก	ชื่อรายการสินค้า	อัตราเพดาน สูงสุด (ร้อยละ)	พหุภาคี (WTO MFN rate) (ร้อยละ)	ข้อตกลงทวิ ภาคี (ร้อยละ)	ข้อตกลง หลายฝ่าย หรือ ข้อตกลงภูมิภาค (ร้อยละ)
38	04059090	ไขมันอื่น ๆ ที่ได้จาก นม	60	เฉพาะแอน ไฮดริสมีลค์ แพต (18) อื่นๆ (30)	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร RCEP (30) ASEAN- Hongkong (10)
39	04061010	เนยแข็งสด (ไม่ได้บ่ม)	60	30	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร RCEP (30) - hv9d]'ASEAN- Hongkong (10)
40	04061020	เคิร์ด	60	30	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร RCEP (30) ASEAN- Hongkong (10) ASEAN-Korea (0406.102000 ยกเว้นอากร) ASEAN-Korea (0406.102050 (5)
41	04062010	เนยแข็งทุกชนิด เป็น ฝอยหรือผง บรรจุหีบ ห่อน้ำหนักไม่เกิน 20 กิโลกรัม	60	30	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร RCEP (30)

ลำดับที่	พิกัด ศุลกากร 8 หลัก	ชื่อรายการสินค้า	อัตราเพดาน สูงสุด (ร้อยละ)	พหุภาคี (WTO MFN rate) (ร้อยละ)	ข้อตกลงทวิ ภาคี (ร้อยละ)	ข้อตกลง หลายฝ่าย หรือ ข้อตกลงภูมิภาค (ร้อยละ)
						ASEAN- Hongkong (ร้อยละ 10)
42	04062090	เนยแข็งทุกชนิด เป็น ฝอยหรือผง บรรจุหีบ ห่ออื่น ๆ	60	30	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร RCEP (ร้อยละ 30) ASEAN- Hongkong (ร้อยละ 10)
43	04063000	เนยแข็งผ่านกรรมวิธี แล้ว ไม่เป็นฝอยหรือผง	60	30	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร RCEP (ร้อยละ 30) ASEAN- Hongkong (ร้อยละ 10)
44	04064000	เนยแข็งชนิดบลูเวน และเนยแข็งอื่น ๆ ที่มี สายเกิดจากเชื้อราเพน นิซิลเลียมโรควิฟอร์ติ	60	30	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร RCEP (ร้อยละ 30) ASEAN- Hongkong (ร้อยละ 10) ASEAN-Korea (0406.400050 ร้อยละ 5 และ 0406.400000 ยกเว้นอากร) ASEAN-India (ร้อยละ 5)
45	04069000	เนยแข็งอื่น ๆ	60	30	ยกเว้นอากร	ยกเว้นอากร RCEP

ลำดับที่	พิกัด ศุลกากร 8 หลัก	ชื่อรายการสินค้า	อัตราเพดาน สูงสุด (ร้อยละ)	พหุภาคี (WTO MFN rate) (ร้อยละ)	ข้อตกลงทวิ ภาคี (ร้อยละ)	ข้อตกลง หลายฝ่าย หรือ ข้อตกลงภูมิภาค (ร้อยละ)
						(ร้อยละ 30) ASEAN- Hongkong (ร้อยละ 10)
46	22029910	เครื่องดื่ม ที่มีนมยูเอช ทีที่ปรุงกลั่นรสเป็น หลัก	60	อัตราในโควตา (20) อัตรานอก โควตา (84)	ยกเว้นอากร ยกเว้น ข้อตกลงไทย - ลาว (อัตราใน โควตา 20 และ อัตรา นอกโควตา 84)	ยกเว้นอากร

หมายเหตุ: ข้อตกลงทวิภาคี (Bilateral Agreements) ประกอบด้วย Thai-Australia, Thai-Chile, JTEPA, Thai-New Zealand, Thai-Peru และ Thai-Laos ข้อตกลงหลายฝ่าย (Plurilateral Agreements) หรือข้อตกลงภูมิภาค (Regional Agreements) ประกอบด้วย ASEAN-Australia – New Zealand, ASEAN-China, ASEAN-Hongkong, ASEAN-India, ASEAN-Japan ASEAN-Korean และ RCEP

4.8 จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

ความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโคนมและผลิตภัณฑ์นมเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสร้างเสถียรภาพและความเข้มแข็งของการค้าโคนมไทย การเสริมสร้างความมั่นคงให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงและผู้ประกอบการโรงงานแปรรูปนมจะช่วยยกระดับความสามารถในการแข่งขัน และทำให้อุตสาหกรรมโคนมไทยขยายตัวอย่างยั่งยืน ในส่วนนี้จะเป็นการประเมินจุดแข็ง (Strengths) จุดอ่อน (Weaknesses) โอกาส (Opportunities) และอุปสรรค (Threats) หรือ SWOT Analysis ของสินค้าโคนมและผลิตภัณฑ์นมไทย มีรายละเอียดดังนี้

4.8.1 การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านอุปทาน (Supply Factor Conditions)

อุตสาหกรรมการเลี้ยงโคนมมีปัจจัยทางด้านอุปทานที่สำคัญประกอบด้วยอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ การผลิตหญ้าเลี้ยงสัตว์ การผลิตสินค้าเกษตรที่ใช้เป็นวัตถุดิบอาหารสัตว์ การพัฒนาพันธุ์และการผสมพันธุ์โคนม การรีดนม ซึ่งพบว่า การเลี้ยงโคนมในประเทศไทยมีการพัฒนาและปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนในการเลี้ยงโคนม เช่น การพัฒนาพันธุ์โคนมที่เหมาะสมต่อสภาพแวดล้อม โดยไม่ได้คำนึงถึงเฉพาะประสิทธิภาพการผลิตที่มุ่งเน้นปริมาณผลผลิตต่อตัวต่อวันเป็นสำคัญเพียงอย่างเดียว แต่ยังคำนึงถึงเงื่อนไขอื่น ๆ ที่มีผลต่อการให้น้ำนมของแม่โคด้วย ที่ผ่านมามีการพัฒนาสายพันธุ์แม่โคที่เหมาะสมกับภูมิประเทศและภูมิอากาศ มีการขยายปริมาณการเลี้ยงโคนม และการเพิ่มจำนวนเกษตรกรผู้สนใจ โดยเฉพาะเกษตรกรรุ่นใหม่ และมีการขยายขนาดฟาร์มให้ใหญ่ขึ้นให้เกิดการใช้ประโยชน์ต่อการประหยัดจากขนาด

ปัจจุบันอุตสาหกรรมโคนมมีการพัฒนาและเติบโตขึ้นจนสามารถตอบสนองต่อความต้องการบริโภคนมและผลิตภัณฑ์นมได้ดี โดยที่เกษตรกรผู้เลี้ยงได้รับผลตอบแทนจากราคารับซื้อน้ำนมดิบที่ดีในระดับที่สามารถยอมรับได้ อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงโคนมยังมีความท้าทายจากต้นทุนการเลี้ยงที่สูง สามารถวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านอุปทาน ดังนี้

ตารางที่ 4.40 การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านอุปทาน

จุดแข็ง (S) - การเลี้ยงโคนมในประเทศไทยได้มีการพัฒนาและมีการปรับปรุงพันธุ์อย่างต่อเนื่องจนมีพันธุ์โคนมที่เหมาะสมกับการเลี้ยงในภูมิอากาศเขตร้อน และมีการให้ผลผลิตที่เหมาะสมตลอดอายุการให้นมของแม่โคได้อย่างมีประสิทธิภาพ - มีการพัฒนาสูตรอาหารสัตว์ที่เหมาะสมเพื่อรักษาระดับสารอาหารตามโภชนาที่โคนมควรได้รับเพื่อให้ได้น้ำนมดิบที่มีคุณภาพดี - มีการพัฒนาแปลงหญ้า และหญ้าหมักเพื่อเป็นอาหารโคนม เป็นการสนับสนุนการบริหารต้นทุนค่าอาหารสัตว์ และการเพิ่มประสิทธิภาพการเลี้ยง - มีเกษตรกรฟาร์มขนาดกลาง และขนาดใหญ่ รวมทั้งมีการรวมตัวกันเพื่อการบริหารงานในรูปแบบของสหกรณ์ทำให้สมาชิกมีความเข้มแข็ง และสามารถบริหารจัดการต้นทุน การบริหารจัดการฟาร์ม และการส่งน้ำนมดิบไปยังศูนย์รวบรวม น้ำนมดิบ และโรงงานแปรรูปได้อย่างมีประสิทธิภาพ	จุดอ่อน (W) - ต้นทุนการเลี้ยงโคนมยังปรับเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะการเลี้ยงของเกษตรกรรายย่อยและรายเล็ก ซึ่งมีสัดส่วนมากในไทย - ความผันผวนของราคาสินค้าเกษตรที่ใช้ในการผลิตอาหารสัตว์ส่งผลให้ต้นทุนการเลี้ยงโคนมมีความผันผวนและมีความเสี่ยงมากขึ้น
โอกาส (O) - มีแนวทางการพัฒนาศูนย์ข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงโคนมและผลิตภัณฑ์นม (นำเสนอโดยคณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นม) ที่จะมีส่วนสนับสนุนในการยกระดับการผลิต และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรม - การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมสำหรับการเลี้ยง การให้อาหาร สุขภาพสัตว์ และการรีดนมโค ทำให้สามารถบริหารจัดการต้นทุนการเลี้ยงและการดูแลโคนมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น - การพัฒนาระบบการตรวจสอบและการป้องกันการระบาดของโรคในสัตว์ ทำให้การเลี้ยงโคนมมีความเสี่ยงจากความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นจากโรคระบาดลดลง	อุปสรรค (T) - ภายหลังการระบาดของโรคโควิด - 19 มีความเสี่ยงสูงขึ้นจากโรคระบาดในสัตว์ ซึ่งเป็นแนวโน้มที่เกิดขึ้นทั่วโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในเขตร้อน - การศึกษาบ่งชี้ว่าการเลี้ยงปศุสัตว์เป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญของการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (ก๊าซมีเทน) ที่ส่งผลต่อสภาวะโลกร้อน ส่งผลให้ประเทศคู่ค้าอาจมีการออกมาตรการฐานการเลี้ยงปศุสัตว์ให้มีเงื่อนไขการลด หรือการจัดการการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ซึ่งจะส่งผลให้ต้นทุนการเลี้ยงเพิ่มสูงขึ้นได้ และจะเป็นภาระที่เกษตรกรรายย่อยจะปรับตัวได้ลำบาก

ที่มา: คณะผู้วิจัย

4.8.2 การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านอุปสงค์ (Demand (Market) Conditions)

การศึกษาในส่วนนี้จะเป็นการวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านอุปสงค์สำหรับอุตสาหกรรมโคนมและผลิตภัณฑ์ของไทย พบว่าในตลาดมีความต้องการนมและผลิตภัณฑ์นมหลากหลายแต่ละประเภท เช่น นมสด (Fresh Milk) และนมพร้อมดื่ม เป็นต้น และผลิตภัณฑ์นมและนมผง ได้แก่ ซีส (Cheese) เนย (Butter) โยเกิร์ต (Yogurt) ครีม (Crème) นมเปรี้ยว ทั้งนี้ ตลาดนมและผลิตภัณฑ์นมของไทยเป็นตลาดที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มที่จะขยายตัวได้มากจากระดับของการบริโภคที่ยังอยู่ในระดับต่ำ การเติบโตของอุตสาหกรรมต่อเนื่องโดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม อาหารแปรรูปซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่มีความเข้มแข็งของไทย รวมถึงอุตสาหกรรมร้านอาหาร และโรงแรม และผลิตภัณฑ์นมมีแนวโน้มที่จะขยายตัวส่งออกได้เพิ่มมากขึ้นจึงเป็นโอกาสที่จะสนับสนุนอุปสงค์นมและผลิตภัณฑ์นมในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ตลาดนมและผลิตภัณฑ์นมในประเทศอาจต้องเผชิญกับภัยคุกคามที่สำคัญจากการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของประชากร ที่มีอัตราการเกิดลดลงทำให้จำนวนประชากรโดยรวมเริ่มปรับตัวลดลง (อัตราการเกิดต่ำกว่าอัตราการตาย) ทำให้ตลาดมีความเสี่ยงที่จะหดตัวลง

ตารางที่ 4.41 การวิเคราะห์ปัจจัยทางด้านอุปสงค์

จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
- ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีแผนในการส่งเสริมการบริโภคนมในประเทศให้เพิ่มมากขึ้นจากระดับ 18 ลิตรต่อคนต่อปี เป็น 25 ลิตรต่อคนต่อปี ภายในปี 2570 ทำให้ตลาดนมจะสามารถเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง - แนวโน้มการเติบโตสูงขึ้นของตลาดนมและผลิตภัณฑ์นมจากความนิยมบริโภคนมของผู้บริโภคภายในประเทศ - ระดับรายได้ต่อหัวประชากรที่ปรับเพิ่มขึ้นตามการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้ประชากรกลุ่มใหญ่ขึ้น (สัดส่วนสูงขึ้น) ที่มีกำลังซื้อเพิ่มมากขึ้นมากพอสำหรับการบริโภคนมและผลิตภัณฑ์นม ตลาดนมและผลิตภัณฑ์นมภายในประเทศจึงมีแนวโน้มเติบโตได้อย่างต่อเนื่อง - ไทยมีความสามารถในการเข้าสู่ตลาดนมและผลิตภัณฑ์นมในประเทศเพื่อนบ้านโดยการใช้ประโยชน์จากข้อตกลงการค้าเสรีที่ทำให้ตลาดหรืออุปสงค์ที่จะรองรับการผลิตนมและผลิตภัณฑ์นมของไทยมีขนาดใหญ่ขึ้น และเป็นตลาดที่มีแนวโน้มจะเติบโตได้มากจากฐานประชากรในประเทศเพื่อนบ้านที่ยังมีอัตราการเพิ่มขึ้นสูง และมีประชากรที่มีอายุน้อยที่มีความต้องการบริโภคนมและผลิตภัณฑ์นมในสัดส่วนที่สูง	- อัตราการเกิดในประเทศไทยที่ลดลงทำให้อุปสงค์ในกลุ่มเด็ก และประชากรที่มีอายุน้อยลดลง ซึ่งโดยปกติจะเป็นกลุ่มที่มีการบริโภคน้ำนมมาก - อุปสงค์สำหรับตลาดนมในประเทศส่วนหนึ่งยังต้องพึ่งพาปริมาณความต้องการจากโครงการนมโรงเรียนซึ่งเป็นมาตรการส่งเสริมการบริโภคนมในกลุ่มเด็กให้ได้รับสารอาหารและโภชนาการที่ดีเพื่อการเจริญเติบโต แต่การดำเนินโครงการเป็นลักษณะโครงการอุดหนุนที่เป็นภาระทางการคลังต่องบประมาณของประเทศ อุปสงค์สำหรับตลาดนมภายในประเทศยังจำเป็นต้องเติบโตมากขึ้นเพื่อลดความจำเป็นของการพึ่งพาอุปสงค์จากการอุดหนุนของภาครัฐ

โอกาส (O)	อุปสรรค (T)
- แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของความหลากหลายของนมและผลิตภัณฑ์นมสำหรับการบริโภคในกลุ่มผู้บริโภคในหลายกลุ่มตลอดอายุขัย (การดื่มนมไม่ได้เป็นเครื่องดื่มเฉพาะสำหรับเด็ก แต่สามารถดื่มได้ตลอดช่วงอายุ) ทำให้ตลาดมีแนวโน้มขยายตัวได้มาก - สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์นมที่มีความแตกต่างสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคในแต่ละกลุ่ม - ผลิตภัณฑ์นมสามารถพัฒนาและสร้างมูลค่าเพิ่มได้มากขึ้นตามความนิยมของผู้บริโภค	- ปริมาณความต้องการนมและผลิตภัณฑ์นมในประเทศไทยยังมีความเสี่ยงจากการที่ต้องเผชิญกับการแข่งขันกับเครื่องดื่มประเภทอื่น ที่อาจจะส่งผลต่ออุปสงค์ในตลาดน้ำนมและผลิตภัณฑ์นมได้ - การแข่งขันจากการนำเข้าสินค้านมและผลิตภัณฑ์นมของประเทศผู้ผลิตรายใหญ่ของโลกที่มีต้นทุนต่ำและมีคุณภาพสูง เช่น นิวซีแลนด์ ออสเตรเลีย สหภาพยุโรป เป็นต้น

ที่มา: คณะผู้วิจัย

4.8.3 การวิเคราะห์โครงสร้างตลาดและกลไกการแข่งขันในอุตสาหกรรม (Strategy, Rivalry and Business Policy (Market Structure))

โครงสร้างตลาดการเลี้ยงโคนมในประเทศไทยเริ่มมีการปรับตัวตามสภาพต้นทุนการเลี้ยง และขนาดของฟาร์มที่เหมาะสมกับการเลี้ยง การเลี้ยงโคนมในประเทศไทยมีจุดแข็งที่สำคัญจากการที่มีการพัฒนาเพิ่มยกระดับการเลี้ยงมาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาพอสมควรจนมีการพัฒนาพันธุ์สัตว์ที่เหมาะสมต่อการเลี้ยงในประเทศไทย (มีอัตราการให้นมที่สอดคล้องกับอาหาร สภาพภูมิอากาศ และการต้านทานต่อโรค) รูปแบบการทำฟาร์มโคนมมีทั้งการทำให้เป็นสหกรณ์ และการทำเป็นฟาร์มขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อให้ได้ประโยชน์จากการประหยัดจากขนาด อย่างไรก็ตาม การเลี้ยงโคนมของไทยยังประสบปัญหาหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับการบริหารต้นทุนค่าอาหารสัตว์เพื่อให้มีสูตรอาหารที่ปรับได้ตามประเภทของวัตถุดิบสินค้าเกษตรที่นำมาทำอาหารสัตว์

ตารางที่ 4.42 การวิเคราะห์โครงสร้างตลาดและกลไกการแข่งขัน

จุดแข็ง (S)	จุดอ่อน (W)
- มีเกษตรกรผู้เลี้ยงจำนวนมาก ทำให้เกิดการแข่งขันและมีการพัฒนาการเลี้ยงอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอจนมีการเลี้ยงที่มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมอากาศ และภูมิประเทศ - มีการรวมกลุ่มการเลี้ยงในรูปแบบของสหกรณ์ที่มีส่วนช่วยในการบริหารจัดการฟาร์มและการเลี้ยงของสมาชิกให้มีประสิทธิภาพ และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของต้นทุนการเลี้ยงได้ดี - ผู้ประกอบการแปรรูปนมมีจำนวนมากเพียงพอในการรองรับผลผลิตน้ำนมดิบจากเกษตรกรผู้เลี้ยง มีการแข่งขันในการพัฒนาสินค้านมและผลิตภัณฑ์จากนมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด	- การแปรรูปผลิตภัณฑ์นมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มที่สูงมากขึ้น เช่น การผลิตครีม เนย ชีส ฯลฯ ที่มีมูลค่าตลาดสูงกว่ายังทำได้น้อยและมีข้อจำกัดโดยเฉพาะอย่างยิ่งผลิตภัณฑ์เหล่านี้ต้องเผชิญกับการแข่งขันจากสินค้านำเข้าจากประเทศที่มีความเชี่ยวชาญ และมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูงในตลาดโลก - การเลี้ยงโคนมที่มีเกษตรกรเป็นผู้เลี้ยงรายย่อยและรายเล็กเป็นส่วนใหญ่ทำให้การบริหารจัดการฟาร์มและการรีดนมโคไม่สามารถลงทุนใช้ระบบอัตโนมัติ ซึ่งจะประหยัดแรงงานและต้นทุนแรงงานในการรีดนมโคมากกว่าทำได้ลำบาก การผลิตน้ำนมดิบไม่สามารถได้ประโยชน์จากการประหยัดจากขนาด (ต้นทุนการเลี้ยงของรายย่อยและรายเล็กสูงกว่าฟาร์มขนาดใหญ่)

โอกาส (O) - แนวโน้มการทำความตกลงทางการค้าทวิภาคี และระดับภูมิภาคที่เปิดเสรีมากขึ้นจะเป็นการเพิ่มโอกาสทางการตลาดสำหรับการส่งออกนมและผลิตภัณฑ์นมของไทยในตลาดประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งเป็นตลาดส่งออกหลักของไทย - การพัฒนาเพื่อยกระดับมาตรฐานการเลี้ยงโคนม คุณภาพน้ำนม และมาตรฐานผลิตภัณฑ์นมจะเป็นการสร้างโอกาสให้สินค้านม และผลิตภัณฑ์นมสามารถเข้าถึงตลาดส่งออกได้มากขึ้น	อุปสรรค (T) - ข้อกังวลของตลาดต่อผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมจากการเลี้ยงโคนม - อัตราภาษีศุลกากรที่แตกต่างกันสำหรับนมและผลิตภัณฑ์นมนำเข้า ตามเงื่อนไขความตกลงเปิดเสรีต่าง ๆ อาจทำให้เกิดความสับสนของสินค้านำเข้า และเป็นการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม
---	---

ที่มา: คณะผู้วิจัย

4.8.4 การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของอุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง (Supporting and Related Industries (Industrial linkages))

ความเชื่อมโยงของอุตสาหกรรมโคนมและผลิตภัณฑ์นมกับอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องอื่น ๆ ในระบบเศรษฐกิจทั้งที่เป็นอุตสาหกรรมสนับสนุน (Supporting Industry) และอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง (Related Industry) ตลอดห่วงโซ่มูลค่าที่มีความสัมพันธ์ที่ดี เช่น การมีระบบจัดเก็บรวบรวมน้ำนมดิบที่มีประสิทธิภาพเพื่อรักษาคุณภาพน้ำนมดิบ อุตสาหกรรมบรรจุภัณฑ์ที่เข้มแข็งทำให้มีบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับการผลิตนมพร้อมดื่ม และผลิตภัณฑ์นมอื่น ๆ เป็นต้น นอกจากนี้ การมีอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่มที่เข้มแข็ง ยังเป็นส่วนสนับสนุนที่สำคัญต่อการเติบโตของอุปสงค์นมและผลิตภัณฑ์นมในฐานะที่เป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องด้วย

ตารางที่ 4.43 การวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของอุตสาหกรรม

จุดแข็ง (S) - แนวโน้มการเติบโตของอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง ได้แก่ อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมเครื่องดื่มที่ใช้นมเป็นส่วนประกอบ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นต้น ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของปริมาณความต้องการนมและผลิตภัณฑ์นมในประเทศ - ประเทศไทยมีการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เป็นอุตสาหกรรมสนับสนุนสำหรับอุตสาหกรรมการเลี้ยงโคนมทั้งทางด้านการผลิตอาหารสัตว์ อุตสาหกรรมการเกษตรที่เป็นวัตถุดิบสำหรับผลิตอาหารสัตว์ การพัฒนาการเกษตรแปลงหญ้าเลี้ยงสัตว์ และอุตสาหกรรมบรรจุหีบห่อที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมสนับสนุนที่สำคัญสำหรับอุตสาหกรรมโคนมและผลิตภัณฑ์นม - การเลี้ยงโคนม และการผลิตน้ำนมและผลิตภัณฑ์นมของไทยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในการวิจัยและการพัฒนา เช่น การพัฒนาพันธุ์สัตว์ การวิจัยการผสมพันธุ์ให้มีอัตราการติดลูกสูง เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันในอุตสาหกรรมนมและผลิตภัณฑ์นม	จุดอ่อน (W) - อุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง เช่น อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมขนม อุตสาหกรรมเครื่องดื่ม ที่ใช้นมและผลิตภัณฑ์นมเป็นองค์ประกอบในการผลิต สามารถใช้นมผงหรือหางนมนำเข้าทดแทน ซึ่งมีต้นทุนต่ำกว่า การผลิตน้ำนมดิบจึงยังมีข้อจำกัดที่ได้ประโยชน์จากการขยายตัวของอุตสาหกรรมเหล่านี้ - แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของวัตถุดิบ และต้นทุนการผลิตของอุตสาหกรรมสนับสนุน เช่น การเปลี่ยนแปลงของราคาน้ำมันหรือราคาเม็ดพลาสติก ทำให้ต้นทุนของการผลิตกล่องบรรจุนมสูงขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อการผลิตนมพร้อมดื่มของผู้ประกอบการแปรรูปนม
--	---

โอกาส (O)	อุปสรรค (T)
- แนวโน้มการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวและผู้อยู่อาศัยชาวต่างชาติในประเทศไทยที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเพิ่มขึ้นของปริมาณความต้องการนมและผลิตภัณฑ์นมในประเทศจากอัตราการบริโภคนมและผลิตภัณฑ์นมของคนต่างชาติที่สูงกว่าคนไทยมาก การเพิ่มขึ้นของการเดินทาง (ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยว) จึงเป็นโอกาสในการขยายตลาดของอุตสาหกรรมนมและผลิตภัณฑ์นม - การนำเข้านมและผลิตภัณฑ์นมจากต่างประเทศที่เป็นความต้องการของตลาด เป็นโอกาสที่ดีสำหรับอุตสาหกรรมนมและผลิตภัณฑ์นมของไทยในการพัฒนาระดับผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มที่มากขึ้นจากห่วงโซ่มูลค่าที่สูงขึ้น (Move up Value Chain) - แนวโน้มความต้องการสินค้าปลอดสาร สินค้าอินทรีย์ หรือสินค้าออร์แกนิกซ์ (Organic Products) เป็นโอกาสให้ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมนมและผลิตภัณฑ์นมในการสร้างผลผลิตที่มีมูลค่าสูงตอบสนองต่อความต้องการในตลาดเฉพาะ (Niche Market) และลดการพึ่งพาการผลิตเป็นจำนวนมาก (Mass Production) ที่ไทยมีข้อจำกัดในการแข่งขันทางด้านนี้	- การขยายขนาดฟาร์มหรือการเพิ่มจำนวนโคนมในฝูงของเกษตรกรยังมีความเสี่ยงต่อการมีหญ้าเลี้ยงสัตว์ไม่เพียงพอต่อความต้องการโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงฤดูแล้ง หรือมีความเสี่ยงที่ราคาหญ้าจะปรับสูงขึ้นมากจนเกษตรกรผู้เลี้ยงต้องประสบกับสภาวะขาดทุน จึงเป็นข้อจำกัดของเกษตรกรผู้เลี้ยงในการควบคุมขนาดของฝูงโคนมเพื่อให้แน่ใจว่ามีอาหารเพียงพอ - การขาดแคลนแรงงานในอุตสาหกรรมโคนม แนวโน้มการลดลงของประชากร และกำลังแรงงานของประเทศ รวมทั้งการที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโดยส่วนใหญ่มีอายุสูงขึ้น ทำให้ต้องมีการเตรียมตัวเพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการเลี้ยงที่จะเป็นการลดการใช้แรงงาน โดยในปัจจุบันการเลี้ยงโคนมเป็นการเลี้ยงโดยเกษตรกรรายย่อย หรือรายเล็ก ซึ่งจะอาศัยแรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก ทำให้มีข้อจำกัดในการบริหารจัดการฟาร์มเพื่อลดต้นทุน

ที่มา: คณะผู้วิจัย

บทที่ 5

ความยั่งยืนในอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนมและ มาตรการทางการค้าระหว่างประเทศ

อุตสาหกรรมการเกษตรเป็นอีกแหล่งที่มีการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Greenhouse Gases: GHG)¹สู่ชั้นบรรยากาศของโลก ในปี 2566 ภาคเกษตรกรรมมีส่วนการปล่อยก๊าซเรือนกระจกประมาณร้อยละ 11 ของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั้งหมดจากทุกอุตสาหกรรม² และในช่วงปี 2556 - 2566 พบว่าการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากภาคเกษตรกรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีอัตราการเพิ่มประมาณร้อยละ 6³ Blaustein-Rejto และ Chris Gambino (2023) รายงานว่า อุตสาหกรรมการทำปศุสัตว์ตลอดห่วงโซ่อุปทานมีส่วนการปล่อยก๊าซเรือนกระจกประมาณร้อยละ 12-17 ของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั้งหมด⁴ ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการจัดการและลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากกิจกรรมทางการเกษตรอย่างเป็นระบบ

อุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนม ถูกระบุว่าเป็นหนึ่งในแหล่งปล่อยก๊าซเรือนกระจกขนาดใหญ่ของโลก โดยเฉพาะก๊าซมีเทน (CH_4) และไนตรัสออกไซด์ (N_2O) อันเกิดจากกระบวนการย่อยอาหารของโคเนื้อและโคนม การจัดการมูลโค การผลิตอาหารสัตว์ และการขนส่ง ซึ่งก่อให้เกิดภาวะโลกร้อนสูงกว่าคาร์บอนไดออกไซด์หลายเท่า และการจัดการทรัพยากรน้ำในอุตสาหกรรมเลี้ยงโคเนื้อและโคนม ยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่เชื่อมโยงกับการปล่อยก๊าซเรือนกระจก เนื่องจากการใช้น้ำอย่างไม่มีประสิทธิภาพอาจนำไปสู่การเพิ่มปริมาณของเสียอินทรีย์ในระบบน้ำเสีย และเป็นแหล่งของก๊าซมีเทนและไนตรัสออกไซด์

การปล่อยก๊าซมีเทนของโคเนื้อและโคนมและการปล่อยคาร์บอนจากอุตสาหกรรมเลี้ยงและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับโคเนื้อและโคนม ไม่เพียงส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่ยังอาจส่งผลต่อการค้าระหว่างประเทศที่มีการใช้มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี (Non-Tariff Measures: NTMs) ด้านสิ่งแวดล้อมในอนาคต ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเตรียมความพร้อมของอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนม ทั้งในมิติของการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และมาตรการทางการค้าระหว่างประเทศ

¹ GHG ย่อมาจาก Greenhouse Gases (ก๊าซเรือนกระจก) หมายถึงกลุ่มก๊าซในชั้นบรรยากาศของโลกที่มีคุณสมบัติในการกักเก็บความร้อนและส่งผลต่ออุณหภูมิของโลก

² Ian Tiseo. (2023). Global GHG Emission Shares by Sector. Statista, 2023, <https://www.statista.com/statistics/241756/proportion-of-energy-in-global-greenhouse-gas-emissions/>.

³ Ian Tiseo. (2025). Annual Greenhouse Gas (GHG) Emissions Worldwide from 1990 to 2023, by Sector. Statista, 2025, <https://www.statista.com/statistics/1423179/global-ghg-emissions-by-sector-annual/>.

⁴ เนื่องจากสัดส่วนการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนมไม่ได้รวมเฉพาะภาคการเกษตร แต่ยังรวมไปถึงอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องอื่นๆ ด้วย เช่น การขนส่งและโลจิสติกส์ เป็นต้น โดยค่าการประเมินการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากภาคปศุสัตว์มักอ้างอิงข้อมูลในช่วงระยะเวลาล่าสุดที่มีข้อมูลสถิติสมบูรณ์ ทั้งนี้ การคำนวณขึ้นอยู่กับแหล่งข้อมูล เช่น องค์กรอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ หรือรายงานของคณะกรรมการอิสระระหว่างรัฐบาลว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป็นต้น ส่งผลให้ผลของการคำนวณของแต่ละแหล่งข้อมูลออกมาไม่เท่ากัน

5.1 วงจรการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของโคเนื้อและโคนม

การปล่อยก๊าซเรือนกระจกของอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนม สามารถแบ่งออกได้เป็นสามช่วงหลักตามรูปที่ 5.1 ประกอบด้วย 1) การปล่อยก๊าซเรือนกระจกช่วงต้นทาง (ก่อนถึงฟาร์ม) 2) การปล่อยก๊าซเรือนกระจกภายในฟาร์ม และ 3) การปล่อยก๊าซเรือนกระจกช่วงปลายทาง (หลังจากออกจากฟาร์ม) มีรายละเอียดดังนี้

1) การปล่อยก๊าซเรือนกระจกช่วงต้นทาง (ก่อนถึงฟาร์ม) ส่วนใหญ่มาจากระบบการผลิตวัตถุดิบอาหารสัตว์ เช่น การปลูกและเก็บเกี่ยวพืชอาหารสัตว์ ซึ่งทำให้เกิดก๊าซไนตรัสออกไซด์ที่เกิดจากกระบวนการใช้ปุ๋ยเคมีในโตรเจนและปุ๋ยอินทรีย์หรือปุ๋ยคอก การปล่อยก๊าซมีเทนจากการผลิตพืชโดยทั่วไปมีปริมาณไม่มากนัก ยกเว้นในกรณีการปลูกข้าวในนาข้าว ซึ่งมีการปล่อยก๊าซมีเทนในระดับสูงมาก⁵ และก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงภายในแปลงพืชและการรวบรวมขนส่งไปยังโรงผลิตอาหารสัตว์ และร้านค้าอาหารสัตว์

2) การปล่อยก๊าซเรือนกระจกภายในฟาร์มจากกิจกรรมต่าง ๆ ในระบบการเลี้ยงโคเนื้อและโคนม โดยก๊าซเรือนกระจกที่สัตว์ปล่อยออกมาโดยตรง คือ ก๊าซมีเทนที่เกิดจากการหมักย่อยอาหารในระบบทางเดินอาหารของสัตว์ รศ.ดร.กวรรณ ศรีงาม อาจารย์ประจำคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เห็นว่าควรให้ความสำคัญกับการปล่อยก๊าซมีเทนในอุตสาหกรรมการเลี้ยงโคเนื้อและโคนม เนื่องจากเป็นสัตว์ซึ่งมีการปล่อยก๊าซมีเทนจำนวนมาก โคหนึ่งตัวสามารถปล่อยก๊าซมีเทนออกมาได้สูงถึง 400 - 600 ลิตรต่อวัน ในขณะที่โคนมมีการปล่อยก๊าซมีเทนสูงถึง 290 - 500 ลิตรต่อตัวต่อวัน⁶ ซึ่งทำให้โคนมในประเทศไทยมีการปล่อยก๊าซมีเทนสูงถึง 74,650 ตันต่อปี หรือเทียบเท่ากับการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂ eq) 2.09 ล้านตันต่อปี ในขณะที่โคเนื้อในประเทศไทยมีการปล่อยก๊าซมีเทนรวม 135,597.41 ตันต่อปี หรือเทียบเท่ากับการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂ eq) 3,796,727.48 ตัน⁷ องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO, 2015) รายงานว่า การเลี้ยงโคหนึ่งตัวมีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเทียบเท่าคาร์บอนไดออกไซด์ประมาณ 2,641.12 กิโลกรัมต่อปี ในการจัดการสิ่งขี้ถ่ายและของเสียส่วนใหญ่เป็นก๊าซมีเทน ก๊าซไนตรัสออกไซด์ และแอมโมเนีย นอกจากนี้ ในฟาร์มส่วนใหญ่ยังมีการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงและไฟฟ้าภายในฟาร์มด้วย

3) การปล่อยก๊าซเรือนกระจกช่วงปลายทาง (หลังจากออกจากฟาร์ม) ส่วนใหญ่จะเกิดจากอุตสาหกรรมแปรรูปและการใช้วัสดุห่อหุ้มและบรรจุภัณฑ์ โดยก๊าซเรือนกระจกหลักที่ถูกปล่อยออกมา คือ ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ สามารถแบ่งออกได้เป็นสองส่วน ได้แก่ 1) การขนส่ง กรณีโคนม เช่น การขนส่งนมไปยังศูนย์รวบรวมนํ้านมดิบ สหกรณ์ โรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์ และการส่งขาย ส่วนโคเนื้อ คือ การเคลื่อนย้ายโคเข้าโรงฆ่าสัตว์ และการส่งขาย และ 2) การแปรรูป กรณีโคนม เช่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากนํ้านม ส่วนโคเนื้อ คือ ขั้นตอนการบ่มเนื้อ และการบรรจุเนื้อลงผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ ข้อมูล CO₂ Everything (2018) รายงานว่าการผลิตเนื้อโคหนึ่งกิโลกรัมเทียบเท่ากับการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ประมาณ 155 กิโลกรัม⁸

⁵ จีระศักดิ์ ขอบแตง (2567). คู่มือการจัดการอาหารสัตว์เพื่อลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากระบบการเลี้ยงโคนม (โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด: สำนักพัฒนาอาหารสัตว์ กรมปศุสัตว์).

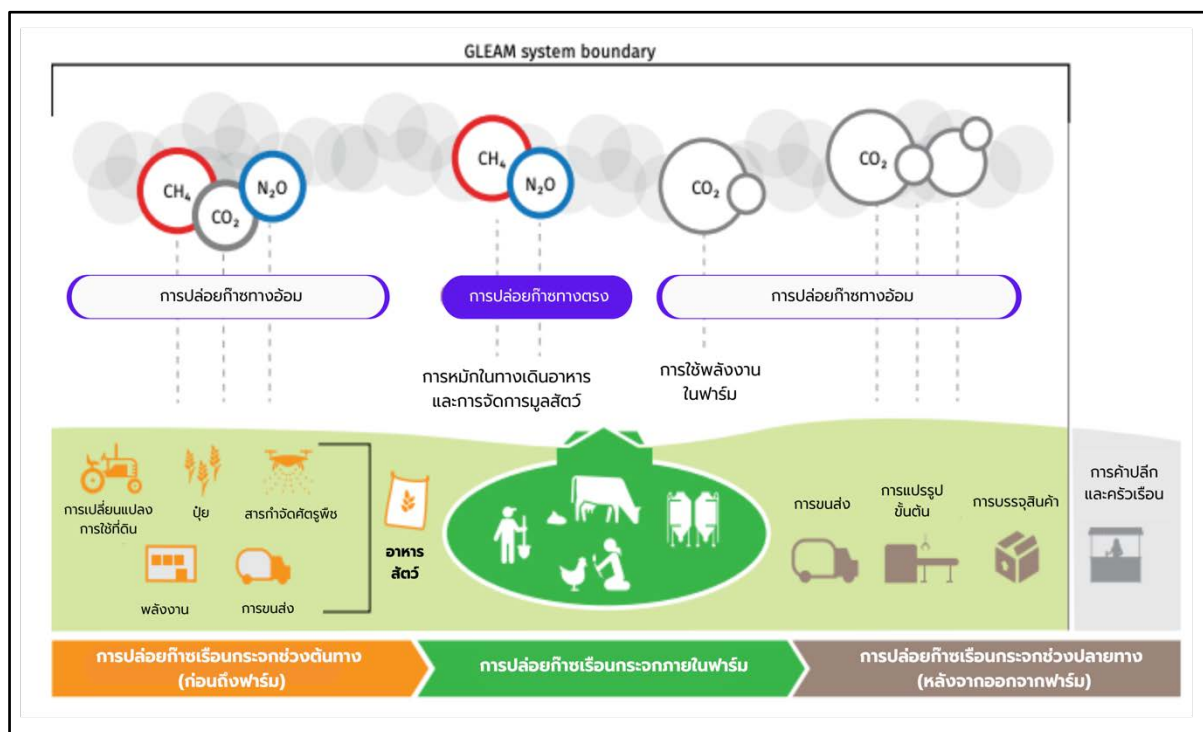
⁶ United States Environmental Protection Agency. (2000). Agriculture and Aquaculture: Food for Thought. [www.epa.gov](https://www.epa.gov/snep/agriculture-and-aquaculture-food-thought), October 2020, <https://www.epa.gov/snep/agriculture-and-aquaculture-food-thought>.

⁷ คำนวณจากจำนวนโคเนื้อทั้งหมด 1,434,535 ตัว ซึ่งปล่อยมีเทนเฉลี่ย 395 ลิตร/ตัว/วัน คิดเป็น 206,701,849 ลบ.ม./ปี และเท่ากับ 135,597,414.9 กก. (โดยใช้ค่าความหนาแน่น 0.656 กก./ลบ.ม.) จากนั้นคูณด้วย GWP ของมีเทน (28) ได้เท่ากับ 3,796,727.48 ตัน CO₂e/ปี

⁸ CO₂ Everything, "Beef Carbon Footprint | 15.5kg CO₂e," [www.co2everything.com](https://www.co2everything.com/co2e-of/beef), 2018, <https://www.co2everything.com/co2e-of/beef>.

ในขณะที่การผลิตนมพร้อมดื่มและชีสหนึ่งกิโลกรัมเทียบเท่ากับการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ประมาณ 3.2 และ 27.9 กิโลกรัม⁹ ส่งผลให้เมื่อเปรียบเทียบกับอุตสาหกรรมการผลิตเนื้อและนมของสัตว์อื่น ๆ อุตสาหกรรมเนื้อโคและโคนมมีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกออกมามากที่สุด ดังนั้น การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนมตลอดห่วงโซ่อุปทานจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการผลิตที่ยั่งยืน

รูปที่ 5.1 การปล่อยก๊าซเรือนกระจกในอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนมและอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง

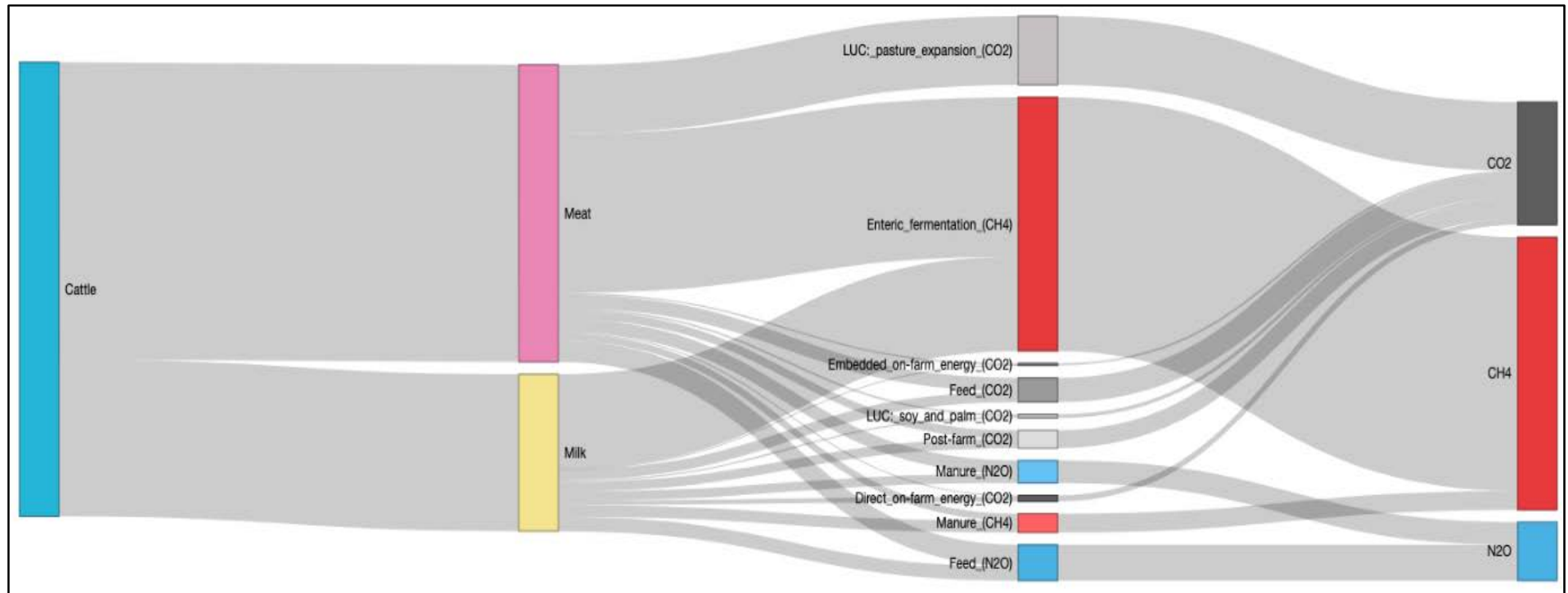

ที่มา: ดัดแปลงมาจาก Pathways Towards Lower Emissions a Global Assessment of the Greenhouse Gas Emissions and Mitigation Options from Livestock Agrifood Systems. Food and Agriculture Organization. (2023)

รูปที่ 5.2 แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนมและอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วง โดยพบว่าการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากอุตสาหกรรมเลี้ยงโคเนื้อมากกว่าโคนม การปล่อยก๊าซมีเทนจะเกิดจากกระบวนการหมักในระบบย่อยอาหารมากถึงร้อยละ 55.9 ของการปล่อยก๊าซทั้งหมด ในขณะที่ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์เกิดจากการขยายตัวของพื้นที่เลี้ยงสัตว์มากถึงร้อยละ 15.1 ของการปล่อยก๊าซทั้งหมด ส่วนอาหารสัตว์ กิจกรรมโดยรวมหลังจากออกจากฟาร์ม และการใช้ไฟฟ้าภายในฟาร์ม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 5.37 ร้อยละ 3.94 และร้อยละ 1.33 ตามลำดับ ส่วนก๊าซไนตรัสออกไซด์จะเกิดจากอาหารสัตว์ และปุ๋ยมูลสัตว์ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.89 และร้อยละ 5 ของการปล่อยก๊าซทั้งหมด

⁹ CO2 Everything, "Cheese Carbon Footprint | 2.79kg CO2e," www.co2everything.com, 2018, <https://www.co2everything.com/co2e-of/cheese>; CO2 Everything, "Milk (Cow) Carbon Footprint | 0.8kg CO2e," www.co2everything.com, 2018, <https://www.co2everything.com/co2e-of/milk>.

รูปที่ 5.2 สัดส่วนการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนมและอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง

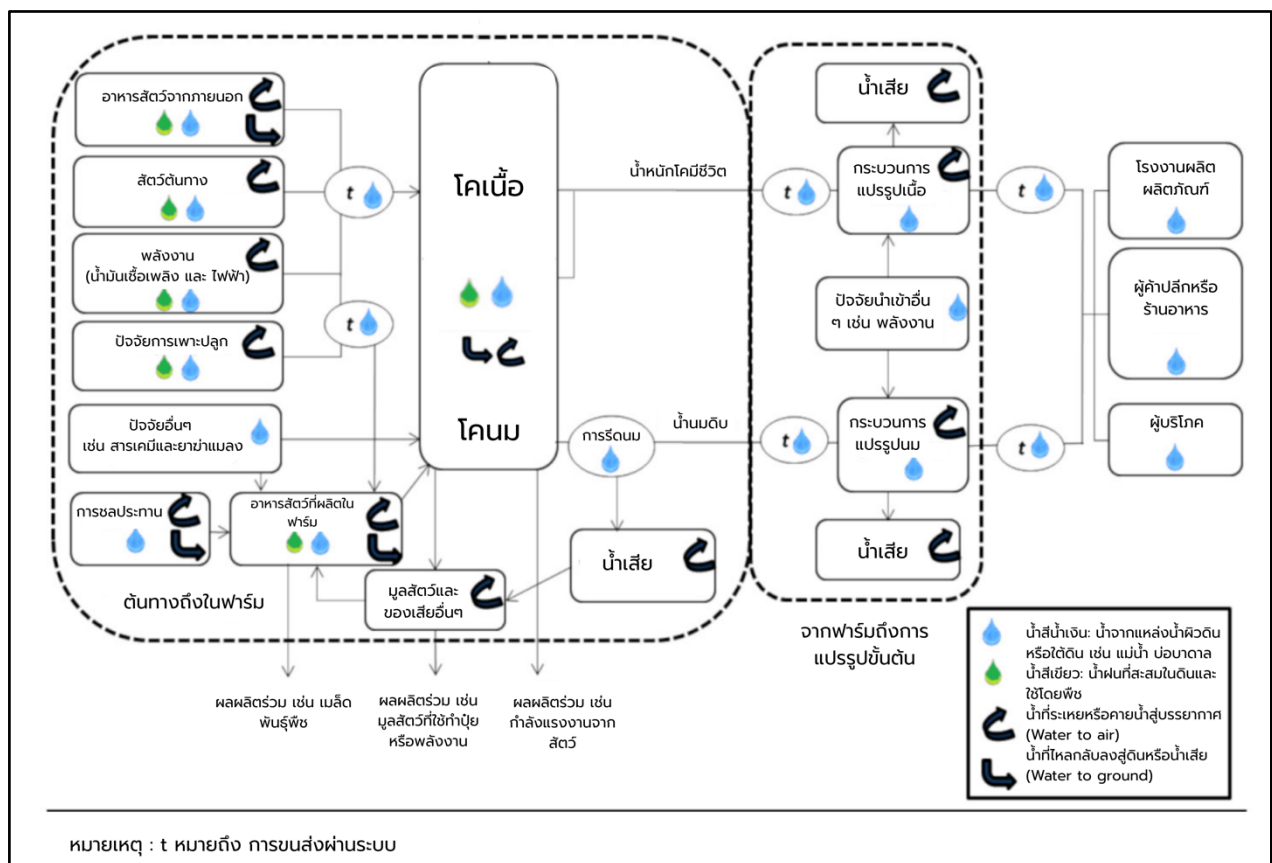
ที่มา: Food and Agriculture Organization. (2015). Global Emissions from Livestock in 2015. https://foodandagricultureorganization.shinyapps.io/GLEAMV3_Public/.

5.2 วงจรการใช้น้ำของโคเนื้อและโคนม

น้ำมีความสำคัญเป็นอย่างมากสำหรับอุตสาหกรรมปศุสัตว์ ในแต่ละปีจำเป็นต้องใช้น้ำประมาณ 4,387 ลูกบาศก์กิโลเมตรเพื่อผลิตอาหารสัตว์ที่ภาคปศุสัตว์ทั่วโลกบริโภค¹⁰ ในขณะที่จำนวนประชากรโลกมีเป็นจำนวนมากและมีความต้องการน้ำสำหรับการบริโภคที่มากขึ้น ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบต่อปริมาณน้ำที่มีและสามารถใช้ในปศุสัตว์และการเกษตรลดลง ดังนั้น การศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้น้ำในภาคปศุสัตว์และรอยเท้าน้ำ (Water Footprint) จึงเป็นประเด็นสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมปศุสัตว์ให้มีประสิทธิภาพในการผลิตร่วมกับการบริหารจัดการและการใช้น้ำอย่างยั่งยืน

วงจรการใช้น้ำของอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนม สามารถแบ่งออกได้เป็นสองช่วงหลักตามรูปที่ 5.3 ประกอบด้วย ช่วงต้นทางถึงในฟาร์ม และช่วงจากฟาร์มถึงการแปรรูปขั้นต้น

รูปที่ 5.3 วงจรการใช้น้ำของโคเนื้อและโคนม

ที่มา: ดัดแปลงมาจาก Water Use in Livestock Production Systems and Supply Chains. Guidelines for Assessment. Food and Agriculture Organization, 2019

¹⁰ Jens Heinke et al. (2020). Water Use in Global Livestock Production—Opportunities and Constraints for Increasing Water Productivity. *Water Resources Research* 56, no. 12 (December 2020), <https://doi.org/10.1029/2019wr026995>.

1) ต้นทางถึงในฟาร์ม

ในช่วงต้นทางปัจจัยการใช้น้ำส่วนใหญ่มาจากการเพาะปลูก (Crop Inputs) อาหารสัตว์สำหรับลูกโค โคก่อนขุน หรือแม่โคสาวท้อง การใช้พลังงาน เช่น น้ำมันเชื้อเพลิงและไฟฟ้าในการจัดการการเลี้ยงต้นทาง ซึ่งใช้ทั้งน้ำสีน้ำเงิน (Blue Water) และน้ำสีเขียว (Green Water)¹¹ รวมถึงมีการปล่อยน้ำกลับสู่บรรยากาศ และพื้นดิน ในขณะที่ สารเคมีและยาฆ่าแมลงที่มีการใช้ภายในฟาร์มและการเลี้ยงสัตว์จะใช้น้ำสีน้ำเงิน น้ำจากการชลประทานที่ถูกนำมาใช้ในการปลูกพืชอาหารสัตว์หรือเพื่อการบริโภคของสัตว์ภายในฟาร์มซึ่งใช้ทั้งน้ำสีน้ำเงินและน้ำสีเขียว

โคเนื้อและโคนมเป็นศูนย์กลางการใช้น้ำซึ่งมีการใช้ทั้งน้ำสีน้ำเงิน และน้ำสีเขียว เพื่อให้โคเจริญเติบโต และให้ผลผลิตได้ โคเนื้อจะได้ผลผลิตเป็นน้ำหนักของโคมีชีวิต และโคนมจะได้ผลผลิตเป็นน้ำนมดิบ ซึ่งจะมีการใช้น้ำในกระบวนการรีดนมจากในฟาร์ม โดยน้ำที่ใช้ในการรีดนมจะถูกนำไปรวมกับมูลและของเสียอื่น ๆ นอกจากนี้ ภายในฟาร์มยังมี ผลผลิตร่วมอื่น ๆ เช่น มูลสัตว์โดยน้ำบางส่วนจะระเหยกลับสู่ชั้นบรรยากาศ ในขณะที่น้ำบางส่วนและมูลสัตว์จะถูกนำไปแปรรูปเป็นปุ๋ยคอก และใช้ในการเพาะปลูก

2) จากฟาร์มถึงการแปรรูปขั้นต้น

ผลผลิตที่ได้จากฟาร์มทั้งโคเนื้อที่ได้น้ำหนักและโครงสร้าง และน้ำนมดิบจากฟาร์มจะถูกขนส่งเข้ากระบวนการแปรรูป การแปรรูปผลผลิตตลอดจนการส่งขายให้กับผู้บริโภคจะใช้น้ำสีน้ำเงินเป็นหลักและจะก่อให้เกิดน้ำเสีย โคที่มีน้ำหนักตัวและโครงสร้างเหมาะสมจะถูกขนส่งไปยังโรงฆ่าสัตว์เพื่อเข้าสู่กระบวนการแปรรูปซาก โดยในขั้นตอนการแปรรูปนั้นจะมีการใช้น้ำและพลังงานไฟฟ้าอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งในด้านการชำแหละ ทำความสะอาด และการจัดเตรียมผลิตภัณฑ์เนื้อโคสำหรับการขายในเชิงพาณิชย์ ในขณะที่ น้ำนมดิบจะถูกส่งไปยังโรงงานแปรรูป โดยในกระบวนการแปรรูปน้ำนมจะมีการใช้น้ำและพลังงานไฟฟ้าในขั้นตอนต่างๆ เช่น การฆ่าเชื้อ การแยกส่วนประกอบ และการบรรจุผลิตภัณฑ์ เพื่อนำไปจำหน่ายในรูปของผลิตภัณฑ์นมและนมแปรรูปหลากหลายประเภท เช่น นมพาสเจอร์ไรส์ นมยูเอชที โยเกิร์ต และเนยแข็ง

รูปที่ 5.4 แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนการใช้น้ำในอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนม และอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลขององค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO, 2015) พบว่า น้ำที่ใช้ในอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนมส่วนใหญ่เป็นการใช้น้ำผิวดิน ซึ่งถูกใช้ในการเพาะปลูกพืชอาหารสัตว์เป็นหลักโดยคิดเป็นร้อยละ 79.43 ของการใช้น้ำทั้งหมด และมีการใช้น้ำในการเลี้ยงโคโดยตรงเพียงร้อยละ 20.56 ของการใช้น้ำทั้งหมด เมื่อเปรียบเทียบปริมาณการใช้น้ำในอุตสาหกรรมการเลี้ยงโคเนื้อและโคนม อุตสาหกรรมการเลี้ยงโคเนื้อมีการใช้น้ำมากกว่าอุตสาหกรรมการเลี้ยงโคนมถึงร้อยละ 40.05

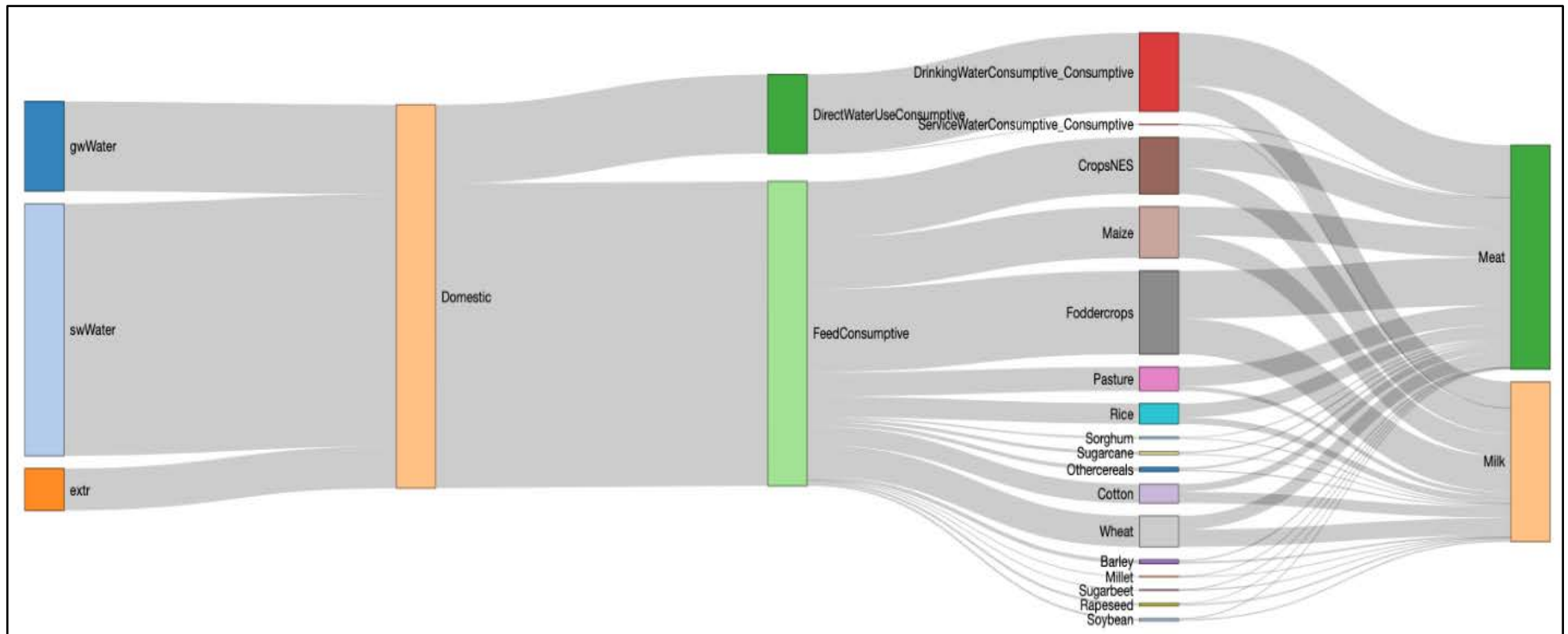
ในส่วนการใช้น้ำช่วงจากฟาร์มถึงการแปรรูปขั้นต้น เป็นการใช้น้ำจากโรงงานแปรรูปเป็นหลัก การแปรรูปโคเนื้อจะใช้น้ำมากกว่าโคนม โดยเนื้อโคหนึ่งกิโลกรัมมีการใช้น้ำ 483 ลิตร ในขณะที่การผลิตน้ำนมหนึ่งกิโลกรัมมีการใช้น้ำ 93 ลิตร¹² น้ำรวมทั้งหมดสำหรับการผลิตนมหน้าฟาร์ม 1 กิโลกรัม เท่ากับ 366.22 กิโลกรัม และการแปรรูปนมต้องใช้น้ำ 88.05 และ 78.03 กิโลกรัมต่อบรรจุภัณฑ์นม UHT และนมพาสเจอร์ไรส์ขนาด 200 มิลลิลิตร ตามลำดับ¹³

¹¹ “น้ำสีน้ำเงิน (Blue water) คือ ปริมาณน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติทั้งแหล่งน้ำผิวดินเช่น น้ำในแม่น้ำทะเลสาบรวมทั้งน้ำในอ่างเก็บกักน้ำในอ่างเก็บน้ำต่างๆ และแหล่งน้ำใต้ดินอันได้แก่น้ำบาดาลที่ใช้ในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค และ น้ำสีเขียว (Green water) คือปริมาณน้ำที่อยู่ในรูปของความชื้นในดินที่ถูกใช้ในการผลิตสินค้าและบริการโดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตพืชผลทางการเกษตร การทำไม้ และทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์”, สถาบันอาหาร, ทฤษฎี Water Footprint, พ.ศ.2557, <https://fic.nfi.or.th/waterfootprint/index.php/theory>.

¹² Food and Agriculture Organization. (2015). Water Consumption Water Consumption for World in 2015. https://foodandagricultureorganization.shinyapps.io/GLEAMV3_WATER_Public/.

¹³ Boonyanuwat and Sirikul, Water Footprint of Milk Production.

รูปที่ 5.4 สัดส่วนการใช้น้ำในอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนม

ที่มา: Water Consumption for World in 2015, Food and Agriculture Organization (2015)

5.3 แนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice)

การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในฟาร์มโคเนื้อและโคนมมีความสำคัญมากขึ้นในสถานการณ์ที่สภาพภูมิอากาศของโลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรง โดยอุตสาหกรรมเลี้ยงและการแปรรูปต้องปรับตัวด้วยการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม ร่วมกับแนวปฏิบัติที่ดีต่าง ๆ ซึ่งไม่เพียงช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การจัดการต้นทุนดำเนินงาน และการส่งออกไปยังต่างประเทศ

ปัจจุบันแนวปฏิบัติที่ดีในการเลี้ยงโคเนื้อและโคนมมีหลายรูปแบบซึ่งสามารถทำควบคู่กันไปได้ดังต่อไปนี้

- การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

โดยทั่วไปประสิทธิภาพการผลิตของโคเนื้อและโคนมมาจากการใช้อาหารสัตว์เป็นส่วนใหญ่ในการสร้างโครงสร้าง น้ำหนัก และน้ำนม โดยหากสัดส่วนของอาหารโคเพื่อการดำรงชีพต่อการผลิตน้ำนม 1 กิโลกรัม หรือเนื้อโค 1 กิโลกรัมลดลง จำนวนก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่ปล่อยสู่ชั้นบรรยากาศจะถูกลดลง กล่าวคือ โคเนื้อที่มีอัตราแลกเนื้อต่ำ (Feed Conversion Ratio [FCR]) และโคนมที่ให้ผลผลิตน้ำนมสูง¹⁴ จะมีค่าคาร์บอนฟุตพริ้นท์ของการเลี้ยงและผลิตภัณฑ์ที่ต่ำตามมา จากการศึกษาของ Gerber et al. (2011) พบว่าค่าคาร์บอนฟุตพริ้นท์ของน้ำนมลดลงเมื่อโคนมให้ผลผลิตน้ำนมเพิ่มมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังมีอุปสรรคในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต โดยเฉพาะการเพิ่มผลิตภาพที่สูงขึ้น เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อและโคนมส่วนใหญ่เป็นรายย่อยและขาดแคลนเงินทุนหมุนเวียน ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงแหล่งอาหารสัตว์คุณภาพสูงได้ หรือสายพันธุ์โคที่เลี้ยงส่วนใหญ่ยังเป็นสายพันธุ์ที่มีอัตราแลกเนื้อต่ำ หรือผลิตน้ำนมดิบได้น้อย ดังนั้น ควรมีการปรับปรุงสายพันธุ์ที่ดีมีคุณภาพขึ้น ร่วมกับการหาแหล่งอาหารคุณภาพสูง และการเพิ่มประสิทธิภาพการเลี้ยงอื่น ๆ เช่น การลดอายุการเลี้ยงและขุนโคเนื้อให้เหลือ 26 เดือน จาก 30 เดือน หรือการป้องกันโรคและการดูแลสุขภาพโคนมที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้เพิ่มปริมาณน้ำนมดิบจะสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้

- การลดก๊าซที่มาจากกระบวนการหมักย่อยอาหารในโคด้วยการใช้อาหาร อาหารเสริม และสารเสริม

ก๊าซมีเทนที่เกิดจากโคเนื้อและโคนมส่วนใหญ่ถูกผลิตจากกระบวนการย่อยในกระเพาะรูเมนที่มีการย่อยหญ้าหรือเยื่อใย ดร.กวรรณ ศรีงาม ให้ข้อมูลว่ามีแนวทางลดการปล่อยก๊าซมีเทนหลายวิธี เช่น การเพิ่มอาหารข้นเพื่อลดการหมักในกระเพาะรูเมน แต่มีข้อจำกัดเรื่องต้นทุนอาหารที่สูงขึ้น ใส่จุลินทรีย์เฉพาะทางเพื่อช่วยย่อยอาหารและลดการปล่อยก๊าซ การใช้สาร 3-nitrooxypropanol (NOP) และ สารโมเนนซิน (monensin) เพื่อลดก๊าซมีเทน ซึ่งสามารถลดการปล่อยก๊าซมีเทนจากโคลงได้มากกว่าร้อยละ 30¹⁵ อย่างไรก็ตาม ยังต้องมีการศึกษาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการตกค้างของสารในผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ สารโมเนนซินมีฤทธิ์เป็นยาปฏิชีวนะซึ่งไม่เหมาะกับการนำมาใช้กับโคนมซึ่งประเทศส่วนใหญ่รวมถึงประเทศไทยยังไม่อนุญาตให้ใช้เป็นสารเสริมในสัตว์ การใช้สาร 3-nitrooxypropanol และสารโมเนนซินในโคอาจทำให้โคและผลิตภัณฑ์ไม่สามารถส่งออกได้¹⁶

¹⁴ Feed Conversion Ratio = น้ำหนักตัวที่เพิ่มขึ้นหรือจับได้ (กก.) / น้ำหนักอาหารที่กินทั้งหมด (กก.)

¹⁵ จีระศักดิ์ ขอบแต่ง. (2567). คู่มือการจัดการอาหารสัตว์.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, น. 30-31

นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาการใช้วัตถุเจือปนอาหารสัตว์ (Additives) หรือ สารจากธรรมชาติ เช่น สารแทนนิน ซึ่งแม้จะมีผลในการลดการสร้างก๊าซมีเทน แต่ในขณะเดียวกันสารแทนนินมีฤทธิ์เป็นสารต้านโภชนะและอาจเป็นพิษกับโคหากใช้ในปริมาณสูง นอกจากนี้ จากการสัมภาษณ์อธิการบดีมหาวิทยาลัย Obihiro University of Agriculture and Veterinary Medicine ประเทศญี่ปุ่น พบว่า มหาวิทยาลัยกำลังศึกษาและทดลองนำสาหร่ายทะเลคอมบูมาเป็นส่วนผสมในอาหารโคนม เนื่องจากสาหร่ายทะเลคอมบูสามารถช่วยลดการปล่อยก๊าซมีเทนได้ อย่างไรก็ตาม อาจมีผลข้างเคียงถ้าโคนมกินสาหร่ายทะเลอาจทำให้กินอาหารได้น้อยลงร้อยละ 7.1 ซึ่งจะส่งผลให้ผลผลิตน้ำนมลดลงตามไปด้วยถึงร้อยละ 6.5¹⁷ ในขณะที่ทางมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ กำลังมีการศึกษาและวิจัยเรื่องการใส่สารสกัดจากกระเพราในอาหารสัตว์ที่ช่วยยับยั้งกระบวนการสร้างก๊าซมีเทน

อย่างไรก็ดี อุปสรรคสำคัญในการจัดการอาหารของสัตว์เพื่อลดการปล่อยก๊าซมีเทนในโคยังมีข้อจำกัดในด้านองค์ความรู้ที่ยังต้องมีการวิจัยและพัฒนาต่อเพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพผลสมรรถนะการผลิต และสุขภาพและสวัสดิภาพของสัตว์ซึ่งต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ

- การบริหารจัดการฟาร์มที่ดี

การบริหารจัดการฟาร์มโคเนื้อและโคนมที่ดีเกิดจากกระบวนการวางแผน ควบคุม และพัฒนาองค์ประกอบต่าง ๆ ของฟาร์ม เพื่อให้เกิดผลผลิตสูงสุดภายใต้ต้นทุนที่เหมาะสม ควบคู่กับการดูแลสิ่งแวดล้อมด้วยการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่ได้มาจากการทำฟาร์มทั้งทางตรงและทางอ้อม และการจัดการน้ำใช้และน้ำเสียภายในฟาร์ม เช่น การเพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานทดแทน และการจัดการของเสียอย่างมีประสิทธิภาพ

จากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการในพื้นที่ พบว่า ฟาร์มโคนมทั้งรายใหญ่และรายย่อย รวมถึงศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบและสหกรณ์บางแห่งมีการใช้พลังงานไฟฟ้าจากระบบโซลาร์เซลล์มากขึ้น ซึ่งสามารถลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้มากถึงร้อยละ 90.32 ต่อกิโลวัตต์ เมื่อเทียบกับการใช้ไฟฟ้าจากการไฟฟ้า ในขณะที่ทั้งฟาร์มโคนมขนาดใหญ่และฟาร์มขนาดเล็กบางแห่งจะมีการจัดการของเสียอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น บริษัท เชียงใหม่เฟรชมิลค์ ที่มีระบบผลิตพลังงานชีวภาพ (Biogas System) ที่ใช้ระบบเก็บและจัดการของเสีย เช่น มูลโค มารวบรวมในบ่อหมักย่อยแบบไร้ออกซิเจนสำหรับผลิตก๊าซชีวภาพจากของเสียในฟาร์ม ในขณะที่จากการผลิตพลังงานชีวภาพ จะนำไปทำปุ๋ยที่ใช้ภายในฟาร์มและจำหน่ายให้แก่ผู้ที่สนใจ มีระบบหมักก๊าซขนาด 4,000 ลบ.ม. และระบบบำบัดน้ำเสีย 670 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน และสามารถผลิตก๊าซชีวภาพ 2,550 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน ใช้เป็นพลังงานไฟฟ้าและก๊าซชีวภาพ โดยในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี 2553 ถึง 2568 ผลิตก๊าซชีวภาพจากน้ำเสียได้แล้ว 6,209,609 ลูกบาศก์เมตร นำก๊าซมาผลิตกระแสไฟฟ้าได้แล้ว 7,440,692 หน่วย

ในขณะที่ Windmill Farm ซึ่งเป็นฟาร์มโคนมขนาดเล็กในจังหวัดเชียงใหม่ ที่บริหารโดยเกษตรกรโคนมรุ่นใหม่ที่ได้รับรางวัลดีเด่น มีการคลุมบ่อบำบัดเพื่อเก็บกักก๊าซมีเทนและการนำก๊าซมีเทนที่ได้ไปเป็นเชื้อเพลิงในการหุงต้มในครัวเรือน ถือว่าเป็นวิธีการลดการปล่อยก๊าซมีเทนและการใช้เชื้อเพลิงจากฟอสซิลที่มีต้นทุนต่ำกว่าระบบผลิตพลังงานชีวภาพ

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, น. 30-31

ทั้งนี้ การบริหารจัดการฟาร์มที่ดียังเป็นข้อจำกัดของฟาร์มขนาดเล็กซึ่งเป็นฟาร์มส่วนใหญ่ของประเทศ เนื่องจากการบริหารจัดการฟาร์มที่ดีที่สามารถลดการปล่อยก๊าซได้ต้องลงทุนสูง และต้องมีพื้นที่รองรับโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ ดังนั้น ในการขับเคลื่อนแนวทางการจัดการฟาร์มที่ดี เกษตรกรต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐทั้งในด้านองค์ความรู้ เงินทุน และข้อมูลข่าวสารการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการฟาร์มเพื่อให้เกษตรกรสามารถต่อยอดได้

การปล่อยก๊าซเรือนกระจกในอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนมเกิดขึ้นตั้งแต่ต้นน้ำจนปลายน้ำ เช่น การผลิตอาหารสัตว์ การขนส่งวัตถุดิบ ตลอดจนกระบวนการแปรรูป บรรจุภัณฑ์ และการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ ซึ่งตลอดห่วงโซ่อุปทานล้วนปล่อยก๊าซเรือนกระจก ดังนั้น การประเมินคาร์บอนฟุตพริ้นท์ของกิจกรรมภายในฟาร์มและกระบวนการผลิตทั้งหมดตลอดห่วงโซ่อุปทานจึงมีความสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาแนวปฏิบัติที่ดี สำหรับทั้งเกษตรกรและผู้ประกอบการ โดยช่วยให้สามารถระบุแหล่งที่มาของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้อย่างชัดเจน และวัดผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากกระบวนการผลิตสินค้าตลอดวัฏจักรชีวิตของสินค้าโคเนื้อและโคนม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการวางแผนเพื่อลดการปล่อยในจุดที่มีความเข้มข้นสูง จากการคำนวณออกมาในรูปของคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า (CO₂ eq)

ทั้งนี้ การคำนวณค่าคาร์บอนฟุตพริ้นท์ของโคเนื้อและโคนม ต้องอาศัยข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิที่ต้องถูกแปลงให้อยู่ในรูปคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า ซึ่งคู่มือการจัดการอาหารสัตว์เพื่อลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากระบบการเลี้ยงโคนม (จีระศักดิ์ ชอบแต่ง 2567) มีการรวบรวมข้อมูลค่าสัมประสิทธิ์การปล่อยก๊าซเรือนกระจกบางส่วนตามตารางที่ 5.1 ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทั้งในระบบการเลี้ยงโคเนื้อและโคนม โดยข้อมูลดังกล่าวสามารถนำมาคำนวณต่อเพื่อหาผลรวมของคาร์บอนฟุตพริ้นท์ในรายการสินค้าหรือกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งนำไปสู่การขอและติดฉลากคาร์บอน Carbon Footprint Product (CFP) ที่ติดอยู่บนสินค้าหรือผลิตภัณฑ์

ประเทศไทยมีระบบผ่านองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจก (องค์การมหาชน) เพื่อส่งต่อให้คณะกรรมการองค์การบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจกอนุมัติ เพื่อให้ผู้ประกอบการว่าผลิตภัณฑ์นั้นมีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในปริมาณเท่าใดตลอดช่วงวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์¹⁸ การติดฉลากคาร์บอนในอุตสาหกรรมโคนมโคเนื้อของไทยส่วนใหญ่จะอยู่ในอาหารสัตว์ และผลิตภัณฑ์นมพร้อมดื่มที่ผลิต ซึ่งถูกควบคุมการผลิตโดยบริษัทเอกชนขนาดใหญ่ รัฐวิสาหกิจ หรือบริษัทที่มีนโยบายลดคาร์บอน โดยจากการสัมภาษณ์บริษัท เชียงใหม่เฟรชมิลค์ พบว่า บริษัทมีเป้าหมายในการจัดการฟาร์มและผลิตภัณฑ์สีเขียวที่จริงจัง และมีการนำมาใช้ในเชิงการตลาดผ่านการสร้างเรื่องราวให้กับสินค้า โดยในปัจจุบันสินค้าที่ได้ติดฉลากคาร์บอน CFP และบริษัทยังมีความพยายามในการทำฉลากคาร์บอน CFP ให้ครอบคลุมผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ทั้งหมด ภายใน 2 ปี

¹⁸ สุทธิพร ธนศกกุลวัฒนา และคณะ. (2561). คู่มือการจัดทำคาร์บอนฟุตพริ้นท์. สถาบันพัฒนาเศรษฐกิจ พลังงาน และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ตารางที่ 5.1 ค่าคาร์บอนฟุตพริ้นท์ของระบบการเลี้ยงโคเนื้อและโคนมตามรายการที่ใช้ในแต่ละกิจกรรม

รายการ	คาร์บอนฟุตพริ้นท์	หน่วย
ระบบการผลิตวัตถุดิบอาหารโค		
เมล็ดข้าวโพด (TH)	0.623	kg CO ₂ eq/kg
เมล็ดข้าวโพด (US)	0.420	kg CO ₂ eq/kg
ข้าว (CN)	1.250	kg CO ₂ eq/kg
เมล็ดข้าวสาลี (UA)	0.299	kg CO ₂ eq/kg
เมล็ดเรพชืด (DE)	0.758	kg CO ₂ eq/kg
เมล็ดถั่วเหลือง (USA)	0.380	kg CO ₂ eq/kg
หัวมันสำปะหลังสด (TH)	0.080	kg CO ₂ eq/kg
ข้าวโพดพร้อมฝักหมัก (NL)	0.091	kg CO ₂ eq/kg
วัตถุดิบอาหารสัตว์สำหรับใช้เลี้ยงโค		
แหล่งโปรตีน		
กากถั่วเหลือง	3.840	kg CO ₂ eq/kg
กากเนื้อในเมล็ดปาล์มน้ำมัน (มาเลเซีย)	0.650	kg CO ₂ eq/kg
กากเรพชืด	0.700	kg CO ₂ eq/kg
กากมะพร้าว	1.120	kg CO ₂ eq/kg
กากเบียร์สด	0.006	kg CO ₂ eq/kg
แหล่งพลังงาน		
ปลายข้าว	1.760	kg CO ₂ eq/kg
มันเส้น	0.759	kg CO ₂ eq/kg
เมล็ดข้าวโพด	0.658	kg CO ₂ eq/kg
รำข้าว	0.837	kg CO ₂ eq/kg
รำข้าวสาลี	0.477	kg CO ₂ eq/kg
แหล่งอาหารหยาบ		
ข้าวโพดพร้อมฝักหมัก	0.146	kg CO ₂ eq/kg
กากมันสำปะหลังสด	0.027	kg CO ₂ eq/kg
เปลือกมันสำปะหลังสด	0.046	kg CO ₂ eq/kg
หญ้าหมัก (ไม่ระบุชนิดหญ้า)	0.132	kg CO ₂ eq/kg
หญ้าแห้ง (ไม่ระบุชนิดหญ้า)	0.471	kg CO ₂ eq/kg
ไฟฟ้าในประเทศไทย		
ไฟฟ้าจากการไฟฟ้า (consumption mix)	0.1850	kgCO ₂ e/kWh
ไฟฟ้าจากระบบโซลาร์เซลล์	0.0178	kgCO ₂ e/kWh
น้ำมันเชื้อเพลิงในประเทศไทย		
น้ำมันเชื้อเพลิงโบฮีตเซล (B7)	2.5337	kgCO ₂ e/L
ก๊าซปิโตรเลียมเหลว (CNG)	3.3580	kgCO ₂ e/L
ก๊าซปิโตรเลียมเหลว (LPG)	1.6893	kgCO ₂ e/L

ที่มา: จีระศักดิ์ ขอบแต่ง. (2567). คู่มือการจัดการอาหารสัตว์เพื่อลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากระบบการเลี้ยงโคนม.

ด้วยเหตุนี้ การประเมินการปล่อยก๊าซเรือนกระจกหรือการประเมินคาร์บอนฟุตพริ้นท์ภายในระบบการผลิตและการเลี้ยงโคเนื้อและโคนม และในอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องจึงมีความสำคัญในการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากกระบวนการผลิตทั้งหมด ตั้งแต่ขั้นตอนการเลี้ยงสัตว์ การให้อาหาร การจัดการมูลสัตว์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ ไปจนถึงการขนส่งและการบริโภค ตลอดจนการสร้างบรรทัดฐานการทำเกษตรสมัยใหม่ที่เท่าทันภูมิอากาศที่ปรับเปลี่ยนและแปรปรวน

อุปสรรคสำคัญในการประเมินคาร์บอนฟุตพริ้นท์ ได้แก่ ข้อจำกัดด้านข้อมูลที่เป็นระบบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความแม่นยำในการประเมินการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคการเกษตรอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ การประเมินคาร์บอนฟุตพริ้นท์ในอุตสาหกรรมในประเทศไทยยังเป็นระบบสมัครใจของผู้ประกอบการ ผ่านการส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐ ยังไม่มีการสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจในวงกว้าง ในกลุ่มเกษตรกรรายย่อยบางส่วนอาจมีข้อจำกัดด้านองค์ความรู้ และเวลา เนื่องจากเกษตรกรเลี้ยงโครายย่อยส่วนมากจะประกอบอาชีพเลี้ยงโคควบคู่กับอาชีพเกษตรหลักอื่น ๆ ด้วย ส่งผลให้มีข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้

ดังนั้น แนวทางการจัดการคาร์บอนอย่างเป็นระบบยังคงเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมจากภาครัฐ โดยควรมีการจัดตั้งหน่วยงานรับรองและกำกับดูแลเพื่อพัฒนาแนวทางการคำนวณและเก็บข้อมูลการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ตลอดจนให้การรับรองอาหารลดคาร์บอน และส่งเสริมการบูรณาการระหว่างวิชาการสาขาต่าง ๆ เช่น สัตวศาสตร์เข้ากับวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม เพื่อเตรียมความพร้อมในระบบการประเมินคาร์บอนฟุตพริ้นท์ ศึกษาการเก็บภาษีจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจก กล่าวคือ การประเมินคาร์บอนฟุตพริ้นท์จะสามารถปรับทิศทางการเกษตรไทยให้เท่าทันการค้าแบบยั่งยืนของโลก

5.4 การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกกับมาตรการทางการค้าระหว่างประเทศในอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนม

อุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนม ถูกระบุว่าเป็นหนึ่งในแหล่งที่ปล่อยก๊าซเรือนกระจก (GHG) ที่ปล่อยจากระบบย่อยอาหารของวัว การจัดการมูลสัตว์ การผลิตอาหารสัตว์ และระบบขนส่งและพลังงาน ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้กลายเป็นจุดเน้นในเวทีการค้าโลก ซึ่งประเทศผู้นำเข้าหลายประเทศ โดยเฉพาะในยุโรป และบางส่วนของเอเชียตะวันออก เริ่มนำมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี (NTMs) มาใช้กับสินค้าเกษตรที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสูง

การประเมินคาร์บอนฟุตพริ้นท์ยังมีบทบาทสำคัญในบริบทการค้าและเป็นเสมือนกุญแจการส่งออกในอนาคต ซึ่งสามารถนำมาใช้ผลักดันการส่งออกท่ามกลางมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษีด้านสิ่งแวดล้อม เช่น

1) มาตรการ CBAM (Carbon Border Adjustment Mechanism)

มาตรการ CBAM เป็นมาตรการเก็บภาษีคาร์บอนสำหรับสินค้านำเข้าที่มีการจัดเก็บภาษีเพิ่มในรายการสินค้าที่ปล่อยคาร์บอนเข้มข้น ซึ่งมีการใช้อย่างเข้มงวดในสหภาพยุโรป ที่จัดปรับราคาคาร์บอนของสินค้าที่ปล่อยคาร์บอนเข้มข้นที่เข้ามาในตลาดสหภาพยุโรปโดยอิงกับส่วนต่างของราคาคาร์บอนระหว่างสหภาพยุโรปกับประเทศต้นทางแล้วคูณด้วยปริมาณคาร์บอนที่ปล่อยจากการผลิตสินค้านั้น¹⁹ ถึงแม้มาตรการ

¹⁹ วิจัย สิมฉายา. (2024). โอกาสประเทศไทยกับเศรษฐกิจปลอดคาร์บอน. *Social Science and Humanities Research Bulletin* 1, no. 1 (2024): 1–5.;วรรณสินธุ์ สัตยานุวัตร และนันท์รัตน์ ตั้งวิสูตรธรรม. (2023). กลไกการปรับ (ราคา) คาร์บอนข้ามพรมแดน (the Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM). สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง. December 15, 2023
<https://fpri.or.th/2023/12/15/%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B9%84%E0%B8%81%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%9A-%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%B2-%E0%B8%84%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%8C%E0%B8%9A%E0%B8%AD/>

ดังกล่าวจะยังไม่มีการใช้อย่างแพร่หลายและยังไม่ได้มีการใช้ในผลิตภัณฑ์นมและเนื้อ แต่ด้วยสถานการณ์สภาวะภูมิอากาศโลกที่มีความแปรปรวน จึงทำให้เกิดความเป็นไปได้ที่จะมีการบังคับใช้มาตรการเก็บภาษีคาร์บอนในสินค้าเกษตรมากขึ้น²⁰

2) กฎหมาย EU Deforestation Regulation (EUDR)

EU Deforestation Regulation (EUDR) เป็นกฎหมายภายใต้กรอบนโยบาย European Green Deal และยุทธศาสตร์ความหลากหลายทางชีวภาพของสหภาพยุโรป²¹ ซึ่งมีเป้าหมายในการลดการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ทั่วโลก โดยกฎหมายฉบับนี้ห้ามการนำเข้าและส่งออกสินค้าที่เกี่ยวข้องกับการทำลายป่าหรือทำให้ป่าเสื่อมโทรมเข้าสู่หรือออกจากสหภาพยุโรป เพื่อยกระดับมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อมในห่วงโซ่อุปทานระดับโลกและรักษาความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน โดยจะมีผลบังคับใช้ในวันที่ 30 ธันวาคม 2568 สำหรับบริษัทขนาดใหญ่ และวันที่ 30 มิถุนายน 2569 สำหรับบริษัทที่เป็นขนาดเล็กและขนาดกลาง (SMEs) โดยกำหนดให้สินค้าโภคภัณฑ์และผลิตภัณฑ์ที่อยู่ภายใต้ข้อกำหนดของ EUDR ที่มีการผลิตบนที่ดินที่มีการทำลายป่าหรือการทำให้ป่าเสื่อมโทรม หลังวันที่ 31 ธันวาคม 2563 เป็นต้นไป จะถูกห้ามขายหรือส่งออกจากสหภาพยุโรป²² โดยผู้ประกอบการต้องรวบรวมข้อมูลที่เป็นต่อการจัดทำตรวจสอบวิเคราะห์สถานะของสินค้าเพื่อยืนยันสินค้าว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำลายป่าตลอดวงจรการผลิตสินค้า

ถึงแม้ ภาคอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนมของประเทศไทยอาจไม่ได้รับผลกระทบจากกฎหมาย EUDR เนื่องจากประเทศไทยไม่ได้มีการส่งออกผลิตภัณฑ์โคเนื้อและโคนมไปยังตลาดยุโรป อย่างไรก็ตาม กฎหมาย EUDR สะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักของสหภาพยุโรปที่ต้องการสร้างความยั่งยืนทางการค้าระหว่างประเทศ และเป็นสัญญาณให้เกษตรกร ผู้ประกอบการ และภาครัฐของประเทศไทยต้องปรับตัวมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องการตรวจสอบย้อนกลับ การจัดเก็บข้อมูล และการป้องกันและปราบปรามการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อการเกษตร เพราะด้วยสถานการณ์สภาวะภูมิอากาศโลกที่มีความแปรปรวน จึงทำให้เกิดความเป็นไปได้ที่กฎหมายในรูปแบบที่เน้นการตรวจสอบย้อนกลับเพื่อยืนยันสถานะเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอาจมีการบังคับใช้ในวงกว้างมากขึ้น

3) การติดฉลากคาร์บอน (Carbon Labeling)

การติดฉลากคาร์บอน คือ การแสดงข้อมูลบนสินค้าเกี่ยวกับปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่เกิดขึ้นตลอดวัฏจักรชีวิตของผลิตภัณฑ์หนึ่ง ๆ ตั้งแต่ขั้นตอนการผลิต วัตถุดิบ การขนส่ง การใช้งาน ไปจนถึงการจัดการของเสียหรือการย่อยสลาย เพื่อให้ผู้บริโภคทราบว่าผลิตภัณฑ์นั้นมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากน้อยเพียงใด ซึ่งสหภาพยุโรปกำลังทำการศึกษาและจะนำมาใช้กับทุกสินค้าในตลาด ซึ่งรวมไปถึงผลิตภัณฑ์โคเนื้อและโคนม²³ ในขณะที่ ประเทศไทยกำลังทำการศึกษาระบบคำนวณการปล่อยก๊าซของโคเนื้อและโคนม และมีแผนในการขยายการออกฉลากแสดงการลดก๊าซเรือนกระจก (GHG Reduction Label) ให้กับสินค้าโค

²⁰ Patcha Thamrong-ajariyakun. (2024). ASEAN amidst the Trend of Border Carbon Adjustment - ITD - International Institute for Trade and Development. International Institute for Trade and Development (Public Organization. February 22, 2024, https://www.itd.or.th/en/itd-data-center/67_21en/.

²¹ Piermaria Corona Valerio Di Stefano, and Angelo Mariano. (2023). Knowledge Gaps and Research Opportunities in the Light of the European Union Regulation on Deforestation-Free Products. Annals of Silvicultural Research 48, no. 2 (2023): 87–89, <https://doi.org/10.12899/asr-2445>.

²² ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2024). EUDR: ผลกระทบและโอกาสสำหรับธุรกิจไทย | Baker McKenzie & SET ESG Academy. Sustainable Capital Market Development, 2024. <https://setsustainability.com/libraries/1359/item/eu-green-deal-eudr>.

²³ European Parliament. (2023). Establishing a Horizontal European Climate Label for Products. 2023. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/747453/EPRS_STU\(2023\)747453_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/747453/EPRS_STU(2023)747453_EN.pdf).

เนื้อและโคนมภายใน²⁴ ประเทศเกาหลีใต้มีระบบฉลากคาร์บอนและการรับรองสินค้าคาร์บอนต่ำแบบสมัครใจ และมีการให้การช่วยเหลือผู้ประกอบการในการคำนวณคาร์บอน และระบบสร้าง ECO MONEY points เพื่อจูงใจผู้บริโภค²⁵ นอกจากนี้ ยังมีระบบรับรองฟาร์มคาร์บอนต่ำ หากฟาร์มโคนมหรือโคเนื้อสามารถลดการปล่อย GHG ได้อย่างน้อยร้อยละ 10 จากค่าเฉลี่ย โดยฟาร์มที่ได้รับการรับรองจะได้รับการอุดหนุนอาหารสัตว์มีเทนต่ำ และการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมจากภาครัฐ²⁶ การสนับสนุนของภาครัฐในวงกว้าง ส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคในประเทศให้เลือกสินค้าที่ปล่อยคาร์บอนต่ำ²⁷ กล่าวคือ สินค้าเนื้อโคและนมที่มาจากระบบการผลิตที่ปล่อยคาร์บอนต่ำจะได้รับการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐและผู้บริโภคมากกว่า

ด้วยเหตุนี้ เกษตรกรและผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากโคเนื้อและโคนม จึงต้องเตรียมความพร้อมในการรายงานและตรวจสอบข้อมูลคาร์บอนอย่างโปร่งใสและได้มาตรฐาน เพื่อรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกในอนาคต รวมไปถึง การพัฒนาเทคโนโลยีลดการปล่อยก๊าซมีเทนและคาร์บอนในอุตสาหกรรมเลี้ยงโคเนื้อและโคนม เป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการพัฒนา ซึ่งจะสามารถช่วยสร้างอัตลักษณ์ เช่น นมคาร์บอนต่ำและเนื้อวัวคาร์บอนต่ำ มากไปกว่านั้น หากประเทศไทยมีความพร้อมในการจัดตั้งระบบการประเมินคาร์บอนฟุตพริ้นท์ที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นมาตรฐานในระดับสากล รัฐบาลไทยจะสามารถใช้ระบบดังกล่าวเป็นเครื่องมือในการเพิ่มอำนาจการเจรจาทางการค้าสำหรับสินค้าเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5.5 สรุป

ประเทศไทยแม้จะไม่ได้เป็นผู้ส่งออกเนื้อโครายใหญ่ของโลก แต่กำลังพยายามขยายตลาดโดยเฉพาะตลาดฮาลาลในมาเลเซีย ตะวันออกกลาง จีน และเวียดนาม หากผู้ประกอบการและผู้เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนมไม่เตรียมความพร้อมด้านสิ่งแวดล้อมและผลิตภัณฑ์คาร์บอนต่ำ อาจเผชิญกับความเสี่ยง เช่น การถูกเรียกเก็บภาษีคาร์บอนเมื่อส่งออกในอนาคต การถูกจำกัดเข้าตลาดของผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีการติดตามแหล่งที่มา หรือไม่มีข้อมูลการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมถึงอาจสูญเสียโอกาสในตลาดต่างประเทศที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับสินค้าที่มาจากกระบวนการผลิตที่ยั่งยืน

จึงกล่าวได้ว่าแนวทางในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนมที่สำคัญ ได้แก่ การปรับปรุงสูตรอาหารสัตว์ที่ลดการผลิตก๊าซมีเทนในระบบย่อยอาหาร การจัดการมูลสัตว์อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทำระบบพลังงานชีวภาพ หรือทำปุ๋ยอินทรีย์ การปรับปรุงระบบการบริหารจัดการฟาร์มที่ดีเพื่อลดการใช้น้ำและพลังงาน และการจัดทำระบบติดตามคาร์บอนฟุตพริ้นท์ของฟาร์มโคเนื้อและโคนม

โดยรัฐควรมีการจัดตั้งหน่วยงานสนับสนุนและช่วยเหลือผู้ประกอบการในการผลิตสินค้าเกษตรคาร์บอนต่ำ เพื่อรองรับปรับตัวต่อข้อกำหนด CBAM และ EUDR สนับสนุนให้ฟาร์มโคผลิตพลังงานทดแทน เช่น พลังงานชีวมวลจากมูลสัตว์เพื่อรักษาสีสิ่งแวดล้อม

²⁴ Keiko Fujibayashi. (2024). Japan Launches Greenhouse Gas Reduction Labeling System for Agricultural Products. United States Department of Agriculture.

²⁵ Reccessary. (2025). Korea Carbon Footprint Labeling. <https://www.reccessary.com/en/reccpedia/carbon-label/korea-carbon-footprint-labeling>.

²⁶ TRDIGE. (2025). South Korean Beef, Pigs, and Dairy Cows Also Receive Low-Carbon Certification. June 11, 2024, <https://www.tridge.com/news/following-korean-beef-pigs-and-dairy-cows-al-swrldkp>.

²⁷ Green Nudges. (2025). Nudging Governments into Buying Sustainably. February 3, 2025, <https://www.green-nudges.com/green-aisle/>; Swen J. Kühne et al. (2023). Can Carbon Labels Encourage Green Food Choices?. *Frontiers in Psychology* 13 (January 27, 2023): 902869, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.902869>.

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์กติกาการค้าโลกมีอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม ที่อยู่ในรูปแบบมาตรการกีดกันทางการค้าที่มีใช้ภาษี กำลังส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมเกษตร รวมถึงอุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนม ประเทศไทยจึงต้องเร่งพัฒนาศักยภาพในการผลิตที่ปล่อยคาร์บอนต่ำ และสร้างระบบรับรองด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก และสร้างความยั่งยืนในภาคเกษตรกรรม

บทที่ 6

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายโคเนื้อและผลิตภัณฑ์

อุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนมของไทยจะมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจในระดับฐานราก แต่ยังเผชิญกับความท้าทายทั้งด้านต้นทุนการผลิต คุณภาพมาตรฐาน การเข้าถึงตลาด และการแข่งขันจากสินค้านำเข้า เพื่อให้อุตสาหกรรมโคเนื้อและโคนมสามารถพัฒนาอย่างยั่งยืนและแข่งขันได้ในเวทีโลก จึงจำเป็นต้องมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมในการเสริมสร้างศักยภาพตลอดห่วงโซ่อุปทาน

6.1.1 ความสามารถในการแข่งขัน

เพื่อยกระดับสินค้าโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ของไทยให้เติบโตอย่างมีเสถียรภาพและความเข้มแข็ง จำเป็นต้องมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ครอบคลุมมิติต่าง ๆ ดังนี้

● ด้านการผลิต

การสร้างเสถียรภาพและความเข้มแข็งด้านการผลิต ควรมีเป้าหมายเพื่อสร้างเสถียรภาพด้านการผลิต ด้านอุปทานและราคาโคเนื้อ การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในประเทศและการส่งออก ยกกระดับมาตรฐานการผลิตและความปลอดภัยอาหาร และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคและผู้ประกอบการในทุกระดับ

ต้นน้ำ (การพัฒนาและปรับปรุงฟาร์ม - แม่พันธุ์ การเลี้ยง และขุนโค)

- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์) พัฒนাজัดทำและใช้ระบบทะเบียนโคระดับชาติ (National Cattle ID) และระบบติดตามตัวโค (Traceability) ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อวางแผนการผลิตและการตลาดของประเทศ

- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ และมหาวิทยาลัย) ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาพันธุ์โคเนื้อที่ให้ผลผลิตสูง ทนต่อสภาพอากาศและสิ่งแวดล้อม และสามารถผลิตเนื้อโคคุณภาพให้ได้ตามความต้องการของผู้บริโภค รวมทั้งควรช่วยเหลือเกษตรกรและผู้ประกอบการในการพัฒนาการผลิตโคเนื้อและพัฒนามาตรฐานคุณภาพเนื้อโคให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล เช่น การวิจัยพัฒนาและส่งเสริมการผลิตอาหารหมักและอาหารข้นในพื้นที่ เพื่อลดต้นทุนการเลี้ยง และลดการพึ่งพาการนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศทั้งถั่วเหลืองและข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ และมหาวิทยาลัย) และหน่วยงานภาคเอกชน เช่น สมาคมโคเนื้อแห่งประเทศไทย ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการผลิต การถ่ายทอดเทคโนโลยี การฝึกอบรมด้านการเลี้ยงโค และการจัดการฟาร์มที่มีประสิทธิภาพ และการจัดการสุขภาพสัตว์ การรวมกลุ่มจะมีประโยชน์ในการเพิ่มอำนาจต่อรองในการซื้อวัตถุดิบ การขายโคเนื้อ และการเข้าถึงแหล่งเงินทุน

- เกษตรกรควรหาทางในการลดต้นทุนการผลิตโดยการใช้อาหารสัตว์ที่มีคุณภาพและราคาที่เหมาะสม พร้อมทั้งผลิตเนื้อโคคุณภาพสูงให้ตรงตามความต้องการของตลาด

(กลางน้ำ) โรงฆ่า โรงชำแหละและตัดแต่ง โรงงานแปรรูป และการกระจายสินค้า

- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร) ยกระดับโรงฆ่าชำแหละท้องถิ่นให้ได้มาตรฐานโรงฆ่า GMP ด้วยการสนับสนุนและให้ความช่วยเหลือด้านงบประมาณสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำสำหรับปรับปรุงโรงฆ่าชำแหละท้องถิ่น เพื่อให้ชำแหละตัดแต่งและแปรรูปผลิตภัณฑ์โคเนื้อให้ได้มาตรฐานถูกสุขอนามัยซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นถึงความปลอดภัยในการบริโภค
- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น) ควรส่งเสริมสนับสนุนโครงการ “โรงชำแหละชุมชน” หรือ “เชิงชุมชน” เพื่อรองรับการแปรรูปโคเนื้อในระดับพื้นที่ ลดต้นทุนการขนส่งและเป็นการกระจายรายได้ในชุมชน และพัฒนาเครือข่ายตลาดเนื้อโคที่มีจุดรวมและจำหน่ายเนื้อโคระดับจังหวัดและภูมิภาค
- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ และมหาวิทยาลัย) และภาคเอกชน วิสาหกิจชุมชนร่วมกันพัฒนาทักษะการฝึกอบรมบุคลากรผู้ตัดแต่งเนื้อ (Butcher) ให้มีความทักษะในการเตรียมและตัดแต่งแยกชิ้นส่วนเนื้อเพื่อการบริโภคเพื่อสร้างมูลค่า และพัฒนาทักษะและความรู้แก่ผู้ประกอบการเกี่ยวกับการจัดการหลังการฆ่า เช่น การเก็บรักษา การตัดแต่งแยกชิ้นส่วน การบ่มเนื้อ การแปรรูป และการขนส่ง เป็นต้น
- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ และธนาคารพาณิชย์) ให้ความช่วยเหลือผู้ประกอบการโรงฆ่าและชำแหละเนื้อให้เข้าถึงแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำเพื่อมีเงินทุนหมุนเวียนในการประกอบธุรกิจ เนื่องจากโรงฆ่าและชำแหละบางแห่งขาดสภาพคล่องจากการขายให้กับผู้จำหน่ายด้วยเงื่อนไขการชำระเงิน (Credit Term) นานถึง 60 วัน หากผู้ประกอบการมีสภาพคล่อง จะส่งผลดีต่อการรับซื้อโคเนื้อจากเกษตรกรโดยตรง

ปลายน้ำ (ผู้บริโภค และการส่งออก)

- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน และมหาวิทยาลัยสุรนารี เป็นต้น) ร่วมกับภาคเอกชน (สมาคมโคเนื้อแห่งประเทศไทย) สนับสนุนและการพัฒนาภาพลักษณ์ และร่วมสร้างแบรนด์ที่เข้มแข็ง เช่น “Thai Beef” ที่เน้นเนื้อคุณภาพ ปลอดภัย เพื่อตอบโจทย์ตลาดระดับกลางและบนทั้งในประเทศและต่างประเทศ
- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กรมประชาสัมพันธ์ และกรมการค้าภายใน) และภาคเอกชน (สมาคมโคเนื้อแห่งประเทศไทย และห้างค้าปลีก) ควรร่วมกันรณรงค์การบริโภคเนื้อโคไทย ที่เน้นความปลอดภัย ถูกสุขอนามัย มีแหล่งที่มาที่ชัดเจน ปลอดภัยเนื้อแดง และมีระบบตรวจสอบย้อนกลับได้
- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์) ควรเร่งเจรจาเปิดตลาดการค้ากับประเทศที่เป็นตลาดเป้าหมายการส่งออกโคมีชีวิตและเนื้อโค เช่น จีน มาเลเซีย เวียดนาม และตะวันออกกลาง และกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ เร่งเจรจาและทบทวนเปิดเสรีการค้ากับกลุ่มประเทศที่ลงนามแล้วและกำลังเจรจาเพื่อให้มีการลดภาษีระหว่างกัน

● **ด้านราคา**

การสร้างเสถียรภาพและความเข้มแข็งทางด้านราคา ควรมีเป้าหมายเพื่อป้องกันความผันผวนของราคาโคมีชีวิตและเนื้อโคในประเทศ เสริมสร้างอำนาจต่อรองของเกษตรกรผู้เลี้ยงโค และส่งเสริมการส่งออกในราคาที่แข่งขันได้ทั้งนี้ปัญหาสำคัญที่กระทบต่อเสถียรภาพด้านราคาโคเนื้อและเนื้อโค ได้แก่ ราคาโคผันผวนตามปริมาณการผลิต การนำเข้าข้ามแดนทั้งที่ถูกกฎหมายและลักลอบ และโรคระบาดในสัตว์

ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางรายได้ของเกษตรกร ตลอดจนการขายโคต้องพึ่งพาพ่อค้าคนกลาง ทำให้เกษตรกรไม่ได้รับประโยชน์จากราคาเต็มเนื่องจากถูกกดราคารับซื้อ ควรดำเนินการดังนี้

- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และกรมการค้าภายใน) และภาคเอกชน เช่น สมาคมโคเนื้อแห่งประเทศไทย เป็นต้น ควรสนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกร เพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองด้านราคากับพ่อค้าคนกลาง

- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ กรมการค้าภายใน และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร) สร้างกลไก “ตลาดกลางราคาอ้างอิง” แบบออนไลน์ มีการปรับปรุงราคารับซื้อขายรายวัน รายสัปดาห์ระดับประเทศที่รวดเร็วทันเวลา เพื่อสะท้อนราคาที่แท้จริง

- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ กรมการค้าภายใน และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร) และภาคเอกชน (สมาคมโคเนื้อแห่งประเทศไทย และผู้ประกอบการโรงชำแหละ ห้างค้าส่งต่าง ๆ ร่วมพัฒนา “ตลาดกลางโคมีชีวิตแบบประมูล” ซึ่งเป็นระบบซื้อขายมีราคามีความโปร่งใส ที่สามารถบริหารจัดการเชื่อมโยงได้ตั้งแต่ระบบการลงทะเบียนโค การชั่งน้ำหนัก และการมีใบรับรองสุขภาพ ที่สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ การขายได้ราคาดีตามคุณภาพโคจะกระตุ้นให้เกษตรกรปรับปรุงการเลี้ยงโคให้มีคุณภาพ เนื่องจากผู้ซื้อยินดีรับซื้อในราคาสูงตามคุณภาพโค

- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ สำนักงานคณะกรรมการการแข่งขันทางการค้า กรมการค้าภายใน สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร) ควรสนับสนุนการทำสัญญาซื้อขายเกษตรกรพันธสัญญาล่วงหน้า (Contract Farming) ระหว่างเกษตรกรและพ่อค้า การจัดทำสัญญาซื้อขายโคกับโรงชำแหละ หรือพ่อค้าที่มีราคาประกันล่วงหน้า รัฐอาจช่วยประกันความเสี่ยงด้านราคา หรือชดเชยส่วนต่างหากราคาตลาดต่ำกว่าสัญญา รวมถึงรัฐช่วยจัดทำ “สัญญามาตรฐาน” เพื่อปกป้องคุ้มครองมิให้เกษตรกรถูกเอาเปรียบจากสัญญาที่ไม่เป็นธรรม

- ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม

การสร้างเสถียรภาพและความเข้มแข็งด้านเทคโนโลยีของอุตสาหกรรมโคเนื้อและเนื้อโคของไทยควรมุ่งเน้นที่การยกระดับห่วงโซ่การผลิตด้วยนวัตกรรมและระบบดิจิทัล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตต้นทุนการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทาน ยกระดับมาตรฐานสุขภาพสัตว์และความปลอดภัยทางอาหาร ส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีสมัยใหม่ของเกษตรกรรายย่อย และเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันระดับภูมิภาคและส่งออก ปัญหาสำคัญ คือ เกษตรกรไม่มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้เกษตรกรตัดสินใจจากข้อมูลที่ไม่ครบถ้วนทั้งในด้านการผลิต การตลาด และสุขภาพสัตว์ ดังนี้

- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) และสำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล) พัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัลและนวัตกรรมในการผลิตโคเนื้อ เช่น การพัฒนาระบบดิจิทัล “National Cattle Traceability Platform” ที่สามารถบูรณาการข้อมูลทะเบียนโค การเคลื่อนย้าย สุขภาพ และประวัติการขุน การเติบโตของโค การให้อาหาร การติดตามสุขภาพของโค และการเคลื่อนย้าย การเข้าโรงฆ่าชำแหละ และการจัดวางจำหน่าย เพื่อเพิ่มความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ข้อมูลมีความทันสมัย และสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค

- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล และสถาบันการศึกษา เช่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ และมหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น) ควรสนับสนุนการวิจัยและ

พัฒนาเทคนิคการเลี้ยงที่ลดต้นทุน ที่เป็นการส่งเสริมให้เกษตรกร โดยเฉพาะเกษตรกรรุ่นใหม่เป็นเกษตรกรอัจฉริยะ “Smart Farming” ในการเลี้ยงโคขุน ด้วยการสนับสนุน IoT เช่น เซนเซอร์วัดสุขภาพ อุณหภูมิ เครื่องวัดพฤติกรรมกรรมการกินอาหาร ซึ่งจะช่วยเพิ่มอัตราการเติบโต ลดการตาย ยาและวัคซีน การปลอดโรค เพื่อลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน มหาวิทยาลัยสุรนารี เป็นต้น) ร่วมกับเอกชน เช่น สมาคมโคเนื้อแห่งประเทศไทย วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีแปรรูปและบรรจุภัณฑ์เนื้อโค ด้วยการสนับสนุนเทคโนโลยี Dry Aging, Wet Aging และ Vacuum Packaging สำหรับเนื้อโคไทย รวมถึงระบบขนส่งเย็นเพื่อยืดอายุสินค้าและเพิ่มมูลค่าที่เหมาะสมสำหรับการขนส่งและจำหน่าย

● ด้านการตลาด

การสร้างเสถียรภาพและความเข้มแข็งด้านการตลาดควรมีเป้าหมายในการขยายช่องทางการตลาดทั้งในและต่างประเทศ ยกกระดับมาตรฐานเนื้อโคไทยให้เป็นที่ยอมรับ ลดการพึ่งพาพ่อค้าคนกลาง และสร้างอำนาจต่อรองให้เกษตรกร และสร้างแบรนด์และความเชื่อมั่นต่อเนื้อโคไทยในระยะยาว ปัญหาและอุปสรรคทางการตลาดที่สำคัญในปัจจุบัน ได้แก่ เกษตรกรรายย่อยส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาพ่อค้าคนกลางจึงทำให้ถูกกดราคา มีช่องทางการจำหน่ายน้อย ประเทศไทยมีแบรนด์เนื้อโคไทยในตลาดผู้บริโภคค่อนข้างจำกัด ผู้บริโภคนิยมนำเข้าจากต่างประเทศโดยคิดว่ามีคุณภาพดีกว่า และยังไม่สามารถเข้าถึงตลาดต่างประเทศได้อันเนื่องมาจากมาตรการกีดกันทางการค้า และปัญหาการไม่ปลอดโรคและปลอดสารของโคไทย ดังนี้

- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์) ควรสนับสนุนผู้ประกอบการให้พัฒนาแบรนด์เนื้อโคไทย เช่น “Thai Beef” ให้เป็นที่ยอมรับในตลาดพรีเมียม เช่น การจัดทำตราสัญลักษณ์สำหรับเนื้อโคคุณภาพจากเกษตรกรที่ผ่านมาตรฐาน GFM GAP และการตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) ด้วยระบบ QR Code รวมถึงกรมส่งเสริมการเกษตร ที่ส่งเสริมเกษตรกรและสหกรณ์ให้พัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน GAP กรมส่งเสริมสหกรณ์ สนับสนุนความรู้ด้านการบริหารจัดการและสร้างมูลค่าเพิ่ม และสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่กำหนดมาตรฐาน GAP GMP HACCP และสนับสนุนการพัฒนา QR Code และ Traceability สำหรับสินค้าเกษตร

- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ กรมการค้าภายใน และกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ) และภาคเอกชน (สมาคมโคเนื้อแห่งประเทศไทย และสมาคมผู้ส่งออกและนำเข้าปศุสัตว์และผลิตภัณฑ์จากปศุสัตว์ไทย) ร่วมรณรงค์ประชาสัมพันธ์การบริโภคเนื้อโคไทยทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยเน้นจุดเด่นด้านความปลอดภัยจากโรคระบาด และสารเร่งเนื้อแดง และได้มาตรฐานสุขอนามัยสร้างความเชื่อมั่นว่าเนื้อโคไทยมีคุณภาพ มีการเลี้ยงแบบธรรมชาติ และเนื้อมีรสชาติดี รวมถึงการจัดหาช่องทางจำหน่ายที่หลากหลาย เช่น การออกบูทในการแสดงสินค้าและงานมหกรรมต่าง ๆ

- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์) มุ่งขยายตลาดส่งออกโคเนื้อมีชีวิตและเนื้อโคในตลาดที่มีศักยภาพ เช่น จีน เวียดนาม มาเลเซีย และตะวันออกกลาง โดยเฉพาะซาอุดีอาระเบียที่ไทยได้มีการเจรจาเปิดตลาดมาก่อนหน้านี้ เนื่องจากเป็นตลาดที่มีความต้องการบริโภคเนื้อโคจำนวนมาก

- ภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ และกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ) ควรขยายช่องทางการค้า เช่น เจรจาเปิดตลาดและเปิดเสรีทางการค้า (FTAs) กับประเทศต่าง ๆ เพื่อเพิ่มโอกาสในการส่งออก

- เกษตรกรควรมีการรวมกลุ่มกันเพื่อต่อรองราคากับพ่อค้าคนกลาง หรือรวมกลุ่มกันขายให้กับผู้ซื้อรายใหญ่ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร และซูเปอร์มาร์เก็ต เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อลดการพึ่งพาพ่อค้าคนกลาง และเกษตรกรสามารถเข้าถึงตลาดได้โดยตรง

- เกษตรกรและผู้ประกอบการขายเนื้อพัฒนาทักษะด้านการขายเนื้อออนไลน์ เพื่อเพิ่มโอกาสทางการตลาด

- หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และกลุ่มเกษตรกร ส่งเสริมสนับสนุนให้มีการขาย “เนื้อโค” มากกว่า “โคมีชีวิต” สำหรับตลาดส่งออกเพื่อลดต้นทุนการขนส่งและการจัดการด้านสุขภาพ การขายเนื้อโคเป็นการเพิ่มมูลค่าและความคุ้มค่าให้กับอุตสาหกรรม

- ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

- หน่วยงานภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ และสำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์) ผลักดันไทยสู่การเป็นศูนย์กลางการผลิตโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ในภูมิภาค เนื่องจากไทยตั้งอยู่ในทำเลยุทธศาสตร์ที่ดี โดยอาศัยศักยภาพด้านพันธุกรรม การเลี้ยง การขุน การชำแหละและการแปรรูปที่ได้มาตรฐาน พร้อมด้วยจำนวนเกษตรกรที่มากและมีความรู้จากภาครัฐและสถาบันการศึกษา รวมทั้งพัฒนาระบบโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพ

- หน่วยงานภาครัฐ (กรมปศุสัตว์) กลุ่มวิสาหกิจและผู้ประกอบการ ใช้ประโยชน์จากกองทุน FTA ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนสินค้าโคเนื้อ เพื่อช่วยเกษตรกรและผู้ประกอบการปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้า ควบคู่ไปกับการยกระดับคุณภาพการผลิต เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยในการยื่นขอกองทุนควรมีกระบวนการเข้าถึงที่สะดวก และมีระบบติดตามประเมินผลโครงการที่เหมาะสม

6.1.2 อุตสาหกรรมต่อเนื่องโคเนื้อและผลิตภัณฑ์

แนวทางสนับสนุนอุตสาหกรรมต่อเนื่องของอุตสาหกรรมโคเนื้อและผลิตภัณฑ์ครอบคลุมผลิตภัณฑ์พลอยได้และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น มูลโค หนังสัตว์ และกระดูกและไขข้อโค เป็นต้น ซึ่งมีศักยภาพในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก แต่ยังไม่ได้รับการสนับสนุนน้อยในอุตสาหกรรมไทย รายละเอียดดังนี้

ในการสนับสนุนอุตสาหกรรมต่อเนื่องของอุตสาหกรรมโคเนื้อไทยควรมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มมูลค่าในห่วงโซ่โคเนื้อจากผลิตภัณฑ์พลอยได้ ลดของเสีย (Waste) เพิ่มผลผลิตที่ใช้ประโยชน์จากโค สร้างรายได้แก่เกษตรกร วิสาหกิจชุมชน และผู้ประกอบการรายย่อยในท้องถิ่น ตลอดจนพัฒนาอุตสาหกรรมชีวภาพ เครื่องสำอาง และอาหารเสริมที่มีส่วนผสมจากโค

- 1) กลุ่มผลิตภัณฑ์พลอยได้ (By-products) หลักจากโคเนื้อ ได้แก่ มูลโค หนังโค กระดูกและข้อเข่า และไขข้อและน้ำมันไขกระดูก

- 2) อุตสาหกรรมต่อเนื่อง

- หนังโค สามารถเป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมเครื่องหนังที่ต้องผ่านการหนังฟอกคุณภาพสูงเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมรองเท้า กระเป๋า เฟอร์นิเจอร์ และเบาะยานยนต์ได้ จึงควรส่งเสริมส่งเสริมธุรกิจที่เกี่ยวข้อง เช่น การพัฒนาหนังไทยเพื่อการส่งออกและผลิตภัณฑ์เครื่องหนังแฮนด์เมด เป็นต้น

- กระดุกและข้อเข่า สามารถเป็นวัตถุดิบสำหรับผลิตอาหารเสริมแคลเซียม คอลลาเจน และเจลาติน
- ไขข้อและน้ำมันไขกระดูก สามารถเป็นวัตถุดิบสำหรับผลิตอาหารเสริมสกัดคอลลาเจน และกลูโคซามีนสำหรับอุตสาหกรรมอาหารเสริมสุขภาพ

ตารางที่ 6.1 ตัวอย่างผลิตภัณฑ์เชิงพาณิชย์ที่สามารถผลิตกันได้

ผลพลอยได้หลักจากโคเนื้อ	ผลิตภัณฑ์	ตลาดเป้าหมาย
มูลโค	ปุ๋ยอินทรีย์ และพลังงานชีวภาพ	ตลาดเกษตรอินทรีย์ และพลังงานชุมชน
หนังโค	อุตสาหกรรมเครื่องหนัง เช่น เฟอร์นิเจอร์ รองเท้า กระเป๋า เบาะรถ เป็นต้น	ตลาดในประเทศและตลาดส่งออก
กระดูก/ข้อเข่า	คอลลาเจน แคลเซียม เจลาติน	อาหารเสริม และอุตสาหกรรมอาหาร
ไขข้อ	ยาทาบรรเทาปวด และครีมบำรุง	ร้านยา

ที่มา: คณะผู้วิจัย

สรุปได้ว่า การจัดการผลพลอยได้จากอุตสาหกรรมโคเนื้อจะเป็นการลดของเสีย และสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียน ซึ่งหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้ผู้ประกอบการใช้ผลิตภัณฑ์พลอยได้จากโคเนื้อเพื่อสนับสนุนอุตสาหกรรมต่อเนื่อง เช่น อุตสาหกรรมพลังงาน เช่น ไบโogasจากมูลโค อุตสาหกรรมเครื่องหนัง และแพ่ง เช่น กระเป๋า รองเท้า เฟอร์นิเจอร์หนังแท้ อุตสาหกรรมยาและอาหารเสริม เช่น อาหารเสริมแคลเซียมจากกระดูก และคอลลาเจนจากไขข้อ เป็นต้น

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายโคนมและผลิตภัณฑ์

6.2.1 ความสามารถในการแข่งขัน

อุตสาหกรรมโคนมไทยมีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจนมีการยกระดับขีดความสามารถในการเลี้ยง การพัฒนาพันธุ์สัตว์ และการบริหารจัดการฟาร์มที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เกษตรกรผู้เลี้ยงมีการปรับตัว รวมทั้งมีเกษตรกรรายย่อยหลายรายที่แข่งขันไม่ได้และต้องเลิกเลี้ยง ซึ่งเป็นการปรับตัวตามกลไกตลาดการเติบโตของอุตสาหกรรมนมและผลิตภัณฑ์นมได้รับการสนับสนุนจากปัจจัยทางด้านอุปสงค์ที่มีการขยายตัวเพิ่มมากขึ้นทั้งในมิติเชิงปริมาณ และในมิติเชิงคุณภาพที่มีความต้องการนมและผลิตภัณฑ์นมที่หลากหลายมากขึ้น จึงเป็นโอกาสที่ดีที่เกษตรกรผู้เลี้ยง หรือผู้ประกอบการแปรรูปนมและผลิตภัณฑ์นมจะได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและมูลค่าสูงขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมนมและผลิตภัณฑ์นมยังต้องเผชิญกับความท้าทายทางด้านเสถียรภาพในการสร้างความพร้อมเพื่อรองรับกับความไม่แน่นอนจากปัจจัยทางด้านต้นทุนการผลิตที่มีความผันผวนตามราคาของวัตถุดิบสินค้าเกษตรที่ใช้เป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตอาหารสัตว์ นอกจากนี้ แนวโน้มการค้าและผลิตภัณฑ์นมระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นตามลำดับ แสดงให้เห็นถึงบทบาทของอุตสาหกรรมโคนมในภาคการค้าระหว่างประเทศ ที่ไทยไม่ได้เป็นแต่เพียงผู้นำเข้านมและผลิตภัณฑ์นม และยังสามารถยกระดับความสามารถในการแข่งขันให้เป็นผู้ส่งออกในตลาดโลกได้แม้ว่าปริมาณการส่งออกจะยังมีน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศผู้ส่งออกรายใหญ่ของโลก

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการสร้างเสถียรภาพและความเข้มแข็งของสินค้าปศุสัตว์ กรณียุทธศาสตร์และ
ผลิตภัณฑ์นม ควรครอบคลุมมิติต่าง ๆ ดังนี้

1. การผลิต/การเลี้ยง – ฟาร์มโคนม (เกษตรกร และสหกรณ์)

- หน่วยงานภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ และกรมส่งเสริมสหกรณ์) ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรในรูปแบบสหกรณ์ เพื่อเพิ่มประโยชน์จากการประหยัดต่อขนาด (Economies of Scale) ให้ครอบคลุมเกษตรกรผู้เลี้ยงรายย่อยให้ได้มากขึ้นเพื่อให้เกษตรกรสามารถปรับตัวต่อปัจจัยเสี่ยงและเพิ่มอำนาจต่อรองและความสามารถในการปรับตัวต่อความผันผวนของต้นทุนการผลิต
- หน่วยงานภาครัฐ (กรมปศุสัตว์) ควรพัฒนาระบบการเลี้ยงที่สามารถตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค
- หน่วยงานภาครัฐ (กรมปศุสัตว์) และภาคเอกชน เช่น สหกรณ์โคนม วิสาหกิจชุมชน และเกษตรกร เป็นต้น ควรเพิ่มหรือยกระดับความต้องการอุปสงค์สำหรับตลาดนมสด โดยเน้นคุณภาพ ความสม่ำเสมอ และระยะเวลาให้นม มากกว่าการเร่งการผลิตเพื่อให้ได้ปริมาณนมต่อแม่วัวให้ได้มากที่สุด
- หน่วยงานภาครัฐ (กรมปศุสัตว์) ผลักดันระบบการเลี้ยงที่ยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการหรือลดปริมาณของเสีย บริหารจัดการฟาร์มที่ดีเพื่อให้เกิดการนำของเสียหรือของเหลือภายในฟาร์มกลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ได้แก่ การนำแนวทางการเกษตรแบบ Regenerative Farming มาใช้ เป็นต้น
- หน่วยงานภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ กรมการค้าภายใน และ อ.ส.ค.) เพิ่มขีดความสามารถของเกษตรกรและผู้ประกอบการให้สามารถรองรับความผันผวนทางด้านราคา โดยการเพิ่มบทบาทและศักยภาพของสหกรณ์ และให้มีการทำงานเป็นเครือข่ายมากขึ้น นอกจากการหนี้อจากบทบาทในการรับซื้อน้ำนมดิบ ได้แก่ ความผันผวนของต้นทุนการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ ต้นทุนอาหารสัตว์ ค่าแรงงานในการเลี้ยง และค่าบริการสัตวบาล และพลังงาน เป็นต้น และความผันผวนของราคานม (นมสด และนมพร้อมดื่ม) และราคาผลิตภัณฑ์นม (เนย ครีม ชีส โยเกิร์ต และนมเปรี้ยว)
- หน่วยงานภาครัฐ (กรมปศุสัตว์) สนับสนุนพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ (Young Smart Farmer) ให้เข้ามาสืบทอดอาชีพด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมการผลิต
- สหกรณ์โคนมต่าง ๆ ควรเพิ่มบทบาท และการสำรวจเครือข่ายการทำงานของสหกรณ์โคนม (Cooperative Networking) เพื่อบรรเทาปัญหาจากความผันผวนของต้นทุนการผลิต การบริหารสภาพคล่อง และการรองรับผลผลิตที่เพิ่มขึ้น
- หน่วยงานภาครัฐ (กรมปศุสัตว์) สนับสนุนกลไกพัฒนา ยกระดับเทคโนโลยีการผลิต การพัฒนาพันธุ์ ระบบอาหาร อุปกรณ์ และเครื่องรีดนม โดยประยุกต์แนวทางจากประเทศที่มีความก้าวหน้า เช่น ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ เป็นต้น
- หน่วยงานภาครัฐ (กรมปศุสัตว์) ควรยกระดับการจัดการฟาร์มด้วยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ เพื่อเพิ่มคุณภาพน้ำนมดิบ ลดความเสี่ยงจากโรคระบาดในสัตว์ และเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร

2. การแปรรูปน้ำมันดิบและผลิตภัณฑ์นม (สหกรณ์ และโรงงานแปรรูป)

- หน่วยงานภาครัฐ (สำนักงานคณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นม (สคนน.)) ควรปรับปรุงระบบโควตานมโรงเรียนและโควตาการรับซื้อ ให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับความเป็นจริง ลดปัญหามล้นตลาดและการปฏิเสธรับซื้อนมซึ่งจะกระทบต่อกระแสเงินสดของเกษตรกร
- หน่วยงานภาครัฐ (กรมปศุสัตว์) และภาคเอกชน เช่น โรงงานแปรรูป และสหกรณ์ เป็นต้น ควรเพิ่มความหลากหลายของนมและผลิตภัณฑ์นม เช่น นมฟังก์ชัน (นมที่มีการปรับปรุงคุณภาพเพิ่มคุณค่าทางโภชนาการเพื่อเป้าหมายเฉพาะของการดื่มนมของผู้บริโภคเฉพาะกลุ่ม เช่น นมเพิ่มวิตามิน และนมสำหรับนมกลางคืนเพื่อให้นอนหลับได้ดีขึ้น เป็นต้น) นมออร์แกนิก ผลิตภัณฑ์นมสุขภาพ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน
- หน่วยงานภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ และกรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ) ปรับลดอัตราภาษีนอกโควตาสำหรับมาตรการโควตาอัตราภาษี (Tariff Rate Quota: TRQ) เพื่อเพิ่มโอกาสการใช้นมสำหรับอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง และเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่ม ซึ่งการเพิ่มขึ้นของอุปสงค์สำหรับอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องเป็นการเกื้อกูลต่ออุปสงค์ความต้องการ (Complementary) การบริโภคนมและผลิตภัณฑ์นมภายในประเทศ
- หน่วยงานภาครัฐ (สำนักงานคณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นม (สคนน.)) ปรับเปลี่ยนโครงการนมโรงเรียนให้ครอบคลุมอุปสงค์ความต้องการนมภายในประเทศมากขึ้น เช่น “โครงการนมนักเรียน” ดื่มได้ทุกวัน ไม่จำกัดเฉพาะวันที่ไปโรงเรียน ขยายกลุ่มเป้าหมายถึงผู้สูงวัยและผู้ด้อยโอกาส โครงการนมโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างเสถียรภาพราคาในตลาดนมพร้อมดื่ม และยังช่วยเสริมโภชนาการ และสร้างความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) ของประเทศ

3. การบริโภคและการขยายตลาดนมและผลิตภัณฑ์นม (ผู้บริโภค และอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่อง)

- หน่วยงานภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ กรมการค้าภายใน (สำนักงานคณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นม (สคนน.)) และภาคเอกชน เช่น สหกรณ์ และโรงงานแปรรูปนม เป็นต้น ควรส่งเสริมการบริโภคนมภายในประเทศ เพื่อประโยชน์ด้านโภชนาการและเสริมสร้างสุขภาพ โดยเน้นบทบาทของโครงการนมโรงเรียน ด้วยการยกระดับการส่งเสริมการบริโภคนมผ่านโครงการนมโรงเรียน
- หน่วยงานภาครัฐ (กรมปศุสัตว์ และสำนักงานคณะกรรมการโคนมและผลิตภัณฑ์นม (สคนน.)) สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับผลกระทบของการเปิดเสรีนำเข้านมผงและผลิตภัณฑ์นมต่อราคาและการรับซื้อนมภายในประเทศ ว่าซึ่งการนำเข้านมผงและผลิตภัณฑ์นมเป็นประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องและเพิ่มความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ และสนับสนุนการบริโภคนมและผลิตภัณฑ์นมในทางอ้อม ไม่กระทบต่อการรับซื้อน้ำมันดิบในประเทศ
- หน่วยงานภาครัฐ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ) เปิดเสรีทางการค้าและอำนวยความสะดวกทางการค้า (Trade Facilitation) เพื่อเพิ่มโอกาสในการส่งออกนมพร้อมดื่มและผลิตภัณฑ์นมของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตลาดอาเซียนที่ไทยมีความได้เปรียบโดยทางภูมิศาสตร์ โดยเฉพาะต้นทุนโลจิสติกส์ต่ำ

- หน่วยงานภาครัฐ (กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ) การเปิดตลาดและโอกาสเพื่อการส่งออกนม สนับสนุนแนวทางการเปิดเสรีทางการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับภูมิภาคที่เป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการส่งออกนมและผลิตภัณฑ์นมของไทยในตลาดภูมิภาค ซึ่งมีแนวโน้มขยายตัวได้ดีและยังมีโอกาสที่ขยายตัวได้อีกมากตามแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของประชากรในประเทศที่เป็นตลาดส่งออกหลักของไทยที่ยังมีโครงสร้างประชากรในวัยเด็กมาก ในขณะเดียวกันโครงสร้างประชากรไทยและหลายประเทศในโลกที่เปลี่ยนแปลงไปสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุมากขึ้นเป็นโอกาสที่ดีที่จะได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นความต้องการของผู้สูงวัย เช่น โยเกิร์ต ผลิตภัณฑ์อาหารเสริมเพื่อสุขภาพ ผลิตภัณฑ์อาหารทางการแพทย์ เป็นต้น ซึ่งอาเซียนเป็นวัตถุดิบสำคัญ การพัฒนาคุณภาพน้ำ นมให้สามารถใช้ในอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องเหล่านี้จะเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเกษตรกรได้
- หน่วยงานภาครัฐ (กรมปศุสัตว์) และภาคเอกชน เช่น สหกรณ์ โรงงานแปรรูปนม และผู้ประกอบการร้านอาหารและเครื่องดื่ม เป็นต้น สนับสนุนการเติบโตของอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องสำหรับการผลิตนม และเป็นสินค้าที่มีความเกื้อกูล (Complementary) ต่ออุปสงค์นมและผลิตภัณฑ์นมสำหรับตลาดภายในประเทศ เช่น การผลิตเครื่องดื่มที่ใช้นมเป็นส่วนประกอบ และการเพิ่มขึ้นของร้านอาหารที่ใช้ผลิตภัณฑ์นมในการประกอบอาหาร เป็นต้น รวมทั้งแนวโน้มการขยายตัวของจำนวนนักท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ให้เติบโตมากขึ้นสอดคล้องกับการขยายตัวของการผลิตนมและผลิตภัณฑ์นมของไทย

4. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

- หน่วยงานภาครัฐ (กรมปศุสัตว์) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และผู้ประกอบการ ใช้ประโยชน์จากกองทุน FTA ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนสินค้าโคเนื้อ เพื่อช่วยเกษตรกรและผู้ประกอบการปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปิดเสรีการค้า ควบคู่ไปกับการยกระดับคุณภาพการผลิต เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยในการยื่นขอกองทุนควรมีกระบวนการเข้าถึงที่สะดวก และมีระบบติดตามประเมินผลโครงการที่เหมาะสม

6.2.2 อุตสาหกรรมต่อเนื่องอุตสาหกรรมโคนม

แนวทางสนับสนุนอุตสาหกรรมต่อเนื่องของอุตสาหกรรมนมและผลิตภัณฑ์นม ครอบคลุมผลิตภัณฑ์พลอยได้และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น มูลโค หนังสัตว์ และกระดูกและไขข้อโค เป็นต้น สามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1) ผลิตภัณฑ์พลอยได้

- มูลโค สามารถนำมาจัดการของเสียจากมูลโดยนำไปผลิตปุ๋ยอินทรีย์หรือไบโอแก๊สซึ่งเป็นพัฒนาเชื้อเพลิงชีวภาพจากของเสียในกระบวนการผลิต
- หนังโค เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมเครื่องหนังและผลิตภัณฑ์จากหนังโค สามารถสนับสนุนการผลิตหนังฟอกคุณภาพสูงเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมรองเท้า กระเป๋า เพอร์นิเจอร์ และเบาะยานยนต์ได้
- กระดูกและไขข้อโค สามารถเป็นวัตถุดิบสำหรับผลิตอาหารเสริม คอลลาเจน และเจลาติน และการพัฒนาไขมันโคเพื่อใช้ในอุตสาหกรรมอาหาร

2) อุตสาหกรรมต่อเนื่อง

- อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปที่ใช้ผลิตภัณฑ์นม เช่น เบเกอรี่ ไอศกรีม และชีสโกแลต
- อุตสาหกรรมยาและเวชภัณฑ์ แลคโตสในนมใช้เป็นตัวประสานการผลิตยาเม็ด โปรตีนจากเวย์ใช้ในอาหารทางการแพทย์ เช่น อาหารเสริมผู้ป่วย
- อุตสาหกรรมเครื่องสำอาง สารสกัดจากนม (โปรตีน และไขมัน) ใช้ในผลิตภัณฑ์บำรุงผิว เช่น โลชั่น และมาสก์หน้านม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- Bangkokbiznews. (2567, 23 พฤษภาคม). โก โฮลเชลล์ จับมือ ฟรีเมียม บีพี จัดเวิร์กช็อป ‘รู้เรื่องเนื้อวัว’ ปั่นเมนูสร้างรายได้. <https://www.bangkokbiznews.com/corporate-moves/news/corporate-moves/1128162>.
- ISAN INSIGHT & OUTLOOK. (2564). เรื่องของ “วัวเนื้อ” กับข้อได้เปรียบจากการเลี้ยงเพื่อการส่งออกของอีสาน. <https://isaninsight.kku.ac.th/archives/833#:~:text=%E0%B8%AA%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B8%99%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AA%E0%B9%88%E0%B8%87%E0%B8%AD%E0%B8%AD%E0%B8%81%20%E0%B8%9B%E0%B8%B5>.
- Salika. (2564, 10 สิงหาคม). แก้ปัญหาวิกฤต ‘การขนส่งสินค้าเกษตร’ ด้วยนวัตกรรม Cold Chain Logistics. <https://www.salika.co/2021/08/10/cold-chain-logistics-solutions-in-crisis/>.
- Thai PBS News. (2567, 2 กุมภาพันธ์). เวียดนามไฟเขียว! นำเข้า “โค-กระบือ” จาก 23 ฟาร์มไทย. <https://www.thaipbs.or.th/news/content/336626>
- กมลทิพย์ สอนศิริ. (2563). สภาพการเลี้ยง การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม และคุณภาพซากของการผลิตเนื้อโคขุนคุณภาพในจังหวัดพะเยาและแพร่.
- กรณ์ชัย ปัญญาวัฒนพงศ์. (ม.ป.ป.). แนวทางการจัดการปัญหาการนำเข้าสินค้าประเภทนมจากความตกลงเขตการค้าเสรี (FTA). https://www.customs.go.th/data_files/945b4a018f232cbf9fdc4ddd85c35b67.pdf
- กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. สำนักการค้าสินค้า. (2565). สินค้านมและผลิตภัณฑ์นม. <https://www.dtn.go.th/th/file/get/file/1.202209012a9c7b4af0b1395381d5793209bb9d30161300.pdf>
- กรมปศุสัตว์. (ม.ป.ป.). พันธุ์สัตว์. <https://pvlo-cmi.dld.go.th/Doc/%E0%B9%80%E0%B8%AD%E0%B8%81%E0%B8%AA%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%80%E0%B8%9C%E0%B8%A2%E0%B9%81%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B9%88/animalbreed.pdf>
- กรมปศุสัตว์. (2562). ยุทธศาสตร์การพัฒนาวุฒิสถาพรกรมโคเนื้อของไทย พ.ศ. 2560-2564.
- กรมปศุสัตว์. (2564). แนวทางการตรวจสอบย้อนกลับเนื้อสัตว์เพื่อการส่งออก.
- กรมปศุสัตว์. กลุ่มเผยแพร่และประชาสัมพันธ์. (ม.ป.ป.). การเลี้ยงโคเนื้อ. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กรมปศุสัตว์. กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ. (2567). ข้อมูลจำนวนปศุสัตว์ในประเทศไทย 2567. https://ict.dld.go.th/webnew/images/stories/report/regislives/eRegist_2024.pdf
- กรมปศุสัตว์. กลุ่มวิจัยและเศรษฐกิจการปศุสัตว์. (2567). สถานการณ์การผลิต การตลาดโคเนื้อไทย.

- กรมปศุสัตว์. กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์. (2567). สถานการณ์ การผลิต การตลาดและแนวโน้มสินค้าปศุสัตว์ที่สำคัญ ประจำเดือนสิงหาคม 2567.
- กรมปศุสัตว์. กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์. (2568). สถานการณ์ การผลิต และการตลาดแนวโน้มสินค้าปศุสัตว์ที่สำคัญ ประจำเดือน มีนาคม 2568.
- กรมปศุสัตว์. กองส่งเสริมและพัฒนากการปศุสัตว์. (2566). แผนปฏิบัติการด้าน
โคเนื้อ 5 ปี พ.ศ. 2566 – 2570.
- กรมปศุสัตว์. คณะทำงานทบทวนยุทธศาสตร์พัฒนาโคนมและผลิตภัณฑ์นมฯ. (2564) แผนปฏิบัติการด้าน
โคนมและผลิตภัณฑ์นม ระยะที่1 (พ.ศ.2564 – 2570)
- กรมปศุสัตว์. สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดระยอง. (2567, 21 สิงหาคม). ฟาร์มที่มีระบบการป้องกันโรคและการ
เลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม (Good Farming Management: GFM). [https://pvlo-
ray.dld.go.th/webnew/index.php/en/news-menu/infographic/1840-info2567-9](https://pvlo-ray.dld.go.th/webnew/index.php/en/news-menu/infographic/1840-info2567-9)
- กรมปศุสัตว์. สำนักพัฒนาอาหารสัตว์. “Motor Pool คืออะไร?,” 2566.
[https://nutrition.dld.go.th/nutrition/index.php/feed-center-motor-pool/2627-motor-
pool](https://nutrition.dld.go.th/nutrition/index.php/feed-center-motor-pool/2627-motor-pool).
- กรมศุลกากร. (2568). รายงานสถิตินำเข้า-ส่งออก.
https://www.customs.go.th/statistic_report.php?ini_content=statistics_report.
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สำนักงานที่ปรึกษาการเกษตรต่างประเทศ ประจำกรุงแคนเบอร์รา. (ม.ป.ป.).
อุตสาหกรรมเนื้อในออสเตรเลีย.
[https://www.pwc.com.au/industry/agribusiness/assets/australian-beef-industry-
nov11.pdf](https://www.pwc.com.au/industry/agribusiness/assets/australian-beef-industry-nov11.pdf)
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. (2551). มาตรฐานสินค้า
เกษตรและอาหารแห่งชาติ: การปฏิบัติที่ดีสำหรับโรงฆ่าโคและกระบือ (Good Manufacturing
Practice for Cattle and Buffalo Abattoir).
[https://certify.dld.go.th/certify/images/laws/Slaughterhouse/2565/650622/5_%209019
2550.pdf](https://certify.dld.go.th/certify/images/laws/Slaughterhouse/2565/650622/5%209019_2550.pdf)
- กองสารวัตรและกักกัน. (2566). Dashboard รายงานสัตว์ส่งออก ปี 2556-2566 (สิงหาคม). Looker Studio.
[https://lookerstudio.google.com/u/0/reporting/eb0da53c-053f-4d52-957c-
3f590b740c2a/page/ea2bd](https://lookerstudio.google.com/u/0/reporting/eb0da53c-053f-4d52-957c-3f590b740c2a/page/ea2bd).
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กองบัญชีประชาชาติ. (2566). ระบบโลจิสติกส์ของ
ประเทศไทยประจำปี 2566. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. กองส่งเสริมมาตรฐาน. (2567). คู่มือเตรียมความพร้อม
เข้าสู่มาตรฐานสินค้าเกษตร เรื่อง การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคเนื้อ. [https://e-
book.acfs.go.th/backend/uploads/PDF/95b08495fc8e1f9e1988f208c0110ed8.pdf](https://e-book.acfs.go.th/backend/uploads/PDF/95b08495fc8e1f9e1988f208c0110ed8.pdf)

- คณกร พินิจสร และชาลินี ศรีบุญเรือง. (2563). วิเคราะห์ต้นทุนการผลิตน้ำมันดิบของฟาร์มโคนมในพื้นที่อำเภอฝางและอำเภอไชยปราการ จังหวัดเชียงใหม่, 1–15.
- คุณเอก นกแสง. (2566, 15 กุมภาพันธ์). ปศุสัตว์หารือร่วมผู้ประกอบการส่งโคมีชีวิตไปจำหน่ายเวียดนาม ผลักดันส่งออกโคเนื้อให้ได้เร็วที่สุด. <https://shorturl.at/ovmjB>.
- โครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ปีงบประมาณ 2568. (ม.ป.ป.). <https://royal.dld.go.th/webnew/images/OIT/68/9.pdf>
- จันทนา บุญศิริ และคณะ. (2558). การศึกษาอัตราการเจริญเติบโตและต้นทุนการเลี้ยงโคนมทดแทน ในระบบชีวภาพของชุมชนสหกรณ์โคนมภาคใต้ จำกัด.
- จารุวัฒน์ นุตเดชาพันธ์. (2563). คู่มือการบริหารสินค้านำเข้านมผงขาดมันเนย นมดิบ และนมพร้อมดื่ม. กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์.
- จีระศักดิ์ ขอบแต่ง. (2567). คู่มือการจัดการอาหารสัตว์เพื่อลดการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากระบบการเฉลิมวรรณ จริยาพิวามย์. (2566, 30 ตุลาคม). ผลกระทบจากการสู้รบระหว่างอิสราเอล-ฮามาส. กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. <https://www.ditp.go.th/post/151238>.
- ฐานข้อมูลสถาบันอาหาร. กฎระเบียบและขั้นตอนการนำเข้าอาหารแปรรูปของญี่ปุ่น. https://fic.nfi.or.th/law/upload/file3/JP_Immeat.doc
- ฐานเศรษฐกิจ. (2566). จับตา ‘Cold Chain Logistics’ ธุรกิจดาวรุ่งมูลค่า 2.6 หมื่นล้าน. thansettakij, 2566. <https://www.thansettakij.com/business/marketing/565900>.
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2024). EUDR: ผลกระทบและโอกาสสำหรับธุรกิจไทย | Baker McKenzie & SET ESG Academy. Sustainable Capital Market Development, 2024. <https://setsustainability.com/libraries/1359/item/eu-green-deal-eudr>.
- เถลิงศักดิ์ อังกูรเศรษฐี และคณะ. (2560). ศักยภาพและโอกาสการผลิตโคเนื้อของประเทศไทย. วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร 48, ฉบับที่ 2 (2560): 841–49.
- เทคโนโลยีชาวบ้าน. (2560, 20 ตุลาคม). สหกรณ์โคเนื้อกำแพงแสนเอาใจสายคลีน รุกหนักตลาดเนื้อโคขุน ‘เกรดพรีเมียม’. https://www.technologychaoban.com/bullet-news-today/article_34112.
- เทคโนโลยีชาวบ้าน. (2564, ธันวาคม). แม็คโคร ผู้ค้าปลีกยักษ์ย่น หนุนผู้เลี้ยงวัวไทย ผลิตเนื้อพรีเมียม ชูจุดแข็งตลาดนำการผลิต ปรับระบบการเลี้ยง สร้างรายได้เพิ่มกว่า 2 หมื่นต่อตัว. https://www.technologychaoban.com/bullet-news-today/article_165508.
- ทัศนีย์ ประกอบบุญ และธนธร จิรจุริช. จักรวาล ‘วัว’ ข้ามแดน. The Active. 30 มิถุนายน 2568. <https://theactive.thaipbs.or.th/data/cows-crossing-the-border>.
- นพวรรณ ชมชัย และคณะ. (2554). การพัฒนากระบวนการผลิตหญ้าแพงโกล่าเพื่อยกระดับคุณภาพสินค้า. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
- นรภัทร อ่อนคล้าย และสุนทร นาดี. (2565). การศึกษาทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมโคนมของประเทศไทย. กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์

- นลินี คงสุบรรณ และคณะ. (2564). ประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด. *วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ* 8, ฉบับที่ 1 (2564).
- นลินี คงสุบรรณ และคณะ. (2566). ศักยภาพและโอกาสของการเลี้ยงโคพื้นเมืองบนพื้นที่สูงในจังหวัดน่าน. *วารสารเกษตรพระวรุณ* 20, ฉบับที่ 1 (2566).
- นลินี คงสุบรรณ และคณะ. (2566). ศักยภาพการบริหารจัดการโซ่อุปทานโคเนื้อภาคเหนือ. *วารสารแก่นเกษตร*, 51(2), 244–259. <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/agkasetkaj/article/view/255004>
- บัณฑิต อารอมัน. (2567). นโยบายการส่งเสริมฮาลาลและการสนับสนุนธุรกิจฮาลาลในประเทศไทย. *วารสารอิสลามแห่งประเทศไทย*, 2567.
- ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง การยกเว้นอากร ลด และเพิ่มอัตราอากรศุลกากรตามข้อผูกพันในความตกลงมารีราเขตจัดตั้งองค์การการค้าโลก 2565
- ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง การยกเว้นอากรและลดอัตราอากรศุลกากรสำหรับของที่มีถิ่นกำเนิดจากนิวซีแลนด์ ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2560
- ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง การยกเว้นอากรและลดอัตราอากรศุลกากรสำหรับของที่มีถิ่นกำเนิดจากออสเตรเลีย ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2560
- ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง การยกเว้นอากรและลดอัตราอากรศุลกากรสำหรับของที่มีถิ่นกำเนิดจากญี่ปุ่น ลงวันที่ 10 พฤศจิกายน 2560
- ประกาศคณะกรรมการค่าจ้างเรื่อง อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ (ฉบับที่ 13)
- พรรณราย ละตา และคณะ. (2563). ความยั่งยืนในการดำเนินงานของสหกรณ์การเลี้ยงปศุสัตว์ กรป. กลางโพธิ์ยางคำ จำกัด. *วารสารเกษตรพระจอมเกล้า* 1, ฉบับที่ 38 (2563). <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/agritechjournal/article/view/241013>.
- พระราชกำหนดพิกัดอัตราศุลกากร (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๖๔
- พัชรี พระสงฆ์ และคณะ. (2566). การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 14 ประจำปีการศึกษา 2566 หัวข้อ “Silver Economy: A Golden Opportunity for the Future เศรษฐกิจผู้สูงอายุ: โอกาสทองของอนาคต” 1 มีนาคม 2567 วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้
- ภาสกร จินขาวขำ และคณะ. (2568). การศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนทางธุรกิจฟาร์มโคนมในเขตพื้นที่จังหวัดราชบุรีและนครปฐม เปรียบเทียบระหว่างสองช่วงเวลา
- ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการจำหน่ายพันธุ์พืชอาหารสัตว์เสียสัตว์
- รายงานการพิจารณา เรื่อง ยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้อไทยทั้งระบบ. https://resolution.soc.go.th/PDF_UPLOAD/2561/993294488.pdf

- ลัดดา ศรียอดแสง. (2562). การวิเคราะห์ต้นทุนการเลี้ยงโค 3 สายพันธุ์ โดยใช้ต้นทุนตามฐานกิจกรรม. สารนิพนธ์หลักสูตรบัญชีมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบัญชี วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต พ.ศ. 2562
- วรรณสินธ์ สัตยานุวัตร และนันท์รัตน์ ตั้งวิฑูรธรรม. (2023). กลไกการปรับ (ราคา) คาร์บอนข้ามพรมแดน (The Carbon Border Adjustment Mechanism: CBAM). December 15, 2023. สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง.
<https://fpri.or.th/2023/12/15/%E0%B8%81%E0%B8%A5%E0%B9%84%E0%B8%81%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9B%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%9A-%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%84%E0%B8%B2-%E0%B8%84%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B9%8C%E0%B8%9A%E0%B8%AD/>
- วรางคณา ไตรส. (2566). ศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจกรณีเปิดตลาดสินค้าปศุสัตว์ภายใต้กรอบการค้าเสรี (FTA) ไทยและสหภาพยุโรป. กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์
- วิรัชชัย เจริญปัญญารัช. (2562). ผลกระทบทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงโค: พืชอาหารสัตว์ต่อภูมิภาคของไทย. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and Arts)* 12, ฉบับที่ 4
- วิจารณ์ สิมายา. (2024). โอกาสประเทศไทยกับเศรษฐกิจปลอดคาร์บอน. *Social Science and Humanities Research Bulletin*, 1(1), 1–5.
- วิทยา สุมาลย์. (2565). ตอนที่ 6 การตลาดโคขุน. คู่มือการจัดการให้อาหารโคขุนเพื่อผลิตเนื้อคุณภาพสูง
- วิโรจน์ ภัทรจินดา. (2546). โคนม. ภาควิชาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศูนย์ข้อมูลเกษตรแห่งชาติ. (2563). ข้อมูลโรงฆ่าสัตว์ที่ได้รับรองมาตรฐานเพื่อการส่งออก - ข้อมูลโรงฆ่าสัตว์ที่ได้รับรองมาตรฐานเพื่อการส่งออก. oae.go.th และ
<https://nabccatalog.oae.go.th/dataset/dld0007/resource/67b901d8-fb5b-4ae8-aa64-bb764549056d>.
- ศูนย์ข้อมูลเกษตรแห่งชาติ. (2566). จำนวนโรงฆ่าสัตว์ จำแนกตามใบอนุญาต ระดับจังหวัด - จำนวนโรงฆ่าสัตว์ จำแนกตามใบอนุญาต ระดับจังหวัด. https://nabccatalog.oae.go.th/dataset/slaughter_by_province/resource/6f44b76a-c421-40b9-af32-e56632723549?filters=.
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร – SAC. (2566). “ถนนทุกสายมุ่งสู่ความหวัง การเดินทางของวัวข้ามแดน และการพัวพันของ หลากชีวิตในสนามที่มีมากกว่ามนุษย์.” [วิดีโอ] YouTube,
<https://www.youtube.com/watch?v=2WFtED7J31s>.
- ศูนย์อัจฉริยะเพื่ออุตสาหกรรมอาหาร. (2561). 4 เทรนด์สำคัญที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมแปรรูปเนื้อสัตว์. fic.nfi.or.th. และ https://fic.nfi.or.th/hot_issue_detail.php?smid=1753.
- ศูนย์อัจฉริยะเพื่ออุตสาหกรรมอาหาร. (2567). ตลาดผลิตภัณฑ์เนื้อสัตว์ในประเทศไทย. fic.nfi.or.th, และ
<https://fic.nfi.or.th/market-intelligence-detail.php?smid=409>.

สงวนศักดิ์ พิทักษ์เสนากุล. (ม.ป.ป.). การศึกษาต้นทุนการผลิตและจุดคุ้มทุนสำหรับการผลิตโคขุนเพื่อการค้าของเกษตรกรรายย่อย. ส่วนสารสนเทศการผลิตปศุสัตว์และประมง ศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2550). โครงการศึกษาและสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อกำหนดแนวทางการลดผลกระทบการแก้ไขป้องกันปัญหา และเพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการเกษตร ภายใต้ข้อตกลงเขตการค้าเสรี (FTA). สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2551). โครงการศึกษาวิจัยการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันด้านการเกษตรของประเทศไทยสู่ความเป็นเลิศ. สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สถาบันวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีระบบราง (องค์การมหาชน). (2566). รายงานสรุปการลงพื้นที่การขนส่งสินค้าแบบควบคุมอุณหภูมิ (Cold Chain Logistics) และการเชื่อมโยงการขนส่งทางระบบรางระหว่างไทย - ลาว - จีน.

https://rapi.mot.go.th/uploads/20230216_Cold_Chain_Report_V2_942cd222a1.pdf.

สถาบันอาหาร. (ม.ป.ป). *อุตสาหกรรมผลิตภัณท์โคเนื้อแปรรูปของไทย*.

https://fic.nfi.or.th/datas/files/Thailand_food_industry_profile/3_beef-1.pdf?utm_source=chatgpt.com

สถาบันอาหาร. (2557). ทฤษฎี Water Footprint. Nfi.or.th. และ

<https://fic.nfi.or.th/waterfootprint/index.php/theory>

สมาร์ท บุญจันทร์. (2565). การศึกษาศักยภาพการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าโคเนื้อ. กองแผนงาน กรมปศุสัตว์

สยามรัฐออนไลน์. (2565, 29 กรกฎาคม). ปศุสัตว์ ส่งเสริมเกษตรกรใช้วัตถุดิบอาหารสัตว์ในประเทศ ลดการนำเข้าในภาวะวิกฤตสงครามรัสเซีย-ยูเครน. <https://siamrath.co.th/n/369247>

สว่าง อังกูโร. (2548). บทวิเคราะห์สถานภาพการผลิตและการตลาดโคเนื้อของประเทศไทย. สำนักพัฒนาระบบและรับรองมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์.

สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดนราธิวาส. (ม.ป.ป.). การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคเนื้อ มกษ 6400-

2555. <https://pvlo-naw.dld.go.th/webnew/images/File-Download/IDP63-2/63-2-13.pdf>

สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสระแก้ว. (2561). โครงการโคบาลบูรพาจังหวัดสระแก้ว. หน้า 1 <https://pvlo-srk.dld.go.th/images/stories/Activity/2561/11-2561/21-11-2561/note-koomeu.pdf>

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2559). การวิเคราะห์ต้นทุนการผลิตปศุสัตว์และประมง. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. เอกสารประกอบการฝึกอบรม.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2561). ห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์สินค้าน้ำนมโค. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. (2561). การศึกษาศักยภาพเศรษฐกิจสินค้าเกษตรเพื่อรองรับการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กรณีศึกษา: สินค้าโคเนื้อ.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร (2567). สถานการณ์สินค้าเกษตรและแนวโน้ม ปี 2568. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.

สำนักเทคโนโลยีชีวภัณฑ์สัตว์. (2560). ราคาและจุดจำหน่ายวัคซีน ณ วันที่ 1 มิถุนายน 2560. dld.go.th, 19 กันยายน, 2560. <https://biologic.dld.go.th/webnew/index.php/th/vac-menu-2/119-2017-09-19-04-33-44/1542-1-2560>.

สุนิรัตน์ เอี่ยมละมัย. (2556). โครงการวิจัยมาตรฐานความปลอดภัยอาหารตลอดห่วงโซ่การผลิตเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ความปลอดภัยอาหาร: น่านม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. https://elibrary.tsri.or.th/fullP/RDG5520062/RDG5520062_full.pdf

สุทธิพร ธเนศสกุลวัฒนา และคณะ. (2561). คู่มือการจัดทำคาร์บอนฟุตพริ้นท์. สถาบันพัฒนาเศรษฐกิจพลังงาน และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

สุวรรณี กาญจนกุลสิต. (2565). ปศุสัตว์โซ่วผลงานต่อเนื่อง ลำสุตมาเลเชียมันใจระบบควบคุมโรค ประกาศยกเลิกการแบนนำเข้าโค-กระบือจากไทย มีผลส่งออกตามเงื่อนไขได้ทันที. 17 มีนาคม, 2565. <https://shorturl.at/sxWV3>.

หนังสือ กษ. 0615/1338 ลงวันที่ 23 มกราคม 2567 เรื่อง ข้อกำหนดและขั้นตอนการส่งออกเนื้อโคและผลิตภัณฑ์ในต่างประเทศ ถึงบริษัท ดีแอนด์แซด คอนซัลแทนท์ จำกัด (EST.393)

ภาษาอังกฤษ

Australian Customs Service. (2005). Special Safeguards Thailand-Australia Free Trade Agreement. <https://www.abf.gov.au/free-trade-agreements/files/tafta-special-safeguards.pdf>.

Blaustein-Rejto, D., & Gambino, C. (2023), March 20). *Livestock Don't Contribute 14.5% of*

Boonyanuwat, K., & Sirikul, W. (2015). Water Footprint of Milk Production in Thailand. *Sustainable Animal Agriculture for Developing Countries (SAADC) Conference*.

Busbarat, P. (2016). Bamboo Swirling in the Wind": Thailand's Foreign Policy Imbalance between China and the United States. *Contemporary Southeast Asia*, 38(2), 233–257. <https://doi.org/10.1355/cs38-2c>

CO2 Everything. (2018a). *Beef Carbon Footprint / 15.5kg CO2e*. www.co2everything.com. <https://www.co2everything.com/co2e-of/beef>

CO2 Everything. (2018b). *Cheese Carbon Footprint / 2.79kg CO2e*. www.co2everything.com. <https://www.co2everything.com/co2e-of/cheese>

CO2 Everything. (2018c). *Milk (Cow) Carbon Footprint / 0.8kg CO2e*. www.co2everything.com. <https://www.co2everything.com/co2e-of/milk>

- Corona, P., Stefano, V. D., & Mariano, A. (2023). Knowledge gaps and research opportunities in the light of the European Union Regulation on deforestation-free products. *Annals of Silvicultural Research*, 48(2), 87–89. <https://doi.org/10.12899/asr-2445>
- European Parliament. (2023). Establishing a horizontal European climate label for products. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/747453/EPRS_STU\(2023\)747453_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2023/747453/EPRS_STU(2023)747453_EN.pdf)
- Ffoulkes, D. (2021). Tropical Beef Production and Husbandry: Notebook on Tropical Beef Production and Husbandry of Australian Cattle and Buffalo in SE Asia. Northern Territory Government of Australia. https://industry.nt.gov.au/__data/assets/pdf_file/0003/1072974/tropical-beef-production-and-husbandry-d-ffoulkes.pdf
- Food and Agriculture Organization (2000). Agriculture, Trade and Food: Country Case Studies - Volume II. Fao.org, 2000. <https://www.fao.org/4/x8731e/x8731e15.htm>.
- Food and Agriculture Organization (2000). Chapter 14. Thailand,” Agriculture, Trade and Food: Country Case Studies - Volume II, 2000. <https://www.fao.org/4/x8731e/x8731e15.htm>.; 1. Food and Agriculture Organization (FAO), “Chapter 14. Thailand,” Agriculture, Trade and Food: Country Case Studies - Volume II, 2000, <https://www.fao.org/4/x8731e/x8731e15.htm>.
- Food and Agriculture Organization. (2015a). *Global emissions from livestock in 2015*. https://foodandagricultureorganization.shinyapps.io/GLEAMV3_Public/
- Food and Agriculture Organization. (2015b). *Water Consumption Water consumption for World in 2015*. https://foodandagricultureorganization.shinyapps.io/GLEAMV3_WATER_Public/
- Food and Agriculture Organization. (2019). *Water use in livestock production systems and supply chains. Guidelines for assessment* (1st ed.). Food and Agriculture Organization. <https://doi.org/10.4060/ca5685en>
- Food and Agriculture Organization. (2023). *Pathways towards lower emissions*. <https://doi.org/10.4060/cc9029en>
- Fujibayashi, K. (2024). Japan Launches Greenhouse Gas Reduction Labeling System for Agricultural Products. United States Department of Agriculture.
- Gerber, P. et. al. (2011). Productivity gains and greenhouse gas emissions intensity in dairy systems. *Livestock Science*, 139(1-2), 100–108. <https://doi.org/10.1016/j.livsci.2011.03.012>
- Global Greenhouse Gas Emissions*. The Breakthrough Institute. (2023), March 20).

- Green Nudges. (2025). Nudging Governments into Buying Sustainably. February 3, 2025, <https://www.green-nudges.com/green-aisle/>; Swen J. Kühne et al. (2023). Can Carbon Labels Encourage Green Food Choices?. *Frontiers in Psychology* 13 (January 27, 2023): 902869, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.902869>.
- Greenwood, P. L. (2021). Review: An overview of beef production from pasture and feedlot globally, as demand for beef and the need for sustainable practices increase. *Animal*, 15, 100295. [https://doi.org/10.1016/j.animal.2021.100295​;contentReference\[oaicite:5\]{index=5}](https://doi.org/10.1016/j.animal.2021.100295​;contentReference[oaicite:5]{index=5})
- Heinke, J., et al. (2020). Water Use in Global Livestock Production—Opportunities and Constraints for Increasing Water Productivity. *Water Resources Research*, 56(12). <https://doi.org/10.1029/2019wr026995>
- <https://thebreakthrough.org/issues/food-agriculture-environment/livestock-dont->
- Ian Tieso. (2025). Annual Greenhouse Gas (GHG) Emissions Worldwide from 1990 to 2023, by Sector. Statista, 2025, <https://www.statista.com/statistics/1423179/global-ghg-emissions-by-sector-annual/>.
- Ian Tiseo. (2023). Global GHG Emission Shares by Sector. Statista, 2023, <https://www.statista.com/statistics/241756/proportion-of-energy-in-global-greenhouse-gas-emissions/>.
- International Trade Administration. (2024). Thailand - Agriculture. www.trade.gov. <https://www.trade.gov/country-commercial-guides/thailand-agriculture>.
- Jens Heinke et al. (2020). Water Use in Global Livestock Production—Opportunities and Constraints for Increasing Water Productivity. *Water Resources Research* 56, no. 12 (December 2020), <https://doi.org/10.1029/2019wr026995>.
- Kannikar Petchkaew and Gebu. (2024). Cattle smuggling in Mekong region threatens bovine and human health. <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/cattle-smuggling-in-mekong-region-threatens-bovine-and-human-health>
- Keiko Fujibayashi. (2024). Japan Launches Greenhouse Gas Reduction Labeling System for Agricultural Products. United States Department of Agriculture.
- Laochaoenwong, Jiraporn. (2022) “Cattle Hotels and Infrastructures of Care.” *Roadsides* 8: 9–16. <https://doi.org/10.26034/roadsides-202200802>.
- USDA Foreign Agricultural Service. (2024). Livestock and Poultry, World Markets and Trade. October 2024.

- Mekong eye Straits Times Graphics. <https://www.straitstimes.com/asia/se-asia/cattle-smuggling-in-mekong-region-threatens-bovine-and-human-health>.
- Patcha Thamrong-ajariyakun. (2024). ASEAN amidst the Trend of Border Carbon Adjustment - ITD - International Institute for Trade and Development. International Institute for Trade and Development (Public Organization. February 22, 2024, https://www.itd.or.th/en/itd-data-center/67_21en/.
- Piermaria Corona Valerio Di Stefano, and Angelo Mariano. (2023). Knowledge Gaps and Research Opportunities in the Light of the European Union Regulation on Deforestation-Free Products. *Annals of Silvicultural Research* 48, no. 2 (2023): 87–89, <https://doi.org/10.12899/asr-2445>.
- Reccessary. (2025). Korea Carbon Footprint Labeling. <https://www.reccessary.com/en/reccpedia/carbon-label/korea-carbon-footprint-labeling>
- Sukanya Sirikeratikul. (2021). Impact of Thailand’s Free Trade Agreements with Australia and New Zealand on US Dairy Exports to Thailand. United States Department of Agriculture Foreign Agricultural Service. https://apps.fas.usda.gov/newgainapi/api/Report/DownloadReportByFileName?fileName=Impact%20of%20Thailand%27s%20Free%20Trade%20Agreements%20with%20Australia%20and%20New%20Zealand%20on%20US%20Dairy%20Exports%20to%20Thailand_Bangkok_Thailand_01-22-2021
- Terry, S. A., et al. (2020). Strategies to improve the efficiency of beef cattle production. *Canadian Journal of Animal Science*, 101(1), 1-19. [https://doi.org/10.1139/cjas-2020-0022​;contentReference\[oaicite:6\]{index=6}](https://doi.org/10.1139/cjas-2020-0022​;contentReference[oaicite:6]{index=6})
- Thamrong-ajariyakun, P. (2024). *ASEAN Amidst the Trend of Border Carbon Adjustment - ITD - International Institute for Trade and Development*. International Institute for Trade and Development (Public Organization). (2024, February 22). https://www.itd.or.th/en/itd-data-center/67_21en/
- Tieso, I. (2025). *Annual greenhouse gas (GHG) emissions worldwide from 1990 to 2023, by sector*. Statista. <https://www.statista.com/statistics/1423179/global-ghg-emissions-by-sector-annual/>
- Tiseo, I. (2023). *Global GHG emission shares by sector*. Statista. <https://www.statista.com/statistics/241756/proportion-of-energy-in-global-greenhouse-gas-emissions/>
- TRDIGE. (2024). South Korean beef, pigs, and dairy cows also receive low-carbon certification. <https://www.tridge.com/news/following-korean-beef-pigs-and-dairy-cows-al-swrldkp>

United States Environmental Protection Agency. (2020). *Agriculture and Aquaculture: Food for Thought*. www.epa.gov. <https://www.epa.gov/snep/agriculture-and-aquaculture-food-thought>

เว็บไซต์

<https://dld.go.th/th/index.php/th/newsflash/collaborated-news/27032-dldco231166>

<https://meatwithray.com/all-you-need-to-know-about-beef-for-steak>

<https://shorturl.at/pgjRf>

<https://ratchaburi.prd.go.th/th/content/category/detail/id/57/iid/363473>

<https://region9.dld.go.th/webnew/index.php/th/93-2011-02-08-18-34-19/2011-02-01-23-09-45/151-2011-02-11-19-02-01>

https://siamrath.co.th/n/492701?utm_source=chatgpt.com

<https://thaibizchina.com/article/bicnng2024-05-24/>

<https://today.line.me/th/v3/article/GgllOM6>

<https://www.acfs.go.th/halal/general.php>

<https://www.agrinewsthai.com/domestic-animal/11634>

<https://www.bangkokbiznews.com/business/economic/1165321>

<https://www.ecfr.gov/current/title-21/chapter-I/subchapter-L/part-1210?utm>

<https://www.eusmecentre.org.cn/publications/selling-dairy-products-to-china-7-steps-you-must-know/?utm>

<https://www.facebook.com/amphon.waritthitham/videos/8101261966661334/>

<https://www.facebook.com/Farmer.Smart>

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=502699065428343&id=100070647623060&set=a.253759620322290>

<https://www.facebook.com/photo/?fbid=2715372298777049&set=a.1616741318640158>

<https://www.moac.go.th/news-files-461891791902>

<https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/39/iid/270836>

<https://www.thaipbs.or.th/news/content/340885>

<https://www.thansettakij.com/business/trade-agriculture/562137?utm>

<https://www.thebangkoktimes.com/2566032401?utm>

TPSO
สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า
Trade Policy and Strategy Office

**สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า
กระทรวงพาณิชย์**

563 ถนนนนทบุรี ตำบลบางกระสอ
อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000

โทรศัพท์ : 02-507-7895, 02-507-7907

โทรสาร : 02-547-4167, 02-547-5687

E-mail: agri.indus.tpsa@gmail.com

Facebook: <https://www.facebook.com/TPSO.MOC>

เว็บไซต์: <https://www.tpsa.go.th>

TDRI THAILAND
DEVELOPMENT
RESEARCH
INSTITUTE

**สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
(ทีดีอาร์ไอ)**

565 ซอยรามคำแหง 39 (เทพวิลลา)

เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ 10310

โทรศัพท์: 02-718-5460

โทรสาร: 02-718-5461-2

เว็บไซต์: www.tdri.or.th